36 14.6.18
2506

IHS

CENTRALE V E N

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V.E. II ROMA
36
14
C
18

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

18-6-23

36.14.a.18

non poss in qs. ed.
(solo ed. 8.o secundo exempl)

C. 1528 dal Brunet 5, 715

TERENTIVS,

In quem triplex edita eſt P. Anteſignani Rapiſtagnenſis Commentatio.

PRIMVM EXEMPLAR

Commentariolum eſt ex omni interpretationũ genere: in quo affixi ſunt ad ſingula vocabula hyperdiſyllaba ACCENTVS, appoſitæ'que ad ſingulos verſus DIMENSIONES, & multiplicia, copioſáque ad omnes Comœdias ſingulásque Scenas ARGVMENTA, variæ inſuper ANNOTATIONES, & exactæ CASTIGATIONES.

SECVNDVM EXEMPLAR

Præter ſingula contenta in primo, omnium ferè, quotquot ſunt qui in Terentium aliquid ediderunt, COMMENTARIOS, EXPOSITIONES, ANNOTATIONES'que complectitur.

TERTIVM EXEMPLAR

Ex omnium Interpretum Commentariis compẽdioſam expoſitionem, omnéque primi exemplaris argumẽtum, Gallicam prætereà TRANSLATIONEM ad verbum in tres priores Comœdias (in quo vno Galliæ pueris præcipuè inſeruitum eſt:) tum etiam huius Authoris peculiares ANNOTATIONES, plenioréſque INTERPRETATIONES continet.

Horum omnium ratio in Præfatione reddita eſt.

EDITIO PRIMI EXEMPL.

LVGDVNI.

Apud Antonium Vincentium.

M. D. LX.

Cum Priuilegio Regis ad Decennium.

BREVE PRIVILEGII.

Ne qvis hanc triplicem P. Anteſignani in Terentivm Commentationem intra decennivm, a die finitae impreſſionis annorvm repvtatione facta, in Gallia imprimat, avt alibi impreſſa diſtrahat praeter Mathiam Bonhome, Principali reſcripto continetvr. Ex qvo et illvd ſignificatvr, eos qvi contra fecerint, in ea cavſſa fvtvros, atqve ſi illi nominatim hacde re certiores facti eſſent. Reſcriptvm Pariſiis. V. id. Avg. datvm, ſvbſcribente Robillart, Anno Domini M. D. LVI.

Elenchus interpretum qui ex profeſſo accuratè & eruditè in has Comœdias ſcripſerunt: è quibus ferè compoſita eſt triplex hæc noſtra Commentatio.

Philippi Melanchthonis Annotationes,& in ſingulas fabulas planiſſima Argumenta.

Mu. M.Antonii Mureti Correctiones,Annotationes,& Argumenta in ſingulas Comœdias.

P. Pauli Malleoli Argumenta in ſingulas Scenas.

H. Chriſtophori Hegendorphini Argumenta in ſingulas Scenas.

E. D.Eraſmi Roterodami Annotationes in genera carminum,& idiomata perſonarum.

Go. Antonij Goueani Epiſtola ad Guillielmum Bellaium Langeum Taurini Proregem de Caſtigatione harum Comœdiarum.Eiuſdem de verſibus Terétianis,necnon de ludis,Megalenſibus,ac aliæ quædam perpulchræ Annotationes.

S. Iulij Cæſaris Scaligeri liber de Comicis dimenſionibus.

F. L.Victoris Fauſti de Comœdia libellus.

Bemb. P.Bembi Caſtigationes in aliquot loca Terentij.

D. Aelij Donati,aliorúmque veterum Grammaticorum in eaſdem,qui extant Commentarij.

C. Ioannis Calphurnij Brixenſis in Heautontimorumenon doctiſſima interpretatio.

B. Adriani Barlandi Argumenta in ſingulas Scenas:eiuſdémque in omnes Comœdias Commentarij,in quibus artificium oſtenditur Oratorium, & multi difficiles Poëtæ nodi explicantur.

L. Bartolomæi Latomi in ſingulas Scenas Argumenta, Ordo & diſtinctio partium fabulæ,vocum quarundam & locorum difficilium explicatio, Loci Argumentorum & amplificationum principales, Schemata paſſim & ornamenta orationis.

M. Petri Marſi Commentaria in omnes fabulas.

R. Ioannis Riuij Attendorienſis Caſtigationes ex plurimis Terentij locis,adiecta quorundam obiter explicatione.Eiuſdem in Andriam pulcherrimæ Annotationes,quæ maximè ad hominum mores facere videntur.

Do. Stephani Doleti Obſeruationes Latini ſermonis in Andriā & Eunuchum.

G. Henrici Loriti Glareani Heluetij,de metris Comicis,& in carmina Terentij per omnes eius Comœdias iudicium.

V. Iodoci Vvillichij Reſelliani in omnes Terentij fabulas compendioſa Commentaria.

Literis oppoſitis deſignantur.

P. ANTESIGNANVS RAPISTAGNENSIS ANTONIO, THEOPHILO, ET IOANNI SARAEIS FRATRIBVS S. D.

PLERIQVE & priſci & recentiores haud vulgaris literaturæ viri multam ac bonam operam in Terentianos verſus contulerunt, vt eorum numeros, quibus ſine dubio aſtringuntur, ad certam exactámque Comicorum Poëmatum rationem exquirerent. Verùm pueri nouitij, ad quos maximè huius laboris fructus pertinebat, vix vllum ex accuratis & meditatis iſtorum commentationibus emolumentum percipere potuerunt. Videntur enim viri illi graues incubuiſſe in eam curam & cogitationem, quæ ſibi ſummam dignitatem & gloriam eſſet allatura. itaque ardua tantùm & obſcuriora interpretando explanaſſe contenti, minutiora cætera, quorum doctrina & tractatio præcedere, vel certè coniungi debuerat, leuiter attigerunt: vt adoleſcentuli qui hîs ſtudiis initiantur, ſe ad cognitionem huius rei, quam ex communi quadam hominum opinione reconditiſsimam arbitrantur, deſperent poſſe peruenire. Vt igitur eos ab huiuſmodi deſperatione ad ſpem reuocarem, ad minima iſta me demittere non recuſaui. neque enim hîc difficilia tantùm enodauimus, ſed ne vnã quidem totius Terentij ſyllabam reliquimus intactã, quam ad vnguem non excuſſerimus, idque abſque vlla verborum pompa aut magnificentia, ſed nudis lite-

rarum notis, & methodo quàm potuimus breuiſsima & facillima. Doctrinæ opinionem affectent alij: ego pro mea virili parte me puerorum & formãdis & promouendis ſtudijs omnem meam operã addixiſſe apertè & ingenuè fateor. Veſtris verò, SARAEI puerulì, auſpicijs potiſsimùm, hunc noſtrum eorum gratia in Terentij Comœdias ſuſceptum laborem in publicum prodire volui: quòd ob mirificam ingenij & probitatis indolem (qua plenè iam & patris variam eruditionem, ſpectatóſque & probatos eius mores repræſentatis, & æquales veſtros omnes facilè ſuperatis) ob animúmque veſtrum in me propenſiorem, digni maximè atque idonei videbamini, qui noſtra & à maleuolorum morſu fortiter & induſtriè tutari poſſetis, & eadẽ bonis quamplurimis probare haud aſpernaremini.

Explanatio notarum, quibus dimenſio Terentianorum verſuum deſignata eſt.

SED iam veniamus ad explanationem notarum, quibus tota ferè noſtra hæc Cõmentatio continetur. ᴗ ſyllabam breuem, - longam demonſtrat:

Pedes verò quibus Terentiani verſus dimetiuntur	Diſyllabi	Iambus	ᴗ -	i
		Trocheus	- ᴗ	t
		Pyrrhichius	ᴗ ᴗ	p
		Spondeus	- -	ſ
	Triſyllabi	Brachyſyllab⁹	ᴗ ᴗ ᴗ	b
		Dactylus	- ᴗ ᴗ	d
		Anapeſtus	ᴗ ᴗ -	a
		Creticus	- ᴗ -	κ
		Amphibrach⁹	ᴗ - ᴗ	α
		Bacchius	ᴗ - -	ϐ
	Tetraſylabus	Proceleuſmaticus	ᴗ ᴗ ᴗ ᴗ	ϖ

literis ſequentibus deſignantur

Comicorũ verſuum ſpecies.

Verſus autem hîc Iambici aut Trochaici ſunt omnes: atque vtrique aut Monometri, aut Dimetri, aut Trimetri, aut Tetrametri: & rurſus aut Acatalectici, aut Catalectici, aut Brachycatalectici, aut Hypercatalect

talectici. Iambici ab Iambo pede, & Trochaici à Trochæo nomen habent. Iambici igitur ſunt in quorum ſedem aliquam Iambus, aut in vltimam pro Iambo Pyrrhichius ingreditur: Trochaici, in quibus datur Trochæo locus. Iambici ſiue Trochaici Monometri ſunt qui vna menſura, hoc eſt pedibus duobus conſtant: Dimetri qui menſuris duabus, & pedibus quatuor: Trimetri qui menſuris tribus, ac pedibus ſex, vnde & Senarii dicti ſunt: Tetrametri ſiue Quadrati qui menſuris quatuor, octo verò pedibus, vnde & Octonarij à Latinis nominantur. Monometri, Dimetri, Trimetri & Tetrametri in quibus nihil abundat, neque deſyderatur quicquam, Acatalectici nuncupantur: Catalectici qui ſyllaba vna breuiores, & Brachycatalectici qui duabus: Hypercatalectici verò in quibus aliquid redundat. E' Iambicis in vſu ſunt maximo apud Terentium Trimetri ſiue Senarij Acatalectici, & Tetrametri ſiue Octonarij tum Acatalectici tum Catalectici: in rariori Dimetri Acatalectici & Trimetri Catalectici. E' Trochaicis vſitatiores ſunt Tetrametri Catalectici: minùs vſitati Dimetri Catalectici & Trimetri item Catalectici. Reliquorum generum exempla non niſi rariſsima apud hunc Authorem inueniuntur. Iambici Trochæum non ferunt, neque Pyrrhichium niſi loco vltimo: at Trochaici neque Iambum, neque Pyrrhichium. Quatuor pedes Brachyſyllabum, Spondeum, Dactylum & Anapæſtum tam Iambici quàm Trochaici quauis ſede recipiunt, præterquam vltima ſi Acatalectici, & penultima ſi Catalectici fuerint: quibus in locis Iambici Iambum, & Trochaici Trochæum propriè requirunt. tamen in Catalecticorùm regione penultima Brachyſyllabus & nonnunquam Dactylus pro Trochæo collocantur: atque pro Iambo quiuis pes, cui in cæteris Iambicorum ſedibus

Quo pacto dignoſcantur verſus Iambici. Trochaici.
Iābici & Trochaici. Monometri. Dimetri,
Trimetri ſiue Senarij.
Tetrametri ſiue Quadrati aut Octonarij.
Iambici & Trochaici,
Acatalectici. Catalectici. Brachycatalectici,
Hypercatalectici.
Iambici vſitati.
Iābici rariores.
Trochaici vſitatiores.
Minùs vſitati.
Iambici & Trochaici rariſsimi.
Qui pedes, Iābicos & Trochaicos ingrediantur, & qui non.
Qui ſit pes Acatalecticorū vltimus: & qui Catalecticorum penultimus.

daretur locus. in vltima verò Catalecticorum ſede pro Iambo in Iambicis, & pro Trocheo in Trochaicis ponitur ſemipes, hoc eſt, prima pedis illius ſyllaba: nempe breuis pro Iambo, & pro Trochæo longa. ſed cùm cuiuſuis verſus vltima ſit anceps, pro priore Iambi, longa: & contrà, breuis pro prima Trochæi collocatur. Pyrrhichius etiam in Iambicis Acatalecticis pro Iambo vltimum locum occupat: at alibi nuſquam viſitur. Proceleuſmaticus raró ſeſe offert: ei tamen nullo refragante datur locus & in Iambicis & in Trochaicis. Creticos, Amphibrachos, & Bacchios quidam omnino reſpuunt: illos alij ægrè quidem admittunt: ſed eos prorſus reijciendos nequaquam cēſent. Nos vbique ferè quo pacto & horum & illorū opinio defendi poſſet indicauimus, vni verſui duos dimenſionis modos aſsignātes ad eum vſque locū qui diſsēſionis eſſet terminus: ſæpe etiam ad rem ipſam pleniùs explanādam breuiſsimis ſcholijs adhibitis. Ac primus quidē modus, qui tres hos pedes recipit, planus, ſimplex, expeditus & euidens eſt. non enim nouit inſolitas & aſperas illas Diæreſes, Synęreſes, & crebras literarum Eliſiones, quæ poſteriore dimenſionis ratione ijs ſunt perſcrutandę: qui nulla non diuerticula, quoſuis anfractus, & omnia ſuffugia quęrunt, quò monſtra illa (vt ipſi loquuntur) exterorū pedum poſsint euitare. Præcipua effugia conſiſtunt in Dięreſibus, Synęreſibus, & Eliſionibus. Diæreſi vnam ſyllabam in duas diuidunt: nos hanc duobus in apice punctis appoſitis deſignauimus: vt, *cuï, deïn, dïi, dïis, ïam:* cùm è monoſyllabis fiunt diſyllaba: *cuïquam, deïnde, proïnde,* cùm è diſyllabis triſyllaba iudicantur. Synæreſi duas ſyllabas in vnam contrahunt, quā hac nota ᵛ priori vocali ſuperpoſita indicatam voluimus. Illa igitur & ſequens vocalis, quæ in alijs poëtis atque in hoc iuxtà primū dimenſionis modum duas efficerent

Qui pedes ægrè Comicos verſus ingrediantur.

Gemina dimenſio cùr vni verſui appoſita.

Diæreſis quid, & qua nota fuerit deſignata.

Synæreſis & eius nota.

rent ſyllabas, in vnam coĕunt, cùm alteram ſcanſionis rationem, quę exteros illos pedes non recipit, intuebimur: vt in vocabulis ſequentibus, *abĕo, abĕat, redĕam, redĕat, adĕô, ăhu, ăis, ăit, ăin', ăiebas, alĭenus, alĭis, alĭo, audĭo, audĭat: Circuitĭone, cŏemiſſe, commĕare, cōfitĕor, conſilĭi* (idē iudiciū de reliquis genitiuis ſingularibus, & nominatiuis pluralibus in *ij*: vt, *negotĭi, gaudĭi, pretĭi, Cetarĭi, Lanĭi.* quidam malunt legere *cōſili, negoti, gaudi, preti*) *cŭius, cupĭo: Dĕambulatum, dĕa, dĕorum, dĕûm, dĕum, dĕos, Dĕmea, denŭo, diſpēdĭo, dĭu, dĭutius, Dorĭo, dŭarum, dŭas, dŭos: Ĕa,* & in cæteris caſibus, *ĕius, ĕiuſmodi, ĕum, ĕundem, ĕam, ĕa, ĕodem, ĕam, ĕorum, ĕis, èò* aduerbiū, *ĕho, eripŭit, etĭam: Fĭant, fĭet, fortunatĭor, fŭit, fŭerunt, fŭere, fŭiſſe: Grādĭuſcula, gratĭa, gaudĕant: Hegĭoni, hŭius, hŭiuſmodi: Ilignĕis, illĭus, indŭit, iniurĭa, intrŏire* (quaſi duæ eſſent dictiones, *intrò ire: intrŏibas*, quaſi *intrò ibas*: ſic in *antĕhac, poſtĕa, quŏad*, quaſi *antè hac, poſt ea, quo ad. Me ipſum* & *te ipſum* pro duabus dictionibus ſumit ſemper Terentius: ideò *e* ſemper eliditur in *me* & *te*) *iſtĭus: Liberĭus: Manĕo, mĕus, mĕa, mĕum* per omnes caſus (ſic *tŭus, tŭa, tŭū,* & *sŭus, sŭa, sŭum*) *mihi*, (alij malunt legere *mî.* ſic *nil, non nil* pro *nĭhil, nonnĭhil*) *miſericordĭa: Neceſſarĭo, nuntĭare, nuptĭæ, nuptĭis: Omnĭa* (ſunt qui in hoc nomine primam ancipitem eſſe velint. nam ab ὁμῶς, deductum volunt:) *Patrŭum, perdĭunt, perdŭint, Phanĭum, Phormĭo, Phormĭonem, prĭor, prĭoreis, prĭus, Pſaltrĭa, pŭer: Rĕi: Scĭo ſcĭas, ſcĭens, neſcĭebam, ſcĭebat, ſeruĭebas,* (quidam legunt *ſcibam, neſcibā, ſeruibas*) *ſolĭus, ſomnĭum, ſuccenſĕam, ſumptŭoſa: Timĕo: Vĭa, vidŭa, vſpĭam.* Hęc ferè ſunt quæ contrahere coguntur ij, qui Creticos, Bacchios, & Amphibrachos in Terentianos verſus non admittunt. Crebris *Eliſiones, & earum notæ.* etiam vtuntur Eliſionibus, quibus literam vnam tollunt è dictionis initio, vel medio, vel fine: aut etiam è calce duas. Id apoſtrophi nota' quæ literę reiiciendę admoueatur; placuit indicare: tamen cùm literæ *m*

applicatur non abiiciendam ſed abiectam innuit:vt, *adeón',aín',vidén'*, pro *adeóne,aíſne, vidéſne:* vbi & hoc obiter monendum, vocalem præcedentem, breuem hac interrogationis nota fieri, etiam ſi natura produceretur: quidam ancipitem eſſe arbitrantur. E' principio tollitur *v*, vt in dictionibus ſequentibus *verebamini, verò,verum, v'erus,vix, voluntate, voluptas, vos,* quas vt exteris illis pedibus locum nullum præbeant,ita efferunt, *erebamini,ero,erus*, &c. in *voluptas* tamen poteſt *u* ante *pt*, vt ante mutam cum liquida Græcorum more correptum cenſeri. E' medio eliduntur *a*, *u* vocale & conſonum, *l*, *ſ* & *t*: *a*, vt *pàrare*,quaſi *prare:u* vocale,vt *diſcipùli,ſecùlum,periculum* per omnes caſus(ſunt qui malint legere *diſcipli,ſeclum, periclum,pericli,periclo* &c.) *poſtùlo,poſtùlare*, quaſi dicas *poſtlo,poſtlare:u* conſonum,vt *adiuuèrit,diuitias,enimuero,inuèniet,inuìdia,ſubuenite*, quaſi legas *adiuèrit,diitias* (vel vt alij malunt *ditias*) *enimero,ineniet,inidia,ſubenite*. *l* deperditur ſæpe in pronomine *ille, illa, illud* per omnes caſus, *illic,illuc*: tum *i* corripitur, *ile,ila,ilud*, &c.vt & nonnulli etiam legunt.in *paulùlum* eliduntur *l* & *u*, vt legatur *paulum*: quod & alij alterius loco reponunt. *ſ* abijcitur in *huiùs'modi* & *eiùs'modi*, vt antepenultima corripiatur. In *iſte, iſta, iſt'ud* & reliquis caſibus, *iſt'uc,iſtic,iſt'ac, iſto'rſum*, quidam *ſ*, alij *t* malunt elidere, vt *i* breue cenſeatur. In fine dictionum ſæpe abſumuntur *d* & *s* ante quaſuis literas: ſed ante conſonantes ipſæ ſolæ:ante vocales verò, non ſolùm ipſæ,ſed vocalis illas præcedens. atque hæc ferè ſunt in quibus abſorbetur *d,ad'* (& in compoſito *ad'ſum*)*apud',id',quid'* (maximè ante pronomen *iſte,iſta, iſtud*)*quod',ſed'*. *s* in terminationibus *as,es,os*, excludendum non offendi, niſi in *dies',narras',res'*, & *taces'*. in *is* parcè,idque dum breue eſt, veluti in nominatiuo, *anguis',menſis',peſtis',is'* cùm eſt pronomen: in

geniti

genitiuo, vt *adoleſcentis'*, *venuſtatis'que*: in verbis, vt *agis'*, *credis'*, *dicis'*, *obtundis'*. In *magis'*, & *ſatis'* paſsim abſorbetur *s*: ſunt tamen qui in illis locis malint legere *mage*, & *ſat*. In dictionibus in *us* breue deſinentibus eliſionem admittunt etiam ij qui Creticis Bacchijs, & Amphibrachis vtuntur: vt in *opus'*, *herus'*, *ſtolidus'*, *ipſus'*, *dehortatus'*, *eius'*, *huius'*, *quibus'*, *ſumus'*, aliíſque innumeris. qui pedes illos reijciunt, *us* productum etiam interimunt, vt in *rus'*. audent etiam elidere *b* in *ob'*: *l* in *ſimul'*: *m* ante cõſonantes in *quidem'* & *enim'*: atque *t* in *erit'*, *exceſſit'*, *facit'*, *liceret'*, *occidit'*, *oportet'*, *ſtudet'*, & ſimilibus. ſic in *quot'* & *vt'*. Sed de Diæreſi, Synæreſi, & Eliſione hactenus.

Vocalis finalis ante vocalẽ non eliſa: & eius nota.

Illud & hoc loco monendum, apud hunc Authorem paſsim inueniri vocales finales non eliſas (quod hac nota ' expreſsimus) ante alias vocales: idque in vno atque eodem verſu: & contrà, in verſibus diuerſis vocalem finalem prioris à vocali ſequentis abſorberi: & rurſus primam ſecundi verſus ad finem prioris pertinere.

Duorum verſuum colligatio.

m finale ante vocalem.

idem iudicium de dictionibus in *m* deſinentibus, cùm ſequitur vocabulum à vocali incipiens. Cæterùm vocales illæ finales non eliſæ, quæ natura aut diphthongo producerentur, hîc ferè corripiuntur: interdum tamen inuariatæ manent, & maximè ante *h*, quod hîc ſæpe ita plenam vim habet conſonantis, vt præcedens breuis in *m* vel aliam conſonam deſinens poſitu longa cenſeatur.

h vim habens conſonantis.

Horum omnium exempla huc congerere ſuperuacaneum eſſe duximus, cùm nuſquam lectori non ſint obuia futura, in quancunquè huius libri paginam oculos conuerterit. Illum itaque his principiis & præceptionibus inſtructum eò dimittam, modò & illud addiderim, nos vni verſui geminam dimenſionem appoſuiſſe, non ſolùm vbi incidit diſceptatio ob alienos illos pedes, ſed etiam in verſibus ambiguis: cùm ſcilicet idem verſus ſimul &

Gemina dimenſio in verſibus ambiguis.

Catalectici Iãbe & Trochaeo deſitati, quando Iãbici & quando Trochaici ſint iudicandi.

in Iambici Acatalectici, & in Trochaici Catalectici numeros venire poterat. Sunt & alia ratione verſus ambigui, precipuè Tetrametri Catalectici: in quorum ſede ſeptima ponitur Brachyſyllabus, in alijs verò regionibus nullus conſiſtit Iambus, neque etiam Trochæus: vt actus. 2. Andrię, penultimo ſcenæ 2. verſu,

bdbſſb- : *Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis.* c. *bene mones.* hic verſus regione prima tertia & ſeptima Brachyſyllabũ habet: ſecũda Dactylũ: quarta, quinta, & ſexta, ſpondeum: vltima ſyllabam longam, quę verſum illum Catalecticum eſſe demõſtrat. Sed ambigere quiſpiam meritò poſsit, Iambicúsne, an Trochaicus cenſeri debeat: cùm ibi nullus ſit Iambus qui Iambicum, neque Trochæus, qui Trochaicum poſsit indicare. Iudicium igitur aliunde petendum eſt: nempe à vicinis verſibus, qui Trochaici ſunt omnes: quocirca & hic Trochaicus eſt iudicandus. quanuis enim Iambici & Trochaici ſæpe inueniantur intermiſsi: hoc tamen eſt ita temperandum, vt quò plures eiuſdem generis in vnũ digerere queamus, id omnino conemur. neque verò huius rei gratia, vel etiam ob alias quaſcunque Comicorum verſuum leges, eorum diligentiam imitandam exiſtimo, qui etiam cõtra omnium probatorum & receptorum codicum teſtimonia nihil non in Terentio ſibi licere inuertere autumant, modo verſum ad vnguem ſuis numeris conſtare demonſtrent: in quorum tamen obſeruatione ipſe Terentius de induſtria negligens fuiſſe perſpicitur. Nos Terentio numeros, non Terentium numeris aſtringendum arbitramur: quapropter nihil vnquam ob metri rationem immutauimus in contextu: niſi duo, aut plura eáque fide digna in idem conſentirent exemplaria: lectionis tamen varietatẽ vbique ferè ad marginem appoſuimus: vnà cum literis & notis, quæ diuerſam indicẽt dimenſionem ab ea: quam receptiori

& in

& in contextu poſitæ lectioni aſsignauimus. (Valete Saræi, eximia ſpe adoleſcentuli. Lugd. Idib. Aug. 1556.)

HAC autem editione vbi huiuſmodi lectionis varietatem è nuda probatiorum exemplarium collatione collegeramus, id literis *Al.* aut *Ali.* quæ aliàs ſic legi indicent, denotauimus. verùm codices ab Aldo Manutio, & nunc nuper à Mureto Venetiis ſumma cura emendati, maioris apud nos fuerunt authoritatis: quos circa illos literis *Ald.* & *Mu.* deſignauimus. At vbi idoneum diuerſæ lectionis habebamus authorem: qui ita legendum ſuis ſcriptis teſtatum reliquiſſet, illum vna aut altera litera compendii gratia deſignantes protulimus: veluti in ſecunda pagina eſt demonſtratum. adduximus tamen non paucas tum Caſtigationes tum Annotationes è variis diuerſorum aliorum authorum libris, qui ex profeſſo non ſunt Terentium commentati: vt ij, qui ea pagina enumerantur. ſed in his citandis integrum ipſorum nomen præponitur. Cùm verò (vt ſæpe fit) horum aut illorum adducta lectio numeros à metrica Comicorum verſuum ratione tollit aut ita interturbat, vt præter literas pedum indices quippiã aliud è noſtro fuerit addendum quò id excuteremus. literam ^ quæ Anteſignanum indicet, appoſuimus. Annotationes autem & Argumenta ex omnibus iiſdem Authoribus ea ratione collegimus, & vnà cum verſuum dimenſionibus, diſtinctionibus, caſtigationibus, ac lectionum varietate ad ſex Terentii Comœdias appoſuimus, vt quamuis enchiridii formam non excedant, iuſtorum tamen in eaſdem Commentariorum vicem facilè præſtent. Argumenta enim non ſolùm Comœdiarum, Actuum, & ſingularum Scenarum occaſionem, & œconomiam, orationiſque diſpoſitionem ac diſtributionem, necnon partium fabulæ ordinem & diſtinctionem planiſsimè demonſtrant, atque rerum ſummam comple-

Quo conſilio triplici forma Terentius vno atque eodem tempore hac noſtra ſecunda editione fuerit in lucem emiſſus.

Argumenta.

ctuntur:ſed etiam quid ex his,quod ad formandos hominum mores faciat,depromere debeant ſtudioſi adoleſcentes ob oculos apertiſsimè proponunt.

Annotationes. Annotationes verò & vocũ nó paucarũ,& multorum difficilium Poëtæ nodorum explicationem continent,& artificium oſtendunt oratorium, notatis vbique ferè principalibus argumentorum & amplificationum locis:& verborum tropis,orationúmque figuris & ornamentis paſsim demóſtratis.

Maiora Commentaria. At quoniã non pauci fortaſsis erunt,quibus animũ hæc cõpẽdia nõ abundè expleãt:en eis vno hoc atque eodem tempore perfectos omni ratione Cõmentarios offerimus: in quibus nihil omnino deſyderent(ſicuti neque in argumentis)quod ab ijſdẽ & alijs nõ paucis Authoribus è Terẽtij Comœdijs fuerit enarratũ.Nec verò longiori nũc retardabuntur diſquiſitione in euoluendis eorũ Cõmẽtationibus,quę hactenus ſeparatim excuſæ diuerſis voluminibus, aut diſsitis eiuſdem libri partibus continebantur.illas enim in ſingulis paginis vnà cum Authoris dictione eo ordine diſpoſuimus,vt per arithmeticas numerorum notas ſibi reſpondentes, vno intuitu lector ſtatim videat quid eorum quiſque in quenlibet verſum ea pagina comprehẽſum dixerit.

Libelli de Comicis verſibus. Cæterum etſi priori huius Præfationis parte,de metrica Terentianorum verſuum ratione ita diſſeruimus, vt,ſi cum dimenſione quam ad vnumquodque carmen appoſuimus, conferatur, neceſſarium nihil in ea deſyderari poſſit: quia tamen id quàm breuiſsimè fieri potuit, præſtitimus (ne videlicet egrederemur extra certos enchiridij fines, quos nobis in edendo minori forma Terentio conſtitueramus) rati ſumus non defuturos, qui breuitati, quæ obſcuritatis eſt mater,nos plus æquo ſtuduiſſe quererentur. quocirca & ante ſingulas Scenas genera verſuũ, quibus cõſtant,ſummatim particulatímque expreſsimus:

& in

& in eo Terentio quem cum amplioribus Commentariis emittim⁹, libellos de ea re doctè & peritè ab Eraſmo, Riuio, Scaligero, Goueano & Glareano ſcriptos huic epiſtolæ ſubiiciendos curauimus.

Satiſfacturi præterea Galliæ pueris latinitatis rudibus, qui ipſius diſcendæ ſtudio Terentij Comœdias circunferunt, necdũ tamen in ea tantos fecerũt progreſſus, vt vel hos doctorũ virorũ Cõmẽtarios nedũ ipſas Comœdias ipſi per ſe poſsint intelligere: maiorũ illorũ Commentariorum loco (in quibus difficiliora duntaxat ab interpretibus delibantur potiùs ferè quàm explicantur: quin & multa non ita facilia ab illis omnibus intacta, ne dicam diſsimulanter prætermiſſa, quaſi per ſe ſatis forent nota, etiamnum remanſerunt) Gallicas & ad eorum captum accommodatas interpretationes ad tres priores Comœdias appoſuimus. Vt autem minori negotio voti compotes eſſent, faciliùſque linguæ Latinæ notitiam aſſequerentur, in eis edendis hæc nobis prima cura fuit, vt ſententia vbique integra manente, verba verbis ita redderentur, vt eorum ſingulorum vis & etymologia ſeu veriloquium quàm appoſitè & quoad eius fieri poſſet, exprimeretur. At quia operoſum nimis, imò, ex quorumuis doctorum iudicio, fieri non poteſt, quin, ſi hoc ipſum coneris, ea quæ in authore quem tranſfers, apparebat vis affectuum, gratia figurarum, lepor, venuſtas, concinnitas, dignitas, & acumen plerunque depereát, tótque orationis lumina & virtutes extinguantur: Gallicæ huic ad verbum traſlationi alias interpretationes, vbi res id viſa eſt expetere, annexuimus: in quibus nonnũquam minori verborum cura adhibita, ſententiam germanúmque ſenſum liberiùs ac diligentiùs expreſsimus. aliquando etiam his breues Annotationes inſeruimus: quæ quò debeãt referri, Alphabeti literis interſereſpondentibus eſt indicatum. Eorum enim verborum *Interp... nes Gallicæ cum Annotationibus.*

rum

rum quæ in continuata illa ad verbum tranſlatione, aliqua concluduntur Alphabeti litera paululum ſupra reliquos eiuſdem lineæ characteres extante: atque hac nota. ¶ paulò pòſt ſubſequente, innuitur plenior diuerſáve interpretatio: aut quædam annotatio, querenda in columna oppoſita minutioribus characteribus excuſa, qua parte eadem litera & in margine, & in linea cæteris paulò eminentior apparet.

Alphabeti literæ cæteris eminentiores, & nota ¶.

Quæ verò his notis〔 〕comprehenduntur, in Latino exemplari non continentur quidem: ſed ex vtriuſque linguæ proprietate, in Gallicis ſupplenda eſſe, facilè quiuis aſſequetur.

Notę 〔 〕.

QVOD autem ad accentuũ appoſitionẽ attinet, idem nunc dicendum quod & in priori editione. Eadem enim in vtraque fuit conſilij noſtri ratio. Terentij Comœdias, proborum ſanè, & doctorum cõſenſu in omnibus ferè ſcholis proponi videbam ediſcendas pueris, ad eorum os tenerum ad linguam Latinam informandam. hic verò iudicatu difficile, puerı́ne magis, an eorum pædagogi torquerentur: Hi dum ſingularum dictionum hyperdiſyllabarum tonum clamore ſummo, cum maxima moleſtia balbutientibus, & diuerſum à vernacula lingua tonum dediſcere non valentibus, ſexcenties coguntur inculcare: illi verò quòd permoleſtè ferãt aures ſibi reddi ſurdas clamoſis his ac odioſis rei eiuſdem repetitionibus. Vt igitur labore hoc vtroſque leuaremus, accentus hyperdiſyllabis harum Comœdiarum dictionibus appoſuimus: diſyllabis & monoſyllabis non item. nam de hàrum tono dubitari non poteſt: illæ accentum priori ſyllabæ ſempèr habent annexum, niſi in iis quæ differentiæ cauſa vltimam acuunt: *vt doctè* aduerbium, vt differat à vocatiuo *docte.* harum acutus mutatur in grauem, niſi cùm vltimum in clauſula locum occupant. idem iudicium in hyperdiſyllabis,

vt *maxime* nomen, & *maximè* aduerbium. ſed pauci ſunt hodie qui hoc diſcrimen obſeruent in voce. eodem enim modo proferunt *doctè* aduerbium & *docte* nomen, *maximè* & *maxime*. ideò præter accentum illum quo vltima differentiæ gratia afficitur, natiuum quoque in hyperdiſyllabis vocabulis appoſuimus, *máximè*, & in fine periodi aut clauſulæ, *máximè*. Nam dictiones polliſyllabæ, quarum penultima breuis eſt aut anceps, antepenultimam acuunt. quarum verò penultima eſt longa, in ea ipſa tonum habent circunflexum quidem: ſi & ea non ſola poſitione, ſed natura producatur: & vltima ſit aut breuis, aut anceps, aut ſola poſitione producta: aliàs acutum penultima obtinebit. hinc excipiunt dictiones quaſdam cõpoſitas: quæ, non compoſitæ videantur, antepenultimam acuunt, licèt penultima producatur: vt *enimuero, quápropter, alíquando, néquando, nímirum, támetſi, déinde, périnde, próinde, áliunde, alicũde, répente, éxtemplo,* & ſimiles. Hic illud lectorem monitũ velim, nos quoties verſus ratio alium tonum, vel aliam accentus ſedem videretur exigere, quàm naturalis vſus in aliqua dictione poſtularet, non quid verſus, ſed quid proſa oratio requireret ſpectaſſe. nam in *ténebræ, méretrix,* & ſimilibus, antepenultimam acuimus, quanuis penultima, quæ natura eſt anceps, à Poëta producatur: contrà in genitiuis in *îus, vt illîus, iſtîus,* penultimam Oratorum more circunflectimus, etiam ſi à Poëta vel corripiatur, vel omnino abſorbeatur. Adhæc in *Amâbo, Amândo,* & ſimilibus penultimam accentu circunflexo notamus, quãuis vltima quæ natura eſt anceps, in metro producatur. Nec te moueat quòd in *Amândo*, penultimam poſitione longã circunflectamus: non enim ſola poſitione, ſed & natura quoque ꝑducitur, veluti & in *Amâbo*. Iterũ valete, chariſsimi Saræi, XII. Calend. Decembr. anno ab orbe redempto. M.D.LIX.

Terentii vita ex Ælio Donato.

PVBLIVS Terẽtius Afer, Carthagine natus, ſeruiuit Romæ Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenium & formam non inſtitutus modò liberaliter, ſed & maturè eſt manumiſſus. Quidam captum eſſe exiſtimãt (quod fieri nullo modo potuiſſe Feneſtella docet:) cùm in fine ſecundi belli Punici, & ante initium tertij natus ſit, & mortuus: nec, ſi à Numidis, aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum peruenire potuiſſet, nullo commercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, ſed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus exiſtimatur. Quod & ipſum Feneſtella arguit, contendens vtroque maiorem natu fuiſſe: quamuis & Cornelius Nepos æquales omnes fuiſſe tradat, & Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat,

Trochaici tetr: ac.
Al. [voce diuina]

Dum laſciuiam nobilium, & fucoſas laudes petit:
Dum Africani [voce diuina] inhiat auidis auribus:
Dum ad Furium ſe cœnitare, & Lælium, pulchrum putat:
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebrò in Albanum rapi
Ob florem ætatis ſuæ: ipſus, ſublatis rebus, ad ſummam
Inopiam redactus eſt.
Itaque è conſpectu omnium abiit in Græciam in terram vltimam.
Mortuus eſt in Stymphalo Arcadiæ oppido: nihil Publius
Scipio profuit, nihil Lælius, nihil Furius.
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt eſſet, qui referret obitum domini ſeruulus.

Al. [Cæcilio.

Scripſit Comœdias ſex: quibus primam Andriã cùm AEdilibus daret, iuſſus antè [Cerio] recitare: ad cœnantem cùm veniſſet, dictus eſt initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe: poſt paucos verò verſus inuitatus vt accumberet, cœnaſſe vnà: deinde cætera percurriſſe, non ſine magna Cerij admiratione: & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probauit. Quamuis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribat,

Octo H S. ducentorum coronatorum pretium eſt.
Prælatus Menandro Terentius.
Cic. ad Atticum lib. vij. ep. iij. Terentij fabellæ propter elegantiam ſermonis putabantur à C. Lælio ſcribi.

Sumetur Hecyra ſexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta eſt: meruítque pretium quantum nulla anteà cuiuſquam Comœdia, videlicet octo millia numûm. Propterea ſumma quoque titulo aſcribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obſcura fama eſt adiutum Terentium in ſcriptis à Lælio & Scipione, quibuſcum familiariter vixit. Eandem ipſe auxit: nunquam enim niſi leuiter ſe tutari conatur, vt in prologo Adelphorum,

Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, aſſiduéq; vnà ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,

Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet;
Qui vobis vniuerſis,& populo placent:
Quorum opera in bello,in otio,in negotio,
Suo quiſque tempore vſus eſt ſine ſuperbia.

Videtur autem ſe leuiùs defendiſſe, quia ſciebat Lælio & Scipioni non ingratam eſſe hanc opinionem: quæ tamen magis & vſque ad poſteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro ſe ait, Publius Africanus, qui à Terentio perſonam mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos authore certo comperiſſe ſe ait C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis admonitum ab vxore, temporiùs vt diſcumberet, petiiſſe ab ea ne interpellaretur: ſeriùs tandem ingreſſum triclinium dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſsiſſe ſibi: deinde rogatum vt ſcripta illa proferret, pronuntiaſſe verſus qui ſunt in Heautontimorumeno,

Satis pol proteruè me Syri promiſſa huc induxerunt.

Santra Terentium exiſtimat, ſi modò in ſcribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio vti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quàm Sulpitio Gallo homine docto, & qui Conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, conſulari vtroque ac Poëta. Ideò ipſum non iuuenes deſignaſſe, qui ſe adiuuiſſe dicerentur, ſed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas Comœdias nondum quintum atque trigeſimum egreſſus annum, cauſſa euitandæ opinionis, [quia] videbatur aliena pro ſuis edere: ſeu percipiendi Græcorum inſtituta, moréſque, quos perinde exprimeret in ſcriptis, egreſſus vrbem eſt, neque ampliùs rediit. De morte eius Volcatius tradit,

Hæc opinio quadrat in ratione temporum.

Ali. [qua]

Sed vt Afer ſex populo edidit Comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit: nauim cum ſemel
Conſcendit, viſus nunquam eſt, ſic vita vacat.

Terentij mors.

Quintus Conſetius redeuntem è Græcia periiſſe in mari dicit cum centum & octo fabulis conuerſis à Menandro. Cæteri mortuum eſſe in Arcadiæ Stimphalo, ſiue Leucadia tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fuluio Nobiliore C O S S. morbo implicitum acri dolore ac tædio amiſſarum Satyrarũ, quas in naui præmiſerat, ac ſimul fabularum quas nouas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiam, quæ Equiti Rom. nupſit. Item hortulos. xx. iugerum, [via] Appia ad Martis villam. Quo magis miror Porcium ſcribere, *-nihil Publius*

Ali. [in via]

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimé.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt eſſet, qui referret obitum domini ſeruulus.

Facillimè agentes appellat diuites ac potẽtes.

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis præfert, ſcribens in Compitalibus.

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolùm Næuio, & Plauto, & Cæcilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat,

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti
Conuerſum, expreßúmque Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens. Item C. Cæſar.
Tu quoque tu in ſummis, ô dimidiate Menander
Poneris, & meritò, puri ſermonis amator.
Lenibus atque vtinam ſcriptis adiuncta foret vis
Comica, vt æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac deſpectus parte iaceres:
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

Terentij Poëtæ duo. Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios Poëtas fuiſſe ſcribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terẽtius, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidiſſe Terentium Valgius in Actæone ait,

Cedo, aut ſimile verbum deeſt. [recenſentibus] fortè [conſultus].

Hæ quæ vocantur fabulæ, cuius ſunt?
Non has qui iura populis [recenſentibus] dabat.
Honore ſummo affectus fecit fabulas?

Duæ ab Appollodoro tranſlatæ eſſe dicuntur Comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menãdro, ex quibus magno ſucceſſu & pretio ſtetit Eunuchus fabula. Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

NONNVLLA DE COMOEDIA & tragœdia ex Hephæſtione, terẽtiano, Donato, Diomede & L. Victore Fauſto ſcitu neceſſaria.

DRAMA SIVE FABVLA quid, & eius ſpecies.

DI DRAMATA Dicuntur Tragica aut Comica παρὰ τὸ δρᾶν, id eſt, agere, Latinè fabulæ appellãtur, ſiue factubulæ. In Latinis enim fabulis plura ſunt cantica quæ canuntur. vel à faciẽdo. nã & agi fabula, nõ referri ab actoribus dicitur. Itaque Horatius vtraque ſignificatione interpretatur, cùm ita de fabula dicit, Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur.

Fabula ſi Græcum argumentum ſiue apparatum habeat, Palliata, ſi Romanum, Togata, nuncupatur. Palliata ſecundum ritus & habitus Palliatorum, id eſt, Græcorum (nam Græci ſupra tunicam pallium ferebant) ſcenicis atque Græcis argumentis habitum palliorũ deſiderat, quanuis in Latinũ ſit verſa. ſic Togata ſecũdum ritus & habitus hominum Togatorum, id eſt, Romanorum (toga nanque Romana eſt) Latinis argumentis togam requirit. Fabulæ tã Palliatæ quàm Togatæ quatuor ſunt ſpecies, Tragœdia vel Prætextata, Comœdia ſiue Tabernaria, Satyra ſiue Attellana, Mimus aut Planipes. ſi Græcum ſit argumentum habitúsve, Palliatorum quatuor hæ ſpecies, Tragœdiæ, Comœdiæ, Satyræ, ac Mimi nomen ſortiuntur: Prætextatæ verò, Tabernariæ, Attellanæ, & Planipedis, ſi Romanũ fuerit argumentum habitúsve Togatorum. Inter Tragœdiam igitur & Prætextatã hoc intereſt, quòd in Tragœdiis Heroës ac Reges introducerentur: in Prætextatis autem Romani magiſtratus, duces, Regésve, aut imperatores, qui prætexta omnes vtebãtur: atque in his Reip. Romanæ negotia agebãtur, vt perſonarum dignitate & argumentorum ſublimitate Tragœdijs ſimilis eſſent. Sic Tabernariæ, humilitate perſonarum, & argumẽtorum ſimilitudine Comœdijs erãt pares: at habitu diuerſæ. Comœdiæ enim, Græcorum: Tabernariæ verò Latinorum ritus exprimebant & perſonas. communiter vocatæ ſunt Tabernariæ, quòd olim tabulis tegerentur. in his atque illis non magiſtratus regésve, ſed humiles homines & priuatæ domus inducũtur. Attellanæ etiam Latinæ (quæ à ciuitate Oſcorum Attella, in qua primùm cœperunt, denominãtur) à Satyris Græcis ſolo habitu differunt: in his enim Satyrorum, in illis ruſticorum, Irſonæ Satyris ſimiles ac ridiculæ, luden o-

candi

candíque cauſa inducuntur, vt ſpectator inter res Tragicas ſeriáſque, Satyrorum quoque iocis & luſibus delectaretur, vt & Horatius ſentit his verſibus:.

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircũ,
Mox etiam agreſteis Satyros nudauit & aſper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eo quod
Illecebris erat & grata nouitate morandus
Spectator.

Quarta ſpecies eſt quæ Græcè μῖμος, Latinè planipes dicitur. Mimus eſt ſermonis cuiuſlibet motus ſine reuerẽtia, vel factorũ cum laſciuia imitatio. Mimus dictus, quaſi ſolus imitetur, & cùm alia Poëmata idem faciant, ſolus tamen quaſi priuilegio quodam, quod fuit cõmune, poſſedit. Similiter atque is qui verſum facit, dictus ποιητὴς, cùm tamem artifices, qui æquè quid faciunt, non dicantur Poëtæ. Ideò autem Latinè Planipes, quòd actores planis pedibus, id eſt, nudis, proſcenium introirent, non vt Tragici actores cum cothurnis, neque vt Comici cum ſoccis olim: non in ſuggeſtu ſcenæ, ſed in plano orcheſtræ poſitis inſtrumentis mimicis agitabant. Cuius Planipedis, Accius Togatarum ſcriptor ita in Ædilitia fabula meminit, Datum eſt aurum, exultat planipes. Si quas tamen ex ſoccis fabulas fecerant, palliati pronuntiabant. Togata prætextata, à Tragœdia differt. In Tragœdia heroës introducuntur. Pacuuius Tragœdias nominibus heroicis ſcripſit Oreſten, Chryſen, & his ſimilia. Item Accius. In prætextata autem ſcribetur Brutus, vel Decius, vel Marcellus. Togata Tabernaria, à Comœdia differt, quòd in Comœdia Græci ritus inducũtur, perſonæque Græces, Laches, Soſtrata: in illa verò Latinæ. Togatas tabernarias in ſcenã ductauerũt præcipuè duo, Afranius & Quintus Ennius. Nã Terẽtius & Cæcilius Comœdias ſcripſerũt. Latia Attellana, à Græca Satyrica differt, quòd in Satyrica ferè Satyrorũ perſonæ inducũtur, aut ſi quæ ſunt rediculæ ſimiles Satyris, Autolycus, Buttris: in Attellana, obſcœnæ perſonæ, vt Maccus. Hoc tenendũ, Comœdiæ nomen cùm ſit fabulæ altera ſpecies, generatim ſæpe pro fabula vſurpari: vnde Togatæ Comœdiæ in Prætextatas & Tabernarias diuidi dicuntur. Togatas autem, cùm ſit generale nomen, ſpecialiter tamen pro Tabernariis, non modò communis error vſurpat, quia Fannius Togatas appellat, ſed & Poëtæ, vt Horatius, qui ait, Vel qui Prætextas, vel qui docuere Togatas. Initio Togatæ Comœdiæ dicebantur, quòd omnia in publico honore confuſa cernebantur. D Fabula generale nomen eſt. eius duæ primæ partes ſunt, Tragœdia, & Comœdia. Si Latina argumentatio ſit, Prætextata dicitur. Comœdia autem multas ſpecies habet. Aut enim Palliata eſt, aut Togata, aut Tabernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut Rhyntonica, aut Planipedia. Planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius, ac vilitatem actorum, qui non cothurno aut ſocco vtuntur in ſcena, aut pulpito, ſed plano pede: vel ideò quòd non ea negotia continet, quæ perſonarum in turribus, aut in cœnaculis habitantium ſunt, ſed in plano & humili loco. Perſonati primi egiſſe dicuntur Comœdiam Cincius & Faliſcus: Tragœdiam Minutius & Prothonius. Comœdiarum formæ ſunt tres. Palliatæ, Græcum habitum ferentes, quas nõnulli Tabernarias vocant. Togatæ, iuxta formam perſonarum, habitum togarum deſiderantes. Attellanæ, ſalibus & iocis compoſitæ, quæ in ſe non habent niſi vetuſtam elegantiã. Illud verò tenendũ eſt, poſt νέαν κωμῳδίαν Latinos multa fabularum genera protuliſſe: vt Togatas, à ſcenicis atque argumentis Latinis: Prætextatas, ab dignitate perſonarum, & Latina hiſtoria: Attellanas, à ciuitate Campaniæ vbi actitatæ ſunt plurimæ: Rhynthonicas ab actoris nomine: Tabernarias, ab humilitate argumenti & ſtyli: Mimos, ab diuturna imitatione vilium rerum, & leuium perſonarum.

DE SCENICO HABITV.

SCENICVS Habitus, eſt indumenti genus, quo vtebantur Scenici, vt alter ab altero dignoſceretur. D. Hinc Vlyſſem palliatum ſemper inducunt: ſiue quòd aliquando inſaniã ſimulauit: quo tempore tectum ſe eſſe voluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: ſeu ob ſingularem ſapientiam, qua tectus munitúſque plurimùm ſociis profuit. Huius enim virtutis erat, animi ſemper decipientis ingeniũ. Nonnulli Ithacæ incolas, ſicut Locros, palliatos fuiſſe commemorant. Achillis, & Neoptolemi perſonæ diademata habent: quamuis regalia ſceptra nunquam tenuerint cuius argumenti probatio talis inducitur, quòd nunquã cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cũ Troianis bella, ſacramenta coniurationis inierunt, nec vnquam ſub Agamemnonis imperio fuerunt. Comicis ſenibus candidus veſtitus inducitur, quòd is antiquiſsimus fuiſſe memoratur. Adoleſcentibus diſcolor attribuitur, vt ſui ingenij mobilitatem præ ſe ferant.

Serui Comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, vel quo expeditiores agãt. Paraſiti cũ intortis palliis veniut. Læto, veſtitus candidus: ærumnoſo, obſoletus. purpureus, diuiti: pauperi, phœniceus datur. militi, chlamys purpurea: puellæ habitus peregrinus inducitur. Leno pallio varij coloris vtitur. Meretrici ob auaritiam luteum datur. Syrmata dicta ſunt ab eo quòd trahũtur: quæ res ab ſcenica luxuria inſtituta eſt. Eadem in luctuoſis perſonis incuriam ſui per negligentiam ſignificant. Aulæa quoque in ſcena in terra ſternuntur, quòd pictus ornatus erat ex Attalica regia Romã vſque perlatus: pro quibus Siparia ætas poſterior accepit. Eſt autem minutum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutantur.

COMOEDIA QVID.

D COMOEDIA, eſt fabula diuerſa inſtituta cõtinens, affectúmq; ciuiliũ ac priuatarũ rerum: qua diſcitur quid ſit in vita vtile, quid contrà euitandum. Comœdiã eſſe Cicero ait imitationem vitæ, ſpeculum conſuetudinis, imaginem veritatis. Liuius Andronicuſ qui primus Tragœdiam Togatam reperit, ait Comœdiam eſſe quotidianæ vitæ ſpeculum: nec iniuria. nam vt intenti ſpeculo veritatis lineamenta facilè per imagines colligimus: ita lectione Comœdiæ imitationem vitæ, cõſuetudinisque nõ ægerrimè animaduertimus. D I Comœdia eſt priuatæ ciuiliſque fortunæ, ſine periculo vitæ, comprehenſio: apud Græcos ita definita, Κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν ϰ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. S Comœdia eſt Poëma demulcendis hominum mentibus, excutiendíſque potiſsimùm cachinnis accommodatum. Hoc innuit Virgilius, & illi Græcorum, qui Θάλειαν Muſam Comicis præſidere cecinerunt. quæ ſcilicet feſtiuis pullulans iocis, ad riſum vſque delectet. Hoc etiam Ariſtoteles comprobauit, inquiens, quod in turpitudine ridiculum eſt, Comœdiam imitari. Quãdoquidem illud imprimis Poëtæ rebus & verbis efficere conabantur. Ipſa quidem re bifariam, videlicet vel opinione ſua vel alterius perſuaſione deceptas fingẽdo perſonas: deinde magna nomina, vel deos mortalium poſtremis componendo. ſicuti Plautus in Amphitryone Mercurium ſimulat agere Soſiam: vel contrà. quemadmodum in Ranis Ariſtophanis fabul ī, Xanthias vile mancipiũ Herculem agit. Verborum autem modis ſeptem Comici riſus excitabant: vel ſcilicet plura ſignificans verbum vſurpantes, quod Grammatici dicunt ὁμωνυμίαν: vel plura ſignificationis eiuſdem, quod vocãt συνωνυμίαν: vel propriũ aliquod ludẽtes nomẽ, ea quidẽ ratione, qua nos interdũ oratorẽ dicimus aratorẽ. quod illi nũcupant παρωνυμίαν: vel eadẽ ſæpius non inueniutiẽ repetẽdo, quod appellãt ἀδολεσχίαν: cuiuſmodi eſt illud Ennianum ab Aulo Gellio citatum, vbi verbum hoc fruſtra & fruſtrari, decies eodem loco inculcatur: vel aſpernandi ſtudio diminutiua formantes: vel aliquam haud abſurdè literam mutantes. Denique per non tritas dicendi figuras elegantiã alicuius, aut rude ingenium exprimentes, theatrum omne riſu diffundebant. Verùm hæc vniuerſa nihili nonnũquam erant, niſi vocem hiſtrionẽs ſingulis adhibuiſſent accommodatam: quandoquidem omnis oblectatio Comœdiæ, propemodum in actione conſiſtit.

TRAGOEDIAE ET COMOEDIAE etymon & origo.

D INITIVM Tragœdiæ & Comœdiæ à rebus diuinis eſt inchoatũ: quibus pro frũctibus vota ſoluẽtes operabãtur antiqui. Nã incẽſis iam altaribus, & admoto hirco, id genus carminis quod ſacer chorus reddebat Libero patri, Tragœdia dicebatur, vel ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc eſt, ab hirco hoſte vinearum, & à cantilena. Eius ipſius rei apud Virgilium plena fit mentio. vel quòd hirco donabatur eius carminis Poëta. vel quòd vter eius muſti plenus ſolenne præmium cantoribus fuerat: vel quòd ora ſua fæcibus perlinebant ſcenici ante vſum perſonarum ab Aeſchilo repertum. Fæces enim dicuntur Græcè τρύγες. Et his quidem cauſis Tragœdiæ nomen eſt inuentum. At verò nondum coactis in vrbem Athenienſibus, cùm Apollini Nomio, id eſt, paſtorum vicinorúmque præſidi deo, conſtructis aris in honorem diuinæ rei circum Atticæ vicos, villas, pagos, & compita feſtum carmen ſolenniter cantarent: orta eſt Comœdia, ἀπὸ τῶν κωμῶν ϰ ᾠδῆς, quod eſt comeſſatum ire cantantes. quod à Poëtis ſolenni die, vel amatoriè laſciuientibus choris Comicis non abſurdum eſt. Itaque vt rerum, ita etiam temporum ipſorum cœpto ordine Tragœdia primo prolata eſſe cognoſcitur. Nam vt ab incultis, & feris moribus paulatim peruentum eſt ad manſuetudinem, vrbéſque ſunt conditæ, & vita mitior atque otioſior proceſſit: ita res Tragicæ longè

longè ante Comicas inuentæ.[D1] Comœdia dicta ἀπὸ τῶν κωμῶν. Κῶμαι enim appellantur pagi, id eſt, conuenticula ruſticorum. Nam iuuentus (vt ait Varro) Attica, circum vicos ire ſolita fuit, & quæſtus ſui cauſa hoc genus carminis pronũtiabat. Aut certè à vicis. Nam poſteaquam ex agris Athenas commigratum eſt, & hi ludi conſtituti ſunt, ſicut Romæ Compitalitij, ad canendum prodibant, & ab vrbana come & oda Comœdia dicta eſt ἀπὸ τῶν κωμῶν, id eſt, viculis, quòd ea humilium domuum fortunæ comprehendãtur, non (vt in Tragœdia) publicarũ regiarúmque. Vel ἀπὸ τοῦ κώμου id eſt, comeſſatione, quòd olim in huiuſmodi fabulis amantium iuuenum κῶμοι agebantur. *vel ἀπὸ τοῦ κώματος, hoc eſt, à ſomno. Nã olim ſedatis ac compoſitis bellorum inſultibus, Athenienſes cũ ad vitam pacatiorem ſe tranſtuliſſent, domeſticæ tunc in pauperes inſurrexerunt iniuriæ. Ex agro igitur Athenienſi, ruſtici ſæpius à diuitibus iniuria affecti, ſeſe in vrbem receperunt. ſed cùm interdiu quærendo ſuis incommodis auxilium præſtare nõ poſſent, noctu vicos vrbis omnes obeundo, cunctis ſilentibus, ciues nominatim compellabant: & quas paterentur, aperiebãt diuitum iniurias, necnon impia facta, ac dicta propalabant. Hæc cùm ſæpe vicini audiſſent, quod noctu acceperant, poſtridie inter ſe inuicem colloquebantur. inde non mediocri erat vitio, quibus eiuſmodi obiiciebatur contumelia. vnde opportunum fuit multis in vrbe potentibus, vt ſuis in agricolas iniuriis modum inuenirent, ſibíque ab inferendis contumeliis moderarentur. Videntes igitur ciues, hoc eſſe vtile ciuitati iniuriæ amuletum, iuſſerunt contumeliis prouocatos in Theatrum prodire, & quæ noctu proclamaſſent, audaciori animo referre. Deinde quoniam talis luſus non ſine grauitate placuit, ſanciuit populus Athenienſis, vt qui ingenio præſtarent, de eiuſmodi rebus carmina componerent, atque liberè, & impunè aduerſum omne hominum genus loquerentur. [F] Comœdiæ nomen à dæmone Come, religiosè admodum arbitramur eſſe deductum, quoniam & comeſſari eodem de nomine dictum Philoſtratus affirmat: cuius ſcilicet numinis dexteritate, quælibet hominibus fauſta comeſſatio daretur. Quid autem ſit comeſſari, Philoſtratus imagine Comi facilius tibi, quàm ego poſſim, demonſtrabit, vbi fingit eum ferueſcente mero ſupinum dormitare, faciéque præ nimio potu ſcintillãte, rhycos ab imo pectore ſtertere deducentẽ. Vtriuſque verò ſexus homines, id quod ipſe deſyderat, gregatim veſtibus permutatis, plauſúque concinno, quàm maximè poſſunt genio indulgere. quod ipſum in hac vrbe ſæpius vidiſti, cum mimariæ (vt aiunt) ſaltationes hybernis noctibus debacchantur, quæ teſte Polluce κόρδακες appellari conſuerunt. Noli igitur eos audire, qui comeſſari dictum putant ab eſu, quoniam s ſimplici neceſſariò ſcriberetur, nec ſecus eruditi veterum codices haberent. Nam Græcũ illud κωμάζω, quẽadmodũ ζ literæ natura deſyderat, duplici ſſ Latinè quidem annotatur, ſicuti φιλιππίζω, philippiſſo eſt. ita κωμῳδία quaſi κωμαζῳδία, videlicet comeſſantium hominum cantilena. Quæ Græcorum & Donati ſententia maximè placet: cùm præſertim doctiſsimus quiſque fateatur in Dionyſiacis comeſſationibus, id genus Poëmatis à veteribus fuiſſe celebratum. Ii verò mihi nullo pacto blandiri poſſunt, qui nomẽ hoc ἀπὸ τῶν κωμῶν deriuare contendunt, quoniam Athenienſes (apud quos natam ferè, & auctam eſſe Comœdiam nemo ambigit) δήμους vocarunt, quæ ab aliis κῶμαι fuiſſent appellatæ. Enimuero illud vnum mihi negotium facit, ne ſcilicet Comũ ἀπὸ τῶν κωμῶν Græcia dixerit: quemadmodum Romani Fornacaliam, ſeruatis ab incendio coluere fornacibus: & Robigũ, ſiue Rubiginẽ atque alios complures, à quibus præeſſent rebus appellauere. Vtcunque tamen ſeſe res habeat, περὶ τὸ κωμάζειν appellari Comœdiam affirmo: quoniam etſi περὶ τὰς κώμας dicatur ὁ κῶμος, tamen ab eo τὸ κωμάζειν, vnde κωμῳδία, quaſi κωμαζόντων ᾠδὴ nominatur.[D1] Poëtæ primi Comici fuerũt, Suſarion, Rullus, & Magnes. Hi veteris diſciplinæ iocularia quædã minùs ſcitè & venuſtè pronuntiabant: in quibus hi verſus fuerunt,

Ἀκούετε λέῳ, Σουσαρίων λέγει τάδε.
Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται,
οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ.

Secunda ætate fuerunt, Ariſtophanes, Eupolis, & Cratinus: qui & principum vitia inſectati, acerbiſsimas Comœdias compoſuerũt. Tertia ætas fuit Menandri & Philemonis, qui omnẽ acerbitatem Comœdiæ mitigauerunt atque multiplicia argumenta Græcis authoribus ſecuti ſunt. Ab his Romani fabulas tranſtulerunt: & conſtat apud illos primùm Latino ſermone Comœdiam Liuium Andronicũ ſcripſiſſe. Sunt qui velint Epicharmum in inſula Co exulantem, primum hoc carmen fre-

Catalectici Iābo & Trochæo deſitati, quādo Iābici & quando Trochaici ſint iudicandi.

in Iambici Acatalectici, & in Trochaici Catalectici numeros venire poterat. Sunt & alia ratione verſus ambigui, precipuè Tetrametri Catalectici: in quorum ſede ſeptima ponitur Brachyſyllabus, in alijs verò regionibus nullus conſiſtit Iambus, neque etiam Trochæus: vt actus. 2. Andriç, penultimo ſcenæ 2. verſu,

bdbſsſb- *Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis.* c. *bene mones.*

hic verſus regione prima tertia & ſeptima Brachyſyllabū habet: ſecūda Dactylū: quarta, quinta, & ſexta, ſpondeum: vltima ſyllabam longam, quç verſum illum Catalecticum eſſe demōſtrat. Sed ambigere quiſpiam meritò poſsit, Iambicúſne, an Trochaicus cenſeri debeat: cùm ibi nullus ſit Iambus qui Iambicum, neque Trochæus, qui Trochaicum poſsit indicare. Iudicium igitur aliunde petendum eſt: nempe à vicinis verſibus, qui Trochaici ſunt omnes: quocirca & hic Trochaicus eſt iudicandus. quanuis enim Iambici & Trochaici ſæpe inueniantur intermiſſi: hoc tamen eſt ita temperandum, vt quò plures eiuſdem generis in vnū digerere queamus, id omnino conemur. neque verò huius rei gratia, vel etiam ob alias quaſcunque Comicorum verſuum leges, eorum diligentiam imitandam exiſtimo, qui etiam cōtra omnium probatorum & receptorum codicum teſtimonia nihil non in Terentio ſibi licere inuertere autumant, modo verſum ad vnguem ſuis numeris conſtare demonſtrent: in quorum tamen obſeruatione ipſe Terentius de induſtria negligens fuiſſe perſpicitur. Nos Terentio numeros, non Terentium numeris aſtringendum arbitramur. quapropter nihil vnquam ob metri rationem immutauimus in contextu: niſi duo, aut plura eáque fide digna in idem conſentirent exemplaria: lectionis tamen varietatē vbique ferè ad marginem appoſuimus: vnà cum literis & notis, quæ diuerſam indicēt dimenſionem ab ea: quam receptiori

& in contextu poſitæ lectioni aſsignauimus. (Valete Saræi, eximia ſpe adoleſcentuli. Lugd. Idib. Aug. 1556.)

HAC autem editione vbi huiuſmodi lectionis varietatem è nuda probatiorum exemplarium collatione collegeramus, id literis *Al.* aut *Ali.* quæ aliàs ſic legi indicent, denotauimus. verùm codices ab Aldo Manutio, & nunc nuper à Mureto Venetiis ſumma cura emendati, maioris apud nos fuerunt authoritatis: quos circa illos literis *Ald.* & *Mu.* deſignauimus. At vbi idoneum diuerſæ lectionis habebamus authorem: qui ita legendum ſuis ſcriptis teſtatum reliquiſſet, illum vna aut altera litera compendii gratia deſignantes protulimus: veluti in ſecunda pagina eſt demonſtratum. adduximus tamen non paucas tum Caſtigationes tum Annotationes è variis diuerſorum aliorum authorum libris, qui ex profeſſo non ſunt Terentium commentati: vt ij, qui ea pagina enumerantur. ſed in his citandis integrum ipſorum nomen præponitur. Cùm verò (vt ſæpe fit) horum aut illorum adducta lectio numeros à metrica Comicorum verſuum ratione tollit aut ita interturbat, vt præter literas pedum indices quippiã aliud è noſtro fuerit addendum quò id exequeremus. literam ^ quæ Anteſignanum indicet, appoſuimus. Annotationes autem & Argumenta ex omnibus iiſdem Authoribus ea ratione collegimus, & vnà cum verſuum dimenſionibus, diſtinctionibus, caſtigationibus, ac lectionum varietate ad ſex Terentii Comœdias appoſuimus, vt quantumuis enchiridii formam non excedant, iuſtorum tamen in eaſdem Commentariorum vicem facilè præſtent. Argumenta enim non ſolùm Comœdiarum, Actuum, & ſingularum Scenarum occaſionem, & œconomiam, orationíſque diſpoſitionem ac diſtributionem, necnon partium fabulæ ordinem & diſtinctionem planiſsimè demonſtrant, atque rerum ſummam comple-

Quo conſilio triplici forma Terentius vna atque eodem tempore hac noſtra ſecunda editione fuerit in lucem emiſſus.

Argumenta.

ctuntur:ſed etiam quid ex his,quod ad formandos hominum mores faciat,depromere debeant ſtudioſi adoleſcentes ob oculos apertiſsimè proponunt.

Annotationes. Annotationes verò & vocũ nõ paucarũ,& multorum difficilium Poetæ nodorum explicationem continent,& artificium oſtendunt oratorium, notatis vbique ferè principalibus argumentorum & amplificationum locis:& verborum tropis,orationúmque figuris & ornamentis paſsim demõſtratis.

Maiora Commentaria. At quoniã non pauci fortaſsis erunt,quibus animũ hæc cõpẽdia nõ abundè expleãt:en eis vno hoc atque eodem tempore perfectos omni ratione Cõmentarios offerimus: in quibus nihil omnino deſyderent(ſicuti neque in argumentis)quod ab ijſdẽ & alijs nõ paucis Authoribus è Terẽtij Comœdijs fuerit enarratũ.Nec verò longiori nũc retardabuntur diſquiſitione in euol uendis eorũ Cõmẽtationibus,quę hactenus ſeparatim excuſæ diuerſis voluminibus, aut diſsitis eiuſdem libri partibus continebantur.illas enim in ſingulis paginis vnà cum Authoris dictione eo ordine diſpoſuimus,vt per arithmeticas numerorum notas ſibi reſpondentes, vno intuitu lector ſtatim videat quid eorum quiſque in quenlibet verſum ea pagina compreheſum dixerit.

Libelli de Comicis verſibus. Cæterum etſi priori huius Præfationis parte,de metrica Terentianorum verſuum ratione ita diſſeruimus, vt,ſi cum dimenſione quam ad vnumquodque carmen appoſuimus, conferatur, neceſſarium nihil in ea deſyderari poſſit: quia tamen id quàm breuiſsimè fieri potuit, præſtitimus (ne videlicet egrederemur extra certos enchiridij fines, quos nobis in edendo minori forma Terentio conſtitueramus) rati ſumus non defuturos, qui breuitati, quæ obſcuritatis eſt mater,nos plus æquo ſtuduiſſe quererentur. quocirca & ante ſingulas Scenas genera verſuũ, quibus cõſtant,ſummatim particulatímque expreſsimus:

&c

& in eo Terentio quem cum amplioribus Commentariis emittim⁹, libellos de ea re doctè & peritè ab Eraſmo, Riuio, Scaligero, Goueano & Glareano ſcriptos huic epiſtolæ ſubiiciendos curauimus.

Interpretationes Gallicæ cum Annotationibus.

Satiſfacturi præterea Galliæ pueris latinitatis rudibus, qui ipſius diſcendæ ſtudio Terentij Comœdias circunferunt, necdũ tamen in ea tantos fecerũt progreſſus, vt vel hos doctorũ virorũ Cómẽtarios nedũ ipſas Comœdias ipſi per ſe poſsint intelligere: maiorũ illorũ Commentariorum loco (in quibus difficiliora duntaxat ab interpretibus delibantur potiùs ferè quàm explicantur: quin & multa non ita facilia ab illis omnibus intacta, ne dicam diſsimulanter prætermiſſa, quaſi per ſe ſatis forent nota, etiamnum remanſerunt) Gallicas & ad eorum captum accommodatas interpretationes ad tres priores Comœdias appoſuimus. Vt autem minori negotio voti compotes eſſent, faciliúsque linguæ Latinæ notitiam aſſequerentur, in eis edendis hæc nobis prima cura fuit, vt ſententia vbique integra manente, verba verbis ita redderentur, vt eorum ſingulorum vis & etymologia ſeu veriloquium quàm appoſitè & quoad eius fieri poſſet, exprimeretur. At quia operoſum nimis, imò, ex quorumuis doctorum iudicio, fieri non poteſt, quin, ſi hoc ipſum coneris, ea quæ in authore quem tranſfers, apparebat vis affectuum, gratia figurarum, lepor, venuſtas, concinnitas, dignitas, & acumen plerunque depereât, tótque orationis lumina & virtutes extinguantur: Gallicæ huic ad verbum traſlationi alias interpretationes, vbi res id viſa eſt expetere, annexuimus: in quibus nonnũquam minori verborum cura adhibita, ſententiam germanúmque ſenſum liberiùs ac diligentiùs expreſsimus. aliquando etiam his breues Annotationes inſeruimus: quæ quò debeât referri, Alphabeti literis interſereſpondentibus eſt indicatum. Eorum enim verborum

Alphabeti literæ cæteris eminentiores, & nota ||.

Notæ ( ).

rum quæ in continuata illa ad verbum tranſlatione, aliqua concluduntur Alphabeti litera paululum ſupra reliquos eiuſdem lineæ characteres extante: atque hac nota. || paulò pòſt ſubſequente, innuitur plenior diuerſáve interpretatio: aut quædam annotatio, querenda in columna oppoſita minutioribus characteribus excuſa, qua parte eadem litera & in margine, & in linea cæteris paulò eminentior apparet. Quæ verò his notis( ) comprehenduntur, in Latino exemplari non continentur quidem: ſed ex vtriuſque linguæ proprietate, in Gallicis ſupplenda eſſe, facilè quiuis aſſequetur.

QVOD autem ad accentuū appoſitionē attinet, idem nunc dicendum quod & in priori editione. Eadem enim in vtraque fuit conſilij noſtri ratio. Terentij Comœdias, proborum ſanè, & doctorum cóſenſu in omnibus ferè ſcholis proponi videbam ediſcendas pueris, ad eorum os tenerum ad linguam Latinam informandam. hic verò iudicatu difficile, pueríne magis, an eorum pædagogi torqueantur: Hi dum ſingularum dictionum hyperdiſyllabarum tonum clamore ſummo, cum maxima moleſtia balbutientibus, & diuerſum à vernacula lingua tonum dediſcere non valentibus, ſexcenties coguntur inculcare: illi verò quòd permoleſtè ferāt aures ſibi reddi ſurdas clamoſis his ac odioſis rei eiuſdem repetitionibus. Vt igitur labore hoc vtroſque leuaremus, accentus hyperdiſyllabis harum Comœdiarum dictionibus appoſuimus: diſyllabis & monoſyllabis non item. nam de harum tono dubitari non poteſt: illæ accentum priori ſyllabæ ſemper habent annexum, niſi in iis quæ differentiæ cauſa vltimam acuunt: *vt doctè* aduerbium, vt differat à vocatiuo *docte*. harum acutus mutuatur in grauem, niſi cùm vltimum in clauſula locum occupant. idem iudicium in hyperdiſyllabis, vt

vt *maxime* nomen, & *maximè* aduerbium. ſed pauci ſunt hodie qui hoc diſcrimen obſeruent in voce. eodem enim modo proferunt *doctè* aduerbium & *docte* nomen, *maximè* & *maxime*. ideò præter accentum illum quo vltima differentiæ gratia afficitur, natiuum quoque in hyperdiſyllabis vocabulis appoſuimus, *máximè*, & in fine periodi aut clauſulæ, *máximé*. Nam dictiones polliſyllabæ, quarum penultima breuis eſt aut anceps, antepenultimam acuunt. quarum verò penultima eſt longa, in ea ipſa tonum habent circunflexum quidem: ſi & ea non ſola poſitione, ſed natura producatur: & vltima ſit aut breuis, aut anceps, aut ſola poſitione producta: aliàs acutum penultima obtinebit. hinc excipiunt dictiones quaſdam compoſitas: quæ, non compoſitæ videantur, antepenultimam acuunt, licèt penultima producatur: vt *enímuero, quápropter, alíquando, néquando, nímirum, támetſi, déinde, périnde, próinde, alíunde, alicũde, répente, éxtemplo*, & ſimiles. Hic illud lectorem monitũ velim, nos quoties verſus ratio alium tonum, vel aliam accentus ſedem videretur exigere, quàm naturalis vſus in aliqua dictione poſtularet, non quid verſus, ſed quid proſa oratio requireret ſpectaſſe. nam in *ténebræ, méretrix*, & ſimilibus, antepenultimam acuimus, quanuis penultima, quæ natura eſt anceps, à Poëta producatur: contrà in genitiuis in *îus, vt illîus, iſtîus*, penultimam Oratorum more circunflectimus, etiam ſi à Poëta vel corripiatur, vel omnino abſorbeatur. Adhæc in *Amâbo, Amândo*, & ſimilibus penultimam accentu circunflexo notamus, quãuis vltima quæ natura eſt anceps, in metro producatur. Nec te moueat quòd in *Amândo*, penultimam poſitione longã circunflectamus: non enim ſola poſitione, ſed & natura quoque ꝓducitur, veluti & in *Amâbo*. Iterũ valete, chariſsimi Saræi, XII. Calend. Decembr. anno ab orbe redempto. M.D.LIX.

TERENT

TERENTII VITA EX ÆLIO DONATO.

PVBLIVS Terẽtius Afer, Carthagine natus, ſeruiuit Romæ Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenium & formam non inſtitutus modò liberaliter, ſed & maturè eſt manumiſſus. Quidam captum eſſe exiſtimãt (quod fieri nullo modo potuiſſe Feneſtella docet:) cùm in fine ſecundi belli Punici, & ante initium tertij natus ſit, & mortuus: nec, ſi à Numidis, aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum peruenire potuiſſet, nullo commercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, ſed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus exiſtimatur. Quod & ipſum Feneſtella arguit, contendens vtroque maiorem natu fuiſſe: quanuis & Cornelius Nepos æquales omnes fuiſſe tradat, & Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat,

Trochaici tetr: a. *Al. [voce diuina]*

Dum laſciuiam nobilium, & fucoſas laudes petit:
Dum Africani [voci diuinæ] inhiat auidis auribus:
Dum ad Furium ſe cœnitare, & Lælium, pulchrum putat:
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebrò in Albanum rapi
Ob florem ætatis ſuæ: ipſus, ſublatis rebus, ad ſummam
Inopiam redactus eſt.
Itaque è conſpectu omnium abiit in Græciam in terram vltimam.
Mortuus eſt in Stymphalo Arcadiæ oppido: nihil Publius
Scipio profuit, nihil Lælius, nihil Furius.
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt eſſet, qui referret obitum domini ſeruulus.

Al. [Cæcilio.

Scripſit Comœdias ſex: quibus primam Andriã cùm AEdilibus daret, iuſſus antè [Ceiio] recitare: ad cœnantem cùm veniſſet, dictus eſt initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe: poſt paucos verò verſus inuitatus vt accumberet, cœnaſſe vnà: deinde cætera percurriſſe, non ſine magna Cerij admiratione: & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probauit. Quanuis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribat,

Sumetur Hacyra ſexta ex his fabula.

Octo H S. ducentorum coronatorum pretium eſt. *Prælatus Menandro Terentius.* *Cic. ad Atticum lib. vij. ep. iij. Terentij fabella propter elegantiam ſermonis putabãtur a C. Lælio ſcribi.*

Eunuchus quidem bis acta eſt: meruítque pretium quantum nulla anteà cuiuſquam Comœdia, videlicet octo millia numúm. Propterea ſumma quoque titulo aſcribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obſcura fama eſt adiutum Terentium in ſcriptis à Lælio & Scipione, quibuſcum familiariter vixit. Eandem ipſe auxit: nunquam enim niſi leuiter ſe tutari conatur, vt in prologo Adelphorum,

Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, aſſiduéq; ſe vnà ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,

Nam

Eam laudem hic ducit maximam: cùm illis placet;
Qui vobis vniuerſis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore vſus eſt ſine ſuperbia.

Videtur autem ſe leuiùs defendiſſe, quia ſciebat Lælio & Scipioni non ingratam eſſe hanc opinionem: quæ tamen magis & vſque ad poſteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro ſe ait, Publius Africanus, qui à Terentio perſonam mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos authore certo comperiſſe ſe ait C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis admonitum ab vxore, temporiùs vt diſcumberet, petiiſſe ab ea ne interpellaretur: ſeriùs tandem ingreſſum triclinium dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſsiſſe ſibi: deinde rogatum vt ſcripta illa proferret, pronunciaſſe verſus qui ſunt in Heautontimorumeno,

Satis pol proteruè me Syri promiſſa huc induxerunt.

Santra Terentium exiſtimat, ſi modò in ſcribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio vti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quàm Sulpitio Gallo homine docto, & qui Conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, conſulari vtroque ac Poëta. Ideò ipſum non iuuenes deſignaſſe, qui ſe adiuuiſſe dicerentur, ſed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas Comœdias nondum quintum atque trigeſimum egreſſus annum, cauſſa euitandæ opinionis, [quia] videbatur aliena pro ſuis edere: ſeu percipiendi Græcorum inſtituta, moréſque, quos perinde exprimeret in ſcriptis, egreſſus vrbem eſt, neque ampliùs rediit. De morte eius Volcatius tradit,

Hæc opinio quadrat in ratione temporum.

Ali. [qua]

Sed vt Afer ſex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit: nauim cum ſemel
Conſcendit, viſus nunquam eſt, ſic vita vacat.

Terentij mors.

Quintus Conſetius redeuntem è Græcia periiſſe in mari dicit cum centum & octo fabulis conuerſis à Menandro. Cæteri mortuum eſſe in Arcadiæ Stimphalo, ſiue Leucadia tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fuluio Nobiliore C O S S. morbo implicitum acri dolore ac tædio amiſſarum Satyrarũ, quas in naui præmiſerat, ac ſimul fabularum quas nouas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiam, quæ Equiti Rom. nupſit. Item hortulos .xx. iugerum, [via] Appia ad Martis villam. Quo magis miror Porcium ſcribere,

Ali. [in via]

-nihil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem vt eſſet, quo referret obitum domini ſeruulus.

Facillimè agentes appellat diuites ac potẽtes.

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis præfert, ſcribens in Compitalibus.

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolùm Næuio, & Plauto, & Cæcilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat,

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti
Conuerſum, expreſſúmque Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens. Item C. Cæſar.
Tu quoque tu in ſummis, ò dimidiate Menander
Poneris, & meritò, puri ſermonis amator.
Lenibus atque vtinam ſcriptis adiuncta foret vis
Comica, vt æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac deſpectus parte iaceres:
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

Terentij Poëtæ duo. Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos Terentios Poëtas fuiſſe ſcribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terẽtius, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidiſſe Terentium Valgius in Actæone ait,

Codo, aut ſimile verbum deeſt. *Hæ quæ vocantur fabulæ, cuius ſunt?*
Non has qui iura populis [recenſentibus] dabat,
[recenſentibus ſ forté [conſultus]. *Honore ſummo affectus fecit fabulas?*

Duæ ab Appollodoro tranſlatæ eſſe dicuntur Comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menãdro, ex quibus magno ſucceſſu & pretio ſtetit Eunuchus fabula. Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

NONNVLLA

DE COMOEDIA & tragœdia ex Hephæſtione, terẽtiano, Donato, Diomede & L. Victore Fauſto ſcitu neceſſaria.

DRAMA SIVE FABVLA quid. & eius ſpecies.

DI DRAMATA Dicuntur Tragica aut Comica παρὰ τὸ δρᾶν, id eſt, agere, Latiné fabulæ appellãtur, ſiue ſactubulæ. In Latinis enim fabulis plura ſunt cantica quæ canuntur. vel à faciẽdo. nã & agi fabula, nõ referri ab actoribus dicitur. Itaque Horatius vtraque ſignificatione interpretatur, cùm ita de fabula dicit, Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur.

Fabula ſi Græcum argumentum ſiue apparatum habeat. Palliata, ſi Romanum, Togata, nuncupatur. Palliata ſecundum ritus & habitus Palliatorum, id eſt, Græcorum (nam Græci ſupra tunicam pallium ferebant) ſcenicis atque Græcis argumentis habitum palliorũ deſiderat, quanuis in Latinũ ſit verſa. ſic Togata ſecũdum ritus & habitus hominum Togatorum, id eſt, Romanorum (toga nanque Romana eſt) Latinis argumentis togam requirit. Fabulæ tã Palliatæ quàm Togatæ quatuor ſunt ſpecies, Tragœdia vel Prætextata, Comœdia ſiue Tabernaria, Satyra ſiue Attellana, Mimus aut Planipes. ſi Græcum ſit argumentum habitúſve, Palliatorum quatuor hæ ſpecies, Tragœdiæ, Comœdiæ, Satyræ, ac Mimi nomen ſortiuntur: Prætextatæ verò. Tabernariæ, Attellanæ. & Planipedis, ſi Romanũ fuerit argumentum habitúſve Togatorum. Inter Tragœdiam igitur & Prætextatã hoc intereſt, quòd in Tragœdiis Heroës ac Reges introducerentur: in Prætextatis autem Romani magiſtratus, duces, Regéſve, aut imperatores, qui prætexta omnes vtebãtur: atque in his Reip. Romanæ negotia agebãtur, vt perſonarum dignitate & argumentorum ſublimitate Tragœdijs ſimilis eſſent. Sic Tabernariæ, humilitate perſonarum, & argumẽtorum ſimilitudine Comœdijs erãt pares: at habitu diuerſæ. Comœdiæ enim, Græcorum: Tabernariæ verò Latinorum ritus exprimebant & perſonas. communiter vocatæ ſunt Tabernariæ, quòd olim tabulis tegerentur. in his atque illis non magiſtratus regéſve, ſed humiles homines & priuatæ domus inducũtur. Attellanæ etiam Latinæ (quæ à ciuitate Oſcorum Attella, in qua primùm cœperunt, denominãtur) à Satyris Græcis ſolo habitu differunt: in his enim Satyrorum, in illis ruſticorum, Irſonæ Satyris ſimiles ac ridiculæ, luden o-

candi

candíque cauſa inducuntur, vt ſpectator inter res Tragicas ſeriáſque, Satyrorum quoque iocis & luſibus delectaretur, vt & Horatius ſenſit his verſibus:

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircũ,
Mox etiam agreſteis Satyros nudauit & aſper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eo quod
Illecebris erat: & grata nouitate morandus
Spectator.

Quarta ſpecies eſt quæ Græcè μῖμος, Latinè planipes dicitur. Mimus eſt ſermonis cuiuſlibet motus ſine reuerẽtia, vel factorũ cum laſciuia imitatio. Mimus dictus, quaſi ſolus imitetur, & cùm alia Poëmata idem faciant, ſolus tamen quaſi priuilegio quodam, quod fuit cõmune, poſſedit. Similiter atquè is qui verſum facit, dictus ποιητὴς, cùm tamen artifices, qui æquè quid faciunt, non dicantur Poëtæ. Ideò autem Latinè Planipes, quòd actores planis pedibus, id eſt, nudis, proſcenium introirent, non vt Tragici actores cum cothurnis, neque vt Comici cum ſoccis olim: non in ſuggeſtu ſcenæ, ſed in plano orcheſtræ poſitis inſtrumentis mimicis agitabant. Cuius Planipedis, Accius Togatarum ſcriptor ita in Ædilitia fabula meminit, Datum eſt aurum, exultat planipes. Si quas tamen ex ſoccis fabulas fecerant, palliati pronuntiabant. Togata prætextata, à Tragœdia differt. In Tragœdia heroës introducuntur. Pacuuius Tragœdias nominibus heroicis ſcripſit Oreſten, Chryſen, & his ſimilia. Item Accius. In prætextata autem ſcribetur Brutus, vel Decius, vel Marcellus. Togata Tabernaria, à Comœdia differt, quòd in Comœdia Græci ritus inducũtur, perſonæque Græcæ, Laches, Soſtrata: in illa verò Latinæ. Togatas tabernarias in ſcenã ductauerũt præcipuè duo, Afranius & Quintus Ennius. Nã Terẽtius & Cæcilius Comœdias ſcripſerũt. Latina Attellana, à Græca Satyrica differt, quòd in Satyrica ferè Satyrorũ perſonæ inducũtur, aut ſi quæ ſunt rediculæ ſimiles Satyris, Autolycus, Burris; in Attellana, obſcœnæ perſonæ, vt Marcus. Hoc tenendũ, Comœdiæ nomen cùm ſit fabulæ altera ſpecies, generatim ſæpe pro fabula vſurpati: vnde Togatæ Comœdiæ in Prætextatas & Tabernarias diuidi dicuntur. Togatas autem, cùm ſit generale nomen, ſpecialiter tamen pro Tabernariis, non modò communis error vſurpat, quia Fannius Togatas appellat, ſed & Poëtæ, vt Horatius, qui ait, Vel qui Prætextas, vel qui docuere Togatas. Initio Togatæ Comœdiæ dicebantur, quòd omnia in publico honore confuſa cernebantur. D Fabula generale nomen eſt. eius duæ primæ partes ſunt, Tragœdia, & Comœdia. Si Latina argumentatio ſit, Prætextata dicitur. Comœdia autem multas ſpecies habet. Aut enim Palliata eſt, aut Togata, aut Tabernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut Rhyntonica, aut Planipedia. Planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius, ac vilitatem actorum, qui non cothurno aut ſocco vtuntur in ſcena, aut pulpito, ſed plano pede: vel ideò quòd non ea negotia continet, quæ perſonarum in turribus, aut in cœnaculis habitantium ſunt, ſed in plano & humili loco. Perſonati primi egiſſe dicuntur Comœdiam Cincius & Faliſcus: Tragœdiam Minutius & Prothonius. Comœdiarum formæ ſunt tres, Palliatæ, Græcum habitum ferentes, quas nõnulli Tabernarias vocant. Togatæ iuxta formam perſonarum, habitum togarum deſiderantes. Attellanæ, ſalibus & iocis compoſitæ, quæ in ſe non habent niſi vetuſtam elegantiã. Illud verò tenendũ eſt, poſt νέαν κωμῳδίαν Latinos multa fabularum genera protuliſſe: vt Togatas, à ſcenicis atque argumentis Latinis: Prætextatas, ab dignitate perſonarum, & Latina hiſtoria: Attellanas, à ciuitate Campaniæ vbi actitatæ ſunt plurimæ: Rhynthonicas ab actoris nomine: Tabernarias, ab humilitate argumenti & ſtyli: Mimos, ab diuturna imitatione vilium rerum, & leuium perſonarum.

DE SCENICO HABITV.

SCENICVS Habitus, eſt indumenti genus, quo vtebantur Scenici, vt alter ab altero dignoſceretur. D. Hinc Vlyſſem palliatum ſemper inducunt: ſiue quòd aliquando inſaniã ſimulauit: quo tempore tectum ſe eſſe voluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: ſeu ob ſingularem ſapientiam, qua tectus munitúſque plurimùm ſociis profuit. Huius enim virtutis erat, animi ſemper decipientis ingeniũ. Nonnulli Ithacæ incolas, ſicut Locros, palliatos fuiſſe commemorant. Achillis, & Neoptolemi perſonæ diademata habent: quamuis regalia ſceptra nunquam renuerint cuius argumenti probatio talis inducitur, quòd nunquã cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cũ Troianis bella, ſacramenta coniurationis inierunt, nec vnquam ſub Agamemnonis imperio fuerunt. Comicis ſenibus candidus veſtitus inducitur, quòd is antiquiſsimus fuiſſe memoratur. Adoleſcentibus diſcolor attribuitur, vt ſui ingenii mobilitatem præ ſe ferant.

Serui Comici amictu exiguo conteguntur, ſi paupertatis antiquæ gratia, vel quo expeditiores agāt. Paraſiti cū intortis palliis veniūt. Læto, veſtitus candidus: ærumnoſo, obſoletus: purpureus, diuiti: pauperi, phœniceus datur. militi, chlamys purpurea: puellæ habitus peregrinus inducitur. Leno pallio varij coloris vtitur. Meretrici ob auaritiam luteum datur. Syrmata dicta ſunt ab eo quòd trahūtur: quæ res ab ſcenica luxuria inſtituta eſt. Eadem in luctuoſis perſonis incuriam ſui per negligentiam ſignificant. Aulæa quoque in ſcena in terra ſternuntur, quòd pictus ornatus erat ex Attalica regia Romā vſque perlatus: pro quibus Siparia ætas poſterior accepit. Eſt autem minutum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutantur.

COMOEDIA QVID.

D COMOEDIA, eſt fabula diuerſa inſtituta cōtinens, affectúmq; ciuiliū ac priuatarū rerum: qua diſcitur quid ſit in vita vtile, quid contrà euitandum. Comœdiā eſſe Cicero ait imitationem vitæ, ſpeculum conſuetudinis imaginem veritatis. Liuius Andronicus qui primus Tragœdiam Togatam reperit, ait Comœdiam eſſe quotidianæ vitæ ſpeculum: nec iniuria. nam vt intenti ſpeculo veritatis lineamenta facilè per imagines colligimus: ita lectione Comœdiæ imitationem vitæ, cōnſuetudinísque nō ægerrimè animaduertimus. D Comœdia eſt priuatæ ciuiliſque fortunæ, ſine periculo vitæ, comprehenſio: apud Græcos ita definita, Κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. E Comœdia eſt Poëma demulcendis hominum mentibus, excutiendíſque potiſsimùm cachinnis accommodatum. Hoc innuit Virgilius, & illi Græcorum, qui Θάλειαν Muſam Comicis præſidere cecinerunt. quæ ſcilicet feſtiuis pullulans iocis, ad riſum vſque delectet. Hoc etiam Ariſtoteles comprobauit, inquiens, quod in turpitudine ridiculum eſt, Comœdiam imitari. Quādoquidem illud imprimis Poëtæ rebus & verbis efficere conabantur: ipſa quidem re bifariam, videlicet vel opinione ſua vel alterius perſuaſione deceptas fingēdo perſonas: deinde magna nomina; vel deos mortalium poſtremis componendo. ſicuti Plautus in Amphitryone Mercurium ſimulat agere Soſiam: vel contrà. quemadmodum in Ranis Ariſtophanis fabula, Xanthias vile mancipiū Herculem agit. Verborum autem modis ſeptem Comici riſus excitabant: vel ſcilicet plura ſignificans verbum vſurpantes, quod Grammatici dicunt ὁμωνυμίαν: vel plura ſignificationis eiuſdem, quod vocāt συνωνυμίαν: vel propriū aliquod ludētes nomē, ea quidē ratione, qua nos interdū oratorē dicimus aratorē, quod illi nūcupant παρωνυμίαν: vel eadē ſæpius non inuenuſtè repetēdo, quod appellāt ἀδολεσχίαν: cuiuſmodi eſt illud Ennianum ab Aulo Gellio citatum, vbi verbum hoc fruſtra & fruſtrari, decies eodem loco inculcatur: vel aſpernandi ſtudio diminutiua formantes: vel aliquam haud abſurdè literam mutantes. Denique per non tritas dicendi figuras elegantiā alicuius, aūt rude ingenium exprimentes, theatrum omne riſu diffundebant. Verùm hæc vniuerſa nihili nonnūquam erant, niſi vocem hiſtriones ſingulis adhibuiſſent accommodatam: quandoquidem omnis oblectatio Comœdiæ, propemodum in actione conſiſtit.

TRAGOEDIAE ET COMOEdiæ etymon & origo.

D INITIVM Tragœdiæ & Comœdiæ à rebus diuinis eſt inchoatū: quibus pro fructibus vota ſoluētes operabātur antiqui. Nā incēnſis iam altaribus, & admoto hirco, id genus carminis quod ſacer chorus reddebat Libero patri, Tragœdia dicebatur, vel ἀπὸ τοῦ τράγου, hoc eſt, ab hirco hoſte vinearum, & ἀ cantilena. Eius ipſius rei apud Virgilium plena fit mentio. vel quòd hirco donabatur eius carminis Poëta. vel quòd vter eius muſti plenus ſolenne præmium cantoribus fuerat: vel quòd ora ſua fæcibus perlinebant ſcenici ante vſum perſonarum ab Aeſchilo repertum. Fęces enim dicuntur Græcè τρύγες. Et his quidem cauſis Tragœdiæ nomen eſt inuentum. At verò nondum coactis in vrbem Athenienſibus, cùm Apollini Nōmio, id eſt, paſtorum vicinorúmque præſidi deo, conſtructis aris in honorem diuinæ rei circum Atticæ vicos, villas, pagos, & compita feſtum carmen ſolenniter cantarent: orta eſt Comœdia, ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ᾄδειν, quod eſt comeſſatum ire cantantes. quod à Poëtis ſolenni die, vel amatoriè laſciuientibus choris Comicis non abſurdum eſt. Itaque vt rerum, ita etiam temporum ipſorum cœpto ordine Tragœdia primo prolata eſſe cognoſcitur. Nam vt ab incultis, & feris moribus paulatim peruentum eſt ad manſuetudinem, vrbéſque ſunt conditæ, & vita mitior atque otioſior proceſsit: ita res Tragicæ longè

longè ante Comicas inuentæ.[D I] Comœdia dicta ἀπὸ τῶν κωμῶν. Κῶμαι enim appellantur pagi, id eſt, conuenticula ruſticorum. Nam Iuuentus (vt ait Varro) Attica, circum vicos ire ſolita fuit, & quæſtus ſui cauſa hoc genus carminis pronũtiabat. Aut certè à vicis. Nam poſteaquam ex agris Athenas commigratum eſt, & hi ludi conſtituti ſunt, ſicut Romæ Compitalitij, ad canendum prodibant, & ab vrbana come & oda Comœdia dicta eſt ἀπὸ τῶν κωμῶν, id eſt, viculis, quòd ea humilium domuum fortunæ comprehendãtur, non (vt in Tragœdia) publicarũ regiarúmque. Vel ἀπὸ τοῦ κώμου id eſt, comeſſatione, quòd olim in huiuſmodi fabulis amantium iuuenum κῶμοι agebantur. * vel ἀπὸ τοῦ κώματος, hoc eſt, à ſomno. Nã olim ſedatis ac compóſitis bellorum inſultibus, Athenienſes cũ ad vitam pacatiorem ſe tranſtuliſſent, domeſticæ tunc in pauperes inſurrexerunt iniuriæ. ex agro igitur Athenienſi, ruſtici ſæpius à diuitibus iniuria affecti, ſeſe in vrbem receperunt. ſed cùm interdiu quærendo ſuis incommodis auxilium præſtare nõ poſſent, noctu vicos vrbis omnes obeundo, cunctis ſilentibus, ciues nominatim compellabant: & quas paterentur, aperiebãt diuitum iniurias, necnon impia facta, ac dicta propalabant. Hæc cùm ſæpe vicini audiſſent, quod noctu acceperant, poſtridie inter ſe inuicem colloquebantur. inde non mediocri erat vitio, quibus eiuſmodi obiiciebatur contumelia. vnde opportunum fuit multis in vrbe potentibus, vt ſuis in agricolas iniuriis modum inuenirent, ſibíque ab inferendis contumeliis moderarentur. Videntes igitur ciues, hoc eſſe vtile ciuitati iniuriæ amuletum, iuſſerunt contumeliis prouocatos in Theatrum prodire, & quæ noctu proclamaſſent, audaciori animo referre. Deinde quoniam talis luſus non ſine grauitate placuit, ſanciuit populus Athenienſis, vt qui ingenio præſtarent, de eiuſmodi rebus carmina componerent, atque liberè, & impunè aduerſum omne hominum genus loquerentur. [F] Comœdiæ nomen à dæmone Come, religioſè admodum arbitramur eſſe deductum, quoniam & comeſſari eodem de nomine dictum Philoſtratus affirmat: cuius ſcilicet numinis dexteritate, quælibet hominibus fauſta comeſſatio datetur. Quid autem ſit comeſſari, Philoſtratus imagine Comi faciliùs tibi, quàm ego poſſim, demonſtrabit, vbi fingit eum ferueſcente mero ſupinum dormitare, faciéque præ nimio potu ſcintillãte, rhõcos ab imo pectore ſtertere deducentẽ. Vtriuſque verò ſexus homines, id quod ipſe deſyderat, gregatim veſtibus permutatis, plauſúque concinno, quàm maximè poſſunt genio indulgere. quod ipſum in hac vrbe ſæpius vidiſti, cum mimariæ (vt aiunt) ſaltationes hybernis noctibus debacchantur, quæ teſte Polluce κόρδακες appellari conſuerunt. Noli igitur eos audire, qui comeſſari dictum putant ab eſu, quoniam s ſimplici neceſſariò ſcriberetur, nec ſecus eruditi veterum codices haberent. Nam Græcũ illud κωμάζω, quẽadmodũ z literæ natura deſyderat, duplici ſſ Latinè quidem annotatur, ſicuti φιλιππίζω, philippiſſo eſt. ita κωμῳδία quaſi κωμαζῳδία, videlicet comeſſantium hominum cantilena. Quæ Græcorum & Donati ſententia maximè placet: cùm præſertim doctiſsimus quiſque fateatur in Dionyſiacis comeſſationibus, id genus Poëmatis à veteribus fuiſſe celebratum. Ii verò mihi nullo pacto blandiri poſſunt, qui nomẽ hoc ἀπὸ τῶν κωμῶν deriuare contendunt, quoniam Athenienſes (apud quos natam ferè, & auctam eſſe Comœdiam nemo ambigit) δήμους vocarunt, quæ ab aliis κῶμαι fuiſſent appellatæ. Enimuero illud vnum mihi negotium facit, ne ſcilicet Comũ ἀπὸ τῶν κωμῶν Græcia dixerit: quemadmodum Romani Fornacaliam, ſeruatis ab incendio coluere fornacibus: & Robigũ, ſiue Rubiginẽ atque alios complures, à quibus præeſſent rebus appellauere. Vtcunque tamen ſeſe res habeat, περὶ τὸ κωμάζειν appellari Comœdiam affirmo: quoniam etſi περὶ τὰς κώμας dicatur ὁ κῶμος, tamen ab eo τὸ κωμάζειν, vnde κωμῳδία, quaſi κωμαζόντων ᾠδὴ nominatur. [D I] Poëtæ primi Comici fuerũt, Suſarion, Ruilus, & Magnes. Hi veteris diſciplinæ iocularia quædã minùs ſcitè & venuſtè pronuntiabant: in quibus hi verſus fuerunt,

Ἀκούετε λεώς, Σουσαρίων λέγει τάδε.
Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται,
Οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ.

Secunda ætate fuerunt, Ariſtophanes, Eupolis, & Cratinus: qui & principum vitia inſectati, acerbiſsimas Comœdias compoſuerũt. Tertia ætas fuit Menandri & Philemonis, qui omnẽ acerbitatem Comœdiæ mitigauerunt atque multiplicia argumenta Græcis authoribus ſecuti ſunt. Ab his Romani fabulas tranſtulerunt: & conſtat apud illos primùm Latino ſermone Comœdiam Liuium Andronicũ ſcripſiſſe. Sunt qui velint Epicharmum in Inſula Co exulantem, primum hoc carmen ſcre-

quentaſſe, & ſic à Co Comœdiam dici. Anteà itaque galeris,non perſonis vtebatur, vt qualitas coloris, indicium faceret ætatis, cum eſſent aut albi, aut nigri, aut ruſi. Perſonis verò vti primus cœpit Roſcius Gallus, præcipuus hiſtrio, q oculis obuerſis erat, nec ſatis decorus in perſonis, niſi paraſitos pronunciabat. D Huius autem originis ratio ab exteris ciuitatibus, moribúſque peruênit. Athenienſes nãque Atticam cuſtodiẽtes elegantiam, cùm vellent malè viuentes notare, in vicos & compita ex omnibus locis læti alacrés que veniebant: ibique cũ nominibus ſingulorum vitam publicabant: vnde nomen cõpoſitum vt Comœdia vocaretur. hæc autem carmina in pratis primùm mollibus agebantur, nec deerant præmia, quibus ad ſcribẽdum doctorum prouocarentur ingenia: ſed & actoribus munera offerebantur, quò libentiùs iucundo vocis flexu ad dulcedinem commendationis vterentur. Caper nanque pro dono his dabatur, quia vitibus noxium animal habebatur: à quo etiam Tragœdiæ nomen exortum eſt. Nonnulli autem ex amurca olei, fæce, quæ eſt humor aquatilis, Tragœdiam dici, vocaríque inualuerunt. Qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipſi Comœdiarũ, Tragœdiarúmque ſcriptores huius dei velut patris, numen colere venerarique cœperunt. cuius rei probabilis ratio extitit, ita enim carmina ínchoata proferebantur, vt per ea laudes eius, & facta glorioſa celebrari, proferríque conſtaret. tũ paulatim fama huius artis increbuit. Theſpis autem primus, hæc ſcripta in omnium noticiam protulit. Poſteà Æſchylus ſecutus exemplum, publicauit. de quibus ita Horatius in arte Poëtica loquitur,

Ignotum Tragicæ genus inueniſſe camœnæ
Dicitur, & plauſtris vexiſſe Poëmata Theſpis,
Quæ canerẽt, agerẽntque peruncti fecibus ora.
Poſt hunc perſonæ, pallæque repertor honeſtæ
Æſchylus, & modicis inſtrauit pulpita tignis,
Et docuit magnúmq. loqui, nitiq; cothurno.
Succeſſit vetus his Comœdia nõ ſine multa.
Laude: ſed in vitium libertas excidit, & vim.
Dignam lege regi. lex eſt accepta, chorúſque
Turpiter obticuit ſublato iure nocendi.
Nil intentatum noſtri liquère Poëtæ,
Nec minimum meruêre decus, veſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare, domeſtica facta,
Vel qui prætextas, vel qui docuêre togatas.

Si funditus Latinæ Comœdiæ quæras perſpicere conditionem, ſuperiùs eius originẽ par eſſe arbitror non ignorare, quippe cùm ad nos è Græco fonte deriuata per Latinos quaſi traducem emanarit. In veterum itaque fabulis quinque perhibent eſſe differentias, temporum ſcilicet, ſtyli, materiæ, numerorum, & apparatus. Nobis igitur tempora conſyderantibus, tria Comœdiarũ genera ſeſe offerunt diſtinguenda. Primum enim eſt, quod vnà cum Peloponneſiorum imperio, Suſarione, vel Sannitione floruit inuentore. Alterum, quod ab impoſitis per Lacedæmonios Athenienſium ceruicibus, triginta quaſi iugo tyrannis, ad ætatem vſque Philippi Macedonis eſt propagatum, videlicet per annos circiter ſexaginta. Tertiũ, quod ab Alexandri temporibus, adeò fauſtum ſumpſit initium, vt etiam à Latinis in præſentia celebretur. Veruntamen ego Comœdiam Græcum eſſe inuentum minimè arbitror: neque (vt Thomas magiſter, & eum ſecuti, videntur æſtimare) ab agricolis ciuiũ iniurias conquerentibus eſſe deriuatam. Hoc nempe cauſam aſperitatis, & iurgiorum in veteri Comœdia reddit: quam mox ipſi longè aliam eſſe docebimus: neque videtur quicquam, vt reor, ad Comœdiæ primordia pertinere: quoniam Orpheus, quem conſtat per centum amplius annos ante Troiani belli tempora vixiſſe, ſub Laomedonte ſcilicet, ac Athenis Ægeo imperãte, Bacchi myſteria ab Ægyptiis tralata ſuis Thracêſibus indicauit. Atqui Comœdiæ quẽadmodum idem aſſerit Thomas, veteris tempore in Bacchanalibus agebantur. Vnde etiam apud Romanos ara Libero patri ſacra in dextro latere ſcenæ, quemadmodum ait Donatus, vel orcheſtræ, vt Pollux, ſemper erigebatur: quod maximum eſt argumentũ à Bacchi myſteriis, omne fabularũ genus eſſe depromptũ. Id Horatius innuit, quum ſpectatorem & ſacris functum, & potum appellat. Par eſt igitur arbitrari, prima Comœdiæ ſemina per Orpheum ab Ægypto in Græciam fuiſſe delata: vnde complura non Orpheus modò, verùm & alii tranſtulerunt. Celebres enim erant & Phœniciæ literæ, nondum Græcis ſexdecim à Palamede Nauplii filio cõfiguratis: ac plurimi ſtudia Poëtices habebantur, proindéque ſapientes illi numeris omnia componebant, quæ vnà cum cæteris apud eum Ægyptios floruiſſe nemo benè doctus dubitarit. Non defuerunt etiam, qui fabularum initia Siculis adiudicarent, quemadmodum Ariſtoteles in Poëticis ait, quoniam Epicharmus Comicorum antiquiſſimus Poëta illinc eſſet oriundus. Sy-

racú

racuſanus enim reuera fuit, duplicéſque Græcorum literas ζ.ξ, ψ primus omnium excogitauit, ſicut in Iliados α Grammaticus Iohannes, ſolerti vir ingenio, mecum ſentit: vbi longas η & ω per Simonidem Poëtam in inſula Chio natum, ſcribit eſſe formatas, aſpiratarúmque characteres θ,φ,χ Cadmo illi Mileſio teſtatur effictos. Licet hæc Plinius quinquageſimoſexto libri ſeptimi capite, longè aliter tradat: niſi ſit error in codicibus, aut Græci ipſi non ſatis ſibi conſtent, quos ille potiſsimùm fuerit ſecutus. Satius tamē arbitror hæc elementa ſingula ſingulis inuentoribus addixiſſe. Ea igitur ægrotantium ſomnia prætermittas: vnum hoc ſciens ab Æſchylo, & qui eum ſecutus eſt, Cratino, fabulas in ſuam formam eſſe tandem redactas. Siquidem ante deuictos Perſas ad Salamina, cuius victoriæ fabulam quæ nunc extat, Æſchylus dedit, nullus in iis ordo poterat reperiri. Comœdiarum itaque prima ſemina ad Ægyptios referamus, formulam earum & ordinem Cratini temporibus adſcribentes. b Quanuis autem retro priſca voluentibus reperiatur Theſpis Tragœdiæ primus inuentor. & Comœdiæ veteris pater Eupolis cum Cratino, Ariſtophanéque eſſe dicatur: Homerus tamen, qui ferè omnis Poëticæ largiſsimus fons eſt, etiam his carminibus exempla præbuit, & velut quadā ſuorum operum lege præſcripſit: qui Iliadem inſtar Tragœdiæ, Odyſſeam ad imaginē Comœdiæ feciſſe monſtratur. Nam poſt illius tale, tantúmque documentum, ab ingenioſiſsimis imitatoribus & digeſta ſunt in ordinem, & diuiſa ea, quæ etiam tum temerè ſcribebantur adhuc impolita, atque in ipſis rudimentis haud quaquā vt poſteà facta ſunt, decora atque læuia. At nos ea quæ propriè de Tragœdia dicenda ſunt, titulo propoſiti operis inſtantes, in alia tempora differamus: & de his fabulis iam loquamur quas Terētius imitatus eſt. Poſtquàm demonſtrandæ originis cauſa de vtriſque generis initio diximus: quod neceſſe eſt iam dicemus. Comœdia ferè vetus, vt ipſa quoque olim Tragœdia, ſimplex carmen (quemadmodum iā diximus) fuit: quod chorus circa aras fumantes nunc ſpatiatus, nunc reuoluens gyros, cum tibicine concinebat. Sed primò vna perſona ſubſtituta eſt cantoribus, quæ reſpondens alternis choro, locupletauit variauítque rem Muſicā. tum altera, tū tertia, & ad poſtremum creſcente numero, per actores diuerſos, perſonæ, pallæ, cothurni, ſocci, & cæteri ornatus atque inſignia ſcenicorum reperta: & ad hoc vnicuique ſuus habitus, & ad vltimū qui primarum partium, qui ſecundarum, & tertiarum, qui quartarum, atque quintarum actores eſſent, diſtributa & diuiſa quinquepartitò tota eſt fabula. quæ tamen in ipſis ortus ſui velut quibuſdam incunabulis, & vixdum incipiens, κωμῳδία ἐπώνυμος ἢ ἀρχαία dicta eſt: ἀρχαία idcirco, quia eſt de nobis parum cognitis vitiis: ἐπώνυμος autem, quia ineſt in ea velut hiſtorica fides veræ narrationis, & denominatio omnium, de quibus liberè deſcribebatur. Etenim per priſcos Poëtas, non vt nunc, penitus ficta argumenta: ſed res geſtæ à ciuibus palàm cum eorum ſæpe qui geſſerant nomine decantabantur. ideò ipſa ſuo tempore moribus multùm profuit ciuitatis: cùm vnuſquiſque caueret culpa ne ſpectaculo cæteris eſſet, & domeſtico probro. Sed cùm Poëtæ abuti licentiis ſtylo, & paſsim lædere ex libidine cœpiſſent plures bonos: ne quiſquā in alterum, carmen infame proponeret, lege lata, ſiluêre. Et hinc deinde aliud genus fabulæ id eſt. Satyra ſumpſit exordium, quæ à Satyris, quos illotus ſemper ac petulantes deos ſcimus eſſe, vocitata eſt. etſi aliūde nomen traxiſſe prauè putant alii. Hæc, quæ Satyra dicitur, eiuſmodi fuit, vt in ea quanuis duro & veluti agreſti modo, de vitiis ciuiū tamen ſine vllo proprii nominis titulo carmen eſſet. Quod item genus Comœdiæ multis obfuit Poëtis, cùm in ſuſpicionem potentibus ciuibus veniſſent illorum facta deſcripſiſſe in peius, ac deformaſſe genus ſtylo carminis, quod primò Lucius nouo conſcripſit modo, vt Poëſim inde faceret, id eſt, vnius carminis plures libros. Hoc igitur, quo ſuprà diximus modo coacti omittere Satyram, aliud genus carminis τὴν νέαν κωμῳδίαν, hoc eſt, nouā Comœdiam reperêre Poëtæ. quæ argumento communi magis, & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret: & minus amaritudinis ſpectatoribus, & eadem opera multum delectationis afferret: concinna argumento, conſuetudine congrua, vtilis ſententiis, grata ſalibus, apta metro. Vt igitur ſuperiores illæ ſuis quæque celebrantur authoribus: ita hæc νέα κωμῳδία cùm multorum anteà, tum præcipuè Menandri, Terentiique eſt.

DE COMOEDIAE PROprietate, quídque differat à Tragœdia & Satyra.

COMOEDIAE proprium fuiſſe

ſcribunt quidam, vigintiquatuor adhibere ſaltatores,& quadratũ chorum.Præterea conuitia, dicacéſque ſermones continere. Illud quoque minimè prætereundum, quòd Comici,Satyrici,& Tragici,omnes vno nomine Comici appellati ſunt, quoniam ex vicis in vrbem eruperint,qui his dedêre principiũ.Exin diſtributa ſcribentium ratio eſt,vt Comici ſeruos,& humiles,Satyrici ruſticos,Tragici diuites,& reges deſcriberent. Ac ſicut Comœdia à vicis,aut à ſomno dicta, Tragœdia ab hirco, aut à fæceſita Satyra à Satyris, hoc eſt, ruſticis, illotis & petulantibus eſt appellata, vel à Satyra lance,quæ referta variis,multíſque primitiis,in ſacris inferebatur. D Inter Tragœdiam & Comœdiam cùm multa, tum in primis hoc diſtat: quòd in Comœdia mediocres fortunæ hominum,parui impetus, periculáque,lætíque ſunt exitus actionum:At in Tragœdia,omnia contraria,ingẽtes perſonæ,magni timores, exitus funeſti habentur. Et illic turbulenta prima, tranquilla vltima:In Tragœdia cõtrario ordine res aguntur. Tũ quòd in Tragœdia fugienda vita, in Comœdia,capeſſenda exprimitur. Poſtremò, quòd omnis Comœdia de fictis eſt argumentis: Tragœdia ſæpe ab hiſtorica fide petitur. D I Comœdia à Tragœdia differt, quòd in Tragœdia introducuntur duces, heroës,reges: in Comœdia humiles atque priuatæ perſonæ.In illa luctus, exilia cædes:in hac amores,virginum raptus. Deinde quòd in illa frequenter & penè ſemper lætis rebus exitus triſtes, & liberorũ fortunarúmque priorum in peius agnitio:in hac triſtibus lætiora ſuccedunt. Quare varia definitione diſcretæ ſunt. Altera enim δεινῶν περιοχὴ, altera τύχης περίστασις dictæ ſunt. Triſtitia nanque Tragœdiæ proprium. Ideóque Euripides petente Archelao rege,vt de ſe Tragœdiã ſcriberet,abnuit,ac precatus eſt, ne accideret Archelao aliquid Tragœdiæ proprium:oſtendens nihil aliud eſſe Tragœdiam,quàm miſeriarum comprehenſionem.

DE COMOEDIARVM qualitate.

D COMOEDIÆ Motoriæ ſunt,aut Statariæ aut Miſtæ. Motoria Comœdia eſt quæ res turbulentas inducit, vt Amphitryo. Stataria quæ res continet quietiores, vt Ciſtellaria, Heautontimorumenos.Miſta quæ ex vtroque actu conſiſtit,vt Andria,Eunuchus,Adelphi, Hecyra,& Phormio.

AELII DONATI ERVDITISS. Grammatici Præfatio in Andriam Terentij.

COMOEDIA Andria cùm Palliata ſit,de loco nomen accepit,& à Menandro priùs & nunc ab ipſo Terentio: qui cùm de Chryſide loqueretur,ſic ait,

Hei vereorne quid Andria apportet mali.

& hoc commune vocabulum eſt & in Græca, & in Latina lingua.Hæc maiori ex parte motoria eſt,continétque actus amatorum adoleſcentium, & patrum piorum. Sunt ibi callidi ſerui,aſtutæ ancillæ, ſeueri ſenes, [adoleſcentulæ] liberales. In hac primæ partes, ſenis Simonis ſunt, ſecũdæ Daui,tertiæ Chremetis, & deinceps reliquorũ. Prologus in hac acer inducitur, & in aduerſarios non mediocriter exaſperatur:ſed tamen id ſubtiliter,vt omnia laceſſitus facere videatur,ac dicere. Hic protaſis ſubtilis,epitaſis tumultuoſa, cataſtrophe penè tragica: & tamen repente, ex his turbis in tranquillum peruenit. Hæc prima acta eſt ludis Megalenſibus Marcio Fuluio ædile: & Marco Glabrione,Qu.Minuto Valerio Curulibus. Egerunt L.Attilius,Latinus Prænestinus,& L.Ambiuius Turpio.Modos fecit Flaccus Claudij filius tibiis paribus,dextris & ſiniſtris, & eſt tota Græca, edita M. Marcello & Sulpitio COSS. pronuntiatáque eſt Andria Terẽtij, ob incognitum adhuc nomẽ Poëtæ, & minoris apud populum authoritatis ac meriti.Diuerbijs authenticis lepidè diſtincta eſt: & ſucceſſu ſpectata proſpero, hortamento Poëtæ fuit ad alias cõſcribẽdas. Initiũ autem προτατικὸν πρόσωπον,id eſt, aduentitiam perſonã recepit Soſiæ,propter euoluẽdã argumẽti obſcuritatem. Perſona autem protatica ea intelligitur,quæ ſemel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur, Adnotandum ſanè puellarum liberalium nullam orationem in proſcenio induci in Comœdia Palliata, præter inuocationem Iunonis Lucinæ:quæ & ipſa quoque poſt ſcenam fieri ſolet.

ARGVMENTVM EIVSDEM in eandem.

CHREMES Atticus, pater Paſibulæ & Philumenæ, cùm ex his duabus ſe Paſibulam perdidiſſe falsò crederet relictã Athenis,

nis,nec viſam poſteà multo tempore:tāquam vnicam ſibi putabat Philumenam:quam Chărinus adoleſcens Athenienſis adamabat vnicè,& ſibi petebat vxorem.Sed pater eam Pamphilo cuidam Simonis filio vltrò deſponderat:qui Pamphilus contrà ſororem Chryſidis, ac peregrinam tum creditam, Paſibulam ſupradictam alteram Chremetis filiam ſub nomine Glicerii latenter ſic amauit, vt ex ea filium ſuſcepiſſet inſcio patre: qua re intellecta commotus Simo pater pamphili, dum per falſas nuptias tentat animum Pamphili, multis dolis à Dauo ipſe deluditur ſeruo: periculóque Charini,& Pamphili motus error in fā bula vſque ad eum finem ductus eſt, dū Athenas veniens Andrius quidam Crito rem aperiat. & nodum fabulæ ſoluat:per quem agnita Paſibula recipitur à parentibus,& traditur Pamphilo amanti: Philumena verò Charino deſpondetur,& traditur exoptanti. Perſpecto argumento,ſcire debemus hanc eſſe virtutem poeticam,vt à nouiſsimis argumēti rebus incipiens, initium fabulæ,& originem narratiuè reddat ſpectatoribus: authorémque præſentē ſibi exhibeat, vbi finis eſt fabulæ.hunc enim ordinem & circulum Poëticæ artis, vel virtutis,non modò ſecuti ſunt Tragici,Comicique authores:ſed Homerus etiam,& Virgilius tenuerunt.Diuiſionem actuum in Latinis fabulis internoſcere difficile eſt,cauſſam iam dudum demōſtrauimus.Vndè autem, aut quo modo, quamuis ægrè, tamen intelligi diſtinguíque poſſint,eſt operæpretium dicere:Principio dicendum eſt, nullam perſonam egreſſam quinquies, vltrà exire poſſe. Sed illa re plerunque decipimur, quòd perſonam cùm tacuerit,egreſſam falsò putamus:quæ nihilominus in proſcenio tacens loquendi tempus expectat.Eſt igitur attentè animaduertēdum, vbi, & quando ſcena vacua ſit ab omnibus perſonis: vt in ea chorus, vel tibicen audiri poſſit.quod cùm viderimus, ibi actum eſſe finitum debemus agnoſcere. Confundit ſæpe lectorem id, quòd perſona in ſuperiori ſcena deſinens, & in proxima incipiens loqui,non intelligitur ingreſſa,quod ipſum experſentes ſtatim diiudicant de rerum ac temporū quātitate.poteſt enim fieri vt & ſit ingreſſa, ac egreſſa.quàm prauè credimus de proſcenio nō receſſiſſe. Poſſe autem quintò egredi perſonam,non & neceſſe eſſe dicimus:vt appareat vltrà exire non poſſe.In Tragœdia & parciùs exire,& ſolere pariter, & licere Primus actus in Andria narrationē Simonis apud Soſiam continet argumenti:quod populus hac occaſione perdiscit, mox querelam apud ſe Daui de domino, & eiuſdem cum domino verba: & rurſus eiuſdem ſerui deliberationem quid rerum gerat.Secundi actus hæc ſunt, Charini verba primò cum Birria ſeruo,& poſt cū ipſo Pamphilo de nuptiis:Pamphili ſermo cū patre dolo conſentienti, in nuptias:Birriæ verba:Daui callida oratio aduerſum ſenem.Tertio actui hæc attribuuntur, Myſidis cum obſtetrice colloquium,Dauo ac Simone audientibus; partus Glycerii ſuſpectus ſeni: & Daui apud eum fraudulenta ſermocinatio: Simonis verba cū Chremete de nuptiis: Daui perturbatio ac Pamphili. Quártum actū per hæc intelligimus,primò Charini verba ſunt indignantis,velut fidem ſibi non ſeruatam à Pamphilo: tum Myſidis verba apud Pamphilum, eiuſdémque queſtus:Daui adminiſtratio doli aduerſus Chremetem.In quinto actu Simonis & Chremetis prope iurgium diſputatio: tum detectio fallaciarum Daui:tum indignatio patris aduerſus filium: tum Critonis interuentus:& per eum cognitis rebus in tranquillum res acta,ducentibus vxores quas concupiuerant Pamphilo & Charino.Illud non commouere nos debet,quòd in horum actuum diſtinctione videntur de proſcenio non diſceſſiſſe perſonæ quædam: ſed tenere debemus, ideò Terentium viciniratis mentionem feciſſe in principio, vt modico receptu & adeſſe, & abeſſe perſonam intelligamus, nihil ergo ſecus factum eſt ab antiquis, qui ad hunc modum Tetentianás fabulas diuiſerunt.

ARG. M. ANTONII

MVRETI.

CHremes,& Phania fratres Athenieſes fuerunt. eorum, Chremes profecturus in Aſiam,Paſibulam filiolam,quam tum vnicam habebat, fratris fidei credidit.profecto eo,cō tingit, vt in Græcia magni bellorum motus excitarentur.quos fugiens Phania, cùm impoſita ſecum in nauim puella,ad fratrem iter cepiſſet,vi tempeſtatis fracta naui, apud Andrum inſulā eiectus eſt.ibi applicat ſe ad Andrium quendam, hominem haud magna in re,à quo tamen benignè humanitérque exceptus, non ita multò pòſt moritur.Hoſpes Andrius relictæ apud ſe puellæ cōmutat no-

mē,& pro Paſibula Glicerium nominat:cūmque per aliquot annos eam cum filia Chryſide, pari vtranque ſtudio educaſſet, decedit ipſe quoque de vita. Chryſis,quæ ſe & orbam, & inopem videret, abrepta ſecum Glycerio, Athenas nauigat: vbi cum aliquandiu vitam lana telàque toleraſſet,ad poſtremum adoleſcentum blanditiis, & pollicitationibus victa, quæſtum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter cæteros Pamphilus, Simonis filius,probus,& liberali præditus ingenio adoleſcens,qui non Chryſidis ille quidem,ſed ipſius Glicerii mitifico quodam amore percuſſus primus, ſolúſque corpus cum ea commiſcuit,fidémque iam grauidæ dedit.eam ſibi vxorem fore. Suſceperat & poſteà Chremes aliam filiam,Philumenam nomine, eámque (iam enim nubilis erat) Pamphilo, bona adoleſcentis impulſus fama, collocare cupiebat. Quid multa? vltrò ad Simonem venit,cum eo negotium conficit,inſcio Pamphilo, de communi ſenum ſententia,faciundis nuptiis conſtituitur dies. Adhuc hæc erant, cùm Chryſis moritur. ibi primum Simo de filii amore cognouit.nam cùm ambo vnà in funus prodiiſſent:accidit,vt poſita in ignem Chryſide,Glycerium ſe,præ doloris impatiētia,eodem coniectura videretur. Accurrit Pamphilus, eámque mediam amplexus,ita conſolari cœpit,vt plurimas miniméque dubias totius rei ſignificationes daret.itaque venit ad Simonē poſtridie Chremes:conditionem renuntiat: compeiiſſe ſe, Pamphilum peregrinam illam habere in vxoris loco. neſcius, ex ſe natam eſſe eam,quam ita contumeliæ cauſa peregrinam nominaret.gaudere ea re intellecta,Pamphilus: dolere contrà,ac ringi Simo.aduenit intereà dies, qui nuptiis initio fuerat præſtitutus. Simo, veteratoria quadam calliditate, ſimulandas ſibi, ad pertentandum filii animum,nuptias ſtatuit:hoc cogitans, ſi abnueret filius, veram ſibi obiurgandi illius cauſam fore: quæ ad eum diem nulla ſatis iuſta fuerat:ſin annueret: facilè ſe, quod vellet,à Chremete impetraturum, atque ita verò nuptias,diis adiuuātibus, factum iri.prætериens igitur apud forum, ſecuro iam, & nihil tale metuenti filio,Pamphile,inquit,abi,domum, ac deos comprecare:vxor tibi ducenda hodie eſt. hoc dicto, velut improuiſo quodam iaculo,ſauciatus adoleſcens,quid ageret,aut quid conſilii caperet, neſciebat: cùm ad eum Dauus,vafro admodum,ac verſuto ingenio ſeruus,animaduerſa ſenis aſtutia, accurrit. Erat tum vnà cum Pāphilo Charinus,qui adoleſcens miro quodam amore Philumenæ incenſus,fruſtra ſæpe tentatis illius nuptiis, ad poſtremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in ſummam deſperationem adductus, eum orabat,ſi ſe ſaluum vellet, vt vel eam ne duceret, vel ſaltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus eum ſua quidem cauſa bono eſſe animo atque omnia ad impediendas nuptias moliri iubebat:ſe, quantum in ſe eſſet,effecturū,ea vt ne daretur ſibi.adueniens, vt dixi, Dauus Charinum, iam ſpei plenum abire,ad ambiendos ſenis amicos,iubet:deinde ſeorſum Pamphilo coniecturas ſuas aperit, perſuadétque,vt patri dicat, ſe paratum eſſe vxorem ducere: nam eo pacto, inquit,& patri omnem iurgandi occaſionem præcideris,& non erit tamen verendum, ne nuptiæ fiant:nunquam enim Chremes tibi, ſemel repudiato,filiam ſuam iterum commiſſurus eſt. hæc ita de ſerui conſilio acta. longè aliter cecidere, àc putabantur.exorat enim Chremetem Simo. ita res in verarum nuptiarum diſcrimen adducitur. fortè eo ipſo die Glycerium exactis temporibus puerū peperit.eum puerum Dauus, cùm aliter nuptias diſturbare non poſſet, pro foribus ædium Simonis ab ancilla collocandum curat.in eum cum incidiſſet.Chremes,& è Pamphilo natum eſſe cognoſſet, rurſum abducit animum à nuptiis. turbæ maximæ concitantur: donec aduenit Crito Andrius, qui, quòd Chryſidi genere proximus fuiſſet,ad cernendam illius hæreditatem Athenas venerat.eius interuentu Chremes filiam agnoſcit.ita, ſumma omnium lætitia,Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

ARGVMENTVM Phili p. Melanchthonis in Andriam Terentij.

NVLLVS Eſt omnino ſcriptor in Latina lingua,quem rantopere cognoſci, ediſcíque retulerit, atquè Terentium. Nam cum prima virtus in oratione ſit propriè loqui, nec proprii ſermonis artificē meliorem Terentio habeamus. dignus planè eſt in quo perdiſcendo plurimum operæ ac ſtudii ponamus. Et ab iis qui docent pueros,ſuperſtitioſam etiam diligentiam in hoc authore enarrando requiro. Primùm prodeſt monere, quæ comœdiæ natura ſit,quídue expectarint

comœ

comœdiarum authores: nomen vnde factum ſit. Atque hæc quidem Donatus copioſè expoſuit. Conuenit autem inter omnes, authores comœdiarum voluiſſe & communiū morum & caſuum exempla proponere, quibus velut admoniti, prudentius iudicemus de rebus humanis, & genere orationis facundiam locupletare. Quæ inculcabunt profeſſores eo diligentiùs, vt ſciant pueri, quid ex illis petere debeant, quem fructum facturi ſint legendis comœdiis. Nam quò propiùs cognorint & vim literarum, & vtilitatem, eò impenſiùs iuuat diſcere.

Porrò nomen comœdiæ, factum eſt, vt plurimi dicunt, ἀπὸ τοῦ κώμου, id eſt, à comeſſatione, & ἀπὸ τῆς ᾠδῆς, id eſt, à carmine, vt ſit conuiuiale carmen. Nam in conuiuiis primùm iocoſo quodam carmine, ciuium vitia iuuentus liberiùs taxabat. Poſteà, ars acceſſit, & theatrorum conſuetudo. Ariſtoteles περὶ ποιητικῆς, de nominis origine aliter ſentit: nec piget aſcribere eius verba, ὡς κωμῳδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεος. Cætera Donatus. In recēſendis argumentis fabularum conſilium Poëtæ ſumma cura exponendum eſt, quarum perſonarum deſcriptiones in primis admirationē merenatur: in quibus locis plurimùm commoretur Poëta, vbi plurimum neruorum, pluximum eloquentiæ oſtentet: quos locos ita commendent pueris, vt familiariter ament, & tanquam digitos ſuos norint. Et ob hāc cauſam fabularū omniū argumenta, veteri more, in πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφὴν partiātur; vt diſtributa faciliùs aſſequatur iuuentus. Ferè autem fabulæ continent periculum quoddam. nuſquam enim conſilio locus eſt, niſi in dubiis rebus. neque verò aliud eſt comœdia, niſi humanorum conſiliorum & euentuum imago quædam. In Andria periclitatur Pamphilus, vt Glycerio fidem promiſſam præſtet; poſtquàm patri per errorem pollicitus eſt, futurum ſe in eius poteſtate, ac ducturum quam vellet. eſtque hæc veluti κέντρον fabulæ. Conſilia omnia, querelæ omnes, argumenta omnia huc referenda ſunt. Et tota fabula ſimilis eſt orationi generis ſuaſorii, Nam variè de tota cauſa conſultant ſenes, adoleſcentes, ac ſerui. Sed vt argumentum propiùs cernere queāt pueri, ordine ſingulas partes referemus.

PERICVLVM PROTASIS. Cùm amaret Pamphilus Glycerium, eique fidem dediſſet ductūrum ſe eſſe vxorem, pater, qui amare filium comperetat, conſilium capit abſtrahendi eius à Glycerio, ſimulat ſe vxorem daturum, poſcitque vt ne filius id recuſet. Is cùm & patrē vereretur, & Glycerium deſerere parum pium iudicaret, pendet animi, nec habet quò ſe vortat. Ibi Dauus intelligens ſimulari rem à patre, conſulit herili filio, vt pol liceatur patri ſe in eius poteſtate futurum: periculi nihil, quandoquidem ſimulantur nuptiæ. filius obſequitur, quanquam ægrè: pollicetur patri ducturum ſe quam vellet.

EPITASIS. Intereà ſpargitur de Pāphili nuptiis rumor, reſciſcūt & mulierculæ, quibus cum Glycerio conſuetudo erat. Et pater cùm à filio quod voluerat, extorſiſſet, non iam ſimulat rem, ſed feriam fabulam orditur. Chremetem orat, vt gnatam det vxorem filio ſuo. facilè impetrat. Hîc de Pamphilo actum fuit. Maturare nuptias pater ſtudet: & filius pollicitus erat ſe in patris poteſtate eſſe. Quæſo, quomodo ex his turbis ſe explicet: quid faciat Pāphilus? Hîc Dauus cuius imprudentia periculum contractum erat, cùm dolus non ſucceſſiſſet, Chremetem deterret à nuptiis. fidem faciens amari filiam à Pamphilo.

CATASTROPHE.

AT Pater rem vrget, & proceſsiſſet, niſi caſus; qui ſæpe plus valet quàm ratio, dubiis rebus opem attuliſſet. Venit quiſpiam Crito, qui docet Glycerium Chremetis filiam eſſe, gratum omnibus nuncium. Nuptiæ ex ſentētia Pamphili conficiuntur. Vide ex quanto periculo, caſu euaſerit Pamphilus.

Eſt autem in more Terentio, in prima ferè ſcena, longa narratione commemorare occaſionem fabulæ: atque eas narrationes plurimi fecerunt veteres. Sic in Andria exponit Pamphili amores, & patris conſilium, quo is filium à Glycerio diuulſurus erat. In reliquis ſcenis pergit conſilium exequi. Sunt aſperſa narrationi illi primæ multa rhetorica ornamenta. Eſt enim mirabiliter aucta commemoratione morum, ſtudiorum, ſodalitij Pamphili, qua occaſione Pamphilus deperire in Glycerium cœperit, vbi pater id primùm deprehenderit. Hæc accuratè expendet profeſſor: & velim hîc immodicè etiam anxium eſſe ἢ πολυπραγμονητὴν interpretem. Eſt enim modis omnibus efficiendum, vt mirentur, vt ament hunc authorem pueri. Id ita fiet, ſi rectiſsimè intellexerint. Exigendum ab ipſis pueris, vt ſuo marte argumenta fabularum condant, vt

locos aliquos retexant:& pluribus exponant & tanquam ceram refingant: quæ exercitatio præterquam quod familiariorē hunc poëtam facit, facundiam etiam alit. Finguntur hîc cordati ſenes, Dauus veterator, honeſta ac pia mente prædictus adoleſcens Pamphilus. Verùm vt Pamphili ingenium rectiùs perſpici poſſet, & vt aliquanto plus in fabula turbæ eſſet, confertur cum eo Charinus Pamphili diſsimillimus. nihil moderatum in hoc, nihil conſilij: contrà in illo moderatiora ōnia penè, quàm vel ætas poſcit, vel ſinit amor.

In primis mirantur eloquentiam poëtæ in Pamphili querelis, in ſenis narrationibus, cōſultationibus, & obiurgationibus. Ab his exemplis & verba & figuras Latini ſermonis, & dicendi rationem aſſueſcant petere adoleſcentes: feliciùs haud dubiè collocaturi operam, quàm ſi intereà, velut formicæ Indicæ, aurum conueherent.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, [ET] M. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. [EGERVNT] L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT [FLACCVS,] CLAVDI [FILIVS] TIBIIS [PARIB. DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA,] EDITA M. MARCELLO, [CN.] SVLPITIO COSS. *Gl.[Caio].*

Goueanus omittit [&].
Go.[Egêre].
Go.[Clau. Flaccus.] Mu. Dele [filius].
Go.[paribus & imparibus, hoc eſt, ſiniſtris & dextris. Tota Græca eſt Menandrou.]

FABVLÆ INTERLOCVTORES.

SIMO	*ſenex.*	BYRRHIA	*ſeruus.*
SOSIA	*libertus.*	LESBIA	*obſtetrix.*
DAVVS	*ſeruus.*	GLYCERIVM	*meretrix.*
MYSIS	*ancilla.*	CHREMES	*ſenex.*
PAMPHILVS	*adoleſcens.*	CRITO	*hoſpes.*
CHARINVS	*adoleſcens.*	DROMO	*ſeruus, lorarius.*

Argumenta ſingularum fabularum ſunt illa quidē Caij Sulpitij Apollinaris, cius quem ſæpe citat Gellius, docti & eruditi viri, quíque Pertinacem Imperatorem Latinas literas docuit.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN ANDRIAM TERENTII.

Verſuum genera. Iambici trimetri ſiue ſenarij.

iſsial SORÔREM *falsò créditam meretrículæ,*
aibdſp *Génere A'ndriæ, Glycérium vítiat Pámphilus.*
aiſiſi *Gráuidáque facta, dat fidem vxôrem ſibi*
ibdiſp *Fore hanc. nam" áliam pater ei deſpónderat*
ſiiaſp *Gnatam Chremêtis. atque vt amôrem cómperit,*
aiſiap *Símulat futúras núptias, cúpiens ſuus*
abſiſp *Quid habêret ánimi fílius, cognóſcere.*
ſiiſp *Daui süáſu non repugnat Pámphilus.*
ibſdp *Sed ex Glycério natum vt vidit puérulum*

Iu [nam] non eliditur m: vel legēdum [nāque], vt ſecundus pes ſit dactylus.

[Süaſu] triſyllabum.

Chremes, recúſat núptias, génerum ábdicat. iſſap
Mox filiam Glycérium inſperátò ágnitam, ſlbſſp
Dat Pámphilo hanc, áliam Charíno cóniugem. ſiaiſp

PROLOGVS.

ARGVMENTVM.[M u] Plautus Hypotheticis prologis plerunque vti ſolet, id eſt, argumentum fabulæ continentibus: Terentius nunquam, ſed protaticas fere perſonas adhibet, ſi aliter non poteſt, per quas populus ad fabulæ intelligentiam præparetur: vt hic Soſiam, in Phormione Dauū, in Hecyra Philotin, & Syram: quod quanuis videri vult neceſſitate facere, tamen iudicio factum puto. Sanè enim iucundiùs ſpectatur fabula, cùm argumentum initio delibatur ſolùm, quàm vbi totum explicatur. Nam veris tunc motibus, penè non minùs, quàm ſi agereretur vera res ip[ſe] ſpectator afficitur, & pendet animi dubius, quem tandem euentum res habitura ſit. At vbi rem totam à principio intellexit, ſupina illa ſecuritas multum detrahit & attentionis & voluptatis.[D] Hic autē prologus eſt ἀναφορικὸς, id eſt, relatiuus: [V] ſiue ἀπολογητικὸς, id eſt, defenſorius. [E] nam Terentij factum excuſatur, & inuidia oneratur aduerſarius, in quem maledicta regeruntur. [V] Verſaturque maximè circa hanc iudicationem, an licitum ſit alienis translatis pro ſuo vti. [L] Exordio Calliopius beneuolētiam ab officio, [M] & nominis claritatem Terentij, verbis venatur ſuis, illū Poëtæ nomine honeſtās, quod aduerſarii negabant: [V] eſtque προδιόρθωσις, cur non argumentum iuxta veterem conſuetudinem explicet. [B] quod autem hoc non faciat, dicit in cauſa eſſe L. Lauinium aduerſarium ſuum, cuius maledictis & criminationibus reſpondere cogatur: [R] quibus ab eo laceſſitus fuerat ac prouocatus: qui id vnū, quòd confunderet contaminarétque Terentius fabulas, vitio dabat. Vtitur hîc ſtatu abſoluto. [M] fatetur enim id feciſſe Terentium. [R] verùm authoritate exemplóque veterum doctiſſimorum Poëtarum Næuii, Plauti, Ennii, qui idem quod ipſe fecit, factitarunt, illum purgat, atque defendit: [L] & interim perſtringit aduerſarium admixtis vituperationibus, & poſtremò deterret. [M] illum verò quaſi publicas oblectationes maligno animo ac liuido impedientem, in odium populi adducit, eúmque ignorātię accuſans, à iuſto, honeſto, & vtili efflagitat, vt Comœdia æquo animo ſpectetur, cæteris Comœdiis de integro edēdis factura præiudicium. [D] Omnis itaque huius prologi intentio hoc agit, vt nouo Poëtæ veniam paret, & veteri odium: & vt quàm maximè modeſtum, miniméque errantem Terentium probet.

Verſuum genera. Iambici trimetri ſiue ſenarij.

POËTA *quum primùm ánimum ad ſcribēndum [ápplulit,]* iidſſp
D. Aliàs [attulit.] G. [negotij], diſiſi.
Id ſibi [negótij] crédidit ſolùm dari, diſiſi
Pópulo vt placêrent, quas feciſſet fábulas. aiſſſi
Verùm áliter euenire multò intélligit. diijſp
E. Aut nō eliditur m in [Nam] aut [prologis] primam producit, prologis: G prologis vel prologis: S prollogis.
* *Nam in prólogis ſcribúndis óperam abútitur.* iaidip / ſi
Non qui argumēntum narret, ſed qui maléuoli ſſſdj
Véteris Poétæ maledíctis reſpóndeat. aidſſp
D. Alias [attēdite.] Vitium Poëtæ obiectū. *D. Narratio.
Nunc quā rem vitio dent, quæſo ánimū [aduórtite.] ſdſdſp
* *Menánder fecit A'ndriam, & Perínthiam.* iſiijp
E. [diſsimili argumento ſunt.] ddſsſp. G. [ſunt diſsimili argumento]. dſaſip.
Qui vtránuis rectè norit, ambas nóuerit. iſsiſp
Non ita, [diſsímili ſunt argúménto,] ſed tamen ddſsſd / ddſsſp
Diſsi

dſiiſi *Diſſimili oratione ſunt facta, ac ſtylo.*
ſsiiij *Quæ conuenêre in Andriam ex Perinthia*
iſſi *Fatetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.*
{ ſbſdſi ſ *[Id iſti vituperant factum:* atque in eo diſputant,*
ſiſiji *Contaminari non decere fabulas.*
aſidſi **[Faciunt ne] intelligendo, vt nihil intelligant.*
ſſiiſp *Qui cùm hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium*
ſſiip *Accuſant: quos hic noſter authores habet:*
ſiſſip *Quorum æmulari exoptat negligentiam*
aſſſip *Potiùs, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.*
ſiſdſi ** Dehinc vt quieſcant, porrò moneo: & deſinant*
abiſp *Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.*
ijdſſp ** Fauete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,*
{ ſſiaſi ſsiſ **Vt [pernoſcatis, & quid ſpei ſit relliquum.]*
ſdſiſi *Poſthac quas faciet de integro Comœdias,*
ſiſſp *Spectandæ, an exigendæ ſint vobis priùs.*

[Id iſti] G. ſpõdeum eliſo d. [E] vel anapæſtus eliſo s. [S] aut t. G. [Iſti id]. ſbſdſi.
• L. Status controuerſiæ.
Al. [faciunt ne]?
• L. Refutatio, quã firmat exemplis.

• L. Comminatio. Modeſta maledictorũ imprecatio.
• D. Ab auditoribus fauorem captat.
• D. Ab vtili.
Alias [pernoſcatis quid ſpei ſit relliquum.] ſſiiſp. Go. [& ut pernoſcat quid ſpei ſit relliquũ.] aſsiip. Relliquũ per epentheſin per duplex ll. G. [pernoſcatis, et quid reliquum ſit ſpei.] ſsidſi.

ACTVS I. SCENA I.

ARGVMENTVM. [D] In hac Scena (quæ pro argumenti narratione, [P] quã Prologus in maledictis refellendis occupatus omiſerat, [D] proponitur, & in qua fundamenta fabulæ iaciuntur, vt virtute Poëtæ, ſine officio Prologi vel θεῶν ἀπὸ μηχανῆς, & periocham Comœdiæ populus teneat, & res agi magis quàm narrari videatur) hæc virtus eſt, vt argumẽti narratione, [L] quam Simo Soſiæ extraneæ perſonæ per occaſionem exponit, [D] actio ſcenica videatur, vt ſine faſtidio lõgus ſermo ſit: [M] vbi Poëta ſenis de filiorũ vita ſolliciti ac natura loquacis decorũ ſeruat, mediocritatem illam in qua virtus humana conſiſtit, & laus celebratur: [H] qui mores Pãphili, [R] ac primùm quidem honeſtam illius vitam [R] anteactã ſumma cum amplificatione probitatis cõtinentiæque eius commemorat. deinde amores: & qua denique occaſione in Glycerium deperire cœperit, quo pacto ipſe id deprehenderit. [H] vbi mors Chryſidis commemoratur: vultus, forma, & lamentatio ſororis oſtenditur. [M] atque interim in primis oſtendit rectam educationem eſſe adhibendã. cùm ſumantur à conuerſationibus mores: & vitandum ne proximum quenque transfigant, & contactu noceant: quod Pamphili priùs bonæ indolis pueri deprauatio teſtatur atque declarat. [D] Ad poſtremũ etiam aperit quo conſilio ſe daturum illi vxorem ſimulare, [R] eúmque ab amica auellere ſtatuerit: docens quàm ſollicitos ſemper anxióſq. pro liberorum ſalute deceat eſſe parentes: dandã ſumma cura operam, nullúmque non mouendum eſſe lapidem, quo eos à recta aberrantes via ad bonam aliquando frugem tandem reducant. [V] Eſt hæc Scena παραγγελματικὴ, præcipit enim quid facto opus ſit in diſſimulandis nuptiis. atque ſic bona pars huius fabulæ de more comprehenditur, & eſt in deliberatione ſita. *Ethices præcipua capita.* 1 In Soſia eſt ſeruorum officium. 2 In Pamphilo ſunt mores & ſtudia adoleſcentum. 3 In Chryſide ſunt gradus, quibus ab honeſtate ad turpitudinem vitæ peruenitur. 4 In Glycerio eſt pietas ſororis in funeratione, & amore adoleſcentulorum. 5 In Simone eſt ſollicitudo parentum, vt liberi ab amore ſcortorum in matrimonium vocentur. *Verſuum genera. Iambici trimetri ſiue ſenarij.*

Hic protatica perſona inducitur, Soſia ſcilicet, quæ deinceps nuſquam apparet.
B. Al. [hæc], interrogatiue.

SIMO *ſenex.* SOSIA *libertus.*

V*os iſtæc intrò auférte: abite. Sóſia,* ſſſip
Adéſdum: paucis te volo. SO. *dictum puta:* iſſiſi
Nempe vt curêntur rectè [hæc.] SI. *immo áliud.* ſſſai
SO. *quid eſt,*
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit ámplius? d.dſp
SI. *Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem quã paro:* adi ſi
Sed his quas ſemper in te intelléxi ſitas, iſiſſi
Fide, & taciturnitáte. SO. *expêcto quid velis.* ia ſi

Exordii beneuolentia à meritis captatur.

SI. *Ego poſtquàm te emi à páruulo, vt ſemper tibi* aſsiſi
Apud me iuſta, & clemens fúerit ſéruitus, iſſdſi
Scis. feci è ſeruo vt eſſes libértus mihi, ſsi ſi

Go. [ſeruibas]. R. vocales ie contrahuntur in vnam ſyllabam: vel pronuntiantur ſine e in verbis quartæ.

Proptérea quòd [ſeruiébas] liberáliter. {dſaſip / dſſ}
Quod hábui ſummum prétium perſólui tibi. bidſsi
SO. *In memória hábeo.* SI. *haud [muto] factum.* dbſiſi
SO. *gaúdeo* D. Al. [mutato].

G. [Gratum id], ſiidip.
G. mi.] R mihi contrahe mi, G ac totum elide.
Go. [commemoratio eſt Quaſi exprobratio immemoris beneficij.] iija i.

Si tibi quid feci, aut fácio, quod placet Simo: & dſdi p
[Id gratum] fuiſſe aduerſum te, hábeo grátiam. {ſaldip / ſſ}
Sed [mihi] hoc moléſtum eſt: nã iſtæc [cõmemorátio, {aiſſai / ſ}
Quaſi exprobrátio eſt immémoris benéfici.] iijddi
Quin tu vno verbo [dic quid eſt quod me velis.] ſſ ſiſi

B. [dic. quid eſt quod me velis?] Go. re ha. biſſi.

SI. *Ita fáciam, hoc primum in [hac re] prædico tibi,* ſiſſi
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ núptiæ. ſiſſ ſi
SO. *Cur ſimulas ígitur?* SI. *rẽ oẽm à prĩcípio aúdies.* dd ai

Propoſitio conſilii.

Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum {eſſap / ſ}
Cognóſces, & quid fácere [in hac re te] velim. ſdiſp

F. Vel [te hac in re].
Narratio: qua exponit amores gnati, & conſilium ſuum de nuptiis. Eſt autem amplificata narratio occaſionibus omnibus.

Nam is poſtquàm excêſſit ex ephébis Sóſia, ſijſp
[Libérius viuéndi fuit] poteſtas. nam ántea {dſſ ſa / daſiſi}
R. [Liberi us] dactylus qui ſi liberius & [fuit] more ſit iambum, dſiſi. Glareanus tollit [fuit], & ſupplet ei data eſt], diſiſi. Goncanus legit [Fuit viuendi liberius], ſidaſi. vel ſſdaſi
Qui ſcire poſſes, aut ingénium nóſcere, ſiſdſp

B. Al. [metus magiſtri].

Dum ætas, [metus, magiſter] prohibêbãt? SO. *ita eſt.* ſijdſi
SI. *Quod plerique omnes fáciunt adoleſcénculi,* ſſddſi

[Ad philoſophos.] Eclipſis eſt Teren-

Vt ánimum ad áliquod ſtúdiũ adiúngant, aut equos ſbd ſi
Alere, aut canes ad venândum, aut ad philóſophos: aiſſdi

Horum

Horum ille nihil egrégiè, prǽter cǽtera,
Studêbat: & tamen ómnia hæc mediócriter.
Gaudêbam. SO. *non iniúria. nam id arbitror*
Adprimè in vita eſſe v'tile, VT NE QVID NIMIS.
SI. * *Sic vita erat: fácilè omneis perférre, ac pati,*
Cum, quibus erat, cúmque vna his ſeſe dédere,
E'orum óbſequi ſtúdiis adverſus némini.
Nunquam præpónens ſe illis: ita, vt facíllimè
G. [vtile: vel, alys ut facilime]. vel alio a [ita]:
Go. [Præponens ſe alys nunquam.]
Sine inuídia laudem inuénias, & amícos pares.
SO. *Sapiénter vitam inſtítuit. nanque hoc témpore,*
OBSEQVIVM AMICOS, *véritas ódium parit.*
SI. * *Intéreà múlier quædam abhinc triénnium*
Ex Andro commigrâuit [huic] vicíniæ, D. [huc].
Inópia, & cognatórum negligéntia
Coácta, egrégia forma, atque ætate íntegra.
SO. *Hei véreor ne quid A'ndria appórtet mali.*
SI. *Primùm hæc, pudicè vitam parcè, ac dúriter*
[Agêbat, lana ac tela victum] quæritans.
Sed poſtquam amans accéſſit prétium póllicens,
Vnus, & item alter (ITA VT *ingénium eſt ómnium*
Hóminum à labóre procliue ad libídinem)
Accépit conditiônem: dein quæſtum óccipit.
Qui tum illam amâbant, fortè (ita vt fit) fílium
Perduxêre illuc ſecum, vt vnà eſſet, meum.
E'gomet contínuò mecum: Certè captus eſt,
Habet. obſeruâbam manè illôrum ſéruulos
Veniénteis, aut abeúnteis: rogitâbam, Heus puer,
Dic ſódes: quis heri Chryſídem hábuit? nam A'ndriæ
Illi id erat nomen. SO. *téneo.* SI. *Phædrum aut Clíniam*
Dicêbant, aut Nicératum. nam hi tres tum ſimul
Amâbant. [Eho.] quid Pámphilus? quid? ſýmbolum
Dedit: cœnâuit. gaudêbam. Item álio die
Quærêbam: comperiêbam nihil ad Pámphilum
Quicquam attinêre. enimuerò ſpectâtum ſatis

tiana: poteſt enim ſui [...] animum applicare, addere.

* L. facilitas & modestia Pamphili
D. [...] erat [...] que [...] pro [...] vnà erat.

E. Si [...] vel Si[...] [...].
Go. [...] laudem, [...].

* L. Tranſit à laude filii ad mulierculam. D. Hîc digreſsio eſt. nam propoſuit gnati vitam dicere.

D. [Agebat lana ac tela, victum]
Nemo repentè fit turpiſsimus. gradatim enim in vitia labimur.

Ecclipſis.
Sedulitas paterna erga filium.

Alii, ut Ego. [...]
Symbolum eſt parcum [...], aut ſignum aliquod: vt annulus.

R. enumera.

*I. Argumentum à maiori. ἐπιφώνημα.

Pamphili continentia.

Puᷓâbam, & magnum exémplum continéntiæ. iſſiſ
*Nam qui cum ingéniis conflictâtur eiúſmodi, { ſdſſſi ſdſſi

E eiuſmodi triſyll. bum eſt: Go.[conflictat] ſed verſum non ſanat. niſi legat[Nam qui conflictat cum] ſi iaſi.

Go.[eſcias Tam iā ſibi iam habere poſſe]. aibbſiſiiaſp.

Neque commouêtur ánimus in ea re tamen: aibbſp
Sciás poſſe habêre iam ipſum ſuæ vitæ modum. { ſiiiſp ſiil
Cùm id mihi placêbat, tum vno ore omnes ómnia diſſſp
Bona dícere, & laudâre fortúnas meas, aiiſi
Qui gnatum habêrem tali ingénio prǽditum. ſi d'p

*I. Præteritio apta ad trāſitum & connectendum ordinē.

*Quid verbis opus eſt? hac fama impúlſus Chremes, ſd ſi
Vltrò ad me vênit, vnicam gnatam ſuam ſſi ſp
Cum dote ſumma fílio vxôrem vt daret. ſſi p
Plácuit. deſpóndi. hic núptiis dictus eſt dies. { aiiſii aiiſ

Al. [geritur], uſſiſu. G. [fit] ſiſi. E. tu expungit [vera] ſiue[vere], biſſi: R. facit [fiant] monoſyllabū, uſſiii. Al.[Quid obſtat], iſſiſi.

SO. Quid ergo obſtat, cur nō veræ fiāt? SI. áudies. { ſiiiſi i
Ferè in diêbus paucis, quibus hæc acta ſunt, ijſdſi
Chryſis vicina hæc móritur. SO. ô factum bene, ſiuiſp
Beáſti. métui à Chrýſide. SI. ibi tum fílius ſdiſp
Cum illis qui amâbat Chrýſidē, vnà áderat frequēs, iſiii
Curâbat vna funus. triſtis ínterim, iſſip

Simo humanitati falsò aſcripſit, quod erat amoris.

Nonnúnquā conlacrumâbat. plácuit tum id mihi. ſſadſi
Sic cogitabam,* Hic paruæ conſuetúdinis ſiſſp

*I. Proſopopœia: & eſt argumentum à minori.

Cauſſa, mortem huius tam fert familiáriter: ſſidip
Quid ſi ipſe amâſſet? quid mihi hic fáciet patri? ſi ai
Hæc ego putâbam eſſe ómnia humáni ingeni, diiſi

Aliàs[ingénij] dupliciter in vnam ſyllabā coaleſcente.

Manſuetique ánimi officia. quid multis moror? ſddiſp
E'gomet quoque eius cauſſa in funus pródeo, aiſſi
Nihil ſúſpicans étiā mali. SO. hem, quid eſt? SI. ſcies. { ſiaiii ſ

Mira orationis breuitas.

Go.[aſpicio fortè]. bibdſp.

Effértur. imus. Intéreà inter mulíeres, ſijadi
Quæ ibi áderant, fortè vnā aſpicio adoleſcéntulā, bilſp
Forma. SO. bona fortáſſe. SI. & voltu Sóſia ſiſſip
A'deò modéſto, ádeò venúſto, vt nihil ſuprá. { aiaiii aiaiſ

Aliàs[Quæ], ſaſſſi. D. Excuſatio neceſſaria.

Quia tum mihi lamentári præter céteras aaſſſi
Viſa eſt, & quia erat forma præter céteras ſdiſi
Honéſta, & liberáli, accêdo ad pediſéquas. iſiſdi
Quæ ſit, rogo. ſorôrem eſſe aiunt Chrýſidis. ſiiſp

R.[percuſſit].

Percúlſit ilico ánimum. At at, hoc illud eſt: ſibiſi

G. Hem [hoc] habet vim conſonantis: Go.[At at at:] ſibbij.

ſdſdip * *Hinc illæ lácrumæ: hæc illa eſt miſericórdia.* •L. Prouerbial.

diſsip SO. *Quàm tímeo, quorſum euádas?* SI. *funus intérim*

ſdlįſp *Procêdit, ſéquimur, ad ſepúlchrum vénimus.*

idſi ip *In ignem [póſita] eſt. fletur. Intérea hæc ſoror,* Al. [impoſita].

ſiiiſp *Quam dixi, ad flammam accêſſit imprudéntiùs*

{ ſiaaſp a } *Satis' cum periclo.* * *ibi tū exanimátus Pámphilus* *Amor Pamphili erga Glyceriū proditur.

aaiſſp *Bene diſſimulâtum amôrem, & celâtū índicat.*

ſdidiſp *Adcúrrit, médiam mulíerem compléctitur:*

badſſp *Mea Glycérium, inquit, quid agis? cur te is pérditū?* D. Pathos eſt, vbi ſunt dicta & facta. Valla lib. I. cap. 17.

ſſdiſi *Tum illa, vt conſuêtum fácilè amôrem cérneres,*

ſdſdip *Reiêcit ſe in eum flens [quàm familiáriter.]* [quam familiariter:] quaſi, o quantum familiariter!

aaſiſi SO. *Quid ais?* SI. *rédeo inde irâtus, atq; ægrè ferēs.*

diſſſp *Nec ſatis ad obiurgândum cauſſæ. díceret,*

ſdiſſp * *Quid feci? quid comméruì, aut peccáui pater?* • I. Proſopopœia excuſantis Pāphili.

ſd dbi *Quæ ſeſe vóluit in ignem inijcere, prohíbui,*

ſiſiſi *Seruáui. honéſta [orátio] eſt.* SO. *rectè putas.* Al. [ratio], ſibiſi, nō eliditur o in [ratio.]

ſſſap * *Nam ſi illum obiúrges vitæ qui auxilium tulit,* •L. Ratio à minori.

dſſaſp *Quid fácias illi, qui déderit damnum, aut malum?*

ijſſi SI. *Venit Chremes poſtrídie ad me, clámitans,*

ſdſijp *Indígnum fácinus, comperiſſe Pámphilum*

{ ſidſi ſidd } *Pro vxôre habêre hāc peregrînā,* * *[ego illud] ſédulò* Go. [illi ego], ſidſal. *Mirè expreſſa ſenilis concertatio.

ijſiſp *Negâre factum. ille inſtat factum. dénique* Chremes generum abdicat.

aſiſſp *Ita tum diſcêdo ab illo, vt qui ſe fíliam*

ijſaip *Neget datûrū.* SO. *nō tu ibi gnatū?* SI. *ne hæc quidē* Eclipſis.

{ aſiſſi or } *[Satis] véhemens cauſſa ad obiurgândum.* SO. *quî cedo?* Go. [Sat], dſiſsi. vel [vehemens] diſyllabū: ſed verſus hoc pacto non ſanatur.

ſſiſp SI. *Tute ipſe his rebus finem præſcripſti pater,*

aaſiſi *Propè adeſt, quum alieno more viuêndum eſt mihi:*

aiſiai *Sine nunc meo me víuere intérea modo.* Al. [Qui], aijſſp: Se [eſt relictus], biſſp eliſo ſibilo ſ, relictus]

{ *iſſp ai } SO. *[Quis] ígitur relictus eſt obiurgándi locus?* * Prudens Simonis conſilium.

ſaſſip SI. * *Si propter amôrem vxôrem [nolit] dúcere,* D: Alias [nolet].

aiaſſi *Ea primùm ab illo [animaduertênda iniúria eſt.]* Alias [eſt animaduertenda iniuria] aſaſſp. vel eliditur in [illo], aaaſſp.

ſ bſſi *Et nunc id óperam do, vt per falſas núptias*

ſſiſp *Vera obiurgándi cauſſa ſit, ſi déneget:*

iaſſi *Simul ſcelerâtus Dauus ſi quid [conſilij]* Alias [conſilij].

Habet, vt conſûmat nunc, cùm nihil obſint doli. aſſdſſ
Quem ego credo mánibuſpédibúſque obníxè ómnia abdſſp
B. Al. [ideò.]
Factûrum, magis id [ádeò,] mihi vt incómmodet, ſdbdſp
Quàm vt obſequâtur gnato. S O. *quápropter?* S I. ijſſi
rogas?
D Argumentum à natura.
* B. Turbatæ mentis apoſiopeſis & graué pœnam minantis.
Mala mens, malus ánimus. * *quem quidem ego ſi* aeſbſſ
ſénſero.
R. al. [ſine.] ſed ſepté.
D. Al. [Cui mihi expurgandus] Cui nos ſcimus quia Cui per Q veteres ſcripsêre.
Sed quid opus eſt verbis? [Sin] euéniat (quod volo) dſſdſſ dſ
In Pámphilo vt nihil ſit mora: reſtat Chremes, ſiſiſi ſiſ
[Qui mihi exorándus] eſt. & ſpero confore. aſiſip ſ
Nũc tuũ eſt officiũ, has bene vt aſsimules núptias: adddſi ſ
Perterrefácias Dauum: obſérues filium,
Quid agat, quid cũ illo conſilij captet. S C. *ſat eſt:* ſbſſp allaſi
Curábo, eámus iam nunc intró. S I. *I præ, ſequar.* ſiſiſp

ACT. I. SCEN. II.

ARGVMENTVM.[D] Narratione iam habita perſona Soſiæ non erat neceſſaria. ergo ſubſtitit ſenex, per quem agenda ſunt reliqua [R] Eius (dum iam inſtitutum conſilium, [P] quod de celandis nuptiis cœperat, [R] exequi parat) admiranda hîc exprimitur prudétia atque ſagacitas: qui (poſtquàm Dauũ timere ſenſit, vbi nuptias futuras eſſe audiuit) eſt ſubodoratus, & probabili veriſimilique coniectura aſſecutus, [V] imo poſt multam ratiocinationé, tandem aliquando per aſſeuerationem colligit, filium nolle ducere vxorem: [K] non ignarus videlicet, omnia communi inter ipſos conſilio agi, eadémque omnia eos & velle, & nolle. [V] Quæ pars velut fundamentũ eſt futuræ conſultationis & contentionis. [D] Certus verò ad hoc inducitur Simo, vt magis perturbetur inopinata conſenſione Pamphili ad ducendam vxorem, & prætereà nihil agat cum Chremete de tradenda filia, cõfirmandíſque nuptiis. [B] Hic igitur filii amorem, [I] de filióque Daui animum [B] explorat pater. ſimulat futuras nuptias, [L] terret Dauum, [B] eíque piſtrinũ interminatur, ſi quid fallaciæ in ipſis conatus fuerit nuptiis. [M] Cæterùm humani ingenii ac prudentiæ coniecturam in re ciuili nõ ſufficere ad veritatem diſpiciendam hæc ſcena declarat: & ſerui non ſtolidi, ſed verſuti calliditas exprimitur, qui rem omnem pro captu ſeruilis ingenii ac rationis conſyderat, & ratiocinatur ne incautus opprimatur: & patris nimia indulgentia erga filios, ac negligentia in illorum educatione deſcribitur. Duo hæc illorum malorum cauſæ ſunt, quæ facilè emendantur. Et patrem decet in primis ita filiũ inſtituere, vt ſe ac patria dignus adoleſcat Plato in eo Dialogo qui Theages de ſapientia inſcribitur, ſic ait, Non enim hactenus cognoui, cui rei maiorem diligentiam quiſquis menté habet, adhibere debet, quàm vt filiũ optimum reddat. [V] *Ethica.* 1 Matrimoniũ, vtiliſsimum eſt amatoribus remedium. 2 Domeſtica exempla ſunt admodum pernicioſa. Eſt enim talis pædagogia peſte peſtilentior. 3 Improbis ſeruis & immorigeris ſua eſt pœna.

Verſuum genera. Septimus & octauus ſunt trochaici tetrametri catalectici. Reliqui omnes iambici acatalectici, iique triplices. nam quintus eſt dimeter. ſenarij ſex, nempe tres primi, ac viceſimuſquintus cum duobus ſequentibus. reliqui quadrati.

SIMO. DAVVS.

Spargitur res in perſonas, & inſtitutũ cõſilium exequitur.
* L. Signũ ex adiunctis.

NON *dúbium eſt, quin vxôrem nolit fílius:* dſſſp
* *Ita Dauum modò timêre ſenſi, vbi núptias* adijaî

Fut

ſſs-ſ iſſſ — *Futúras eſſe audîuit. ſed' ipſe exit fóras.* G. ſ ipſe: E. R. futur' eſſe, vel futura' ſ, c, iſiſi.

ſſſbſſ — D. *Mirâbar, hoc ſi ſic abîret. & heri ſemper lénitas*

iſſp — *Verêbar quorſum euáderet:*

ſdſiſſ — *Qui poſtquam audíerat non datum iri fílio vxôrem ſuo,*

ſſſa o — *Nunquam cũiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægrè tulit.*

ſab.bſt — S. *At nunc fáciet: neque, vt opînor, ſine tuo magno malo.*

dſdſſſ — D. *Id vóluit, nos ſic nec opinánteis duci falſo gaúdio,* Callida Daui ſuſpicio.

ſſaiſſ — *Speránteis iã amóto metu, ĩtéreà oſcitánteis opprimi,*

ſacſſt — *Ne eſſet ſpátiũ cogitándi ad diſturbándas núptias.*

ſſdbdſp — * *Aſtúté.* S. *cárnufex quæ lóquitur!* D. *herus eſt, neque prauíderam.* *L. Subiecta in fine ironia.

ſia-dſsi ſiaſ — S. *Daue.* D. *hem, quid eſt?* S. *éhodum ad me.* D. *quid' hic volt?* S. *quid ais?* D. * *qua de re?* S. *rogas?* qu' hic. *L. Negantis interrogatio.

ſſiidſſp ſ — *Mĕum gnatum rumor eſt amâre.* D. * *id pópulus curat ſcílicet.* *L. ironica reiectio diſſimulantis.

didſſdſp — S. *Hóccine agis, an non?* D. *ego verò iſtuc.* S. *ſed nũc ea me exquírere,* Agis, id eſt, audis: Donatus. Alii pro tacis, poni contendunt.

idſiſJſp — *Iníqui patris eſt. [nam quod] ántĕhac fecit, nihil ad me áttinet.* D. [nam quæ] ſiſſdſp. Indulgentia patris.

ſbſidiſp — *Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui, ánimum vt explêret ſuum.*

ſiaſdſſp — *Nunc [hæc dies] áliam vitam adfert, álios mores póſtulat.* D. [hic dies]. B. Locus Rhetoricus à tempore.

ſiſſidſp — *Dèhinc póſtulo, [ſiue æquum eſt,] te oro Daue, vt rédeat iam in viam.* R. [ſiue æquom' ſt,] Al. [& ſi æquom eſt,] tum in [ſi] nihil eliden dum. ſiſidſp.

ſdddiſi — D. *[Hoc quid ſit.]* S. *omnes qui amant, gráuiter ſibi dari vxôrem ferunt.* R. i in [qui] non eliditur, ſed corripitur.

iſſiſbſp — D. *Ita aiunt.* S. *tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem ímprobum,* Go. [Quid hoc?] iſaiiſi. D. [Hoc quid ſit?] interrogatiue.

dſſaſſp — *Ipſum ánimum ægrôtum ad deteriôrem partem plerúnque applicat.*

ſſiſſſi — D. *Non hercle intéllego.* S. *non? hem.* D. *non:*

DAVVS

Adagium. Oedipus enim ſolus Sphingis ænigma ſoluit.

DAVVS SVM, NON OE'DIPVS.

S. *Nempe ergo apertè vis, quæ reſtant, me loqui.* D. *ſanè quidem.* ſſſſiſp

E. Aliter [hiſce]. ſbſiii.

S. *Si ſenſero hódie quicquam in [his te] núptijs* ſbſiſi

Fallácia conári, quo fiant minùs: ſilſſp

Aut velle in ea re oſténdere, quàm ſis cállidus: ſa'aſp

Verbéribus cæſum te in piſtrinum Daue dedam vſque ad necem, dſſllſp

E'a lege, atque ómine, vt ſi te inde exémerim, ego pro te molam. { 6ſiſſbſp / ſ }

Alij [Quid hoc? intellextin'?] Alij [Quid? hoc intellextin'] G. 6ſidſiſi. vel aliter d in [Quid], ſsidſiſi.

[Quid, hoc intellêxtin'?] an nondum étiam ne hoc quidem? D. *immo cállidè:* aſidſiſi

L. Al. [vſor es.]

Ita apertè ipſam rem modò locûtus, nihil circuitióne [vſus es.] { aſdi·dſp / aſdiſdſ }

G. circuiti. dactylus: vt ex cui fiat vnica ſyllaba, eaq; breuis. A malim vt ex tio fiat vna longa.

S. *Vbi vis facilius paſſus ſim, quàm in hac re, me deludier.* abſſiſp

T. [edico] G & tum vel creticus loco ſexto vel in [ſed] eliditur vltima.

D. *Bona verba quæſo.* S. *irrídes? nihil me fallis ſed [dico] tibi,* { aiſ·ſſſi / aiſſ }

Go. [neque tu hoc]. Alij [neue tu id], dbi6dſsi: vel bbiadſsi, eliſo d in [id].

Ne témerè fácias. [neque tu haud] dicas tibi non prædictum: Caue. dbdſdſſ

ACT. I. SCEN. III.

ARGVMENTVM. D Hîc breuis & comica deliberatio eſt, magnam expectationem plurimarum rerum imminentium cum motu excitans: propoſita conſyderatione, L ac conſultatione Daui excitantis ſe aduerſus minas ſenis. V inde eſt hæc ſcena συμβουλευτική. anxiè enim deliberat in tanta difficultate: & propoſitio eſt per apoſtrophen ad ſe deliberantem & cohortantem, E velit ne Pamphilo eſſe adiutor, an auſcultare ſeni. H Eſt verò Terentius mirè copioſus & ſuauis in perſonarum deliberationibus. V Docet porrò hæc ſcena in præſente neceſsitate omnem corporis ſegnitiam, animíque ſocordiam abeſſe oportere: M atque in aliqua difficultate celeriter ac prudenter eſſe deliberandum, R maturéque & cautè conſultandum. & quod in rem noſtram fore videbitur mox abſque cunctatione agendum eſſe: oporteréque virum, qui rationibus ſuis rectè conſultum, proſpectúmque cupiat, ſedulo omnia conſyderare, examinaréque, & ancipites negociorum exitus, quoad fieri poteſt, prouidere: omnéſque denique metuentem expendere caſus, ſicuti canit in duodecimo Virgil. M ingenii quoque celeritaté in rebus aduerſis cognoſci declarat in primis hæc eadem ſcena: quoniam Explorant aduerſa viros, vt inquit Sillius, & ingenium in ſubitis caſibus acui teſtatur. Vnde illud Martialis, O quantum eſt ſubitis caſibus ingenium. Tunc enim prudens quis dicitur, cùm mala imminentia cum ratione declinat. Vnde Plato in eo Dialogo, qui Hippias maior inſcribitur, ſic ait, Multi in hoc conſentiunt, ſapientem in primis ſibi ipſi ſapere oportere. Quapropter & Ennius dixit, Sapiens qui ſibi prodeſſe neſcit, nequicquam ſapit.

Verſuum genera. Iambici acatal. quorum primi nouem, viceſimúſque ac vltimus ſunt quadrati: reliqui trimetri.

DAVVS.

{ ſſaiddii a } ENI'MVERO Daue, nihil loci eſt ſegnítiæ, neque ſocórdiæ,
ſſdiſiſi Quantùm intelléxi modò ſenis ſenténtiã de núptiis.
ſſiſiſi Quæ ſi non aſtu proauidéntur, me, aut herum peſſúndabunt.
dſſiſiſi Nec quid agam certum eſt: Pámphilúmne adiũtẽ, an auſcúltem ſeni.
{ ſſidxbſi ſiſdibi } Si illum relínquo, éius vitæ tímeo. ſin opítulor, hũius minas,
ſbdiſiſp * Cui verba dare difficile eſt. primum iam de amôre hôc cómperit:
ſſſdiſp Me infênſus ſeruat, ne quam [fáciam in núptijs] falláciam.
ſia idſſp Si ſénſerit péry, aut ſi líbitũ fúerit, cauſſam céperit:
{ ſiiſaſſp ſiiſ } Quo iure, quáque iniúria præcípitem me in piſtrínum dabit.
{ iiſbſp iiſ } Ad hæc mala hoc mĩhi accêdit étiã: hæc A'ndria,
ſſxdſi Siue iſta vxor, ſiue amica eſt: grauida è Pámphilo eſt.
ſaddſp Audiréque eôrum eſt operæprétium audáciam.
ſiſiip * Nam incœptio eſt améntium, haud amántium.
ſaſſp Quicquid peperíſſet, decreuêrunt tóllere.
ſſiſp Et fingunt quandam inter ſe nunc falláciam,
ſidiſi Ciuem A'tticam eſſe hanc.* fuit olim quidã ſenex
ſſibſp Mercâtor: nauem is fregit apud Andrum inſúlam:
bſaſſp Is óbijt mortem: ibi tum hanc eiéctam, Chrýſidis
iiſſi Patrem recepiſſe orbam, paruam.* fabulæ.
{ brſtaſſtu bxſbſſip } Mihi quidem hercle non fit veriſímile: [atque] ipſis comméntum placet.

E. Trochaicus hypercatalecticus.[G] *at ſi creticus recipitur, erit iambicus tetr. acatalecticus: eodem modo ſi dixeris [quidem] vacare, ſic.* ijsbſſip: *aut ſi tollatur [hercle], hoc pacto.* bſſ bſiſp.

ſbdbſp * Sed Myſis ab ea egréditur at ego hinc me ad fórum, vt
dſſdſſp Conuéniam Pámphilum: ne de hac re pater imprudéntem ópprimat.

E. Eniuero: [c] Enimuero.

E. [eius], & [huius] monoſyllaba.

* L. occupatio qu[...] firmat à ſagacitat[...] & diligentia ſen[...] & verba dare e[...] decipere.

R. Al. [faciam nu]ptys].

E. [me] redunda[t] ſiſidſſp.

m' accedit.

E. [iſta] redunda[t] ſsidſi.

* Paranomaſia eſt quæ à Cicero[ne] agnominatio dic[i]tur.

*.L. Narrat parte[m] argumenti per o[c]caſionem.

* L. Reiectio min[i]mè credentis.

G. [atque].

* L. Hîc paraſceu[e] eſt: id eſt, præpar[a]tio ad aliam ſc[e]nã, veluti annex[a] quædã, quod ali[as] quoq; in hac obſe[r]uandum eſt.

ACT. I. SCEN. IIII.

ARG.[L] Hæc ſcena œconomiæ, hoc eſt, rerum diſpenſationi, potius quàm œconomia argumento ſeruit in fabula [D] Hæc verò ſunt inuentionis Poëticæ, vt ad ἀστεῖον, facetiæ aliquid addant: nam οἰκονομία eſt, vt [L] indicatur ancilla, à qua ad parturientem Glycerium [D] accerſatur obſtetrix, et conueniatur Pamphilus. [L] Interſeritur autem faceta ſermocinatio mulierculæ, ad exhilarandum ſpectatorem, quæſita extra argumentum de induſtria Poetæ: [I] facetiaque ſcribentis in his verbis eſt, quòd Archilis compotricem potiſſimum adduci iubere fingitur [B] narrat enim Myſis quamobrem à Glycerio exierit, [H] quidque ipſa geſtura ſit, ac ſimul quid intus ab Archili anicula geſtum ſit. [D] Nam frequenter hoc modo Terentius compendium facit vt egrediens loquatur perſona de eo quod eſt geſtura. & ſimul doceat quid ab altera geſtū ſit. [V] ethica. 1 Merito ſunt de obſtetricibus mulierculæ ſollicitæ. 2 In rebus ſeriis gerundis, temeritas & ebrietas abſint. Eſt autem tota ſcena νουθετική. Admonet enim ne pigra & temeraria obſtetrix accerſatur. atque hîc quoddam temulentæ obſtetricis ſpecimen præbetur, quæ verè ἀεργὸς, id eſt, pigra, tarda, & iners iudicatur. Nam ἀργῶς, hoc eſt, temere, & ſegniter ſuum munus exequitur. Compotrix enim temulentæ obſtetricis fuit. [K] Nimium prætereà vini vſum, temulentiámque, [M] qua nihil eſt turpius, [R] fugiendam modis omnibus eſſe hæc docet ſcena maximè iis, qui negotio cuipiam præſunt graui, & quod ſummam poſtulet attentionem, ſedulitatem, & diligentiam: ſiquidem à temulentis rectè geri poteſt nihil Porro non licuiſſe fœminis Romæ quondam vinū bibere, teſtatur Valerius Maximus libro ſecundo, cap 1. De inſtitutis antiquis, Vini, inquiés, vſus olim Romanis fœminis ignotus fuit, ne ſcilicet in aliquod dedecus prolaberentur. quia proximus à Libero patre intemperantiæ gradus ad illicitam Venerem eſſe conſueuit Aulus Gellius lib. 10. cap. 23. Qui de victu atque cultu Po. Romani ſcripſerunt, inquit, mulieres Romæ atque in Latio ætatem abſtemias egiſſe, hoc eſt, vino ſemper (quod temetum priſca lingua appellabatur) abſtinuiſſe dicunt: inſtitutúmque, vt cognatis oſculum ferrent, reprehendendi cauſa. vt odor indicium faceret, ſi bibiſſent. Plinii in hiſtoria naturali ſuper hac re verba ſunt, Non licebat id fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exempla Egnatii, Mecennii vxorem quòd vinum bibiſſet è dolio, interfectam fuſte à marito, cúmque cædis à Romulo abſolutum. Fabius Pictor in Annalibus ſuis ſcripſit, Matronam quòd loculos, in quibus erant claues vinariæ cellæ, reſignauiſſet, à ſuis inedia mori coactam. Cato, Ideo propinquos fœminis oſculum dare, vt ſcirent, an temetum olerent: hoc tum nomen vino erat, vnde & Temulentia appellata. Cn. Domitius iudex pronuntiauit, mulierem videri plus vini bibiſſe quam valetudinis cauſa, viro inſciente. ac dote multauit. Hæc ille libro decimoquarto. capite decimotertio. [M] Plato libro tertio de Republica ſic ait, Qui Rempublicam gubernant, ebrietatem fugiant. Nihil quippe minus conuenit, quàm cuſtodi ebrio neſcire quo terrarum degat. Ridiculum profectò eſt, cuſtodem cuſtodis indigere. In ſecundo de Legibus ſic ait, Pueri vſque ad duodeuigeſimum annum vini vſum prorſum ignorent: népe eos monebimus, nō oportere ignem igni addere: furioſum nanque habitum iuuentutis cauere oportet. Deinde vino moderatè vtantur, vſque ad annum ætatis trigeſimum. Ab ebrietate verò & vini repletione iuuenes omnino abſtineant. Bacchus, inquit, vinum quaſi remedium aduerſus duritiem ſenectutis largitus eſt. Anacharſis Scytha dicere ſolebat, authore Laërtio, vitem tres vuas ferre, primam voluptatis, ſecūdam ebrietatis, tertiam mœroris. Qui interrogatus, qua ratione quis abſtemius fieri poſſet, reſpondit, Si turpes ebrioſorum motus ſibi ante oculos ponat.

Verſuum genera. Quadrati omnes, iique indifferenter vel trochaici catalectici vel iambici acatal. præter ſecundum & duos poſtremos qui tantum ſunt iambici acat.

MYSIS *ancilla.*

D. [*Archillis iamdudū: Lesbiam*]. Gn. [*Archillis, iam dudum quod Lesbiam*]. ſſſſſſ. G. *Alias* [*Neque*]. bſſſſdp.

AVDI'VI" *[Archillis: iam dúdum Léſbiā] addúci iubes.* ſſſſſſ- ſſſſſſ

Sanè pol illa tēmulénta eſt múlier, & temerária: ſiidiap

[Nec] ſatis dígna, cui committas primo partu mulierem. xtſſſbd d

[Tam

bſtſſb- biſiſdi [*Tamen eam*[n] *addûcam.*] *Importunitâtem ſpectâte aniculæ.* G.[1] *Eam tame. adducam.*] ıaſsiſdi: *& al.* [*Tamen adducam eam.* a ſſb–.

ſſſbſ– ſſidi * *Quia cōpótrix eius eſt. Dij date facultâtē ôbſecro* — * B. Apoſiopeſis. Adduci iubet Lesbiam, quia compotrix eius eſt.

ſſaſſ ſſbdſp *Huic pariundi, atq; illi in álijs pótius peccándi locū.*

ſſiadbſp *Sed quidnam Pámphilum exanimâtum vídeo? véreor quid ſiet.*

dijſsiap *Oppériar, vt ſciam nunquídnam hac turba triſtítiæ ádferat.* — Turba, id eſt, turbatio.

ACT. I. SCEN. V.

ARG.[T] Continetur hac ſcena querela Pamphili aduerſus patrem & Chremetē, cognito nuptiarum conſilio:[P] de quibus tam ſubito celebrandis, vehementer dolens, ſtomachabundu[s] que atque ira concitus inducitur.[T] & eſt quaſi deliberatio: in qua duæ partes ſunt: vna patris, al[tera] amicę. pro ſuaſore Myſis eſt:[P] cui tandem pollicetur, fidem omnino ſeruaturum ſe Glycerio, vel [in]uito, ſi res ita exigat, patre.[V] Eſt itaque miſta hæc ſcena: prior pars μεμπτικὴ, qua accuſat pa[trem] quidem præter decorum agere: atque hîc magis πάθος quàm ἦθος dominatur.[L] e[ſt] enim pathetica tota oratio, exprimens affectū perturbati amantis.[V] poſterior verò pars eſt ἀπολογητικὴ, cum ſe rectè facere, ne fallatur Glycerium, contendit.[L] Incipit ab exclamatione[D] ſiue ab inuectione: in qua vt hominē accuſat, deinde vt patrem. inducitur autem hic adoleſcentis animus circa nuptias, vt ex magnitudine eius ingens gaudium comparetur in fine Fabulæ, cognita Glycerio. & ſimul id agitur, vt magis magiſque per Myſidem Pamphilus excitetur ad reſiſtendum patri nuptias inducenti.[V] *Theſis.* 1 Adoleſcentes ad matrimonium ab amore meretricio difficilè auelluntur. 2 Fides amicæ, forma, conſuetudo, amor, pudor, & commendatio amorem retinent.[M] Docet etiam hæc ſcena qualis debeat eſſe oratio pathetica. & amantis iuuenis ([R] quo nihil eſt miſerius, nihil inſanius, affectibus perturbationibúsq; animi obnoxiū magis nihil)[M] vehemētes æſtus, & animū ancipitem exprimit, qui curis diſtrahitur, hinc rapiēte appetitu, hinc reuocante ratione: cuius imperio incōtinentes minimè parent voluptate decepti, pro qua corruptè iudicare ſolēt. Macrobius libro quarto loquēs de affectibus ſic ait. Oratio pathetica aut ad indignationē, aut ad miſericordiam dirigitur. horum alterum accuſatori neceſſariū eſt, alterū rec[o]... Et neceſſe eſt initium abruptum habeat quoniā ſatis indignantibus leniter incipere non cōuenit. Ideo apud Virgilium Iuno ſic incipit, –Quid me alta ſilentia cogis Rumpere? Nec initium ſolùm tale debet eſſe, ſed omnis, ſi fieri poteſt, Oratio pathetica & breuibus ſententiis, & crebris figurarum mutationibus, debet velut inter æſtus iracundiæ fluctuare Ira, inquit. quæ breuis eſt furor, non poteſt continuare vnum ſenſum in loquendo.[K] Ad hæc, fidem nulla vnquam in re temerandam eſſe, ſed quoad fieri honeſtè poteſt, colendam ſemper, ac ſeruandam Pamphili docet exemplo: qui, vt eſt pia mente præditus adoleſcens, ne patri quidem offenſa, iráque deterretur, quin promiſsi fidem præſtare conetur.

Verſuum gen. Septem hic tantum trochaici, iique catal. è quibus vnus eſt trimeter, nempe duodecimus & ſex tetrametri, videlicet ſeptimus, decimusquintus cum duobus ſequentibus, ac viceſimus quintus cum viceſimoſexto. Rel. qui omnes ſunt iambici, iique acatalectici excepto antepenultimo catalectico quadrato. acatalecticorum, vnus eſt monometer nempe ſecundus. tres dimetri, ſextus, decimus & duodeuiceſimus. trimetri duo & triginta, nempe decimusquartus, & triceſimus ſextus cum omnibus deinceps ſequentibus, excepto antepenultimo. reliqui ſunt tetrametri.

PAMPHILVS *adoleſcens.* MYSIS.

ſſſſiap HO'CNE / *eſt humânum factum, aut incœptum? hóccine officium patris?* — Pamphilus ob nuptias perturbatus ex abrupto incipit propoſitionem iniuriæ.

Go. *Hoccine*] ſſſſiap: *alias* [*Hocine*] *per vnicū c, & prima breui.* aſſſiap:

aſſiſiap: Go. [*Hoccine factum eſt humanum.*] *dſſſiap D. al.* [*Hoccine eſt humanum factu aut inceptu?*]

M. *Quid illud eſt?* *Monometrum hunc quidam praecedenti vel ſub. alij ſequenti annectunt.* ii

[atque.]

P. *Prò dĕûm atque hóminum fidem, quid eſt, [ſi non hæc contumélia eſt?* *Go.* [*ſi hoc non eſt contumelia?*] *P. ſi non hoc c.e.*] {aiiſsiā ſ

D. Propoſitio iniuriæ.
A patris perſona.
G. m'l. die.

* *Vxorem* [*decrêrat dare ſeſe mĭhi*] *hódie: nónne opórtuit* *Mu.* [*decreuit dare ſeſe mi*]. {ſſadſip ſſiadſ

Mire Poeta hîc magnas turbas facit, quò cataſtrophe maiore gaudio cumuleatur.

Præſciſſe me anté? nónne priùs communicâtum opórtuit? ſi, aſip

M. *Míſeram me, quod verbum aúdio.* aſsi

uxorem
Alias [*quia*] *ſiſſdſſp.*
Al. [*videt?*]

P. *Quid Chremes, qui denegârat ſe cõmiſſûrũ mihi Gnatam ſuam vxôrem? id mutâuit, [quóniam] me immutâtum [videt.]* tſſſl– {ſſiſaſſp ſſ

L. Indignitas à ſua perſona cui Chremetē admiſcet mox etiā puellam adiungit.

* *Itáne obſtinátè óperam dat, vt me à Glycério míſerum ábſtrahat!* aiaidiap

Quod ſi fit, péreo fúnditus. ſdip

Verſus quinque præcedentes in quatuor iambicos tetrametros acatalecticos redigit Goueanus: quos ita legit ac diſtinguit.
M. Miſeram me, quod verbum audio. P. quid Chremes qui denegauerat aſſaiſip
Se commiſſurum mihi gnatam ſuam vxorem: mutauit id. ſſdſiſſp
Quoniā me immutatū videt. itane obſtinate dat operā, vt aſſbiidp
Me à Glycerio miſerū abſtrahat? quod ſi ſit, pereo funditus. diaiſdip

Hominē] *non elidit* ., & [*inuenuſtum*] *elidit prius u, vt prima corripiatur. G. & Go. legūt* [*inuenuſtū eſſe,* baiſſldp.

A'deón' hóminem" *eſſe inuenúſtum, aut infelîcem quenquam, vt ego ſum!* bbdſſſdp

Prò deûm atque hóminum fidem, [nullóne ego tdiſlu

L. Vehemēs locus, & per ratiocinationem mox figuratus. Exaggeratur indignitas.

Chremêtis pacto affinitâtem] eff úgere pótero? * *quot modis* *G.* [*nullo ego pacto Chremu. Affinitatē*], *aidſp, vel* ſaidſp [*deū*] *ſicto monoſyllabo ſequētē quoq; facit ſenariū*, ſidbii. iſſidbij

Contêmptus, ſpretus? facta, tranſácta ómnia. hem ſſſiſp

Propria & patheca.

Repudiâtus répetor. quámobrem? niſi ſi id eſt, quod ſúſpicor: bſaabſ–

A'liquid monſtri alunt: ea quóniam némini obtrúdi poteſt, aidaſſ–

Itur ad me. MY. *orátio hæc me míſeram exanimâuit metu.* tſſaat–

Tres præcedentes in quatuor partitur Goueanus, atq; eos ita legit.
Repudiatus repetor. quamobrem? niſi ſi id eſt bſaidi

Quod

Quod ſuſpicor, monſtri aliquid alunt: ea quoniam ſdabp
Obtrudi nemini poteſt, ad me itur. M. hæc ſsnſi
Oratio me miſeram exanimauit metu. ſddſi

{dſſi df} P. *Nam quid [ego nunc dicam] de patre? ah* — E. [ego dicam] diſi.

ſſſbiap *Tantámne rẽ tã neglìgênter ágere! prætériens modo* — Parentis negligentiam carpit.

aidſibſi *Mihi apud forum,* Vxor tibi ducênda eſt Pámphile hódie, inquit. para,* — *L. Rem proſopopœia amplificat.

{iiaidsſi iiaida} *Abi domũ.* Id mihi viſus eſt dícere, Abĭ citò, [&] ſuſpénde te.* Gouemus tollit [&], iiaiddſi. — * Qui amant, egrè de te vxoria audiunt.

dſſſaij *[Obſtúpui.] cenſen' vllũ me verbũ potuiſſe próloqui:* — B. [obſtupui.]

ſsiſſiſi *Aut vllam cauſſam, inêptam, ſáltem, falſam, iníquam? obmútui.*

{dſsdſſtu diſſaſip} *Quod ſi "ego [reſciſſem id priùs].* quid fácerem, ſi quis nunc me roget:* Go. [Prius id reſciſſem.] daſſaſſp. — *D. Ipſe ſe reprehédit, & eſt ὑπερβατόν.

abſſiſſw *A'liquid fácerem, vt hoc ne fácerem.* ſed [nunc quid primùm] éxequar?* Go. [quid primum nunc], aaſaſſp. — *D. Deliberatio, & eius partes.

ſaſtaſt– *[Tot me impédiunt] curæ, quæ meum ánimum diuérsè trahunt:* — Go. [Impediunt me rot], dſſibſsi.

{ibsſiſai ibi} **Amor [miſericórdia huius,] nuptiárũ [ſollicitátio:]* — Go. [huius miſericordia,] adiaiſai. E. [ſolicitudo:]

{sxiſſiai d} *Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt ánimo vſque [adhuc,]* Alias [ad hoc,] — ibsſſau. *Diſſolutio, ſeu artĩ cujus deficientibus copulis. ' eſtq; congeries colligens partes deliberationis.

{sddd-ſii ſdddſ} *Quæ mĕo cunque ánimo líbitum eſt, fácere. éine ego vt aduérſer? hei mihi,* [eine ego vt] dactylus.

ſdabſſip *Incértum eſt quid agam.* M. *miſera tímeo, hoc incértum quorſum áccidat.*

{ſbſſdſſx ſaſlaſsi} *Sed nunc [péropus' eſt,] aut hunc cum ipſa, aut me áliquid de illa aduêrſum hunc loqui.* — Go. [Peropu'ſt,] alij [perop eſt] dimetiendo dicunt.

ddſſiſſp *Dum in dúbio eſt ánimus, paulo moménto huc, illuc impéllitur.* — Metaphora à mole ponderis in ſtatera pendentis.

iaſſſdai P. *Quis hîc lóquitur? Myſis ſalue.* M. *ô ſalue Pámphile.* P. *quid [agit?]* M. *rogas?* — Al. [agitur?] [ſed in [quid] eliditur d. G vel s in [Quu]. dſſſbai.

iijſdiap *Labórat, è dolôre: atque ex hoc miſera ſollícita [eſt, diem.]* — E. Al. [eſt die,] iijſdiai.

iiſſiſſp *Quia olim in hunc ſunt conſtitútæ núptiæ. tum autem hoc timet,* — *Lenta & mœſta reſponſio.

ſaſſp *Ne déſeras ſe.* P. **hem, egóne iſtuc conári queam!* — G. [ſe. hem, egóne iſt] anapæſtus.

* Ego

Magna vis eſt in pronominibus iſtis. nec præcipitanter, ſed interruptè proferenda ſunt.

Confirmatio ab honeſto. & totus locus mirè patheticus.

L. Obiectio, quæ ab honeſto re.elli-tur.

* *Ego propter me illam décipi míſeram ſinam!* aſſiap
Quæ mihi ſuum ánimũ, atq; omnem vitã crédidit: dbiſſp
Quã ego ánimo egrégiè chara pro vxôre habúerim, bdſſdp
* *Bene, & pudíce [eius] doctum, atque edúctum,* {iſiſſp ii}
ſinam Go.[eius] redundat.
Coáctum egeſtâte ingénium immutárier! iiſaſp
Non fáciam. M. * *haud véreor, ſi in te ſólo ſit ſitum:* ddiſſp
Sed vim vt queas ferre. P. *ádeon' me ignauũ putas,* ſidſſi
A'deón' porrò ingrãtũ, aut inhumânum, aut ferum, aſſiſp
Vt neque me conſuẽtúdo, neque amor, neque pudor diſbdp
Commóueat, neque commóneat, vt ſeruem fidem? dddiſp

L. Repetuntur merita, que per proſopopœiam commemorantur, & augentur circunſtantiis: qui locus eſt mirè patheticus.

D. μίμησις per proſopopœiam & principium à blandimento.

M. *Vnũ hoc ſcio, hac mérita eſſe, vt memor eſſes ſui.* ſiadſi
P. *Memor eſſem! * ô Myſis Myſis, etiam nũc mihi* aſibſi
Scripta illa dicta ſunt in ánimo Chryſidis ſiibſp
De Glycério. iam ferme móriens me vocat. diſdſp
Accéſſi. vos ſemótæ: nos ſoli. íncipit, ſſiſſp
* *Mi Pámphile, huius formam, atq; ætâtem vides.* ſiſſſi
Nec clam te eſt, quàm illi vtræque res [inútiles] ſſiiij
D. Al. [vtiles]: ſed verſus non conſtaret.

G. [& tutãdã], ijaſsi. D. [ingeniũ] bjſaap. D. Al. [ſollicitudinem], xiſſap.

Et ad pudicítiam, [& ad tutándam] rem ſient. {adiſsi b}
Quod ego per hãc te dextrã oro, & [génium] tuum, biſſap
Per tũam fidem pérque huius [ſolitúdinem] {xiſsip ſ}
Te obtéſtor, ne abs te hanc ségreges, neu déſeras: ſſiſi
Si te in germáni fratris diléxi loco, ſiſſſi

B. A ſtudio Glycerii.

L. Incrementum. B. Articulus eſt.

E. Tue & -dei monoſyllaba ſunt, adſſſi.

L. Pathos à modo rei & tempore. Go. [mi.]

* *Siue hæc te ſolum ſemper fecit máximi,* ſſſſii
Seu tibi morígera fuit in rebus ómnibus. ddiſip
*Te iſti virum do, * amícum, tutôrem, patrem.* ſijſſp
Bona noſtra hæc tibi commítto, & tuæ mando fidei. {adſadi adſſ}
* *Hanc [mihi] in manum dat. mors contínuò ipſam* {xiidſp ſ}
óccupat.

D. Concludit partem deliberationis ſuæ per electioné. B & eſt gradatio.

*Accépi. * accéptam ſeruábo.* M. *ita ſpero quidem.* ſſidſp
P. *Sed cur [tu abis ab] illa?* M. *obſtetrîcem accérſo.* ſiij ſ b-
PAM. *própera.* Go. [tu ab], ſiſſdi.
Atque audin'? verbum vnum, caue de núptiis, ſſiiſi
D. Annotant quidam [caue] hic corripiendum eſſe. Tum in [verbum] nihil eliditur, ſsidſi.

Ne ad

ſddbſp *Ne ad morbum hoc etiam.* M. *teneo.* *Hic verſus perficitur initio ſcenæ ſequentis. Scaliger. videtur hunc dimetrum catalect. cum conſtituere,* ſddv.

ACT. II. SCEN. I.

ARG. [I] Solicitudo Charini adoleſcentis, [H] qui ex Byrrhia ſeruo reſciuerat Pamphilum eo die vxorem ducturum Philumenam, [A] quam ipſe Charinus miſerè deperibat. [B] Idem rogat Pamphilum ne ducat. [Γ] Cæterùm in perſonarũ huius ſcenæ colloquio altera pars oſtenditur fabulæ. Siquidem Andria ex duorum adoleſcentum pauoribus gaudiiſque componitur, cùm ferè ſolam Hecyram Terẽtius ex vnius Comœdia adoleſcentis effecerit. Addidit verò huic fabulę has perſonas, Charini videlicet & Byrrhiæ (nam nõ ſunt apud Menandrũ) ne τραγικώτερον fieret Philumenam ſpretam, relinquere ſine ſponſo, Pamphilo aliam ducente. [V] *Theſis.* Amatores ſtulti, temerarii, peruicaces, & tandem miſeri ſunt. Eſt autem bona ex parte σχετλιαστική. Conqueritur enim Charinus ſe omnino miſerum eſſe, quòd Philumena Chremetis filia Pamphilo nubat. Verùm in Byrrhia eſt conſolatio ἠθική. Et cùm hæc fabula ſit duplicato argumento, ſit adoleſcentum & ſeruorum veluti ἀντίθεσις quædam mirificè illuſtrans. [R] Atque amantium ſtultitia, mẽtis eorum inſania, animi cæcitas, puerilis mollities, conſilii inopia, immoderati appetitus, & indecora quędam ridiculáque in dictis ſimul & factis omnibus ineptia, exponuntur hac in ſcena: [M] quæ exprimit & docet, amore alicuius rei optatæ vltrà quàm oporteat irretitos, deſipere ac penè inſanire: cùm mentis acies voluptatum corrupta illecebris, decorum ipſum non videat, & ad id tandem deueniat, vt ab his moneri cogatur & regi, quos ipſa regere deberet & gubernare. Huius rei cauſa eſt incontinentia, quæ prudentiam deſtruit. Duorum igitur adoleſcentium ardores, & vota diſſimilia, necnon amatoria deſcribitur inconſtantia & ſuſpicio. Socrates apud Platonem in Sympoſio, Alcibiadem formoſiſſimum adoleſcentem ſic alloquitur, Tunc ſanè mentis oculis acutè incipit cernere, cùm primùm corporis oculis defloreſcit: tu verò ab hac ætate es procul. Et in Phædro ſic ait, Quãdo cupiditas abſque ratione ad voluptatem trahit, nobíſque imperat, imperium illud libidò vocatur. Libido autem quomodo multiformis ſit, multarúmque partium, multas itaque appellationes habet. *Verſ. gen. Primus eſt monometer ſeu fragmentũ alterius: ſecundus iamb. dimeter acat. tres ſequentes ac viceſimus primus ſunt iambici trimetri acatal. ſextus & duo ſequentes. vndecimus & octo ſequentes ſunt iambici tetr. acat. decimus verò & vndecimus ac viceſimus primus cum omnibus ſequentibus ad finem vſque ſcenæ trochaici tetr. catal. excepto penultimo qui ſi in eo non fiat ſynæreſis, eſt iambicus tetr. acatal.*

CHARINVS *adoleſcens.* BYRRHIA *ſeruus.* PAMPHILVS.

ad : QVID *ais Býrrhia!* *S. Monometer*, ad: [E] *aut finis præcedentis verſus.* ſddbſp.: [S] *vel initium ſequentis*, adidſi. — Hîc velut omiſſo argumento principali admiſcet Charinum, vt plus in fabula ſit turbæ.

idſi *Datúrne illa hódie Pámphilo*

ſſſiip *Nuptum!* B. *ſic eſt.* C. *qui ſcis?* B. *apud forũ modò*

ſſſaop *[De Dauo] audiui.* C. *væ miſero mihi: vt ánimus in* — R. Al. [E Dauo]

ſiſſſp *Spe, atque in timôre vſque ántehac attêntus fuit:*

aiſſſſp *Ita poſtquàm adêmpta ſpes eſt, laſſus, cura confêctus ſtupet.*

ſijbdſſi B. *Quæſo [ædepol] Charîne, quóniam id fieri quod vis non poteſt,* — *Si [edepol] hic vt ſæpe alibi primam corripiat, erit trochaicus.* dttaaſt.

ſVelis id quod/poſſit. C. *nihil áliud,niſi Philúme-* iſſ-diij
nam volo. *G.Al.ſ Velu quod],iſdaiiij.ſniſi]vltima lon-ga.Eraſmus incipit verſum à ſ Quod].ſdab-i: vel ſtbtttt-: ſi precedens habeat in fineſ velu].poterit hoc modo dimetiri,d-bdſsii.*

Sanum Byrrhiæ cõſiliũ attendant tum amatores,tum phyſici.

B. *Ah,quantò ſátius' eſt,* *S.Dimeter brachycatal. E.Monometer hypercatal.* {ſdi ſd-
Te id dare óperam,quî iſtum amôrem ex ſánimo di- ta:ſadt-
móueas/tuo,

G.Al.ſanimo amoueas]. tatſbdt--. D al. ſ corde eycias] tatſtdt-: tum nec in ſanimo]nec inſcorde] eliſio eſt aliqua facienda.

Quàm id loqui,quo magis libîdo fruſtra incendâ- {tſ-tſſi- tſb
tur tua? *G. Ex tribus precedẽtibus tres ſenarios quidam ita conſtituũt, vt vltimum verbum primi ſit ſiſtum]in quo elidunt ſ. ſdidip: ſecundi verò ſloqui], idſaſi, vel ſiſ tuo]monoſyllabum cenſeatur, idſaſi: tertÿ initium ſquo]. -iiſſp.& eliſo s inſmagis],diiſſp.*

C. FA'CILE' OMNES,*quum valêmus,recta* aſiſiaſp
consilia ægrótis damus:

Al.ſhic] aduerbiũ.

Tu ſi ſhic/ſis,áliter ſéntias, B. *age age,vt lubet.* C. ſdſiaiſp
ſed Pámphilum
Video ómnia experíri certum eſt prius' quàm péreo. {aijſ-dbp aiiſd
B. **quid hic ſagit!/* *Aliàsſaget?]*

•L. Dehortantis interrogatio, quæ fit acrior per tertiam perſonam.

C. *Ipſum hunc orâbo:huic ſupplicâbo:amôrem huic* ſſijſſp
narrâbo meum.

D.ſprodat],ſibſiſi.

Credo impetrâbo,vt áliquot ſaltem núptiis ſprótra- {ſibſſſiā ſib ſſſ
hat/dies.
Intéreà fiet áliquid ſpero. B. *id áliquid nihil eſt.* dſbſbdſp
C. *Býrrhia,*

D.Aliàsſquid,niſi], dibbſbii.
* L.Faceta irriſio.

Quid tibi vidêtur? á deón' ad eum? B. *ſquid ni?* ſi/* dibbſſai
nihil ímpetres,
Vt te arbitrêtur ſibi parâtũ mœchũ, ſi illã dúxerit? ſidiſſſp

G.Inſhinc]h vim habet conſonatis.

C. *Abi" hinc ĩ mala crucẽ cũ ſuſpiciône iſtac.ſcelus.* iſijſaſp
P. *Charînum video.ſalue.* C. *ô ſalue Pámphile.* idiſſp

Artificioſè Charinus conſilium poſtponit.

Ad te ſvénio,/ ſpem, ſalûtem, auxílium, conſilium ſbtſadt-
éxpetens. *R.Al.ſaduenio.]*

Inſlocum]nõ fit eliſio. G. ſ auxilÿ locum habeo,neque conſilÿ]. bdtbaatv.

P. *Neq; pol ſcõſilÿ locũ" hábeo,neque auxílÿ ſcópiã.* adtbaatv
Sed' iſtud quidnam eſt? C. **hódie vxôrem ducis?* P. {ſſaſſſ- ſ
aiũt. C. *Pámphile,* *Poteſt hic verſus cẽſeri iãbicus,iſdſſiſp.*

* L. Per ambages trahit rem, quam eloqui pudet.

Si id facis, hódie poſtrêmùm me vides. P. *quid ita?* tbſſidt-
C. *hei mihi.*

Vir

acſtat– *Vereor dicere: huic dic quæſo Byrrhia.* B. *ego dicam.*
P. *quid eſt?*

ſaſſtat– B. * *Sponſam hic tuam amat.* P. *næ iſte haud mecũ*
[ſentit.] ehodum dic mihi, *Al.[facit.] ſatſdat–: tũ in [iſte] non fit eliſio.*

*L. Propoſitio petitionis ex qua reliqua intentio colligitur.

{ſtdſaſtu / ſtdlt} *[Nũquidnam] amplius tibi cum illa fuit, Charine?*
C. *ah Pamphile* *D.[Nihilne]: tum [Nihil] monoſyllabum, & in [ne] nihil eliſendum, ttdſaſtu.*

{ſſaaat– / ſ} *Nihil.* P. *quàm vellem.* C. * *nũc te per amicitiam, &*
per amorem obſecro,

*L. Aperta petitio, qua primùm maiora, deinde leuiora poſtulat, vt faciliùs impetret.

dſſbaſtu *Principio vt ne ducas.* P. *dabo equidem operam.* C.
ſed ſi id non [potes:] *D.[poteſti] dſſbaſt–.*

{dſſſdt– / dſſ} *Aut [tibi ſi nuptiæ] hæ ſunt cordi.* P. * *cordi!* C. *ſaltẽ*
aliquot dies *Al.[tibi nuptiæ], dtſſdt–.*

*L. Repetitio ironica, & quaſi ſtomachantis.

ſdtadſtu *Profer, dũ proficiſcor aliquò ne videã.* P. *audi nũc iã.*

E.[iam] diſyllabum.

btdtt– *Ego Charine, neutiquam officium eſſe liberi puto,*

{xdiſtſt– / ſdſſ} *Cùm, is nihil* promereat, poſtulare id gratiæ ap-*
poni ſibi. *S. Hic verſus eſt etiam iambicus. xdſiſiſi.*

*L. *Promereat* vetuſtè, nunc non eſt in vſu.

tſbſtdtu *Nuptias effugere ego iſtas malo, quàm tu adipi-*
ſcier.

Mirè exprimit affectum nuptias recuſantis.

tdſſaſtu C. *Reddidiſti animum.* P. *nunc ſiquid potes aut tu,*
aut hic Byrrhia,

btſbſt– * *Facite, fingite, inuenite, efficite, quî detur tibi.*

*L. Aſyndeton exprimens vehementiam recuſantis.

bdſſbſt– *Ego id agam, mihi quî ne detur.* C. *ſat habeo.* P. * *Da*
uum optumè

*L. Præparatio ad ſequentem ſcenam.

{bſdſſſi / biaſllt–} *Video, cuius cõſilio fretus ſum.* C. *at tu hercle haud*
quicquam mihi,

Eclipſis, *quicquam*, ſcilicet dicis.

{bdſiaat– / bia} *Niſi ea quæ nihil opus ſunt ſcire. fugin' hinc?* BYR.
ego verò ac lubens.

Hic vltimus eſt quoque iãbicus, bdiſbdſi.

ACT. II. SCEN. II.

ARG. [D]Hæc ſcena conſilium continet perſonarum, ad quas maximè pertinet argumentũ. Et hic locus in quo, vt fieri ſolet, fortuna miſta rebus diſpoſitis, magnas turbas dat. [B] Nam Dauus cùm ex variis coniecturis & ſignis comperiſſet, nuptias non cohærere, Pamphilum toto quærens oppido exultat inſolentiùs: [R] cui cùm fortè ac ſimul Charino opportunè factus fuiſſet obuiam, coniecturas illas quibus fuerat aſſecutus ſimulari à patre nuptias, nec vxorem Pamphilo daturum Chremetem, exponit: [H] idque ambobus ita veriſimile facit, [L] vt eos cõfirmet. Eſtque hoc loco initiũ epitaſeos. Nam per inconſultã fiduciam, & Daui temeritatem, in maius periculum coniicitur Pamphilus. [V] *Theſis.* Hîc in Dauo eſt pro hero prudentia ſeruilis, & huius lo-

ci eſt illud Platonis in ſexto de legibus. οὐχ ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης, ὧν δεῖ τὸ πιστεύειν αὐτοῖς τὸν νοῦν κεκτημένους. Et ſi in ſtatu coniecturali ſit potiſſimum, vtpote an futuræ ſint veræ nuptiæ, tamen in receſſu παραμυθικὴ eſt, quę afflictum Pamphilum conſolatur [K] Hinc Daui aſtutiā calliditatémque deprehendere licet. Nam & vbique idem à Terentio [H] inducitur vafer, & veterator quiſpiam, & conſiliis abundans, & ſperandi author pertinaciſſimus: vt contrà Byrrhia nullius conſilii, & tantùm deſperationis ſemper author. Porrò videmus hîc planè, ne calidiſſimis quidem conſiliis ſemper reſpondere euentus: pater enim, qui per falſas nuptias veram obiurgandi filii cauſam quærebat, ac prætereа omnino nihil: poſteaquam præter ſpem, ac ſecus quàm putarat, filium ſibi obtemperaturum, ducturúmque quam vellet, audiuit: non iam ſimulat rem, ſed ſeriam fabulam orditur. Chremetem, vti Pamphilo gnatam det, orat: impetrat: maturat nuptias. de quo poſtea latiùs. [M] Dexteritatem prætereà ſeruilis ingenii, & aliquod veſtigiū prudentiæ, quæ futura ſignis quibuſdam prouidet, hæc ſcena deſcribit: & doloſam iactantiam, & animum ad circumueniendos dominos natura propenſum vt difficile ſit cauere. Idcirco prouerbium erat apud antiquos, totidem nobis eſſe hoſtes, quot ſeruos. Plato libro ſexto de Legibus ait, Nihil in animo ſeruiente integrum eſſe, nec quicquam ſeruorum generi eſſe credendum. Quod ſapiētiſſimus Poëtarum teſtatur nobis, cùm de Ioue ſic loquitur, Dimidium mentis Iupiter illis aufert qui ſeruitutis ſorti ſubiecti ſunt. Amantium inſuper affectus exprimitur, qui libidinis caligine obducti, conſilio ſerui doloſi reguntur, quod vel maximè dedecet. Prudentis proprium eſt, inquit Seneca, examinare conſilia, & non citò facili credulitate ad falſa prolabi. Si prudens eſt animus tuus, tribus temporibus diſpenſetur: præſentia ordina, futura prouide, præterita recordare. Nam qui nihil de præterito cogitat, perdit vitam: qui nihil de futuro meditatur, in omnia incautus incidit.

Verſ. gen. Trochaici tetrametri catalectici omnes.

DAVVS. CHARINVS. PAMPHILVS.

*L. Vicem exordii habet hæc ſeruilis exultatio qua habitus futuri colloquii oſtenditur.

* Recto ordine priùs metus tollitur quàm gaudium infundatur.

* DII BONI, *boni quid porto! ſed vbi inueniam Pámphilum,* tſſtaatv

* *Vt metum, in quo nunc eſt, ádimam: atque éxpleā ánimum gaúdio?* tſſatat-

C. *Lætus eſt, néſcio quid.* P. *nihil eſt. nondum hæc reſcîuit mala.* tſaaſſtv

D. *Quem ego nūc credo, ſi iam audíerit ſibi parátas núptias,* atſabſt-

C. *Audín' tu illum?* D. *toto me óppido exanimâtum quǽrere.* ſſſdſtv

Sed vbi quæram? aut quò nunc primùm inténdam? C. *ceſſas álloqui?* bſſſſt-

D. *[A'beo]* P. *Daue ades, reſiſte.* D. *quis homo eſt, qui me? ô Pámphile,* bttaſtv

D. Al. [Habeo].

Te ipſum quæro. euge ô Charîne. ambo opportúné: vos volo. ſſtſſſt-

•L. Attende facetā & moratam interpellationem.

C. * *Daue, périj.* D. *quin tu hoc audi. [C. intérij.]* D. *quid tímeas, ſcio.* tatſadt-

Bembus. [P. interij.]

[P.] *Mea*

bttdſſt– ſP.] *Mea quidem hercle certè in dúbio ſeſt vita.* D. * *& tu quid, ſcio.]*   *Bembus.[C.] & [vita'ſt. D. & quid tu, ſcio.]* btſaſſt–.

{ "abſſt– ſ } P. *Núptiæ mihi.* D. ſ*& id ſcio.]* P. *hódie.* D. *obtúndis, támetſi intéllego.*   *Vel di.[ſcio] monoſyllabum eſſe & totum elidendum;* tddſſt–; *vel s, n in [obtundis],* tdtadſt–: *vel am in [tametſi] non aliter quàm ſi eſſent duæ dictiones,* tdtaſst–. *D. al. [& ſi ſcio.]* "ſbſſt–: *vel* ſsbſſt–, *facta ſynæreſi in [nuptiæ] & [mihi].*

*D. Mira compendia, quæ contrahit Poëta longitudine fabulæ: nec tamen perdit affectus perſonarũ. [& tu quid] deeſt timeas.

tſſſſt– *Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas.* C. *rem tenes.*

ſſſtſt– P. *Iſtuc ipſum.* D. *atque iſtuc ipſum, * nihil pericli eſt: me vide.*

*L. Propoſitio nuntii.

tſſſdtv P. *O'bſecro te, quàm primùm hoc me * libera miſerũ metu.* D. *hem*

*D. Bene *libera.* perfecta enim ſecuritas liberatio nominatur.

tſdſtſt– *Libero: vxôrem tibi iam non dat Chremes.* P. *quî ſcis?* D. *ſcio.*

{ "dtdtſtv t } *Tuus pater modò meſprehéndit, ſait tibi vxôrẽ dare*   R. al. [*apprehendit.*]

bbtſſtv ſ*Se]hódie: item alia multa, quæ nunc nõ eſt narrándi locus.*   R.[*Seſe*] dvtſſtv.

dſaſſt– *Continuò ad te próperans percúrro ad forum, vt dicam tibi hæc.*

aſbſſſv *Vbi, te non inuénio, ibi aſcéndo in quendam excélſum locum.*

sbſtsbtv *Circunſpício. nuſquã. fortè ibi huius vídeo Býrrhiã:*   ovraldeoepis.

bſdtſat– * *Rogo. negat vidiſſe. mihi moléſtũ. qd agã, cógito.*

*D. Mira breuitas & imitanda.

{ adſſaſtv adſſt } * *Redeúnti intérea ex ipſa re mihi íncidit ſuſpício: hem,*   *E. In [ſuſpicio] antepenultima producitur.*

*L. Suſpiciones falſarum nuptiarum ex præcedentibus & adiunctis.

tſſſſt– *Paúlulũ obſóni: ipſus triſtis: de improuiſo núptiæ.*

tſſadtv *Non cohærent.* P. *quorſum nam iſtuc?* D. * ſ*ego me] continuò ad Chremem.*   *D[egomet].*

* Callidum Daui factum.

ſbtſſt– *Quũ illò aduénio, ſolitûdo ante óſtiũ. iã id gaúdeo.*

{ ſſtaaxtv ſſtaat } ſC.] *Rectè dicis: perge.* D. *máneo. intéreà introîre néminem*   *D.[P.]*

atſſttv *Video, * exîre néminem: matrônã nullam: in ǽdibus*

*Nota arg. à ſequentibus.

{ aſxſſt– aſt } *Nihil * ornáti, nihil tumúlti.* ſ*accéſſi intró: aſpéxi.]* P. *ſcio:*   *Aliàs [acceſſi: introſpexi.]*

*L. Ornati, vetuſtè. ſic Tumulti.

•D.A' ſequentibus argumentum.

Magnum ſignum. D. **non vidêntur cõuenire hac* ſtſtſt-
núptÿs?

P. *Non opînor Daue.* D. *opînor narras? non rectè ác-* tſtſtſt
cipis,

• D. *Etiam* pro præterea. L Aliud argumentũ ex adiũctis.
• Go. *Conueni* pro inueni & occurri.
• L. Eclipſis, ſub. ſe dicebat.

Certa res eſt. * *étiam púerum inde ábiens* * *conuéni* tſaaaſt
[Chremis.] D. [*Chremi,*] *vt Vlyßi & Achilli in genitiuo.*

O'lera, & piſcículos minútos * *ferre óbolo in cœnam* adtſdſt-
ſeni.

C. *Liberâtus ſum Daue hódie tua ópera.* D. *[at.] nul* dſabſt
lus quidem. R. Al. [*ac*]. *Nullus pro Minimé.*

C. *Quid ita? nempe huic prorſus illam nõ dat.* D. *ri-* bſtſdd
diculum caput:

D. *Caput*, per ſynecdochen, pars pro toto.
Ambu, Eclipſis. deeſt enim, nihil efficies.

Quaſi necéſſe ſit, ſi huic non dat, te illam vxôrem btſtſt
dúcere:

Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. *bene* bdbſtſtb-
mones.

Ibo, etſi hercle ſæpe iam me ſpes hæc fruſtrâta eſt. ſtſtſt-
Vale.

ACT. II. SCEN. III.

ARG. L Hæc ſcena continuatur ad ſuperiorem ſummota Charini perſona, & eſt conſultatio Daui & Pamphili, qua imprudens in periculum conticitur Pamphilus. Exponit verò cauſam ſimulationis, & eadem opera præmollit aditum ad propoſitionem conſilii, terrendo adoleſcentem à difficultate & periculo: qui locus haud dubiè eſt inſinuationis. B itaque ſuadet Pamphilo atque etiam perſuadet Dauus, vt patri dicat vxorem ſe ducturum, R eíque polliceatur ſe in eius futurum poteſtate: periculi eſſe nihil, quandoquidé ſimulentur nuptiæ. V *Theſis.* Serui non ſapientia ſed malitia vincunt. Eſt προτρεπτική. Suadet & hortatur, vt filius ſit in patris poteſtate, & pro eius voluntate vxor ducatur.

Verſ. gen. Decem prima carmina ſunt trochaica tetr. catal. Sequentia deinde nouem ſenaria iambica. Ultima decem quadrata iambica acatal.

PAMPHILVS. DAVVS.

D. Cogitabundus & ſtomachosè hæc dicit. Sic Vergilius, Quid vult cócurſus ad amnem? Conſiliũ ſerui quo Pamphilus inſciẽs in periculum conÿcitur.

QVID *ígitur ſibi volt pater? cur ſimulat?* D. bdtſb: t-
ego dicam tibi.

Si id ſuccénſeat nũc. qa nõ det tibi vxôrẽ Chremes, ſtſatſt-
Ipſus ſibi eſſe iniúrius videâtur: neque id iniúria, ſtdſat-dſ
Prius quàm tuum ánimum vt ſe ſe hábeat ad nú- bſbſtu ſatatſ
ptias, perſpéxerit. [*tuum animum vt*] *anapæſtus.* *t' anim' vt.*

Sed ſi tu negâris dúcere, ibi culpam in te tránsferet. ſtſdſt

Tum

ſſſaato *Tum illæ turbæ fient.* P. *[quid vis pátiar?]* D. *pater eſt Pámphile:* D. Al. *[quidvis patiar.]*

dſſaſſtv *Difficile eſt. tum hæc ſola eſt múlier. dictum ac factum, inuénerit*

aſabtd:– *A'liquam cauſſam, quámobrem eiíciat óppido.* P. *eiíciat!* D. *citó.*

bſaſſt– P. *Cedò ígitur, quid fáciam Daue?* D. **dic te ductûrum.* P. *hem.* D. *quid eſt?*

bſſſatt– P. *Egóne dicam?* D. *cur non?* P. *nũquam fáciam [Daue.]* D. *ne nega.*

{ſiaſſi ſſiſ} P. *Suadêre noli.* D. *ex ĕa re quid fiat vide.*

atiſſi P. **Vt ab illa exclûdar, [huc] cõclûdar.* D. *nõ ita eſt.*

ſſiſſp *Nempe hoc ſic eſſe opînor dictûrum patrem,*

ſbſſſi *Ducas volo hódie uxôrem. tu, Ducam, inquies.*

aſſſſp *Cedò, quid iurgâbit tecum? hic reddes ómnia,*

{ſſtaſi ſſſ} *Quæ nunc ſunt certa ĕi conſília, incérta vt ſient,*

{ixtdſi aiſ} *Sine ŏmni perículo. nam hocce haud dúbiũ eſt, quin Chremes*

{aſſtdp aſſſ} *Tibi non det gnatam. nec tu ĕa cauſſa, minúeris*

{ſiſaſp ſiſſ} *Hæc quæ facis: ne is mutet ſŭam ſenténtiam.*

iſſiaſſp * *Patri dic velle: vt, cùm velit, tibi iure iráſci non queat.*

ſſſabſsp * *Nam quod tu [ſperes,] propulſábo fácile: vxôrem his móribus*

{ttbdſſſp ſaa} *Dabit nemo. inuéniet inopem pótius, quàm te corrúmpi ſinat.* G. *tolle [quàm]*, isbaaſſp. [S] *[potius] pyrrichius, vt e tius elidatur s & tiu contrahatur in vnam ſyllabam eamque breuem*, isbaaſſp.

ſdſdſſi *Sed ſi te æquo ánimo ferre accípiet, neglegéntem féceris.*

aſſibaai *[A'liam] otióſus quæret: intereà áliquid acciderit boni.*

{aiaitſſi aiaia} P. *Ita credis?* D. *haud dúbium id quidem eſt.* P. **vi dĕ quò me indúcas.* D. *quin taces?*

{ſaſſaiſi ſaſſ ſ} P. *Dicam. púerum autem ne reſcíſcat mihi eſſe [ab] illa caútio eſt.* R. *al. [ex]*, ſaſſaſsi.

Dictum ac factum, id eſt, celeriter. ἅμα ἔπος ἅμα ἔργον.

*L. Propoſitio.

E. *Al. [Daue] omittitur, ſed verſus non conſtat.*

*L. Faceta occupatio, qua propoſitũ in diuerſum, torquetur.

R. *Don. legit [huc] Linacer verò [hac].*

S. *[omni] prima breuis & [periclo] legendum ſi creticum & bacchium quis non admittat.*

*L. Repetitio intentionis.

*L. Repetitio occupationis.

R. *Speres, i. timeas. Verg. At ſperate Deos. al. [ſperas.]* D *al. [timeas] ſcilicet aliam daturum.* ſdſſbſſp.

Al. [Alia].

*L. Oeconomica ad augendam futuram perturbationem ex conſilio Daui.

D. *Cautio eſt*, cautione opus eſt, hoc eſt, cauendum eſt.

Nam pollícitus ſum ſuſceptûrum. D. *ô fácinus audax.* P. *hanc fidem* ſaſsiiſp

Sibi me obſecrâuit, quî ſe ſciret non deſertûrum, vt darem. aiſsſp

Curabitur, imperſonaliter tanquam arduum & graue.

D. *Curábitur. ſed pater adeſt, caue te eſſe triſtem ſentiat.* ſidiaiſp

ACT. II. SCEN. IIII.

ARG.[L] Exit in proſcenium tentaturus Pamphilum ſenex & Pamphilus à Dauo confirmatur.[B]monetúrque apud patrem ne titubet, ſed animo præſenti loquatur,[H]eique vxorem ſe ducturum dicat.[L] non ſeruit autem hæc ſcena niſi congreſſui perſonarum.[D] Interim tamen nodum inicit erroris fabulæ, & periculum comicum facit etiam executionem conſiliorum. [V]. *Theſis.* Patris ſolicitudo de conſilio filiorum & ſeruorũ captato. In rebus arduis & grauibus rata eſt conſtantia. Et eſt exhortatio ex ſuperiori ſcena nata, vt conſtanter de vxore ducenda ad patris votum dicat.[M]&[R] Primũ patris de filio cura: deinde ſerui calliditas & animus virilis, ac præſens: poſtremò Pamphili pudor & ingenitas, eiuſdemque patris præſentiam verentis titubatio hac ſcena exprimitur. *Verſ. gen. Iambici trimetri ſiue ſenarij.*

SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

Aliàs [conſilij.]

D. Actio tribus rebus conſtat, cogitando, dicendo, gerendo.

REVISO *quid agât, aut quid captet [cónſili.]* ibſſi

D. *Hic nunc non dúbitat, quin te [ductûrum] neges.* ſdſſi *B. al. [deducturum], quod verſui repugnat.*

Venit meditâtus alicunde ex ſolo loco: iabſsj

Oratiônem ſperat inueniſſe ſe, ſiſſi

D. *Differat*, id eſt, diſturbet.

Qua differat te. prómtu fac e, apud te vt ſies. ſiſdſi

P. *Modo vt poſſim.* D. *crede mihi hoc, inquam, Pámphile,* iſdſſp

D. Commutare verba, eſt pro bonis dictis mala ingerere.

Nunquam hódie tecum commutatûrum patrem dſſſp

Vnum eſſe verbum, ſi te dices dúcere. ſiſſp

ACT. II. SCEN. V.

ARG.[B]Pamphilum Byrrhia obſeruat:[L]tentat animum filii Simo.[H]Pamphilus Daui conſilio obſecuturus, ſe vxorem ducturum patri promittit,[B]ſéque facturũ quæ volet ille omnia.[F] tandem Byrrhia re intellecta,[L] Charini vice perturbatur,[E]cui eadem ait ſe renuntiaturum.[D]vnde quàm mirè, cùm omnes conſulto conſilio ſibi agere videantur,[R]ſecus tamen omnia, ac putârant, eueniunt,[D]atque omnes rerum exitu inopinato ludificantur & Simo, & Dauus, & Pamphilus, & Charinus, & ipſe Byrrhia. Ad hoc autem venit Byrrhia, vt in errorem conciliet Charinum: & in hac ſcena quatuor perſonæ ſine implicatione intellectus loquũtur.[B] Perſona enim Byrrhiæ, cùm hîc loquitur, aliis nõ admiſcetur. Non peccauit igitur Terentius cõtra illud Horatii præceptum, Nec quarta loqui perſona laboret.[V] *Theſis.* 1 In Byrrhia eſt ſeduli ſerui officium. 2 In Simone patris in filium authoritas. 3 In Pamphilo eſt filii in patrem pietas, & honeſta obedientia. 4 In Dauo eſt ſeruilis calliditatis exemplum. Eſt miſta: in Byrrhia eſt querimoniæ ſimplicitas, ſed in Dauo eſt παρεξευτική.[M] Præterea Venerea face ardentem iuuenem, quanuis nobilem ac generoſum, & appetitus imperio parum vel nihil propter conſilii imbecillitatem, ac libidinis æſtus repugnantem, hæc ſcena notat: qui vrgente voluptate, blãda quidem domina, rem domeſticam negligit, & maximè id curat ad quod ætatis feruor, & cupiditas rationi non obtemperans

perans, eum trahit, ſuis malis non multùm repugnantem, ſed potiùs illis gaudentem. Amoris quippe facibus nonnulli fruuntur. Hæc omnia prudentiam non adeſſe oſtendunt, qua præſente, ac regnante, id homo videt, agítque, quod ſuæ excellentiæ conſentaneum eſt. Qui prudens eſt, inquit Seneca, non dicit, Non putaui quidem hæc fieri: quia non dubitat, ſed ſpectat: nec ſuſpicatur, ſed cauet. Plato loquens de voluptate in eo Dialogo, qui Philebus de hominis bono inſcribitur, ſic ait. Voluptas maximè omnium temeraria. Fertur enim de Venereis affectibus, qui maximi putantur, quòd peierantibus illis dii penitus ignoſcunt, quaſi pueri quidam ſint, nullius intelligentiæ compotes. *Verſ. gen. Iambici trimetri.*

BYRRHIA. SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

{ciſſſp a} HERVS' *me relictis rebus, iuſſit Pámphilum*
aſdiſi *Hódie obſeruâre: vt quid ágeret de núptijs,*
ſdidſp *Scirem. id proptéreà nunc hunc veniêntem ſequor.*
dſdiſp *Ipſum ádeò præſto vídeo cum Dauo. hoc agam.*
ijbſſp S. *Vtrúnq; adéſſe video.* D. *hem ſerua.* S. *Pámphile.*
iſſdip D. *Quaſi de improuiſo réſpice ad eum.* P. *[hem] pater.*
dſſſl D. *Probé.* S. *hódie vxôrem ducas, vt dixi, volo.*
ſſdſsp B. *Nunc noſtræ parti tímeo, hic quid reſpóndeat.*
jdbdſp P. *Neque iſtic, neque álibi [tibi vſquam] erit in me mora.* B. *hem.* E. al. [*vſquam tibi*] cbſbſp: *vel eliſo* s *aut* t *in* [*iſtic*]. abſbſp.
bſdſp D. *Obmútuit.* B. **quid dixit!* S. *facis vt te decet,*
ſſ iſi *Quum iſtuc, quod póſtulo, impetro cum grátia.*
ſaſiſp D. *Sum verus?* B. *herus, quantùm aúdio, [vxôre] éxcidit.*
{ſſiſi ſſiia} S. *I iam nunc intró: ne in mora, quum opus' ſit ſies.*
iſlaſp P. *Eo.* B. *Nullane in re eſſe hómini cuiquam fidem!*
ſſllip *Verum illud verbum eſt, vulgò quod dici ſolet,*
ſbaiij OMNES SIBI *mélius eſſè malle, quàm álteri.*
iſsiſi *Ego illam vidi vírginem: forma bona*
aiijſi *Mémini vidêre.* **quo æquior ſum Pámphilo,*
ſſſſp *Si ſe illam [in ſomnis] quàm illum amplécti máluit.*
ljſiap *Renuntiâbo, vt pro hoc malo, mihi det malum.*

L. Docetur ſpectator quid agat hic Byrrhia: quod in aliis quoque principiis interdum eſt obſeruandum.

R. Al. [*ehē*]. aſibip.

Vafrum Pamphili reſponſum.

L. Hem: dolentis ſubitò & perculſi.

* L. Interrogatio indignantis. & ſecum hoc totum loquitur Byrrhia.

R. Al. [*ab vxore*]. ſaſaſp.

Ε᾽χιρώνμα. Sic Vergilius, Nuſquam tuta fides. Iuuenal. Fronti nulla fides.

*L. Ironia eſt.

D. *Alij* [*inſomnis*] *i. vigilans: ſed melius* [*in ſomnis*] *i. per noctem.*

ACT. II. SCEN. VI.

ARG. [H]In hac ſcena Dauus admodum aſtutè Simonem ludificatur, [I] atque illum dubitantē confirmat, ſuſpicionem callidè auertit, ex quo promouetur epitaſis. [D] continet etiam hæc ſcena dolos vtriuſque perſonæ, quibus vtraque capit, & capitur miro modo. [B] Nam Dauus Simonem, & Dauum Simo fallit. quæ res non iniucunda eſt. [V] *Theſes.* 1 Serui vt ſint veteratores, fallaces tamen eſſe nolunt. 2 Senes ferè ſunt auari, vel in rebus honeſtis, & ſumptuoſis. 3 Coniugium eſt amantium tutiſſimus portus. Eſt in ſtatu coniecturali, An Pamphilo nuptiæ ſint

moleſtæ

moleſtæ.hîc verum eſt illud Græcorum, ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα.[R] Seruorum autem calliditate, verſutiâque,[M] ac pro temporis conditione, commento heros circunueniri,[R] non raròque falli docet hac ſcena Terentius. Non omnino falſum videtur, quod dici ſolet, Quot habemus ſeruos, totidem nos habere hoſtes: quo quidem monemur, vt in Chiliad. ait Eraſmus, ne quid fidamus illis, néve ex animo nobis amicos arbitremur, qui nos metu colunt. Illud hîc perquàm iucundum eſt videre, vt vterque tam Simo quàm Dauus & fallat, & fallatur. Dicas eodẽ in ludo doctos, & ſimiles habere labra lactucas, & Deum ſimilem duxiſſe ad ſimilem: breuiter, qualis dominus ſit, talem eſſe & ſeruum.[M] Adhæc quibus rationibus mentem quis alienam facilè poſſit mouere præſcribit hæc ſcena: cùm ſcilicet ea tanguntur, quibus hi laborant, quorum affectus concitare nitimur. Mouetur enim ſenex cùm ſibi audit auaritiam obiici eo tempore, quod liberalitatem efflagitat. Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum ad Theodectem, ſic ſcribit, Senes ſunt puſillanimes, quia humiliati à natura, ea tantùm concupiſcũt, quæ ad vitam pertinent. Sunt etiam auari: ſciunt enim propter experientiam quàm durum ſit poſſediſſe, ac facilè abiicere. Sunt etiam formidoloſi, omnia timentes: quare, inquit, Viam præparauit ſenectus formidini. Non deſyderant voluptates, ſed lucrum. *Verſ. gen. Iambici trimetri ſiue ſenarij.*

DAVVS. SIMO.

Dauus ita loqui videtur, vt ſpectator tantum audiat: ſic tamen ait, vt velit audiri à Simone.
*L. Periphraſis eſt, q.d. nihil.

HIC *nunc me credit áliquam ſibi falláciam* ſsbdſp
Portâre, & ea me hîc reſtitiſſe grátia. ſaſiij
S. *Quid Dauus narrat?* D. **aquè quicquam nunc* ſsiſſp
quidem.
S. *Nihílne? hem.* D. *nihil prorſus.* S. *at qui expectâ-* { ccisſp / ſſ
bam quidem.

*L. Hoc ſecum Dauus.

D. * *Præter ſpem euênit, ſéntio: hoc malè habet virũ.* ſſiap
S. *Potin' es mihi verum dícere?* D. *nihil facílius.* aaſbdp
S. *Num illi moléſtæ quippiam hæ ſunt núptiæ,* ſiſiſi
Propter hóſpitæ huiúſce conſuetúdinem? ſdſiſp

R. In [hoſpitæ] h vim habet conſonantis & æ finale non eliditur ſed corripitur. Eraſmus ita dictionum ordinem inuertit [Huiuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?] ſiſſij.

Fallacia alia aliam trúdit.

D. *Nihil hercle: aut ſi ádeò, bidui aut tridui eſt* adſiſi
[bidui] vltimam nec elidit nec corripit: primam & hic & alibi apud hunc authorẽ producit, ſicuti & [tridui]. [D] *[bidui eſt, aut tridui].* adſiſi.

Al. [ſolitudo:] ſijſip.
G. [Et enim eam] anapæſtus, Eten'am.
Al. [reputauit].

Hæc [ſollicitûdo:] noſtín'? déinde déſinet. ſaiſip
E'tenim ĕam ſecum rem rectâ [reputâbit] via. { bſſſa- / aſſdſi
S. *Laudo.* D. *dum lícitum eſt illi, dúmque ætas tulit,* ſdiſſp
Amâuit, * *tum id clám. cauit, ne vnquam infámiæ* iſſſsi
Eâ res ſibi eſſet, vt virúm fortem decet. aiijſp
* *Nunc vxôre opus eſt: ánimũ ad vxôrem áppulit.* ſddiſp
S. * *Subtriſtis viſus' eſt eſſe [aliquántulùm] mihi.* { ſſcaii / ſſſ

*B. A prouidentia. Docet quid in amore cauendum ſit.
*B. A neceſſitate.
*L. Obiectio ſuſpicionis. [D] *Sub*, ſignificatum temperat: vt, ſubridet.

E. viſu'ſt, vel vis'eſt. R. al. [aliquantum]. ſsidſi. *al. [aliquid].* *tum in [eſſe] non eliditur e.* ſsidij.

D. *Nihil*

ſindſp ſiſ D. *Nihil propter hanc rem: ſed eſt quod [tibi ſuccénſeat.]* R. al. [ſuccenſet tibi.] ſiſſi.

ſadſi ſadſ S. *Quidnam eſt?* D. *puerîle eſt.* S. *[Quid eſt?]* D. *nihil.* S. *quin dic quid eſt.* E. [quid id eſt?]. ſadſi: vel [quidnam eſt?] ſaſſi, ſi [nihil] ſit monoſyllabũ, quartus pes eſt ſpondeus.

aedisi dſ D. *Ait nimiùm parcè fácere ſumptum.* S. *méne?* D. *te.*

ſſſsip *Vix inquit drachmis obſonâtus eſt decem.* B. Drachma ex 18 ſiliquis cõſtat, id eſt, ex tribus ſcrupulis.

ſiijſp *Num filio videtur vxôrem dare?*

ſiſſp ſiſſ *Quem inquit vocâbo ad cœnam meôrum æquálium*

ijſſp *Potiſſimum nunc?* * *& quod dicêndum hîc ſiet,* *L. εαξενία.

dſdſi *Tu quoque per párcè nimiùm.* non laudo. S. *tace.* Non laudo. Modeſtia vtitur. nõ enim dicit reprehendo.

ſiſſi D. *Commóui.* S. *ego, iſtæc rectè vt fiant, vídero.*

ſiſdſi *Quidnã hoc rei eſt? quidnã hic volt veterâtor ſibi?* Veterator. induratus & tritus in aſtutia.

ſiſſp ſiſſ *Nam ſi hîc mali eſt quicquam, hem illic eſt huic rĕi caput.* [quicquam, hem il] ſpondeus, quicqu'il.

ACT. III. SCEN. I.

ARG.[D]&[P] In hac ſcena nouo quodam modo, inſcio, ceſſantéque Dauo primùm terretur, deinde [D] per nimiam ſagacitatem ſuam [B] mirum in modum fallitur Simo, [L]& Dauo iraſcitur, [B] partum ſimulari credẽs, qui verus erat. [D] Simul in hac ſcena id agit Poëta, vt ad nuptias faciendas magis accendatur Simo. & quædam induſtria, quædam velut caſu eueniũt: vt nunc ſuſpicio ſenis. in multis enim οἰκονομία Comicorum Poëtarum ita ſe habet, vt caſu putet ſpectator veniſſe, quod conſilio ſcriptorum factum ſit. [V] *Theſis.* Suſpicaces ſua ſagacitate falluntur. Verſatur in ſtatu coniecturali, Sítne amica è Pamphilo grauida. In Myſide eſt intentio, quam & puerperium & inuocatio parturiẽtis ceu ſigna neceſſaria comprobant. Verùm in Simone eſt depulſio propter indecorum & abſurdum. [M] Meretricum expoſtulationes ac laqueos, quos iuuenibus ac imprudentibus, ac ob ætatis feruorem naturámque voluptati addictis inſidioſè tendunt, hæc ſcena deſcribit: [R] docétque Simonis exẽplo, nimiam interim calliditatem obeſſe: [M]& illos interdum ſua interpretatione falſa atque ſolertia decipi, qui nimium ſibi tribuẽtes, rem aliter accipiũt, quàm veritas poſtulet: [R] neque rarò fieri, vt qui bellè ſibi olfeciſſe omnia deprehendiſséque ſagaciter videntur: [M] ſícque prudentes atque ſagaces videri volunt & credunt, in magnis verſentur erroribus, [R] ſuáque opinione multùm fallãtur, [M]& callidis ingeniis, vt ſtolidi, turpiter irrideãtur. Quapropter Cic. I. offic. loquens de officiis, quæ manant à prudentia, ſic inquit, Labi, errare, neſcire, decipi, malum & turpe ducimus. Et Seneca dicit, proprium eſſe prudentis hominis atque ſagacis, omnia bene examinare, ne ſua credulitate ad falſa labatur: hæc enim ſignificant non adeſſe prudentiam. *Verſ. gen. Iambici trimetri.*

MYSIS. SIMO. DAVVS. LESBIA *obſtetrix.* GLYCERIVM *meretrix.*

aiſſſp ITA *pol quidem res eſt, vt [dixti] Léſbia:* D. Al. [dixiſti]. aſſſp: vel eliſo m in [quidem], aaſſp.

iſdiap *Fidêlem haud ferme mulieri inuénias virum.*

S. *Ab A'ndria eſt ancilla hæc. quid narras?* D. *ita eſt.* iſſſi

M. *Sed' hic Pámphilus.* S. *quid dicit?* M. *firmâuit fidem.* S. *hem.* {iuſſſp / ſi}

D. *V'tinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.* aſiſip

L. Tolli, i. educari. M. *Nam quod peperiſſet, iuſſit tolli.* S. *ô Iúppiter* ſaſſſp

Quid ego aúdio! actum eſt, ſiquidem hæc vera prǽdicat. aidſip

D. Ing. i. naturam. L. *Bonũ ingéniũ narras adoleſcêntis?* M. *óptumum.* {iaſaup / iaſaſp}

Sed ſéquere me intró: ne in mora illi ſis. L. *ſequor.* diſiſp

D. *Quod remédium nunc huic malo inuéniam?* S. *quid hoc?* diſiai

A' deón' eſt demens ex peregrína? iam ſcio, ah bſſaſi

G. [*ſenſiſſe ait?*] ſſduſp. *Vix tandẽ ſenſi ſtólidus.* D. *quid' hic [ſensiſſe ſe ăit?]* {ſiduſb / ſſdſſi}

Deceptio ſenis ex ſuſpicione. S. *Hæc primùm affértur iam mihi ab hoc fallácia.* ſſiaſp

D. *Quo*, i. quâ re. *Hanc ſimulant párere, quo Chremêtẽ abſtérreant:* ddijſi

G. *Iuno Lucîna fer opem: ſerua me óbſecro.* ſſbſsi

*L. Ironia ſecum loquentis. S. * *Hui, tam citó! ridículum. poſtquàm ante óſtiũ* ſidſſp

Me audîuit ſtare, appróperat. non ſat cómmodè ſſdiſi

D. *Diſcipuli*, i. *Pamphili: alias* [*immemores diſcipuli?*] *in nominatiuo plurali. al.* [*diſcipli?*] dibſsi. *Diuîſa ſunt tempóribus tibi Daue hæc.* D. *mihín'?* ſiddſp

S. *Num [immemor es diſcípuli?]* D. *ego, quid narres, néſcio.* dſuſsi

E. [*huius*] *monoſyllabum eſt.* S. *Hiccine me ſi imparâtum in veris núptiis* dſiſsi

Adórtus eſſet, quos mihi ludos rédderet! ijſaſp

*L. Prouerbium ſecuritatis.[D] Omnia hæc ex trãſlatione maris dicta ſunt μεταφορικῶς. *Nunc hŭius perículo fit: ego* * IN PORTV NA'VIGO. {ſux6ſi / ſidſ}

ACT. III. SCEN. II.

A R G.[E]Lesbia egrediens narrat, quo in ſtatu ſit Glycerium puerpera, ſimul agit de danda illi potione, imitata medicos, qui præſcribere ſolent ægrotis omnia ad eſum potúmque pertinentia.[H]vbi obſtetricum officia Poëta recenſet.[B]Deinde Simo & Dauus de puero nato callidè altercantur.[R]Et hîc Simo ſeipſum fallit, dum nimiùm callidis, ſed vanis coniecturis, vt pòſt docuit exitus, rem ſe intellexiſſe ſperat.[L]eius errorem confirmat Dauus, & officium ſuum commendat.[V] *Theſis.* 1 Medicorum & obſtetricum conſuetudo, imperium, & iactantia in Lesbia. 2 In Dauo eſt γνωμὴ, Qui ſemel malus, ſemper præſumitur malus. 3 In Simone & cautos falli docet. Porrò in Simone eſt, ἐπιτιμητική. Increpat enim Dauũ propter puerpérium ſimulatum. In Dauo eſt ἀπολογητική. Defendit enim ſe huius puerperii non eſſe authorem, ſed verùm eſſe & hero prædictum aſſerit: ſe quoque ſeruile officium feciſſe teſtatur.[M]Obſtetricum iactantiam, verba imperioſa circa id quod ad ſuam profeſſionẽ pertinet, & blanda inter dura pro temporis conditione, vt parentum animos emereantur, & lucrifaciant, hæc ſcena exprimit.[D]Specta quoque quàm ſcitè in eadem expreſſa ſit conſuetudo

ſuetudo medici vel medicæ egredientis ex ægri domo. Nam veniens, de negotiis eius loquitur: abiens, de morbo. & hæc ſunt præter οἰκονομίαν quæ dicuntur ἐφήματα. [M] Hîc prætereà ſenis non omnino prudentis, ſed nec pia, & ſtolidi ratiocinatio deſcribitur, qui ſic interdũ loquitur, vt meritò contemni poſſe videatur. Rurſúsque animum ad rationem reuocans, id meditatur, quod ſuis rebus in primis conducere putat, ne ſeruili vafrramento decipiatur: quod ideò accidit, quoniam pauci prudentes reperiuntur. Quapropter diuinus ille Plato in eo Dialogo, qui Protagoras inſcribitur, ſic ait, Idcirco ſi quis eos vituperare pergat, defatigabitur. [K] Perſpicitur & hinc Daui vafrities, qui domini errore pulchrè aſtutéque ad ſuum abutitur commodum.

Verſ. gen. Nouem & viginti priores iambici ſunt: atque ex his tres primi dimetri, quibus accinuntur duo trochei, ſed ſecundus habet in fine brachyſyllabum pro trochæo. poteſt & idem verſus cenſeri iambicus trimeter. Quartus eſt trim. catal. Quintus dimeter catal. Sextus, & decimusſeptimus cum ſequenti duodeuiceſimo ſunt trimetri acat. Reliqui quadrati, iique acat. excepto viceſimoſexto catal. ſiue ſcazonte & decimotertio brachycatalectico in quo pes integer deſyderatur: quocirca ſeptenarius dici poteſt. Triceſimus & tredecim ſequentes ſunt trochaici, iique tetr. catalectici, excepto trigeſimoſeptimo dimetro catal. Quadrageſimusquartus & ſeptem ſequentes trimetri iambici acat. Vltimus iambicus tetr. catal. ſiue ſcazon.

LESBIA. SIMO. DAVVS.

iſ.i.tt ADHVC *Archillis quæ áſſolent, quáque opórtet*
{ſiſi.tb {.ſiſidi *Signa ad ſalûtem eſſe, ómnia huic eſſe vídeo.*
ſdſi.tt *Nunc primùm fac [vt iſtæc] lauet: pòſt déinde*
{ſ.bſ.– {ſdaſi– *[Q]uod iuſſi ěi dare] bíbere, & quàntum imperáui,*

G. Al. [Et quod iuſſi da]. ſſdſ.–: al. [Quod iuſſi dari]. ſ.aſi–: al. [Quod iuſſi date]. ſdaſi–: al. [Quod iuſſi dare].
Goueanus quatuor præcedentes verſus in tres iambicos tetr. acatal. redigit, quos ita legit ac ſecat,
Adhuc Archillis quæ aſſolent, quæque eſſe oportet ad ſalutẽ iſſiſiii
Signa, omnia huic eſſe video. nunc primum iſtac vt lauet ſdſbiſſp
Facite: poſt deinde, quod iuſſi, date ei bibere, & quãtũ imperaui bſiſiaſi
Vbi primi & tertij extremæ ſyllabæ, initia ſunt ſecundi & quarti. prætereà [huic] in ſecundo vel eſt diſſyllabum, vel in eo h vim habet conſonantis. Quartum, quem facit dimetrum acatal. ita legit, Date: mox ego reuertar huc. ddii. *prior dactylus fit ex –ni Date, vt ſecundi verſus pes primus fit ex –tem Si–. Rurſus duos mox ſequentes verſus ita legit & partitur,*
Perecaſtor ſcitu' puer natu'ſt Pamphilo. quæſo deos, iſdſſiſi
Superſtes vt ſiet, quandò quidem ipſe eſt ingenio bono. iſiſiiai.

aiiv. *Date. mox ego huc reuértar.*
{iſſbci {iſdſſi *Perecáſtor [ſcitus puer [natus eſt] Pámphilo.*
{ſſiſaſai {ſ *Děos quæſo, vt ſit ſupérſtes, [quandóquidem] ipſe eſt ingénio bono:* *D. [quandò quidem].*
ſbſbſdſp *Cúmque huic véritus eſt óptumæ adoleſcénti fácere iniúriam.*
iſſſſſi. S. *Vel hoc quis nõ credat, qui norit te, abs te eſſe [ortum?] D. quidnam id eſt?* *D. Al. [natum?] iſiſsſ.ſi.*

S. *Non*

D. *Aſſolent*, conſuetudinis: *oportet* rationis. Medici adhuc futurarum rerũ incerti præſentibus indiciis firmă valetudinẽ pollicẽtur.

Al. [iſtac vt]. ſ.ſi.tt: vel eliſo i aut t in [iſtac]. ſdſi. tt: poteſt & cenſeri trimeter trochaicus acat. & [deinde] diſſyllabũ eſſe. ſtſtſt.

R. Al. [Per caſtor ſcitus puer eſt natus]. ſſdſsi. *G al. [Per ecaſtor ſcitus puer eſt natus è].* aſdſsp. *correpta prima in [ecaſtor. & eliſo s in [natus].*

D. vel, id eſt, etiam.

Locus ab incongruentia rei tempori ſque. L. eſtque alia coniectura ſenis à dicto mulierculæ & loco, ad confirmandam ſuſpicionem.
*L. Expoſtulatio cũ Dauo.

S. *Nõ imperâbat coràm, quid opus facto eſſet puérperæ.* ſiſdſſij

Sed poſtquàm egrêſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via. ſſſſiſſi

**O Daue, itáne cõntémnor abs te? aut itáne tãdem idóneus* ſbſidijp

Tibi [vídeor,] quẽ tam apértè fállere incípias dolis? vſiſiai

G. [*videor eſſe*], *& erit tetrameter acat.* viijſiai. [1] [*videbor*]. iiſiſiai.

*L. Auget à modo facti.

**Saltem accurátè, vt métui vídear: certè ſi reſcíuerim.* iſddſſſp

D. *Certè hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego.* S. *edîxin' tibi,* ſiſſijſi

D. Verecundia liberi eſt, ſerui verò metus.

Interminâtus ſum, ne fáceres? num véritus? quid [rettulit?] ſiſdſalp

D. [*retulit*] *non à Refero, ſed ab impersonali Refert, in quo producitur Re.*

Al. [*Credon'*]. ſidſsi.

[Credóne] tibi hoc, nunc peperíſſe hanc è Pámphilo? didſſi

D. *Téneo quid erret: [quid ego agam] hábeo.* S. *quid taces?* bidbij

D. [*& quid agam*]. bijbai.

*L. Attende callidã cõfirmationẽ falſæ ſuſpicionis, vt noua occaſione fallat.

D. ** Quid credas? quaſi [non tibi] renuntiâta ſint hæc ſic fore.* ſddiijſp

D. [*tibi non*]. ſdaiijſp.

Mihíne, Hoc ad ſenis perſpicaciam ſpectat, q.d. ego ipſe intelligo.

S. *Mihine quiſquam?* D. *Eho, an tute intelléxti hoc adſimulári?* S. *irrídeor.* baſſiaſp

G. *Si creticum reſpuis, accipe* [*Mihin'*] *monoſyllabum.* ſiſſiaſp.

R. *Ali.* [*ſuſpicio*], *producta antepenultima.*

D. *Renuntiâtum eſt. nam quî iſtac tibi íncidit [ſuſpéctio?]* ijſſijſi

S. *Quî? quia te noram.* D. *quaſi tu dicas factum id conſilio meo.* dſdiſſaj

*L. Purgatio à perſona.

S. *Certè enim ſcio.* D. ** non ſatis me pernóſti étiam qualis ſim Simo.* *aiſdiſſi

G. *Si cretico non detur locus, erit trochaicus hypere.* tdtſsaſt—.

Ego ne te? iſta pronomina vehementiam habent.
*L. Ironia.

S. *Egóne te?* D. *ſed ſiquid narrâre occœpi, continuò dari* bſſſſſaj

Tibi verba cenſes. S. ** falsó.* D. *itaque hercle nihil iam mutîre aúdeo.* aiſaaſſj

Vbi ſentit ſeni nõdũ perſuaſum hanc parere, affirmat ſer-

S. *Hoc ego ſcio vnum, néminem peperíſſe hîc.* D. *intellêxtin'?* biſiaſſ

Sed

dſſiaſp *Sed nihilò ſéciùs mox déferent púerum huc ante óſtium.* — *Si [ſecius] ut Secus, contra Virgilij authoritatem, primam corripiat, erit hic trochaicus.* ddſtdſtu, *ut voluit Eraſmus.*

uus eam parere, & tamé ita narrat, ut opinionem ſeni ſa ciat ſimulari partú.

bſijbiſi *Id ego iam nunc tibi renúntio here futûrum, ut ſis ſciens.* — *Eſt & hic Eraſmo trochaicus,* bſ btbſt–.

ſdſſſaj *Ne tu hoc poſtérius dicas, Daui factum cõſilio, aut dolis.*

ttſaſt– *Prorſus à me opiniônem hãc tuam ego eſſe amôtam volo.*

ſſtſtu S. *Vnde id ſcis?* D. *audiui, & credo.* S. *multa concúrrunt ſimul,*

Multis ſignis coniectura conſtat.

ſſbſſt– *Qui coniectûram hanc nũc fácio. iam primùm hæc ſe è Pámphilo*

aſſſtu *Gráuidam dixit eſſe. inuêntum eſt falſum. nũc poſtquàm videt*

ttſſt– *Núptias domi apparári, miſſa eſt ancilla ilico.*

tſſabſtu *Obſtetrîcem accerſîtum ad eam, & púerum ut afférret ſimul.*

{ddſaſt– / ddiat} D. *Hoc niſi fit, púerum ut tu vídeas, nihil [mouêntur] núptiæ.*

D. & E. Al. [morantur.]

aſt– S. *Quid ais? cum intelléxeras*

L. Quid ais? Obiurgantis.

ſabſſt– *Id conſílij cápere, cur non dixti éxtẽplò Pámphilo?*

bbſſbſtu D. *Quis ígitur eum ab illa abſtrâxit, niſi ego? nam omnes nos quidem*

Pamphilũ ab amore diuertiſſe aſſerit.

ſdtſtſtu *Scimus quàm miſerè hanc amârit. nũc ſibi vxôrem éxpetit.*

ſſtſat– *Poſtrémò id mihi da negótij. tu tamen has núptias*

R. [negoti. tu tamen idem has], ſdtſdſt–.

ttaſſt– *Perge fácere ita, ut facis: & id ſpero [adiutúros] deos.*

R. Al. [adiutores.] Eſt autem ἀντιφρασις.

tdtſtdt– S. *Imò abi intró: ibi me opperîre: & quod paráto opus eſt, para.*

ſſſp *Non impulit me, hæc nunc omnino ut créderem.*

Vide quàm diſertè & Latinè Simo hęc ſecum.

ſſſp *Atque haud ſcio, an quæ dixit, ſint vera ómnia.*

ſſiaſi *Sed paruipéndo. illud mihi multò máxumum eſt,*

{ddſſp / ddſ} *Quod mihi pollicitus eſt ipſus gnatus. nũc Chremẽ*

Con

L. παρωχικῶ. *Conuéniam: orâbo gnato vxôrem: ſi ímpetro,* dſiſſi
Quid áliàs malim, quàm hódie has fieri núptias? bſddſi
Nam gnatus quod pollicitus' eſt, haud dúbium eſt mihi id, { ſſdſap / ſſdſ
Si nolit, quin ĕum méritò poſſim cógere. { ſſ:ſſp / ſ.dſ
Atque ádeò in ipſo témpore eccum ipſum óbuiam [Chremètem.] diſiL.jv [R] *Ali. [Chremem] erit que trimeter, prima ad præcedentem pertinente & [adeò] diſyllabo facto.* aſiſip: *quia' in i anapæſtus. Alij vltimam hanc dictionem [Chremetem] ſiue [Chremem] omittunt,* diſiſp.

ACT. III. SCEN. III.

ARG. [D] Hæc congreſsio duorum ſenum ad tale periculum adigit fabulam, vt id non videatur conſilio, ſed euentu poſſe vitari: qui euentus, eſt Critonis præſentia. [H] Simo Chremetem orat, vt filiam ſuam Pamphilo det vxorem. [D] vnde ex falſis fient veræ nuptiæ: [L] atque ita omnibus conſiliis & factis fabula ad Epitaſim progreditur. [V] *Theſis.* 1 Magna eſt facilitas exorandi inter bonos amicos. 2 Incommoda coniugatorum prudentibus ſunt commoda. 3 Occaſio in amatoribus diſtrahendis non eſt negligenda. 4 Non parua manent commoda, cùm amatores animum ad matrimonium applicant. ἠθικὴ eſt oratio. Simo à Chremete exorat vt veræ ſint nuptiæ, & in vtroque ſene φιλοστοργίας iucunda eſt notatio. [H] Hîc enim nobile amicorum par producitur: tum quæ amicorum partes ſint, oſtenditur. [R] In primis autem honeſta, & quæ in rem communiter ſint vtrique ab amico petenda eſſe, neque tam priuatam, quàm alienam quoque vtilitatem ſpectandam docet hæc ſcena. Nam id demum veri amici eſt, amici rationem non minorem, quàm ſuiipſius habere, ſemper rebus haud ſecus, atque propriis conſulère: [M] cùm homo ab homine non ſit alienus & mutuis beneficiis vita ciuilis conſtet: quam hi deſtruunt, qui propriam vtilitatem reſpicientes, negligunt alienã: quod à boni viri officio penitus alienum eſt. Quapropter omnium bonarum artium magiſter Cicero, hanc legem in amicitia ſanxit: vt neque rogemus res turpes, neq; faciamus rogati, & vt ab amicis honeſta peramus, atque amicorum cauſa honeſta faciamus: neque expectemus quidem dum rogemur. ſed ſtudium ſemper adſit, cunctatio abſit. Plato in quinto de Legibus, ſic ait: Prima ciuitas eſt & Reſpub. optimæque leges, vbi quammaximè per vniuerſam ciuitatem, priſcum illud Prouerbium locum habet, quo dicit: Amicorum omnia eſſe communia. Humanitas, dicebat Plato, tribus modis exercetur in vita ciuili: Vno modo per ſalutationem, vt cum obuios ſalutamus, & manus porrigimus: Secundo, cum quis opem fert alicui calamitatibus laboranti: Tertio, cum homines inter ſe cõuiuia celebrant, & epulari accubatione ſe refouent, atque ciuiliter oblectant. Seneca libro octauo epiſtol. ſic ait: Humanitas vetat ſuperbum eſſe aduerſus ſocios. Ariſtoteles primo Politicorum, ſic ait. Homo naturâ ciuile animal eſt. & qui inciuilis propter naturam, & non propter fortunã, aut prauus eſt, aut melior quàm homo. Vnde dicitur: Homo ſolitarius, aut beſtia, aut deus. [R] Pulcherrimè verò hîc ſenile expreſſit colloquium Terentius, quàm humaniter ciuilitérque mutua vti conſuetudine homines deceat, docens. Perſpicitur autem hîc Chremetis ciuilitas vbique, ac humanitas, prudentiáque ſingularis: nam quemadmodum rectè monuit Eraſmus, Terentius hunc ſemper placidum, vbique ſibi præſentem, omniáque, quantum poteſt, peccantem inducit: at ita tamen lenem, vt minimè ſtupidum.

Verſ. gen. Iambici omnes, quatuor primi & ſex vltimi ſunt octonarij, ſed hi catalectici ſiue ſcazontes, illi acatalectici. Quintus dimeter acat. Reliqui omnes ſenarij acat.

SIMO.

SIMO, CHREMES, *ſenes.*

biſſdiſi IV'BEO *Chremêtem.* C. *ô te ipſum quærêbam.* S. *& ego te.* C. *optátò áduenis.*
aaſſidſp *A'liquot me adiêre, ex te audîtum qui aiêbant hódie fíliam*
{ ϵbſſiiſi ſ } *Mĕam núbere tuo gnato: id viſo, túne, an illi inſániant.*
{ ſſſb×ſſi ſſiai } S. *Auſcúlta [paucis:]* & quid' ego te velim, & tu quod quæris, ſcies.* D. *Al.* [*pauca:*] ſſdijſsi.
ſbij C. *Auſcúlto: lóquere quid velis.*
b×ſ×aj S.* *Per [ego te] deos oro, & noſtram amicítiam [Chreme,]* *Al.* [*te ego*], dϵſiai: *aut ſi* [*deos*] *monoſyllabum manus*, dſsiai.
ſſſſip * *Quæ incœpta à paruis, cum ætâte accrêuit ſimul:*
ſiſiſp * *Perque v'nicam gnatam tuam, & gnatum meum,*
{ ſbſ×ſp diſi } *Cŭius tibi potéſtas ſumma ſeruándi datur:*
ſi;dſi *Vt me ádiuues in hac re: atque ita, vti núptiæ*
aiſſii *Fúerant futúræ, fiant.* C. *ah ne me óbſecra:*
iſſiip * *Quaſi hoc te orândo, à me impetrâre opórteat.*
aiſſſp *A'lium eſſe cenſes nũc me, atque olim, cùm dabam?*
ſiſſſi * *Si in [rem] eſt vtrîque, vt fiant: accérſi iube.*
ſiſiſi *Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quàm cómmodi*
iiiſſj *Vtrîque: id oro te, in commûne [vt cónſulas:]*
ibſiap *Quaſi illa tua ſit, Pámphilique ego ſim pater.*
dbijſi S. *Immo ita volo, itáque póſtulo vt fiat Chreme.*
aiſiai * *Neque póſtulem abs te, ni ipſa res móneat.* C. *quid eſt?*
ſſdiſi S. *Iræ ſunt inter Glycérium & gnatum.* C. *aúdio.*
aſſſſi S. *Ita magnæ,* vt ſperem poſſe auélli.* C.* *fábulæ.*
iſiſſi S.* *Profectò ſic eſt.* C.* *ſic hercle, vt dicam tibi,*
{ iii×ij iiia } AMA'NTIVM IRAE, *amôris [redintegrátio] eſt.* R. *Aliàs* [*integratio*], ijijij.
ſiiſſp S.* *Hem, id te oro, vt antè eâmus, dũ tẽpus datur:*
{ ſ×ſſſi ſi } *Dúmque ĕius libîdo occlûſa eſt contumélijs.*
{ ϵddſſj ſ } *Prĭus quàm harũ ſcélera, & lácrumæ cõfictæ dolis,*

C

D. *Iubemus* verbis, *Volumus* animo.

Ex fictis nuptiis veræ fiết, ídque initium eſt epitaſeos periculi in fabula.

*D. A docilitate.

*L. Obſecratio Simonis, admixtis rationibus ab honeſto & vtili.

D, *Al.* [*Chremes,*]

*Commédatio amicitię à vetuſtate.

* Obteſtatio à rebus de quibus agitur.

*D. Vox plena officii & charitatis.

*D. Ab vtili arg. & accurata locutio.

R. *Al.* [*re*].

D. [*conſule:*] iijſip.

D. *Quaſi illa*, Suauiſsima commutatio eſt: à poſsibili.

*L. Cõfirmatio vtilitatis à tempore.

* B. Petitionem ſuam à poſsibili confirmat.

*L. Reiectio.

*D. Cõfirmatio eſt.

*L. Faceta ironia.

*L. Expoſitio argumenti à tempore, & ab vtili cohortatio.

Harum, inuidioſè de vna tantùm loquitur.

Reducant animum ægrotum ad miſericórdiam, idſdip
Vxòrem demus, ſpero conſuetúdine, & ſſiſp
Coniúgio liberáli deuictum Chreme, dſiſſj

R. Al. [Dein]. Al. at [ſeſe]. • E. Emergere a ſtiuè. •Chremes l'amphi li amorem ſuſpectum habet. •L. Obiectio periculi & incommoditatis.

[Dehinc] facilè ex illis [ſeſe] emerſurum malis.* d'ſſj
C.* *Tibi ita vidêtur:* at ego non poſſe árbitror* bibiſp
Neque illum hanc perpetuò habêre, neque me pérpeti. {dibſi a
S. *Qui ſcis ergo iſtuc niſi periclum féceris?* C. *at*

Eraſmus particulam [at] ad ſeque. item ut ſum refert atque ita in [fecerit] ſilal elidetur, ſed s vel t in [iſtuc] ſequentis verſus, ut primus pes ſit anapaſtus: niſi bacchium anapæſti loco malis.

Iſtuc periculum in filia fieri, graue eſt. iiſiai

•L. Solutio ab vtilitatis cõparatione quam colligit, & auget congerie.

S.* *Nempe incommóditas dénique huc omnis redit:* ſdiſp
Si euéniat, (quod dij prohíbeant) diſcéſſio. dſdiſi
At ſi [corrigitur,] quot commoditátes vide: ſdſdſi

R. Al. [corrigatur,] & tu ad præcedentem verſum pertinebit [at]. ſiſdſi.

•D. Ab honeſto.

Principiò amico filium reſtituéris:* diſidp

•D. Ab vtili. Al. [reuertes], biſſap. D. Al. [id a ’nimum induxiſti], idiſſp.

**Tibi génerum firmum, & [filia] inuénies virum.* ſſap
C. *Quid iſtuc? ſi iſtuc ánimum induxti eſſe v'tile:* iſdſsp
Nolo tibi vllum cómmodum in me claudier. ſiſp

• L. Gratiarum actio.

S.* *Méritò te ſemper máximi feci Chreme.* aſſiſi
C. *Sed quid ais?* S. *quid?* C. *qui ſcis eos nunc diſcordâre inter ſe?* dſſiſſ–

D. Ipſus & intimus. teſtis commendatio. B. [perſuadet]. iaſaſiſv: vel ſi [nuptias] cenſeatur diſſyllabum. iaſſiſv.

S. *Ipſus mihi Dauos, qui íntimus eſt eôrum conſilijs, dixit.* {ſaſaſdſv ſaſaſ
Et is mihi [ſuadet,] núptias quantùm queam vt matûrem. iaſiſv

•L. Argumentum ex adiunctis.

**Num cenſes fáceret, filium niſi ſciret eádem hæc velle?* ſdſiabſv
Tute ádeò iam eius verba aúdies. heus euocâte huc Dauum. {dſſiſv dſſi

G. Alius [Atque], ſdſiſſ–. Hic verſus perficitur initio ſcenæ ſequentis.

[Sed] eccum vídeo ipſum foràs exire. idſiſſ–

ACT. III. SCEN. IIII.

ARG.[P] In ſequenti ſcena Dauus ſeni inſultans, vt nuptias acceleret, hortatur. [B] non enim putabat fore vt ſic ageretur. [Γ] Dauo facilè acquieſcit Simo, eique conſilium ſuum prodit, & conatur ex fictis veras efficere nuptias.[B] cùm igitur herum ſeriò de tradenda filia

ſilia colloquſcum Chremete,[L] quidque actum ſit cognoſcit Dauus,conſiliū ſuum deteſtatur,[B] anxiúsque & exanimatus redditur. [D] Hic itaque locus eſt, in quo iam ad diſcrimen mali producta Comœdia,in meliorem partem iam incipit inclinare. [V] *Theſes.* 1 Dolus dolum vincit. 2 Incidit in foueam quam fecit,ſuáque ipſius naſſa irretitur. 3 Quot ſerui,tot hoſtes. Exhortatoria eſt enthymemate concluſa. Propoſitio, Acceſſatur vxor. Ratio eſt à tempore.[H] Hîc interim videmus callidiſsima quæque cōſilia ferè pe[r]ſsimè cadere. Nam quid Daui conſilio callidius,at quid ille Pamphilo pernicioſius excogitare potuiſſet?[K] Scitè ergo non ſemper conſiliis reſpondere euentus,multáque ſecus ,àc nos putaueramus,euenire,& inſtitutos interdum dolos parum feliciter ſuccedere:[M] adhæc etiam homine non vndique circunſpectos,nec planè prudentes,quibus abundat vita communis,aſſentationibus capi docet hæc ſcena.Idcirco Tullius lib.1.Offic.monet,ne aſſentationibus patefaciamus aures,& ne adulari nos ſinamus,in quo falli facile eſt.Vnde Solon,auchore Laërtio dicere ſolebat,Cautè ſingulos obſerua,ne fortè odium in corde tegant,dum blanda & arridenti facie te alloquuntur,dupláque illis lingua atra ex mente ſonet. Hominem inſuper malitia,quæ vitio iungitur, graſſantem , confundi aliquando , ac in proprios incidere docet laqueos.Impoſſibile quippe eſt,vt id habeat ſucceſſum, cuius principium malum eſt.Seneca ſcribens de ira ad Nouatū,ſic ait, Nulli fortuna tam dedita eſt,vt multa tentanti vbique reſpondeat.Cic. in orat.pro Cluentio,ſic ait, Minùs ſtultus eſt,cui nihil in mentem venit,quàm ille qui quod ſtultè alteri venit in mentem,comprobat.

Verſ.gen. Iambici omnes. Primus eſt fragmentum ſcazontis vltimi præcedentis ſcenæ. Secundus quoque eſt ſcazon eiuſdē generis: nempe tetrameter catal. Reliqui omnes ſunt acatalectici,atque trimetri,excepto penultimo dimetro.

DAVVS. SIMO. CHREMES.

ſſſt̄xiſu *AD TE ibam.* S. *quidnam eſt?*
D. *Cur [vxor] nō accérſitur? iā aduesperâſcit.*
S. *audin' tu illum?* *E.[vxor] redundat in verſu,& videtur additū ab interprete.* ſſiſijſu.
{aſx'ſſap aſdſ} *Ego dudum nónnihil véritus ſum Daue abs te, ne fáceres idem*
ſſijſſi *Quod volgus ſeruôrum ſolet: dolis vt me delúderes,*
ddſbidſi *Propiéreà quòd amat filius.* D. *egón' iſtuc fácerem?* S. *crédidi.*
ddſſſſi *I'dque ádeo métuens vos celáui,quod nunc dicam.*
D. *quid?* S. *ſcies:*
dxdiſſſp *Nam propémodum hábeo iam tibi fidem.* D. *tandem [cognóſti] qui ſiem.*
dſijſdſi S.* *Non fuerant núptiæ futúræ.* D. *quid,non?* S. *ſed ea grátia*
aſſſdſſi *Simuláui,vos vt pertentârem.* D.* *quid ais!* S. *ſic eſt res.* D. *vide,*
{ſuſdidſp id} * *Nunquam quiui ego iſtuc intellígere. vah conſiliū cállidum.* *E. Aut eliditur u in [quiui] aut s in [iſtuc]. Scaligerus mauult elidere t.*

Ad epitaſin periculi pertinet,quòd eò res redit, vt Daui conſilia obſint Pāphilo.

D. *Ego dudum.* grauis oratio ab hoc pronomine plerunque exorditur. [L] Eſt autē hoc principiū à beneuolentia per antithesin.

A.[noſti]. dbi bſſſp.

*L. Narratio. Simo errorē nuptiarum Dauo aperit.

*L. Admirantis.

*Verſuta Daui diſſimulatio,[1] & faceta aſſentatio.

[hem] pendet ab hoc verſu. [illegible] quam [illegible] ponatur.

L. [illegible] metuentis. Mu & hoc ſummiſsè dicitur.

S. *Hoc audi, vt hinc te iuſſi introîre, opportunè hic* {liſſſſp iiſſſp
fit mihi óbuiam. D. *hem!*

Númnam periimus? S. *[narro.] quæ tu dudum nar* ſbſiſſi
ráſti mihi. E. Al. [narro huic,] ſbſſſi.

D. *Quídnam [aúdio!]* S. *gnatam vt det, oro, vixque* ſiſi. jſi
id' exôro. D. *óccidi.* E. Trochaicus tet. catal. ſatttſl–

D. Al [audiam!] ^ tum verſus neceſſario iambicus.

• Sic alibi, Orator ad vos venio, ſinite exorator vt ſiem.

• L. Callida iteratio ad fallendū ex vocum ſimilitudine.

S. *Hem, quid dixti?* D.* *óptumè, inquam, factum.* S. ſiſſiſp
nunc per hunc nulla eſt mora.

C. *Domum [modo] ibo: vt apparêntur, dicam: atque* iiiiſ.ij
huc renúntio. Al. [nunc] iſijſſij.

S. *Nunc te oro Daue, quóniam ſolus mihi effeciſti* {ſibſſſi ſibſſ
has núptias,

• L. Repetitio tacitè ſtomachantis.

D.* *Ego verò ſolus.* S. *corrígere mihi gnatum porrò* aſſbaſſp
enitere.

Pollicetur quod minimè intendit.

D. *Fáciam hercle sédulò.* S. *potes nunc, dum ánimus* aii;djſi
irritâtus eſt.

D. Mirum. ¹ Cautè Dauus callidam interrogationem excipit.

D. *Quiéſcas.* S. *[age ígitur. vbi] nũc eſt ipſus?* D. *mi-* i.lbiſſii
rum, ni domi eſt. D. [age igitur vbi] ^ ſine diſtinctione.

• L. Perturbatio Daui & conſilii ſui deiectatio

S. *Ibo ad eum, atque éadem hæc, quæ tibi dixi, dicã* ddſaſaſp
[eadem] illi. D.* *nullus ſum.* D. Al. [iſtæc]. E In [nullus] neceſſario eliditur s.

Ad hunc modum ſerè fingit Teréntius conſilia callidiſsima fallere.

Quid cauſſa eſt, quin hinc in piſtrînum recta pro- ſſiſdſi
ficiſcar via?

Nihil eſt preci loci relictum, iam perturbâui aiijſſip
ómnia:

Herum feféelli: in núptias coniéci herîlem fílium: ijſiſiſp
Feci hódie, vt fíerent, inſperânte hoc, atque inuito ddſſiſi
Pámphilo.

Hem aſtutias. Ironia eſt. ſibi enim omne malum aſcribit.

Hem aſtútias. quòd ſi quiêſſem, nihil euenîſſet ſiſidſſi
mali.

Sed eccum ipſum vídeo. óccidi. iſai

Vtinam mihi eſſet áliquid hîc, quo nunc me præ- aibiſſap
cípitem darem. E. Trochaicus tetr. catal. ^ tum [mihi] monoſyllabum erit. atbſsdtv.

ACT.

ACT. III. SCEN. V.

ARG.[D] Hæc ſcena cuius perturbationis eſſe debeat, etiam ſuprà Poëta præſtruxit, cùm ad conſentiendum Daui conſilio tardum Pamphilum faceret. [V] Eſt verò ſcena ... Increpat enim Pamphilus tum ſeipſum propter ſtultitiam,[P] quòd ſeruo futili auſcultans, [B] doloſúmque eius conſilium ſecutus, reſponderit patri ſe ducturum vxorem,[V] tum ipſum Daui conſilium, quo intricatus ſeſe extricare nequit. [H] adeò in pericula magna fuerat illius gratia coniectus. Deliberat etiam ſecum Pamphilus quid inter ſacrum & ſaxum conſiſtens faciat. Grauiter quoque incandeſcit: nam acerbum eſt conſilia noſtra ſecus euenire, atquè putaueramus. [V] *Theſis.* 1 Nemo læditur niſi à ſeipſo. 2 Falluntur nimiùm creduli amatores vel à ſuis ipſorum ſeruis. 3 Serui ferè ſui ſimiles ſunt. [R] Non cuiuſlibet ſequenda conſilia, neque cui uis fortunas noſtras cõmittere nos debere, hæc docet ſcena. nam [M] qui viliſsimæ perſonæ freti conſilio,[R] id temerè nullóque omnino cum delectu faciunt, ſæpe numero ſtultitiæ ſuæ luunt pœnas: [M] ad idque tandem deueniunt, vt locum pœnitentiæ vbique relinquant, & meritò ab omnibus qui rectè ſapiunt, in rebus agendis derideantur Quapropter Herodotus libro 7. Bene, inquit, conſultare, maximum eſt lucrum, & rei conſilio geſtæ lætus plerunque eſt exitus. Cic. lib. 1. Offic ſic præcipit, Eſt igitur adoleſcentis maiores natu vereri, ex hiſque eligere optimos & probatiſsimos, quorum conſilio & authoritate nitatur. ineuntis enim ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda prudentia eſt. Socrates apud Platonem in eo Dialogo, qui Theages de ſapientia inſcribitur ſic ait, Conſilium res ſacra dicitur. Non eſt diuinius aliquid, de quo homo conſulere queat, quàm de eruditione ſui ac ſuorum. *Verſ. gen. Iambici tetrametri acatalectici.*

PAMPHILVS. DAVVS.

{ idſſiaſb / idſſiaſi VBI *illic ſcelus eſt, qui me pérdidit?* D. *péríj.* P. *atque hoc confiteor* — D. Accuſatio. *I. Scelus* pro ſcelerato per auxeſim: & eſt metonymia.

ſij. iſſi *Iure obtigiſſe, quandóquidem tam iners, tam nulli conſili*

ſſ-ſſij *Sum. ſeruón' fortúnas meas me commiſiſſe* futili!* — * Metaphoricôs à vaſe futili & rimoſo ductũ, in ſummo periculo vſurpatũ.

djddaſip *Ergo prétium ob ſtultitiam fero:* ſed inultum [nunquam id aúferet.]* R. *Al.* [*id nunquam a me auferet*], diddaſsp: *al.* [*id nunquam feret.*] *al.* [*id nunquam auferet.*] [A] *tunc ex* [*inultum*] *nihil elidendum,* diddaiſp. — * L. Comminatio.

ſdſuſſp D.* *Poſthac incólumem ſat ſcio fore me, nunc ſi* [*hoc deuito*] *malum.* — * L. Trepidatio Daui. G. [*deuito hoc*]. *Ali.* [*cueto hoc.*] ſdſbiſſp.

diſijſip P.* *Sed quid ego nunc dicam patri? negábon' velle me, modò* — * L. Imaginatio que ... per dubitationem.

ſdſaſiap *Qui ſum pollícitus dúcere? qua fidúcia id fácere aúdeam?*

ſſaaſdij *Nec quid me nunc fáciam ſcio.* D. *nec* [*quid de me, atque*] *id ago ſéduló.* — Vterque expers eſt conſilii. *Al.* [*quidem me atque*], ſſaaidij.

dſſibſſi *Dicam áliquid iam inuentúrum, vt huic malo áliquam* [*prodúcam*] *moram.* P. *oh.* — D. *Al.* [*prodúciem*].

*L. Trepidantis.
*D. Grauis eſt inter rogatio cũ ironia.

D.* *Viſus ſum.* P.* *ehodum bone vir, quid ais? vidén'* ſaaaſſai
me [conſiliis tuis] *Al. [tuis conſiliis]. ſed verſus non conſtat.*

*L. Promiſſio auxilii loco defenſiõis.

Miſerum impeditum eſſe? D.* *at iam expédiam.* aiſddſſp
P. *expédies!* D. *certè Pámphile.*

*L. Refutatio à perſona & antè factis.

P. *Nempe vt modó.* D. *immo mélius ſpero.* P.* *oh,* ſidſdſſp
tibi ego vt credam fúrcifer!

Eraſmus putat [hem] addi extra metrum, ſiidſsp. Scaligerus ad metrum. ſed legit. [hem quo fretus ſim,] eliditque s ex [fretus], ſiiidſsp.

Tu rem impedîtam, & pérditam reſtítuas! [hem ſiiCaſſp
quo fretus ſiem,]
Qui me hódie ex tranquilliſſima re coniecisti in dſſiſſi
núptias.

*L. Amplificatio à præmonitione antegreſſa.

* *An non dixi hoc eſſe futûrum?* D. *dixti.* P. *[quid mé* ſſdſſdip
ritus es?] D. *crucem.* *R. [quid meritus?] ſſdſcdtv: A ſic trochaicus eſt tetr. catal.*
Sed [paúlulùm ſine] ad me vt rédeam. iam áliquid ſiiddſai
diſpíciam. P. *hei mihi,* *R. [ſine paululum], A vt ſit trochaicus, dtſaad:–.*

In [ſupplicium] nihil eliditur, niſi [vt] pro ſecundo [vt] legas [ve lut] quæ iam exemplaria habet) vel trochaicum eſſe mauis, ſbaſſdt–. Glareanus omittit primũ [vt], &d hoc nihil ad metrũ.

Cur non hábeo ſpátium, vt de te ſumam ſupplicĩu, ſbaſſdiſ
vt volo?
Nanque [hocce] tempus præcauêre mihi me, haud ſiſiſſp
te vlciſci, ſinit. *G. [hoc], & erit trochaicus vt tres præcedentes, ſſtraſtv.*

ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. [D] Elegans perturbatio, in qua inter ſe Simo, Pamphilus, Dauus, Charinus, Bythia, Chremes, omnes omnibus redduntur offenſi: [P] ſed potiſſimùm Charini in Pamphilum continetur iurgium, [L] querela, & expoſtulatio. & eſt epitaſis vtriuſque partis fabulæ. [V] *Theſis.* 1 Iniurii ſunt, qui ſua commoda ex aliorum incommodis comparant. 2 Perfidi ſunt, qui fidem violant, & promiſſorum immemores ſunt. 3 Qualis herus eſt, talis ſeruus. In Charino eſt de perfidia hominum conqueſtio. In Pamphil eſt per tranſlationem criminis in Dauum expurgatio. In Dauo eſt deſcriptio boni ſerui iuxta officiũ, deinde & purgatio facinoris admiſſi. Verſatur enim tota ſcena in genere iudiciali. Siquidem Charinus crimen perfidiæ intendit, Pamphilus depellit in ſtatu aſſumptiuo: concedit quidem crimen admiſſum, ſed deprecatur, & in Dauum transfert atque deos. Porrò Dauus accuſatus mali conſilii, ſeſe expurgat melioris cõſilii pollicitatione, & ſui officii aſſiduitate, & deprecatione. [K] Continet hæc ſcena elegantem perfidiæ deteſtationem, docétque datam fidem ſanctè ſemper præſtandam: neque vlla vnquam in re violandam eſſe, maximè verò, ſi de amici cõmodo agatur. [M] imo retinendam eſſe in rebus omnibus, vt oportet verecundiam & pudorẽ: quoniam vbi non eſt fides, iuſtitia locum non habet: ſi ſus amicus in aliqua difficultate cognoſcitur. Vnde Plato lib. 1. de Legibus, Teſtem habemus Poëtam Theognidem, ciuem Megarenſem ex Sicilia, qui ait, Fidelem virum omni argento atque auro in ſeditione meliorẽ. Eſt autem, inquit Theognis, maxima virtus illa fides, quæ maximè in periculis lucet, quam iuſtitiam perfectam quis nominabit. Et M. Cic. dicit in Offic. Fidem eſſe iuſtitiæ fundamentum: & ita dici, quoniam fiat quod dictum eſt. Et vbi non eſt pudor, illic regnat impudentia: quo vitio nullum eſt tetrius, nullum humanis moribus ac ciuili diſciplinæ pernicioſius.

Vnde

Vnde Seneca lib.1.Epiſtolarum,Verecundia bonum in adoleſcente ſignum.Et lib. x I I. Verecundia malis conatibus obſtat.Xenophon lib.1.Ingratitudinem potiſsimùm impudentia ſequitur,quæ ad omnem turpitudinem maxima eſt dux.Et lib. v I I I. Pudentes, quæ turpia ſunt in propatulo fugiunt:temperantes verò ac pudici,etiam in obſcuro.Plato in primo de Legibus,Legiſlator pudorem colere debet ac honorare:confidentiam verò huius contrariam,impudentiam nominet,ac maximum priuatim & publicè malum hominibus arbitretur.Nihil aliud eſt pudor,inquit,niſi timor infamiæ.

Ve ſ.gen.Sunt in hac ſcena viginti trochaici,& vndequadraginta iambici: è trochaicis vnus eſt tetr acatal.ſiue ſcazon,nempe decimus quartus reliqui vndeuiginti ſunt catal.ex ijs tredecim trimetri,nempe qui in ſcena primi ſunt omnes & ſex tetrametri,videlicet decimusquintus cum ſequente, & vicesimuſſecundus cum tribus ſequentibus.E iambicis,qui acatalectici ſunt omnes,quatuordecim inueniuntur tetrametri,nempe decimuſſeptimus cũ quatuor ſequẽtibus,vndequadrageſimus cũ quadrageſimo & duobus ſcenæ vltimis:viginti quinque qui reſtant,trimetri ſunt, nempe triceſimusprimus cum ſeptem ſequentibus,& quadrageſimusprimus cum ſedecim ſequentibus.

CHARINVS, PAMPHILVS *adoleſcentes.* DAVVS.

tſadtv	HO'CCINE/ *credíbile eſt , aut memorábile,*	Exordíum narrationis ad Pamphilum inſtitutæ. Pathos à perfidiæ deteſtatione : é'que locus communis.
	*G. In [Hoccine] ne producitur poſitione vel cæſura. ^ Scaligerus vult hunc verſum eſſe iambicum trimetrũ brachycatalecticum.*ddſap·*quem Eraſmus pentametrum.*	
deſatv	*Tanta vecórdia innâta cuïquam vt ſiet,*	*Vecordia.*i. animus prauus, malignus, & inhumanus.
{ tſſſt- tſſ	*Vt malis gaudĕant,/atque ex incómmodis*	*D.Ali.* [*gaudeat.*] tſaſt–.
dd:ſt–	*Altérius ſua/cómparent vt/cómmoda? ah*	*Ali.* [*comparet vti*]. ddtbt–. *Ali.*[*vti cõparent*].*ſed verſus nõ conſtat.*
ſſd.tv	*/I'dne eſt verum?/ immo id genus hóminũ eſt péſſumum.in* *Al.* [*Verumne id eſt?*] ſiſ·ſp : *iambicus eſt trim.*	
ttaatv	*Denegândo modò/quis pudor eſt paúlulúm./*	*D.*[*queis pudor paululum adeſt.*] ^ *ſed verſus non conſtat.*
dſſſt–	*Pòſt vbi tempus/promiſſa iam/pérfici,* *In* [*promiſſa*]	
	ſa producitur vel cæſura, vel poſitione ob i conſonum ſequens. G. [*iam promiſſa*].dſſtt–.R [*promiſſa eſt iam*].dſſſt–.	
■ xttat- { tſ	*Tum neceſſário ſe apériunt,& timent,*	Id vſuuenit inter fœdifragos.
tſſtt-	*Et tamen res/cogit/denegâre.Ibi*	*E.Al.*[*premit*].xxxi: *vt ſit dimeter creticus.ſed deeſt aliquid metro.nã pro quarto cretico poſuit iambum.*
tſbſt–	*Tum impudentiſſima/eórum orátio eſt,/* *G.* [*eorum eſt oratio,*]tſaſt–.	
tſatt–	* *Quis tu es?quis mihi es?cur meam tibi?heus,*	* L.Rem accendit proſopopœia.
{ td×bt- tdſ	*Próxumus ſum égomet mihi.A'ttamen,vbi /eſt fides,/*	*Al.*[*vbi fides.*]*ſed hoc nihil ad metrum. al.* [*vbi fides eſt*]*, quod verſus reſpuit.*
ttſb–	*Siroges,nihil pudet.hîc,vbi opus eſt,* *In* [*hîc*] *h vim habet cõſonãtis.vel in*[*vbi*]*nihil elidẽdũ,*ttdtb–. *qui iſto loco ponitur brachyſyllabus pro trochæo.alij legunt*[*illos pudet*].tdſab–.	

D.A.[illi],ttttbttt.

Nõ verêntur:[illic,]vbi nihil opus eſt,ibi verêntur. ttſbbttt

[eo]monoſyllabũ to tum eliditur, vt(dictu mirum)ſpondaus è ſex ſyllabis conficia tur [um & cum eo in]& c'in.

Sed quid agam?ádeámne ad eum,& cum ĕo iniúriam hanc expóſtulem? { tbdxtſtv tbdſ

* L·Obiectionis occupatio,quæ ſoluitur ab vlciſcendi voluptate.

I'ngeram mala multa.[atque]áliquis dicat,Nĭhil promóueris.* Al.[atqui]. { tdſaſttv tdſaſs

Præcedentes ſedecim verſus in duodecim iambicos quadratos acat. redigit Goueanus:quos in hunc modum legit ac ſecat,

Hoccine credibile, aut memorabile, tanta vt cuiquam vecordia ddddſsip
Innata ſiet,vt gaudeat malis,atque ex incommodis ſaſijſsi
Alterius,ſua vti commoda comparet? ha. verúmne id eſt? genus ddſaaip
Immo hominum id peſſimum eſt, in denegando queis pudor modò dſiſiijp
Paululum adeſt,pòſt vbi iam tempus eſt promiſſa perfici, dſiſiſij
Tum ſe neceſſariò aperiunt,timent,& cogit res eos ſidaiſsi
Tum denegare. Ibi tum impudentiſſima eorum eſt oratio, ſiaidſsi
Quis tu es?quis es mihi?cur meam tibi?heus proximus ſum egomet mihi. ſiaijdal
Attamen vbi fides,ſi roges,nihil pudet hic,vbi eſt opus. dbſijaip
Nihil verentur:illic,vbi verentur,ibi non eſt opus. iijdibſp
Sed quid agam?adeamne ad eum, & iniuriam hanc expoſtulem cum eo? dabſiſij
Mala ingerã multa?Atqui aliquis dicat,Nihil promoueris. iiſaſiſp

Multúm:moléſtus certè ĕi fúero,atque ánimo morem géſſero. { ſiſaatſi ſiſddſ

* L.Confeſsio deprecantis.
* D. Defenſio ab imprudentia.

P.* *Charine,& me & te* imprúdens,niſi quid dij reſpíciunt,pérdidi.* iſſdſdſi

*L.Propoſitio criminis.nam querela quæ præceſsit, exordii loco fuit.

C.*Itáne*?imprúdẽs.tandem inuênta eſt cauſſa:*ſoluíſti fidem.* In [Itáne] non fit eliſio:aut ſi fiat,erit hic trochaicus tetr.cat.aſſſtſtv. { aſſtſtv bſſſſiſp

E. Al.[ſeducere]. Subducére, Græca figura,pro fallere, decipere.illi enim eodem modo vſurpant ὑπάγειν.

P.*Quid tandem?*C.*étiam nunc me[ſubdúcere]iſtis dictis[póſtulas.]* Al.[poſtulas?]cum interrogatione. ſaſſiſſi

P.*Quid iſtuc eſt?*C.*poſtquàm me amâre dixi,complácita eſt tibi.* iſſijſai

Heu me miſerum,[qui] tuum ánimum ex ánimo ſpectáui meo. D.Al.[cum]. ſataaſt-

* L.Amplificatio à modo facti.

P.*Falſus es.*C.**non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſólidum eſt gaúdium,* tſwſſatw

Niſi me lactáſſes amântẽ,& falſa ſpe prodúceres? aſtſſt-

Habeas, permiſsio ironica, D animiq, irati: L ſeu conceſſio indignantis.

*Hábeas.*P.*hábeam!ah neſcis quantis in malis verſer miſer.* aaſſſtw

Quant

ſxddſſai ſſ *Quantáſque hic ſũis consilijs mihi [confècit] ſollicitúdines,*

D. Al. [conflauit].

ei:ſſſp liſ *Mĕus cárnifex.* C. *quid' iſtuc tam mirum eſt, [ſi de te] exémplum capit?*

R. [de te ſi]: Al. [quid iſtuc tam mirum? de te exemplũ capit.] Kiiſsſp.

ſſiſidſp P. *Haud iſtuc dicas, ſi cognôris vel me, vel amôrem meum.*

aiſſiſai C.* *Scio, cum patre [altercáſti] dudum: & is nunc proptéreà tibi*

D. Al. [altercatus es] non enim alterco dicimus aiſ iſai: vel aiſsiſai. eliſa s in tus.

*L. Ironia.

ſſbſiſi *Succénſet: nec te quiuit hódie cógere, illam vt dúceres.*

dſxſſi dîd P. *Immo étiam, quò tu minùs' ſcis ærúmnas meas:*

ſiſiſi *[Hæ núptiæ] non apparabântur mihi,*

D. Al. [Hæc nuptiæ] ſic enim veteres dixerunt.

ſiſſſp *Nec poſtulâbat nunc quiſquam vxôrem dare.*

bſijſi C. *[Scio:]* * *coâctus tua voluntâte es.* P. *mane,*

Al. [Scio, vt], ijxiſi. R [Scio tu] aixiſi. A Pro cretico erit ſpondeus ſi [tu i] monoſyllabum feceris.

*D. Pamphilus excuſat imprudẽtiã: Charinus arguit voluntatem.

ſdiſsi *Nondum ſcis.* C. *ſcio équidem illam ductûrũ eſſe te.*

ſiſſip P. *Cur me énecas? hoc audi. nunquam déſtitit*

ſsiiſi *Inſtâre, vt dícerem eſſe ductûrum patri,*

ſſdſſp *Sŭadêre, orâre, vſque ádeò, donec pérpulit.*

L. *Inſtare, ſuadere, orare*, congeries ad vehementiam.

aſsilſſi C. *Quis homo iſtuc?* P. *Dauos.* C.* *Dauos!* P. *[interturbat.]* C. *quam ob rem?* P. *néſcio.*

* D. *Dauos!* cũ admiratione pronunciandum.

Al. [Dauos omnia.] aſſſiaſi: tum ſubaudiendum [interturbat.] Si [quamobrem] ſit vnica dictio, ſixtus pes erit proceleuſmaticus: dactylus verò iuxta priorem lectionem. Hunc octonarium & ſequẽtem in tres ſenarios diuidit Goueanus eóſque ſic legit, C. Quis homo iſtuc? N. Dauos. C. Dauos? P. Dauos omnia. aſslip. C. Quãobrẽ? P. neſcio. niſi mihi deos ſatis iſ bbip: vel adiiip Scio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim. iiſsſp.

baaaſſſp bab *Niſi mihi deos ſatis' ſcio fuiſſe irátos, qui auſcultáuerim.*

Go. *Niſi* pro Sed,

ſsiſap C. *Factum eſt hoc Daue?* D. *factum".* C. *hem, quid ais ſcelus?*

In [hem] h vim habet cõſonantis: nihil autẽ intereſt ſiue ſpõdaum ſiue iambum dixeris [ctum hem].

dſſsai *At tibi dij dignum factis exitiũ [diunt.]* Al. [duint]

aaſſſi *Eho, dic mihi ſi omnes hunc coniêctum in núptias*

D. *Dic mihi*, hoc ſemp iniurioſum. Verg. Dić mihi Dameta, cuiũ pecus?

aſſſai *Inimíci vellent: quod, [ni] hoc consilium, darent?*

Al. [niſi], aſſſai.

ſſiſi D.* *Decêptus ſum, at non defatigâtus.* C. *ſcio.*

*D. Conceſſio. *Scio*, Ironicè dicendum.

D. *Hac*

D. Al.[adoriemur.] ſſbbſi.

D. *Hac non ſucceſſit: alia [aggrediemur] via.* ſb!ſi

Niſi id putas, quia primo proceſſit parum, ijaſsp

Non poſſe iam ad ſalutem conuerti hoc malum. ſijſp

•L. Deprecatio Daui à fortuna.

P. *Immo etiam. nam ſatis credo, ſi aduigilaueris,* dſ ial dia

Ex vnis geminas mihi conficies nuptias. ldddſi

Officium fidelis Serui.

D. *Ego Pamphile, hoc tibi pro ſeruitio debeo* aiadſi

G. Si pro[& dies]legas[...] erit hexameter.

Conari manibus pedibus noctesque, & dies, ſddſi

Capitis periculum adire, dum proſim tibi. aiiiſi

Al. [... ignoſce.] illdſp.

Tuum eſt, ſi quid præter ſpem euenit, mihi ignoſcere. ſillſp ſillſ

D. Succeait].

Parum ſucceſſit] quod ago, at facio ſedulo. iſddij

Vel melius tu aliud reperi, me miſſum face. dddlſp

P. *Cupio: reſtitue, in quem me accepiſti locum.* bdlſp

[hem] additur extra metrum vel, [hoc]. orritur & ...[opus] ... ultima. aaſaidip: [mane] ... ipſe ultima. ... hium quarto loco ...

D. *Faciam.* P. *at iam hoc opus eſt.* D. *[hem:] ſed mane. concrepuit a Glycerio oſtium.* adſibdip

P. *Nihil ad te.* D. *quæro.* P. *hem, nuncine demum?* aſſaſiſi

D. *at iam hoc tibi inuentum dabo.*

ACT. IIII. SCEN. II.

ARGVMENTVM. [F] In Scena hac inſtauratio eſt adhortationis æſtuantis Pamphili, opportunè per Myſidem obiecta amicæ mentione. Opus eſt enim exhortari rurſus adoleſcentē, ne ſub patris oppreſſione frangatur, ſiue ſuccumbat ad nuptias, quamuis promiſerit patri ſe ducturum coniugem. aduertit quam difficultatem, quia ipſius perſona nō ſufficit, id agit vt ad Glycerium modò adducat Pamphilum: cuius affectum excitat, non ex eo ſolum, quòd eum puella vocat, ſed etiam quod deſyderat eum videre. [P] Victus, itaq; per Myſidem Pamphilus, ei pollicetur nūquam ſe deſerturum Glycerium, etiam ſi omnes homines ſibi ob id infeſtos ſit habiturus. ſic confirmato Pamphili erga Glycerium animo, Dauus adoleſcentum impulſu ad nouum conſilium accingitur. [V] *Theſes.* 1 Amor multis interpellationibus & petitionibus redintegratur. 2 In matrimonio eſt amicitia ex ſimilitudine morum nata, eáque perpetua. 3 Honeſta ingenia etiam aliquanto ferociora patres nonnihil verentur. 4 Serui improbi herorum ſuorū ſunt impoſtores, & ſæpe hoſtes. Oratio eſt admodum perinde iuxta πρόσωπα decorum. Itaque multæ orationum formæ eæque breuiſſimæ intermiſcentur, & ſubinde interrumpuntur, quarum inſignis artifex eſt Terentius. Nam in principio ſub Dauo eſt cōſolatoria, ſub Myſide petitoria, ſub Pamphilo poſt ... qua quæ obſtant tolluntur, et quodam modo propter promiſſionem ..., vt ferè in genere ..., quo placantur amicæ, fieri ſolet. Poſtremò ſub Dauo eſt omnino ..., ſed nimis conciſa & perturbata. [K] Perſpicitur ex hac Scena Pāphili integritas, qui datam amicæ fidem ſeruare inuiolatam cogitet, etiam ſi capitūdos ſibi ſciat inimicos omnes homines. [L] Hîc quoque amantium ſollicitudo exprimitur. [M] ac duobus ſenſibus maximè, viſu ſcilicet & auditu, voluptatis æſtum renouari, accendíque vehementiùs, ac mentem à virtutis propoſito detorqueri, oſtenditur. Eſt enim, vt inquit Plato in Phædro, ſenſus oculorum nobis acerrimus & ipſo viſu pariter & auditu affectus renouantur, & animum mouent, vt non planè ipſum honeſtum aſpiciatur. Voluptas enim deſtruit iudicium rationis. Et, vt inquit Philoſophus, propter illā res poſthabemus honeſtas, eſtque in nobis affectus vehemētiſſimus: cui ex ſentētia Heracliti, difficilius eſt repugnare,

quam

quàm iræ. Sed quod difficilius,hoc præclarius,vt inquit Cic.in Off. In Catone maiore,Impedit cõſilium voluptas rationi inimica: ac mentis,vt ita dicam,perſtringit oculos.Diuinus Plato voluptatem eſcam malorum appellauit, quod ea videlicet homines capiantur, vt hamo piſces. Seneca ſcribẽs de vita beata,Altum quiddam eſt virtus,& excelſum, regale:voluptas humile,ſeruile,imbecillum, cuius ſtatio & domiciliũ, fornices & popinæ ſunt. Vnde Cyrus apud Xenophontem lib.quinto,Flagitioſi homines cupiditatibus omnibus ſe præſtant inferiores. Plato in Epiſtola ad Dionyſium, Homini ſæpius detrimẽtum & dolorem affert voluptas,hebetat animum, atque obliuionem inducit. inſipientiam pariens.In nono de Republica,ſic ait, Homines coẽundo veluti pecora,ætatem contemnunt.

Verſuum genera.Iambici tetrametri catal.ſiue ſcazontes.

MYSIS. PAMPHILVS. CHARINVS. DAVVS.

biſiſſv *IAM vbi vbi erit,inuẽntum tibi curâbo, & mecum addúctum* [*I'vb'vb'e ſbrachyſyllabus.*] — Confirmatur animus Pamphili, ne deſerat Glyceriũ, cùm accerſitur.

{cidaſſiv / ſ} *Tŭum Pámphilum.tu modò* ánime mi noli te macerâre.* — *L. Blandimẽtum muliebre.

{ſiſi ijſi / ſiſiijſ-} P. *Myſis.* M.*quid eſt? hem Pámphile, óptumè mihi te offers.* P.*quid' eſt?* — *Riuius reycit*[*Quid eſt*]*ad ſequentẽ verſum, è quo tollit*[*vt*] *& elidit s ex*[*ames*], iſiſbſd: *at in fine prioris nõ elidit e in* [*te offers*].ſiſiiij-.*Eraſmus verò legit*[*opportunè te mihi offers.*]ſiſiſſi-.

ſiſibſd- M. *Orâre iuſſit,ſi ſe ames, hera, iã vt ad ſeſe vénias.*

ijdiaiju *Vidêre ait te cúpere.* P. *vah péryj:hoc malum integráſcit.*

dſaidſa- *Siccine me,atque illam ópera tua nũc miſeros ſollicitári!* — *Aldus*[*ſollicitarier?*] dſaidſap.

{ſſixiſv / iſſiſ} *Nam idcirco accérſor, núptias quòd mihi apparâri ſenſit.*

{ijdbxſiv / bſbaiſ} C. *Quibus' quidem quàm fácilè póterat quiéſci,ſi hic quiêſſet!*

{aſſiſdv' / aſſiſ} D.* *Age,ſi hic non inſânit ſatis ſŭa ſponte, inſtíga.* M.*atq; édepol* [*edepol*]*prima breui.quidam legunt*[*epol*],aſſiſſv, — * L. Ironica increpatio dehortantis.

aſdiſſv *Ea res eſt,ſpropter quam nunc miſera" in mœrôre eſt.* P. *Myſis,* — R. [*proptereáque,*] aſaiaſſv.*ali.*[*propterea quòd*], aſaſaſſv. *alias* [*propterea*], aſadiſſv, *non eliſo a in*[*miſera*].

{cidſiſſv / a} *Per omnes tibi adiûro deos, nunquam eam me deſertûrum:* G.*Al.*[*omnes adiuro*],iſdſiſſv.

ſadiaid- *Non,ſi capiúndos mihi ſciam eſſe inimícos omneis hómines.*

{xiſidſd- / ſ} * *Hanc mihi expetiui, cóntigit. conuéniunt mores. váleant* — * L. Conciſa oratio,ad effectum & conſtantiam Pamphili exprimẽdã.

Qui

Qui inter nos diſsídium volũt. hanc, niſi mors, mihi ſſa abſv / ſſaidd
ádimet nemo.

L. *Reſipiſco*, i. animum recipio, vel me colligo.

C. *Reſipiſco.* P. *non Apóllinis magis verum atquè hoc reſpônſum eſt.* aiiiſſ / aiija

*L. Dilemma quo tacita obiectio ſoluitur.

* *Si póterit fieri vt ne pater per me ſtetiſſe credat,* ddſiſiv
Quo minus hæ fierent núptiæ, volo. ſed ſi id non póterit: ddſi ſdv

Plautus in Captiuis, & Cæſar, Procliuè pro facilè, ſimpliciter dixit. L. *in procliui*, quo res inclinat & propendet.

Id fáciam, in procliui quod eſt. per me ſtetiſſe vt credat. dſſiſiſv

Quis vídeor? C. *miſer æquè atquè ego.* [P. *consilium quæro.* C. *fortis.*] *Al.* [D. *conſilium quæro.* P. *fortis es.*] ddſidſip. *vel eliditur s in fortis. Ceterum [ero] vltimam producit, niſi malis [atque] ſine eliſione legere.* ddſbdlio. ddſidſiv

Al. [*hoc tibi*]. iſſijſſv.

Scio quid conêre. D. [*hoc ego tibi*] *profécto effêctum reddam.* aſd i jſſv

Deterret Charinũ.

P. *Iam hoc opus eſt.* D. *quin iam hábeo.* C. *quid eſt?* dſbiſſ I-
D. *huic, non tibi hábeo. ne erres.*

C. *Sat hábeo.* P. *quid fácies? cedó.* D. *dies hic, mihi vt* [*ſatis ſit*] *véreor* ſaddiſdv / ddiſ

Poteſt & elidi s in [*ſatis*], biabſddv. *vel legũt* [*ſit ſatis*], *quod verſus non patitur.*

Ad agêndum: ne vácuum eſſe me nunc ad narrândum credas. aſ.iſſ.-

D. Callidus ſeruus dominis imperat.

Próinde hinc vos amolímini. nam mihi impediménto eſtis. ſſſixiſv / ſſſiſ

P. *Ego hanc viſam.* D. *quid tu? quò hinc te agis?* C. *verum vis dicam?* D. * *immo étiam.* iſſbſſdv / iſſd

* L. Increpatio: Charinus ſe ad narrandum præparabat. Nã *verũ vis dicã* præparatio eſt narrationẽ incœpturi. Et attẽde ſollicitudinem amantis.

Narratiônis incipit mihi inítium. C. *quid me fiet?* ſiiſv
D. *Eho tu impudens, non ſatis habes, quòd tibi diécu lam addo,* aidiſjv
Quantum huic promóueo núptias? C. *Daue, áttamen.* D. *quid ergo?* ſdijſijv

Al. [*ridículum.*] ſſaidſdv.

C. *Vt ducam.* D. [*ridiclũ.*] C. *huc face, ad me vt vénias. ſi quid póteris.* ſſidſdv
D. *Quid véniam? nihil hábeo.* C. *áttamen ſi quid.* ddaidblv
D. *age, véniam.* C. *ſi quid,*

* V. Hoc mãdato fit proximatũ ſcenarum connexio.

Domi ero. D. *tu* * *Myſis dum éxeo, parúmper me hic opperíre.* bſſbſſiv

M. *Quápr*

ſbdſſdu M. *Quápropter?* D.*ita facto opus eſt.* M.*matúra.* D. *iam inquam hic ádero.* *In [hic] h vim habet conſonantis.*

ACT. IIII. SCEN. III.

ARGVMENTVM. [D] Hæc Scena adminiſtrationem doli habet, [R] oſtenditque quomodo paret Chremetem á nuptii abſterrere Dauus, cuius imprudentia antè Pamphilus in nuptias coniectu erat. [B] puerum enim defert ante oſtium Simonis. & ancillam ad fallatiæ executionem inſtruit: [D] quo fit vt deterreatur Chremes filiam ſuam Pamphilo dare Et vide non minimas partes in hac Comœdia Myſidi attribui, hoc eſt. perſonæ fœmineæ: ſiue hæc perſonatis viris agitur, vt apud veteres, ſiue per mulierem, vt nunc videmus. Eſt autem actuoſa hæc Scena. magis enim in geſtu, quàm in oratione eſt conſtituta. [V] *Tieſει.* 1 Maritus, amicus amator, vir in quouis loco paratus, eſt vxori ſummum bonum. 2 Etiam ſi lupus pilum mutaret, tamen mens eſt eadem. & hic verum eſt, εὐλεν ἀγκυλον ὀλίγον' ἐςτι. [M] Venereum amorem & cupidinea faces, quibus plerique inflammari affectant, multò plus fellis, quàm mellis habere docet hæc ſcena. Id enim quod in his rebus oblectat, temporaneum eſt, & exile admodum. coniſa actione malorum, quæ ſequuntur, temporis iactura ſcilicet, qua nulla maior vitii deformitas, & infamia, & ſeruitus. Ad ea profectò quæ ſunt his contraria natus eſt homo diuinum animal. Vnde Cicero in tertio Philippicarũ, Nihil eſt deteſtabilius dedecore, nihil fœdius ſeruitute Ad decus & libertatem nati ſumus. Plautus in Ciſtellaria, Amor & melle & felle eſt fœcundiſſimus: guſtu dat dulce, amarum vſque ad ſatietatem aggerit. Seneca dicit, Nihil eſt tam mortiferum ingeniis, quàm luxuria. Sillius lib. xiiij. Ad laudes genitum capiat ſi munera diuûm Felix ad laudes hominum genus. Et voluptatem ſic taxat, Quippe nec ira deûm tantùm, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa voluptas, Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus & atris Circum te ſemper volitans infamia pennis. Seneca libro viceſimo, Indulgere voluptati, initium eſt omnium malorum. *Verſuum genera. Iambici trimetri acat. ſiue ſenarij.*

MYSIS. DAVVS.

{ſbſſſp ſ} NIHIL *ne eſſe próprium cuíquam! dij veſtram fidem!*
ſiijſp *Summum bonum eſſe heræ putâbam hunc Pámphilum,*
ijſſi *Amîcum, amatôrem, virum in quouis loco* — D. *Amicus*, eſt animi: *amator*, corporis.
{iſſdip iſſ} *Parâtum. verùm ex ĕo nunc miſera quem capit*
idſiſi *Dolòrem! fácilè hîc plus mali eſt, quam illic boni.*
ſidiij *Sed Dauus exit. mi homo. quid iſtud óbſecro eſt?*
ſdſſii *Quò portas púerum?* D.* *Myſis, nunc opus eſt tua* — *D. Properantis & impésè agétis Daui verba monſtrâtur.
... ve b [... ſi' ... am ſcenam alteram inchoauit.
aſdiſi *Mihi ad hanc rem exprômpta memória, atque aſtútia.* — Audax conſilium, quo res magis perturbata fuiſſet niſi caſu emerſiſſet ex his malis Pamphilus.
ſiijſp M. *Quidnam incœptûrus?* D. *áccipe à me hũc ócyús:*
ſiſiſi *Atque ante noſtram iánuam appône.* M. *óbſecro,*
iſſſi *Humine?* D. *ex ara hinc ſume verbénas tibi,*

Atque

Al. [iuſiurandum], quod verſus non patitur, niſi omittatur [, t], quod quidem cum alia non habet, adalsi.
E. *Al.*[iſte].abſſſi.
a[te].abi.si.
* D.Seruum nolle mentiri noua religio eſt. L Irriſio faceta in eum qui aliàs ſæpe deierare conſueuerat.
Al.[prius]. biadſp.
*D.metaphora à venatoribus ſumpta.
B. *Al.* [vbicunque]. ſia ſi.
Mu.[quid].

Atque ĕas ſubſtérne. M. *quam ob rem id tute non facis?* {ſiſſp}
D. *Quia ſi forte opus ſit ad herum[iurândum]mihi* {axbſſi ad}
Non appoſuiſſe, vt liquido poſſim. M. *intélligo.* ſadſsi
* *Noua nunc religio[vnde te]iſt'ac incéſſit, cedó?* abxſsi
D. *Moue ócyùs te, vt quid agam porrò intéllegas.* {abd ijdſsi}
Prò Iuppiter. M. *quid?* D. *ſponſæ pater intéruenit.* ſiſdip
Repúdio conſílium quod[primùm]ʳ inténderam. biaſip
M. *Néſcio quid narres.* D. *ego quoque hinc ab déxtera* didsſi
Venîre me adſimulâbo: tu, vt ſubséruias ijajſi
Orationi,[vtcúnque]opus' ſit verbis, vide. {ſiſſi ſiſa}
M. *Ego quid agas, nihil intéllego. ſed ſi quid eſt,* biadſi
Quod mea ópera opus ſit vobis, aut tu plus vides, daſſi
Manêbo: ne[quod]voſtrum rémorer cómmodum. ijſdip

ACT. IIII. SCEN. IIII.

ARGVMENTVM. D Adeſt nunc ipſe Chremes, cuius cauſa Scena fraudibus inſtructa eſt, ne promiſſas compleat nuptias. R aſtutiſſimus enim Dauus, miris conſiliis, appoſito ante ianuam puero, rogatâque Myſide, vndenam ſit, quiſve attulerit, perinde quaſi ipſe neſciat. Chremetem(B vbi puerum ex Glycerio natum audit, & illam ciuem eſſe Atticã, ¹ Daúmque cum ea his de rebus iurgantem)abſterret ab affinitate Pamphili, ſed non impune. Et eſt hæc occaſio ſummæ epitaſeos, qua inter ſeſe perſonæ turbabuntur omnes. V *Teſes.*

1 Ipſa aſtutia eſt aſtutus Dauus. 2 Præſens rei cõſpectus plurimùm mouet, & in ipſa dictione. 3 Sunt illiberales ioci, vbi ſunt iocularia mala. Diſſuaſoria eſt, ſed πραγματικὴ, duobus potiſſimùm argumentis Chremetem à nuptiis retrahit, & deterret. Prius quidé eſt ex appoſito puero, tanquam re præſenti ſumptum narratione quadam, ſed propter puellæ & ſerui doloſam cõtentionem nimis interrupta explicatur, videlicet quòd ſit Pamphilo filius ex Glycerio natus. Poſterius verò eſt de ciue Attica, quam Pãphilus iuxta leges ducere cogebatur. M Verſutos homines, & callidos viros, miris modis & multiplici vafrãmento moliri deceptionem, nec eſſe cuiuis facile dolos interpretari ac verum diſpicere, docet hæc ſcena. Multos enim receſſus habet vita hominis & varias latebras, vt in Epiſtolis ſcribit Plinius. Et boni viri prudentia, quæ virtuti ſemper adhæret, malitioſorum verſutiis ac ſimulationibus ideò decipitur, quoniam ex ſe alios iudicat, nec ſimulationem putat id eſſe quo capitur, ſed officium. Plato libro tertio de Republica, Quapropter modeſti homines videntur ſtolidi, & qui facilè ab iniuſtis decipi poſſunt, tanquam qui non habeant in ſeipſis eadem, quæ habent improbi, affectuum exempla malorum. Cicero in Actione tertia in Verrem ſic ait, Nullæ ſunt occultiores inſidiæ, quàm hæ quæ latent in ſimulatione officii, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eum qui palàm eſt aduerſarius, facilè cauendo vitare poſſis. Hoc verò occultum, inteſtinum, ac domeſticum malum, non modò nec exiſtit, verùm etiam opprimit citò, antequam perſpicere, atq. explorare poſſis. Hæc Cicero. Magna tamen ingenia ſunt, quæ ſumma malitia commodis alienis inſidiantur, & quieti. Quapropter Plato libro ſexto de Repub. ſic ait, Atque huius ingenii ſunt hi viri, qui nefaria ſce

lera perpetrant & priuatim & publicè, atque item qui ſunt & priuatis & ciuitatibus bonorum ingentium authores. Exile verò ingenium nihil vnquam vel priuatim vel publicè magnum efficiet. Veritas, inquit Plato in quinto de legibus, tum diis tum hominibus dux omnium eſt bonorum, cuius qui felix beatúſque futurus eſt, ſtatim ab initio particeps eſſe debet, vt in veritate plurimum temporis vitam agat. Idé in Phædone ſic ait, Is bene de ſe animóque ſuo ſperare poteſt, qui voluptates, quæ diſcendo percipiuntur, ſectatus, animum ſuo decorauerit ornamento: temperantia ſcilicet, iuſtitia, fortitudine, ac veritate.

Verſuum genera. Sextus eſt trochaicus tetr. cat. vel iambicus ac it. modo non ſit elſio in [turba]. Reliqui omnes ſunt iambici, iique ſenarij acat. præter quartum & quinquageſimumprimum tetrametros acat. & decimum ſextum tetrametrum catal. qui & ipſe erit ſenarius ſi cum Eraſmo legas, Mirum impudenter mulier ſi meretrix facit, ſidſap.

CHREMES. MYSIS. DAVVS.

ſſviſi iſd REVE'RTOR: *poſtquàm quæ opus' fuêre ad núptias*
ſidſsi *Gnatæ paráui, vt iúbeam accérſi. ſed quid hoc!*
adſdſi *Puer hercle eſt. múlier ſi úne appoſuiſti hunc?* M. *ubi*
ſſalſſai *Illic eſt?* C. *non mihi reſpóndes?* M. *hem, nuſquam eſt. væ miſeræ mihi.*
b'dſp *Relîquit homo me, atque ábijt.* D. *dij voſtram fidẽ,*
ſttſat- ſiijidſi *Quid turbæ eſt apud forum! quid illic hóminum ſlitigant!]* *D. Al. [litigat!]*
ſiſdſi *Tum annôna cara eſt. quid dicam áliud, néſcio.*
ſiſſp M. *Cur tu óbſecro hîc me ſolam?* D. *hem, quæ hæc eſt fábula.*
adiſſp **Eho Myſis, puer hic vnde eſt? quisve huc áttulit?*
ixſaap iſ M. *Satín' ſanus' es, qui me id rógites?* D. *quem ígitur rogem,*
ſbdiip *Qui hic néminem álium [vídeo?]* C. *miror vnde ſit.*
ſsjſp D. *Dictûrán' quod rogo?* M. *au.* D. * *concêde ad déxteram.*
ſſſiſi M. *Delíras. non tute ipſe?* D. *verbum ſi mihi*
ſſſdſi *Vnum, prætérquàm quod te [rogo, faxis: caue.]*
aiſſſi [M. *Malè dicis.* D. *vnde [eſt? dic claré.* M. *à vobis.* D. *ha hæ.* *D. Al. [malè dicis. vnde]. A cæterum ha hæ] ridentis, ſiue [ah ah] eſt iābus. Alij legũt [ha ha ha.] Alij [ha ha ha.] ſed neutrum verſus conuenit. GO [ah, ah, ah.] Hiſtrionis tertia interiectio videtur, proindéque extra verſum eſt.*
ſſidſij- **Mirum verò, impudênter múlier ſi fácit méretrix.*
ijſſſi C. *Ab A'ndria eſt ancilla hæc, quantùm intéllego.*

D. *[A'deóſne*

Summa nuptiarũ parata. in patre puellæ ſita eſt.

G. Al. [paraui], vnd. quia ſic breue eſt, verſus epugnat.

* L. Verba trepidātis & tacitè requirentis Dauum, qui ſe ad dextrā ſubduxerat.

* D. Aduerbiũ admirantis cum exclamatione:

* D. Hoc poſt ſpectatores, vel ſummiſsè dicitur.

* L. Nunc incipit apertè iurgari.

E. Aliàs [videam?] ſbdſip.

D. *Au*, interiectio conſternatę mulieris.

*L. Nictu auocat à ſene, vt quæ opus ſint clàm moneat. *D. [rogo, faxis caue.]*

Maledicis, pro comminaris, ornatus ſermo.

* L. Irriſoriè, & habet vim affirmatiuā hæc particula.

D.[Adeon'],aiſſii.

D. [A'deóne] vidêmur vobis eſſe idónei, aaſſij

G.[In] poteſt à ſuperiore verſu pendere. iſſſſp

In quibus' ſic illudátis? C. veni in témpore. {ᵃſſſp d}

D. Própera ádeò púerum tóllere hinc ab iánua. ᵚdſiſi

Mu.[iſto],ijſsſi.

* Mane: caue quôquam ex [iſtoc] excêſſis loco. iaſſſi

* L. Hoc tacitè. & eſt interminatio ꝓhibétis ne tollat.

M. Dij te eradîcent: ita me míſeram térritas. ſſddſi

D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. *[at] étiam rogas? bſſdij

* Daui verſutia iurgium repetit.

Al.[an].

Cedo, cuium púerum hîc appoſuíſti? dic mihi. adſaſi

* D. Hoc lentiùs & ſummiſsè dicitur.

M. Tu neſcis! D. * mitte id quod ſcio: dic quod rogo. ſſiſi

M. Veſtri. D. * cŭius [veſtri?] M. Pámphili. D. hem, quid Pámphili! {ſſiᵡſi ſſſi}

* L Data opera vult nominari Pámphilum.

Al.[noſtri?]

M. E'ho, an non eſt? C. rectè ego ſemper fugi has núptias. {ᶜſaſſi ſ}

G. Poteſt prima huius verſus ad finem prioru pertinere.

* D. Apoſiopeſis.

D. * O fácinus animaduertêndū! M. quid clámitas? dbſſſi

D. Quémne ego heri vidi ad vos adférri véſperi? dſſiſi

L.[verū.vidi] verū ſubaudi eſt: & mox cōfirmat à ſigno. Nannius [cantharū Suffarcinatum.]

M. O hóminē audâcem! D. [verùm vidi] [Cántharā dſſſp

Suffarcinâtam.] M. dijs pol hábeo grátias, ſiſbij

[Cum] in pariûndo áliquot adfuêrunt liberæ. ddijſi

Aliàs [Quod], iabᵡſi. ſi creticum refugis. [adfuerunt] triſyllabum eſt, iabſſi.

D. Næ illa illum haud nouit, cuius cauſſa hæc incipit. ſſſſp

* L. Nominat Chremetem, cuius præſentiā diſſimulat.

* Chremes, ſi póſitum púerum ante ædes viderit, iddſſp

Sŭam gnatam non dabit. tantò hercle magis dabit. {ᶜſiſap ſ}

Non faciet, tertiā perſonam de ſe facit.

C. Non hercle fáciet. D. nunc ádeò, vt tu ſis ſciens, ſbſaſi

Ni púerum tollis, iam egoᵘ hunc in médiam viam dſdſap

In [hunc] h vim habet conſonantis, niſi quis legat [hunc ego], dſſiap.

Nannius [proluam], ſsiſij.

Prouóluam: téque ibîdem [peruóluam] in luto. ſsiſsi

* L. Id eſt, dolus dolo connectitur.

M. Tu pol homo non es ſóbrius. D. * FALLA'CIA diſiſp

D Prouerbium cui ſubiacet Mendacē memorem eſſe oportere.

A'lia áliam trudit. iam ſuſurrári aúdio, ᵚſsiſi

Ciuem A'tticam eſſe hanc. C. hem. D. coâctus légibus ſiſiſp

Mu.[au].

E'am vxôrem ducet. M. [eho] óbſecro, an nō ciuis eſt? {ᶜſaiſi ſ}

C. Ioculárium in malum inſciens penè incidi. alijſi

Al. [audiui omnia D. an hæc tu omnia?] ſſdſp. deeſt pes. itaque in [auſculta] & in [tu] nihil elidendum, ſiſaip.

D. Quis' hîc lóquitur? ô Chreme, per tēpus áduenis. {ᵅaiſii di}

Auſcúlta. C. [audíui iam ómnia. M. ah. ne tu ómnia.] ſſiſp

C. Audíui

ſſdſip C. *Audiui, inquam, à principio.* D. *audiſtin' obſecro! hem*

aijaſi *Scélera. hanc iam opórtet in cruciâtum hinc ábripi.*

iſſſp *Hic ille eſt: non te credas Dauom lúdere.*

D. *Ille* Emphaſin habet. ſed per ironiam dicitur.

{dxſſi df} M. *Me miſeram. nihil pol falſi dixi, mi ſenex.*

ſſiſij C. *Noui rem omnem: * ſed eſt Simo intus: [D. intus eſt.]* E. *Al.* [*D. eſt.*] *tum erit pentameter,* ſſiij.

* L. Præparatio ad futurũ congreſſum ſenum.

ſſijdiſi M. *Ne me attingas ſceléſte: * ſi pol Glycério non ómnia hæc.*

Suppalpitatio mulieris.

*Apoſiopeſis.

aiſiſp D. *Eho inêpta, neſcis quid ſit actũ.* M. *[quid] ſciam?*

E. *Al.* [*qui*].

Duos præcedentes, ita legit ac ſecat Geneanus.
Ne me attingas ſceleſte: ſi pol Glycerio ſſijdi
Nõ omnia hæc. D. eho inepta, neſcis. M. quid ſciam? ſiaiſp
vt vterque ſit trimeter: illúdque [quid ſit actum.] interpretis ſit non authoris.

dd ſdſi D. *Hic ſocer eſt. álio pacto haud póterat fieri,*

ſidiſi *Vt ſciret hæc, quæ [volúimus.* M. *prædíceres.]*

ſijſip D. *Paulùm interéſſe cenſes, ex ánimo ómnia*

ſſbſſi *Vt fert natûra fácias, an de induſtria?*

In [fieri] primã licentia produxit.

R. [*volumus. M. hem prædiceres.*] ſidiſi.

Al. [*volumus. M. hẽ prædiceres.*] ſidaſi.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARG.[D] In hoc loco perſona ad caſtaſtrophen, [P] id eſt, euentum fabulæ, [D] machinata, nunc loquitur. Nam hic Crito nihil argumẽto debet, niſi abſolutionem erroris eius. ſimul ex verbis ſuis, quàm grauis, quàm modeſtus, quámque iuſtus ſit, oſtẽdit. [E] is veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percontatur an parentes repererit ſuos. Audiens nondum repeririſſe, dolet, quòd videat hoc ſibi obfuturum in adeunda hæreditate. [H] A narratione exorditur: nam vitam Chryſidis narrare incipit. [V] *Theſes.* 1 In Critone eſt probi & honeſti, & grauis viri imago atque exemplum. 2 Res noſtræ ſubinde non ſunt, quales quis optaret, ſed quales eſſe poſſunt. Verùm cùm primus hic καταστροφῆς ſit gradus, eſt quoque συμβουλευτικῆ. Conſulit enim rebus admodum perturbatis, ſuo interuentu, atque Glycerii ſortem illuſtrare incipit. [M] Cauta mente periculum imminens declinandum eſſe, ac hominum de nobis æſtimationem non eſſe negligendam, hæc ſcena præſcribit. [R] Haudquaquam enim viri prudẽtis, & probi, atque adeò ne hominis quidem omnino eſt, aliorum de ſe judicium diſſolutè negligere, aut ſuperbè aſpernari: neque boni hominis honeſtǽque famæ rationẽ vllam habere: [M] aut tentare, quæ diſcrimen afferre poſſunt. vnde Plotinus Philoſophus loquens de virtutibus Politicis, ſic ait, Eſt hominis ciuilis prudentia, ad rationis normã, quæ cogitat, quǽque agit, dirigere vniuerſa, ac nihil præter rectum vel laudabile facere, humániſque actibus prouidere. Prudentius, Negligere verò aliorum de ſe iudiciũ, nec curam nominis habere hominis eſt omnino diſſoluti, qui nullo rationis vinculo continetur, ſed vt brutum animal viuit. In primíſque cauendum eſt, ne calumniatores dicamur, & accuſatores. Quapropter Tullius 1 1. Offic. ſic præcipit, Duri hominis vel potiùs vix hominis videtur, periculum capitis inferre multis. Id tum periculoſum ipſi eſt, tum etiam ſordidum ad famam, committere vt accuſator nominetur. Apuleius ſic ait, Prudẽtis eſt animi & verecundi, etiam falſa vituperatione grauari.

Verſuum genera. Iambici trimetri ſiue ſenarij.

CRITO *hoſpes.* MYSIS. DAVVS.

Occaſio cataſtrophes. nã ſenex caſu interueniẽs diſcutit periculum.

• L. Pulchra contentio.

IN HAC *habitâſſe plátea dictum eſt Chrŷſidẽ:* iabſſp
** Quæſſe inhonéſtè optâuit [parâre] hîc diuítias* d.ſidi

R. [ſeſe inhoneſte optauit parere], ſaſddi. A [ed quomodocũque legas, in [diuitias] eliſo u. prima corripienda eſt: ſiſi, ſicũ Goueano malis legere, ditias]. tum quintus pes erit ſpondeus.

Pótiùs, quàm in pátria honéſtè pauper viuere. adiſſp

Al. [*Morte eius*] ſaſbſp.

[E'ius morte] ea ad me lege redièrunt bona. {ſaſbſp / ſi}

• L. admirantis.

Sed quos percónter vídeo. ſaluête. M. ** óbſecro* ſſdiſi
Quem video? éſtne hic Crito ſobrînus Chrŷſidis? dſiſſp
Is eſt. C. *ô Myſis ſalue.* M. *ſaluos ſis Crito.* iſſſſi

D. *Itáne Chryſis!* ſcilicet Periit. *Hem* commiſerantis eſt.

C. *[Itane Chryſis! hem.]* M. *nos quidem pol míſeras* bxxdſp
pérdidit. *Aliàs [Hem ita Chryſis!] aſidſp.*
C. *Quid vos? quo pacto hîc? ſatiſ ne rectè?* M. *nóſne?* {ſſxiſi / ſſd}
[ſic] *E. [ſic] addunt interpretes: at ſine illo non conſtat trimeter A iambicus, ſed trochaicus, ſſtſt.*

• L. Prouerbium,

**Vt quimus, aiunt, quandò vt vólumus, non licet.* ſiſdſp
C. *Quid Glycérium? iam hîc sŭos paréntes rèpperit?* {dixiſp / diſ}
M. *Vtinam.* C. *an nondum étiam! haud auſpicátò* adſiſi
huc me áppuli.*

• L. Tranſlatum à nauigio.

Al. [*retuliſſem*].

Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc [tetuliſſem] ſſdſp
pedem.

• D. A' poſſibili & vtili.

** Semper enim eius dicta eſt hæc, atque hábita eſt* dſſap
ſoror.

• D. Hæc ſingula emphaſin habent.

*Quæ illîus fŭèrunt, póſſidet. * nunc me hóſpitem* {ſxſiſp / ſſ}
Lites ſequi, quàm hîc mihi ſit fácile, atque v'tile, ſiddſp
Aliôrum exémpla cómmonent. ſimul arbitror, aſijap
Iam eſſe áliquem amîcum, & defenſôrem ĕi. {diſſſi / diſſſ}
**nam ferè*

*L. Ratio ab ætate.

Al. [*eſt. illic clamitent*].

Grandĭúſcula iam profêcta [eſt illinc. clámitent] {xaiſſi / ſ}

* L. Sycoph. i. calúniatoré. & eſt prouerbiale.

Me ſycophántam, hæreditâtem pérſequi,* ſiſiſi
Mendîcum. tum ipſam deſpoliâre non licet.] ſſaip

E. *Al.* [*lubet.*] *ſiue* [*libet.*]

D. *Antiquum,* ſcilicet Moré aut Ingenij per ellipſin.

M. *[O'ptumè"] hóſpes pol Crito" antîquum" óbtines.* dſdſij
In hoc verſu nulla fit eliſio. E [Opportune]. ſiſiſi: vel [Morem optimè]. ſiſiſi. G [ó optime] in vocatiuo. ſiſiſi.
C. *Duc me ad eam: quandò huc veni, vt vídeam.* dſſdſi
M. *máximè.*

aſlal D. * *Sequar hos. nolo me in témpore hoc videat ſenex.* *V. Nulla in ſcena relicta eſt, iuxta actus naturam, perſona.

ACTVS V. SCENA I.

ARG. [D]Hæc ſcena officiorum diſceptationem continet, patrum inter ſe de officio amicorum & paterna pietate tractantium. [B]Simo cupit fieri nuptias: generum recuſat Chremes ob natum ex Glycerio puerum: [L]expoſtulátque cum Simone de amore Pamphili. [L]Hæc igitur veluti quædam controuerſia eſt: nanque iniuriarũ reus fit Simo contradicitur per coniecturam, falſum eſſe quod intendit: cùm Pamphilus neque amet, neque ex eo natus ſit filius: & adhibetur deriuatio cauſæ, qua dicitur meretricem iſta omnia eſſe molitam ad diſturbandas nuptias. [V]*Theſes.* 1 Non temerè fit periculum in puella. 2 Beneficium verbis initum re comprobandum eſt. 3 Inconſultò filia collocatur adoleſcenti amanti, & ducere nolenti. Expoſtulatoria eſt in Chremete propter amici officia. Verùm in Simone eſt petitoria per expurgationem. Petit enim veras nuptias. [R] Hæc ſcena quidnam ab amico petiturus ſis, etiam atque etiam ſpectandum docet. neque enim petenda ſunt, quæ ſine ſummo amici diſcrimine atque incommodo nobis præſtari non poſſunt: aut quæ iure negari poſſunt: cuiuſmodi ſunt, quæ nobis quidem commoda, ſed amico incommoda fore videntur. [M] Hîc enim oſtenditur, querelas inter amicos oriri aliquando, cùm in officiis præſtandis ac exigendis à recto is diſcedit, qui propria commoda reſpiciens, rebus amici conſulere non videtur: quod ideò accidit, quoniam, vt inquit Plato libr. VIII. de Leg. ad vtilitatem propriam, priuatámque commoditatem natura ſemper impellit. Et in quinto ſic ait, Sed reuera nimius in ſeipſum amor, omnium peccatorum omnibus ſemper cauſa eſt. Obcæcatur quippe circa amatum qui amat. Et Cicero lib. 1. Offic. dicit, Eſt enim difficilis cura rerum alienarum, idcirco aliter de illis, quàm de nobis iudicamus. Hæc Plato & Tullius. Sed ab eo certè fugiendum eſt in vita ciuili, & actionibus, affectibúſque, ad quod natura ſumus propenſiores: vt mediocritas illa ſeruetur, quam rectè viuendi ratio præſcribit. Et habenda eſt in primis ratio amicorum, ne vtilitatem potiùs quàm officium aſpicere videamur. Vnde Seneca, Non exigo vt ſine reſpectu ſui mihi conſulat. & ſcribens de Ira ad Nouatum dicit, Beneficiis humana vita conſtat & concordia: nec terrore, ſed mutuo amore, in fructum, auxiliúmque commune aſtringitur. *Verſ. gen. Trochaici tetrametri catalectici.*

CHREMES. SIMO.

{ab SATIS IAM, *ſatis Simo ſpectâta erga te amicitia eſt mea.* — Ad finẽ epitaſeos facit hæc noua turba.
{b *Satis pericli cœpi adîre: orándi iam finem face.*
Dum ſtúdeo óbſequi tibi, penè illúſi vitam filiæ. — L. *illuſi*, i. perdidi.
S. *Immo enim quàm máximè abs te ſpóſtulo atque oro, Chreme,* — *Al. ſoro, atque poſtulo.*
**Vt beneficium verbis ínitum dudum, nunc re cómprobes.* — *L. Elegans ſermo.
{b C. *Vidè, quàm iniquus ſis præ ſtúdio, dum efficias id quod ſcupis.* — D. *Al. ſiubes.*
Neque modum benignitâtis, neque quid me ores, cógitas.
Nam ſi cógites, remíttas iam me onerâre iniúrijs.

[hem] pendet ab hoc verſu. ſic & quibuſ-dam more ſi ſucis ponatur,
L. in numinam ſa per. metuentis. M. & hoc iam muniſè dicitur.

S. *Hoc audi, vt hinc te iuſſi intròire, opportunè hic* {iiſiſſip / iiſiſſip
ſit mihi óbuiam. D. *hem!*
Númnam perimus? S. *[narro.] quæ tu dudum nar* ſbſiſſi
ráſti mihi. E. *Al.* [narro huic,] ilſiſſi.
D. *Quídnam [audio!]* S. *gnatam vt det, oro, vixque* ſiſi.jſi
id' exôro. D. *óccidi.* E. *Trochaicus tet. catal.* ſattſi–
D. Al [*audiam!*] ^ *rum verſus nec ej arte iambicus.*

* Sic alibi, Orator ad vos venio, finite exorator vt ſiem.
*L. Callida iteratio ad callendi ex vocum ſimilitudine.

S. *Hem, quid dixti?* D.* *óptumè, inquam, factum.* S. ſſiſſiſp
nunc per hunc nulla eſt mora.
C. *Domum [modo] ibo: vt apparêntur, dicam: atque* iiiiſſij
huc renúntio. *Al.* [nunc] iliijſij.
S. *Nunc te oro Daue, quóniam ſolus mihi effeciſti* {ſibſiſſi / ſibiſ
has núptias,

*L. Repetitio tacitè ſ ſomachantis.

D.* *Ego verò ſolus.* S. *corrígere mihi gnatum porrò* aſſbaſſp
enitere.

Pollicetur quod mi pimè intendit.

D. *Fáciam hercle sédulò.* S. *potes nunc, dum ánimus* aii.djſi
irritâtus eſt.

D. *Mirum.* i Cautè Dauus callidam interrogationem excipit.
*L. Perturbatio Daui & conſilii ſui detestatio
Ad hunc modum ſere fingit Terétius conſilia callidiſsima fallere.

D. *Quiéſcas.* S. *[age ígitur. vbi] nûc eſt ipſus?* D. *mi-* ilbiſſii
rum, ni domi eſt. D. [*age igitur vbi*] ^ *ſine diſtinctione.*
S. *Ibo ad eum, atque éadem hæc, quæ tibi dixi, dicā* ddſaſaſp
[eadem] illi. D.* *nullus ſum.* D. *Al.* [*iſt..e*]. E *In* [*nullus*] *neceſſario eliditur s.*
Quid cauſſa eſt, quin hinc in piſtrínum rectà pro- ſiiſdſi
ficiſcar via?
Nihil eſt preci loci relictum, iam perturbâui aiijſſip
ómnia:
Herum feféllì: in núptias coniéci herîlem fílium: ijſiſiſp
Feci hódie, vt fierent, inſperânte hoc, atque inuíto ddſſiſi
Pámphilo.

Hem aſtutias. Ironia eſt. ſibi enim omne malum aſcribit.

Hem aſtútias. quòd ſi quieſſem, nihil eueniſſet ſiſdſi
mali.
Sed eccum ipſum video. óccidi. iſai
Vtinam mihi eſſet áliquid hîc, quo nunc me præ- aibiſſap
cípitem darem. E. *Trochaicus tetr. catal.* ^ *tum* [*mihi*] *monoſyllabum erit.* atbſsdtv.

ACT.

ACT. III. SCEN. V.

ARG.[D] Hæc ſcena cuius perturbationis eſſe debeat, etiam ſuprà Poëta præſtruxit, cùm ad conſentiendum Daui conſilio tardum Pamphilum faceret. [V] Eſt verò ſcena i ... Increpat enim Pamphilus tum ſeipſum propter ſtultitiam,[P] quòd ſeruo futili auſcultans,[B] doloſúmque eius conſilium ſecutus, reſponderit patri ſe ducturum vxorem,[V] tum ipſum Daui conſilium, quo intricatus ſeſe extricare nequit.[H] adeò in pericula magna fuerat illius gratia coniectus. Deliberat etiam ſecum Pamphilus quid inter ſactum & ſaxum obſiſtens faciat. Grauiter quoque incandeſcit: nam acerbum eſt conſilia noſtra ſecus euenire, atque putaueramus. [V] *Theſis.* 1 Nemo læditur niſi à ſeipſo. 2 Falluntur nimium creduli amatores vel à ſuis ipſorum ſeruis. 3 Serui ferè ſui ſimiles ſunt. [R] Non cuiuſlibet ſequenda conſilia, neque cuiuis fortunas noſtras cõmittere nos debere, hæc docet ſcena. nam [M] qui viliſsimæ perſonæ freti conſilio,[R] id temerè nullóque omnino cum delectu faciunt, ſæpe numero ſtultitiæ ſuæ luunt pœnas: [M] ad ídque tandem deueniunt, vt locum pœnitentiæ vbique relinquant, & meritò ab omnibus qui rectè ſapiunt, in rebus agendis derideantur. Quapropter Herodotus libro 7. Bene, inquit, conſultare, maximum eſt lucrum, & rei conſilio geſtæ lætus plerunque eſt exitus. Cic. lib. 1. Offic ſic præcipit, Eſt igitur adoleſcentis, maiores natu vereri, ex híſque eligere optimos & probatiſsimos, quorum conſilio & authoritate nitatur. ineuntis enim ætatis inſcitia, ſenum conſtituenda & regenda prudentia eſt. Socrates apud Platonem in eo Dialogo, qui Theages de ſapientia inſcribitur ſic ait, Conſilium res ſacra dicitur. Non eſt diuinius aliquid, de quo homo conſulere queat, quàm de eruditione ſui ac ſuorum. *Verſ. gen. Iambici tetrametri acatalectici.*

PAMPHILVS. DAVVS.

{idſſiaſb idſſiaſi} VBI *illic ſcelus eſt, qui me pérdidit?* D. *péry.* P. *atque hoc confitĕor* — D. Accuſatio. *L. Scelus* pro ſcelerato per auxeſim: & eſt metonymia.

ſij. iſſi *Iure obtigiſſe, quandóquidem tam iners, tam nulli cónſili*

ſſſ·ſſij *Sum. ſeruón' fortúnas meas me commiſiſſe* fútili!* — * Metaphoricôs à vaſe futili & rimoſo ductũ, in ſummo periculo vſurpatũ.

diddaſip *Ergo prétium ob ſtultítiam fero:* ſed inúltum [nunquam id aúferet.]* R. *Al.* [*id nunquam à me auferet*], diddaſsp: *al.* [*id nunquam feret.*] *al.* [*id nunquam auferet.*] ^ *tunc ex* [*inultum*] *nihil elidendum.* diddaiſp. — * L. Comminatio.

ſdſuſſſp D.* *Poſthac incŏlumen ſat ſcio fore me, nunc ſi* [*hoc deuîto*] *malum.* — * L. Trepidatio Daui. G. [*deuito hoc*]. *Ali.* [*cauto hoc.*] ſdſbiſſpa

diſijſip P.* *Sed quid ego nunc dicam patri? negâbón' velle me, modò* — * L. Inſtauratio querelæ per dubitationem.

ſdſaſiap *Qui ſum pollícitus dúcere? qua fidúcia id fácere áudeam?*

ſſaaſdij *Nec quid me nunc fáciam ſcio.* D. *nec* [*quid de me,*] *atque id ago ſéduló.* — Vterque expers eſt conſilii. *Al.* [*quidem me: atqui*], ſſaaidij.

dſſibſſi *Dicam áliquid iam inuentûrum, vt huic malo áliquam* [*prodûcam*] *moram.* P. *oh.* — D. *Al.* [*prodûciem*].

*L. Trepidantis.
*D. Grauis eſt inter rogatio cū ironia.

D. **Viſus ſum.* P. **ēhodum bone vir, quid ais? vidén'* ſaaaiſai
me [conſiliis tuis] Al. [tuis conſiliis]. ſed verſus non conſtat.

*L. Promiſsio auxi-lii loco defenſiōis.

Miſerum impeditum eſſe? D. * *at iam expédiam.* aiſddſſp
P. *expédies!* D. *certè Pámphile.*

*L. Refutatio à perſona & antè factis.

P. *Nempe vt modó.* D. *immo mélius ſpero.* P. **oh,* ſidſdſſp
tibi ego vt credam fúrcifer!

Eraſmus putat [hem] eſſe extra metrum. ſiidſsp. Scaligerus id negat, ſed legit. [hem quo fretus ſim.] eliditque s ex [fretus]. ſiidſsp.

Tu rem impedîtam, & pérditam reſtítuas! [hem ſiiCaſſp
quo fretus ſiem,]

Qui me hódie ex tranquilliſsima re coniecíſti in dſſiſſi
núptias.

*L. Amplificatio à præmonitione antegreſſa.

* *An non dixi hoc eſſe futûrum?* D. *dixti.* P. *[quid mé* ſſdſſdip
ritus es?] D. *crucem.* R. [quid meritus?] ſſdſedtv: ^ſic trochaicus eſt tetr. catal.

Sed [paululùm ſine] ad me vt rédeam. iam áliquid ſiid-ſai
diſpíciam. P. *hei mihi,* R. [ſine paululum], ^vt ſit trochaicus, dtſaad:—.

In [ſupplicium] nihil eliditur, niſi [vi] pro ſecundo [vi] legas, (ve lut quæ iam exemplaria habent) vel trochaicum eſſe mauis. ſballdt-. Glareanus omittit prius [vt], ſed hoc nihil ad metrū.

Cur non hăbeo ſpátium, vt de te ſumam ſuppliciū̃, ſbaſſdij
vt volo?

Nanque [hocce] tempus præcauêre mihi me, haud ſiſitſſp
te vlcíſci, ſinit. G. [hic], & erit trochaicus vt tres precedentes, ſſttaſtv.

ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. [D] Elegans perturbatio, in qua inter ſe Simo, Pamphilus, Dauus, Charinus, Byrrhia, Chremes, omnes omnibus redduntur offenſi: [P] ſed potiſsimùm Charini in Pamphilum continetur iurgium, [L] querela, & expoſtulatio. & eſt epitaſis vtriuſque partis fabulæ. [V] *Theſis.* 1 Iniurii ſunt, qui ſua commoda ex aliorum incommodis comparant. 2 Perfidi ſunt, qui fidem violant, & promiſſorum immemores ſunt. 3 Qualis herus eſt, talis ſeruus. In Charino eſt de perfidia hominum conqueſtio. In Pamphilo eſt per tranſlationem criminis in Dauum expurgatio. In Dauo eſt deſcriptio boni ſerui iuxta officiū, deinde & purgatio facinoris admiſsi. Verſatur enim tota ſcena in genere iudiciali. Siquidem Charinus crimen perfidiæ intendit, Pamphilus depellit in ſtatu aſſumptiuo: concedit quidem crimen admiſſum, ſed deprecatur, & in Dauum transfert atque deos. Porrò Dauus accuſatus mali conſilii, ſeſe expurgat melioris cōſilii pollicitatione, & ſui officii aſsiduitate, & deprecatione. [M] Continet hæc ſcena elegantem perfidiæ deteſtationem, docétque datam fidem ſanctè ſemper præſtandam: neque vlla vnquam in re violandam eſſe, maximè verò, ſi de amici cōmodo agatur. [N] imo retinendam eſſe in rebus omnibus, vt oportet verecundiam & pudorē: quoniam vbi non eſt fides, iuſtitia locum non habet: ſi ſis amicus in aliqua difficultate cognoſcitur. Vnde Plato lib. 1. de Legibus, Teſtem habemus Poëtam Theognidem, ciuem Megarenſem ex Sicilia, qui ait. Fidelem virum omni argento atque auro in ſeditione meliorē. Eſt autem, inquit Theognis, maxima virtus illa fides, quæ maximè in periculis lucet, quam iuſtitiam perfectam quis nominauerit. Et M. Cic. dicit in Offic. Fidem eſſe iuſtitiæ fundamentum. & ita dici, quoniam fiat quod dictum eſt. Et vbi non eſt pudor, illic regnat impudentia: quo vitio nullum eſt teterius, nullum humanis moribus ac ciuili diſciplinæ pernicioſius.

Vnde

Vnde Seneca lib.1.Epiſtolarum, Verecundia bonum in adoleſcente ſignum. Et lib. XII. Verecundia malis conatibus obſtat. Xenophon lib.1. Ingratitudinem potiſsimùm impudentia ſequitur, quæ ad omnem turpitudinem maxima eſt dux. Et lib. VIII. Pudentes, quæ turpia ſunt in propatulo fugiunt: temperantes verò ac pudici, etiam in obſcuro. Plato in primo de Legibus, Legislator pudorem colere debet ac honorare: confidentiam verò huius contrariam, impudentiam nominet, ac maximum priuatim & publicè malum hominibus arbitretur. Nihil aliud eſt pudor, inquit, niſi timor infamiæ.

Ve ſ.ge:.Sunt in hac ſcena viginti trochaici, & vndequadraginta iambici: è trochaicis vnus eſt tetracatal.ſiue ſcazon, nempe decimus quartus: reliqui vndeuiginti ſunt catal. ex ijs tredecim trimetri, nempe qui in ſcena primi ſunt o'nij & ſex tetrametri, videlicet decimusquintus cum ſequente, & vigeſimusſecundus cum tribus ſequentibus. E iambicis, qui acatalectici ſunt omnes, quatuordecim inueniuntur tetrametri, nempe decimusſeptimus cũ quatuor ſequẽtibus, vndequadrageſimus cũ quadrageſimo & duobus ſcenæ vltimus: viginti quinque qui reſtant, trimetri ſunt, nempe triceſimusprimus cum ſeptem ſequentibus, & quadrageſimusprimus cum ſedecim ſequentibus.

CHARINVS, PAMPHILVS *adoleſcentes.* DAVVS.

tſadtu HO'CCINE/ *credibile eſt, aut memorábile,*

G. In [Hoccine] ne producitur poſitione vel caſura. A Scaligerus vult hunc verſum eſſe iambicum trimetrũ brachycatalecticum. ddſap *quem Eraſmus pentametrum.*

dtſatu *Tanta vecórdia innâta cuïquam vt ſiet,*

{tſ'ſt- tſſ} *Vt malis gaudĕant,/atque ex incómmodis*

dd:ſt- *Altérius ſua/cómparent vt/cómmoda? ah*

ſſd.atu */I'dne eſt verum?/ immo id genus hóminũ eſt péſſumum.* in *Al. [Verúmne id eſt?]* ſiſ ſp: *iambicus eſt trim.*

ttaatu *Denegândo modò/quis pudor eſt paúlulúm./*

dſſil- *Pòſt vbi tempus/promîſſa iam/pérfici,* *In [promiſſa] ſa producitur vel caſura, vel poſitione ob i conſonum ſequens. G. [iam promiſſa].* dſſtt-. *R [promiſſa eſt iam].* dſſſt-.

{xttat- tſ} *Tum neceſsárĭò ſe apériunt, & timent,*

tſſtt- *Et tamen res/cogit/denegâre. Ibi*

tſbſt- *Tum impudentiſſima" ſeŏrum orátio eſt,/* *G. [eorum eſt oratio,]* tſaſt-.

tſatt- * *Quis tu" es? quis mihi" es? cur meam tibi? heus,*

{tdxbt- tdſ} *Próxumus ſum égomet mĭhi. A'ttamen, vbi /ſeſt fides,/*

ttſb- *Si roges, nihil pudet. hîc, vbi opus eſt,* *In [hîc] h vim habet cõ̃ ſõnãtis. vel in [vbi] nihil elidẽdũ,* ttdtb-. *quinto loco ponitur brachyſyllabus pro trochæo. alij legunt [illos pudet].* tdſab-.

Exordium narrationis ad Pamphilum inſtitutæ. Pathos à perfidiæ deteſtatione: é ſque locus communis.

Vecordia, i. animus prauus, malignus, & inhumanus.

D. Ali. [gaudeat.] tſaſt-.

Ali. [comparet vti]. ddtbt-. *Ali. [vti compare:t]. ſed verſus nõ conſtat.*

D. [queis pudor paululum adeſt.] A ſed verſus non conſtat.

Id vſuuenit inter fœdifragos.

E. Al. [premit]. xxxi: *vt ſit dimeter creticus. ſed deeſt aliquid metro. nã pro quarto cretico poſuit iambum.*

* L. Rem accendit proſopopœia.

Al. [vbi fides,] ſed hoc nihil ad metrum. al. [vbi fides eſt], quod verſus reſpuit.

D. A. [illi], ttttbttt.

Nõ verêntur: [illic,] vbi nihil opus eſt, ibi verêntur. ttſbbttt
Sed quid agam? ádeámne ad eum, & cum ĕo iniú- { tbdxtſtv tbdſ
riam hanc expóſtulem?

[eo] monoſyllabũ totum eliditur, vt (dictu mirum) ſpondeus è ſex ſyllabis conficiatur [um & cum eo in] & c'in.

I'ngeram mala multa. [*atque] áliquis dicat, Nĭ- { tdſaſ:tv tdſaſs
hil promóueris. Al. [atqui].

*L. Obiectionis occupatio, quæ ſoluitur ab vlciſcendi voluptate.

Precedentes ſedecim verſus in duodecim iambicos quadratos acat. redigit Goueanus: quos in hunc modum legit ac ſecat,

Hoccine credibile, aut memorabile. tanta vt cuiquam vecordia ddddſsip
Innata ſiet, vt gaudeat malis, atque ex incõmmodis ſaſijſsi
Alterius, ſua vti commoda comparet? ha, verúmne id eſt? genus ddſaaip
Immo hominum id peſsimum eſt, in denegando queis pudor modò dſiſiijp
Paululum adeſt, pòſt vbi iam tempus eſt promiſſa perfici. dſiſiſij
Tum ſe neceſſariò aperiunt, timent, & cogit res eos ſidaiſsi
Tum denegare. Ibi tum impudentiſsima eorum eſt oratio. ſiaidſsi
Quis tu es? quis es mihi? cur meam tibi? heus proximus ſum egomet mihi. ſiaijdai
Attamen vbi fides, ſi roges, nihil pudet hic, vbi eſt opus. dbſijaip
Nihil verentur: illic, vbi verentur, ibi non eſt opus. iijdibſp
Sed quid agam? adeamne ad eum, & iniuriam hanc expoſtulem cum eo? dabſiſij
Mala ingerã multa? Atqui aliquis dicat, Nihil promoueris. iiſaſiſp

Multúm: moléſtus certè ĕi fúero, atque ánimo mo- { ſiſaaſſi ſiſddſ
rem géſſero.

*L. Confeſsio deprecantis.

*D. Defenſio ab imprudentia.

*L. Propoſitio criminis. nam querela quæ præceſsit, exordii loco fuit.

P. *Charine, & me & te* imprúdens, niſi quid dij iſſdſdſi
reſpíciunt, pérdidi.
C. Itáne? imprúdẽs. tandem inuênta eſt cauſſa: *ſol- { aſſſtſtv bſſſſilp
uíſti fidem. *In [Itáne] non fit eliſio: aut ſi fiat, erit hic trochaicus tetr. cat. aſſſtſtv.*

E. Als. [ſeducere]. Subducere, Græca figura, pro fallere, decipere. illi enim eodem mòdo vſurpant ὑπάγειν.

P. Quid tandem? C. étiam nunc me [ſubdúcere] iſtis ſaſſiſſi
dictis [póſtulas.] Al. [poſtulas?] cum interrogatione.
P. Quid iſtuc eſt? C. poſtquàm me amâre dixi, com iſſijſai
plácita eſt tibi.
Heu me míſerum, [qui] tuum ánimum ex ánimo ſataaſt-
ſpectáui meo. D. Al. [cum].

*L. Amplificatio à modo facti.

P. Falſus es. C. *non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſólidum tſaſſatv
eſt gaúdium,
Niſi me lactáſſes amântẽ, & falſa ſpe prodúceres? aſſſſt-
Hábeas. P. hábeam! ah neſcis quantis in malis ver aaſſtſtv
ſer miſer.

Habeas, permiſsio ironica, D animiq. irati: L ſeu conceſſio indignantis.

Quant

{ſxddſſai ſſ} *Quantáſque hic ſŭis conſilijs mihi [confêcit] ſóllicitúdines,* — D. Al. [conflauit].

{ſiſſſſp ſiſ} *Mĕus cárnifex.* C. *quid' iſtuc tam mirum eſt, [ſi de te] exémplum capit?* — R. [de te ſi]: Al. [quid iſtuc tam mirum? de te exemplũ capit.] ſiiſsſsp.

ſſiſidſp P. *Haud iſtuc dicas, ſi cognôris vel me, vel amôrem meum.*

aiſſiſai C.* *Scio, cum patre [altercáſti] dudum: & is nunc proptéreà tibi* — *L. Ironia.

D. Al. [altercatus es] non enim alterco dicimus aiſ iſai: vel aiſsiſai. eliſo s in tus.

ſſſbſiſi *Succénſet: nec te quiuit hódie cógere, illam vt dúceres.*

{dſxſſi did} P. *Immo étiam, quò tu minùs' ſcis ærúmnas meas:*

ſiſiſi *[Hæ núptiæ] non apparabântur mihi,* — D. Al. [Hæc nuptiæ] ſic enim veteres dixerunt.

ſiſſſp *Nec poſtulâbat nunc quiſquam vxôrem dare.*

bſijſi C. *[Scio:]* * *coâctus tua voluntâte es.* P. *mane,* — *D. Pamphilus excuſat imprudẽtiã: Charinus arguit voluntatem.

Al. [Scio, vt], ijxiſi. R [Scio tu] aixiſi. A Pro cretico erit ſpondeus ſi [tu i] monoſyllabum feceris.

ſdiſsi *Nondum ſcis.* C. *ſcio équidem illam ductûrũ eſſe te.*

ſiſſip P. *Cur me énecas? hoc audi. nunquam déſtitit*

ſsiiſi *Inſtâre, vt dîcerem eſſe ductûrum patri,* — L. *Inſtare, ſuadere, orare*, congeries ad vehementiam.

ſſdſſp *Sŭadêre, orâre, vſque ádeò, donec pérpulit.*

aſsiſſſi C. *Quis homo iſtuc?* P. *Dauos.* C.* *Dauos!* P. *[interturbat.]* C. *quam ob rem?* P. *néſcio.* — * D. *Dauos!* cũ admiratione pronunciandum.

Al. [Dauos omnia.] aſſſiaſi: tum ſubaudiendum [interturbat.] Si [quamobrem] ſit vnica dictio, ſextus pes erit proceleuſmaticus: dactylus verò iuxta priorem lectionem. Hunc octonarium & ſequẽtem in tres ſenarios diuidit Goueanus eóſque ſic legit, C. Quis homo iſtuc? N. Dauos. C. Dauos! P. Dauos omnia. aſslip. *C. Quãobrẽ? P. neſcio. niſi mihi deos ſatis* iſ bbip: *vel* adiiip *Scio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.* iiſsſp.

{baaaſſſp bab} *Niſi mihi deos ſatis' ſcio fuíſſe irátos, qui auſcultáuerim.* — Go. *Niſi* pro Sed.

ſsiſap C. *Factum eſt hoc Daue?* D. *factum*". C. *hem, quid ais ſcelus?* — In [hem] h vim habet cõſonantis, nihil autẽ intereſt ſiue ſpõdaum ſiue iambum dixeris [ctum hem].

dſſsai *At tibi dij dignum factis exitiũ [diunt.]* — Al. [duint]

aaſſſi *Eho, dic mihi ſi omnes hunc coniêctum in núptias* — D. *Dic mihi*, hoc ſemp iniurioſum. Verg. Dic mihi Dameta, cuiũ pecus?

aſſſai *Inimíci vellent: quod, [ni] hoc conſilium, darent?* — Al. [niſi], aſſſai.

ſſſiſi D.* *Decêptus ſum, at non defatigâtus.* C. *ſcio.* — *D. Conceſsio. *Scio*, Ironicẽ dicendum.

D. *Hac*

D. Al. [adoriemur.] ſſbbſi.

D. *Hac non ſuccêſſit: ália ſaggrediêmur] via.* ſſbiſſi
Niſi id putas, quia primò procêſſit parum, ijaſſp
Non poſſe iam ad ſalûtem conuértî hoc malum. ſijſſp
P. *Immo étiam. nam ſatis credo, ſi aduigiláueris,* dſſiai dſa
Ex vnis géminas mihi conficies núptias. ſdddſi
D *Ego Pamphile, hoc tibi pro ſeruitio débeo* aiadſi
Conari mánibus pédibus nocteiſque, & dies, ſddſi
Capitis perículum adire, dum proſim tibi. aiiiſi
Tuum eſt, ſi quid præter ſpem éuênit, mihi ignóſcere.] ſſſſp ſſſſſ
Parùm ſuccêſſit] quod ago, at fácio ſédulò. iſddij
Vel mélius tu áliud réperi, me miſſum face. dddſſp
P. *Cúpio: reſtitue, in quem me accepiſti locum.* bdſſp
D. *Fáciam.* P. *at iam hoc opus eſt.* D. *ſt. mane] ſed mane. concrépuit a Glycério óſtium.* adſibdſp
P. *Nihil ad te.* D. *quæro.* P. *hem, núncine demum?* aſſaſiſi
D. *at iam hoc tibi inuêntum dabo.*

•I. Deprecatio Daui à fortuna.
Officium fidelis Serui.
G. Si pro[& dies] legas [noctis que] erit heroicus hexameter.
Al. [éuênit, ignóſcere.] iſſdſp.
D. [ſuccêſſit].
[hem] additur extra metrum vel, hoc] ornatur & si [opus] eliditur vltima.
aa. audip: [mane] cum ipſe vltima. monoſyllabum quarto loco manens.

ACT. IIII. SCEN. II.

ARGVMENTVM. [F]In Scena hac inſtauratio eſt adhortationis æſtuantis Pamphili, opportunè per Myſidem obiecta amicæ mentione. Opus eſt enim exhortari rurſus adoleſcentē, ne ſub patris oppreſſione frangatur, eíve ſuccumbat ad nuptias, quanuis promiſerit patri ſe ducturum coniugem. aducr [?] quam difficultatem, quia ipſius perſona nō ſufficit, id agit vt ad Glycerium modò adducat Pamphilum: cuius affectum excitat, non ex eo ſolum, quod eum puella vocat, ſed etiam quòd deſyderat eum videre. [P]Victus itaq; per Myſidem Pamphilus, ei pollicetur nūquam ſe deſerturum Glycerium, etiam ſi omnes homines ſibi ob id infeſtos ſit habiturus. ſic confirmato Pamphili erga Glycerium animo, Dauus adoleſcentum impulſu ad nouum conſilium accingitur. [V]*Theſes.* 1 Amor multis interpellationibus & petitionibus redintegratur. 2 In matrimonio eſt amicitia ex ſimilitudine morum nata, eáque perpetua. 3 Honeſta ingenia etiam aliquanto ferociora patres nonnihil verentur. 4 Serui improbi herorum ſuorū ſunt impoſtores, & ſæpe hoſtes. Oratio eſt admodum permixta iuxta πάθη decorum. Itaque multæ orationum formæ eǽque breuiſſimæ intermiſcentur, & ſubinde interrumpuntur, quarum inſignis artifex eſt Terentius. Nam in principio ſub Dauo eſt cōſolatoria, ſub Myſide petitoria, ſub Pamphilo poſt ... , qua quæ obſtant tolluntur, ac quodam modo propter promiſſionem ..., vt ferè in genere ..., quo placantur amicæ, fieri ſolet. Poſtremò ſub Dauo eſt omnino ..., ſed nimis conciſa & perturbata. [K]Perſpicitur ex hac Scena Pāphili integritas, qui datam amicæ fidem ſeruare inuiolatam cogitet, etiam ſi capiūdos ſibi ſciat inimicos omnes homines. [L]Hîc quoque amantium ſollicitudo exprimitur. [M]Hac duobus ſenſibus maximè, viſu ſcilicet & auditu, voluptatis æſtum renouari, accendíque vehementiùs, ac mentem à virtutis propoſito detorqueri, oſtenditur. Eſt enim, vt inquit Plato in Phædro, ſenſus oculorum nobis acerrimus & ipſo viſu pariter & auditu affectus renouantur, & animum mouent, vt non planè ipſum honeſtum aſpiciatur. Voluptas enim deſtruit iudicium rationis. Et, vt inquit Philoſophus, propter illā res poſthabemus honeſtas, eſtque in nobis affectus vehemētiſſimus: cui ex ſentētia Heracliti, difficilius eſt repugnare,

quàm

quàm iræ. Sed quod difficilius, hoc præclarius, vt inquit Cic. in Off. In Catone maiore, Impedit cõſilium voluptas rationi inimica: ac mentis, vt ita dicam, perſtringit oculos. Diuinus Plato voluptatem eſcam malorum appellauit, quod ea videlicet homines capiantur, vt hamo piſces. Seneca ſcribẽs de vita beata, Altum quiddam eſt virtus, & excelſum, regale: voluptas humile, ſeruile, imbecillum, cuius ſtatio & domiciliũ, fornices & popinæ ſunt. Vnde Cyrus apud Xenophontem lib. quinto, Flagitioſi homines cupiditatibus omnibus ſe præſtant inferiores. Plato in Epiſtola ad Dionyſium, Homini ſæpius detrimẽtum & dolorem affert voluptas, hebetat animum, atque obliuionem inducit, inſipientiam pariens. In nono de Republica, ſic ait, Homines coëundo veluti pecora, ætatem contemnunt.

Verſuum genera. Iambici tetrametri catal. ſiue ſtazontes.

MYSIS. PAMPHILVS. CHARINVS. DAVVS.

Confirmatur animus Pamphili, ne deſerat Glyceriũ, cùm accerſitur.

bifiſſu *IAM vbi vbi erit, inuêntum tibi curâbo, & mecum addûctum* *[I' vb' vb' e] breachyſyllabus.*
cidaſſiu ſ *Tŭum Pámphilum. tu modò* ánime mi noli te macerâre.*

* L. Blandimẽtum muliebre.

ſiſiijſi ſiſiijſ- P. *Myſis.* M. *quid eſt? hem Pámphile, óptumè mihi te offers.* P. *quid' eſt?*
ſiſibſd- M. *Orâre iuſſit, ſi ſe ames, hera, iã vt ad ſeſe vénias.*
ijdiaiju *Vidêre ait te cúpere.* P. *vah péryi: hoc malum integráſcit.*
dſaidſa- *Siccine me, atque illam ópera tua nũc miſeros[ſollicitári!]*

Rimius reycit [Quid eſt] ad ſequentẽ verſum, è quo tollit [vt] & elidit s ex [ames], iſiſbſd *: at in fine prioris nõ elidit e in [te offers].* ſiſiij-. *Eraſmus verò legit [op portunè te mihi offers.]* ſiſiſſi-. *Alius [ſollicitarier?]* dſaidſap.

ſſixiſu iſſiſ *Nam idcirco accérſor, núptias quòd mĭhi apparári ſenſit.*
ijdbxſiu bſbaiſ C. *Quibus' quidem quàm fácilè póterat quiéſci, ſi hic quieſſet!*
aſſiſſdu' aſſiſ D. * *Age, ſi hic non inſânit ſatis ſŭa ſponte, inſtíga.* M. *atq; édepol* *[edepol] prima breui. quidam legunt [epol],* aſſiſſu,

* L. Ironica increpatio dehortantis.

aſſdiſſu *Ea res eſt, [propter quam] nunc miſera" in mœrôre eſt.* P. *Myſis,*
cidſiſſu a *Per [ŏmnes tibi adiûro] deos, nunquam eam me deſertûrum:* *G. Al. [omnes adiuro],* iſdſiſſu.

R. [proptereáque.] aſaiaſſu. *alt. [propterea quòd],* aſaſaſſu. *alias [propterea], aſadiſſu, non eliſo a in [miſera].*

ſadiſſd- *Non, ſi capiúndos mihi ſciam eſſe inimicos omneis hómines.*
xiſidſd- ſ * *Hanc mĭhi expetíui, cóntigit. conuéniunt mores. váleant*

* L. Conciſa oratio, ad effectum & conſtantiam Pamphili exprimẽdã.

Qui

Qui inter nos diſsidium volũt.hanc, niſi mors,mihi ádimet nemo. {ſſa'abſu ſſaidd}

L. *Reſipiſco*, i. animum recipio, v me colligo.

C. *Reſipiſco.* P.*non Apollinis magis verum atquè hoc reſpõnſum eſt.* {aiij'ſſ- aiija}

*L. Dilemma quo tacita obiectio ſol uitur.

* *Si póterit fieri vt ne pater per me ſtetiſſe credat,* ddſiſiiv

Quo minus hæ fierent núptiæ, volo.ſed ſi id non póterit: ddſi ſdv

Plautus in Captiuis,& Cæſar, Procliuè pro facilè, ſimpliciter dixit. L *in procliui*, quo res inclinat & pro pendet.

Id fáciam,in procliui quod eſt.per me ſtetiſſe vt credat. dſſiſiſv

Quis videor? C. *miſer æquè atquè ego.* [P.*conſilium quæro.* C.*fortis.*] *Al.*[*D.conſiliũ quæro.P.fortis es.*] ddſidſip. *vel eliditur s in fortis. Ceterum* [*ero*] *ultimam producit, niſi magis*[*atque*]*ſine eliſio e lege e.* ddſbdii. ddſidſiv

Al.[*hoc tibi*].iſſijſſv.

Scio quid conêre. D.[*hoc ego tibi*]*profectò effêctum reddam.* aſd ijſſv

Deterret Charinũ.

P. *Iam hoc opus eſt.* D.*quin iam hábeo.* C. *quid eſt?* dſbiſſ I-
D. *huic,non tibi hábeo.ne erres.*

C. *Sat hábeo.* P. *quid fácies? cedó.* D.*dies hic, mihi vt*[*ſatis ſit*]*véreor* {ddixid- ddiſ}

Poteſt & elidi s in [*ſatis*],biabſddv. *al. legũt*[*ſit ſatis*], *quod verſus non patitur.*

Ad agêndum:ne vácuum eſſe me nunc ad narrândum credas. aſ.iſſ-

D. Callidus ſeruus dominis imperat.

Próinde hinc vos amolimini.nam mihi impediménto eſtis. {ſſixiſv ſſiſ}

P. *Ego hanc viſam.* D.*quid tu?quò hinc te agis?* C. *verum vis dicam?* D.**immo étiam* {iſſ ſſdv iſſd}

* L. Increpatio: Charinus ſe ad narrandum præparabat. Nã *veriũ vis dicã* præparatio eſt narrationẽ incœpturi. Et attẽde ſollicitudinem amantis.

Narrationis incipit mihi initium. C.*quid me fiet?* ſi-ſv

D. *Eho tu impudens,non ſatis habes,quòd tibi diécu lam addo,* adi. ijv

Quantum huic promóueo núptias? C. *Daue, áttamen.* D.*quid ergo?* ſdijſijv

Al.[*ridiculum.*] ſſaidſdv.

C. *Vt ducam.* D.[*ridiclũ.*] C.*huc face,ad me vt vénias.ſi quid póteris.* ſſidſdv

D. *Quid véniam?nihil hábeo.* C.*áttamen ſi quid.* ddaidbiv
D.*age,véniam.* C.*ſi quid,*

* V. Hoc mãdato fit proximarũ ſcenarum connexio.

Domi ero. D.*tu* Myſis dum éxeo,parúmper me hîc opperire.* bſſbſiv

M. *Quápr*

ſbdſſdſ M. *Quápropter?* D. *ita facto opus eſt.* M. *matúra.* D. *iam inquam hic ádero.* *In [hic] h vim habet conſonantis.*

ACT. IIII. SCEN. III.

ARGVMENTVM. [D] Hæc Scena adminiſtrationem doli habet, [R] oſtenditque quomodo paret Chremetem á nuptii abſterrere Dauus, cuius imprudentia antè Pamphilus in nuptias coniectu erat. [B] puerum enim defert ante oſtium Simonis. & ancillam ad fallatiæ executionem inſtruit: [D] quo fit vt deterreatur Chremes filiam ſuam Pamphilo dare Et vide non minimas partes in hac Comœdia Myſidi attribui, hoc eſt, perſonæ fœmineæ: ſiue hæc perſonatis viris agitur, vt apud veteres, ſiue per mulierem, vt nunc videmus. Eſt autem actuoſa hæc Scena. magis enim in geſtu, quàm in oratione eſt conſtituta. [V] *Tireſi.* 1 Maritus, amicus amator, vir in quouis loco paratus, eſt vxori ſummum bonum. 2 Etiam ſi lupus pilum mutaret, tamen mens eſt eadem. & hic verum eſt, ἐν λαῷ ἄγνωτον ... [M] Venereum amorem & cupidinea faces, quibus plerique inflammari affectant, multò plus fellis, quàm mellis habere docet hæc ſcena. Id enim quod in his rebus oblectat, temporaneum eſt, & exile admodum conſpiratione malorum, quæ ſequuntur, temporis iactura ſcilicer, qua nulla maior vitii deformitas, & infamia, & ſeruitus. Ad ea profectò quæ ſunt his contraria natus eſt homo diuinum animal. Vnde Cicero in tertio Philippicarũ, Nihil eſt deteſtabilius dedecore, nihil fœdius ſeruitute Ad decus & libertatem nati ſumus. Plautus in Ciſtellaria, Amor & melle & felle eſt fœcundiſſimus: guſtu dat dulce, amarum vſque ad ſatietatem aggerit. Seneca dicit, Nihil eſt tam mortiferum ingeniis, quàm luxuria. Silius lib. xiiij. Ad laudes genitum capiat ſi munera diuûm Felix ad laudes hominum genus. Et voluptatem ſic taxat, Quippe nec ira deûm tantùm, nec tela, nec hoſtes, Quantum ſola noces animis illapſa voluptas, Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus & atris Circum te ſemper volitans infamia pennis. Seneca libro viceſimo, Indulgere voluptati, initium eſt omnium malorum. *Verſuum genera. Iambici trimetri acat. ſiue ſenarij.*

MYSIS. DAVVS.

ſbſſſp ſ — NIHIL *ne eſſe próprium cuíquam! dij veſtram fidem!*

ſiijſp — *Summum bonum eſſe heræ putâbam hunc Pámphilum,*

ijſſi — *Amîcum, amatôrem, virum in quouis loco* — D. *Amicus*, eſt animi: *amator*, corporis.

iſſdip iſſ — *Parâtum. verùm ex ĕo nunc miſera quem capit*

idſiſi — *Dolòrem! fácilè hîc plus mali eſt, quam illic boni.*

ſidiij — *Sed Dauus exit. mi homo. quid iſtud óbſecro eſt?*

ſdſſii — *Quò portas púerum?* D. [*] *Myſis, nunc opus eſt tua*

... Myſis ... am ſcenam alteram inchoauit.

aſdiſi — *Mihi ad hanc rem exprômpta memória, atque aſtútia.*

[*] D. Properantis & impésè agétis Daui verba monſtrâtur.

ſiijſp — M. *Quidnam incœptûrus?* D. *áccipe à me hũc ócyús:*

ſiſiſi — *Atque ante noſtram iánuam appône.* M. *óbſecro,*

iſſ.ſi — *Humine?* D. *ex ara hinc ſume verbénas tibi,*

Audax conſilium, quo res magis per turbata fuiſſet niſi caſu emerſiſſet ex his malis Pamphilus.

Atque

Al. [iuſiurandum], quod verſus non patitur, ita omittitur [, t]. quod quantum e metri a non habe, adalsi. E. Al.[te].abſſi. a'ſte, abi.si. * D.Seruum nolle mentiri noua religio eſt. [L] Irriſio faceta in eum qui aliàs ſæpe deierare conſueuerat. Al.[primum]. biadſp. *D.metaphora a ve naroribus ſumpta. B. Al. [vbicunque]. ſia ſi. Mu.[quid].

Atque eas ſubſtérne. M. *quam ob rem id tute non facis?* {ſiſsp

D. *Quia ſi forte opus ſit ad herum [iurandum] mihi* {axbſſi ad

Non appoſuiſſe, vt liquidò poſſim. M. *intéllego.* ſadſsi

* *Noua nunc religio [vnde te] iſt' ac incêſſit, cedò?* abxſsi {abd

D. *Moue ócyus te, vt quid agam porrò intéllegas.* ijdſsi

Prò Iuppiter. M. *quid?* D. *ſponſæ pater interuenit.* ſiſdſp

Repúdio conſilium quod [primùm] inténderam. biaſp

M. *Néſcio quid narres.* D. *ego quoque hinc ab déxtera* dſdiſi

Venire me adſimulâbo: tu, vt ſubſéruias ijajſi

Orationi, [vtcúnque] opus ſit verbis, vide. {ſiſſi ſi.a

M. *Ego quid agas, nihil intéll go. ſed ſi quid eſt,* biadſi

Quod mea ópera opus ſit vobis, aut tu plus vides, daſſi

Manêbo: ne [quod] voſtrum rémorer cómmodum. ijſdſp

ACT. IIII. SCEN. IIII.

ARGVMENTVM. [D] Adeſt nunc ipſe Chremes, cuius cauſa Scena fraudibus inſtructa eſt, ne promiſſas compleat nuptias. [R] aſtutiſſimus enim Dauus, miris conſiliis, appoſito ante ianuam puero, rogatáque Myſide, vnde nam ſit, quiſve attulerit, perinde quaſi ipſe neſciat, Chremetem ([E] vbi puerum ex Glycerio natum audit, & illam ciuem eſſe Atticá, [1] Daúmque cum ea his de rebus iurgantem) abſterret ab affinitate Pamphili, ſed non impune. Et eſt hæc occaſio ſummæ epitaſeos, qua inter ſeſe perſonæ turbabuntur omnes. [V] *Teſtes.*

1 Ipſa aſtutia eſt aſtutus Dauus. 2 Præſens rei côſpectus plurimùm mouet, & in ipſa dictione. 3 Sunt illiberales ioci, vbi ſunt iocularia mala. Diſſuaſoria eſt, ſed π. ςυλλογιςικὴ, duobus potiſſimùm argumentis Chremetem à nuptiis retrahit, & deterret. Prius quidé eſt ex appoſito puero, tanquam te præſenti ſumptum narratione quadam, ſed propter puellæ & ſerui doloſam côtentionem nimis interrupta explicatur, videlicet quòd ſit Pamphilo filius ex Glycerio natus. Poſterius verò eſt de ciue Attica, quam Pâphilus iuxta leges ducere cogebatur. [M] Verſutos homines, & callidos viros, miris modis & multiplici vaframento moliri deceptionem, nec eſſe cuiuis facile dolos interpretari ac verum diſpicere, docet hæc ſcena. Multos enim receſſus habet vita hominis & varias latebras, vt in Epiſtolis ſcribit Plinius. Et boni viri prudentia, quæ virtuti ſemper adhæret, malitioſorum verſutiis ac ſimulationibus ideò decipitur, quoniam ex ſe alios iudicat, nec ſimulationem putat id eſſe quo capitur, ſed officium. Plato libro tertio de Republica, Quapropter modeſti homines videntur ſtolidi, & qui facilè ab iniuſtis decipi poſſunt, tanquam qui non habeant in ſeipſis eadem, quæ habent improbi, affectuum exempla malorum. Cicero in Actione tertia in Verrem ſic ait, Nullæ ſunt occultiores inſidiæ, quàm hæ quæ latent in ſimulatione officii, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eum qui palàm eſt aduerſarius, facilè cauendo vitare poſſis. Hoc verò occultum, inteſtinum, ac domeſticum malum, non modò nec exiſtit, verùm etiam opprimit citò, antequam perſpicere, atq. explorare poſſis. Hæc Cicero. Magna tamen ingenia ſunt, quæ ſumma malitia commodis alienis inſidiantur, & quieti. Quapropter Plato libro ſexto de Repub. ſic ait, Atque huius ingenii ſunt hi viri, qui nefaria ſcelera

lera perpetrant & priuatim & publicè, atque item qui ſunt & priuatis & ciuitatibus bonorum ingentium authores. Exile verò ingenium nihil vnquam vel priuatim vel publicè magnum efficiet. Veritas, inquit Plato in quinto de legibus tum diis, tum hominibus dux omnium eſt bonorum, cuius qui felix beatúſque futurus eſt, ſtatim ab initio particeps eſſe debet, vt in veritate plurimum temporis vitam agat. Idé in Phædone ſic ait, Is bene de ſe animóque ſuo ſperare poteſt, qui voluptates, quæ diſcendo percipiuntur, ſectatus, animum ſuo decorauerit ornamento: temperantia ſcilicet, iuſtitia, fortitudine, ac veritate.

Verſuum genera. Sextus eſt trochaicus tetr. cat. vel iambicus acat. modò non ſit elisio in [turbæ]. Reliqui omnes ſunt iambici, iique ſenarij acat. præter quartum & quinquageſimumprimum tetrametros acat. & decimum ſextum tetrametrum catal. & ep. ... erit ſenarius ſi cum Eraſmo legas, Mirum impudenter mulier ſi meretrix facit, ſidſap.

CHREMES. MYSIS. DAVVS.

ſſiſi iſd — REVERTOR. *poſtquàm quæ opus fuêre ad núptias*
ſidſsi — *Gnatæ paráui, vt iúbeam accérſi. ſed quid hoc!*
adſdſi — *Puer hercle eſt. múlier ſi tún' appoſuiſti hunc?* M. **vbi*
ſſalſſai — *Illic eſt?* C. *non mihi reſpóndes?* M. *hem, nuſquam eſt. væ miſeræ mihi.*
b:dſſp — *Relîquit homo me, atque ábijt.* D. **dij voſtram fidẽ,*
ſttſat- ſii;idſi — *Quid turbæ eſt apud fórum! quid illic hóminum litigant!]* *D. Al. [litigat!]*
ſiſdſi — *Tum annôna cara eſt.* quid dicam áliud, néſcio.*
ſiſſp — M. *Cur tu óbſecro hîc me ſolam?* D. *hem, quæ hæc eſt fábula.*
adiſſp — **Eho Myſis, puer hic vnde eſt? quíſve huc áttulit?*
lxſaap iſ — M. *Satin' ſanus' es, qui me id rógites?* D. *quem igitur rogem,*
ſbdiip — *Qui hic néminem álium [vídeo?]* C. *miror vnde ſit.*
ſsjlſp — D. *Dictûrán' quod rogo?* M. *au.* D. ** concêde ad déxteram.*
ſſiſi — M. *Delíras. non tute ipſe?* D. *verbum ſi mihi*
ſſdſi — *Vnum, prætérquàm quod te [rogo, faxis: caue.]*
[M. Malè dicis. D. *vnde eſt? dic claré.* M. *à vobis.* D.
aiſſi — *ha hæ.* *D. Al. [male dicis. vnde]. ^ cæterum ha hæ] ridentis, ſine [ah ah] eſt iãbus. Alij legũt [ha ha hæ.] Alij [ha ha ha.] ſed nextum verſus conuenit. GO [ah, ah, ah.] Hiſtrionis tertia interiectio videtur, proindéque extra verſum eſt.*
ſsiſſij — **Mirum verò, impudênter múlier ſi fácit méretrix.*
ijſſſi — C. *Ab A'ndria eſt ancilla hæc, quantùm intéllego.*
D. *[A'deóſne*

Summa nuptiarũ parata: in patre puellæ ſita eſt.

G. Al. [tun'], vnd. quaſi ſi breue eſt, verſui epugnat.

* L. Verba trepidãtis & tacitè requirentis Dauum, qui ſe ad dextrá ſubduxerat.

* D. Aduerbiũ admirantis cum exclamatione:

* D. Hoc poſt ſpectatores, Ma vel ſummiſsè dicitur.

* L. Nunc incipit apertè iurgari.

E. *Aliàs [videam?]* ſbdſip.

D. *Au*, interiectio conſternatę mulieris.

* L. Nictu auocat à ſene, vt, quæ opus ſint clàm moneat.

D. [rogo, faxis caue.]

Maledicis, pro comminaris, ornatus ſermo.

* L. Irriſoriè, & habet vim affirmatiuã hæc particula.

D. ſA'deóne/ vidêmur vobis eſſe idónei, aaſſij

In quibus' ſic illudátis? C. veni in témpore. {aſſſp / d}

D. Própera ádeò púerum tóllere hinc ab iánua. ωdſiſi

* Mane: cauē quòquam ex/iſtoc/e xcêſſis loco. iaſſi

M. Dij te eradîcent: ita me míſeram térritas. ſſddſi

D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D.* ſat/étiam bſſdij

rogas? *Al.[an].*

Cedo, cuium púerum hic appoſuiſti? dic mihi. adſaſi

M. Tu neſcis! D.* mitte id quod ſcio: dic quod rogo. ſſſiſi

M. Veſtri. D.* cúius ſveſtri?/ M. Pámphili. D. hem, {ſſixſi / ſſi}

quid Pámphili! *Al.[noſtri?]*

M. E'ho, an non eſt? C. rectè ego ſemper fugi has núptias. {ſſaſſi / ſ}

G. Poteſt prima huius verſus ad finem prioris pertinere.

D.* O fácinus animaduertêndū! M. quid clámitas? dſſſi

D. Quémne ego heri vidi ad vos adférri véſperi? dſſiſi

M. O hóminē audâcem! D. ſverùm vidi/ſCántharā dſſſp

Suffarcinâtam./. M. dijs pol hábeo grátias, ſiſbij

ſCum/in pariûndo áliquot adfuêrunt líberæ. ddijſi

Alias [Quod], iabxſi. ſi creticum refugis. [adfuerunt] triſyllabum eſt, iabſſi.

D. Næ illa illum haud nouit, cuius cauſſa hæc incipit. ſſſſp

* Chremes, ſi pôſitum púerum ante ædes víderit, iddſſp

Sŭam gnatam non dabit. tantò hercle magis dabit. {ſiſap / ſ}

C. Non hercle fáciet. D. nunc ádeò, vt tu ſis ſciens, ſbſaſi

Ni púerum tollis, iam ego" hunc in médiam viam dſdſap

In [hunc] h vim habet conſonantis, niſi quis legat [hunc ego]. dſſiap.

Prouóluam: téque ibídem/ſperuóluam/in luto. ſiſiſi

M. Tu pol homo non es sóbrius. D.* FALLACIA diſiſp

A'lia áliam trudit. iam ſuſurrári aúdio, ωſiſi

Ciuem A'tticam eſſe hanc. C. hem. D. coáctus légibus ſiſiſp

E'am vxôrem ducet. M. ſeho/óbſecro, an nō ciuis eſt? {ſſaiſi / ſ}

C. Ioculárium in malum inſciens penè incidi. alijſi

D. Quis hic lóquitur? ô Chreme, per tēpus áduenis. {aaiſii / di}

Auſcúlta. C. ſaudíui iam ómnia. M. ah. ne tu ómnia./ ſſſiſp

C. Audíui

D. [Adeón'], aiſſii.

G. [In] poteſt à ſuperiori verſu pendere. iſſſp

Mu. [iſto], ijſſi.

* L. Hoc tacitè. & eſt interminatio ph ibétis ne tollat.

* Daui verſutia iurgium reperit.

* D. Hoc lentiùs & ſummiſsè dicitur.

* L Data opera vult nominari Pāphilum.

* D. Apoſiopeſis.

L. [verū. vidi] verū ſubaudi eſt: & mox cōfirmat à ſigno. Nannius [cantharū Suffarcinatum.]

* L. Nominat Chremetem, cuius præſentiā diſſimulat.

Non faciet, tertiā perſonam de ſe facit.

Nannius [proluam]. ſsiſij.

* L. Id eſt, dolus dolo connectitur.

D Prouerbium cui ſubiacet Mendacē memorem eſſe oportere.

Mu. [au].

Al. [audiui omnia D. an hac tu omnia?] ſſdſp. deeſt pes. itaque in [auſculta] & in [tu] nihil elidendum. ſiſaip.

ſſdſip C. *Audiui, inquam, à principio.* D. *audiſtin' óbſecro! hem*

aijaſi *Scélera. hanc iam opórtet in cruciâtum hinc ábripi.*

iſſſp *Hic ille eſt: non te credas Dauom lúdere.*

{d×ſſſi / dſ} M. *Me míſeram. nihil pol falſi dixi, mi ſenex.*

ſiſij C. *Noui rem omnem: * ſed eſt Simo intus: [D. intus eſt.]* E. *Al.* [*D. eſt.*] *tum erit pentameter*, ſſiij.

ſijdiſi M. *Ne me attingas ſceléſte: * ſi pol Glycério non ómnia hæc.*

aiſiſp D. *Eho inêpta, neſcis quid ſit actū.* M. [*quid*] *ſciam?*

Duos præcedentes, ita legit ac ſecat Goueanus.
Ne me attingas ſceleſte: ſi pol Glycerio ſſijdl
Nō omnia hæc. D. eho inepta, neſcis. M. quid ſciam? ſiaiſp
vt vterque ſit trimeter: illúdque [*quid ſit actum.*] *interpretis ſit non authoris.*

dd ſdſi D. *Hic ſocer eſt. álio pacto haud póterat fieri,*

ſidiſi *Vt ſciret hæc, quæ* [*volúimus.* M. *prædíceres.*]

ſijſip D. *Paulùm interéſſe cenſes, ex ánimo ómnia*

ſibſſi *Vt fert natûra fácias, an de indúſtria?*

D. *Ille* Emphaſin habet. ſed per ironiam dicitur.
* L. Præparatio ad futurū congreſſum ſenum.
Suppalpitatio mulieris.
*Apoſiopeſis, E. *Al.* [*qui*].
In [*fieri*] *primā licentia produxit.*
R. [*volumus. M. hem prædiceres.*] ſidiſi.
Al. [*volumus. M. hē prædiceres.*] ſidaſi.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARG. [D]In hoc loco perſona ad caſtaſtrophen, [P] id eſt, euentum fabulæ, [D] machinata, nunc loquitur. Nam hic Crito nihil argumēto debet, niſi abſolutionem erroris eius. ſimul ex verbis ſuis, quàm grauis, quàm modeſtus, quámque iuſtus ſit, oſtēdit. [E]is veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percontatur an parentes repererit ſuos. Audiens nondum repeŕiſſe, dolet, quòd videat hoc ſibi obfuturum in adeunda hæreditate. [H]A narratione exorditur: nam vitam Chryſidis narrare incipit. [V] *Theſes.* 1 In Critone eſt probi & honeſti, & grauis viri imago atque exemplum. 2 Res noſtræ ſubinde non ſunt, quales quis opraret, ſed quales eſſe poſſunt. Verùm cùm primus hic ἀποστροφῆς ſit gradus, eſt quoque συμβουλευτικὰ. Conſulit enim rebus admodum perturbatis, ſuo interuentu, atque Glycerii ſortem illuſtrare incipit. [M]Cauta mente periculum imminens declinandum eſſe, ac hominum de nobis æſtimationem non eſſe negligendam, hæc ſcena præſcribit. [R]Haudquaquam enim viri prudētis, & probi, atque adeò ne hominis quidem omnino eſt, aliorum de ſe judicium diſſolutè negligere, aut ſuperbè aſpernari: neque boni hominis honeſtæque famæ rationē vllam habere: [M]aut tentare, quæ diſcrimen afferre poſſunt. vnde Plotinus Philoſophus loquens de virtutibus Politicis, ſic ait, Eſt hominis ciuilis prudentia, ad rationis normā, quæ cogitat, quæque agit, dirigere vniuerſa, ac nihil præter rectum vel laudabile facere, humaniſque actibus prouidere. Prudentius, Negligere verò aliorum de ſe iudiciū, nec putam nominis habere hominis eſt omnino diſſoluti, qui nullo rationis vinculo continetur, ſed vt brutum animal viuit. In primíſque cauendum eſt, ne calumniatores dicamur, & accuſatores. Quapropter Tullius 1 1. Offic. ſic præcipit, Duri hominis vel potiùs vix hominis videtur, periculum capitis inferre multis. Id tum periculoſum ipſi eſt, tum etiam ſordidum ad famam, committere vt accuſator nominetur. Apuleius ſic ait, Prudentis eſt animi & verecundi, etiam falſa vituperatione grauari.

Verſuum genera. Iambici trimetri ſiue ſenarij.

CRITO *hoſpes.* MYSIS. DAVVS.

Occaſio cataſtrophes. nã ſenex caſu interueniẽs diſcutit periculum.

• L. Pulchra contentio.

IN HAC *habitâſſe plátea dictum eſt Chrŷſidē:* iabſſp
** Quæ ſeſe inhonéstè optâuit* [*parâre*] *hîc diuítias* d.ſidi

R.[*ſeſe inhoneſte optauit parere*], ſaſddi. ^*ſe.i. quomodocũque legauit*[*diuitias*]*eliſo u. prima corripienda eſt: vt, ſicũ Goueano malis legere, ditias*]. *vnu quintus pes e it ſpondeus.*

Pótiùs, quàm in pátria honéstè pauper viuere. adiſſp

Al. [*Morte eius*] [*E'ius morte*]*ea ad me lege rediêrunt bona.* {ſaſbſp ſi

ſaſbſp.

Sed quos percónter video. ſaluête. M.** *óbſecro* ſſdiſi

• L. admirantis.

Quem video? éstne hic Crito ſobrînus Chrŷſidis? dſiſſp

Is eſt. C. *ô Myſis ſalue.* M. *ſaluos ſis Crito.* iſſſſi

D. *Itáne Chryſis!* ſcilicet Periit. *Hem* commiſerantis eſt.

C. [*Itane Chryſis! hem.*] M. *nos quidem pol míſeras* baadſp
pérdidit. *Aliàs* [*Hem ita Chryſis!*] aſidſp.

C. *Quid vos? quo pacto hîc? ſatiſne recté?* M. *nóſne?* {ſſaiſi ſſd
[*ſic*]

E. [*ſic*] *addunt interpretes: at ſine illo non conſtat trimeter ^ iambicus, ſed trochaicus,* ſſtſt.

• L. Prouerbium.

**Vt quimus, aiunt, quandò vt vólumus, non licet.* ſiſdſp

C. *Quid Glycérium? iam hîc sŭos paréntes répperit?* {dixiſp diſ

M. *Vtinam.* C. *an nondum étiam! haud auſpicátò* adſiſi
huc me áppuli.*

• L. Tranſlatum à nauigio.

Al. [*retuliſſem*].

Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc [*tetuliſſem*] ſſdſp
pedem.

• D. A' poſſibili & vtili.

**Semper enim eius dicta eſt hæc, atque hábita eſt* dſſſap
ſoror.

• D. Hæc ſingula emphaſin habent.

Quæ illîus fŭêrunt, póſſidet. nunc me hóſpitem* {ſxſiſp ſſ

Lites ſequi, quàm hîc mihi ſit fácile, atque v'tile, ſiddſp

Aliôrum exémpla cómmonent. ſimul árbitror, aſijap

Iam eſſe áliquem amîcum, & defensôrem ĕi. {diſſſi diſſſ
**nam ferè*

*L. Ratio ab ætate.

Al. [*eſt. illic clamitent*].

Grandĭúſcula iam profêcta [*eſt illinc. clámitent*] {saiſſi ſ

* L. *Sycoph.* i. calúniatoré. & eſt prouerbiale.

Me ſycophántam, hæreditâtem pérſequi,* ſiſiſi

Mendîcum. tum ipſam deſpoliâre non [*licet.*] ſſaip

E. *Al.* [*lubet.*] *ſine* [*libet.*]

D. *Antiquum,* ſcilicet Moré aut Ingenii per ellipſin.

M. [*O'ptumè'''*] *hóſpes pol Crito'' antîquum'' óbtines.* dſdſij

In hoc verſu nulla ſit eliſio.[E] [*Opportune*]. ſſſiſi: *vel* [*Morem optimè*]. ſiſiſi.[G] [*ô optime*] *in vocatiuo.* ſiſiſi.

C. *Duc me ad eam: quandò huc veni, vt vídeam.* dſſdſi
M. *máximé.*

*D. *Seq*

D. * *Sequar hos. nolo me in tempore hoc videat ſenex.* *V. Nulla in ſcena relicta eſt, iuxta actus naturam, perſona.

ACTVS V. SCENA I.

ARG. [D]Hæc ſcena officiorum diſceptationem continet, patrum inter ſe de officio amicorum & paterna pietate tractantium. [B]Simo cupit fieri nuptias: generum recuſat Chremes ob natum ex Glycerio puerum: [L]expoſtulátque cum Simone de amore Pamphili. [D]Hæc igitur veluti quædam controuerſia eſt: nanque iniuriarũ reus fit Simo contradicitur per coniecturam, falſum eſſe quod intendit: cùm Pamphilus neque amet, neque ex eo natus ſit filius: & adhibetur deriuatio cauſæ, qua dicitur meretricem iſta omnia eſſe molitam ad diſturbandas nuptias. [V]*Theſes.* 1 Non temerè fit periculum in puella. 2 Beneficium verbis initum re comprobandum eſt. 3 Inconſultò filia collocatur adoleſcenti amanti, & ducere nolenti. Expoſtulatoria eſt in Chremete propter amici officia. Verùm in Simone eſt petitoria per expurgationem. Petit enim veras nuptias. [R] Hæc ſcena quidnam ab amico petiturus ſis, etiam atque etiam ſpectandum docet. neque enim petenda ſunt, quæ ſine ſummo amici diſcrimine atque incommodo nobis præſtari non poſſunt: aut quæ iure negari poſſunt: cuiuſmodi ſunt, quæ nobis quidem commoda, ſed amico incommoda fore videntur. [M] Hîc enim oſtenditur, querelas inter amicos oriri aliquando, cùm in officiis præſtandis ac exigendis à recto is diſcedit, qui propria commoda reſpiciens, rebus amici conſulere non videtur: quod ideò accidit, quoniam, vt inquit Plato libr. VIII. de Leg. ad vtilitatem propriam, priuatámque commoditatem natura ſemper impellit. Et in quinto ſic ait, Sed reuera nimius in ſeipſum amor, omnium peccatorum omnibus ſemper cauſa eſt. Obcæcatur quippe circa amatum qui amat. Et Cicero lib. 1. Offic. dicit, Eſt enim difficilis cura rerum alienarum, idcirco aliter de illis, quàm de nobis iudicamus. Hæc Plato & Tullius. Sed ab eo certè fugiendum eſt in vita ciuili, & actionibus, affectibúsque, ad quod natura ſumus propenſiores: vt mediocritas illa ſeruetur, quam rectè viuendi ratio præſcribit. Et habenda eſt in primis ratio amicorum, ne vtilitatem potiùs quàm officium aſpicere videamur. Vnde Seneca, Non exigo vt ſine reſpectu ſui mihi conſulat. & ſcribens de Ira ad Nouatum dicit, Beneficiis humana vita conſtat & concordia: nec terrore, ſed mutuo amore, in fructum, auxiliúmque commune aſtringitur. *Verſ. gen. Trochaici tetrametri catalectici.*

CHREMES. SIMO.

SATIS' IAM, *ſatis' Simo ſpectâta erga te amicitia eſt mea.* Ad finẽ epitaſeos facit hæc noua turba.

Satis' pericli cœpi adire: orândi iam finem face.

Dum ſtúdeo óbſequi tibi, penè illúſi vitam filiæ. L. illuſi, i. perdidi.

S. *Immo enim quàm máximè abs te ſpóſtulo atque oro Chreme,* Al. ſoro, atque poſtulo.

**Vt beneficium verbis initum dudum, nunc re cómprobes.* *L. Elegans ſermo.

C. *Vidè, quàm iniquus ſis præ ſtúdio, dum efficias id quod ſcupis.* D. Al. ſiubes.

Neque modum benignitâtis, neque quid me ores, cógitas.

Nam ſi cógites, remíttas iam me onerâre iniúrijs.

* Accuſatio eſt, & enumeratio iniuriarum, ſcilicet ob amorē meretricis.

S. *Quibus?* C. *[ah] rógitas!* perpuliſti me, vt hómini adoleſcéntulo* R. Al. [at]. aatſbat–
In álio occupáto amôre, abhorrénti ab re vxória, b:ttſſt–
Fíliam darē in ſeditiônem, atque incértas núptias: tſaſſt–
Eius labôre, atque eius dolôre gnato vt medicâ-rer tuo. ſi ſaſat- d:dt

R. Al. [res retulit:] Al. [tulit res:] ſſstſst-.

Impetráſti: incœpi, dum [res tétulit:] nunc non fert, feras. tſſiaſt–
Illam hinc ciuem eſſe aiunt. puer eſt natus. nos miſ-ſos face. ſſsaſſ:v

* L. Defenſio per coniecturam à delatorum cōmodo.
* D. Argumentum à perſona, & à cauſa ratiōni natiua.
* B. A' cauſa finali.

S. * *Per ego te dĕos oro, vt ne illis ánimum indúcas crédere,* b ſſaſt bſ
* *Quibus id máximè v'tile eſt, illum eſſe quàm detérrimum.* attſſt
* *Nuptiârum grátia hæc ſunt ficta, atque incœpta ómnia.* tſiſſſ:
Vbi ea cauſſa, quámobrem hæc fáciunt, erit adêmpta his, déſinent. btaab:t–

* Reprehenſio Simonis cum Daui teſtimonio: [L] éſtque infirmatio à ſigno.
* L. Refutatio ſigni à præmonitione antegreſſa.

C. * *Erras, cum Dauo égomet vidi iurgântem ancil-lam.* S. *ſcio.* C. *at* ſſaſſſ
Vero voltu, cùm ibi me adéſſe neuter tū̃ præſénſerat. ſſbtſſt
S. * *Credo: & id factúras, Dauos dudum prædîxit mihi.* tſſſſt–
Et néſcio quid tibi ſum oblîtus hódie, àc vólui, dícere. ſab:aat

ACTVS V. SCENA II.

ARG. [D]Hæc ſcena principium indicii, & iracundiā ſenis continet. [H]In principio exultat Dauus, Critonem cuiuſnam filia ſit Glycerium oſtendere. [I] Poſteà is à ſene reprehenſus Pamphilum per imprudentiam prodit. [H]Poſtremò grauiter indignatur Simo, ſibi à Dauo fucum factum: [D]cùm ſcilicet ex eo audit, veniſſe qui Glycerium dicat ciuem eſſe Atticam. itaque ira accenſus Dauum intrò raptum coniicit in vincula. [D] vbi mirè ac vehementer exprimitur conſuetudo patris, ac domini offenſi, & indignantis. [V] *The'es.* 1 Ter conatur ſeruus fallere, ſed ſuæ perfidiæ dat pœnas. 2 Non quibuſlibet conceditur teſtimonii dictio. Exhortatoria eſt in Dauo duplex. Vna, qua iubet omnes eſſe pacatiori animo, & eſt enthymemate concluſa, cuius ratio eſt à tuto, quia res eſt in vado, tum ſuo, tum Critonis hoſpitis præſidio. Altera eſt, quia Simonem in nuptiis pergere cupit. ἐνθυμηματικὴ. Accerſe, quia omnia ſunt apparata. His & alia Daui παθολογικὴ ſubditur. [M]Seruos nimia calliditate malóque propoſito graſſantes, multúmque ſibi tribuentes, aut mendaces, puniendos eſſe, docet hæc ſcena. Fiunt enim licentia peiores, & diſciplinam domus confundunt, freti mendaciis:

dacijs: quæ tandem deprehenſa, dedecus afferunt, & vitæ diſcrimen. Ideò Xenophon lib. VIII. ſic ait, Apertum mendacium impedimentum eſt hominibus ad veniam conſequendam. Plato lib. VI. de Legibus loquens de recta ſeruorum educatione, ſic ait, Caſtigandi, cædendíque ſemper iure ſunt ſerui, neque ita monendi vt liberi, ne molliores fiant. Allocutio omnis ad ſeruos, quodammodo imperium ſit, neque iocus vllus cum ipſis, ſeu fœminis, ſeu maſculis habeatur. Quod multi ſtultè facientes, dum delicatiùs eos nutriunt, difficiliorem vitam, & ſibi ad imperandum, & illis ad obediendum, reddunt. Idem dicit, homines cũ difficultate domari, illorum poſſeſſionem eſſe difficilem. Cic. in oratione pro L. Flacco dicit, Prouerbium eſt Phrygem plagis fieri meliorem. Idem in Philippicis ſic ait, Omne malum naſcens, facilè opprimitur: inueteratum, obſoletúmque, fit robuſtius. Et Seneca ſic ſcribit ad Neronem, Natura contumax eſt humanus animus, & in contrarium atque arduum nitens, ſequitur faciliùs, quàm ducatur.

Verſ. gen. vndeuiginti primi ſunt trochaici tetr. catal. vndecim ſequentes iambici acatal. ſed quinque primi tetrametri ſiue octonarij: ſex vltimi trimetri ſiue ſenarij. Sunt tamen in hac ſcena non pauci tetrametri, qui & trochaici catal. & ſimul iambici acat. cenſeri poſſunt.

DAVVS. CHREMES. SIMO. DROMO *ſeruus.*

aſtſtſt– ANIMO *iam nunc otióſo eſſe impero,* C. *hem Dauom tibi.*

{taſatat– taſatſ} S. *Vnde egréditur!* D. *mĕo praſidio, atque hóſpitis.* S. *quid' illud mali eſt?*

aaaſſſiv D. *Ego commodiòrem [hóminem, aduêntũ, tempus] non vidi.* S. *[ſcelus,]* *Al. [ſcelus?]*

ſtſſtſt– *Quemnam hic laudat?* D. OMNIS RES *eſt iam in vado.* S. *ceſſo álloqui?*

aaſbtſt– D. *Herus eſt, quid agam?* S. **ô ſalue bone vir.* D. *hem Simo. ô noſter Chreme.*

ttſſſt– *O'mnia apparâta iam ſunt intus.* S. * *curáſti probé.*

bſtaaſt– D. *Vbi voles, accérſe.* S. *bene ſané: id enimuero [hîc] nunc abeſt.*

{aſſtbſtv aſſſ} *E'tiam tu hoc reſpóndes? quid' iſtic tibi negóti eſt?* C. *mihin'?* S. *ita.* *Poteſt hic cenſeri iambicus acat.* aſsididp.

baaabſtv D. * *Mihine?* S. *tibi" ergo.* D. *[modò introíj.]* S. *quaſi ego quàm dudum, rogem.* *Al. [introij modò]* baddbſtv. *In [tibi] vltima non eliditur.*

{xſſſtdv ſ} D. *Cum tŭo gnato vná.* S. *ánne eſt intus Pámphilus?* * *crúcior miſer.*

aſſaaat– *Eho, non tu [dixti] eſſe inter eos inimicítias cárnifex?*

L. Lætitia exeuntis à Glycerio Daui ob aduentum Critonis.

Otiũ, ſecuritas eſt: Negotium verò ſolicitudo.

Al. [hominis aduẽtũ ad tẽpus]. aabſſſp: iambicus eſt acat.

D. Hîc *ſcelus* ad ſenſum retulit. nã propter ſénſus, verba ſunt: nõ propter verba ſenſus.

*V. Salutatio eſt nimis ironica.

*L. Ironia irati ſenis.

Probé. Indignanter dicitur.

Al. [hic].

*L. Repetit idẽ verbũ, quia non habet quod reſpondeat.

* L. Vox trepidãtis & perplexi.

Al. [dixtin']. aſiddd ſi. *ſit iambicus acat. ſic due ſequentes abſque inſueta eliſione.* bſiſſſp: ſſsidſsi.

Chremes Simonẽ irridet.

D. *Sunt.* S. *cur igitur hîc eſt?* C. *quid' illum cenſes?* *cum illa litigat.* { ſbſtſſt. ſbſſ

Audet pluſculũ ſeruus, quia nihil reſtare periculi putat: ſed non fert id impunè.

D. *Immo vèrò indignum Chreme iam fácinus faxo ex me aúdias.* { xſtſaſt. ſ

Imm ero: vel GO *[Imò] primam corripit.* aſtſaſt–.

*Valla. Ellũ, ellã, i. ecce illic virũ fœminámve, ſubintellige de quo de quáve agebatur.

Néſcio [quis] ſenex modò venit. ellum conſídens, catus.* dctbſſtv

R. [qui].

Cùm fáciem vídeas, vidêtur eſſe quantívis [prétiĭ.] { ddctcſd. ddctctſt–

Al. [preti.]

Abſque inſueta eliſione hi duo erũt iambus, anatel. ſiijſſſi: ſſ=diſſp.

Triſtis ſeuéritas ineſt in voltu, atque in verbis fides. { ſacſſſt– dr

S. *Quidnam appórtas?* D. *nihil équidem, niſi quod' illum audíui dícere.* { ſſ=d'ſv ſſ=dſ

*V. Hìc per tumultum rota oratio interrumpitur.

S. *Quid ait tandem?* D. *Glycérium ſe ſcire [ciuem eſſe] A'tticam.* aſbſtſtv

Al. [*eſſe hanc ciuem*], aſbſſſtv.

Daui verbo cõmotus, ſeruum lorariũ vocat, qui loris, id eſt, coriis, alios ſeruos verberat.

S.* *Hem Dromo, Dromo.* DR. *quid eſt?* S. *Dromo.* D. *audi.* S. *verbum ſi addíderis, Dromo.* { dbtſſdt. diiiſsai

D. *Audi óbſecro.* DR. *quid vis?* S. *ſublîmem hunc intrò rape, quantùm potes.* { ſiſiſdſp ſacſſatv

*D. Dauo dicit.

*D. Hoc Dromoni.

DR. *Quem?* S. *Dauum.* D. *quámobrem?* S.* *quia lubet.* rape, inquam.* D. *quid feci?* S. *rape.* ſddijſſp

Al. [*inuenies mentitum.*] ſdſſtbt–.

D. *Si quicquam [mentîtum inuénies,] occídito.* S. *nihil aúdio.* { ſſaſbii ſſaſct.

Ego iam te commôtum reddam. D. *tamétſi hoc verum eſt.* S. *tu tamen* { aſſiiſſp aſſiſitv

*D. Decorũ Comicũ ſeruat, non procedendo vltra vincula ad necẽ, quod Tragicum erat.

Cura adſeruândum vinctum: atque audin'? quadrúpedem conſtríngito.* ſſſdiſi

In [*ego*] *vltima producitur, vel in* [*iam*] *nihil eliditur.*

Age nunc: iam'' *ego pol hódie, ſi viuo, tibi* { aibſſi ab

Oſténdam, herum quid ſit períclí fállere, & ſiſiſp

Illi patrem. C. *ah ne ſæui tantópere.* S. *Chreme,* ſiſſdi

* L. Sub. Specta: & eſt hic ἀπίφωνημα.

**Pietâtem [gnati.] nónne te míſeret mei?* aſſ,aſ

Alij poſt [*gnati*] *non diſtinguunt.*

Tantum labòrem cāpere ob talem filium! ſidſſp

Agè Pámphile. exi Pámphile. ecquid te pudet? aiſiſp

ACTVS V. SCENA III.

A R G. [H] Euocatur Pamphilus è domo Glycerii, & grauiter à patre accuſatur, [P] cum ingenti acrimonia indignantis, [B] confeſſus crimen filius veniam petit, ac ſe totum paternæ

ſubii

ſubiicit voluntati. Nimis commotum Simonem placare nititur Chremes. [L] & eſt ſumma epitaſis in hac ſcena propter illud Pamphili deprehenſi periculum. [V] *Theſes.* 1 Irati parentes obedientia filiorum & blandis verbis placantur. 2 Parentes ſeſe filiorum amentia excruciant. 3 Parentes ſæpe pro filiorum peccatis ſupplicium ſufferunt. Huc ex D. Paulo filiorum & parentum officia conferenda ſunt. In Simone eſt ἐλεγκτική. Deprehéſum enim Pamphilum in domo Glycerii redarguit. [D] Hæc accuſatio ſoluitur defenſione, in eo quod ad amorem pertinet, per conceſſionem: in eo quod ad Critonis perſonam, per coniecturam. [M] Iratum patrem bonis verbis & obedientia filiorum mitigandum eſſe, non aſperitate aut contumacia irritandum eſſe, docet hæc ſcena. Beneficium quippe paternùm ita magnum eſt, vt quomodocunque ſeſe habet pater, à filio ſit obſeruandus atque colendus. Omnia certè quæ habet, patri debet, nec eius beneficium poteſt ſuperare. Vnde Seneca, Nunquam beneficio vincitur, cuius beneficium eſt ipſum quod vincit. Et non amare parentes, impietas eſt: non agnoſcere, inſania. D. Auguſtinus libro ſecundo de Ciuitate Dei ſic ait, Habet quiddam erga parentes humana verecundia, quod nec ipſa nequitia auferri poſſit. Plato in nono de Legibus, cùm multa de cultu parentũ dixiſſet, intulit, Quapropter exiſtimandum eſt, vt paulò antè diximus, nullum apud deos magis honorandum ſimulachrum nos habere poſſe, quàm patres & auos ſenio confectos, matrésque ſimiliter: quibus honoratis Deus gaudet, alioquin eos minimè exaudiret. Mirabilius enim parentum ſimulachrum nobis, quàm imagines quæque inanimes, videri debet. Nam quæ animam habent, quando coluntur à nobis, pro nobis orant, fauéntque quotidie. quando deſpiciuntur, contrà. quæ verò anima carent, neutrum horum faciunt. Quocirca qui erga parentes & auos, cæteróſque huiuſmodi rectè ſe gerit, is ad Deum ſibi conciliandum ſimulachrorum omnium optima poſſidet. Cicero in oratione pro Roſcio Mimo, ſic taxat parricidam, Portentum atque monſtrum certiſſimum eſt, eſſe aliquem humana ſpecie & figura, qui tantùm immanitate beſtias vicerit, vt propter quos hanc ſuauiſsimam lucem aſpexerit, eos indigniſſimè vita priuarit.

Verſuum genera. Quatuor & viginti primi ſunt iambici trimetri ſenarii. octo vltimi trochaici tetrametri catalectici.

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

ſdddij * QVIS ME VOLT? *périj. pater eſt.* S. *quid ais ómnium?* C. *ah,*

diſſbi *Rem potiùs ipſam dic: ac mitte malè loqui.*

a idſſp ẽſdiai S. *Quaſi quicquam in hũc iam gráuius dici póſſiet.*

{ ſ *A'in' tandem? ciuis Glycérium eſt?* P. *ita prædicant.*

{ aẽſſp ai S. *Ita prædicant!** ô *ingêntem confidéntiam.*

[ô] eliditur. ſunt qui illud omittant.

ſiſſſp *Num cógitat, quid dicat? nũ facti ſpiget?]* *E. Al. [pudet?].*

{ ẽxiſſp ai *Vidĕ, num ĕius color pudôris ſignum vſquam indicat?* *Alij omittunt [vide]. ſiiſſp.*

a idſſp *[Adeò] impoténti eſſe ánimo, vt præter ciuium* *Al. [Adeón'] a2dſſp.*

{ ſi2iſp ſiſ *Morem, atque legem, & ſŭi voluntâtem patris,*

aibſsi *Tamen hanc habêre ſtúdeat cum ſummo probro?*

ddiſſp P. *Me miſerũ.* S. *modóne id demũ ſenſti Pámphile?*

ſſd.ſp *Olim iſtuc, olim, cùm ita ánimum indúxti tuum,*

ddidſi *Quod cúperes, áliquo pacto efficiũdum tibi,*

*L. Trepidatio Pãphili ad vocem patris.

D. Omnium? apoſiopeſis, irato familiaris, quando pro dignitate peccati nõ inuenitur conuitiũ competens.

*L. Tragica accuſatio per exclamationem & incremẽtũ, quæ mox exaggeratur circunſtãtiis. *Vide,* quomodo aſſurgat.

•L.Correctio indignantis.
Alias [ago?]
Al. [ſenectam], aiſdſp.
Al. [ego ſupplicium]. tum [huius] ſe-it monoſyllabum. iſddſp.
Mul [Pro huius ego vt peccatis ſupplicium]. dlſdip.
•L.Permiſsio familiaris iratis.
•D.Mira grauitate hic ſenſus exaggeratur. Et oratoriè pluraliter de vno tantùm loquitur.
Pater &c. oratio pudoris plena.
•D.Amphibologia eſt.

E ôdem die iſtuc verbum verè in te áccidit. { ſiſſp ſ
**Sed quid [ego?] cur me excrúcio? cur me mácero?* didiſi
Cur mĕam [ſenectûtem] huius ſolícito améntia? an { xſſdſp ſi
Vt pro huius peccátis [ſupplicium ego] súfferam? ſſſdap
** Immo hábeat: váleat: viuat cum illa.* P. *mi pater.* dddſſp
S. *Quid mi pater? quaſi tu huius indígeas patris.* ſiaiap
**Domus, vxor, líberi inuénti inuito patre:* aſiſſp
Addúcti qui illam ciuem hinc dicant. víceris. ſſſſi
P. *Pater, licétne pauca?* S. *quid dices mihi?* C. *at* iiijſp
Tamen Simo audi. S. *ego áudiam? quid ego áudiam* iiiiap
Chreme? C. *at tamen dicat ſine.* S. *age dicat: ſino.* ijſbſi
P. **Ego me amâre hanc fáteor. ſi id peccáre eſt, fáteor id quoque.* bſdlbcw
Tibi pater me dedo. quiduis óneris impône. impera. bſtbſ–

Difficultatem rei oſtendit reſumpto verbo per indignationem.

[Vis me vxôrem dúcere"?] hanc vis amíttere? vt pótero, feram. { ſſrſſabe ſſdſſibp G.[Ducere vis me vxorem?] dſſſdtv.
Hoc modò te óbſecro, vt ne credas à me allegâtum hunc ſenem. dſſſſw

Al. [hoc te], ſed verſus non conſtat: niſi in [ſine] nõ elidatur e. ſtſaaſt–.

Sine me expúrgem, atque illum huc coràm addúcam. S. *addúcas!* P. *ſine pater.* aſſſſibw
C. *AEquum poſtulat. da véniam.* P. *ſine [te hoc] exôrem.* S. *ſino.* ſtſabſt–
Quíduis cúpio, dum ne ab hoc me falli compériar Chreme. ſbtſſd:–
C. *Pro peccáto magno paulũ ſupplícij ſatis eſt patri.* ſſſddt–

ACTTS V. SCENA IIII.

ARG. [D] Hic in ſcenam progreditur Crito: in cuius verbis non modò quod ipſe promiſerit, ſed etiam quod & Pamphilus dixerit, demonſtratur. & hîc omnis error aperitur fabulæ. [L] peragitúrque cataſtrophe Pamphili. nam opera Critonis Andrii ([B] cuius hîc cum Simone & Chremete congreſſus continetur) [L] Glycerium Chremetis filia agnoſcitur, & conceditur Pamphilo, & Dauus liberatur. [V] *Theſes.* 1 Inopinatus caſus in rebus dubiis maxima eſt medela. 2 Adoleſcentuli facilè falluntur. 3 Petulantia linguæ per recriminationem refrænatur. 4 Impotenti ſunt animo amatores voti ſui compotes. 5 Non ſunt ſponſalia, niſi conſenſu parentum & dote conſtituta. In Simone quidem ſene moroſo eſt *Pragmatikon*. Crimen enim mendacii Critoni impingit, cúmque ſycophantam appellat. In Critone autem

autem eſt ἀπολογητικὴ,qua ſeſe expurgat de ſycophantia,& mendacio.[M] Gratuitò & non grauatè officium præſtandum eſſe,ac veritatem rebus omnibus præponendam,animúmque ad bene de multis promerendum,ſemper debere eſſe promptiſsimũ,docet hæc ſcena.Hoc enim eſt maximè è natura,quæ hominem hominis cauſa produxit.Quapropter Caro ille Cenſorius apud Ciceronem libro tertio de Finibus ſic loquitur,Impellimur autẽ natura,vt prodeſſe velimus quamplurimis,in primíſque docendo,rationibúsque prudentiæ tradendis: & illa vox inhumana & ſcelerata dicitur eorum,qui negant ſe recuſare,quo minùs ipſis mortuis terrarum omnium deflagratio conſequatur.Veritatis verò rationem in primis habendam eſſe, Philoſophorum principes Plato & Ariſtoteles nos monent.Plato enim in quiito de Legibus ſic ait,Veritas tum dijs,tum hominibus dux omniũ eſt bonorum, cuius qui felix beatúsque futurus eſt,ſtatim ab initio particeps eſſe debet,vt in veritate plurimũ temporis vitam agat.Idem in Phædone ſic ait,Is bene de ſe animóque ſuo ſperare poteſt, qui voluptates,quæ diſcendo percipiuntur ſectatus,animum ſuo decorauerit ornamento, temperantia ſcilicet,iuſtitia,fortitudine,ac veritate.Exprimit inſuper hæc ſcena ſenũ moroſitatem & iram.Sunt enim,vt inquit Cicero in Catone Maiore,moroſi,anxij,iracundi,& difficies ſenes.Putant quippe contemni ſe ac decipi.Ariſtoteles libro ſecundo Rhetoricorum ad Theodecten,loquens de moribus ſenum,dicit ipſos iram acutam habere, remiſſas verò ciPiditates.

Verſ.gen.Viginti ſex primi ſunt trochaici tetr.catal.Reliqui iambici acatal.iíque tetrametri excepto triceſimo dimetro,qui inter iambicos eſt quartus.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILVS.

Cataſtrophe. Crito hic Pamphilum alloquitur,verũ vt de Glycerio dicat.

ſſſdrv MITTE *oráre:vna harum quæuis cauſſa me, vt fáciam,monet.* *Alij poſt [monet] non diſtinguunt.*

ſſſtſſb– *Vel tu, vel [quod] verum eſt, vel [quod] ipſi cúpio Glycerio.* *Al.[quòd],vt ſit coniunctio.*

{tbſaſt- dada} CH.*A'ndrium ego Critônem vídeo?[& certè"]is eſt. [ſaluos ſis Crito.]* R.[*CR.ſaluos ſis Chreme.CH.*]

Go.[eccere].i.per adẽ Cererẽ,tbſaaſt-.Nonius.[eccere]pro ecce res ſiue ecce rem ſiue pro ecce.

{tſſſat ſtſſt} *Quid tu Athénas inſolens?* CR. *euênit.ſed' hiccine eſt Simo?*

ſb:aſtv CH.*Hic eſt.* S. *mén' quæris?eho,tu Glycérium" hinc ciuem eſſe ais?*

In[hinc]h vim habet conſonantis.vel legendum[ciuem hinc].

tdcttſt– CR.*Tu negas?*S *itáne huc parâtus áduenis?*CR.*quare?*S.*rogas?*

ſſaſaat– **Túne impúnè hoc fácias ? túne hîc, hómines adoleſcéntulos,*

*L.Accuſatio Critonis,quæ augetur expolitione.

uſſſtſtv *Imperitos rerum,edúctos liberè,in fraudem* illicis?*

* L. Elegantes & propriæ metaphoræ.

{dſdxaſſv dſdſ} *Solicitândo, & pollicitândo eôrum ánimos* lactas?* CR.*[ſanúsne es?]*

G. Niſi legas [ſanus es?]vel [ſanun' es?] ſeptimus pes cõtra metri rationẽ erit ſpondeus pro trocheo.

dcſtſſ– S.*Ac meretricios amores núptijs conglútinas?*

P.*Pér*

R. *Al.* [*ſubſiſtat*]. aaſiſiſp. *iambicus ſit acat.*

P. *Périj. metuo vt [ſubſtet] hoſpes.* CR. *ſi Simo hunc noris ſatis,* aatſiſt.

*Ironia.

Non ita arbitrêre. bonus hic [vir eſt.] S. * *hic vir ſit bonus?* [*vir*] *producitur: vel lege [eſt vir.]* ttbtſtv.

*B. A tempore.

* *Itáne atemperátè venit hódie in ipſis núptijs,* atſibt.

*D. Plerunque caſus imitatur induſtriam: & hoc ſæpe fit vt etiam ſedulò facta ſint ſuſpecta.

* *Vt venîret ántèhac nunquam? eſt verò huic credên dum Chreme?* tdſſl.

P. *Ni métuam patrem, hábeo pro illa re illum quod móneam probé.* dibſde.

S. *Sycophánta.* CR. *hem.* CH. *ſic Crito, eſt hic: mitte.* tſſlatv

CR. *vídeat, qui ſiet.*

*L. Prouerbiale.

* *Si mihi pergit, quæ volt, dícere: ea, quæ non volt, aúdiet.* dtaſv

Bemb. [*iſtuc moueo, aut curo? num tu, tuũ malum æquo animo feras?*]

Ego [iſtæc móueo, aut curo? non tu túum malum æquo ánimo feres?] { ſatſacta aatſſ

*V. Attentionis eſt propter iudicii libertatem.

* *Nam ego quæ dixi, vera an falſa audíeris: iam ſciri poteſt.* atſaſt.

Narratio hæc, pars eſt argumenti.

A'tticus quidam olim, naui fracta, apud Andrum eiêctus eſt, tſſdi.

Abſque inſueta diſione poteſt cenſeri tã bicus, iſſiijſp.

Et iſtæc vna parua virgo. tũ ille egẽs, fortè ápplicat { ſltſlv a

Primùm ad Chrýſidis patrem ſe. S. *fábulam incœpiat.* CH. *ſine.* ſtlſtv

Go. [*Itáne vero obturbat?*] i. veritati obſtrepit?

CR. *[Itáne veró? obtúrbat.]* CH. *perge.* CR. *tum is mihi cognâtus fuit,* bſtſlt.

*D. Magna confirmatio veritatis eſt.

Qui ěum recêpit. * *ibi ego audíui ex illo, ſeſe eſſe A'tticum.* { atatſſlb

Is ibi mórtuus eſt. CH. *ěius nomen?* CR. *nomen* { bdſſſb. bdſſlt.

*L. Sub. Proferam. & eſt eclipſis cogitantis.

* *tam citò tibi?* *Hi duo præcedentes ſunt etiam iambei.* ijbſſlſp. bdſſi.

D. Al. [*S. hem, P. pery.*]

Phánia. CH. *hem, péry.]* CR. *verùm hercle opínor fŭiſſe Phániam.* { tdſtſatv tdſtſt

Hoc certò ſcio, Rhamnúſium ſe aiêbat eſſe. CH. *ô Iúppiter.* tdũſſp

Rhãnus pagus eſt Atticæ maritimus: inde Rhamnuſius.

CR. *E'adem hac Chreme multi álij in Andro tum audiuêre.* CH. *v'tinam [ſiaſiet.]* aidlſap G. [*ſit id,*]

Hic verſus ac quinque ſequẽtes varie à varijs diſtinguuntur.

Quod

ſa=ſaſij *Quod ſpero. eho dic mihi, quid eam, tum Crito?*
ſuámne aiêbat eſſe? CR. *non.*

G. *Quidam omittũt* [*Crito*].ſa=ſilii.

dſſp CH. *Cuiam ígitur?* CR. *fratris fíliam.*

D. *Cuiam*, vetuſto more dixit.

ſiadiiſp CH. *Certè mea eſt.* CR. *quid ais?* S. *quid tu*[n] *[ais?*
P. **arrige] aureis Pámphile.* *Al.*[*au'arrige*].[Mu]*[quid ais? P.arrige.]* ſiaſbxſp: [^]*& eliſo d in tertio* [*quid*].ſiaſaiſp: *aut*[*meas*],*facto monoſyllabo*.ſdſdiiſp.

*D.hoc Simo videtur dicere: vt alii putant, ipſe ſibi Pãphilus.

{ ſſijxſſi / ſliiſ } S. *Quî credis?* CH. *Phánia ille, frater mĕus fuit.*
S. *noram, & ſcio.*

*Prouerbiũ. Metaphora à pecudibus aures arrigẽtibus.

ſdſbſiap [CH. *Is bellum hinc] fúgiens, méque in A'ſiam pérſequens, proficíſcitur.*

Glareanus ponit [*CH.is*] *ad finem precedentis: & initio huius legit* [*Hinc bellum*].

ſijaſiſi *Tum illam hîc relínquere eſt véritus, poſt illa nunc primùm aúdio,*

{ ſſſibſxi / ſſibſſ } *Quid' illo ſit factum.* P. *vix ſum apud me, ita ánimus commôtus' eſt metu,*

Illo, ſcilicet Fratre meo Phania,

ſiſſiiſi *Spe, gaúdio, mirándo hoc tanto, tam repentíno bono.*

Affectus amantis.

ſſijſiſp S. *Næ iſtam [multis tuam] inueníri gaúdeo.* P. *credo pater.*

Bembus[*tuam multimodis*].ſidſidſp: *vel eliſo n in*[*inueniri*].ſiddſdſp.

{ xſ=ſſdſp / ſ } CH. *At mĭhi vnus ſcrúpulus étiam reſtat, qui me malè habet.* P. *dignus es*

{ xbdſſixl / ſbdſſſi } *Cum tŭa religiône, [ódio:]* nodum in ſcirpo quæris.*
CR. *[quid' iſtŭc] eſt?* G. *Al.*[*iſtuc quid*].xbdſſſi. *ſi in* [*quæris*] *eliditur s. ſeptimus pes erit ſpondeus.*

R. *Aliàs* [*Odium:*]
*L. Prouerbium in anxios & vix credentes manifeſtis rebus.

ſſiabſſi CH. *Nomen non cónuenit.* CR. *fuit hercle áliud huic paruæ.* CH. *quod Crito?*

ſaſadlai *Nunquid meminíſti?* CR. **id quæro.* P. **egóne huius memóriam pátiar meæ*

* L. Cogitantis eſt.
*Amoris Pamphili affectus exprimitur.

iſdijdſi *Voluptáti obſtâre, cùm [ego] poſſim in hac re medicári mihi?* R. *Al.*[*egomet*].ſſbſidſi: *vel* aſbſidſi, *vt in* [*voluptatati*] *lu ſit anceps ante pt more Græcorum.*

dijſſaſi *Non pátiar. heus Chreme: quod quæris, Pasibula eſt.* CR. *ipſa eſt.* CH. *ea eſt.*

ſſiſſi P. *Ex ipſa [audiui míllies.]* S. *omneis nos gaudêre hoc Chreme,* *Al.*[*millies audiui.*]ſſiſiſſi.

Notatur frequentiſſima Pamphili cum Glycerio conſuetudo.

ſbdſiſp *Te credo crédere.* CH. *ita me dij ament, credo.*
P. *quid reſtat pater?*

S. *Iam*

Simo cũ Pamphilo iam redit in gratiam.

S. *Iandûdum res redûxit me ipſa in grátiam.* P. *ô lépidum patrem!* ſiſſiap

De vxôre, ita vt poſſédi, nihil mutat Chremes. C H. *cauſſa óptuma eſt.* {ſiſ≈ſiſi ſiſſ}

D. Al. [Ch. ſcilicet dos Pamphile eſt.] Ali. [S. id ſcilicet. Ch. dos eſt Pamphile.] abbſiſſp.

Niſi quid pater áliud ait. P. *nempe.* [S. *ſcílicet.* C H. *dos Pámphile eſt.*] abbſijſi

Decem talénta. P. *accípio.* C H. *própero ad fíliam. eho mecum Crito.* ijdbſbſi

Nam illam me haud noſſe credo. S. *cur non illam huc transférri iubes?* ſiiſſi

Mirè Daui métionem facit, vt ſoluatur.

P. *Rectè ádmones. Dauo iſtuc dedam iam negóti.* S. *non poteſt.* ſiſſiſi

P. *Quî?* S. *quia habet áliud magis ex ſeſe, & maius.* P. *quidnam?* S. *vinctus eſt.* dbdſſſj

V. De cauſſa pœnæ loquitur filius, ſed pater de modo reſpondet.

P. *Pater, non rectè vinctus eſt.* S. *[haud] ita iuſſi.* P. *iube ſolui óbſecro.* {iſſa≈ſi iſſſad} G. [at] iſſæa≈ſi.

Exclamatio amoris.

S. *Age fiat.* P. *at matúra.* S. *eo intró.* P. *ô fauſtum & felîcem hunc diem!* aiſiſſp

ACT. V. SCEN. V.

ARG. [D]Hoc colloquium poſt compendium fabulæ inducitur: vt vna narratione etiam negotium Chatini tranſigi poſsit. [H]Hîc verò exultat Pamphilus de felicitate quæ ſibi obtigit. [V]*Tireſes.* 1 Voluptas amatoribus & libidinoſis ſummum bonum eſt. 2 Vtraque fortuna amicum, cui narranda eſt, requirit. Gratulatio Pamphili enthymemate comprehéſa ex Epicureorum ſententia, etiamſi Stoici aliud ſentiant. Ridicula eſt ratio cur dij ſint ſémpiterni. Nam proprias habet voluptates, & non mutuas aut aliunde ſũptas, quæ nimis quàm mutabiles ſunt. Apta autem eſt amanti & voluptuario talis ratiocinatio. [R]Docet hæc ſcena nos è proſpero rerum ſucceſſu maiorem percipere voluptatem, ſi felicitatem noſtram alijs quoque, qui nobiſcum vnà gaudeant, quique nobis gratulantur, communicare contingat. [M]Nullam contrà ferè delectationẽ eſſe illis, quibus aliquid ſucceſsit ad votum, niſi habeant cui communicent. Homo nanque duce natura fugit ſolitudinem, & ſermone vtitur libenter, vt animi conceptus exprimat. Vnde dicit Philoſophus 1. Politicorum, Homo eſt natura ciuile animal: & qui inciuilis eſt, non per fortunam, ſed propter naturam, is aut prauus eſt, aut melior quàm homo. Vnde dicitur, Homo ſolitarius, aut deus aut beſtia. Sermonem, inquit, habet homo ſupra cætera animalia, quo vtile, iucundum, iuſtum, iniuſtúmque iudicantur. Horum, inquit, communicatio fecit domum & ciuitatem. Vnde apparet hominem eſſe magis congregabilem, quàm apes & cætera animalia, quæ natura cõgregauit. Architas Tarentinus authore Cicer. in Lælio, ſic dicere ſolebat, Siquis cælum aſcendiſſet, naturámque mundi, & pulchritudinem ſyderum perſpexiſſet, inſuauem illam admirationem ei fore, quæ iucundiſſima fuiſſet, ſi non aliquem: cui narraret, habuiſſet. Sic natura, inquit Cicero, nihil ſolitarium amat. Idem Cicero in libro primo de Officijs, Si contigerit ea vita ſapienti, vt affluentia rerum omnium ditetur, tamen ſolitudo tanta ſit, vt hominem videre non poſſit, excedit è vita. *Verſ. gen. Trochaici tetram. catal. primus tamen abſque inſueta eliſione fuerit iambicus acatal.*

CHARINVS. PAMPHILVS.

ſbſadſſp ſadſaſtv PROVI^SO *quid' agat Pámphilus: atque eccum.* P. *áliquis forſan me putet*

tſſaſitv **Non[putâre hoc]verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.* *Al. [hoc putare], ſic ſit iambicus acat.* ſijdſſſp.

axſatſtv aſ *Ego vitam deôrum propter eà ſempitérnam eſſe árbitror,*

xſſaſſt- aſſaſſ *Quòd' voluptâtes eôrum própriæ ſunt. nam mihi immortálitas*

ſſtlſtv *Parta eſt, ſi nulla [ægritûdo huic] gaúdio intercéſſerit.* *Al. [huic ægritudo] ſic ſit iambicus acat.* ſſsiiiſp.

taaſdſt- *Sed quem [ego potiſſimum" exóptem nunc] mihi, cui hæc narrem, dari?* *G. [ego nunc potiſſimum exoptem],* dttſdſt-

ſſſ bſſtv ſ *[C.] Quid' illud gaudi eſt?* P. *Dauom vídeo. nemo eſt, quem mallem ómnium.* *D. Al. [D.] ^ eſt quoque hic iambicus,* iſſdiſſp.

tbaſſi.v *Nam hunc ſcio mea sólidè ſolum [gauisûrum] gaúdia.* *Al. [gauiſuram eſſe], vt ſit iambicus,* dbiſſſip.

* L. Geſtus & lætitia Pamphili: & eſt præparatio ad congreſſum perſonarum.

Si cretici & bacchij non admittuntur, vel d eliditur in [Quòd], vel u corripitur ante pt in [voluptates] more Græcorum, non aliter quàm ante mutam & liquidā, vel cum Eraſmo legendum [volptates], vt primus pes ſit ſpondeus: [eorum] verò diſyllabum eſt, & [mihi] monoſyllabum.

L. *Solidè*, i. plenè & ex animo.

ACT. V. SCEN. VI.

ARG [D]In hoc actu mira arte ea quæ reſtant de Comœdia breuiter explicantur, & deſignantur duorum ſociorum binæ nuptiæ, [P]Pāphili & Charini. Lætus quoque Comœdiæ exitus ſubinde exhibetur & clauditur. [B]Dauo igitur narrat pamphilus Glycerium inuentam eſſe ciuem Atticam, ſéque illam ductutum vxorem. [D]in affectu gaudentis Pamphili, & Daui gratulatione cognitionem rerum Charino præbuit: cuius perſona parcè vtitur poſt cōpendium. [L]Porrò eius e.t hîc cataſtrophe, qui auxilio Pamphili, optatas nuptias cōſequi apparet. [B]oſtendit enim per eum facilè ſe impetraturū à Chremete Philumenam. [D]Cæterùm hæc ſcena alterum generum Chremeti comparat: ne aut Charinus triſtis recedat, aut non prouiſum videretur Philumenæ. *Ethica.* [M]Rumorū alicuius infortunij citò in populū vulgari, [R]vt quod quis nactus ſit mali, priùs, quàm quid euenerit boni, reiciſcamus, [M]docet hæc ſcena. quod ideò accidit, quia plerique alienæ inuident felicitati, & auidè alienū dedecus audiunt & effundunt. Vnde Vates celeberrimè famam deſcribens, illam dicit eſſe Malum, quo non velocius vllum. Mobilitate viget, viréſque acquirit eundo. & doctrinæ atque eloquij fons vberrimus M. Cic. in oratione pro Planco ſic ait, Nihil eſt tā volucre, quàm maledictū: nihil faciliùs emittitur, nihil citiùs excipitur, latiùs diſsipatur. Quapropter moralis ille Seneca, loquens de continentia, ſic præcipit, Bonæ famæ, neque tuæ ſeminator, neque alienæ inuidus. Et prudentiæ officia deſcribens, ſic ait, Lauda parcè, vitupera parciús. Et alibi, Eſto vitiorum fugax ipſe, aliorum neque curioſus ſcrutator, neque acerbus reprehenſor.

Verſuum genera. Trochaici tetram. catal. vt ſcenæ præcedentis. excepto vltimo, Calliopius recenſui, qui dimeter eſt acatal. duo quoque primi poſſunt etiam cenſeri iambici tetr. acat. Præterea in vndecimo redundant duo pedes, niſi ex eo tollas [tuis] & [rebus]. aſſ btſſtv: *vel* aſſbtſtv.

DAVVS. PAMPHILVS. CHARINVS.

G. *Al.* [*quis homo*] tbſtaatv; *al.* [*quis hic*], tbſdſatv.

PA'MPHILVS *vbinam hic eſt?* P. *Daue.* D. [*quiſnam homo*] *eſt?* P. *ego ſum.* D. *ô Pámphile.* { tbſt-atv dasiiiip

P. *Neſcis quid mihi ſobtígerit.*] D. *certé:* [*ſed quid mihi obtígerit,ſcio.* *Al.* [*obtigerit?*] *interrogatiuè.* { ſsaſsiai ſſaſſdt-

P. *Et quidem ego.* D. *more hóminum euênit, vt, quod ſim* [*nactus*] *mali.* *Bembus, Al.* [*nanctus*]. taatſſt-

E. *Si legas* [*Tu prius reſciſceres*] *verſus probè conſtat,* tildtſt-. C [*Prius reſciſceres quã ego illud quod*], ttſtſt-: *vel* ſttſtſt-, *vt* [*Prius*] *ſit monoſyllabum.*

Prius reſciſceres tu,quam ego,quod tibi euênit boni. ttſaſt-

P. *Mea Glycérium ſuos paréntes répperit.* D. * *ô factum bene.* C. *hem.* { baſidſtv bat

P. *Pater amicus ſummus nobis.* D. *quis?* P. *Chremes.* D. *narras probé.* bſſtſt-

• L. Gratulatio Daui.

• L. Prouerbiale.

P. *Nec mora vlla eſt, quin eam vxórem ducam.* C. * *num ille sómniat* [*eam*] *totum eliditur.* { tſſſttv tiſſ

Ea,quæ vígilans vóluit? P. *tum de púero Daue?* D. *ah,* * *déſine.* aiaſaiiv

• D. Compendium attulit.

• Prouerbium ex re natum.

* *Solus eſt,quem díligunt dij.* C. *ſaluus ſum,ſi hæc vera ſunt.* tſſſt-

Cólloquar. P. *quis homo eſt?Charîne in témpore ipſo mihi áduenis.* { tdtſatt- tdtitſ

Bene fac. gratulatio compendioſa.

C. *Bene factum.* P. *hem, audîſtine?* C. *ómnia.agè, me in tuis ſecúndis rebus réſpice.* aſſ btſſiv

Tuus eſt nunc Chremes: factûrum, quæ voles, [*ſcio eſſe ómnia.*] R. *Al.* [*ſcio omnia.*] jatſſttv. { atſſtxtv atiſtſ

• L. Lata opera Poëta abrumpit lõgiorem actionem.

P. * *Mémini:atque ádeò longum eſt,nos illum expectâre,dum éxeat.* aaſſiitv

Al. [*me:intus apud*]. *Séquere hac* [*me intus:apud*] *Glycérium eſt nunc.tu Daue abi domum.* adtaſttv

Própera,accérſe,hinc qui aúferant eam. quid ſtas? quid ceſſas? D. *eo.* { aſtxſſt- aitſ

CALLIOPIVS.

• L. Hoc ad ſpectatores dicitur.

• Lætus Comœdiæ exitus.

* *Ne expectêtis,dũ éxeãt huc.* * *intus deſpõdébitur.* ſſtſſſt-

Intus tranſigêtur,ſiquid eſt,quod reſtet. Plaudite. ſſtſſtv

CALLIO'PIVS RECE'NSVI.

[TERENTII] EVNVCHVS

Go. [Publ. Terent. Afric.]

ACTA LVDIS MEGALENSIB. [L. POSTHVMIO, L. CORNELIO] AEDILIB. CVRVLIBVS. [EGIT] L. AMBIVIVS TVRBIO, L. ATTIL. PRAENESTINVS, [TIBIIS DVABVS DEXTRIS. GRAECA MENANDRV FACTA SECVNDA. MODOS FECIT FLACCVS, M. VALERIO, C. FANNIO] COSS.

Go. [L. Poſthumio Albino, L. Cornelio Merula].
Go. [Egére].
Go. [Modos fecit Claudius Flaccus Claudij filius, tibijs duabus dextra & ſiniſtra. Acta ſecũdo eſt. Græca eſt Menandru. Edita M. Valerio Meſſala, C. Fannio Strabone].

FABVLÆ INTERLOCVTORES.

PHAEDRIA	*adoleſcens.*	CHREMES	*adoleſcens ruſticus.*
PARMENO	*ſeruus.*	ANTIPHO	*adoleſcens.*
THAIS	*meretrix.*	DORIAS	*ancilla.*
GNATO	*paraſitus.*	DORVS	*eunuchus.*
CHAEREA	*adoleſcens.*	SANGA	*lixa.*
THRASO	*miles.*	SOPHRONA	*nutrix.*
PYTHIAS	*ancilla.*	LACHES	*ſenex.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN EVNVCHVM.

Verſ. gen. Senarij ſiue iambici trimetri acatalectici.

iſſiſp SORÓREM *falsò dictitâtam Tháidis,*
iſiſi *Idípſum ignórans miles [abdûxit] Thraſo:* Al. [aduexit]
ſibſip *Ipsíque donat. erat hæc ciuis A'ttica.*
iſſiſp *Eîdem eunûchum, quem émerat, tradi iubet*
diſiſp *Tháidis amâtor Phædria, ac rus ipſe abit,*
iſſiſp *Thrasóni orâtus biduum concéderet.*
iſſi;p *Ephêbus frater Phædriæ puéllulam*
ſiſſi *Cùm deperîret, dono miſſam Tháidi,*
ſſdſſi *Ornátu eunúchi indúitur. sŭâdet Pármeno.*
ddſi;p *Intróijt. vítiat vírginem. ſed A'tticus*
ſiſiſp *Ciuis repêrtus frater eius, cóllocat*
aiſiſi *Vitiâtam ephébo. Phædriam exôrat Thraſo.*

[illegible]

Ἀδηλον.

MERETRIX adoleſcentem cuius mutuo amore tenebatur, excluſit: eíque reuocato, excluſionis cauſas reddidit. Eius frater, minor natu, virginem, quam miles meretrici dono miſerat, amare cœpit, deductúsque in domum meretricis pro eunucho, vitiat. Re itaque cognita, cùm illuſam ſe meretrix doleret, ab eodem adoleſcente placatur. Interuétúque fratris eius ciuem cognitam Athenienſem, duxit vxorem: miles quoque in partem meretricii amoris receptus illuditur.

AELII DONATI PROLEGOMENA IN TERENTII EVNVCHVM.

HAEC maſculini generis nomine nuncupata fabula eſt, Eunuchus: & eſt Palliata Menandri vetus. quam ille author de facto adoleſcentis, qui ſe pro eunucho deduci ad meretricem paſſus eſt, nominauit. Itaque ex magna parte motoria eſt. Atque in hac Comœdia qui perſonam Parmenonis actor ſuſtinet, primas habet partes. Secundæ ſunt Chæreæ. Tertiæ ad Phædriam ſpectant. Huius Prologus ſanè eſt concitatior. Nam & obiicit crimina aduerſantibus: & comminatur in poſterum: & accuſatoriè narrat iniuriam Terentio factam: & ad vltimum tumultuoſè, & cum magna inuidia defendit Poëtam. Hæc & πρότασιν, & ἐπίτασιν, & καταστροφὴν ita æquales habet, vt nuſquam dicas longitudine operis Terétium delaſſatum dormitaſſe. Actus ſanè implicatiores ſunt in ea, & qui non facilè à parum doctis diſtingui poſsint. ideò quia tenendi ſpectatoris cauſa vult Poëta noſter omnes quinque actus velut vnum fieri, ne reſpiret quodammodo: atque diſtincta alicubi continuatione ſuccedentium rerum, ante aulæa ſublata faſtidioſus ſpectator exurgat. Acta planè eſt Ludis Megalenſibus, L. Poſthumio, L. Cornelio Aedilibus curam ædium habétibus: etiã tunc perſonatis L. Numidio Poſthumo, L. Ambiuio Turpione: itẽ modulante Flacco Claudio tibiis dextra & ſiniſtra ob iocularia, multa permiſta grauitate. Et acta eſt tantò ſucceſſu, ac plauſu, atque ſuffragio: vt rurſus eſſet vendita, & ageretur iterum pro noua: próque ea pretium, quod nulli ante ipſam fabulam contigit, octo milibus ſeſtertiũm numerarent Poëtæ. Prouerbia multa ſæpe pronuntiata, & cantica ſæpe mutatis modis exhibita ſunt. προτατικὸν πρόσωπον nuſquam habet, ſed ſuis tantùm perſonis vtitur. In hac Terentius delectat facetiis, prodeſt exemplis: & vitia hominum paulò mordaciùs, quàm in cæteris, carpit. Exempla autem morum hîc tria præcipua proponuntur, Vrbani ſcilicet, Paraſitici, & Militaris. Hæc edita tertiùm eſt, & pronuntiata Terentii Eunuchus: quippe iam adulta commendatione Poëtæ, ac meritis ingenii notioribus populo. Facta autem ex duabus Græcis vna eſt Latina. Nam ex Eunucho, & Colace menandri fabulis, hæc Eunuchus Terentiana ſcripta eſt, non ſine crimine, quòd multa in hanc tranſlata ſint ex multis Poëtis Latinis: quod totum, per Prologum purgat, atque defendit.

EIVSDEM ARGVMENTVM in eandem.

RAPTA quædã ex Attica virgo nobilis, atque adducta eſt Rhodum: ibíque matri Thaidis meretricis ab amico dono data eſt, & educata velut ſoror vnà cum filia Thaide. Sed Thais relicta matre, Rhodo cum amatore quodam Athenas ſe contulit: ab eóque hæres inſtituta mortuo, mox à Milite Thraſone diligebatur nimis. Qui cum Athenis profectus matrem Thaidis mortuam Rhodi comperiſſet, & eam virginem, quam diximus, ab hæredibus mortuæ animaduertiſſet venum eſſe propoſitam: quanuis ignarus rerum omnium, emit tamen: & dono amatæ Thaidi vexit Athenas. Verùm poſtquàm aduenien s riualem Phædriam apud amicam reperit: quem per eius abſentiam ſibi meretrix conciliarat: affirmauit ſe non antè daturum promiſſam virginem, quàm Thais foras æmulum pepuliſſet. Illa igitur, etſi amaret Phedriam, cupiditate tamen recuperandæ virginis & ciuis Atticæ, & quam à paruulo vt ſororem dilexerat, excludit Phædriam. Hinc ille primò iraſcitur: pòſt accepta facti ratione, à Thaide lenitur, & in bidui ſpatium ſpontè concedens militi, rus proficiſcitur: ſtatúmque, ne ab æmulo muneribus ſuperaretur, Eunuchum & puellã Parmenoni iubet, abiens

ad Th

ad Thaidem deducere. Verùm Chærea frater Phædriæ tunc ephebus, viſa in via virgine, inflammatur amore eius. Atque eò euaſit vehemẽti ardore, vt pro eunucho ipſe deduceretur ad Thaidẽ. Hac occaſione vitiata virgo, & mox ciuis, & nobilis cognita, datur vxor Chæreæ. Phedria verò & miles riuales, ambo concordes per paraſitum redditi, communi amica ſine certamine potiuntur. In primo actu Phædria excluſus à Thaide, & ſecum primò & mox cum Parmenone conqueritur fortunas ſuas: & ad poſtremum coràm accuſat Thaidem. rurſus permulcetur ab eadem, & voluntate digrediens, rus ſeſe conceſſurum in ſpatiũ bidui eſſe promittit. Secundus actus profectionem Phædriæ continet delegantis ſeruo deductionem eunuchi, & puellæ ad Thaidem. Tum paraſitum loquentem, per quem virgo à milite dono amicæ miſſa eſt. Tum interuentum Chæreæ amantis virginem, eiuſdẽmque cũ Parmenone conſilium de eadem potienda per fallaciam: quia pro eunucho ipſe ſupponitur Thaidi. Tertius actus characterem exprimit militis & paraſiti per ridiculum colloquium. Tum inuitationem ad cœnam Thaidis. Tum oblationem velut eunuchi Chæreæ, & puellæ ex Aethiopia per Parmenonẽ factam. Tum verba Chremetis ad Thaidem venientis, perductíque ad militem. Antiphonis Chæreǽque colloquium de vitiata per dolum virgine. In quarto actu Doryas nuntiat iurgium inter militem, & Thaidem: tum reditum habet ex villa Phædriæ: & querelam Pythiæ de vitiata virgine apud Phædriam: & eundem ſtupẽtem quod audiebat. errorem ebrij Chremetis: & verba petulantia Thaidis aduerſum militem, & militis aduerſum Thaidem: parata prælia, ridiculéque depoſita. Quintus actus hæc continet, querelam Thaidis de vitiata virgine, primò cum Pythia, poſteà cũ ipſo Chærea: tum interuentum Chremetis atque nutricis: tum perturbationem Parmenonis per dolum Pythiæ, atque eius indicio per ſenem, qui rure tunc aduenerat, confirmatas nuptias. & ad vltimum, reditum in gratiam militis cum Phædria & Chærea.

ARG. M. ANTONII MVRETI.

CIVIS quidam Athenienſis filium habuit, cui Chremeti, & filiam, cui Pamphilæ nomẽ fuit. Is Sunii, quod oppidum eſt maritimum haud procul Athenis, rus habebat: in quo cùm aliquando verſaretur, Pamphila adhuc infantula à prædonibus capta eſt. Ab eis illam redemptam mercator quidam Rhodius meretrici, quam amabat, dono dedit. in cuius ædibus ita educata eſt, vt Thaidis, quæ huius meretricis filia erat, facilè ab omnibus crederetur ſoror. Hæc Thais maternam (vt fit) viuendi rationem inſecuta, cùm iam ad eam ætatem perueniſſet, vt & amari, & amare poſſet, hoſpitem, quo cum rem habebat, Athenas ſecuta eſt: qui haud ita multò pòſt moriens ſatis amplas ei poſſeſsiones reliquit. Ipſa tamen nihilominus perrexit corpore facere, quem inſtituerat, quæſtum. intereà miles Thraſo nomine, ad eam adiecit animum, cúmque cum ea per aliquod tempus conſueuiſſet, in Cariam profectus eſt. Thaidis mater per eos dies vitam cum morte commutauerat: fratérque ipſius Pamphilam venalem propoſuerat, ſperans eam, quòd & formoſa eſſet, & fidibus ſciret, præclare à ſe venditum iri. fortè accidit, vt eo ipſo tẽpore Thaidis amator miles eſſet Rhodi: qui, harum omnium rerum inſcius, Pamphilam emit: vt eſſet, quod amicæ, Athenas reuerſus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam conditionem quæſierat, adiúxerátque ſibi Phædriam, adoleſcentem Athenienſem, Lachetis filium. inaudiuerat interim etiam aliquid de Pamphila: iámque cum fratre ipſius Chremete aliquoties collocuta, eò peruenerat, vt non dubiis indiciis intelligeret, ſororem illius eſſe, quæ ſecum in maternis ædibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occaſionem ſibi aliquam dari, qua Pamphilam ſuis reſtitueret, eodẽmque facto & puellam ſummo afficeret beneficio, & propinquorum illius amicitia fortunas conſtabiliret ſuas. Redit miles: ſed cùm cognoſſet de amore Phædriæ, puellam ſe, niſi eo repulſo, daturum negat. Thais, quid ageret, neſcire: nam & Phædriam amabat ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratia quiduis ſibi faciundum putabat. tandem, cùm ſperaret, ſe poſteà facilè conſilium ſuum ei ipſi cuius animum offenderet, probaturam, Phædriam, vt militi gratificaretur, excludit. poſtridie accerſito ei, atque ægreferenti, tandẽ ſe purgat, multíſque precibus ab eo impetrat, vt, per biduum, priores partes habere Thraſonem, ſineret: vbi primùm eripuiſſet puellam, nihil ſibi cum illo ampliùs fore. Phædria, vt huius bidui moleſtiam æquiore animo ferret, rus ſibi abeũdum eſſe ſtatuit: itaque abiens negotium dat

ſeruo Parmenoni, vt eunuchum,& Aethiopiſſam,quos illis diebus Thaidi emerat, ad eam ducat.Dum ſe hic ad imperium heri exequendum comparat,Thraſo quoque Gnatoni paraſito ſuo Pamphilam tradit, vt eam ad Thaidem deduceret.Eam Chærea Phædriæ frater natu minor in via conſpicatus,tanto ſubitò illius amore correptus eſt,vt nihil penſi haberet,dum ea potiretur.Itaque de Parmenonis conſilio (cùm ea facillima ratio videretur) eunuchi habitu indutus,in domum meretriciam pro eunucho deducitur.Thais ad cœnam cum milite proficiſcens,ei ſoli puellam credi iubet.Cui cùm ille per vim vitium obtuliſſet, educit ſe foras,ſéque dat,quantum poteſt,in fugam. Hic turbæ admirabiles concitantur. Phædria mutato conſilio in vrbem reuerſus,incidit in ancillas Thaidis,à quibus miris modis exceptus eſt,cùm dicerent iniquè ac perfidè feciſſe eum,qui pro eunucho adoleſcentem ſuppoſuiſſet,à quo eſſet puella ingenua vitiata.Hic primò admirari,& negare factum,donec adducto in rem præſentem Doro eunucho,ex illius oratione,quid frater feciſſet, intelligit. Tandem cùm agnita eſſet Pamphila Chremetis ſoror, eam Chærea de patris ſui Lachetis voluntate ducit vxorem.Thais Lacheti ſeſe dat in clientelam. Thraſo diu illuſus, tandem, vt apud eam aliqua in parte hæreat,beneficio Gnathonis obtinet.

ARG. PH. MELANCHTHONIS.

COMOEDIAE, vt hominum vitam, caſus, conſilia imitentur, pericula continent:
quòd & cõſiliis, & fortunæ,in periculis maximè locus eſt.Itaque cùm diſcutere pericu-
lum ratione contendant perſonæ, varia finguntur conſilia, in quibus alia fallunt,alia felicia
ſunt.Sæpe plus caſus poteſt,quàm ratio.Dominatur ferè in rebus fortuna. Superiori fa-
bula propoſuit modeſti adoleſcentis exemplum:is de officio ſuo honeſtè conſultat.Hîc nul-
la ſunt honeſta exempla,nullum honeſtum conſilium, Nam meretricii amores deſcribun-
tur:vt hoc exemplo cernant iuuenes,tanquam in ſpeculo,amentiam huiuſmodi amatorum.
Eſt autem duplex propemodum fabula.Propterea geminum argumentum recenſeo. Primas
Thraſo in hac fabula tenet.Et cùm pollicita eſſet Thais,facturā ſe ſui copiam dies aliquot,
fallitur is tamen : eáque PROTASIS fabulæ eſt.cũ Thraſone confertur Phædria : niſi
enim riualem haberet Thraſo,nihil periclitaretur in amore. EPITASIS fabulæ eſt,
cùm minatur ille ſe oppugnaturum vi ædes Thaidis. CATASTROPHE ridicula eſt.
Nam Thraſo iam fractus,precibus impetrat,vt aliqua ſaltem in parte apud Thaidé hæreat
Porrò quia hæc fabula varia eſt,multúmque habet turbarum,caſu exoritur alius tumultus:
vitiatur virgo,quam Thaidi miles donarat.Sed eſt læta eius quoque periculi cataſtrophe.
Nam vxor datur hæc adoleſcenti qui eam compreſſerat.Vt Thraſonem ridiculum amato-
rem fingeret,addit Gnatonem,qui eius mores mirificè depingit, vt ardelionem agnoſcas. In
ſuperiori fabula plurimæ ſunt conſultationes,& tota ferè conſiſtit in genere deliberatiuo.
Hîc plus eſt expoſtulationum,& accuſatorio ſeu iudiciali,generi ſimilior eſt.Nullum autem
vitæ genus eſt,vbi non plurimum Thraſonum reperias:neque vlli ferè rebus humanis per-
nicioſiores ſunt,quàm id genus,ſi contingat imperare.In templis,in aulis, in rebus publicis
omnibus omnia miſcent,vt emereantur vulgi plauſum.Quare diligenter eſt intuenda, con-
templandáque Thraſonis imago in hac fabula,vt diſcas,quàm ſint inepti,quàm nihili arde-
liones iſti:ſomnia veriùs hominum,quam homines dicas.refert autem conferre cum hac ſi-
miles alicubi deſcriptiones : qualis eſt apud Martialem Attali, apud Catullum Suffeni.nec
piget aſcribere,vt ediſcant pueri. Ad varum, Suffenus iſte Vare, quem probè noſti, Ho-
mo eſt venuſtus,& dicax,& vrbanus. Idémque lõgè plurimos facit verſus: Puto eſſe ego
illi milia aut decem,aut plura Perſcripta,nec ſic,vt fit in palinxyſto, Relata:carthæ re-
giæ noui libri. Noui vmbilici,lora rubra,membrana Directa plumbo,& pumice omnia
æquata. Hæc cùm legas,tũ bellus ille,& vrbanus Suffenus,vnus caprimulgus,aut foſſor
Rurſus videtur:tantum abhorret ac mutat. Hoc quid putemus eſſe?qui modo ſcurra, Aut
ſi quid hac re triſtius videbatur, Idem infaceto eſt infacetior rure. Simul poëmata atti-
git,neque idem vnquam AEquè eſt beatus, àc poëma cùm ſcribit: Tam gaudet in ſe,
támque ſe ipſe miratur. Nimirum idem omnes fallimur,neque eſt quiſquam, Quem
non in aliqua re videre Suffenum Poſſis.ſuus cuique attributus eſt error. Sed non vide-

mus

mus mantricæ quid in tergo eſt. In Attalum. Declamas bellè, cauſſas agis Attale bellè. Hiſtorias bellas, carmina bella facis. Componis bellè mimos, epigrammata bellè. Bellus Grammaticus, bellus es Aſtrologus. Et bellè cātas, & ſaltas Attale bellè. Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ. Nil bene cum facias, facis attamen omnia bellè. Vis dicam quid ſis? magnus es ardelio.

PROLOGVS.

ARG. [M] Hic prologus idem ferè habet argumentum quod primus: & Poetæ multiplex ingenium, varietatémque explicat. [I] Vnde attendenda illius copia quòd in tot prologis de eadem cauſa ijſdem ferè ſententiis, variis verbis vtitur. [P] Defenſor igitur Poëtæ Calliopius introductus hunc prologum, quemadmodum & præcedétem, in maledicum & detractorem L. Lauinium pronunciat, captādo multifariam ſpectatorum beneuolentiam. [I] Eſt verò concitatior prologus, nam primò obijcit vitia quædam aduerſario, illum in contemptum adducens: deinde Poëtam defendit: [P] diluitque aduerſarij accuſationem, oſtendens etiam veteres quoque talia feciſſe, qualia in Terentio carpere nititur. [I] Eſt autem ſic ἀντιλογικῶς, vt ἀνακτικῶς fiat: quod eſt, ſic Poëtam à calumnijs defendit, vt de meliore nota eundē populo commendet. [M] illíque beneuolentiam paret, & odium faciat aduerſario, quem ignorantiæ accuſat & terret, metum incutiens taxationis & cenſuræ. Tādem ſtatu abſoluto vtitur & confeſſione: & cum ſilentio audiant petit, quid ſibi velit hæc Comœdia, quod vtile eſt ſpectatoribus, & decet In primis claris quippe ingenijs fauendum eſt, quæ moribus conſulunt & in medium laborant. [Mu] Quia verò hic prologus anaphoricus eſt magnáque ex parte criminationes in Lauinium continet, quæ quidem libenter audiri non ſolent, idcirco ſibi auditorum animos inſinuatione præmollit.

Verſuum genera. Senarij ſiue iambici trimetri acatal.

ſiiai *SI QVISQVAM eſt, qui placêre [ſe] ſtúdeat bonis* Bembus tou.[ſe], ſed verſu non conſtaret. — Excuſat cur in aduerſarium inuchatur.[I] Captat beneuolentiam ab officio: & inuidiā facti interpretatione in aduerſarium refert.

ſiſſdp *Quamplúrimis.] & mínimè multos lǽdere:* Go. [Quàm plurimu.] id eſt, potius quam malu.

ijſdſp **In his Poêta hic nomen profitêtur ſuum.* — * Mu. Relatio eſt ad ſenſum, non ad verbum.

ſiſſp *Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe incleméntius*

ſaiſip *[Exiſtimat eſſe, ſic exiſtimet: ſciat.]* — Bemb. [Exiſtimauit eſſe, ſic exiſtimet.] ſiiiſp.

ſſſbſp *Reſpônſum, non* [dictum eſſe, quia læſit priùs,]* — * Dictum, in L. Lauinium.

Bemb. [dictum: quia læſit prior:] ſſsiſp: E [dictum eſſe: quale ſit. prius], ſſſijp.

dſaſſi ** Qui bene vertêndo, & [eas deſcribêndo] malè, ex* — * L. Narratio.

ſiſſi *Græcis bonis Latínas fecit non bonas:* — Bemb. [eaſdem ſcribendo].

ſiiſp *Idem Menándri Phaſma nunc nuper dedit.*

ſſſſp *Atque [à Theſaúro] ſcripſit* cauſſam dícere* — * Id eſt, reus priùs excuſat ſe, quàm agit actor.

Al. [in Theſauro]: E [à Theſauro u]: al., à Theſauru].

abiſſp *Priùs vnde pétitur aurum, quare ſit ſuum,*

ſdſſi *Quàm [illic] qui petit, vnde [eſſet] theſâurus ſibi,* — E. Illic, ergo ille.

ſddſſp *Aut vnde in pátrium moniméntum peruénerit.* — Aliàs [is ipſe]. R [fuſit].

*Dehinc ne fruſtrêtur ipſe ſe, aut ſic cógitet, ſſijſp
Defúnctus iam ſum: nihil eſt quòd dicat mihi. ſſdſſi
*Is ne erret, móneo: & déſinat lacéſſere. ſdſiip
Hábeo ália multa, quæ nunc [condonábitur:] baiſſp
Quæ proferéntur poſt, ſi perget lǽdere ſiſſſp
Ita, vt fácere inſtituit.* Nunc quam actúri ſumus iaaſſp
Menándri EVNV́CHVM, poſtquam Aediles *émĕrunt, iſſſi
Perfécit, ſibi vt inſpiciúndi eſſet cópia. ſddſſp
Magiſtrâtus cùm ibi adéſſet,* occœpta eſt agi. iſaiſi
Exclâmat, furem, non Poëtam, fábulam ſſiſp
Dediſſe, & nihil dedíſſe verbôrum tamen. { i×liſp / if }
CO´LACEM eſſe Neui, & Plauti véterem fábulam; aiſdſp
Paraſítí perſônam inde ablâtam, & mílitis. aſſiſp
*Si id eſt peccâtum, peccâtum imprudéntia eſt iſſſi
Poëtæ: non qui furtum fácere ſtudúerit. iſſdbp
Id ita eſſe vos iam iudicâre potéritis. aiſibp
*Colax Menándri eſt: in ea paraſîtus colax, i;ddſi
Et miles glorióſus: eas ſe non negat ſſiaſp
Perſónas tranſtuliſſe in Eunúchum ſuam ſſijſp
Ex Græca. ſed eas fábulas factas prius ſdſ:ſp
Latínas ſciſſe ſeſe, id verò pérnegat. iſiſſp
*Quòd ſi perſónis iiſdem vti áliis non licet: ſſſdſp
Qui magis licet, curréntes ſeruos ſcríbere: { ×iſſſp / d }
Bonas matrónas fácere: meretríces malas, iſdbſi
Paraſítum edâcem, gloriôſum mílitem, aiſiſp
Púerum ſuppóni, falli per ſeruum ſenem, aſſſſp
[Amâre, odiſſe,] ſuſpicári? dénique iſijſp
NVLLVM eſt iam dictum, quod non dictum ſit prius. ſſſſp
*Quare æquum eſt vos cognóſcere, atque ignóſcere: ſſiiſp
Quæ véteres factitârunt, ſi [fáciunt] noui. dſiſai
Date óperam, & cum ſiléntio animaduórtite: bſibſp
Vt pernoſcâtis,* quid ſibi Eunúchus velit. ſſiiſp

ACT.

*L. Occupatio qua terret aduerſariú.
*A Poëtę modeſtia beneuolétiam ca-p...t,
G. [condonabimus:]
S [condonabuntur:] quanuis hoc verſui repugnet.
*L. Narratio qua defendit Poëtam.
*D. Octo millibus numûm.
*GO Antequam fabulæ ante populú agerétur, agebâtur priuatim apud ædiles.
Colax Latinè adulator dicitur.
*L. Purgatio per imprudentiam.
D. Peccatum prius nomé eſt, poſterius verbum.
*L. Narratio ad imprudentiæ confirmatiorem.
*L. Defenſio prioris partis narrationis à pari. licere eiſdé perſonis vti in fabulis. in quo attende propria perſonarú attributa. D Comicorúmque materiam.
Mu [Amare odiſſe.] Epiphonema.
*L. Concluſio cum attentionis poſtulatione.
Al. [faciant].
*D. Ἀρχαιϊσμός.

ACT. I. SCEN. I.

ARG.[MU] Phædria iratus, quòd excluſus fuerit, cùm ſeruo Parmenone deliberat, vtrum à Thaide nunc accerſitus, ire ad eam debeat.[L] Incipit à perturbatione & querela adoleſcentis, vt ſternat viam ad argumenti narrationem.[L] In hac autem προτάσει exemplum proponitur, quàm non ſuæ poteſtatis ſit qui amat, quàm ſapiat qui nõ amat, neque aliter affectus eſt. [MU] Eſt enim in Phædria inſigne exemplum rationis cum cupiditate pugnantis,[L] in eóque exprimitur immoderati amoris inſania, & quàm difficulter cordatus etiam animus, ex tam impotenti malo ſe eripiat. Porrò adoleſcens, militi riuali opponitur in fabula: ad explicandum argumentum, quo vita glorioſorum quorundam & ineptorum hominum, item meretricia improbitas continetur. [V] *Theſes.* 1 Amor cæcus eſt, cùm mentes hominum excæcet, 2 Excluſi magis ardent, ſummáque inconſtantia. Exemplo eſt Phædria. 3 Amor paulatim temperandus eſt, & non exacerbandus, vel iuxta Ouidii remedium. Parmeno enim ἠθικὸν, id eſt, moderatum adoleſcentem cupit. Hîc quoque Terentius Palliatæ Comœdiæ morem ſequitur. Nam in hac ſerui admodum prudentes ſunt, & ſententioſi. Verùm oratio adoleſcentis eſt prorſus σχετλιαστικὴ, ſicut ſerui νουθετικὴ. qua remedia amoris quàm appoſitiſsima pro neceſſitate afferũtur. Primò enim dilemmate quodam vtitur, Aut ſibi cõſtabunt, aut non. Illic quidem multa commoda manebunt, hîc verò multa incõmoda. Deinde amoris tyrannidem & mala amplificat, & amatoris inconſtantiam nonnihil timet. Poſteà bellica quadam tranſlatione de redemptione ſuggerit. Poſtremò moleſtias æquo animo ferẽdas eſſe conſulit, [P] cùm nequeat euitare. [M] A vehementia illius amoris, cuius exceſſus meritò reprehenditur, cauendum eſſe docet hæc ſcena. Diſtrahit quippe animum, & à recto rationis iudicio detorquens, aufert libertatem, ad quam generoſus animus omni ſtudio debet contendere: & hominem, diuinum animal, ad gloriam & maxima quæque natum ita deprimit, vt irrationalibus ferè animalibus ſimillimum reddat, quo nihil poſſit excogitari abſurdius. Teſtis eſt Phædria nobilis adoleſcens, cuius rationis oculos meretricis illecebræ ſic perſtrinxerant, & ligauerant, vt ex amoris laqueo ſe extricare non poſſet, quanuis erratũ ſuum diſpiceret, Tanta eſt huius ardoris potentia. *Verſ. gen. Iambici trimetri qui & ſenarij.*

PHAEDRIA *adoleſcens.* PARMENO *ſeruus.*

bdſiſp * QVID *ígitur fáciam? [non eam,] ne nunc quidem* [D] *Probus diſtinguit [non eam?]*

ſidbſp *Cùm accérſor vltró? an pótiùs ita me cómparem,*

ſiaſij *Non pérpeti meretrîcum contumélias?*

ſddſſp *Exclûſit: réuocat. rédeam? non, ſi me óbſecret.*

aiſiap [P.] * *Sĭquidẽ hercle poſſis, nĭhil prius, neque fórtius:*

Donatus videtur decem priores verſus Phædriæ, ſequentes quatuordecim Parmenoni aſcribere. Muretus verò à quinto verſu ad viceſimũquintũ vſque putat cõtinuatã eſſe Parmenonis oratiõnẽ.

ſdddſp *Verùm ſi incípies, neque [perfícies gnáuiter:]*

didſſp *Atque vbi pati non póteris, cûm nemo [séxpetet,]*

ſſddſi *Inféčta pace, vltrò ad eam vénies, índicans*

iſiſſp *Te amâre, & ferre non poſſe:* * *actum eſt: ílicet,*

iſbſſp *Perĭſti: elûdet, vbi te [victum] sénſerit.* *Al. [euictum].*

ſſbdſi PH. *Prŏin tu, dũ eſt tempus, étiã atque étiã cógita.*

aſdddp P. * *Here, quæ res in ſe neque consíliũ, neque modũ*

aiddip *Habet vllum, eam consílio régere non potes.*

*L. Dubitatio deliberantis & perturbati.

Opponit militi riualé, quẽ fingit ægrè concedere dies aliquot, dũ à milite Thais munus extorqueat.

* D. διαλογισμὸς quaſi ad alterum.

R. *Al. [pertendes nauiter:]* [E] *al. [pertendas nauiter:]* ſddſſp. *Al. [expéctet,] quod verſui non congruit.*

*D. *Actũ eſt*, de iure trãſlatum: *ilicet*, de iudicio: *periſti*, de ſupplicio. *ilicet* ſyncope pro ire licet.

*L. Cordata Parmenonis admonitio.

In amôre hæc ómnia inſunt vítia: iniúriæ, aſidſi
[Suſpiciónes.] inimicitiæ, indúciæ, Al. [Suſpectiones] ſiddſi
Bellum, pax rurſum. incérta hæc ſi tu póſtules ſſſſi
Ratiône certa fácere, nihilo plus agas, aibbſi
Quàm ſi des óperam, vt cum ratiône inſánias. ſdſaſi
Et quod nunc tute tecum irâtus cógitas, ſſſſi
* *Egóne illam! quæ illũ! quæ me! quæ non! ſine modò,* aſſdp
Mori me malim: séntiet qui vir ſiem. iſſiſ>
Hæc verba, [vna me hércul.] falſa lacrúmula, ſſiadi
Quam óculos terêndo miſerè, vix vi expréſſerit, alb^p
Reſtinguet: & te vltrò [accusâbis:] & ei dabis ſſdip
Vltrò ſupplícium. PH. * *ô indígnum fácinus!* ſiſſa ſdidip
nunc ego & Al. omittitur [ô].
Illam ſceléſtam eſſe, & me miſerum ſentio: ſiſdſi
Et tædet, & amôre árdeo: & prudens ſciens, ſbſiſi
Viuus, vidénſque péreo: nec quid agam ſcio. ſibiai
P.* *Quid agas, niſi vt te rédimas captũ quàm queas* aidſſi
Minimo: ſi néqueas paúlulo, at quanti queas: adſiſi
Et ne te afflíctes. PH. *Itáne ſuádes?* P. *[ſi ſapis.]* ſſdiſp
Neque prætérquàm quas ipſe amor moléſtias aſſiii
Habet, addas: & [illas] quas habet, rectè feras. a-ſiſi ad
* *Sed ipſa egréditur noſtri fundi calámitas:* idſſdi
* *Nam quod nos cápere opórtet, hæc intércipit.* ſdiiſp

Similis congeries eſt in Plauti Mercatore. ^L^Trãſlationes à bello.

*L. Apoſiopeſis ſecum cogitantis celeberrima: & eſt proſopopœia.

Extenuatio ad auxeſin ſpectans.

Al. [me hercule vna], ſiiſdi.

Mu[accuſabit.]

Amoris vehemẽtia.

*L. Querela per exclamationem.

* L. Reprehendentis, & perſtat i metaphora bellica.

V[ſi ſapis,] i. ſi ſapias. ad inferiora iũgendum eſt. nam aliter nõ intelligetur.

Al. [eas]. adſiſi.

* L. Præparatio ad ſequentẽ ſcenam.

*B. Αἰτιολογία eſt.

ACT. I. SCEN. II.

ARG. ^H^Exorditur Thais à querela. expoſtulat Phædria cum Thaide, quòd in amore ſibi non reſpondeat. ^L^ac per occaſionem expoſtulationis narratur argumentum ſpectatori. ^Mu^Thaiſque conſilium ſuum exponit Phædriæ, ^P^ac rationem adducit, qua ipſum excluſerat: ^Mu^qui quanuis initiò ſe difficilem præbet, tandé tamen exoratur. ^B^Thaidis enim blando ſermone victus Phædria, pollicetur ſe biduum rus conceſſurum, vt Thraſoni interim locus ſit apud illam. ^V^*Theſis.* 1 Amor amatæ puellæ conſpectu inflammatur & incenditur. Eſt enim affectus calidus, & in calidis conſtitutionibus atque ingeniis, atque ætatibus facilè concipitur. 2 Plato in quinto de legibus τυφλοῦται περὶ τὸ φιλούμενον ὁ φιλῶν. 3 Anteros eſt, cùm ſit æqua amoris pars & reciprocatio, etiam inuito Seruio. 4 Futiles ſunt pleni rimarum, mox perfluunt. 5 Rectè Plautus de blanditie ſcortorum cecinit, Viſcus merus eſt veſtra blanditia. 6 Verè ἀφρόντιστος & τυφλὸς, id eſt, τυφλοποιὸς eſt amor. Hæc ſcena in priori quidem parte eſt expurgatoria, cur Phædriam non intromiſerat Thais. In poſteriori autem eſt petitoria, quæ ex illa nata eſt. Nam niſi placatus fuiſſet, & certiorem cauſam, cur non aduentanti fores patuerant, audiiſſet, fruſtra petiiſſet. Illa igitur ad hanc gradum facit, illa inſeruit huic vt ſuo officio non egrediatur. Proinde meritò quis priorem

poſter

poſterioris παρασκευὴν eſſe iudicaret. Vtraque auté in Thaide ſpectanda eſt, itaque decorum meretricium paſſim obſeruatur. [M]Quantum blanda meretricum verba, & nequitiæ valeant ad perſuadendum, docet hæc ſcena. Adoleſcens quippe inter æſtus duorum affectuum poſitus, aſtu meretricis ſtatim victus eſt, cupiens illi morem gerere, à qua pellebatur. Ideò bene dixit Heraclitus, authore Philoſopho, difficilius eſſe voluptati reſiſtere quàm iræ. Et Silius Italicus voluptatem ſic taxat, Quippe nec ira deûm tantum, nec tela, nec hoſtes, Quantum ſola nocet animis illapſa voluptas. *Verſ. gen. Iambici trimetri ſiue ſenarij.*

THAIS *meretrix*. PHAEDRIA. PARMENO.

adſdſp MISERAM *me, véreor ne illud gráuiùs Phǽdria*
adſaſp *Túlerit: néve aliórſum, atquè ego feci, accéperit:*
aſſſſp *Quòd heri intromiſſus nõ eſt.* PH. *totus, Pármeno,*
iijſdp *Tremo hórreóque, poſtquàm aſpéxi hanc.* P. * *bono ánimo es:*
ſiſiſp *Accêde ad ignem hunc, iam caléſces plus ſatis.*
iaſ.ſp TH. *Quis hîc lóquitur? [ehem, túne eras] mi Phǽdria?* *Ali. [ehem, tún' eras hîc], iaſſp. al. [hem, túne eras], ibſiſp.*
{ ſſſaſp / ſſſſ } *Quid' hîc ſtabas? cur nõ rectà intròibas?* P. *cæterùm*
ſijſſi *De excluſiône verbum nullum.* T. *quid taces?*
ſadiſi PH. * *Sanè quia verò hæ mihi patent ſemper fores:*
diſſſp *Aut quia ſum apud te primus.* T. *miſſa iſtæc face.*
ſſſbſi PH. *Quid miſſa!* * *ô Thais, Thais, v'tinã eſſet mihi*
ſiſddp *Pars æqua amôris tecum, ac páriter fieret, vt*
{ ſiibdp / ſbdijp } *Aut hoc tibi dolêret ítidem, vt mihi doles:*
{ aſſdſp / d } *Aut ego iſtuc abs te factum níhili pénderem.*
dſibſp T. * *Ne crúcia te óbſecro ánime mi, Phǽdria.*
ſſſiſp *Non pol quò quenquã plus amem, aut plus díligam,*
{ ſdidſp / ſ } *E'ò feci: ſed ita erat res: faciûndum fuit.*
ſdaſij P. * *Credo, vt fit, míſera præ amôre exclûſit hunc foras.*
dſbiſi T. *Siccine ais Pármeno? age.* * *ſed, huc qua grátia*
ſſſſi *Te accérſi iuſſi, auſcúlta.* PH. *fiat.* T. *dic mihi*
ſdſiai *Hoc primùm, potín' eſt hic tacêre?* P. *egóne? óptumé.*
ſſdiſp * *Verùm heus tu, lege hac tibi meam aſtríngo fidem:*
ſſdſai *Quæ vera audíui, táceo, & contíneo óptumé.*
ſſſai *Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, contínuò palàm eſt.*

In hac ſcena exponitur occaſio ſatulæ, vt Terentio initio fabularũ mos eſt: ſimul cauſa cur miles ſit placãdus, recenſetur.

L. *Horreo* i. frigeo.

*L. Ironica conſolatio & perfaceta ex verbi tranſlatione. Inſeritur perſona Parmenonis ad delectandum ſpectatorem.

*L. Ironia, qua notat perfidiã excluſionis.

*L. Querela quę fit inuidioſiùs per optationem.

*L. Blanda purgatio meretricis à neceſſario.

In [obſecro] vltima nec eliditur nec corripitur.

*L. Ironica refutatio ab incredibili.

* V. Attẽtionis hæc ſunt.

*L. Faceta præſcriptio qua aptè reponit vicem dubitanti de taciturnitate ſua meretrici, tanquam ipſa falſum dictura ſit.

D. Propriè à metaphora vaſorum tranſtulit verba.
[Proïn] diſyllabū eſt: R [Proin tu], ſiſſij.
• L. Initium narrationis: nam quod præceſcit præparatio fuit.

Plenus rimârum ſum: hàc, atque illac pèrfluo. ſiſſis
[Proïn] tacéri ſi vis, vera dicito. ſiſſi;
T. *S A' M I A *mihi mater fuit: ea habitâbat Rhodi.* badbſi
P. *Poteſt tacéri hoc.* T. *ibi tum matri páruolam* iddſp
Puéllam dono quidam mercâtor dedit, iſſſp
Ex A'ttica hinc abrêptam. P. *ciuémne?* T. *árbitrer:* ſiſſp
Certum non ſcimus: matris nomen, & patris ſſſip
Dicêbat ipſa: pátriam, & ſigna cǽtera ſibſip
Neque ſciêbat, neque per ætâtem étiam potúerat. { bſbſa / adiddp }

• L. Sunii promontorium Atticæ, & Athenienſium emporium.
• D. Baſis figura eſt hic quando inter narrandum omnia pedetétim dicūtur inſinuandi gratia.

Mercâtor hoc addêbat, è prædónibus ſiſip
Vnde émerat, ſe audiſſe abrêptam è Súnio.* ſiſiſi
** Mater vbi accêpit, cœpit ſtudióſè ómnia* dſſdſp
[Docêre & educâre, ita vt] ſi eſſet fília. iijcſp

Aliàs omittitur [&], tum in [Docere] nihil elidendum. R *[Docere, educere, ita vti].* iſbſſp.

Sorôrem plerîque eſſe credêbant meam. iſſiſp
Ego cum illo, quo cū vno rem habêbā tum hóſpite, aſſiſp
A'bij huc: qui mihi relîquit hæc, quæ hábeo, omnia. adijap

• L. Vrbana interpellatio.

P. ** Vtrúnque hoc falſum eſt: éffluet.* T. *quî iſtuc?* iſiſp
P. *quia*

• Meretricē notat.

** Neque tu vno eras contênta, neque ſolus dedit:* aiſbſp
Nam hic quoque bonam, magnámque partem ad te áttulit. diſiſp

• L. Non negat Thais, ſed præteritione reiicit.
R. *Al.* [*Hinc in*]. ſuiſai.
Tute, aſtutè meretrix, vbi dixit, quæ amaroré vrgebāt, blandiméta ſubiicit.

T. ** Ita eſt: ſed ſine me peruenîre quò volo.* idſiij
Intéreà miles, qui me amâre occœperat, dſſiſp
[In] Cáriam eſt profêctus: te intéreá loci ſiſſal
Cognóui. tute ſcis, poſt illa, quàm íntumum ſſſip
Hábeam te: & mea consília vt tibi credam ómnia. adddſp
P H. *Ne hoc quidem tacêbit Pármeno.* P. *oh, dúbiúmne id eſt?* uiſiad

In hoc & in tertio deinde verſu creticus videtur primo loco neceſſarius: niſi hic in [quidem], & illic in [Nuper] elidatur vltima.

• L. Hortatio diſſimulantis, & ad inſtitutū reuocantis.
Cōmédatio puellę.
Al. [*vbi hancce*], aidiſp.

T. ** Hoc ágite amâbo. mater mĕa illic mórtua eſt* { biluſi / diiſ }
Nuper: eius frater aliquántum ad rem eſt auídior. uſbldp
Is [hanc vbi] forma videt honéſta vírginem, iadiſp
Et fídibus ſcire, prétium ſperans, ilico dſbſſi

Prod

ſſiſp *Prodûcit: vendit. fortè fortúna ádfuit*
diiaſi *Hic meus amîcus emit eam dono mihi,*
ſſſſp *Imprúdens harum rerum, ignârúsque ómnium.*
ſſſſp *Is venit: poſtquàm ſenſit me tecum quoque* — Tecum quoque. Emphaſis.
iiſſi *Rem habêre, fingit cauſſas, ne det, ſéduló:*
ſbſſai ſ *A'it, ſi fidem [hábeat,] ſe iri prapóſitum tibi* — Al. [habeam.]
iſddſp *Apud me: ac non id métuat, ne [vbi] accéperim,* — Al. [vbi eam].
ſiſidp *Seſe relinquam: velle ſe illam mihi dare:*
ſidiſp *Verùm id veréri.* ſed ego quantùm ſúſpicor,* — *L. Acuta inuidiæ declinatio.
ſbſbſp *Ad vírginem ánimum adiêcit. [P H.]* étiámne ámpliús?* Al. [P A R.] — *Eclipſis.
ſſaſp ſ T. *Nĭhil: [nam quæſiui nunc ego eam mi Phædria.]*
Al. [nam quæſiui. Nunc ego eam mi Phædria.] al. [nam quæſiui nunc ego eam. mi Phædria.]
ſſddſp * *Multæ ſunt cauſſæ, quámobrem cúpio abdúcere:* — *L. Cauſæ excluſionis Phedriæ, quibus cupit abducere puellam à milite. & eſt ſcopus narrationis.
ſdſiai *Primùm, quòd ſoror eſt dicta: præterea vt ſuis*
dſſbſp *Reſtituam, ac reddam. ſola ſum: habeo hic némine̅,*
adſdſp *Neque amîcum neque cognâtum. quámobrem Phædria,* — D. 'Amicus perpetuò, amator ad tépus.
ᵕ×idai *Cúpio áliquos parâre amícos benefício meo.*
Si creticus non admittitur, E [cupio] ſupereſt in trimetro aijdai, vel [aliquos], bijdai: G vel [prare] dixit pro [parare], ᵕlidai.
aſſſdp **Id amâbò adiúta me, quò id fiat faciliús.* — * Vide quàm leniter precatur & blandè.
i×ſſai if *Sine illum* prióreis partes hoſce áliquot dies* — * P. Metaphora à perſonis Comœdiarum.
ijaſſp *Apud mé habêre. nihil reſpóndes?* P H. **péſſuma,* — *L. Reprehenſio ab indigno.
aſſdſp *[Ego] quicquam cum iſtis factis tibi reſpóndeam!* — Ali. [Egon'], ſſſdſp.
ſſiſap P. *Hei noſter, laudo: tandem perdóluit: vires.*
b×ſſp bſ P H. *[At] ego neſcĭébam quorſum tu ires.* párunla* — R. Al. [Haud]. d×ſſp.
ſiſſi *Hinc eſt abrêpta: edûxit mater pro ſua:* — * Indignanter omnia repetit per μίμησιν ſiue imitationem eluſoriam.
adi×ſi adſi *Soror eſt dicta: cúpĭo abdúcere, vt reddam ſuis.*
ſiſdſp *Nempe ómnia hæc nunc verba huc rédeu̅t dénique,* — ᴮéſtque ſubuerſio, qua narratio tota ſubuertitur.
i×biſi id *Ego exclûdor: ille recípitur.* quæ grátia,* S hic cretico non datur locus, neque eliditur I in [ille]. E prima in [Ego] pertinet ad finem metri, præcedentis. ſibiſi. Al. [Excludor ego], ſabiſi.
iſi×ſi iſid *Niſi illum [plus amas,] quàm me: & iſtam nunc times,* G. [amas plus], iiſiſi. — * L. Ratiocinatio, qua explanat cauſam, & eâdem mox à ſigno confirmat.

Quæ

* D. Ironia ſtomachantis amatoris.

Quæ aduêcta eſt, ne illum talem præripiat tibi?* ſſſai
T. */Egón' id/ timěo!* PH. *quid te ergo áliud ſóllicitat? cedo* {abſadd / aadiai}
G. [Ego id]. E tũ prima huius verſ. a per met ad finẽ præcedẽtis, didſai. Al. omittitur [aliud]. abſiai.

D. *Nuncubi.* Id eſt, nũquid alicubí vel *non. vbi*, i. quo in loco, qua in re nunc.

Num ſólus ille dona dat? núncubi meam ſiiidp
Benignitâtem ſensiſti /in te claúdier?/ Mu. [te cálnier?] ijſſſp
Nónne vbi mihi dixti cúpere te ex Æthiópia dadidi
Ancíllulam, relictis rebus ómnibus, ſiiſip
Quæsiui? eunûchum porrò dixti velle te, ſſſſi

Mu. *Reginæ*, potentes mulieres.

Quia ſolæ vtûntur his regînæ: répperi. aſiſſi
Heri minas vigínti pro ambôbus dedi. ijſſſi
Tamen contêmptus abs te, hæc hábui in memória. iſiddi

*L. [Qui istic]. Artẽ de aſtutiã meretricis tandẽ remittentis contentionẽ, vt quod odio non poteſt, gratia extorqueat.

Ob hæc facta abs te [ſpernor.] T. * */quid' iſtuc/ Phǽdria?* {iſſ*ſp / iſſſ}
D. Al. [ſpernor?] cum interrogatione: ſed melius profertur cum increpatione.
Quanquã illã cúpio abdúcere, atq; hac re árbitror ſdſiſp
Id fieri poſſe máxumé: verúntamen dſijſp
Pótius quàm te inimîcum hábeã, fáciã vt iúſſeris. adddſi

D. *Verbum* pro dicto ponitur.

PH. *Vtinam iſtuc verbũ ex ánimo, ac verè díceres,* aſdſſi
Pótius quàm te inimîcum hábeam. ſi iſtuc crédere addſſp
Syncérè dici, quiduis poſſem pérpeti. ſſſſſi
P. *Labâſcit, victus vno verbo, quàm citó!* iſiſſi

D. *Ego* emphaſin habet.

T. *Ego non ex ánimo miſera dico!* quam ioco* addiij

*L. Confirmatio à minori. Mu Enthymema ex cõtrariis.

Rem voluiſti à me tandem, quin perféceris? dſſſp
Ego impetrâre néqueo hoc abs te, bíduum i bſſp
Saltem vt concédas ſolúm. PH. *ſiquidem bíduum:* ſſdſp
Verùm ne fiant iſti vigínti dies. ſſſſi

* Apoſiopeſis, omnia hic vim amotis exprimunt.

T. *Profêctò non plus bíduum, * aut.* [PH.] *aut? nihil moror.* {iſſi*p / iſſiſ}
V. [PAR.]

G. Al. [fiet hoc:]

T. *Non /fiet: hoc/ modò ſine te exôrem.* PH. *ſcilicet* ſi=ſſp
Faciûndum eſt quod vis. T. *méritò amo te.* PH. *bene facis.* aſdidp

D. *Biduum*, tanquã biennium ſit.

Rus ibo: ibi hoc me macerâbo bíduum. ſiſiip
Ita fácere certum eſt: mos gerûndus' eſt Tháidi. {baſiſi / baſiſ}

Al. [Parmeno huc] ſiſiſp.

Tu /huc Pármeno/ fac illi adducântur. P. *máxumé.* PH. *in* ſbſſp

ſiſiſp *Hoc biduum Thais vale.* T. *mi Phædria*
ſſdbip *Et tu. nunquid vis áliud?* PH. * *egóne quid velim!*
ſiſſi *Cum mílite iſto præſens, abſens vt ſies:*
iſiſſi *Dies noctésque ſames me: ſme deſyderes:*
ſiſſi *Me ſómnies: me expéctes: de me cógites:*
ſſi'i *Me ſperes: me te oblécte: mecum tota ſis:*
{ ſdſap ſ *Mĕus fac ſis poſtrémò ánimus, quădò ego ſum tuus.*
dſaaap T. * *Me miſeram fórſitan hic mihi paruam há-beat fidem:*
ſadſſp * *Atque ex aliârum ingényis nunc me iúdicet.*
a ſiſi *Ego pol, quæ mihi ſum cónſcia, hoc certò ſcio,*
aſi di *Neque me finxiſſe falſi quicquam: neque meo*
ſſiſi *Cordi eſſe quenquam chariôrem hoc Phædria.*
ſiſſp *Et quicquid huius feci,* * *cauſſa vírginis*
ſſidp *Feci: nam me eius ſpero fratrem propémodum*
ſiadſp *Iam repperîſſe, adoleſcêntem ádeò nóbilem. &*
bſſſap *Is hódie ventûrum ad me conſtítuit domum.*
ſſſip *Concêdam hinc intró: atque expectâbo, dum venit.*

* L. Amatoria & ridicula digreſsio Phædriæ.

Iſto per côtéptum, quaſi odioſo.

R. *Ali. [me ames:] tum prius [me] non eliditur, ſed corripitur, iſbſsi.*

* L Ficta querela meretricis ad ſpectatores: & præparatio ad futurum cógreſſum Chremetis ruſtici adoleſcentis.

*D Meretrix bona inducitur.

*B A' neceſsitate.

Spero, id eſt, credo.

ACT. II. SCEN. I.

ARG. [D]Iam amatorium multiloquium & vaniloquium continet iſta actio: nam Phædria & repetit quod iam dictũ eſt, & id facit magis & odiosè nimis. [H]cùm ſcilicet identidem Parmenoni dat negotium vt eunuchus & ancilla Aethiopiſſa, munera Thaidi parata, ei afferantur. [M u]quæ antè dictorum repetitio quanuis ſit otioſa, mirificè tamen congruit amatoris ingenio: qui non niſi ſumma difficultate poteſt & vrbem & amicam relinquere. [B]Tandem rus concedens (id quod Thaidi ſe facturum dixerat) [L] perridiculè ſe confirmare nititur, illudente interim Parmenone. [B]qui poſteà ſolus in ſcena relictus, heri èx amore immutationem admiratur: & militis domum, [A]quod à Gnatone ad Thaidem deduci videt, [B] ita laudat, vt heri ſui eunucho præferat. [V] *Theſis.* Quemadmodum in Phædria eſt amantium ſtultorum pictura, ex qua perſpicitur, quàm ſint inconſtantes, quàm ſint curioſi, & ταυτόλογοι, quam in ſeruos ſint imperioſi, quàm ſint zelotypi: Ita in Parmenone eſt ſerui obedientia, & officiũ, cùm hero ſuo conſulat, ne ſit prodigus. Dona enim ſcortis data vana ſunt, neque quicquam promouent. [M] Amantjum prodigalitatem, verba complurima & vana, inconſtantiam, debilitatem conſilii, & amoris imperium, amantíſque duriſsimam ſeruitutem hæc ſcena exprimit. Id quippe genus hominum ſeruit affectibus, qua ſeruitute nihil excogitari poteſt inferius. Vnde Seneca lib VI. Epiſtol. dicit, Nulla ſeruitus turpior eſt quàm voluntaria. Et Diogenes dicere ſolebat, ſeruos dominis, malos autem cupiditatibus ſeruire. Ariſtippus dicebat, Non Ingredi ad meretricem, ſed Egredi non poſſe, turpe eſt. Et, Habeo Laidem meretricem, ſed ab illa non habeor. Et, Etiam inter Bacchanalia pudicus non corrumpitur. Et Diogenes inculcabat ſæpius, cupiditatem arcem eſſe omnium malorum.

Verſ. gen. Trochaici tetr. tredecim, nempe duo primi, quartus, quintus, duodecimus, & octo vltimi: primus eſt acatal. reliqui catalectici. Duodecim qui reſtant ſunt iambici. tertius à principio ſcenæ eſt dimeter hypercatalecticus: ſextus ac tres ſequentes trimetri acat. ſiue ſenarij: decimus & vndecimus tetrametri catalectici: decimuſtertius & quatuor ſequentes tetrametri quoque, ſed acatalectici.

*L. Inepta & ridicula ſollicitudo Phædria.
Iſti. ſcilicet Eunuchus & Aethiopiſſa.
Vt riualé apponit, ita & munus: ſed decebat militis munus vincere.
*L. Defenſio à maiori.
* D. Figuratè, pro qui mihi ſum charior.
L. *Ornato*, i. commédato.
Nannius, *Quòd* pro quoad per craſin.
*L Ridicula dubitatio deſperantis.
* L. Faceta & irriſoria reſponſio.
In [*faciam*] *nihil elidendum.*
Bemb. [*ingratis*].
* L. collectio ſui ipſius ac reprehenſio ad confirmationem.
D. *me indulgeo.* ſic veteres: quod nos *mihi* dicimus. Alibi, Te indulgebát, tibi dabant.
*L. Exclamatio irridentis.
*L. Hæc ad ſpectatores.

PHAEDRIA. PARMENO.

*FAC ITA/ *vt iuſſi, deducántur iſti.* P. *fáciam.* aſſſaſe
PH. *at diligénter.* *Al.* [*Ita fac*]. *ſed verſui non conſtat.*
P. *Fiet.* PH. *at maturé.* P. *fiet.* PH. /*ſátne*/ *hoc mandâtum eſt tibi?* *Al.* [*ſatin'*]. cſſſaſt- cſſſſil-
P. *Ah roguâre! quaſi difficile ſit.* ddibv
V tinam tam áliquid inuenire fácilè poſſis Phádria, abtbſſv
/*Q uàm hoc*/ *peribit.* PH. * *ego quoque vna péreo,* * *quod mihi eſt chárius:* *Al.* [*Hoc quam*]: *ſed verſui non congruit.* { ttbſb-v / ttbſbſ
Ne iſtuc tam iníquo patiâre ánimo. P. *minimè: quin* ſidddi
Effectum dabo. ſed nunquid áliud ímperas? ſdſbij
PH. *Munus noſtrum ornâto verbis, quòd póteris: &* ſiſſdp
Iſtum ámulum, quòd póteris, ab ea péllito. ſidbſi
P. *Mémini, támetſi nullus móneas.* PH. *ego rus' ibo, atque ibi manêbo.* [*tametſi*] *eſt bacchius, niſi quis putet eſſe ſpondeum eliſa prima ſyllaba, non aliter quàm ſi eſſent duæ dictiones, tam etſi, t'etſi. In* [*rus*] *eliditur vltima quanuis producatur. Vel dic* [*Memini*] *monometrum eſſe & reliquum eſſe iambicum catal.* iſdd.div. aſſaadiv
P. *Cénſeo.* PH. *ſed heus tu.* P. *quid vis?* PH. * *censén' poſſe me obfirmâre, &* diſſiſiv
Pérpeti, ne rédeā intéreá? P. *téne? nō hercle árbitror.* ſſaatſſv
* *Nam aut iam reuertêre: aut mox noctu te /ádigēt/ horſum inſómnia.* *D. Al.* [*adiget*]. *vt ſit* [*inſomnia*] *pro vigilia numeri ſingularis.* ſiſſdſſp
PH. *Opus fáciam, vt defatíger vſque: /ingrâtus'/ vt dórmiam.* { ibſijſſp / ibſijſſ
P. *Vigilâbis laſſus': hoc plus fácies.* PH. * /*ábi*/*ſis:*/ *nihil dicis Pármeno.* *R. Al.* [*ab*]. Jaſidſſſi: *vel* aſidſſi. { aſſaſſſ / aſſaaſ
Eijciúnda hercle hæc móllities ánimi: nimis /me/ indúlgeo. *Doletus* [*mi*] *pro mihi.* dſſaaiſi
Tandem ego non illa cáream, ſi ſit opus, vel totum tríduum! P. * *hui,* dſdſaſſi
Vniuérſum tríduum! vide quid agas. PH. *ſtat ſenténtia.* ſſidaſtv
P. * *Dij boni, quid' hoc morbi eſt! ádeón' hómines immutárier* { tvſbaſtv / tſ

Ex

tſſſſtv tſſſſ *Ex amôre, vt non cognóſcas ĕúndem eſſe! hoc nemo fuit.* Laus Phædriæ ab acta ætate.

bſzſſxt- bſbſſd *Minùs inêptus, magis' ſeuêrus quiſquam, nec magis' cóntinens.*

tsſbxat- dſtaa **Sed quis hic eſt, qui huc pergit? atat, hic [quidem] eſt parasîtus] Gnato* G.[*paraſitus quidem eſt*].dſtaatt-. *L. Præparatio ad congreſſum paraſiti.

tſſtſt- *Mílitis: ducit ſecum vnà vírginẽ huic dono. * papæ,* *D. Oeconomia ad futurum amorem.

bſſatbt- *Fácie honésta: mirum, ni ego me túrpiter hódie [hîc] dabo,* E. *Al.* [*hinc*].

xdſſbſtv ſ *Cum mĕo decrépito hoc eunúcho. * hæc súperat ipſam Thaídem,* *B. Per hyperbolẽ nimia pulchritudo ſignificatur.

ACT. II. SCEN. II.

ARG.[D] In hac ſcena non ſtans, ſed quaſi ambulans perſona inducitur. conſtitit tamen aliquantulùm, intuẽs ſpectatores, dum ſecum loquitur. Exprimit autem paraſitum: & ſub eius verbis, corruptos mores in aſſentationẽ oſtendit, prorſus vt honeſtæ quoque perſonæ, in huiuſmodi culpa inuentæ ſint: vt alibi, Obſequium amicos, veritas odium parit. [L] Gnato igitur ex mandato militis deducens puellam ad Thaidem, [P] factũ adulandi inſtituit: [L] intereà fortè in Parmenonem incidit: in quem multa dicacitate illudit, [P] cúmque mordacibus ſalibus laceſſit. [V] *Theſis.* Gnatonicæ artis eſt enconomium. [M] Mores paraſiticos, & adulatorũ, aſſentatorúmque ſtudia & obſequia, quibus nonnulli ad id agendum impelluntur, quod reprehenditur in primis, & nullam prudentiam adeſſe teſtatur, cum aliis de ſe credat quod non habet. hæc ſcena teſtatur; quo genere hominum nihil eſt in vita ciuili pernicioſius. Vnde interrogatus Diogenes, quænam pernicioſiſsimè morderet belua: Ex feris obtrectator, ex mitioribus adulator, reſpondit. Cicero in Lælio ſic ait, In amicitia nulla maior peſtis, quàm adulatio, blanditiæ, aſſentatio. Tum autem omnium rerum ſimulatio eſt vitioſa: tollit enim iudicium veri, ídque adulterat. Aſſentatio vitiorum adiutrix, procul amoueatur, quæ non modò amico, ſed ne libero quidem digna eſt. Maxima autem culpa in eo eſt, qui & veritatem aſpernatur, & in fraudẽ obſequio impellitur. Ariſtoteles lib. tertio Ethicor. dicit, Qui delectat emolumenti ſui cauſa, vt inde ſibi proueniat in pecuniis, & in his quæ in pecuniis comparantur, vtilitas, adulator vocatur

Verſ. gen. Tres & viginti priores ſunt trochaici tetr. catal. Reliqui omnes iambici tetr. ii que etiam catal. præter viceſimum ſextum, & quinquageſimum ſextum, qui ſunt acatalectici.

GNATO *paraſitus*, PARMENO. H. Proſopographia, qua Gnatonis perſona mirè & ſplendidè deſcribitur.

ſſbſſſt- DII *immortáles, hómini homo quid præſtat! ſtulto intélligens* Exordium ductũ à ſentẽtia paraſitica.

xſaſtſt- t *Quid' intereſt! hoc ádeò ex hac re venit in mentem mihi;* *Si hunc iambicũ manis, ſic metire,* ijdſſiſi.

ſaaſxſtv ſaaſt *Conuéni hódie aduéniens quendam mĕi loci hinc, [atque órdinis,* *Al.* [*atque ordinis Hominem.*]

xſabtdtv *Hóminem] haud impûrum, ítidem pátria qui abligurierat bona.* *Haud impurum.* Id eſt, non auarum.

Vídeo

• L. Proſopopœia. Dialogicos hæc di cuntur.

Video ſentũ ſqualidũ, ęgrũ, pannis annisque obſitũ, bſſſſi
* *Quid iſtuc ornati, inquam? Quoniam miſer quod* ſſsaaai
habui, perdidi: hem

Totus hic versus est iambicus, ſſſaibſp: & elisio d in [Quid] ſſſsaibſp. Al. [Quid iſtic ornatus, inquam eſt?] ſſſaibſp. & eliſio in [ornatus] ſſſaibſp. [Quid iſtuc inquā ornati eſt quoniam quod miſer] ſſſadaiu.

Omnia hæc ex media ſumuntur conſuetudine.

Quò redactus ſum! omnes noti me, atque amici ſſſſſ-
deſerunt.

• L. Magnifica & ſuperba contemptio.

Hic ego illum contempſi præ me. * *Quid homo, inquam, ignauiſſime?* ſſſſaſt d

Al. [paraſti te] & [ſiet] bi ſibſij.

Itan' ſe paraſti, ut ſpes nulla reliqua in te [ſit] tibi? bſſ bſt-

• L. Exemplum diſſimile à ſeipſo, ad amplificationem.

Simul conſilium cum re amiſti? * *viden' me ex eodem ortum loco?* caſſſci- aaliſſ

Si iambicum mauis, ſic metire, idſſaali: vel ſic, idſſiſſi. eliſio videlicet u in [viden'] & [eodem] ſectio deſyllabo: ſi legas [vide] ſit vide, erit dactylus.

Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis? tſſbſt

* Metaphoricôs à peregrinantibus.

* *Omnia habeo, neque quicquam habeo: nihil cum eſt, nihil defit tamen.* dada ſiv

• L. Obiectio ad purgationem.

* *At ego infelix, neq; ridiculus eſſe, neq; plagas pati* aſsbiat-
Poſſum. Quid tu his rebus credis fieri? * *tota erras via.* ſſſaſt-

• L. Solutio & refutatio à temporibus.

Olim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclum prius. ſſaſdſt ſſ

• L. Confirmat ſuo exemplo, & id latiùs exponit.

Hoc nouum eſt aucupium: * *ego adeò hanc primus inueni viam.* tſbatſt

Glorioſos & iactabundos carpit. Adulatorũ officiũ.

Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt: datſſſ

Al. [ſunt tamẽ: hos] ſaſſaat-: vbi in [hiſce] h vim habet conſonantis. ſic in [his] in ſequenti verſu.

Nec [ſunt: hos] conſector: hiſce ego non paro, me vt rideant: ſſtdtſt-
Sed [his] vltrò arrideo, & eorum ingenia admiror ſimul: ſſtadſt

• L. Studium aſſentationis ſcitè expreſſum.

* *Quicquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque.* ſſſſſt
Negat quis, nego: ait, aio. poſtremò imperaui egomet mihi cbtſtdi idiiſiai

O'mnia

ſſſſſſv O'mnia aſſentári. I S quæſtus nunc eſt multò vbérrimus.

Sententia veriſſima, hac præſertim tempeſtate.

{ ſbaſſſv ſbaſ P. Scitum hercle hóminem: hic hómines [prorſus] ex ſtultis inſános facit.

Al. [prorſum]. ſbaſſsv.

diaiiiiv G. Dum hæc lóquimur, intéreà loci ad macéllum vbi [venîmus.]

R. Al. [aduenimus]. ali. [aduentamus]. diaiijſi.

ſſſiiij– Concúrrunt læti mî óbuiàm Cupedinárij [omnes,]

Mu. [, Coqui,] ſſſiiij: vt ſit acatalecticus, veluti & ſequens. R [Cetarij,] ſed verſus non conſtat.

{ſiſſſi [Cetárij, Lánij, Coqui.] Fartóres, Piſcatóres, Aúcupes,

[Aucupes] (inquit Eraſmus) videtur adiectum, & repugnat verſui, nec ponitur à Donato. A ſi illud vocabulum abyciar, ſic ſcande, ſiaiſſi–: poteſt tamē retineri, ſi in [Cetarij, lanij] quatuor y ÿ in duo contrahantur, & creticus ſecundo loco ſtatur. Alij in fine præcedētis verſus pro [omnes] ponunt [lanij], ſſſiijd–, vbi rij pro vna ſyllaba ſumitur. Alterum poſteà verſum ſic legunt, [Cetarij, coqui, fartores, piſcatores, aucupes.] ſijſſſi. Glareanus verò ſic tum hunc legit, [Coqui omnes. cetarij. aucupes. fartores, piſcatores,] iſuiſſſ–: vel ſic, iſſiſſſ–, rij facto monoſyllabo, ac toto eliſo.

Mu. [Lanij. cetarij,] aſiſſſſi. R [Lanij. Coqui.] ſed verſus non conſtat.

aſſidſſv Quibus & re ſalua, & pérdita profúeram, & proſum ſæpe.

iſſ ſſiv Salûtant: ad cœnam vocāt*: aduêntū gratulântur.

* D. Antiptoſis: aduentū pro aduētui.

{dii ſſiv diib Ille vbi miſer famélicus videt me eſſe * [in tantum honôrem,] & E. Al. [in tanto honore].

* Vetus eſt, pro in tāto honore. In poteſtatem dixit Cic. pro in poteſtate.

diſbiſiv Tam fácilè victum quǽrere: ibi homo cœpit me obſecrâre,

diſiſſſ– Vt ſibi licêret díſcere id de me. ſectári iuſſi.

* L. Ridicula comparatio.

dſbaſiſ– [Si pote:] * tanquam Philoſophôrum habent diſciplinæ ex ipſis

G. Al. [Si potis eſt.] dſdijſſ–: Aldus vtrunque omiſerat.

ibjailiv Vocábula paraſiti ítidem vt Gnatónici vocêntur.

{aiſbadiv aia P. [Vidén' ótium,] & cíbus quid [fáciat] aliênus?

G. * ſed ego ceſſo Bembus [Vidén' oſſum.] A tū in [oſſum] i. os, nihil eliderdum. D. Aliàs [facit] aijdadiv.

* L. Præparatio ad congreſſum Parmenonis

ſſſaſſiv Ad Tháidem hanc dedúcere, & [rogitàre] ad *cœnam vt [véniat?] Al. [veniat.] ſine interrogatione.

E. Al. [rogare]. ſiſijſdv.

* Go. Cæna hîc pro prandio.

ſſſſd– Sed Parmenônem [ante óſtium Thaîdis] triſtem vídeo

G. [Thaidis] penultima longa diphthongo ei, vel licentia: aut lege [Thaidis oſtium ante], ſiſaijdv. Mu [ante oſtium meretricis]. ſſiaſdv. D Al. [ante oſtium Thaïs], A quæ lectio verſui repugnat.

•D.Prouerbialiter. Gl.[hi],ſsſiſdſ-.

Riuâlis ſeruum: *ſalua res eſt:nimirum[hîc]hómines ſſſcſdſ-
frigent.

•L.Parmeno ſecum irriſoriè.

Nebulônem hunc certum eſt lúdere. P. *[hice] hoc aſsiſiju
múnere arbitrântur R.Al.[yce]. Priſcianus legit [hiſce],G[ilice],aſsbſiju:vel[iſte hoc munere arbitratur.]

•Mu.Glorioſa ſalutatio D paraſiticæ elegantiæ ὑπερβολῆς plena.

Sŭam Tháidĕ eſſe. G. *plúrima ſalûte Parmenônĕ {ſiliiiiu ſ
Summum ſuum[impértit]Gnato.quid águur? P.*ſta-* ſiſibſd-
tur. G.*video,* Al.[impartit].

•L.Facetum reſpōſum & in expectatum: Mu καὶ παρὰ προσδοκίαν.

Nunquídnam hîc, quod nolis,vides? P. **te.* G.*credo.* ſſiiſbu
at nunquid áliud?

•B.A corporis habitu.

P.*Quî dum?* G. **quia triſtis es.* P.*nihil équidem.* {ſaiuſſu ſadaſſi.
G.*ne ſis:ſed quid vidêtur*

* D.Inimica laudatio.

Hoc tibi mancipium? P. **non malum hercle.* G. *vro* ddſidſb-
hóminem. P.*[vt falſus ánimi eſt.]* R.[vt falſus animi!] al. [vt falſus!]tum h vim habet conſonantis in[hercle]&[hominē],ddſiſbſu.

Gnato inſultat Parmenoni.

G.*Quam hoc munus gratum Tháidi arbitrâre eſſe?* ſſijſſ-
P.**hoc nunc dices,*

* L Occupationi reſpōdetur prouerbiali ſententia.

*Eiéctos hinc nos.*O'MNIVM RERVM HEVS ſſiſij-
viciſſitûdo eſt.

•L.Irriſio.

G. * *Sex ego te totos Pármeno hos menſes quiêtum* dſsiſiſu
reddam:
Ne ſurſum,dĕórſum cúrſites,néve vſque ad lucem ſſiſſa-
vígiles.

Sic ſoleo.ecclipſis, ſcilicet Beare. D Hoc αἰσχροῦ ... [illegible]

Ecquid beo te? S. *mén?papá.* G. *ſic ſóleo amícos.* ſiſidiſu
P. *laudo.*

R. [profectus], diſiibd-. D[Detineo te: fortaſſe tu profecturus].

G. *Detíneo te fortáſſe:tu[profectûrus]áliò fúeras.* {diſiſbd diſiid

•Ironicè.

P.*Nuſquam.* G.**tum tu igitur[paulum]da mihi ópe* ſdiſbdſu
ræ,fac vt admíttar G.Al.[paululum],ſdſbdſu:vel tot[mihi]eliſo.ſdiiddſu.Aly omittunt[vt].ſdſsbſſu.

• D. Hoc quaſi ad Gnathonem , ſed lentè ac ſub lingua ſubmurmurat.

Ad illam. P. *age modò, nunc tibi patent fores hæ,* {iadiinſu iadiid
**quia iſtam ducis.* Si[quia]monoſyllabum manu.ſic ſcande,iadiiſſu.

•L.Prædictio in digredientem: D& hoc lentiùs.

G. *Num quem euocári hinc vis foras?* P. * *ſine bi-* ſiſiaidu
duum hoc prætéreat:

•D.A contrariis,& eſt hyperbole expreſſiſſima.

* *Qui mihi [nunc vno digitulo fores áperis] fortu-* dſdadſſu
nátus, G.[aperis nunc fores vno digitulo],dſiſbſſu, vel toto [mihi]eliſo.dſiſbſſu. Mu[nunc vno digitulo forē aperis,]dſdibſſu;& in ſequenti[iſtam].

Ne

ſſiiſſ- *Næ tu iſtas faxo cálcibus ſæpe inſultâbis fruſtra.*

aſſ bſiſ- G. *E'tiam nunc hîc ſtas Pármeno? eho númnam hîc relíctus cuſtos,*

ſſiſaſp *Ne quis fortè internúntius clàm à mílite ad iſtam cúrſitet?*

iſsiſd- P. * *Facétè dictum: mira verò, míliti quæ pláceant.* * D. Ironicôs, quia infacetè.

diſiſv * *Sed video herilem filium minôrem huc aduenîre.* *V. Paraſceue, qua affectum Chæreæ in futura ſcena exprimit.

ſſdiaſi- *Miror quid' ex [Piræo] abíerit: nam ibi cuſtos públicè eſt nunc.* G. [Puræo], ſſdaaſi-.

dſaidſſv *Non témere eſt, & próperans venit: [néſcio quid circunſpéctat.]* Al. [quid circunſpectat:] ſed in verſu deerit pes vnus.

ACT. II. SCEN. III.

A R G. [MU] Chærea, cùm in vrbem veniret procuraturus cœnam ſodalibus, obuium habuit Gnathoné cum puella, [H] quæ Thaidi data erat dono: [MU] cuius ſubito amore correptus, cùm eam perſequeretur, incidit in Archidemidem ſenem, à quo detentus eam amiſit è conſpectu. [D] Huius adhuc ephebi nouus amor, [P] laúsque fórmæ virginis conſpectæ, [H] cum querela pathetica Chæreæ ob eam in via amiſſam, hîc primùm demonſtratur. [MU] Ipſe deinde cũ Parmenone deliberans inducitur quomodo ea potiri queat, tandémque conſilium capiens de ornatu eunuchi induendo, [L] ſub cuius habitu ad eam deducatur: [D] eáque omnia tanta virtute Poëtæ Comici, vt hoc commentum non quæſitum eſſe, ſed occurriſſe ſua ſponte videatur. [L] E'ſtque hîc velut nouũ argumentũ & occaſio noui motus in fabula. [V] *Theſes.* 1 Stultum eſt ſtudium amantium, & verè hîc perſpicitur, vt Diogenes amorem otioſorum negotiũ dixerat. Hic enim affectus otio deditos occupat. Nam Chærea dum otio vacat, in rem negotioſiſſimam incidit. Quare Theophraſtus interrogatus: quid eſſet amor? reſpondit, πάθος ψυχῆς σχολαζούσης. 2 Pulchra amantibus videntur, quæ non ſunt, iuxta Theocritum. 3 Seruus eſt modò fidelis, modò malus conſultor. Hæc ſcena in ſeruo quidem eſt θεραπευτικὴ, aut συμβουλευτικὴ. Afflicto enim medetur, & conſulit. In Chærea autem σχετλιαστικὴ. Eſt enim propter infauſtum amorem grauiſſima querela. [M] Primos adoleſcentis ardores, & Venereos æſtus, poſthabita rei domeſticæ ac publicæ cura, hæc ſcena exprimit. Sectantur enim adoleſcentes (vt ait Philoſophus libro ſecundo Rheto. ad Theodecten: quod & Horatius in arte Poëtica repetiit, cuiuſque ætatis mores deſcribens & ſtudia Venereas voluptates, & vehementer concupiſcunt, celeriter autẽ deſinunt. E'ſtque illis amor vehemẽs, vt ſitis famẽſque laborãtibus,

Verſ. gen. Sedecim trochaici catalectici, vnus monometer, qui ab Eraſmo creticus dicitur, nempe primus: & quindecim tetrametri, ſeptimus ſcilicet, & ſexageſimus primus cum tredecim hunc continuo ſequentibus. Reliqui huius ſcenæ omnes ſunt iambici è quibus vnus dimeter acat. videlicet decimusquartus: triginta trimetri acat. qui & ſenarij, nempe viceſimus octauus, & triceſimus primus cum duodetriginta mox ſequentibus: cæteri tetrametri. atque ex his rurſum vnus brachycatalecticus, viceſimuſſeptimus: tres catalectici, octauus, duodecimus, & vndetrigeſimus: & ſeptem ac quadraginta acatalectici. nempe ſecundus cum quatuor ſequentibus, nonus ac duo ſequentes, decimuſtertius, & decimusquintus cum vndecim ſequẽtibus, præterea trigeſimus, ſexageſimus, & ſeptuageſimuſquintus cum tribus & viginti ſequentibus ad finem vſque ſcenæ.

CHAEREA *adoleſcens*, PARMENO.

OCCIDI. Occaſio tãquã nouæ fabulæ, & noui motus in hac Comœdia. eſt autẽ ratio plena affectibus, & querela ob amiſſam virginẽ.

aſdiſſi *Neque virgo eſt vſquam: neque ego, qui [illã è conſpéctu] amiſi meo.* Al. [è conſpectu illam]. 'D. Neque ego, Sa is

amatoriè, qui ſe quoque perdidit, dū illā nō inuenit.
*L. Exclamatio admirantis.
Virginis laus à forma.
*L. Parmeno admonet ſpectatorem.
R. Valla[alter,]ᴳſed verſus non conſtat.
*Donatus nō inſerit hic Chęreæ perſonam, ſed cōtinuatam facit Parmenonis orationem.
Plaut. in Amphitr. Patum etiā præut futurum eſt prædicas. éſtq; ſæpe Plauti hac figura vſus.
Al.[illum vel flocci], R. [illum flocci.] dſdſſſp.
*L. Attende affectū ex vultu & feſtinatione.
Perturbatio ex amore.
In[hercule]h vim habet conſonātis, al.[hercle]ſed verſus non ſanatur.
In [hem] h vim habet cōſonātis, ᴰAl.[chē], ſbſſiſſi, Si cū h, Parmeno: ſi leniter, Chærea.
*L. Obteſtatio, quæ proſopopœia amplificatur.
*D. Mimeſis.
G. Inueni eſt imperatiui modi.
*L. A merito: & omne penum dixit ϖαντεδαϖὰς, & per auxeſin, augendi cauſa.
*D. Hæc à Parmenone vel à Chærea dici poſſunt.

Vbi quæram! vbi inueſtígem! quē percónter! [quam aiſſſſp
inſíſtam viam!] D. Al.[qua inſiſtam via?]
Incértus ſum: vna hæc ſpes eſt, vbi vbi eſt, díu celári {ſſſd=ſſi ſſſdi
non poteſt.
* *O fáciem pulchram! déleo omnes dĕhinc ex ánimo* dſſiſddi
mulieres:
Tædet harum quotĭdianārū́ formārum. P. **ecce au-* ſſbſſſſp
tem [álterum.] In[harum]h vim habet conſonantis: ᴳ [quotidianarum harū], ſſiſſſſp: vel ſic, ſbſſſſv.
*[Néſcio quid de amôre] lóquitur.** C H. *ô infortunā-* d:daſſv
tum ſenem. Al.[De amore neſcio quid], ijabſſſp.
P. *Hic verò eſt, qui ſi amâre [occœperit,] ludum io-* ſsiſiſv
cúmque Al.[cœperit.]ſſiijſiv.
Dices fuíſſe illū́ álterū́, præut huius rábies quæ dabit. ſiſiadſp
C H. *Vt [illum di] děǽque sénium perdāt, qui me hó-* {ſ=bſſaal aſ
die remorâtus eſt, Al.[dij illum], ſ=bſſaai.
Méque ádeò, qui reſtĭterim: tum autem, qui [illum dcaſſſſp
non flocci] fécerim.
Sed eccum Parmenônem. ſalue. P. **quid tu es triſtis,* c=ſſsbv
[quídve es álacris?] Al.[quidni es alacris!] ᴳ [quid alacris?] iſiſſſdp.
Vnde is? C H. *ego néſcio*ᴴ *hércule neque vnde eam,* ſaidijap
neque quorſum eam:
Ita prorſum oblîtus ſum mei. aiſi
P. *Qui quæſo!* C H. *amo*ᴴ. *[*P. *hem.* C H.*]* **nūc te Pár-* ſiſſiſſi
meno oſténdes qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpe pollícitum eſſe, * *Chærea áliquid* ſaiajbij
inueni
Modò quod ames: in ea re vtilitâtem ego fáciam vt =dſa=ſſp
cognóſcas meam:
* *Cùm in céllulam ad te patris penum [omne] conge-* {ſi=iiiſp ſid
rêbam clánculum. D. Al.[omnem], ſi=ſiſp.
P. *Age inépte.* C H. *hoc hercle factum eſt. [fac ſis]* aſiſſſi
nunc promíſſa appáreant, Al.[faxis.]
* *Siue ádeò digna res eſt, vbi tu neruos [inténdas]* dſidſſi
tuos. R. Al.[extendas].

Haud

dſſiſſi *Haud ſimilis virgo eſt vírginum noſtrârum: * quas matres ſtudent*

ſdſiſſai *Demiſſis húmeris eſſe, vincto péctore, vt [gráciles] ſient.*

ſbſdſſp *Si qua eſt habítior paulò, púgilem eſſe aiunt: dedû-cunt cibum:*

ſcſiſſii *Támetſi bona eſt natûra, reddũt curatúra iúnceas.*

aiſidiſi *Itáque ergo amântur.* P. *quid tua iſtæc?* CH. *noua fi-gûra oris.* P. *papǽ!*

ſcſdſſp a CH. *Color vèrus: corpus ſólidum, & ſucci plenum.*
P. *anni?* [CH. *anni! ſéxdecim.*] *Al. [CH. ſexdecim.]* iſſaſſp.

ſſaſsij P. *Flos ipſe.* CH. *hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precário*

ſſaſcſap *Fac tradas: mèa nihil refert, dum pótiar modó.*

ſiſiſſbu P. *Quid virgo, cuia eſt!* CH. *néſcio hercle.* P. *vnde eſt?* CH. *tantúndem.* P. *vbi hábitat?*

diſidſdp CH. *Ne id quidem.* P. *vbi vidíſti?* CH. *in via.* P. *qua ratiône amíſti!* CH. *id équidem*

dſdſip *Aduéniens mecum ſtomachâbar modó: * neque*

ſbſsij *Quenquã eſſe ego hóminẽ árbitror, cui magis bona*

ſiſſſi *Felicitátes omnes aduérſa ſient.*

iddſſi P. *Quid hoc eſt ſcéleris!* CH. *périj.* P. *quid factum eſt?* CH. *rogas!*

iſſſip *Patris cognâtum, atque æquâlem, [Archidémidẽ]*

ſſdſip *Noſtin'?* P. *quid ni!* CH. *is, dum ſequor hanc, fit mi-hi óbuiám.*

ſiſſp ſid P. *Incómmodè hercle.* CH. * *[immo] enimùero infe-líciter:*

ſbiſij *Nam incómmoda ália ſunt dicênda, Pármeno.*

ſiaiſp * *Illum liquet mihi deierâre his ménſibus*

ſſſsij *[Sex, ſeptem] prorſum non vidíſſe próximis:*

adſdap adſdd *Niſi nunc cùm minimè vellẽ, míniméque opus fuit.*

aſddſi * *Eho, nónne hoc monſtri ſimile eſt! quid ais!* P. *má-xumé.*

*D. Reprehẽdit induſtriæ cultum, & laudat pulchritudinem naturæ.
R. *Probus legit [gracilæ] à nominatiuo gracila.*

In [tametſi] elidi videtur am, perinde àc ſi eſſent duæ dictiones. G *[natura eſt,]* idſſſſi.

Deſcriptio formoſæ puellæ.

Affectus amatorius.

In hoc verſu deeſt pes, G *niſi legamus [hanc Parmeno tu]* ſſaaſſij. *Legitur & hic verſus abſque vllo [vel]: tum erit ſenarius, vt ſequẽs.* ſſiſij

D. *Amiſti,* per ſyncopã, pro amiſiſti.
*L. Incuſatio fortunæ.
Cuique ſuæ iniuriæ maximæ videntur.
L. *Perij*, Dolentis, & indignantis.
R. *Al. [Archimenidem] ſed mendosè.*
Quid ni: correptio.

*L. Correctio.
Go. [imo] prima breui. ſiaſſp.
* L. Amplificatio indignitatis à tempore.
R. *Vulgò [Sex vel ſeptem], ſed malè.* ſſſſai.
*L. Animaduerſionem poſtulanti: & habet vim epiphonematis.

Hypotypoſis odioſi ſenis.
Hyperbole ex faſtidio orta.

C H. *Contínuò accúrrit ad me, quàm longè quidem,* dſiſſp
Incúruus, trémulus, lábys demiſſis, gemens. ſddſsi
Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit. réſtiti. ſaiſi

*Mu. Importunam odioſi ſenis macrologiam pereleganter imitatur.
E. Aliàs [loquitur.] dbibſp.

* *Scin' quid ego te volêbam? dic. cras eſt mihi* dijſsi
Iudícium. quid tum? vt dilig̃enter núnties dſsiſi
Patri, aduocâtus manè mihi eſſe vt memínerit. iiſadp
Dum hæc ſdicit, ſábiit hora: rogo nunquid velit. ſbibſp
Rectè, inquit. ábeo. cùm huc reſpício ad vírginem, ſbidſp

Si bacchius reÿcitur, E [hanc] redundat in metro, ^ vel legendū [in noſtram hanc] ſdſſſp.

Illa ſeſe intereà cómmodùm huc aduórterat, {ᵃdſiſp / a}
In hanc noſtram plâteā. P. * *mirū ni hāc dicit, modò* ſdſſp
Huic quæ data eſt dono. C H. *huc cùm aduénio, nulla erat.* ſidip

* L. Affirmatio agnoſcentis puellā.
D. *Verum* hic inceptiua particula eſt, non relatiua.

P. *Cómites ſecúti ſcilicet ſunt vírginem?* aiſiſp
C H. *Verùm, paraſitus cum ancilla.* P. *ipſa eſt* [ſcilicet,] ſaſſip
Bemb. [ſcilicet,]

* L. Verbum deſperationis, trāſlatum à mortuis.
* B. Aſyndeton.
D. *Noſtin'! & ſcis vbi ſiet!* Repetitio amatoria.

Déſine: iam conclamâtum eſt.* C H. *álias res agis.* dſſdſp
P. *Iſtuc ago quidē.* C H. *noſtin' quæ ſit? dic mihi: aut* ſbiſſi
Vidiſtin'? P. * *vidi: noui: ſcio, quò abdûcta ſit.* ſſdſp
C H. *ſEhoſ Pármeno mi, noſtin'!* P. *noui.* C H. *ſ&ſ ſcis vbi ſiet!* aaſſdp
E. *Al.* [O], ſaſſdp. & *aliàs omittitur* [&].

Aliàs [*meretricem Thaidē:*] ſſdſtſr–. *vel* [*e:*] *facto monoſyllabo*, ſſdſtſt–. *Alÿ tollunt* [*meretrix ē*] *ſiétque ſenarius, vt præcedentes.* ſſiaſi.

P. *Huc dedûcta eſt ad ſ Tháidem meretrîcem: ſei do no data eſt.* ſſiaiſi
C H. * *Quis is eſt tam potens cum tanto múnere hoc!* atſtſt–
P. *miles Thraſo*

* Munus affectatè laudat.

Phædriæ riuâlis. C H. *duras fratris partes prǽdicas.* tſſſt–
S. *ſImmoſ enim ſi ſcias quod donum huic dono cōtrà cómparet:* {tſſſt / tſſ}
Go. [Immò] prima breui. atſſſtv.

G. Al. [magis id dicas.] dſſiſiſi.
Her, pro heri.
Gemina vituperatio, ab ætate, & ſexu:

Tum ſmagiſ dicas.ſ C H. *quódnam quæſo hercle?* P. {ᵃſſſt– / d}
eunûchum. C H. *illúmne óbſecro,*
Inhonéſtum hóminem, quem mercâtus eſt here, ſſenem mulíerem!ſ aaſtabv
G. [mulierē ſenem:] aaſtdbtv.

* L. Contemptè & cōtumelioſè, & ad laudē virginis refertur.

P. *Iſtunc ipſum.* C H. * *homo quatiêtur certè cum dono foras.* ſbſſt–
Sed' iſtam Tháidem non ſciui nobis vicinā. P. *haud diu eſt.* {ᵃtſſſt– / ſ}

C H. *Pér*

aſaſſat– CH. *Périj,* nunquámne étiam me illam vidiſſe! ého-*
dum dic mihi:

ſſſaſb– *E'ſtne, vt fertur, forma?* P. *ſané.* CH. *at nihil ad no-*
ſtram hanc. P. *ália res eſt.*

ttaaat– CH. *[O'bſecro] hercle Pármeno, fac vt pótiar.* P. *fá-*
ciam ſédulò, ac *Al. [Obſecro te].* dtaaat–.

b×ſdſſ:v *Dabo óperam: adiuuâbo. nunquid [me álud vis?]*
CH. *quò nunc is?* P. *domum, vt*

dtſſſt.v *Mancipia hæc, ita vt iuſſit frater, dedûcam ad*
Tháidem.

ſſſdſtv CH.* *O' fortunâtum iſtum eunûchum, qui quidem*
in hanc detur domum!

baſſſt– P. *Quid ita?* CH. *rógitas! ſumma forma ſemper con-*
ſéruam domi

iſtbiiſp *Vidêbit: colloquêtur: áderit vnà in vnis ǽdibus.*

iſddſſp *Cibum nōnúnquam cápiet [cum ea]: intérdum pro-*
pter dórmiet.

ſſſſſi P. *Quid ſi nunc tute fortunâtus fias!* CH. *qua re*
Pármeno!

{ſdſſſi ſdſſ} *Reſpónde.* P. *cápias tu illíus veſtem.* CH. *veſtem!*
quid tum póſteá?

iſſiſſi P. *Pro illo te [ducam.]* CH. *aúdio.* P. *te eſſe illum di-*
cam. CH. *intéllego.*

{ſiiiſſp ſiiia} P. *Tu illis fruâre cómmodis, quibus tu illum dicé-*
bas modó:

idſſſſi *Cibum vnà cápias, adſis, tangas, ludas, propter*
dórmias.

dſdſdſi *Quandóquidem illârum neque quiſquam te no-*
uit, neque ſcit qui ſies:

dſſaiſi *Prætéreà forma, [ætas,] ipſa eſt,* fácilè vt pro eu-*
núcho probes.

ſſſdſai CH. *[Dixiſti] pulchré: nūquam vidi mélius cōſilium*
dari. *G. Al. [Dixti], tum fuerit trochaicus,* ſſſadt–.

aiſſiſp *Age, [eâmus intró: nunc iam] orna me: abduc, duc,*
quantùm potes. *Bebus ita diſtinguit [eamus intro nūc iā:]*

*D. Artificiosè inculcat Poëta *τὸ ἀτ-βανειν.*

G. In [res] eliditur es: vel legendū [res alia] ſſſaid–.

Parmeno diligentiam pollicetur.

R. Aliàs [me vis?] btiſſtv. *Alij iūgūt [vt] cū ſequēti verſu: ſed a priore elidēdū.*

* Occaſio noui motus, & conſilii, quo pro eunucho deducetur adoleſcens.

Quinque amoris gradus.

G. Vel in [cum] vel in [ea] vltima non eliditur.

Poteſt hic cenſeri trochaicus cat. ſſſſit–. *Al [dedúcā.]* ſſiſſſi.

D. *Illarum*, pro ex illis, & *Quiſquam* fœm. gen. ponitur.

*B. A' facili & poſſibili.

Si elidatur o in [pro] erit trochaicus, dſſaſt–. *ab. [& ætas].* dſſdſi. *al. [atque ætas]*, dſſdſi. *Al. [ætas ipſa eſt. facilè vt te pro]*, dſſaſi.

* D. Vafer ſeruus nõ vult videri ſceleris author.

P.* *Quid agis! iocâbar équidem.* CH. *garris.* P. *perij, quid ego egi miſer!* aibſddſp

Quò trudis! percúleris iam tu me. tibi équidem dico, mane. ſſaſdiſi

Calidum θερμὸν, Græci pro periculo dicũt: ſic & Cic. 1. Off. [D] *Melius [callidum] legitur.* [G] *O, imo neque verſui neque ſenſui ſatis congruit.*

CH. *Eâmus.* P. *pergin'!* CH. *certum eſt.* P. *vidè ne nimiùm [cálidum,] hoc ſit modó.* iſſdddſp

CH. *Non eſt profécto: ſine.* P. AT ENIM *iſtæc in me cudêtur faba. ah,* ſidiſſſj

* L. Refutatio á retaliandi iure.

[Flagitium fácimus.] CH.* *an id flagitium eſt, ſi in domum meretríciam* bdabſiap *Al. [Flagitium, facimus.]*

Crucibus, id eſt, tormentis.

Dedûcar: & illis crúcibus, quæ nos, noſtrámque adoleſcéntiam ſadſſdſp

* B. A meritis.

G. Si bacchius reſpuitur, prima huius verſus ad præcedẽtẽ pertinet: [E] *vel legendum [deſpectã,]* iſſſiiai.

Habent [deſpicâtam.] & quæ nos ſemper ómnibus cruciant modis,* ciſſiiaj

Nunc réferam grátiam, atque eas itidem fallam, vt ab illis fállimur! {dſadſaſp dſi}

An pótiùs hæc pati? æquum eſt fieri, vt à me ludâtur dolis. dijdiſſj

* L. Occupatio quæ refellitur ſimplici contradictione.

* *Quod qui reſcierint, culpent! illud méritò factum omnes putent.* ſdſſdſsj

R. *Al. [Quid iſtic? ſi certum eſt facere, faciam:] ſed corrupté.*

P. *[Quid' iſtuc! ſi certum eſt fácere. fácias:] verùm ne poſt cónferas* {cſdbſſi ſ}

R. *Al. [immo cogo,]* [A] *tũ in [atque] nihil elidendum,* ſſaiſſij.

Culpam in me. CH. *non fáciam.* P. *iubésne?* CH. *[iúbeo, cogo.] atque ímpero.* ſſaibiſi

Al. [authoritatem tuam.] ſdiſuaſp.

P. *Nunquam d fúgiam [authoritâtem.] ſéquere.* ſdſidiſp

CH. *dij vortant bene.* *Muretus hic ita diſtinguit perſonarum nomina, [CH. iubeo, cogo, atque impero. Nunquam defugiam authoritatem. P. ſequere. di vortant bene.]*

ACT. III. SCEN. I.

ARG. [D] Hic ſermo ſic prodit, vt poſt ſcenam inchoatus eſſe videatur. cõtinet autem aſſentationem paraſiticam, & ſtultitiam glorioſi militis, [L] nam Gnato paraſitico more, militi ſibi ſtultè blandienti aſſentatur: [B] aſſentanti credit Thraſo, ſéque, & facta ſua immodicè iactitat. conſulit item Gnatho ne miles purget ſe Thaidi de amore Pamphilæ, imò potiùs augeat ſuſpicionem, ita par pari relaturus. [V] *Tixetis.* 1 Milites admodum glorioſi ſunt in Thraſonis perſona. dominatur enim ἀλαζονεία, arrogantia, factus, & id vitium quod ſibi plura permittit, quàm præſtare poſſit, & plerunque vt Plautus in Menæchmis ait, ad cyathũ. 2 Aſſentatores & palpatores à ſua ipſorum natura non deſciſcunt, maximè apud Thraſones, ideſt, eos, qui ſe primos eſſe volunt. Oratio Thraſonis eſt ἐπαγγελματικὰ voce admodum

iactab

iactabunda, verè Thraſonica, cùm mores glorioſorum militum ritè adumbrat. Et eiuſdem eſt arguméti miles glorioſus Plautinus. Verùm in Gnathone eſt adulatoria, quæ Græcis eſt κολακευτική: cuius non tantùm hoc loci inſigne exemplum eſt, ſed & ſingularis experientia, quatuor capitibus, vt arriſione, admiratione, laudatione, & ſuffragatione, vel affirmãdo, vel negando, abſoluta. [M] Stolidum animum glorioſi militis, qui ſe ignorans, & aliunde pẽdens, opinionibus inflatur & irridetur, in maximíſque verſatur erroribus, hæc ſcena exprimit. Cic. lib. 1. Offic. ſic ait, Deforme etiam eſt de ſeipſo prædicare, falſa præſertim, & cum irriſione audientium imitari militem glorioſum. Et in Lælio ſic ſcribit, Nec paraſitorum in Comœdiis aſſentatio nobis faceta videretur, niſi eſſent milites glorioſi. Magnas verò agere gratias Thais mihi? Satis erat reſpondere, Magnas: Ingentes inquit. Semper auget aſſentatio, id quod is, ad cuius voluntatem dicitur, vult eſſe magnum.

Verſ. gen. Senarij ſiue iambici trim. acat.

THRASO *miles.* GNATO. PARMENO.

ſdijſi MAGNAS *verò ágere grátias Thais mihi?*
{ſaſſſp ſſ} G. *Ingénteis.* T. *ain' tu, læta eſt?* G. *non tam ipſo quidem*
ſſjſsj *Dono, quàm abs te datum eſſe. id verò ſériò*
iiſbſp *Triúmphat.** P. *huc prouiſo, vt vbi tempus ſiet,*
{ſaſiſp ſſ} *Dedûcam. ſed' eccum militem.* T. *eſt iſtuc datum*
iſbſap *[Profécto, vt grata mihi ſint] quæ fácio, ómnia.*
ſdiſii G. *Aduórti hercle ánimum.* T. *vel rex ſemper [máximas]* *Al. [maxumas].*
aſſbſp *Mihi agêbat, quicquid féceram: álijs non item.*
iaſſſp G.* *Labôre aliéno [magnam] partam glóriam,*
ſſiijp *Verbis ſæpe in ſe [tránſmouet,] qui habet ſalem*
ſiſbſp *[Qui] in te eſt.* T. *habes.* G. *rex te ergo in óculis.* T. *ſcilicet.* *R. [Quod] id eſt, quæ res. G Eliditur d, vel bacchius loco primo. Mu [ſalem Qui]. aut [ſal Quod].*
ſiſiſp G. *[Geſtîre.* T. *verùm] crédere omnem exércitum,*
djſddi *Consília.* G. **mirum.* T. *tum ſícubi eum ſatietas*
aiſdſp *Hóminum, aut negóti ſiquando ódium céperat,*
abidſi *Requiéſcere vbi volêbat, quaſi. noſtin'?* G. *ſcio.*
addiai *Quaſi vbi illam expúeret miſériam ex ánimo.* T. *tenes.*
ſſſſi *Tum me conuîuam ſolum abducêbat ſibi.* G. ** hui,*
ſiſſſi *Regem elegántem narras.* T. *immo ſic homo [eſt.*
ſſaſſp *Perpaucôrum"] hóminum.* G.* *immo nullôrum árbitror,* *In [hominum] h vim habet conſonantis. poterit tamen ſyllaba precedens breuis cenſeri, ſdiſſp. Al. [Eſt perpaucorum], ſſaſſp.*

Anteà depinxit paraſitũ, nũc inſulſum & ineptum Thraſonem deſcribit.

*D. Tertia perſona venit in ſcenã: ſed ſeparatim loquitur & ſecum.

Miles glorioſus à fato & deorũ dono ſe laudat.

Al. [Profecto mihi: vt ſint grata] iſiap. vel mihi] facto monoſyllabo, eóque eliſo. iſſiap.

*L. Ironica & mordax aſſentatio.

Al. [magno].

Bẽb. [transfert,] A tũ in [habet] h *vim habet conſonantis,* ſſſſip.

Scilicet. mira laudis affectatio.

Bemb. [Geſtare. Th. verò:]

*V. Nunc admiratione adulatur.

*Amara & regis & Thraſonis irriſio.

* D. Hoc auerſus, ne miles audiat. Poteſt tamen & aliter intelligi, maximè cum milite. *Correctio eſt.

Si tecum viuit. T. *inuidêre omnes mihi:* ſiiſi
Mordêre clánculum: ego non flocci péndere. ſibſſp
Illi inuidêre miſeré: verum vnus tamen ſibſſp
Impénſè, elephántis quem I'ndicis præfécerat. ſiſ'ſp'
Is vbi moléſtus magis eſt, * *Quæſo, inquam, Strato* bidſsi.
E'óne es ferox, quia habes imperium in béllua?! {ſiadſi ſ}
G. *Pulchrè [mehércle] dictum & ſapiénter: papǽ,* ſijdſi
Iuguláras hóminem. quid' ille? T: *mutus ílico.* {adaiij adſ}
G. *Quidni eſſet?* P. * *dij [veſtram] fidem hóminem* ſſſbſp
pérditum, *Alij [voſtram].*
Miſerúmque, & illum ſacrílegum! T. *quid', illud* {aidiſſi aidiſ}
Gnato
Quo pacto Rhódium tetígerim in conuíuio: ſddſsi
Nunquid tibi dixi? G. *nunquam: ſed narra óbſecro.* ſaſſſi
* *Plus millies iam audíui.* T. *vnà in conuíuio* ſiſſſi
Erat hic, quem dico, Rhódius adoleſcéntulus: aſbbſp
Fortè hábui ſcortum: cœpit ad id allúdere, dſſbſp
Et me irridêre: Quid [ais] inquam, homo ímpudes! ſſbiij
* L E P V S' *tute es, & pulpaméntum quæris.* G. {ſiſſdp a}
ha, *ha*, *hæ.* * *In [ha, ha, hæ] nihil eliditur*
T. *Quid eſt?* G. *facétè, lépidè, lautè: nihil ſuprá.* {iidſſi iidſſ}
*[Tuum óbſecrône] hoc dictum erat? vetus' * crédidi.* {iiſiſſi iiſia}
T. *audíeras?* G. *ſæpe, & fertur in primis.* T. *meum eſt.* dſſiſi
G. *Dolet dictum imprudénti adoleſcénti, et líbero.* ſidſsi
P. *At te dij perdant.* G. *quid' ille quæſo?* T. *pérditus.* {ſſiip ſſſ}
Riſu omnes qui áderant emoríri. dénique ſdſiſp
Metuêbant omnes iam me. G. *non iniúria.* aſſſsi
T. *Sed heus tu* * *purgón' ego me de iſtac Tháidi,* iſbſsi
Quòd eam me amâre [ſuſpicâtur?] G. *nihil minús.* {aiijxp aiijſ}
Immo magis auge ſuſpiciónem. T. *cur?* G. *rogas!* ſaſaſi
Scin' ſiquando illa mentiônem Phǽdriæ ſſijſi
Facit, aut ſi laudat, te vt malè vrat? T. *ſéntio.* aſſiſi
G. * *Id vt ne fiat, hæc res ſola eſt remédio:* iſiſdi
Vbi nominâbit Phǽdriam, tu Pámphilam aiſiſp
Contínuò. ſiquando illa dicet, Phædriam dſſiſp
**Intro*

*L. Ridicula increpatio per proſopopœiam.
[mehercle] vnica dictio triſyllaba: aut ſi duæ ſint dictiones, h vim habet conſonantis. Al. [mehercule]. ſiadſi.
*L. Ad ſpectatores Parmeno.

*Hyperbole ex faſtidio narrãtis. hæc autem Gnato ſecũ, vel ad ſpectatores, nõ audiẽte milite. R. [agu.]
*L. Prouerbium in mollem & muliebria patientem.

E. Al. [tuum obſecro te]. Alias [Tuúmne obſecro]. iſſiſi.
Ridicula militis verba.
G. Si bacchium hic nõ recipis, non conſtabit verſus, niſi in [Dolet] elidas t. aſdſſi. Muſæpe enim hoc modo veteres poſitionem negligebant.
Alias [ſuſpicata eſt?]
*Paraſceue in prima fabulæ parte.
*L. Hoc conſilium Gnathonis pertinet ad œconomiã futuræ litis inter militem & Thaidẽ, eritque occaſio epitaſeos huius partis fabulæ.

ſſſp *Intromittâmus comeſſâtum: tu, Pámphilam — *G. [In] pertinet ad verſum præcedétem. Alij [Comeſſatum intromittamus:] ſſſſp.
ſſiſſi Cantâtum prouocêmus. ſi laudâbit hæc
ſſſſp Illîus formam: tu huius contrá. dénique,
ſijbſp [Tu par] pari reférto, quod eam [mórdeat.].

Al. [Par pro pari]. E [Par ſic pari] aut [Par mox pari]. P. Alij omittũt [tu], A ſed verſus non cõſtat, niſi ſit trochaicus trimeter catal. tttatu. Quidam in fine legunt [remordeat.] ſiibxp: vel [eam] facto monoſyllabo, ſiiaip.

aiſſii T. Sĭquidem me amâret, tum iſtuc prodéſſet Gnato.
ſſſip G. Quândò illud quód tu das, expêctat, atque amat:
ſiſſdp Iandûdum amat te: iandûdum illi fácile fit
ddſſip Quod dóleat: [métuet] ſemper, quĕ ipſa nunc capit — E. Al. [metuat].
ſſſdſi Fructum, néquando irâtus tu áliò cónferas. — Aliò locũ pro perſona poſuit.
{ axſſſp / . aſ } T. Bene dixti: ac mĭhi iſtuc non in mĕtem vénerat.
ddſiſp G. Ridículum, [nec] enim cogitáras: cæterùm — Al. [non]. dſCiſp.
Cdſſi Idem hoc tute mélius quantò inueniſſes Thraſó! — Quantò cum põdere pronuntiãdum.

[Idem] prima pertinet ad verſum præcedentem ſi bacchius non admittitur. Donatus omittit [Idem].

ACT. III. SCEN. II.

ARG. [D]Hic inducitur multiplex concurſus diſsimilium perſonarum, & tamen virtute & conſilio Poëtæ diſcretarum, vt confuſio nulla ſit facta ſermonis: ſimul etiã pro ſe cuique accommodata miré repræſentatur oratio. [E]Parmeno eunuchũm & Aethiopiſſam, Phædriæ munera tradit Thaidi, [Mu]coram Thraſone, [H]cum quo ea colloquebatur: [B]& vti iuſſus erat verbis ornat: [L]in quæ ineptè cauillatur Thraſo, aſſentãte interim Gnathone: [P]ambóque cõtrà & ea contemnunt, [B]& Parmenoni inſultant. [Mu]tandem Thais cum milite ad cœnã proficiſcitur. [V]*Theſes.* 1 Blandimenta ſcortorum ſunt veluti venena, quæ fugienda eſſe & ipſe Salomon in prouerbiis vrget. 2 Scorta habent, ſicut Plautus ait, oculatas manus. Verùm propter diſsimilium perſonarum concurſum variæ quoque ſunt orationum formæ, vtpote in Thaide eſt φιλικὴ, dum amicitiæ comparãdæ ſtudet: in Thraſone ψεκτικὴ, dum riualis munera contemnit: in Gnathone eſt κολακευτικὴ, dum de more militi aſſentatur, & nonnihil importunus: in Parmenone propter munera Phædriæ ἐγκωμιαστικὴ, propter militem & σκωπτικὴ: pleræque tamen vix inchoatæ in ea concertatione, & turbatum epitaſi miro artificio dirumpuntur. [M]Aſtus meretricius, verba ſubdola, & ſimulatus pro tempore ad fallendũ affectus, necnon amantium, ſiue ſtultitiæ, ſiue inſidiæ, ac commentum ad zelotypiam excitandam, exprimuntur hac ſcena. Meretrix quippe ſimulata fronte pluribus arridet, vt plures ſpoliet: & æmulationis ſemina ſpargit, vt inde abundantiorem habeat meſſem. Cõducit nanque meretricio quæſtui, complures habere amatores inuicem zelotypos: vt illorum ardore & ſtultitia fruatur. Vnde Plautus in Ciſtellaria dicit, Meretrix eſt fortunati oppidi ſimilima: non poteſt ſuã rem obtinere ſola ſine multis viris. Et paulò pòſt, Adſimulatè amare oportet. Nam ſi amas, extemplo meliùs illi multò quem amas conſulas, quàm rei tuæ.

Verſ. gen. Iambici trim. acat.

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATO. PYTHIAS *ancilla.*

ſiſiap AVDIRE vocem viſa ſum modò militis: — *Viſa ſum* de omni ſenſu dici poteſt.
ſſſiſp Atq; eccũ. ſalue mi Thraſo. TH. ô Thais mea,

Mĕum

Mĕum ſuáuium, quid ágitur? ecquid nos amas ſibiſſ / ſ
De fidícina iſtac? P. *quàm venúſté! quod dedit* diſiſp
Principium aduéniens! THA. *plúrimũ mérito tuo.* ddſiai
G. *Eâmus ergo ad cœnam: quid ſtas!* P. *hem álterũ:* iiſſp
Ex hómine hunc natũ dicas. TH. *vbi vis: nõ moror.* dſſdſp
P. *Adibo, atque adſimulâbo quaſi nunc éxeam:* iſ.bſp
Itûráne Thais quópiam es? THA. *[hem] Pármeno* iaſiſi
[Bene fecíſti:] hódie itûra. P. *quó?* THA. * *[quid', hunc non vides?]* adijſi / adijſ
R. *[Bene pol feciſti:] aſbaſi: vel facta ſynæreſi in [hodie] & ſyn-alœpha in [quid'].aſaiſi.*
P. *Vídeo, & me tædet:* * *vbi vis dona adſunt tibi* aſbſſi
A Phædria. THR. *quid ſtamus! cur non imus hinc!* ſiſſi
P. * *Quæſo hercle vt líceat, pace quod fiat tua,* ſdſiſi
Dare huic quæ vólumus, conuenîre & cólloqui. idſiſi
THR. *Perpúlchra credo dona, haud noſtris ſimília.* ſiiſdp
P. *Res indicâbit, heus iubête iſtos foras* ſiijſi
Exîre, quos iuſſi, ócyús. procêde tu huc. ſiſiſi
* *Ex Aethiópia eſt vſque hæc.* THR. * *hîc ſunt tres minæ.* ſbſſi
G. *Vix.* P. *vbi tu es Dore? accêde huc. [hem] eunûchum tibi* dſſſi
B. *Quid ſi [en], legatur? A ſed verſus non conſtat.*
Quàm liberáli fácie, quàm ætâte integra! ſidſſi
THA. *Ita me dij ament, honéſtus eſt.* P. *quid tu ăis Gnato?* aiijai / aiijſ
Nunquid habes quod contémnas? quid tu autem Thraſo? dſſiſi
Tacent: ſatis laudant. fac perículum * *in líteris,* iſſaſi / iaſi
Fac in palæ ſtra, in Múſicis: quæ líberum iſiſp
Scire æquum eſt adoleſcêntem, ſolértem dabo. ſdſſi
THR. *Ego illum eunûchum ſi ſit opus* * *vel ſóbrius.* iſſaſp
P. * *Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli póſtulat* ſſſiſp
Te viuere, & ſŭa cauſſa exclúdi cæ'teros: ſiſſi / ſiſ
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas aſdiſi
Oſténtat: neque tibi obſtat, quod * *quidam facit.* ſdiſp
Verùm vbi moléſtum non erit, vbi tu voles, diſbij

Vbi

* L. Ironia Parmenonis ad ſpectatores.
In [hem] h vim habet conſonantis. R [ehem] iaſbſi.
* L. Tacita correptio.
D. Hunc, mirè pronomen inuenit, ne quenquam lædat.
Al. *[ecquid hunc vides!]* adiiij *al* *[quid, hunc vides!]* adiiij.
* L. Hoc clarè dicitur.
* L. χαριεντισμός.
* Commendatio à lõginquitate loci.
* L. Extenuatio ad contemptum. Mina valebat decem coronatis.
* Olim his artibus liberi erudiebãtur.
* L. Verecunda [D] & honeſta eclipſis ob Thaidis præſentiã, [L] ad moderãdũ obſcœnũ dictũ inepti militis.
* L. Obliquè deſignat Thraſonem.
* B. Per contẽptum Thraſonem intelligit.

addſdp *Vbi tempus tibi erit, ſat habet ſi tum recipitur.*
ſſſbſp THR. *Appâret ſeruum hunc eſſe dómini paúperis,*
aiijſi *Miſérique.* G. * *nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,*
iſibſi *Qui habêret quî parâret álium, hunc pérpeti.*
iddſſi P. *Tace tu, quem* [*ego eſſe puto infra omnes ínfimos*]
aſaſſp *Hómines. nam qui huic ánimũ aſſentári indúxeris,*
ſſbiſp * *E' flamma te pétere cibum poſſe árbitror.*
ſiaſſi THR. *Iámne imus?* THA. *hos priùs introdûcam, &*
quæ volo
aijaaj *Simul imperâbo:* [*póſteà*] *continuò éxeo.*
ibſ‹ſp THR. *Ego hinc ábeo, tu iſtanc opperîre.* P. * *haud*
cónuenit [*Ego*] *prima poteſt a ſuperiore verſu pẽderẽ.* diliſp.
ſiſiſi *Vnà* [*ire amica cum, imperatôrem in via.*]
di'ddp THR. *Quid tibi ego multa dicã! dómini ſímilis es.*
aſſiſp G. *Ha", ha", hæ.* THR. *quid rides?* G. *iſtuc quod dixti*
modó: [*Ha, ha, hæ*] *anapæſtus.*
iſaſſp *Et illud de Rhódio dictum in mentem venit.*
ſiaſſi *Sed Thais exit.* THR. *abi, præcúrre,* * *vt ſint domi*
ijſiſi [*Parâta.*] G. *fiat.* THA. * *diligênter Pýthias*
G. *Al.* [*Parata omnia.*] ſaſiſi: *vel* idiili, [*fiat*] *pro mono ſyllabo ſum pto. vel lege* [*Præſto omnia.*] ſaſiſi.
ſſiſſp *Fac cures, ſi Chremes huc fortè aduénerit,*
iſdſſi *Vt ores, primùm vt mánẽat: ſi id non cómmodũ eſt,*
dſdiſi *Vt rédeat: ſi id non póterit, ad me addúcito.*
ſbdſp PY. *Ita faciã.* THA. * *quid, quid álíud vólui dicere!*
ſſiiſp [*Hem,*] *curâte iſtam diligênter vírginem:*
{ſdiſdi iſa} *Domi adsîtis fácite.* THR. *ëámus.* THA. *vos me ſe-*
químini.

* Aſſentator approbat militis dictũ.
R. [*ego eſſe infra infimos omnes puto*]. ſiſiſi: *vel*, aiſiſi, *correpta vltima in* [*tace*]. MU [*eſſe ego puto infra omnes infimos*] iſbſſi.
* *Vetus* adagium in adulatores.
E. *Alias* [*poſt huc*] *vel* [*poſt hoc*], aijſai.
* L. Ironica approbatio.
R. *Al.* [*ire cum amica imp. in viã.*] *nihil eliden tum in* [*cum*] ſbſiſp: *vel in* [*amica*] ſaijſp. MU [*cum amica ire imperatorem in via.*] ſiſiſi.
* D. ἐκλογ..., ἠθικὴ, in qua plus vultu ſignificatur, quàm verbis.
* L. Oeconomia & præparatio ad ſequentem ſcenam.
* L. Repetitio quærentis ſecum & cogitabundæ.
Bemb. [*El.ẽ.*] ſſſiſp.
Vos ad pediſſequas refertur.

ACT. III. SCEN. III.

ARG. MU Hic Chremes ſurreptæ virginis frater erat: cúmque Thais nihil aliud cuperet, quàm ei ſororem reddere, hic, vt eſt ruſticus, credit ad ſe fallendum omnia fieri L quippe qui ſe à Thaide captari, B amaríve ſuſpicatur: quem amorem effugere ſtudet, L & cuncta pro ingenio ruſticè ac malignè interpretatur. Deinde deducitur ad Thaidem, quo facto oritur occaſio epitaſeos inter ſcortum & militem. H atque ea tandem occaſione Thraſo eijcitur. Etenim puella Thaidi dono data, ciuis Attica deprehenditur. MU Admirabili autem ſuauitate deſcribitur in hac ſcena ruſticorum natura ſemper temerè ſuſpicax, & blanditiarum auerſatrix. V *Theſes.* 1 Ruſticanus adoleſcens artis amatoriæ ignarus eſt. 2 Idem admodum ſuſpicax. Omnia enim dicta & facta Thaidis malè accipit, & ſiniſtrè interpretatur.

Hîc

Hic quoque ruſticitatis & vrbanitatis eſt diſcrimé, atque in Chremete eſt adoleſcétis prorſus ἀπαιδευσίας exemplum, vt cuius mores nondum ſunt formati. Eſt quoque in familia obedientia & eius officium. Meretricias artes, doló(que) multiplices cauté vitandos eſſe monet hæc ſcena: ne irretiti dent pœnas, & impudentiæ meritò accuſentur, & vitioſam perſonam hæc tali diſpoſitione lucrari docet, vt mala ſemper præſumatur, quamuis interdum mala non ſit. *Verſ. gen. Iambici trimetri acat. qui & ſenarij.*

L. Inducitur ruſticu adoleſcens. Oratio cogitabundi, & futura multò antè ſecum voluntantis.

CHREMES *adoleſcens.* PYTHIAS.

PROFECTO *quãtò magis magisque cógito,* { iſaiij iſd
Nimirũ dabit hæc Thais mihi magnũ malũ, ſdſdſp
Ita me[: ideo ab ea aſtútè]labefactárier. aiſdſp
Iam tum cùm primùm iuſſit me ad ſe accérſier: ſſiſſp
(Roget quis, Quid tibi cum illa? Ne noram quidẽ.) iſaſſp
Vbi veni, cauſſam, vt ibi manêrem, répperit. aſbiſp
A'it rem diuinam feciſſe, & rem ſériam { iſſiſp ſ
Velle ágere mecum. iam tum erat[ſuſpício] diſiſi
Dolo malo hæc fieri ómnia: ipſa accúmbere ijaiſp
Mecum: mihi ſeſe dare: ſermônem quǽrere. ſadſſp
Vbi friget, huc euâſit, quam pridem pater aiſſſp
Mihi & mater mórtui eſſent: dico iam diu. { ſſiſij ſ
Rus Súnij ecquod hábeam, & quàm longè à mari. ſibſſi
Credo ei placêre[hoc: ſperat]ſe à me auéllere. { ſiſſp ſ
Poſtrémò, ecqua [in die parua periſſet] ſoror: ſſidſp
Al.[inde parua peryſſet], ſſibſp.
Ecquis cum ea vná: quid habuiſſet, cùm[perit:] ſidiſi
Ecquis eam poſſet nóſcere. hæc cur quǽritet: dſſiſp
Niſi illa fortè, quæ olim périjt páruula iijdſp
Soror, hanc ſe inténdit eſſe, vt eſt audácia! aſiiſp
**Verùm ea ſi viuit, annos nata eſt sédecim,* dſiſſp
Non maior: Thais, ego quàm ſum, maiúſcula eſt. ſſbſſi
Miſit porrò orâre, vt venîrem sérió. ſſliſi
Aut dicat.[quid]volt. aut moléſta ne ſiet: ſſiijp
Non hercle véniã tértió. heus heus. P. *[hîc quis]eſt?* ſbſiſi
C. *Ego ſum Chremes.* P. *ô capítulum lepidiſſimum.* aidiap
C.* *Dico ego mihi insídias fieri.* P. *Thais máximo* { ddſſi dddſ
Te orâbat ópere, vt cras redíres. C. *rus eo.* ſbſiſi
P. *Fac amâbó.* C. *non poſſum, inquam.* P. *at apud* aiſaſi

Marginal notes:

G. [iſtuc ab ea video.] addbſp.

Manerè honeſtiùs, quàm Dormirem.

Al.[ſuſpectio].

R. *Ecquod*, pro nunquod. *Al.[& quod].*

Al.[hoc ſperat]

Auelle, tanquã à pertinaciter poſsidente.

Al.[perijt:]ſed facienda ſynæreſis.

R. *Ecquis*, pro num aliquis.

*L. Argumentũ ab ætate, ad refellendam ſuſpectã fraudem.

Al.[quod].

B. *Al.[ecquis].*

Simplex ruſtici reſponſio.

*L. Hoc ſecum ruſticus.

nos

nos hîc mane,

diaiſi *Dũrédeat ipſa.* C. *nihil minús.* P. *cur, mi Chremes!*

iiſdiſi C.* *Mală [rẽ abis hinc!* P. *ſi iſtuc ita certũ eſt] tibi.*

{ iiſiƈi ijſia } *Amâbò, vt illuc tránſeas, vbi illa eſt.* C. *eo.*

laiſſp P. *Abi Dórias, citò hunc dedûce ad militem.*

*Indignatur de attrectatione Pythiæ. *Al.* [*ita rem abis hinc.*] *P. ſi iſtuc ita eſt certum*] iiliſi.

ACT. III. SCEN. IIII.

A R G, [D]In hoc proloquio inſinuatio perſonæ eius eſt, cui narraturus eſt Chærea, quæ à ſe poſt ſcenam facta ſunt. Fit autem hoc, cùm ne vnus diu loquatur vt apud Menandrum, tum populi cauſſa, vt ſpectator auribus accipiat quod ſubiicere oculis Poëta non potuit. [MU]neque enim congreſſus Chæreæ cum puella, citra turpitudinem, ſpectatorum oculis exhiberi poterat. quæſita eſt igitur extra argumentum perſona Antiphonis, per cuius occaſionem narraret Chærea, quid in domo Thaidis patraſſet, [V]quídque ſibĩ contigiſſet. & hic dialogiſmus dubitantis & ſolliciti exprimitur: atque eſt ὑποζεύγνον facti, quod obiter vſu venit. præſertim autem cauſſas duas, cur Chæream quærat ſedulò exponit. Priorem quidem, quòd iuxta pactum ſympoſiarchus loco deſignato nihil apparauerat. Poſteriorem verò, quod à reliquis conuiuis id negotii datum erat. [L]Et eſt præparatio ad ſequentem ſcenam. [V] *Theſes.* 1 Iuuenilia ſymbola quandam amicitiam ſibi conciliant. 2 Conſuetudo hîc veterum ſymbolorum, in qua erat præfectus, modiperator, συμποσίαρχος, nimirum cõuiuii præſes, cui in eodem principatus obtigit, ita vt ſit iſtius magiſter. Veteribus enim vſitatiſſimæ erant συμποσιαρχίαι veluti conuiuiorum magiſteria. Deinde annuli dabantur in coitionis, id eſt, conſenſus atque pacti teſtimonium. Poſtremò loci & temporis conſtitutio requirebatur. Symbolum enim hæc vniuerſa complectitur. Nam idem & Græcis eſt pactum, conuentio conſociationis, & annulus. Quare datorum annulorum mentione intelligi videtur pactum iuxta eiuſmodi conuiuiorum ritus atque ceremonias. Notatur quoque ſportularium conuiuiũ. Vnuſquiſque enim ſuam συμβολὴν, id eſt, ſtipem conferebat. [M]Adoleſcentulorũ amicitia, & id quod in primis eam facit & continet, hac ſcena exprimitur. [B]oſtendit enim Poëta iuuenes plerunque congredi, vt genio indulgeant, curéntque cuticulam. Hinc [M]Ariſtoteles lib. 8. Ethices ſic ait, Iuuenum amicitia eſt ob voluptatem. viuunt enim cum affectu, & id maximè ſequuntur, quod ſibiipſis eſt iucundũ & præſens. Et in ſecundo Rhetor. ad Theodecten ſic ſcribit, Iuuenes amant ſodales magis quàm alios, quia gaudent conuiuiis, & lucra nondum deſyderant. *Verſ. gen. Iambici tetrametri catal.*

ANTIPHO *adoleſcens.*

bbſiiiſ- HERI *áliquot adoleſcéntuli [coîmus in Peiræo,] In hunc diem vt de sýmbolis eſsêmus: Chǽ-*

{ ijſiſſai ijſiſſa- } *ream ei rĕi*

{ ſiiiƈſi- ſiiia } *Præfécimus: dati ánnuli: locus, tẽpus conſtitûtũ eſt.*

dſiſid- *Prætérijt tempus: quo in loco dictum eſt, paráti nihil eſt.*

ijdiſſu *Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio quid dicam, aut quid coniêctem.*

{ ʀlſiiiſu ſ } *Nunc mihi hoc negóti cæteri dedêre, vt illũ quærã:*

dſiſſiu *[I'dque ádeò] viſam ſi domi eſt. quisnam hinc à Tháide exit!* R. *Al.* [*ibo ad eum.*]

Mu. [*coimus in Peiræum,*] abſibiſp. *D. Peiræo* pro Piræeum. *D. Eſſemus* à verbo Sum. Plaut. Minore nuſquam bene fui diſpendio. Et ſæpe aliás. ſed melius Eſſemus producta e litera, ab Edo.

R. *Si eſt*, pro an ſit: éſtque Græca ἐπανάληψις.

Is eſt

Chærea ſub eunuchi habitu virgine vitiata vix cognitus.

Is eſt, an non eſt! ipſus eſt. quid' hoc hóminis! qui ſhic ornâtus' eſt!] {iſſi ꝍſſi ill idſſ– *Al.* [*eſt hic ornatus!*] ſixiaſſu. *&* *eliſo s in* [*ipſus*]. iſſdaſſu.

Quid' illud mali eſt! néqueo ſatis miràri, neque coniícere. {ſibiſddu ſ

Go. *Niſi* pro Sed.

Niſi quicquid eſt, procul hinc libet prîus quid ſit ſciſcitári. {aiaiſſi– aiaiſ

ACT. III. SCEN. V.

ARG. [D]In hac ſcena, verba geſtum, vultúmque indicant exeuntis: cui obuia perſona obiicitur, ſub cuius occaſione ſpectatoribus geſta narrabuntur. [B]Chærea igitur foras proſiliens, [P]ac nimio perfuſus gaudio, quòd [Mu]amata virgine ad arbitrium [P]potitus fuerit, Antiphoni fortè obuio ſuam felicitatem miro affectu narrat: precatúrque, ſibi vt conſilio auxilióque ſit, quò ea deinceps quoque potiri poſsit. [Mu]quæ exultantis Chæreæ narratio iucundiſsima eſt [H] & pulcherrima. [L] Et hæc eſt expoſitio Protaſeos alterius partis fabulæ.

[V]*Theſes.* 1 Adoleſcêtes calore iuuenili, & voluptatum illecebris adducti, mirè vel ipſa turpitudine ſibi placent & geſtiunt. 2 Offendicula in picturis & aliis rebus quibuslibet, tollenda ſunt. Eſt autem tota ſcena ἐπαγγελματική. Narrat enim ſuam voluptatem, cuius iam compos factus eſt, atque hæc narratio eſt vnius membri, & penè perfecta. Eſt enim hic modus, occaſio, tempus, locus, res geſta, & cauſa. Itaque dum exponit quem ludum luſerit in domo Thaidis, prima huius ſcenæ verba, vultum, & geſtum exanimati indicant. Circunſpicit enim ne quis comprehenſor occurrat. [M]Adoleſcentis voti compotis, & cupientis animi ſui lætitiam cæteris notam eſſe, vt ipſe amorem capiat, voluptatem, geſtiêtem lætitiam, hæc ſcena exprimit illius decorum ſeruans, qui propter ætatem, imbecillitatémque conſilii, ac ſenſitiui appetitus vehementiam, nihil magis exoptat quàm optata voluptate frui: calore naturali, & voluptatum illecebris ipſum impellentibus. Denique quantum exempla maiorũ in vtranque partem poſsint ad mores, docet exemplo Chæreæ, quem Iouis authoritas ad vitium virgini inferendum accendit.

Verſ. gen. Duo primi trochaici tetr. catal. Reliqui omnes iambici tetrametri, atque ex his quatuor & triginta acatalectici, nempe quintus cum tribus eum ſequentibus, & decimusquartus cum vndetriginta ſequentibus (tamen decimusquintus poteſt etiam cenſeri trochaicus catal.) qui reſtant iambici ſunt catalectici, videlicet, tertius, quartus, nonus, cum quatuor ſequentibus, & quadrageſimusquartus cum ſequentibus ad finem vſque ſcenæ.

CHAEREA. ANTIPHO.

Hæc verba geſtum vultúmque indicãt exeuntis.

NVNQVIS *hîc eſt? nemo eſt. nunquis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.* iſſiſat–

B. Nonius [*rumpere*] *legit.*

Iámne [erúmpere] hoc licet mihi gaúdium? prò Iúppiter, ſt:diſt

Exordium patheticum.

[Nunc eſt profécto, intérfici cùm pérpeti me poſſum:] ſiſiſiſu *Mu.* [*Nunc tempus profectò eſt, cùm perpeti me poſſum interfici:*] ſſſiſſi. [A][*profectò*] *primam producet, quam corripi aſſerunt.*

Inſtabilitatem fortunæ timet.

Ne hoc gaúdiũ contáminet vita ægritúdine áliqua. ſiſiſib–

Sed néminémne curiôſum interuenîre nunc mihi, ſiiiſiii

E. [*Al. quique iã*]. *Al.* [*enicet.*] [D] *Enecet* εὐφωνότερον *quàm Enicet.*

Qui me ſequátur: [quoquò eam] rogitândo obtúndat, [énecet,] ſiſiaſip

Quid

ſiſſſdp *Quid géſtiam: aut quid lætus ſim: quò pergam: unde emérgam: ubi ſiem*

ſſaſſp *Veſtitum hunc nactus: quid mihi quæram: ſanus ſim, ánne ſinsániam.]* Al.[inſaniam?]

idſidiju A. *Adibo: atque ab eo grátiam hanc, quam video velle, inibo.* Occaſione obulæ perſonæ, quæ turpi ter geſta ob oculos poni non licebat, ſpectatoribus narrantur.

{ dſſaſſu / dſ *Chérea, quid' eſt quod ſic geſtis? [quidve ſibi] hic veſtitus quærit?* Al.[quid ſibi], dſſſſu.

iſſdiſ– *Quid eſt, quòd lætus ſis? quid tibi vis? ſatine ſanus! quid me* Al.[ſatisne] ſed eliaendũ s, vel iſſdiſ–.

{ ſiſbiu / ſſiſa *Aſpéctas! quid taces!* C. *ô feſtus dies hóminis, amice* *L. Salutatio. ᵛExclamatio eſt præ nimia lætitia.

ſſbſaii– *Salue: nemo [eſt], quem ego magis nunc cúperem vi dére, quàm te.]* R.[eſt omniũ, quẽ ego magis nunc cuperem, quàm te.] ſſtadſ–: vel, ſſiijdſ–: vel [omnium] diſſyllabo facto, & nõ eliſo [quem], ſſibidſ–, ſubauditur Videre, vel Mihi dari. ᴹᵘ[omniũ eſt, quem ego magis nunc cuperem, videre.] ſſibſaiu.

ſſaaiij A. *Narra iſtuc quæſo quid ſiet.* C. *immo ego te óbſecro hercle ut aúdias.* *Narratio lætitiæ plena, qua exponitur protaſis ſecũdæ partis in fabula.

{ tuſſtſtu / ſdſſiiſp * *Noſtin' hãc, quam ſamat frater?]* A. *noui, [nempe opînor] Tháidem.* Ut iambicus ſit, in [hãc] h vim habet cõſonantis, vel [Noſtine] legendum: in [quam] verò nihil eliditur. ᴹᵘniſi legatur [frater amat?] ſſdſſiſi. ᴳ al. [ut opinor], ſed verſus peius habet.

{ ſſdidxſp / ſſdidſ C. *Iſtam ipſam.* A. *ſic commemineram.* C. *quædam hódie eſt ei dono data*

diddſiſi * *Virgo: quid ego eius tibi nunc fáciem prædicem, aut laudem A'ntipho:*

ſſiſſp *Cùm ipſum me noris, quàm élegans formârum ſpectátor ſiem!* *L. Laus per admirationem.

{ iſxſſdſp / iſſ * *In hac commôtus ſum.* A. *ăin' tu!* C. *primam dices ſcio ſi víderis.* * Mu. Argumẽtum ab effectu.

{ ſiijſiſi / ſiijſiſp *Quid multa verba! amâre cœpi. fortè fortúna domi*

{ ᶜſſidiſi / ſ *[Erat] quidam eunûchus, quem mercâtus fúerat frater Tháidi:* Narratio flagitii, E.[Erat] E pertinet ad verſum præcedẽtẽ. ᴬſi bacchius reijcitur: vel lege cum Mureto [Quidam erat] dſſidſſi.

iſ bdſaſi *Neque is dedúctus étiam tum ad eam: ſubmónuit Pármeno*

adddddij *Ibi ſeruus, quod ego arripui.* A. * *quid id eſt?* C. *ſtácitus, ſcitius aúdies.* R.[tace ſis,] ultima correpta in [tace.] al.[tacitus ſis,] ſed verſus non conſtat. *Correptio interci piens narrationẽ.

ut

Vt veſtē ſcū eo ſmutē, vt pro illo iúbeā me illuc ſdú cier.] Al. [deducier.] ſxſſaſſp. vel [eo] mono ʒllabo facto. ſſſaſſp. ſdſſdſſp

A. *Pro eunûchón'!* C. *ſic eſt.* A. *[quidnam ex ěa re tan dem] vt cáperes cómmodi?* ſſsxſdſi ſſſſ

C. *Rogas!* vidêrem, audîrem, eſſem vnà* qua cum cupiêbam A'ntipho.* ijſſſdſi

Num parua cauſſa, aut parua rátio eſt? tráditus ſum mulíeri. ſſbſidi

Illa ílico vbi me accêpit, [læta verò ad ſe abdûcit] domum. ſbſſiſſp

Comméndat virginem. A. *cui?* tibíne!* C. *mihi.* A. **ſa tis tutò tamen.* ſſidbiſp

C. *Edîcit, ne vir quiſquam ad eam ádeat: & mihi, ne abſcêdam, imperat:* ſſſbaaſp

*In interiôre parte vt máneam * ſolus cum ſola. [ádnuo,]* iaidſſſi

Terram íntuens modéſté. A. **miſer.* C. *ego, inquit, ad cœnam hinc eo:* ſidiſi

Abdûcit ſecum ancíllas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent ſſſſſſi

Nouítiæ puéllæ. contínuò hæc adórnant, vt lauet. iijſ iſp

Adhórtor próperent. dum apparâtur, virgo in con cláui ſedet, idſiſſſp

Suſpéctans tábulam quandam pictam. [vbi inerat pictûra hæc, Iouem ſdſſbſſp E. Al. [ibi].

Quo pacto Dánaë miſiſſe aiunt quondam in gré mium imbrem aúreum. ſdſſſdſp

E'gomet quoque id ſpectâre cœpi: & quia consími lem lúſerat aiſiddſp

Iam olim ille ludum, impéndiò magis ánimus gau dêbat mihi, ſiſiaſſi

Děum ſeſe in hóminem conuertíſſe, atque per aliénas tégulas ſbſſdaſi ſ

[Veniſſe clánculum per implúuium,] fucum factum mulíeri, ſiadſſdi

*At

Mu. [cum illo]. ſſſdſſi.

G. [quid ex ea re tandem], ſſxiſdſi: vel eliſo d in [quid], ſſſiſdſi: MU [quid tandem ex ea re], ſſſſidſi.

*B. A commodis.

Res amanti gratiſſima.

*L. *Qua cum*, Anaſtrophe.

*R. Al. [læta ad ſe adducit], ſed corrupté.

*D. Nō interrogat, ſed miratur.

*L. Ironia.

*L. Agnominatio ad venuſtatem.

Al. [annuo,]

*L. Ironicôs.

Occaſio à ſolitudine.

D. Al. [huic]. Al. [hæ]. quod nō elidendum, ſunt qui omittant [puellæ], ſed verſus non conſtat.

Tabula de Ioue, & Danaë digna lupanari.

Ludum non ſcelus dixit, Ioui & ſibi de nequitia blandiens.

G. [*Per impluuium veniſſe clanclum,*] iaſiſſdp. MU [*Fucum factū mulieri, veniſſe per impluuium clánculum.*] ſſ bſddſp. B pro [*fucum*] aliàs [*furtum*].

ſiſiſbſp * *At quem deum! * qui templa cæli ſumma ſonitu cóncutit.*

aidiſbſi *Ego homúncio hoc non fácerem! ſego illud verò" ita feci,ſac lubens.* *Al.[ego verò illud feci,]ſed verſus non conſtat.*

ſdſiidſ– *[Dum hæc] mecum réputo, accérſitur lauâtum intéreà virgo:*

ſitiſſt– *It.lauit.[redit.] deínde illam inlecto·illæ [cóllocant.]*

{ſſ̄aiaſſv ſſſ *Sto expéctans, ſi quid mihi ímperent. venit vna, * Heus tu,inquit,Dore,*

iſſdi,v *Cape hoc flabéllum, & * véntulum huic ſic fácito dum[lauâmur:]* *R. Al.[lauamus·]*

adſiidiv *Vbi nos lauérimus,ſi voles lauâto.accípio triſtis.*

aſiijbſv A. **Tum équidem iſtuc os tuum ímpudens vidêre nímium vellem:*

ſijijbtv *[Qui eſſet ſtatus, flabéllulum] tenêre te áſinum tantum.*

ſiſiaſi– C. *Vix elocûta eſt [hoc,] * foras ſimul omnes prórunt ſe:* *Al.[hæc,]*

aiſiadiv *A'beunt lauâtum: pérſtrepunt, ita vt fit, dómini vbi abſunt.*

dſſiſſv *Intéreà ſomnus vírginẽ óppr imit.*ego limis aſpêcto*

ſ.ſib.ſv *Sic per flabéllum clánculum, & ſimul ália circunſpêcto,*

aſiaiiiv *Satín' exploráta ſint.vídeo eſſe.péſſulũ óſtio obdo.*

ſſbbLſiv A. *Quid tum?* C. *quid tum.fátue!* A. **fáteor.* C. *an [ego"] occaſiônem*

iſſiſſv *[Mihi oſtentâtam,] tam breuem, tam optâtam, tam inſperâtam,*

ſidiſſav *Amítterem! tum pol ego is eſſem verè, qui aſſimulâbar.*

{ſſ̄iſi)– ſſi A. *Sanè hercle vt dicis. Sed' ínterim de ſymbolis quid actum eſt?*

iſbaiſſv C. *Parâtũ eſt.* A. *frugi es.vbi?domín'?* C. *immo apud libértum Diſcum.*

ſſiaſſv A. *Perlóngè eſt:[ſed tantò ócyus properêmus.] mu-*

*L. Amplificatio à maieſtate:& eſt argumentum à maiore.

* B. Iouis eſt periphraſis. & *Templa,* ipſum cælum ſignificat.

Al.[Hæc dum] ſed perperam.

Alias[rediit]&[collocârunt]. ſdſſſi–: *alioquin [deinde] eſt triſyllabum, & verſus trochaicus cat.*

*B. Mimeſis eſt.

* D. Demonſtratiuum & geſtu explicandum.

*L. Iocus arridétis.

G. *Al. [Qui eſſet ſtatus flabellum]: ſed verſus non cõſtat. Al. [Status quis: eſſet. flabellum].*

*Mos familiæ petulantis.

*Clauſo gutture explicata narratio.

L. *Limis* i. obliquè, nomen pro aduerbio.

*L. Confeſſio intelligentis.

R. [ego mihi]. ſſbbᵋſiv. Mu *[C. quid tũ? fatue. A. fateor, C. egnón']*. ſſbbiſiv,

R. [Oſtentam, tantã], ſſiſſiv. *Al. [Mihi oſtentatam, tantã]*. ſſiſſv.

ta veſtem.

•L. Præparatio ad ſcenam ab hinc no nam.

C.* *Vbi mutem! péri: nam domo éxulo: nunc mé-tuo fratrem,* adſijdiu

Ne intus ſit: porrò autē.pater ne rure redierit iam. ſſſiſbiu

Ad me, id eſt, in do mum meam.

A. *Eâmus ad me: ibi próxumum eſt vbi mutes.* C. *re-ctè dicis.* ij iiaſſu

Eâmus: & de iſtac ſimul quo pacto porrò poſſim ijſiſſſu

Potíri, consilium volo cápere vnà tecum. A. *fiat.* iſaiaſſu

ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. [D]Ea perſona quæſita eſt, quæ terribilem credat militem: & eo magis in experiendo vanus ac ridiculus eſſe poſſit. quid autem poſt ſcenam geſtū ſit, hoc eſt in conuiuio militis, ancilla demonſtrat: [MU] nempe initium iurgii, quod inter epulas excitatum fuerat inter Thaidem, & Thraſonem, ob interuentum Chremetis: [D]vt iam quæ in proſcenio agantur, ex his poſſimus agnoſcere. [L]& eſt narratio occaſionis epitaſeos. [V]*Theſes.* 1 Zelotypi temeritas & importunitas ſatis militaris. 2 Mulierum meticuloſarum cautio eſt admodum digna. Tota eſt ἐξηγητικὴ, omnino conjecturalis. Narrat enim quid in domo Thraſonis agatur. E'itque hic ſeminarium & iræ Thraſonis in Thaidem, & hic apertam videbis per decorum œconomiam. Nam vt ſuprà, ita & hic Thraſo ſuis coloribus depingitur. Breuiter hic exponit à cœna res geſtas. [M]Muliebrem timiditaté, cautioné meretriciā, & hominis ſtolidi, zelotypique importunitatem, & impetum animi ad iurgia præcipitem, hæc ſcena exprimit.

Verſ. gen. Nonus eſt dimeter trochaicus catal. duodecimus iambicus tetr. acatal. Reliqui ſunt tetrametri catalectici: atque ex his quatuor iambici, quintus ſcilicet cum tribus eum ſequentibus: cæteri trochaici.

DORYAS.

[*Dii*] *diſyllabum eſt.* R *al.* [*dij bene*], *quod verſus non expoſcit.* *Illum* ſcilicet militem Thraſoné, infinitum pro finito.

ITA ME [*dii*] *ament: quantùm ego illum vidi, nónnihil tímeo miſera,* {aaxſſaxu aadſſdbu}

Ne quam ille hódie inſânus turbam fáciat, aut vim Tháidi. ſaſſbſt-

Al. [*ille aduenit*]. *al.* [*iſte aduenit*]. ſſſiaſſp.

Nam poſtquàm [*aduênit*] *Chremes adoléſcens frater vírginis,* ſſ.dſſu

Al. [*is*], tt'aſtad-.

Mílitem rogat, vt illum admitti iúbeat: [ille] contínuò {ttaſdxd- ttaſdb}

*Locus agnoſcendæ virginis.

Iráſci, neque negâre audêre: Thais porrò inſtâre,* ſd:ſiſſu

Vt hóminem inuîtet. id faciêbat retinéndi illius cauſſa: {bſiadſſ- bſiadſſ}

*L. Indicatur militis ſeruitus apud ſcortum.

** Quia illa quæ cupiêbat de ſorôre eius indicâre,* {iiaſxiu iiaſiſ}

Ad eā rē tēpus non erat. inuîtat triſtis: manſit ibi: aſſaſſdu

[Cum illo ſermônem óccipit.] ſſtu

G. [*Illa cum illo ſermonem ilico occipit*,] tſſttu. *vt ſit trochaicus trim. catal. E verſibus ſex præcedentibus Eraſmus & vulgati codices quinque faciunt hoc modo,*

Milit

Militem rogat, vt illum admitti iubeat: ille continuò iraſci,
Neque negare audere: Thau porrò inſtare, vt hominem inuitet.
Id faciebat retinendi illius cauſa: quia illa quæ cupiebat
De ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat triſtis: manſit ibi: cum illo ſermonem occipit.

Primum trochaicum tetr. acat. facit, quod fieri non poteſt, niſi bacchium & creticum recipias, & vltima ſede ſpondeũ, tdcſbꝫas. De ſequenti idẽ indicauit, bſlſſtat. tertium ait octonarium cat. ſed id quia qui fiat non explicat, intelligi vix poteſt, niſi [faciebat] triſyllabum velut bacchium creticũmque admittas, vt ſit iambicus, ꝫdſbꝫiav. Duos ſequentes facit trochaicos cat. ſed in priore ex [eius] eliditur vltima, tſtdſſlv. Vltimus bene habet, modò ante [cum] non legas [illa], quod habent exemplaria pleraque omnia, ſſſbſſlv. Sunt & alij qui hos verſus aliter & legant & diſtinguant, ſed multò corruptiùs.

ſlbſſatv *Miles verò ſibi putâre addûctum ante óculos ǽmulum,*

abſſitv *Vóluit fácere contrà huic ægré.* * *Heus, inquit, ſpuer/ Pámphilam*

ſſꝫſſdſp *Accérſe, vt delêctet hîc nos. illa exclâmat, Minimè géntium:*

ſlſſtſlv * *[In] conuíuium illam? miles téndere inde ad iúrgium:* *Al. [Tune i], ſiſiſſiſp.*

dſaaſdtv *Interéà aurum ſibi clàm múlier demit, dat mihi vt aúferam:*

ſdſaſſt– *Hoc eſt ſigni, vbi primùm póterit, ſe illinc ſubdûcet ſcio.*

*B. Hîc fit quod ſuprà monuerat Gnatho.

In [Heu] h vim habet conſonantis.

E. [puere], abſſſbtv.

Si creticũ non admittis, E [Ac] pertinet ad verſum præcedentem, ſliſſdſp: G vel [Accerſe] tollendũ, vt ſit trochaicus cat. ſtſſſatv.

*L. Eclipſis corripientis, ſubauditur Accerſas.

D. Tendere, id eſt, peruicaciter nitebatur. Verg. Vaſto certamine tendũt.

ACT. IIII. SCEN. II.

ARG. [P]Hîc nunc cauſa narratur cur ſtatim in vrbem redeat Phædria, qui diſceſſerat abfuturus biduum. [P]Eum igitur Poëta ratiocinantem & cogitabundum inducit, ſecum reputantem, [B]quæ ſit intercepti amoris paſſurus incommoda, [P]ſi totum biduum ruri permanſerit. Sed vicit amor eâque gratia importunè in vrbem regreſſus fingitur, vt iurgium militis tollatur. [F]atque iam etiam tempus eſt, eum in ſcenam reuocandi, poſtquàm acta ſunt omnia, quæ illius abſentiam deſyderabant. [L]Eius aduentu inchoatur epitaſis alterius partis fabulæ. [V]*Theſes.* 1 Intemperantis amoris hic eſt effiguratio. Sunt enim ferè amatores moræ impatientes. 2 Amantium animus non eſt præſens, ſed abſens adeſt. Sicut paraſitorum animus eſt in patina, ita amantium in Thaide. Porrò hîc narratio eſt ſecum deliberantis num redeat. Conſtituit autem ſecum ruri non diutius manere. Eſt autem narratio, cũ non omnia eiuſdem elementa adſint imperfecta & ſimplex propter negotii ſimplicitatem, ſicut ex affectu ὡς διανηγεῖσθαι, atque denique ordinis eſt naturalis. [M]Vis amoris, & illius inconſtantia, qui in caſtris militat Cupidineis ac Venereis, compede vinctus eſt, adeò, vt ſui iuris non ſit, hac ſcena exprimitur. Idcirco Cleareta lena apud Plautum in Aſinaria, ſic adoleſcentẽ alloquitur, Fixus eſt hic apud nos animus tuis clauo Cupidinis. Remigio, velóque quantum poteris, feſtina & fuge: Quàm magis te in altum capeſſis, tam æſtus te in portum referet.

Verſ. gen. Iambici trimetri acat. ſiue ſenarij. Sed vltimus eſt Eraſmo trochaicus tetr. catal.

PHAEDRIA.

*V. Occaſio & tempus. Tempus poſtulat Phædriæ reditū vbi acta] ſunt omnia quæ illius abſentiam deſyderabāt.
D. *Puto* pro reputo per aphæreſin.
*V. Modus, per imprudentiam.
L. *Diuerticulum*, deflexus viæ ad villam, *Vnegſcheid*.

*DVM *rus eo, cœpi égomet mecum inter vias* ſidſſi
(Ita vt ſit, vbi quid in ánimo eſt moléſtiæ) ibbiij
A'liam rem ex ália cogitâre, & ea ómnia in adſiap
Peiórem partem. quid opus' eſt verbis! dum hæc {ſſdſſi ſſdſ
puto,
**Pretérij imprúdens villam: longè iam abieram.* dſſſdp
Cùm ſenſi, rédeo rurſum: malè verò me habens, ſdidu
Vbi ad ipſum veni diuertículum, cónſtiti: aſſdli
Occœpi mecum cogitâre, Hem, bíduum hîc ſſiiſi
Manêndum eſt ſoli ſine illa! quid tum póſteá! {iſſſi iſd

Mu. [quid nihil:] Quinque amoris lineæ, viſus, colloquium, tactus, oſcula, concubitus.
G. *Si d in [quid] elidatur, & [eſt] tollatur, erit vt reliqui iābicus*, ſdbdſi.

Nihil eſt. [quid nihil!] ſi non tangéndi cópia eſt, {aſſſi aſ
Eho, ne vidéndi quidem erit! ſi illud non licet, aidſſp
Saltem hoc licêbit: certè extréma línea ſiſſii
Amâre, haud nihil eſt. villam pratéreo ſciens. idſſbi
Sed quid hoc eſt, quod tímida súbito egréditur Pý- {dſſdi ſſdbſat-
thias!

ACT. IIII. SCEN. III.

A R G. [D] Huius ſcenæ initio oſtenditur tanquam perſequentem fugientem, progreſſam eſſe perſonam. atque operæpretiū delectationis eſt ſpectatoribus ex querela ancillæ Thaidis, atque errore Phædriæ. [Mu] nam re cognita, Pythias accurrens, vt eunuchum comprehenderet, [P] magnopere de illius ſtupro virgini illato conqueritur: [Mu] deinde obuium habet Phædriam, cui rem totā aperit. Eſtque iucunda concertatio, cùm illa factum fuiſſe, hic verò fieri nullo modo potuiſſe contendat. [V] *Tixſes.* 1 Mulierum ira vindictæ admodum cupida. 2 Mulieres imprudentes ſicut & viri, poſt factum ſapiunt. Oratio autem eſt partim in ſtatu coniecturali *ϰατηγορικὴ*, cùm ſignis veluti cauſis author ſtupri Chærea & ipſe puellæ raptus demonſtratur. & hac ſcena mutata verborum facie, idem narratur, quod ſuprà Chærea deprædicauit. [M] iram muliebrem, & animum vindictæ in primis cupidum, imprudentiam, & poſt factum pœnitentiam, hæc ſcena exprimit. Arrogat quippe ſibi multum fœmina: & læſa furit, vt tigris raptis catulis: inſidiatur vt vulpecula, & rumpitur, ſi vlciſci non datur, nihílque habens ad vindictam, propter animi mobilitatem ſuſpirat. Vnde dicit Iuuenalis, Nemo magis gaudet vindicta, quàm fœmina. Oppoſitum facit animus generoſus, & magnus, de quo ſic ſcribit Seneca. Si magnanimus fueris, cùm inimicum in poteſtate tua videris, vindictam putabis vindicaſſe potuiſſe. Scito enim honeſtum & magnum vindictæ genus eſſe ignoſcere. Ariſtoteles in quarto Moralium, de Natura viri magnanimi ſic ait, Nec eſt memor mali ſibi illati. non eſt enim magnanimi meminiſſe, præſertim mala, ſed potiùs deſpicere.

Verſuum genera. Quatuor trochaici tetr. catal. nempe tertius, ſeptimus, duodecimus, & decimuſtertius. Reliqui omnes iambici: atque ex his duo primi catalectici, iique tetrametri: cæteri acatalectici: atque ex his vnus dimeter, videlicet quintus: tres trimetri, nempe nonus, decimus ac decimuſſextus: reſidui tetrametri, nempe quartus, ſextus, octauus, vndecimus, decimuſquartus cum ſequentibus adfinem vſque ſcena, excepto decimoſexto.

PYTH

PYTHIAS. DORIAS. PHAEDRIA.

Suprà ipſe Chæreá narrauit ſuū factū, hîc in perſonas ſpargitur, & idē factum narratur diſſimili figura orationis. Hîc videas quanta ſit Poëtæ copia.

{adſaxaa- adiaſ} VBI EGO illū ſcelerôſum miſera atque impiū inuéniam! aut vbi quæram! *Mureti codex transfert [quæram] in ſequentem verſum, qui tum erit hypercatalecticus: at hic primus erit trochaicus tetr. cat. adſatdt–.*

addſdſdv [Hóccine] tam audax fácinus fácere eſſe auſam! . PH. périj: hoc quid ſit véreor.

[*Hoccine*] *prima pertinet ad verſum præcedentem.*

{dtxſdxtv dtdſdſ} PY.* [Quinétia ínſuper,] ſcelus', poſt quàm* ludificátus' eſt vírginem, *Mu.* [*Quin inſuper etiā.*] ſbia. aip. *bu eliditur s finale.*

* D. Accuſatio facti.

ſdſiſiſp Veſtem omnem [miſérè] díſcidit: tum ipſam capillo cónſcidit. *B. vel* [*miſera*] *in datiuo.*

*L. Honeſtè, pro vitiauit. & eſt exaggeratio criminis à cōſequentibus.

ſiſi PH. Hem. PY.* qui nunc ſi detur mihi:

aiabſiij Vt ego v'nguibus fácile [illi in óculos] inuolem venéfico!

• L. Comminatio a pta mulieri.

dtſtſſt– PH. [Néſcio quid profécto] abſente nobis turbâtum eſt domi.

Mu. [*profectò neſcio quid*]. iſbſiſi.

iaſſſſi Adibo. quid iſtuc? quid feſtínas, aut quem quæris Pýthia?

ſaſiſp PY. Hem Phǽdria, egón' quem quæram! abi hinc quò dignus es

Phædriæ inſonti crimen imputat.

{ſxdxſi ſldſ} Cùm donis tŭis tam [lépidis.] PH. quid' iſtuc eſt rei?

E. *Al.* [*inlepidis.*] MU *Al.* [*illepidis.*]

iſſiſſſp PY. Rogas me! [eunûchum quē dediſti nobis,] quas turbas dedit! *Al.* [*eunuchum quem dediſti nobis*] D *tam* [*quem*] *pro qualem.*

D. Eunuchum quem antiptoſis.

{xiaſſadv txatlat-} [Virginem quam hera déderat dono miles, vitiâuit.] PH. quid ăis! .

Poteſt hic cenſeri iambicus tetr. cat. xiaſſadv. MU [*Vitiauit virginem quam hera dederat do . . miles.*] aſiiaſſi. *vbi* [*a.s*] *monoſyllabum.*

attaſdb– PY. Périj. PH. temulénta es. PY. v'tinam ſic ſint, qui mihi malè volunt.

ijaijſp D. Hau* óbſecro mea Pýthias, [quid iſtúcnam monſtri] fuit!

R. Al. [*quod iſtúcnā monſtrum*]. G *Si* [*hau*] *totum elidas erit trochaicus tetr. catalec.* tbttſſtv.

ſidſdaſi PH. Inſánis: quî iſtuc fácere eunûchus pótuit! PY. ego illum néſcio

di⁝ſp Qui fúerit: hoc quod fecit, res ipſa índicat.

1bddſiſp *Virgo ipſa lácrumat: neque cùm rógites quid ſit, audet dícere.

*D. Argumentis factum oſtendit. Omnes ſuſpiciones ad eunuchum reuocat.

*D.Ironicos.
* V.Exaggerat ſuſpicioné per ſurtũ.

Ille autem bonus vir nuſquam appâret : * étiam hoc miſera ſúſpicor,* ſxſſbdip ſd

A'liquid domo abeûntem abſtulíſſe. P H.*néqueo mi rárí ſatis,* abſ.biſp

Mu. [*Quò abire ignauus ille*],iſiiſiap. *Di creticus, & admittitur,* G *legendũ* [*redyt*.]idſiiſi. *Al. ties.*] *Et hic eſt Eraſmo trochaicus tetr. ſed cat.* aaſaaltv.

[Quò ille abíre ignâuus] poſſit lóngius, niſi ſi domũ ſſſidtv ijiſſiap

Fortè ad nos [redierit.] P.*T iſc amâbo nũ ſit.* P H.*iam* ſdixiſſi

ſaxo[ſcias.] *E. Trochaicus tetr. redundante ſyllaba.* ſtatſſt.

D.*Périj, óbſecro tam infândum fácinus mea tu, ne audíui quidem.* aiſddſſp

P.*At pol ego amatóres audíeram eſſe mulíerum eos máximos,* diſddbſi

R. Al. [*poſſe:*] A*tum fuerit trochaicus catalec.* ſtſaſ. v.
*L.Odioſè tanquã ferá.& eſt ſynæreſis, pro cõcluſiſſem.

Sed nihil [poteſſe :] verùm miſera non in mentem vénerat. xijdſſp ſ

Nam illum âliquò concluſſem : neque illi commiſiſſem virginem.* diſſiſp

ACT. IIII. SCEN. IIII.

A R G. D Iucundus error in quo non dubitet Phædria Dorum eunuchum, B quem dono Thaidi dederat, D ipſum eſſe qui quæritur: verùm inſuper ſic aggreditur, tanquam ſit ipſe. P Proinde indignatus cum eo B vt virginis ſtupratore, H totiúsque tumultus authore, P iniuriam expoſtulat. M U Duplex autem diſsiduum hîc continentur, vtrunque ex errore natum. Vnum inter Phædriam, & Dorum Eunuchum: alterum inter Phædriam, & ancillam: ídque producitur, donec B ſignis tandem & argumentis comperiat à Chærea fratre perpetratum ſcelus, L prodatúrque illius dolus per eunuchum, pro quo deductus fuerat: ídque anxio & conſternato Phædria, ne id grauiter ferat Thais, V T. xſes. 1. Peccata non ſunt diſsimulanda, ſed caſtiganda. 2 Mulieres ſunt formarum in adoleſcentulis diligentiſsimæ ſpectatrices. 3 Camerina non eſt mouenda, vt eſt in prouerbio. Verſatur autem in ſtatu coniecturali generis iudicialis. M Amantis diligentiam, vt aliquid amico gratificetur, & inſeruiat, nec non vehementiam in multam irrogãdam rei amatæ gratia, atque muliercularum commenta & cautionem, ne in caput proprium delicta recidant, hæc ſcena exprimit. Quiſque enim natura duce, niſi inſaniat, pro temporis ratione ſibi cauet: eſt nanque incaſſum illa prudentia, quæ rebus ſuis proſpicere neſcit. *Verſ. gen. Quinque & triginta priores iambici trim. acat. ſeu ſenarii. Qui reſtant ad finem vſque ſcenæ trochaici tetr. cat.*

PHAEDRIA. DORVS *eunuchus.* PYTHIAS. DORIAS.

Vt narratio & longior fiat, & magis ridicula, pergit in perſonas ſpargere.
* L. Increpatio in Dorum, quem virginem vitiaſſe putat Phædria.

*E X I *foras ſceléſte: at étiam reſîſtas!* ſiibſi

Fugitîue prodi : malè conciliâte. D. *óbſecro.* aiddſi

P H. *oh,*

Illud vide os vt ſibi diſtórſit cárnufex. ſidſſi

Quid huc redítio eſt? quid veſtis mutátio eſt? iſſſi

G. [*paulum*] ſſſſi. *Quid narras? [paululum] ſi ceſſâſſem Pýthia,* ſſeſſi

Domi

iſſaſp *Domi non offendiſſem: ita iam ſornâbat.] fugam.*

ib×aſp P. *Habêsne hóminẽ amâbo?* PH. *[quidni hábeam!]*
P. *ô factum bene.*

ſſddſi DORI. *Iſtuc pol verò bene.* P. *vbi eſt?* PH. *rógitas!*
non vides!

aiſiai P. *Videam óbſecro, quem!* PH. *hunc ſcilicet.* P. *quis*
eſt homo?

ſſbſai PH. *Qui ad vos dedûctus hódie eſt.* P. *hunc óculis ſuis*

ſſſſp **Noſtrârum nunquam quiſquam vidit Phǽdria.*

ſiſiſi PH. *Non vidit!* P. *an tu hunc credidíſti eſſe óbſecro*

ſſſ×ſi *Ad nos dedúctum!* PH. *[nanque álium] hábui néminem.* P. *[au.]* *Al.[hau.]*

ſiiaſp *Ne comparândus hic quidem ad illum eſt: ille erat*

idſiai *Honéſta fácie, & liberáli.* PH. *ita viſus eſt*

ſ×ſſp *Dudum, quia vária veſte exornâtus fuit:*

{diſ×ſp {diſa *[Nunc tibi] vidêtur fœdus, quia illam non habet.*

iiaſſp P. *Tace óbſecro, quaſi verò paulum intérſiet.*

ſſbdſp *Ad nos dedûctus hódie eſt adoleſcéntulus,*

ſſijſp *Quem tu verò vidêre velles Phǽdria.*

{iii×ſi {iiia **Hic eſt vetus, vietus, veternôſus ſenex,*

iiſſſp *Colôre muſtelino.* PH. *hem quæ hæc eſt fábula!*

{×ciбſp {dſ *Eò rédigis me, vt quid [égerim] égomet néſciam.*

{abſiai {abſd *Eho tu, emin' ego te?* D. *emíſti.* P. *iubẽ mihi dénuo*

ſ×ſdſp *Reſpóndeat.* PH. *[roga.]* P. *veniſtin' hódie ad nos?*
negat.

{cſiſſp {a *At ille alter venit annos natus ſédecim,*

{ſſſb×i {ſſbſ *Quem ſecum addûxit Pármeno.* PH. *ágedum hoc mihi éxpedi*

ſiſiſi *[Primúm: iſtam, quam habes, vnde habes.] veſtem? taces!*

dſſſp **Monſtrũ hóminis, non dictûrus!* D. *venit Chǽrea.*

ſabſſp PH. *Fratérne?* D. *[ita.]* PH. *quãdo?* D. *hódie.* PH. *quàm dudum?* D. *modó.* *In [hodie] h vim habet conſonantis.* MU *[ita eſt.]* ſidſſp.

{ſſi×p {ſiſſ PH. *Quicum?* D. *cum Parmenône.* PH. *norâsne*

D. [adornabat]; ſſdiſp.
[Habêsne] prima poteſt ad verſum præcedentem pertinere, dijaſp. *Alij omittũt [habeam]*, ibſſſp.
Error vtriuſq., Phædriæ ſcilicet & Pythiæ.

* L Facetus error de eunucho.
Noſt. nunquam quiſquam. id eſt, nulla ex nobis.
G. Vel [aliũ nãque], ſſadſi.
Elegans Chæreæ deſcriptio ab ignota.

E. [Nunc eò tibi]; tttlſſtv: *vel eliſo s in [fœdus]* tttſdltv. *trochaicus erit tetr. cat.*
*B. Collatio perſonarum.
Eunuchi deformis deſcriptio.
L. *Muſtelino*, flauo, *bleychgeel*, ad ſimilitudinem muſtelæ.
K. *Al [emerim]*.

Al. [rogo.] ſiadſp: *vel ſynæreſi facta in [hodie]*, ſiadip. E *Iambicus ſeptem pedum*, ſijſhſp. G *legendũ [roga. P. veniſti ad nos?]*; ſijſſp.

R. In [quam] nihil eliditur. MU *[Primùm vnde habes iſtã, quã habes veſtem?]* ſiſiſi.
*L. Increpatio.
D. Obliquæ interrogationes, quibus teſtimonia deriuare nititur.

eum priús?

D. *Non:nec quis eſſet, vnquam audíeram dícier.* ſijdſp

Hunc verſum Aldinus codex non habet: & Riuius adulterinum ſuſpicatur: tum ſequens ita legendus, [D. Non. P H. vnde. &c.] ſed erit ſeptenarius. ſaſiaſſ. *niſi quis creticum ex [meum eſſe ſcie] cōflatum admittendum cenſeat.* ſaſxſi. *Alias legitur [P H. Non? vnde], non expuncto præcedente verſu.* dſxaſi dſſ

*Eunuchus rem aperit.

*L. Hoc ſecū Phædria metuens Thaidem.

[P H. *Vnde] ígitur fratrem meum eſſe ſciébas?*

D. * *Pármeno*

G. Al. [hanc mihi.] *ſic in [eſſe] nihil elidendum*, ſaiaij.

Mu [hanc mihi veſtem.] ſiaddſi.

Dicêbat eum eſſe: is dedit [hanc veſtem mihi.] ſadſai ſadſſ

P H. * *óccidi.*

D. *Mēam ipſe induit: pòſt vnà ambo abiêrūt foras.* ſiſdſi ſi

*B. Temuléntiæ crimē à ſe deprecatur.

P Y. * *Iam ſatis credis ſóbriam eſſe me, & nihil mentitam tibi?] Ali. [me ſóbriā eſſe, & mentitam nihil?] ſtſſiſſtv.* xſtxſt– dſteſ

G. Al.] Iámne], dſſiadſp. *Iābicus erit tetr. acat. ſic & præcedens, ſi legas quoque [Iámne]*, dſſijſſi.

[Iam] ſatis certum eſt vírginem vitiâtam eſſe? P H. *age nunc béllua,* xſtdſato d

Credis huic quod dicat? P Y. *quid iſti credam! res ipſa índicat.* tſſaſſtv tſſſ

* L. Hoc ſummiſsè ad Dorum.

P H. * *Concêde iſtuc paúlulum: audin'? [étiam nunc paúlulum.] ſat eſt.* G. [etiam nunc paulum.] ſſtaſt–. Mu [etiam paululum.] ſſtatt–. ſſ-bſtt–

Sic interrogat vt ea negari vellet.

Dic dum hoc rurſum: Chǽreān tǔam veſtem detrâxit tibi? ſſtxſſt– ſſtſ

D. *Factum.* P H. *& ea eſt indûtus?* D. *factum.* P H. *& pro te huc dedûctus eſt?* D. *ita.* dſſſſiao dſſſſitv

*Exclamatio bifariam accipienda.

P H. * *Iúppiter magne. ô ſceléſtum, atque audâcem hóminem! [P Y. væ mihi,]* tſtſſat–

Al. [væ mihi. P Y.] &c.

Mu. [nos irriſas], aitſſſt–.

E. Iambicus tet. acat. ſſsiidſi.

E'tiā nūc nō credis indígnis [nos eſſe irríſas] modis! aſxſſſt– aſſ

P H. *Mirū, ni tu credas quod iſte dicat. quid agam néſcio.* ſſixſac– ſiiit

*Mu. Atqui nondū negauerat: ſed intelligit. Rurſum interrogatus. * & hoc ſummiſsè.

*[Heus] tu, * negâto rurſum. poſsúmne ego hódie ex te excúlpere* Poteſt [Heus] ad ſuperiorem verſum pertinere. tſſſbſtv. vel Iambicus cenſeri: tetr. acat. ſiiſdiſp. *ſunt qui omittant [ego]. *tum in [hodie] h vim habebit conſonantis,* ſijſdiſp. ſxſſbſtv

* D. Amplificatio & dilatio quæſtionis.

Verum! vidiſtíne fratrem Chéream? D. *non.* P H. * *non poteſt* ſſtſſt–

Sine malo fatéri, vídeo: ſéquere [hàc,] modò ait, modò negat. Mu. [me hàc] reiecto [ſine] in præcedentem verſum, in quo etiā legatur [vidiſtin'] ſſſiſip: iidbiaip. btſ baabv

* *Ora*

ſiſſtt- *Ora me. D. óbſecro te verò Phǽdria. PH. I intró. D. *hoi, hei. In[hoi.hei]nulla ſit eliſio aut ſynæreſis.

*D. Hoc lentiúſ: vt ſit cauſa non ſæuiendi.

actſat- PH. * Alio pacto honéſtè quo modo" hinc ábeam, néſcio: R. In[hinc]h vim habet conſonantis. E de ſi ſyllaba, forte[nunc]vt ſit[hinc nunc], actſtat-.

*Deploratio.

*L. Indicat ſpectatori quid egerit.

ſaſabdtv Actum eſt ſiquidem. tu me hic etiam nébulo ludificábere!

tſſſſtv PY. Parmenônis tam ſcio eſſe hanc technam, quàm me viuere.

*L. Oeconomia ad futuram ludificationem Parmenonis.

ſdtabatv DORY. Sic eſt. PY. * inuéniam[pol hódie parem vbi]réferam grátiam.

Al. [hodie, parē, vbi pol], ſtbtaatv.

ſdſſaſt- *Sed nūc quid faciūndum cenſes Dóryas? DORY. de[iſtac me rogas]

*L. Conſultatio.

Al. [iſtac rogas], tū [de], nec elidēdū, nec corripiēdum, ſdſſaſt-, niſi forte [Dorias] primam producat, ſdſſtſt-.

tbdſxſtv Virgine"? PY. ita, vtrum táceámne, an[prǽdicem?] DORY. *tu pol ſi ſapis, G.[prædicam?]dſaſſſtv.

*Sanum cōſilium.

ſſaſaa v *Quod ſcis neſcis, neque de eunúcho, neque de vítio virginis:

*L. Prouerbiale, quo ſumma taciturnitas ſignificatur.

{ſſiſſſtv / iſſſa} Hac re[ſte]omni turba[ſeuólues,] & illi gratum féceris. G. Al. [& te]. Al. [exolues.] Mu. [Hac re & omni turba euolues te.]tſſſſſt-.

dtſdadtv Id modò dic, abiſſe Dorum. PY. ita fáciam. DORY. *ſed vídeón' Chremem!

*L. Præparatio ad ſequentem ſcenā.

ſababſtv Thais iam áderit. PY. quid ita? DORY. * quia cùm inde ábeo, iam[tum]incœperat

*B. αἰτιολογία.

Mu. [tūc]. ſababſſp.

ſatſaſtv Turba inter eos. PY. aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc quid ſiet.

ACTVS IIII. SCENA V.

ARG. B A cœna militis egrediens D hîc ſimigrauis inducitur vino Chremes, priorū memor, titubans in præſentibus, vt ferè adpoti ſolent. Mu Hæc autem ſcena magis ad delectationem ſpectatorum, quàm ad argumenti ſeriem pertinet. V Theſes. Rectè D. Auguſtinus ait, Ebrietas aufert memoriam, diſſipat ſenſum, confundit intellectum, incitat libidinem, omnia membra debilitat, vitámque exterminat. Et ſic Menander, ὁ πολὺς ἄκρατος, ὀλίγ' ἀναγκάζει φρονεῖν. Nimirum deſipientiæ cauſa eſt merum copioſiùs epotum. Et hîc verum illud Aeſchylis, Κάτοπτρον εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ. Vtrinque imago mentis repræſentatur. Hic autem temulenti hominis ruſtici ſtulta loquentis ὑποτύπωσις. atque Pythagoras nō malè ebrietatem μανίας μελέτην eſſe dixit. Eſt enim inſaniæ cuiuſdā meditatio, repræſentatio, & exercitium. L Hæc ſcena per occaſionem argumenti exprimit naturam ebrietatis, qua ſæpe labefactantur obſtinati animi, & in luxum ſoluuntur: M exprimuntur etiam ebrietatis cauſæ & effectus. corrumpitur quippe iudicium rationis, & linguæ, pedúmque titubatio ſequitur, quo nihil turpius excogitari poteſt. Quapropter Stoici, quos Cicero in Tuſculanarū diſputation

tationibus ſequitur,omnium malorum fontem eſſe intemperantiam,officiorum verò temperantiam dicunt.Ideò dicitur à Græcis,conſeruatrix mentis & prudétiæ.Plato libro ſexto de Legibus ſic ait,Bibere vſque ad ebrietatem,neque alibi vnquam decet, præterquàm in ſolennitatibus eius Dei,qui largiens eſt vinum.

Verſ.gen.Iambici tetrametri acatal.excepto vltimo trimetro acat.& ſexto,qui etiam trochaicus tetr. catal.cenſeri poteſt.

CHREMES. PYTHIAS.

D.*Attat* interiectio eſt paulatim percepti atque intellecti mali.

ATTAT,*data hercle verba mihi ſunt : vicit vinum quod bibi.* iijbſſſi

Ac dum accubabam,quàm vidêbar mihi eſſe pulchrè ſóbrius! {ſiſi‹iſp ſiſiſ

Temuléti códitio.

Poſtquàm ſurréxi,neque pes,neque mens ſatis ſuũ officium facit. {ſſdd‹iap ſſddd

*L.Accidentis cum geſtu.

P.*Chreme.* C.*quis eſt?ěhem Pýthias,* vah quantò nunc formóſior* {iiciſſſp ii ſ

Dudum, i. paulò anté.

Vidêre mihi, quàm dudum! P.*certè ſtu quidem pol multò hilárior.]* G.[*tu pol multo alacrior*] ibſſſip. {ibſſſ dp ibſſſa

Mu.[Videre,quàm dudum? P.*certè quidem tu pol multò alacrior.*]ijſſiſdp.

Go.*Al.[Verum hercle verbum hoc eſt, SINE Cerere & Baccho*],ſijbiſſp.

C.[*Verbum hercle hoc verũ eſt,* SINE CERERE ET LIBERO]FRIGET VENVS. {ſſdatſto ſſdbſiſp

*L.Prouerbialis allegoria figurata tribus metonymiis.

Sed Thais multò antè věnit? P. [*ánne ábijt*] *iam à mílite?* [*venit*]*præſentu tẽporu,vel creticus tertio loco.* [a] *Al.* [*an abijt*]*ſed deprauaté.* ſſdiaſp

L. *Iã dudum ætatẽ*, id eſt, iam longo tempore.

C.*Iam dûdum ætâtem : lites ſunt inter eos factæ máxumæ.* ſſſdſſi

P.*Nǐhil dixit tum, vt ſequerêre ſeſe?* C.*nǐhil, niſi ábiens mǐhi ínnuit.* {ſſai‹b‹p ſſaiſbſp

D. Simplex omnino Chremes inducitur.

P.*Eho nónne id ſat erat?* C.*at neſciêbam id dícere illam,niſi quia* {adi‹ſidp adiſ

Corrêxit miles,quod intelléxi minús :nam me extrûſit foras. {ſſ‹ſ‹ſſi ſſſſd

*V.De more fit paraſceue ſcenatũ copulatio.

**Sed eccã*[*ipſam*.*miror vbi ego huic*]*anteuérterim.* {ſbſii ſ

Mu.[ipſam video,miror vbi huic ego], [a]*tũ[huic]diſſyllabũ,vel in eo h vim habet conſonantis,& erit ošionarius,vt præcedentes,*iſbdiiij.

ACTVS IIII. SCENA VI.

ARG.[D]Ex ipſis primis verbis apparet,quàm concita,& recens à litigio veniat Thais. Itaque nec nominat militem,nec virginem:ſed pronomine vtrũque ſignificat,quaſi in medio conſtituta negotio.[Mu]deinde reſciſcit Chremes à Thaide Pamphilum eſſe ſororẽ ſuam: gaudet.

audet, ſed metuit militem: recipit tamen animum, comparátque ſe cum Thaide ad illũ fortiter reiiciendum, [B]quem venturum putant vt virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur, quam Thais. [H]Eſt igitur in hac ſcena præparatio eius turbæ, quam Thraſo faciet, oppugnaturus domum Thaidis. Exordiũ eſt patheticum. nã minatur ſuperbo militi Thais: [L]aduerſus quem ad pugnam inſtruitur: Chremetem deinde ([R]quò longe animoſior inducitur) [L]cõfirmat. Et eſt epitaſis huius partis fabulæ. [V]*Theſes.* 1 Magna eſt meretricis confidentia ad grauius facinus parandum. 2 Aſtutæ ſunt meretrices in captando fauore, dũ periclitantur. Eſt autem in genere deliberatiuo. Nam exhortatur Thais Chremetem, vt ſibi contra Thraſonem adſit. atque hæc propoſitio hic ſtatuenda eſt propter πάθος diſſimulata. [M]Meretricis confidentiam & ad omne facinus audaciam perditam, nec non ſtudium, & artem captandi fauoris in aliqua difficultate, ac primos motus in poteſtate noſtra non eſſe, Chremetis exemplo hæc ſcena docet, & exprimit.

Verſ. gen. Trochaici tetr. cat. viginti, nempe quinque primi, & decimusſeptimus cum ſequentibus ad finem vſque ſcenæ, excepto viceſimotertio, qui iambicus eſt tetr. acat. cum octauo, nono, duodecimo ac duobus hunc ſequentibus. At ſextus, ſeptimus, decimus, vndecimus, decimusquintus ac decimusſextus ſunt iambici tetr. catal. ſiue ſcazontes.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

{dſtſ6dtv dſtſa} CREDO *équidem illum iam affutûrum eſſe, [vt illa à me eripiat: ſine]* — *Al. [illam vt eripiat: ſine]*, dſtſtdtv. — Paraſceue eius motus, qué miles excitabit oppugnaturus ædes.

bſſabdt- *[Véniat: atqui] ſi illam digito attígerit vno, ſoculi ſilico* — *R. Al. [Vi veniat: qui]*, dſſabdt-. *al. [illi oculi]*. bſſabſai.

{dtdxttt- dtdſ..} *Effodiêntur:* **vſque [ádeò illius] ferre poſſum inéptias,* — *L. Apta comminatio in militem. *Al. [adeo ego illius]*, dtdaſat-. [M]*U [eò ego illius']*, dtddtt-.

{ſbttſtſv ſbttſtty} *Et magnífica verba, verba dum ſint: verùm enim ſi ad rem*

{tſtſdſv tſtſdſtv} *Conferêntur, vapulâbit.* C. *Thais, ego iam dûdum hîc ad ſum.*

ſiſſſſv T. *O mi Chreme, te ipſum [expêcto. ſcin' turbam] hanc propter te eſſe* — *Al. [expectabã. ſcin' tu turbam] ſed verſus non conſtat.*

{dciſſſi- df} *Factam? & ádeò ad te attinêre hanc omnem rem?* C. **ad me! qui? quaſi iſtuc.* — *D. Vt ruſticus pudés & timidus turbatus eſt his verbis. [L] *Quaſi iſtuc*, ſub. Notim.

aiʃdiidʃ T. *Quia dum tibi ſorórem ſtúdeo réddere & reſtitúere, hac*

{ſxſiaaij ſi} *Atque huiúſmodi ſum multa paſſa.* C. *vbi ea eſt?* T. *domi apud me*". C*. *[hem.]* T. *quid eſt?* *Al. [ehem.]* — *L. Extimeſcentis, quia ſoror apud meretricem eſt.

Sex præcedentes verſus Glareanus diſtinctione habeat. at ab alijs aliter ſecantur. nam primo accinitur dimeter trochaicus, [conferentur vapulabit.] tſtt. Secundus finis eſt [expectabam.] taſtſt vel [expecto.] tum [teipſum] fuerit vnicum verbum, taſttſt. Tertius ita habet, [Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam & adeò ad te attinere hanc], ſſſttatt. Quartus deſinit in [ſtudeo], ſttiaſtb. Quintus in [paſſa.] tſbſſxtt: vel [huiuſmodi] facto triſyllabo, tſbſtſtt. Sextus

in[quid eſt?]aat-.atque hic fuerit trochaicus dimeter catal.quatuor vero praece..entes trochaici tetr.acat.

G. [eſt dignum.] ſaſſſaſ-:vbi in[quid] eliditur d.

Edúcta ita vti téque illáque [dignum eſt.] C. quid ais! T. id quod res eſt: ſaſxdiſ-

*L. Pulchra gratiarum actio.

Hanc tibi dono do, neque répeto pro illa abs te quicquam préty. dſdbſſd-

Al.[a me tibi, vti], aiijddſp. Aly reyciunt [Gratia] in ſequentem verſum, & [Chreme] in tertiū, in cuius calce legūt [venit ereptum.] tū metrica ratio nō conſtat.

C.* Et habêtur, & refértur ſa me Thais tibi, ita vtij mérita es, grátia. axxſdx6p

T.* At enim caue, ne priùs, quàm hăc à me accípias, amittas Chreme. aaiſdſſi

* Ad bellū futurū animat.

Nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nūc erêptum venit. *Poteſt hic cenſeri trochaicus tetr.cat.*tſtlſltv. iſiſſſp

Monumenta ſunt quæ inepti inſtrumenta vocant.

Abĭ tu, ciſtéllam [Pýthia] domo effer cum monuméntis. *Al.[Pythias].* ſſſijſa-a

D. *Riſcus*, ciſta pelle contecta: nomen Phrygium.

C. Vidén' tu illum [Thais!] P. vbi ſita eſt? T. in riſco. odiôſa ceſſas! *Al.[Thais.]* iſdaſai-

* Timoris indiciū.

C. *[Militem] ſecum ad te quantas cópias addúcere! *L. Al.[Militum].* tſſltſv

Apageſis, verbū Comicum, i. recede, vel abi ſi vis.

[At at at. T. num] formidolôſus óbſecro es mi homo? C. apágeſis, *R. At at at timentis. Al.[T. At at, nu], ſed deprauatus, & verſus non conſtat.* aſtttb-

R. Al.[omnium, qui metuat], ſed verſus non conſtat.

Ego formidolôſus! nemo eſt [hóminum, qui viuat,] minús. atſſaſiv

G. Poteſt hic cenſeri iambicus, didiſdſi. *R[quem]*. tadſſat-.

T. Atque ita opus' eſt. C. hau métuo, [qualem] tu me eſſe hóminem exiſtumes. d6bſſat-df

* Facilé victoriam proponit. L. Confirmatio ex collatione perſonæ.

T.* Immo hoc cogitâto, quicum res tibi eſt, peregrînus eſt. ſttſdt-

Minùs' potēs quàm tu, minùs' notus, amicôrum hîc habens minús. *Si tantum in ſciundo [minus] elidatur s, erit iambicus acat.*ijſaaſip. xſxdſltvbſd

L. Prudēs ſentētia à tuto.

C. Scio iſtuc: SED TV QVOD CAVEÂRE poſſis, ſtultum admittere eſt. iſſijſſj

Malo ego nos proſpícere, quàm hūc vlciſci accépta iniúria. dſbſſt-

Mu.[Abi tu,] iſijbſſp.

[Tu abi,] atque óſtium óbſera intus, ego dum hinc tranſcúrro ad forum. atttaſt

Ab iuſto & poſſibili.

Volo ego adéſſe hîc aduocátos nobis in turba hac. bſſſt

T. ma

T.*mane.*

* D.Fugæ occaſioné hîc cupit dari.

bdadaſt- bddd: C* *Mélius eſt.* T.*mane.* C.*omitte, iam [iſtic] ádero.* T.*nihil opus eſt [iſtis] Chreme:*

R.*Omittendũ [iſtic], & retinendum [iſtu],* bddbbſt-.*aly contra retinẽt [iſtic], & omittunt [iſtu],* bdtſb=t-.

ſbſuſſtu ſbſſ *Hoc dic modò: ſorôrem illam tŭam eſſe, & te parvam virginem*

ſſtſſtu *Amiſiſſe, nunc cognôſſe: ſigna oſténde.* P.*adſunt.* T.*cape:*

ſbſtaſt- *Si vim fáciet, in ius dúcito hóminem: intellêxtin'?* C.*probé.*

L.*In ius,* in iudicium.

bſſatu T.*Fac ánimo hæc præsénti dicas.* C.*fáciam.* T.*attólle pállium.*

Nam violento ciuiliter reſiſti ſolet.

aſaſſſt- aſb *Périj, huic ipſi [eſt opus patróno,] quem defensôrem paro.*

Mu. *[opus patrono eſt,]* atuſſit-.

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARG. [D]Hîc rurſus inepti vanitas militis demonſtratur, [Mu]ridiculúſque eius furor. deſcribitur, [D]ad amicam tanquam ad hoſtilem exercitum pergens irritato animo, cóncitato curſu, inclinata chlamyde, trépidi & quatientis caput, [P]furénti ſimilis: aciem inſtruit, ad pugnam progreditur, [L]oppugnat domum Thaidis: [Mu]at cùm initiò diſiecturus omnia videatur, paulò poſt imbellis adoleſcentuli, & meretriculæ verbis aliquot fractus, euaneſcit, & in timorem conuertitur: [B]& Gnathonis conſilio facilè dimittit exercitum. [H]Cæterùm à ſubiectione exorditur. Nã gradatim ab vno ad aliud deſcendit. [V]*Hypotheſes.* 1 Hîc eſt Thraſo non tãtùm verbis, ſed & re ipſa vanus oſtentator. 2 Gnatho & in periculo ſemper ſui ſimilis eſt. 3 Thaidis meretricis vehementia & pertinacia pluſquàm virilis. Hîc quoque eſt oratio miſta. in principio exhortatoria eſt, in qua conſilium de ædium Thaidis oppugnatione intenditur, ſed ex verbis Thraſonis Gnathonem diſſuaſiſſe pugnam apparet. [M]Inanem oſtentationem militis glorioſi, & verba ſeſquipedalia & ante periculum audaciá, & in ipſa re timiditatem, necnon mores Gnathonicos, ac meretricis vehementiam, hæc ſcena exprímit. Ariſtot. lib. III. Moralium ſic ait, Audaces quidem fortes ſunt ante ipſa pericula, & volunt ea: ſed cùm in ipſis ſunt, tergiuerſantur. Fortes autem in ipſis quidem periculis feruidi ſunt: anteà verò quieti. *Verſ. gen. Duodeuigiati primi iambici tetr. acat. Reliqui trochaici tetr. catal. ex his tamen nonnulli iambici quoque catal. cenſeri poſſunt.*

THRASO. GNATHO. SANGA *ſeruus Thraſonis.* CHREMES. THAIS.

Epitaſis prioris partis in fabula. Eſt autem perridicula, & Thraſone digna.

dſiſſſai HA'NCCINE *ego vt contuméliam tam inſígnem in me accípiam Gnatho!*

ididaibi *Mori me ſátius eſt. Simálio, [Donax,] Syríſce. ſequímini:* B.*Al. [Dorax], ſed corrupté.*

* V.Propoſitio eſt & teſſera militaris.

ſſiſiai **Primùm ædeis expugnâbo.* G.*recté.* THR. *virginem erípiam.* G.*probé.*

* L.*Recté, probé, pulchré.* Attende ironicã aſſentationẽ ex ipſo verborum genere.

THR.

Al.[multabo.] Priſcianus [cum vecti] legit.

THR. *Maleſmultâbo]ipſam.* G. *pulchrè.* THR. *in médium huc agmen cum vecti, Donax:* aſſdſſſi

Tu Simálio in ſiniſtrũ cornu, tu Syríſce in déxterũ. diiſſiſp

*L.Hoc commodè quaſi in cunctãtes.

Cedò álios: vbi centúrio eſt Sanga, & manípulus fu rum?* S. *eccum adeſt.* bddſdiſi

E. *Aliàs [iſtum],* Ciaſiſſi.

THR. *Quid' ignâue, peniculón' pugnâre, qui [iſtuc] huc portes, cógitas!* { Ciaſcſſi ſiaſa

*L.Salsè & irriſoriè reſponſum.

S. *Egóne!* imperatôris virtûtem nóueram, & vim mílitum:* aiſſbſp

*R. Ab Abſtergeo ſecundæ coniug.

Sine sánguine hoc fíeri nõ poſſe, [qui] abſtergêrem vúlnera.* *R. Al. [qui i]: ſed corrupté.* aiaſiſſp

D.[domi.]

THR. *Vbi álij?* S. *qui (malũm) álij! [ſo lus Sánnio ſer uat.[domum.]* bi bſſiſp

*Acerbè militẽ irridet. [L] Hoc autem ad ſpectatores, indicans militis timiditatem: ſed audit miles, & exemplo defendit.

THR. *Tu hoſce inſtrue, hîc ego ero poſt princípia: inde ómnibus' ſignum dabo.* { ſibſaxſi ſibſad

G.* *Illuc eſt ſápere. vt hoſce inſtrûxit! [ipſe] ſibi cauit loco.* *R.[ipſus],* ſdiſidſi. ſdiſibſi

R.[hoc iam], iſſidſſp. *al.[hoc], ſed corrupté.* *Al.[viden' tũ Thais quam hic rem agit?]* ijſixſſp.

THR. *Idem [hocce] Pyrrhus factitâuit.* CH. *[vidè tu Thais quam hîc rem agit.]* ijſidſſp

Nímirum consílium illud rectum eſt, de occludéndis ǽdibus. ſſaſſiſp

R. Al. [qui tibi nũc vir videtur], ſdſijdii. *Alii omittunt [eſſe], at ſine eo verſus non conſtat.*

THA. *Sanè [quod tibi nunc vir videâtur] eſſe, hic nébulo magnus eſt:* ſdſaidij

*L.Artẽ de Gnathonis vrbanitatẽ in ludendo milite. Timorem militis notat.

Ne métuas. THR. *quid vidêtur?* G.* *fundã tibi nunc nimis' vellem dari,* *D. Al. [THA.] ut hæc à Thaide ad Chremetem dicantur.* { dſiſdxſi dliſd

Vt tu illos procul hinc ex occúltò cǽderes: fácerent fugam. ſdlſſiap

THR. *Sed eccam Tháidem ipſam vídeo.* G. *quam mox irrúimus?* THR. *mane.* iſidiſai

*Sententia ad palliandam timiditatem.

*[O'MNIA PRIV'S *experíri.] quàm armis, ſapiêntem decet.* *Al. [Conſilio omnia pr. exper.]* ddaiſdſp. [MU] *[Omnia pr. exper. verbis,]* daiſldſp. [A] *Riuius hanc lectionem improbat.* [MU] *Al. [Omnia prius experiri conſilio,] ſed verſus non cõſtat.* [A] *niſi admittas bacchium,* daedſdſp. *Iambicus fuerit vt præcedentes.* tbſſaru

Qui ſcis, an quæ iúbeam, ſine vi fáciat! G. *dij veſtram* ſſaaaſtu

ſtram fidem.

ſbſſſa v *Quanti eſt ſapere! nunquam, [accêdo,] quin abs te ábeam dóctior.*

Impudens aſſentatio.
Mu.[accedo ad te,] ſbſſſdſp. *iambicus.*

ſſaidſſv THR. *Thais, primùm hoc mihi reſpónde: cùm tibi do iſtam virginem,*

{ſaſdſſ- ſſſdſib- *Dixtin' [mihi hos] dies ſóli dare te?* THA. * *quid tũ póſteá!* THR. * *rògitas,* *Mu.[hos mihi],* sbſdſſbi.

*Per contemptum ſic reſpondet. [L] eſtque ſuperba & apta meretrici reſponſio.

ſdſſſv *Quæ mihi ante óculos amatôrem coràm addúxti iſtum!*

* D. Contentionis genus interrogatiuæ.

ttſaſſt- THA. *Quid cũ illo agas!* THR. *& cum [ſeo] clàm ſubdúxti te mihi!* *G. Al. [illo], tum eliſio facienda in poſteriore [cum],* ttſſſt-.

aſſaſt- THA. *Líbuit.* THR. *Pámphilam ergo huc redde, niſi vi mauis éripi.*

[D] *Libuit* ſuperbũ eſt & meretriciũ verbum.

{ſtſſdt- atſ CH. *Tibi illam reddat! aut tu eam ſtangas!* * *ómniũ.]* G. *ah quid ais! tace.* *Al. [tangas omnium?]*

D. Hæc pronomina multum ſignificantiæ habent.

{ſaaſſſv ſaaſtſv CH. *Quid tu tibi vis!* THR. *ego non tangam mĕam* CH. *tuam autem fúrcifer!* *Vel dic hunc eſſe iambicum acat.* ſaaſijſp.

*L. Apoſiopeſis maledicentis.

aſdſſt- G. *Cauĕ ſis, neſcis cui maledícas nunc viro.* CH. *non tu hinc abis!*

Eſt & hic iambicus, iſſaſiſi.

ſaaſaſſv *Scin' tu vt tibi res [ſe] hábeat! ſi quicquam hódie hîc turbæ cœperis,*

G. Poteſt & hic cenſeri iambicus acat. ſidſdſſp. *Al. [ſeſe],* ſadſdſſp. [B] *oro [coeperu] aliàs [feceru].*

{bſſaſb- btſdtſ *[Fáciam vt hûius loci, dieique,] meique ſemper memíneris.* *Mu. [Faciam huius loci, diique,]* ttdtſb-.

Vehemens meticuloſi comminatio.

{aſſaaat- aſ G. *Míſeret tŭi me, qui hũc tantum hóminem fácias inimícum tibi.*

Rurſus & hic iambicus, aiſdddſi.

{dbtaaſtv dbtaaſ CH. *Diminuam [ego caput tuum] hódie, niſi abis.* G. *ăin' verò canis!* *Et hic etiam iãbicus,* dbdiaiſp. *R. al. [ego tibi caput],* dbbaaiſp.

Conuitium in impudentes [L] & in maledicos aptum.

{dſſaſt- dſadſſ *Siccine agis!* THR. *quis tu [homo es?] quid tibi vis? quid cum illa rĕi tibi eſt?*

Mu. [es homo], [A] *tum vel erit iambicus,* dſbdſſij. *[rei] quoque monoſyllabum,* dſbdſſt-.

{ſdtttſt- ſdt CH. *Scibis: princípio ĕam eſſe dico líberam.* THR. *hem.* CH. *ciuem A'tticã.* THR. *hui.* *Vel iãb.* ſdiiiiſi.

{aſſiſdſt- t CH. *Mĕam ſorôrem.* THR. *os durum.* CH. *miles, nũc ádeò edíco tibi,* *Vel iamb.* ijſſaſi.

L. *Os durum,* i. hominem impudẽtẽ, iuxta prouerbiũ, Pudor in oculis: & eſt inſimulatio vanitatis.

Ne vim

Ne vim fácias vllam in illam. [Thais, ego eo ad ſatſſatu
Sóphronam] R.[Thais,ego ad Sophronam eo]. A tum in non eliditur in[Sophronam],ſatſdſb-. R Quidam legunt[THA. ego eo ad Sophronam],vt hoc lentius Chremeti à Thaide dicatur:ſed errarunt. Donatus enim, Hoc,inquit,lentius ad Thaidem Chremes.
Nutrîcem,vt eam addûcam, & ſigna oſténdam ſaſſſb-
hæc. THR.*tún' me prohibeas,*

*L.Et hoc irriſoriè in militem.

Mêam ne tangam! CH.*prohibeo,inquam.* G.**audin'* {ſbſſſv ſ}
tu?hic *furti ſe álligat.* Vel iambicus,iſdiſſp.

*Metalepticôs *furtum* pro omni fraude & dolo accipitur.

CH.*Satin' hoc eſt tibi?* THR.*idem hoc tu ǎis Thais?* {adxſtſb adſ}
THA.**quære qui reſpóndeat.*

*L.Cõtumacia meretricis.

THR.* *Quid nunc ágimus?* G.*[quin redeâmus:]* ſadſta:-
iam hæc tibi áderit súpplicans Al.[quid redeamus:]

*Vide vani impetus quem exitum ſumant.

Vltró. THR.*credin'?* G.*immo certé:noui ingénium* ſ:ſſſabv
mulierum,

*Mulierum conditio. L Scitè expreſſum muliebre ingenium.

**Nolunt,vbi velis:vbi nolis,cúpiunt vltró.* THR.*be* ſbdſaſo-
ne putas.
G.*Iam dimitto exércitum?* THR.*vbi vis.* G.*Sanga,* ſſtatſtv
[vti]fortes decet R.[ita vti].ſldſdſtv:vel ſſtadltv.

L. *Exercitum*, Magnificè ad riſum.

Milites, domique, focique fac viciſſim vt memí- ttdttſbv
neris.

*L.Alludit ad prouerbium, Animus eſt in coriis. G.[animus eſt], ſ bſaſſb-.

S.*Iam dûdum* *[eſt ánimus] in pátinis.* G.*frugi es.* ſ:aaſſb-
THR.*vos me hac ſequímini.*

ACT. V. SCEN. I.

ARG. L Redit fabula ad complendam epitaſin Chæreæ. nam MU Thais domum ingreſſa cùm Pamphilam reperiſſet lachrymantem, ſtupefacta cœpit rogare ex ancilla,quid accidiſſet.Illa cùm rem non auderet indicare,obſcure ambiguéque reſpondet.Tum Thais eam adducit foras, H ac in eam deſtomachatur,quòd non apertè,quid domi ſe abſente factum ſit, narret. MU denique rem totam intelligit. D oppotrunè verò nunc demum virgo vitiata eſſe cognoſcitur à Thaide,poſtquàm ſcilicet magnopere & defenſa eſt, & retenta. Nam ſtatim conſequentur nuptiæ eius,& Chæreæ,qui illam vitiauit. P Is in fine ſcenæ,vt hæc tractétur interuenit. V *Theſes.* 1 Meretricũ eſt magna curioſitas.Amant enim πολυπραγμοσύνην,cùm omnia expiſcari cupiant,omniúmque negotiis ſeſe ingerant. 2 Inſignis calliditas meretricum eſt,quæ vel vno ſigno de vitio puellæ facto coniecturam facit.Hîc enim Thais ex ſtatu coniecturali facinus reſciſcit Chæreæ,& ſuo iure grauibus minis exagitat,cui non parum gratiæ ex μιμήσει accedit,qua ſtomachum ſæuientis dominæ Terẽtius expreſſit.In principio tamen eſt μεμπτική. Expoſtulat enim & redarguit,cur non vitium puellæ manifeſtè dicat. AI Perplexos ancillarum dolos & meretricum curioſitatem,diligentiam & coniecturam, hæc ſcena exprimit.Meretrix nanque callida,& longo rerum vſu edocta, minimo ſigno id quod eſt,coniectat.Vnde callidi dicuntur illi quorum animus vſu concalluit,vt manus aſſiduo opere.

Verſ.gen.Iambici trim.acat.ſiue ſenarii.

T H A I S. P Y T H I A S.

ſiſſi PERGI'N' *ſceléſta mecum perpléxè loqui!* | Epitaſis poſterioris partis in fabula, deprehéſo Chærea.

idadſi / abi. *Scio, neſcio: ábyt: audíui: ego non ádfui.*

ſdiſi **Non tu iſtuc mihi dictûra apértè es, quid, quid eſt!* | *D. Nõ *tu iſtuc* &c. Non eſt hîc interrogatio.

ſiſoip *Virgo conſciſſa veſte láchrymans óbticet.*

ſbdiſi *Eunûchus ábijt. quámobrem ? quid factum eſt? taces!*

didſſi P.* *Quid tibi ego dicam miſera! illum eunûchum negant* | *L. Timida reſponſio.

iivijp *Fuiſſe.* T. *quis fuit ígitur?* P. *iſte Chǽrea.*

ſijſſi T. *Qui Chǽrea?* P. *iſte ephêbus frater Phǽdriæ.*

ai ſſi T. *Quid ais venéfica!* P. *atqui certò cómperi.* | D. *Venefica*, conuitium Comicum in ancillas.

aidſſi / aidſſ T. *Quid is óbſecro ad nos! [quámobrem] addûctus' eſt?* P. *néſcio,* G. *Al.* [*aut quamobrem*], acdſſi. | D. Non rogātis *obſecro*, ſed dolentis. L. & ſubaudi Venit.

aiiiai *Niſi amâſſe credo Pámphilă.* T. *hem miſera óccidi.*

ſdſſij *Inféliх. [ſiquidem] tu iſtac vera prǽdicas.* | *Al.* [*ſi quidem*].

dſaddp *Num id * lácrumat virgo?* P. *id opînor.* T. *quid ais ſacrilega!* | *V. *Lacrumat*, aut archaiſmus eſt, aut generis ἐπικοίνου.

ſijai / dſ *[Iſtŭcine] interminâta ſum hinc ábiens tibi!* | *Al.* [*Iſtúcne*], ſſiiai.

diſſi S. *Quid fácerem! ita vt tu [iuſti.] ſoli crédita eſt.*

R. *Al.* [*iuſſiſti,*] dſſſi: *vel eliſo d in* [*Quid*], vſſſi. | *L. Prouerbium.

idſſip T. *Scelſta,* [LVPO ouem commiſiſti.] diſpudet,* | *Ali.* [*ouem lupo commiſiſti.*] ſijſſp.

diiadi *Sic mihi data eſſe verba. quid [illic hóminis] eſt!* | *Ali.* [*hominis illic*], quod verſui repugnat, niſi ſpondeus vltima ſede recipiatur, dijbaſ. G.' *illud hominis*], dijabi.

baijſp P.* *Hera mea tace, tace óbſecro, ſalua ſumus:*

Al. omittitur alterum [*tace*]. *ſed verſus non conſtat. ſunt tamen qui ad calcem apponant* [*hominem*], baiſbp. *tum in fine ſequentis legunt* [*non vides,*] adſiſi: *& eliſo s in* [*Habemus*], idſiſi. *tertio deinde verſu* [*En?*] *pro* [*Ne?*] dſſiſi.

ibdſſi / ibddſ *Habêmus hóminem ipſum.* T. *vbi is eſt?* P. *hem ad ſiniſtram, vidés* | *Blandè, ac puellariter arridet.

biſiſi / biſ *Ne?* T. *video.* P. *comprehéndi iube, quantum [poteſt.]* | R. *Al.* [*potes*], biſiſp.

ſaſiai / ſ T.* *Quid [illi faciêmus] ſtulta!* P. *quid fáciam, rogas!* R. *Priſcianus* [*illis faciemus*], *vt ſit anapæſtus.* M [*illi facies*], idſiai. | *L. Agnito adoleſcente, mox illi cóciliatur Thais.

aiſaſi *Vide amâbo, ſi non, cùm aſpícias, os ímpudens*

ſſſi / iſſ *Vidêtur.* T. *[non eſt].* P. *tum quæ eius confidéntia eſt.]* *Al.* [*confidentia eſt?*] *interrogatiuè.* | *Al.* [*non*], iſſſi.

Act. v. Scen. ii.

ARG. MU Chærea, cùm neque in Antiphonis domũ ingredi, neque veſtẽ mutare potuiſſet, prediẽs in vinciniã ſuam, cauſam reddit, cur nõ mutauerit veſtem. Oportuit autem, & de neceſsitate argumẽti fuit, Chæream non mutaſſe veſtẽ: vt cùm meretrix virginem à Chærea vitiatam audierit, & eum cum turpi habitu incedentem intueretur, eum reum vitiatæ virginis putaret, P iuberétque poſt fugam comprehendi. MU Is enim domum redire cogitans in ipſam incidit: à qua primùm leuiter obiurgatus eſt, H cum eo expoſtulando, quòd puellam vitiaſſet, eámque ciuem Atticam: I ſed deprecante illo, & virginem vxorem petente, facilè conciliatur: MU & ab ea humaniter exceptus, P redeunt in gratiam, Pythia tamen renitente. demum tractant de nuptiis cum Pamphila contrahendis. L Et eſt initium cataſtrophes in hac parte fabulæ. V *Theſes.* 1 Adoleſcens timet iuſtam reprehenſionem. 2 Magna eſt meretricum in delictis amatoriis condonandis indulgentia. 3 Digna eſt meretrix multis contumeliis. Eſt autem miſta. Nam cum Thaide in gratiam redit blanda expoſtulatione præmiſſa. M Timorem iuſtæ reprehenſionis, quæ maximè decet ingenuum Ephebum, ac meretricis indulgentiam in his delictis, quæ amoris ardore committuntur, hæc ſcena exprimit: monens vnumquenque decorum ſuum ſeruare debere, nec ſolùm id eſſe conſiderandum, an quiſpiam ſit pœna dignus, ſed etiam an deceat ſe talem pœnam irrogare. Digna quippe eſt meretrix contumelia, ſed non omnium eſt illam inferre. Tales enim perſonæ relinquendæ ſunt vt aut à vilisſimo quoque, aut iuſta carnificis manu puniantur.

Verſ. gen. Iambici trim. acat. ſiue ſenarij.

Chaerea. Thais. Pythias.

Hic cauſſam reddit Chærea, cur nõ mutauerit veſtem.

APVD *Antiphônem vtérque, mater & pater,* aiiiip
Quaſi dédita ópera domi erăt, vt nullo modo abdiſſi
Introîre poſſem, quin vidêrent me intertm {xiſiſp / ſ}
Dum ante óſtium ſto, notus mihi quidam óbuiàm ſiſdſp
Venit. vbi vidi, [ego me] in pedes, quantùm queo, bipiſi
In angipórtum quoddam desêrtum: inde item iſſiſp
In áliud, inde in áliud: ita miſérrimus bibbip
Fui fugitândo, ne quis me cognóſceret. iaiſſp
**Sed éſtne hæc Thais, quam video? ipſa eſt: * háreo:* iſſaſi
Ah, quid fáciam? quid mĕa autĕ? quid fáciet mihi? {ſaſai / ſaſ}
T. *Adeâmus. bone vir Dore ſalue: dic mihi,* adſiſi
Aufugiſtin'? C. **hera. factũ.* T. *ſatin' id tibi placet?* ſdiddp
C. *Non.* T. *credin' te impúnè [abiturum?]* C. *vnam hanc nóxiam* ſſdſp
[Mitte: ſi áliam vnquam admíſero vllam, occídito.] diſiſi

R. Al. [*Amitte: ſi aliam admiſero vnquam: occidito.*] ſbſiſi.

T. *Num mĕam ſæuitiam véritus es?* C. *non.* T. *quid igitur?* {uddidp / ſ}
C. *Hanc métui, ne me criminarêtur tibi.* dſſiſi

R. Al. [égomet]. adiiiſi.

*L. *Ego me inp.* Eclipſis. ſubaudi Conieci.

* L. Deliberatio ſubita.

* D. Primus metus adimit conſilium, ſed recogitatio reddit confidentiam.

* L. Accõmodat ſe adoleſcẽs ad interrogationẽ meretricis, & tota deprecatio ironiam ſapit.

R. [*habiturum?*]

Eſt autem impunè habere, idem quod inultum auferre.

T. *Quid*

ſiſdſi T. *Quid féceras?* C. *paúlulum quiddam.* [T. *eho*] *paú-*
lulum ímpudens! *Al.* [P T. *eho.*] *Si cretici non admittũtur,* [2] *legendum bis* [*paulum*] *pro* [*paululum*], ſiſdſi.
ſijaſp *An paúlulum* [*hoc tibi eſſe*] *vidêtur, vírginem*
aiſſij *Vitiáre ciuem!* C. *conſéruam eſſe crédidi.*
ſſſbip P.* *Conſéruam! vix me contíneo, quin ínuolem in*
iſiſſp *Capíllum: monſtrum, étiam vltrò deriſum áduenit.*
iſbiſp T. *Abi hinc insâna.* P. *quid ita* [*veró! débeam*]
ſſ aſp *Credo iſti* [*quicquam*] *furcífero, ſi id fécerim:*
ſſſdſp *Præſértim cùm ſe ſeruum fateâtur tuum!*
i aſſſp T.* *Miſſa hæc faciâmus. non te dignum Chæ'rea*
ſſaſii *Fecíſti: nam ſi ego digna hac contumélia*
ſiſſap *Sum máximè, at tu indignus qui fáceres tamen.*
bſſaai *Neque* [*édepol*] *quid nunc conſilij cápiam ſcio*
ſidſſi *De vírgine iſtac: ita conturbáſti mihi*
aſdſſi *Ratiónes omnes, vt eam non poſſim ſuis,*
adidſp *Ita vt æquum fúerat, atque vt ſtúdui, trádere:*
dddſſp [*Vt*] *sólidum párerem hoc mihi benefícium Chæ'rea.*
ſſſſp C. *At nunc dèhinc ſpero ætérnam inter nos grátiam*
{aſſſſp / aſſi} *Fore Thais: ſæpe ex huiúſmodi re quápiam &* [*ex*]
idſbii *MALO PRINCI'PIO, magna familiáritas*
ſſiap *Conflâta eſt.* [*quid*] *ſi hoc quiſpiam vóluit deus!*
R. *Al.* [*& quid*], ſſſiap: *vel* [*quiſpiam*] *ſit ſo diſyllabo.* ſſſſap.
abſdij T. *E'quidem pol in eam partem accípióque, & volo.*
diſſij C. *Immo ita quæſo. vnum hoc ſcito, contumélia*
ſſidſi *Non me fecíſſe cauſſa, ſed amôris.* T. *ſcio:*
ſdaſſi *Et pol proptéreà magis nunc ignóſco tibi.*
diſaſp *Non adcò inhumáno ingénio ſum Chæ'rea,*
aiddſp *Neque tam imperîta, vt quid amor váleat, néſciã.*
di bſai C.* *Te quoque iã Thais, ita me dij bene ament, amo.*
ſadjſi P. *Tum pol* [*tibi ab iſtoc, hera, cauêndum*] *intélligo.*
G. *A.* [*tibi ab iſto. hera. cauendum eſſe*], ſabſſi. MU [*ab iſtoc tibi hera cauendum*], dſbiſi.
{ſ.aſii / ſſ} C. *Non auſim.* P. *nihil tibi quicquã credo.* T. *déſinas.*
aiſſdi C.* *Ego me tuæ comméndo & commítto fídei.*
{di-iſi / dſſ} *Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiútrix ſies.*

Crimen extenuat.

Mu. [*eſſe hoc tibi*]. ſidiſp.

*D. Opportunè, ſtomachatur, Pythias facta métione conſeruæ.

R. *Al.* [*verò abeã?*] *ſed deprauat é.* R. [*pœnas*]

*Artificioſa meretricis accuſatio: ac [2] ſeria obiurgatio poſt longam cauillationem.

G. [*edepol*] *prima breui.* GO. [*epol*], iſſaai.

Aperit viã futuris nuptiis: nã recedit à iocularibus ad ſeria.

Muretus reijcit [*vt*] *in præcedentem verſum*, aabbſp.

G. [*ex*] *redundat in verſu: nec in ſenſu requiritur.* [A] *Muretus ponit in ſequente verſu poſt* [*Malo*].

Placatur Thais, éſtque paraſceue Cataſtrophes.

* L. Gratiarum actio.

*L. Imploratio auxilii ad ducendam puellam.

D. *Commendo me notis, committo ignotis.*

E. Al. [capio]. *Te mihi patrônam [cúpio] Thais: te óbſecro.* didiſi

Emóriar, ſi non hanc vxôrem dúxero. dſſiſi

D. *Si pater*, eclipſis aut apoſiopeſis ſecunda. T. *Tamen ſi pater*, C. *ah quid? volet, certò ſcio:* idſ.ſi

*L. Promittit teſtimonia libertatis. **Ciuis modo hæc ſit.* T. *paululum opperírier* ſiſiip

Si vis, iam frater ipſe hic áderit vírginis: ſſidſp

Nutrîcem accerſitũ iit, quæ illam aluit páruolam. {ſſ×dſp ſſſ}

In cognoſcêndo tute ipſe áderis Chærea. ſſidſp

C. *Ego verò máneo.* T. *víſne intéreà, dum is venit,* adidſp

Domi opperiâmur: pótius quàm hic ante óſtium? jadſſp

Percupio, amatoriè dictum. C. *Immo percúpio.* P. *quam tu rem actûra óbſecro es!* ſdiſſp

Nam quid, pro quid nam. T. *Nam quid ita?* P. *rógitas? hunc tu in ædeis cógitas* dbſiſi

Meæ fidei, puellariter. *Recípere poſthac?* T. *cur non?* P. *crede hoc meæ fidei,* {×ſſſ×i biſſi}

Dabit hic áliquam pugnam dénuo. T. *ahu, tace óbſecro.* {baſd×i baſſi}

P. *Parùm perſpexiſſe eius vidêre audáciam.* {iſſ×ſp iſſa}

C. [Pythiæ] vltima breui, dſaſip. C. *Non fáciam [Pýthias]* P. *non pol credo Chærea,* dſsſip

*L. Ironia. *Niſi ſi commiſſum non erit.* C. *quin Pýthias* aſſiſi

Al. [obſeruandum.] ſſ×ſſi, **Tu me ſeruâto.* P. *neque pol [ſeruandum] tibi* ſſbſſi

* L. Iculariter remouétis. V Epilogus eſt diſſuaſionis, *Quicquam dare auſim: neque te ſeruâre:* **apágete.* ſidſdp

Adeſt óptimè ipſe frater. C. *périj hercle: óbſecro* ɛijdſi

E. In [Adeſt] prior ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem, ſiidſi.
Mu[Optime adeſt], dſidſi.

Abeâmus intro Thais: nolo me in via aiſſij

* D. Interrogatio increpatoria. *Cum hac veſte videat.* T. * *quámobrem tandem? an quia pudet?* ſbdſdp

C. *Id ipſum.* P. *id ipſum! virgo veró!* T. *I, præ, [ſequor.]* ijſiſp

Mu[ſequar.]

Tu iſtic mane, vt Chremem introdûcas, Pýthias. ſijſſi

ACTVS V. SCENA III.

ARG. [L] Data opera dilabatur cataſtrophe, admiſſa Parmenonis ludificatione ad delectandum ſpectatorem. [D] In hoc enim loco cogitantis diſputatio eſt apud ſeipſam Pythiæ, quatenus Parmenonem dolo poſſit vlciſci, [Mu] eíque gratiam reponere. Chremes autem cogniti ſigni nutricem adducit. [V] *Theſes.* 1 Sedulitas puellæ eſt in ludificando conſeruo, & in vindicta, 2 Meretricum aſtutia in ſeruulos perſpicitur. [M] Meretriciæ ancillæ diligentiam in excogitanda fraude, ac doloſam conſultationem, vt par pari referatur, hæc ſcena exprimit.

Verſuum genera, Iambici trimetri acat alect. qui & ſenarij.

PYTHI

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

ſiſſſi *QVID, quid venîre in mentem nunc poſſit mihi!
ſdſ bſp Quidnam! quî réferam illi ſacrílego grátiam,
ſaſiſp Qui hunc ſuppóſuit nobis! C. moue verò ócyùs
{ ſdbi i / ſdbiſ } Te [nutrix.] S. moueo. C. vídeo, ſed nihil prómoues.
ſſiiſp P. Iámne oſtendíſti ſigna nutrici? C. ómnia.
ibſſdp P. Amâbò, quid ait? cognoſcitne? C. ac memóriter.
biſdij P. Bene, [edepol] narras: nam illi fáueo vírgini.
ſſdſſi Ite intrò: iam dûdum hera vos expêctat domi.
ijſiſp *Virum bonum eccum Parmenônem incédere
baiiſp Video: vide vt otióſus ſit: *ſi dijs placet.
ſiijai Spero me habêre, qui hunc meo excrúciem modo.
ſſdſſp Ibo intrò, de cognitiône vt certum ſciam:
ſſſſ bp Pòſt exîbo, atque hunc perterrêbo ſacrílegum.

*L. Repetitio quærentis & cogitabundæ.
Vt prolixior eſſet riſus ſpargitur catastrophe in alias pſonas, & terretur, ſeruulus Parmeno.
R. Al. [mea nutrix.] dictatis: vel. ſſiſſaſi.
D. Memoriter, plus intulit, quàm rogabat.
Al. [apol], iſſdii; al. [adepol], aſſdii.
*Ironicos.
L. Otioſus, ſecurus, qui nihil mali timet.
* L. Ironia indignantis.
Vindictam expetit. Minæ fœmineæ.

ACTVS V. SCENA IIII.

ARG. [P] Hîc Parmeno gloriatur Chæream pro eunucho ſubornaſſe, ita vt virgine præter ſumptum & diſpendium potitus ſit. Deinde meretricum ingenia, & ſordes commemorat: quare Pythiam, quam non adeſſe percipit, priùs ſatis commotam, magis irritat: [MU] vnde non impunè laturum eum minatur. [V] Theſes. 1 Improbus ſuo facinori gratulatur. 2 Eſt hîc piorum meretriciorum & domi & foris notatio. 3 Arte ſuos dolos amatores tractant. Et hîc eſt facti demonſtratio mirè elegans, atque ad futuram contentionem via ſternitur. [L] nam exultatio Parmenonis pertinet ad augendam mox ipſius perturbationem. [M] Seruilis iactantia, quæ in proprium caput recidit, ac meretricii mores domi foriſque, circa victum maximè, hac ſcena exprimuntur. Serui quippe natura ſunt arrogantes, & ſeſe efferunt inſolentiùs, ſi quid illis ad votum ſucceſsit, quod tamen fraude ac malitia, non virtute & prudentia factum eſt: & meretrices arte ac dolis tractant amantes. Elegantiam nanque ac victus frugalitatem in loco ſimulant, cùm domi nihil ipſis immundius, nihil voracius, nihil fœdius.

Verſ. gen. Senarij iambici.

PARMENO. PYTHIAS.

ijſiſp REVISO quidnam Chǽrea hîc rerum gerat.
ſſſſſp Quòd ſi aſtu rem tractâuit, dij veſtrã fidem,
ſſſdſi Quàtam, & quàm veram laudẽ cápiet Pármeno!
adiſip *Nam vt omittam, quòd ei amôrem difficillimũ, &
ſiaiſp Cariſſimum ab meretrîce auára: vírginem
iaſdij Quam amâbat, eam [confécit] ſine moléſtia,
adſſip *Sine ſumptu, ſine diſpéndio: tum hoc álterum,
ſſiiſp Id verò eſt [quod mihi] puto palmárium, R. [quod ego mihi]. ſdbiſp.

*L. Enumeratio ad amplificationem, quæ gradatim attollitur.
R. Al. [confici vt poteretur], ſed perperà.
*B. A commodo
D. Palmariũ, id eſt, palma dignum.

Me repperiſſe, quomodo adoleſcéntulus ſiibſp
*B. Ab vtili.
** Meretrîcum ingénia, & mores poſſet néſcere:* adſſip
Matúrè vt cùm cognôrit, perpétuò óderit. ſſſap
Meretricũ mores.
Quæ dum foris ſunt, nihil vidêtur múndius, { ſixiſp ſiſ
Nec magis compóſitum quicquam, nec magis élegans. { xdſſai d
G. Hic, creticus neceſſarius, niſi in [cum] nihil elidatur, & qui corripiatur in [ligurriũt]. dſaſdl.
Quæ cum amatôre ſuo cùm cœnant ligúriunt. xdſſij
Harum vidêre inglúuiem, ſordes, inópiam, ſidſdp
Quàm inhonéſtæ ſolæ ſint domi, atque áuidæ cibi: aſſiai
B. Valla [pridiano], A ſed verſus non conſtat.
Quo pactò ex iure [heſtérno] panem atrum vorent: ſſſſi
Noſſe ómnia hæc, ſalus eſt adoleſcéntulis. ſiidſi
D. Miro Poëtæ artificio Pythias nondum placatur.
PY. *Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,* aſſſp
Vlciſcar: vt ne impúnè in nos illúſeris. ſiſſp

ACTVS V. SCENA V.

ARG. [D]Simulata perturbatione ſui Parmenonem terret Pythias, [P]vt ſuprà propoſuit, [B]confingens intus colligatum à Chremete Chæream, propter oblatum Pamphilæ vitium. [P]atque in principio vim magnam oſtendit, deorum implorans fidem, quaſi in hoc negotio nihil proſit humanum conſilium. Parmeno tandem Pythiæ minis territus, rem omnem ſeni [Mu]ex villa redeunti [P]aperire nititur. [H]Ridiculè autem exagitatur Parmeno ab ancilla, vt maior ſit riſus in fabulæ cataſtrophe. [V]*Theſes.* 1 Hic eſt exemplum quàm fraudulentæ ſunt lenæ, & meretrices. 2 Malè ſibi conſcius ſeruus mox mouetur & exagitatur. Tota verò ſcena eſt ἀπειλητικὴ, id eſt, minatoria in genere iudiciali. [M] Lenæ calliditatem in excogitandis fraudibus, vímque perſuadendi, nec non ſerui non vndique circunſpecti credulitatem, hæc ſcena exprimit. Primum malitiæ adſcribendum eſt, poſtremum verò imprudentiæ, quæ rem animúmque loquentis non conſyderat, ſed facili credulitate decipitur, quod maximè dedecet. Exitus enim talem imprudentiam reprehendit. Chryſolus ſeruus apud Plautum in Bacchidibus ſic ait: Nequius nihil eſt, quàm egens conſilii ſeruus, niſi habet pectus multipotens.

Verſ. gen. Trochaici tetr. catal. omnes.

PYTHIAS. PARMENO.

D. Singula pauido & attonito vultu proferenda.
* L. Ficta exclamatio ancillæ. [D]atque hæc omnia quaſi ſecum loquitur: & fingit ſe neſcire quod aſsiſtat Parmeno.
D. Graues pœnæ quæ poſſunt cæteris documento eſſe, exempla dicuntur.

[PROH *fidem deûm,] fácinus fœdum: ô infelîcem adoleſcéntulum.* { txaxſato tſaſ
G. [*Prò deûm,*] tdſſiato.
Mu [*Prò deûm fidem,*] A *ſed verſus non ſanatur.*
** Ô ſceléſtum Parmenônem, qui iſtum huc addûxit.* PA. *quid eſt!* tſſſſt
PY. *Miſeret me: ítaque, vt ne vidêrem, miſera huc effúgi foras.* aatſaſt
Quæ [futûra] exémpla dicunt in eum indígna! PA. *ô Iúppiter,* tſſſaſtv
R. *Al.* [*futura eſſe*], *ſed perperam*, xſtſaſtv.

Quæ

ſſdbſſt– *Quæ illac turba eſt: númnam ego péryſadibo. quid iſtuc Pýthias!*

bſſcaſtu *Quid ais? in quem exémpla fient?* P Y. * *rógitas? audaciſſime?* — *Hoc totū terribiliter & cum geſtu fœmineo.

tſſſa:u. *Perdidiſti iſtum, quem addúxti pro eunúcho adoleſcéntulum,*

tdtſaſt– *Dum ſtudes dare verba nobis.* P A. *quid ita? aut quid factum eſt? cedó.*

ſtſtaſt– P Y. *Dicam: vírginem iſtam, Tháidi hódie quæ dono data eſt,*

tſſſtu *Scis eam hinc ciuem eſſe, & [eius fratrem] apprímè nóbilem?* R: *Al. [fratrem eius eſſe].* tſſiſitu. *&, eliſo s in [eius]* tſſſſitu. — Auxeſis eſt, Virginem, Ciuem, Nobilem.

{tſſſaatu / tſſit} P A. *Néſcio,* P Y. *atqui ſic inuênta eſt: ěam iſte vitiàuit miſer.* — *Miſer,* hoc Parmenoni horrorem incutit.

tſſſatu *Ille vbi reſciuit factum frater violentiſſimus,*

{ſſeſtdt / ſſtſdt–} P A. *Quid nam fecit?* P Y. *[colligâuit] primùm eum miſeris modis.* P A. *hem,* *Al. [conligauit].* — *Hic trochaicus eſt acatalecticus, E vel [hem] extra metrum.*

stdſſatu *[Colligâuit!]* P Y. *atque équidem orânte, vt ne id fáceret, Tháide.* *Al. [Conligauit! hem.]* — Repetitio verbi præ timore & ita.

a ſſſtu P A. *Quid ais!* P Y. *nunc [minâtur porrò ſeſe id,] quod mœchis ſolet:* R. *[minitatur porro, ſeſe id,]* adſſſtu. *al. [minatur facturum ſe id.]* atſſſtu. — *Quod mœchis,* amputare ſcilicet virilia. [1] Honeſta periphraſis.

bſſabſt– *Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim.* P A. *quæ audácia*

ſbſbſſt– *Tantum fácinus audet!* P Y. *quid ita tantum!* P A. *an non hoc máximum eſt?*

bſſtdt– * *Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretrícia* — * B. Vtitur deriuatione cauſæ, & legum licentia.

{nſſcſt– / tſſſ} *Deprehéndi quenquam!* P Y. *néſcio.* P A. * *[ac] ne hoc neſciâtis, Pýthias,* R. *[at].* ^G *poteſt & hic verſus cenſeri iambicus tetr. acat.* ſſiſiſi. — D. *Neſcio,* aſtutè dicitur. * L. Interminatio.

ſſſtſtu Dico, edîco vobis, noſtrum eſſe illum herîlem filium. P Y. * *hem,* — *L. Ficta cōmotio V& admirando, illudit ſeruo.

tatſſdto *O'bſecro an is eſt!* P A. *ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.*

Ornata & familiaris locutio.

*L. Conſilio Poëtæ rectè prohibetur Parmeno ne ingrediatur, ſed ſenex potius: vt conficiantur nuptiæ.

*Atque ádeò autẽ cur non égomet intrò eo? PY. *vide Pármeno dſſbtat–

Quid agas, ne neque illi proſis, & tu péreas. nam hoc putant, atſſat–

R. Alij omittunt [neque]. ſed perperam.

Quicquid factum eſt, ex te eſſe ortum. PA. quid ígitur fáciam miſer! ſſſbdtu

Quídve incípiam! ecce autem vídeo rure redeúntem ſenem. ſa bratu

Dicam[u] huic, an non? dicam[u] hercle, etſi mihi magnum malum ſſſtſatu

Sapis, ironicè, irriſoriè.

Scio parâtum. ſed necéſſe eſt, huic vt ſubueniat. P. ſapis. bſſſdtu

R. Al. [omnem ordinem,] bſſſſſp: vel ſic. aſſſtſſu, vbi [abeo] diſſyllabum fuerit. MU [narrato ordine], bſſſtſſu.

Ego ábeo intró: tu iſti narrâto [omnem rem órdine,] vt factum ſiet. bſſſſtu aaſſtſ

ACTVS V. SCENA VI.

ARG. L Incautè prodit ſe Parmeno impulſus dolo ancillæ. MU nam redeunti in vrbem ſeni rem totam, vt geſta erat, aperit. Ille ſuo Chæreæ timens, domum meretricis ingreditur. I Firmatur ſtatus mentis trepidantis ſenis, vt appareat quàm inopinato malo amens fieri poſsit: quod ipſum ſuperiùs & in Parmenone ſeruatum eſt. Imparatis enim mentibus mala maiora ſunt. Ergo nunc tam otioſus incedit ſenex, vt neque mores increpet, nec quicquam ſuſpicetur mali: ſed agat gratias proximæ villæ, cuius beneficio non ſcit quid in vrbe agerent filii: B quorum amores & facta nunc demum cognoſcit ex P imprudenti Parmenonis narratione. D Et nunc adeſt vbi opus eſt Poëtæ. Et vide hanc cauſam fuiſſe, cur non ad villam diuerterit. Omnes villas Comicas ſuburbanas eſſe, commoditatem ipſam nunc explicat & oſtendit. V Tuſes. 1 Magna opportunitas eſt in vicino fundo & iucunditas. 2 Malè ſibi conſcii penè obmuteſcũt, trepidant, & in dicendo nullum ordinem ſeruant. 3 Adoleſcentum potiſsimùm Chriſtianorum eſt, vt ignorent quid ſit meretrix. 4 Serui afflicti & ſuos heros affligi exoptant. M Boni ciuis rem domeſticam curantis, agentíſque citra aliorum iniuriam, honeſtum & nullis cenſuris obnoxium negotium, hæc ſcena deſcribit: exprimens affectum patris, qui vehementer commouetur, qui nouos filiorum ardores, ac prodigalitatem intelligit. Eſt enim ſenex auarus, & rem maximo labore partam turpiter perire in primis indignatur: exterretur, inquam, re noua, & inopinata. Vnde Seneca de conſolatione ad Martianum ſic ait, Quæ multò antè prouiſa ſunt, languidiùs incurrunt: & aufert vim præſentibus malis, qui futura proſpexit. Fortuna illis eſt grauis, quibus eſt repentina: facilè tam ſuſtinet, qui ſemper expectat. H Credulitas etiam in hac ſcena damnatur: nam dum credulus eſt ancillæ Parmeno, admodum ridiculus euadit.

Verſ. gen. Iambici trimetri acat. ſiue ſenarij.

Al. [SENEX.] D Anyotaukum quòd huius ſenis nomen apud Terentiũ non eſt: apud Menádrum Simon dicitur.

[LACHES ſenex.] PARMENO.

Energice ſenilis eloquit.

EX MEO propínquo rure hoc cápio cómmodi: uiſdſi ſ

Neque agri, neque vrbis ódium me vnquam pércipit. aibſſp

Vbi

vſdſſp *Vbi ſatias cœpit fieri, commûto locum.*
{ ſiſiſi ſ *Sed' éſtne ille noſter Pármeno? & certè ipſus eſt.*
ſliiſp *Quem praſtolâre Pármeno hîc ante óſtium?*
{ aſſiai aſ P. *Quis homo eſt? [ehem,] ſaluum te aduenire here gaúdeo.*
ſlbſſp L. *Quem praſtolâre?* P. * *périj: lingua hæret metu.* L. * *hem,*
{ ſaiiſi ſ *Quid' eſt, quod trépidas? ſatiſne ſalué? dic mihi.*
aſiſſp P. * *Here, primùm te arbitrári [quod] res eſt, velim:*
{ ſſiſi ſ. *Quicquid huius factum eſt, culpa non factum eſt mea.*
ſſiiip L. *Quid?* P. *rectè ſanè interrogáſti: opórtuit*
ſliſſp *Rem prænarrâſſe me.* * *emit quendam Phædria*
ſſiſi *Eunûchum; quem dono huic daret.* L. *cui?* P. *Tháidi.*
ſaiſſi L. *Emit! périj hercle. quanti?* P. *vigínti minis.*
ſſdbſp L. *Actum eſt.* P. *tum quandam fidícinam amat hic Chárea.*
diſiap L. *Hem, quid? amat! an ſcit iam ille, quid méretrix ſiet?*
aſbiap *An in aſtu [venit?* * *aliud ex álio malum.]*
R. *Al.* [*venit aliud ex alio malum:*] *ſed deprauatè.*
aſſiſp P. *Here, ne me ſpectes: me impulsôre hæc non facit.*
ijſbſp L. *Omítte de te dicere: ego te fúrcifer,*
ſaiiſi * *Si viuo. Sed iſtud quicquid eſt, primùm éxpedi.*
ſliiſi P. *Is pro illo eunúcho ad Tháidem hûc dedúctus eſt.*
ſſiſii L. *Pro eunûchon' !* P. *ſic eſt: hunc pro mœcho póſtea*
ſliſſi *Comprehêndere intus, & conſtrinxêre.* L. *óccidi.*
ſiaſſi P. * *Audáciam meretrícum ſpecta.* L. *nunquid eſt*
aiſiſp *A'lud mali, damníve, quod non díxeris,*
allſſp *[Réliquom?]* P. *tantùm eſt.* L. *ceſſo huc intrò irrúmpere?*
E. *fortè* [*Relictum?* , *iſſſſp. In* | *huc*] *h vim habet cõſonãtis.*
dſaſſp P. * *Non dúbium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum:*
b:bdſi *Niſi,* * *quia necéſſe fuit hoc fácere, id gaúdeo,*
ſdiſſi. *Propter me hiſce áliquid eſſe euentûrum mali.*

Nam

L. *Satias*, vetuſtè pro ſatietate.
Parmeno ſeſe teme rè prodit.
Alu. [*hem,*] *aſſiaſ.*
* L. Hoc ad ſpectatores.
* L. Metuentis ac ſuſpicantis.
Ma. [*id quod*].
* Expurgatio criminis, tanquã obiiciatur. L Defenſio perturbatæ p[er]ſonæ ante narrationem.
* L. Attende copiã Poëtæ qua eandem rem iterum ſic narrat, vt ne ſit tædio ſpectatori.
D. *Actum eſt*, deſperantis verbum, ſiue V parœmia.
* L. Prouerbium de callidis & vſu peritis.
* V. παρωμιώδης, vt nulla calamitas ſcit ſola.
* Pulchra L apoſiopeſis comminãtis, D ſcilicet Te vlciſcar: quia neceſſariò ſequitur.
Pro Eunuchon'] admiratiuè. D Nõ interrogat ſed exhor reſcit.
* D. Oratoriè auertit iram ſenis à ſe & à Chærea: atque deriuat in meretricem.
* L. Hoc ad ſpectatores.
* B. Se ſolatur à neceſſitate.

* D. Nota cauſſam pro occaſione.

Nam iam diu áliquam cauſſam quærêbat ſenex,* bſſſi

Quámobrẽ insigne áliquid fáceret: is nunc répperit. addiſp

Actvs v. Scena vii.

ARG. [D] Pythias egreditur veluti irriſura, Parmenonem vt ipſa putat. egredi autem à Poëta cogitur, vt doceat populum quid intus egerit ſenex. Ergo perſona cachinnans inducitur, quærens Parmenonem: aſpectúque eius ob nimium riſum vix loqui poſſe, [MU] quòd eouſque fuerit imprudens, vt rem totam detexerit ſeni. [V] *Theſes.* 1 Mirum eſt, quàm ſibi applaudant puellæ voti ſui compotes. 2 Mulieres ſunt vindictæ cupidiſſimæ. Semper par pari referre cupiunt. Scena eſt σκωπτικὴ illuſoria propter nimiam ſerui credulitatem. Siquidem muliebri cachinno Pythias Parmenonem irridet, quòd ſeipſum prodiderit, & decipiendum præbuerit. [H] Proinde vtile eſt, meminiſſe illius Epicharmi, μέμνησο ἀπιστεῖν [M] Geſtiés lætitia meretricis voti cõpotis, ac inſultatio aliena ſtultitiæ, hac ſcena exprimuntur. Triũphat quippe metricius animus, & hilaratus applaudit ſibi, cùm par pari relatum eſt, & viciſſim irridere poteſt: talem mentis hilaritatem nullo auro permutaret: gaudet enim, vt dictum eſt, vindictâ muliebris animus. *Verſ. gen. Iambici tetr. catalect: et ſiue ſcazantes.*

Pythias. Parmero.

Hîc perſona cachinnans inducitur, quærés Parmenonem, cuius aſpectu ob nimium riſum vix loqui poteſt.

NVNQVAM *[édepol] quicquam iam diu, quod magis vellem euenîre,* { dſſiſſ dſſid — *G. Al. [ædepol, tum [diu] mo oſyllabum, & in [magis] quoque eliditur s,* ſiſſdſiv. *al. [pol],* ſſſiſiv.

Mihi euênit, quàm quòd modò ſenex intrò ad nos venit errans: {ſdiſſi ſ

G. [ſcibam.] vel in eo fit ſynæreſis.

Mihi ſolæ ridículo fuit, quæ quid timêret [ſciêbam.] {aſaiſiſ aſaiſiſ

* D. Ridentem miratur Parmeno.

PA.* *Quid hoc autem eſt!* PY. *nunc id pródeo, vt conueniam Parmenônem:* {ſſidſiv ſ

Sed vbi óbſecro eſt? PA. *mén quærit hæc?* PY. *atque eccum vídeo: adîbo.* aiſiſdiv

PA. *Quid eſt inêpta? quid tibi vis? quid rides? pergin?* PY.* *[péryj:]* B. *[ah, ah, ah, peryj:]* ^ *ſed verſus non cõſtat.* iijaſſd-

*L. Vox laſſæ & defeſſæ ridendo. Hæc verba pronũtianda ſunt riſu interrumpente.

Deféſſa iam ſum míſera [te] ridêndo. PA. *quid ita?* PY. *[rógitas?]* G. *Al. [de te] & [rogas?]* ſidiſdb- ſidiſ bb-

B. *Al. [pol],* ſbſiſſi-. *al. [ædepol],* ſſiſſi-.

Nunquam [édepol] hóminem ſtultiôrem vidi, nec vidêbo: ah, dbſiſſi-

Al. [Non pote ſatis narrari], diſſſdiv.

[Non poſſum ſatis narrâre] quos ludos præbúeris intus. {ſſiſdiv ſd

At étiam primò cállidum & disértum crédidi hóminem: bſſiſſbv

Obiurgatio à tépore de leuitate credendi.

PA. *Quid!* PY. *ilicóne crédere ea quæ dixi, óportuit te!* iijbſij-

An pœnitêbat flagity, te authôre quod fecíſſet ſiſaſiſv

Adol

aſabiij- *Adoléſcens, ni miſerũ inſuper étiã patri indicáres!*

ſsbſiaſ ſ *Nam quid *illi credis ánimi tum fuiſſe, vbi veſtem vidit*

*D. *Illi*, adoleſcenti ſcilicet.

ſiſiſſau ſiſiſ *Illam eſſe eum indûtum pater! [quid eſt? iam] ſcis te periiſſe?*

G. *Al.* [*quid? iam.*] ſiſiſſau. *Al.* [P A. *quid eſt?* P *iam*].

ſiſiſbſ- P A. * *[Hem, quid dixíſti] péſſuma! an mentita es? étiam rides!*

G. *Al.* [*Ehem quid dixti*] ſiſiſbſ-.

baaxſſbu head *[Itáne] lépidum tibi viſum eſt ſcelus nos irridêre!* P Y. *nimium.* *Mu.* [*Itán'*], iaaſſbu.

*L. Ira & indignatio Parmenonis. *Lepidum ſcelus* irriſionum intelligit.

aſdiſſiu P A. * *Síquidem iſtuc impúnè habueris.* P Y. * *verùm!* P A. *reddam hercle.* P Y. *credo.*

* L. Comminatio. D ſub. Tum nimiũ.

*D, *Verum?* Irridentis interrogatio.

iſiſiau *Sed in diem iſtuc Pármeno eſt fortáſſe, quod minitâre:*

ſſſdſid- *Tu iam pendêbis, qui ſtultum adoleſcéntulum [nobilitas.]*

R. *Al.* [*denobilitas.*] *ſed perperã.* ſſſdſſd-.

bdſiiſſ- *Flagitiis, & eúndem índicas: vtérque in te exémpla [edent.]*

D. *Al.* [*edet.*] *ſi* [*edent*], *figuratũ eſt: ſi* [*edet*], *rectè. & plus eſt Edet quã Dabit.*

ſſsbidbu P A. * *Nullus ſum.* P Y. *hic pro illo múnere tibi honos eſt hábitus: ábeo.*

*D. Hoc ſecum Parmeno.

aiaiadd- P A. *E'gomet meo indício miſer, * quaſi ſorex, hódie périj.*

*L. Prouerbialis cõparatio in eũ qui culpa ſua deprehéditur.

ACT. V. SCEN. VIII.

ARG.[MU] Redit ad Thaidem Thraſo, non animo bellandi, vt priús: ſed vt deditionem faciat, séque illi tradat in ſeruitutem.[B] idque Herculis exemplo qui Omphale ſeruiuit in lanificio: pro claua & leonis tegnime, acceptis ab ea calatho & colo.[H] atque hîc Gnatho vim militis debilitat.[D] Súmma igitur deſperatio eſt apud militem reconciliandæ amicæ, ad hoc vt æquo animo ferat admitti Phædriam, dum ipſe quoque recipiatur. nam non in fine fabulæ contriſtandus eſt. [V] *Theſes.* 1 Mulieroſi penitus cuncti ſe mulieribus dedunt: apud Ariſtotelem ſunt γυναικοκρατούμενοι, ſub imperio vxorio viuentes. 2 Infeliciſsimè cadũt omnia iis, qui adulatores audiunt & hîc initium ad cataſtrophen fabulæ fit. Hîc quoque eſt de Thraſone deliberatio, Dedátne ſe Thaidi. atque Thraſonicæ iactantiæ ridiculus exitus deſcribitur.[M] Ignania militis glorioſi, & imbecillitas conſilii, nec non turpis exitus illorum, qui indecoris adulationibus, pernicioſíſque aſſentationibus præbent aures, hac ſcena deſcribitur.[P] Hîc enim conſyderare licet ad quos exitus militem induxerit Gnathonis aſſentatio. Nam dixerat ſuprá, Iam tibi hæc aderit ſupplicans vltró, Hic conttà, miles Vltrò ſe dedere Thaidi. ac deuouere ſatagit. *Verſ. gen. Trochaici tetr. catal.*

GNATHO. THRASO.

ſſiaſſ- QVID *nunc? qua ſpe, aut quo cõſilio huc imus? quid [cœptas] Thraſo?* D. *Inceptas*]. ^ ſſsaſſt-: *& alio ſi*[*mus*] ſſsadſt-, T H. *Egó*

Cataſtrophen orditur de milite.

D. Attẽde Gnathonem ſemper inuitum à menſa trahi.

TH. *Egóne? vt Tháidi me dedam, & fáciam quod* atſadt-
iúbeat. G.* *quid eſt!*

TH. *Qui (minùs quàm) Hércules ſeruiuit O'm-* { atſtcſtv d
phalę! G. *exémplum placet.* Mu.[minus huic, quàm].
^tum fuerit iamb.cus hc. t.diiſijſp.

V'tinam tibi commitigári vídeam ſándalio caput. aatſ_dtv
Sed fóres crepuêre ab ea, (péri.j. TH. * *quid hoc au-* tdddtſt-
tem/eſt mali? Al.[TH. peri.j. quid autem hoc], Mu Sed quid: fores crepuere ab ea. quid autẽ hoc.]
^ſed verſus non conſtat, ſi poſt [ea] ponatur [perij] erit iambicus acat.ſibaaiip.

Hunc ego nunquam víderam: (& iam hic quidnam dſtſſa:v
próperans prófilit!) R. Al.[& iam hic quidnam properans proſilit?] Mu [etiam qui nam properans hunc, proſilit?] ſdidita ſp. iambicus acat. fuerit.

*L. Interrogatio reprehendentis: ſeu ^admirãtis, q.d. Tú ne Thaidi ſeruies? indignum facinus. G. Al. [T. Perij, quid autem hoc].

*V. Exclamat Thraſo vidẽs Chæream eunuchi habitu egredientem. Terretur enim perinde ác ſi nouus riualis acceſsiſſet atque ſic πρόσωπον ad ſcenã proximam ſit.

ACTVS V. SCENA IX.

ARG. ^D Hîc perſona Chæreæ eſt, feruens gaudio, vt adoleſcentuli eſt in proſperis rebus, ^Equòd Philumenam permiſſu parentis ſit vxorem habiturus. ^D Nec mirum inſanè exultat nuptiis, qui iandudum ob id ſolùm, quod vitiauerat virginem lætabatur. ^Mu Narrat etiam vt pater ſuus Thaidem in fidem & clientelam acceperit. ^F Interuenítque Phædria, vt pote qui domi erat, & audierat quæ geſta erant apud Thaidem, ex relatione Parmenonis. Deinde laus Thaidis continetur. tum militis interuentus, qui Gnathonis opera & blandimentis in riualem ^Mu & partem meretricii amoris recipitur à Phædria. ^L atque ita abſoluitur cataſtrophe vtriuſque partis fabulæ, & plures perſonæ committuntur, ^P ac iucundus fabulæ finis imponitur. ^V *Theſes.* 1 Adoleſcentes Venerei optato amore gaudent & triumphant. 2 Vitiata puella amatori deſpondetur. 3 Riualis fatuus, inſulſus, & tardus, ſed ſi liberalis fuerit, non ſubitò eſt explodendus. Eſt autem miſta. Siquidem in Phædria & Chærea eſt gratulatoria. in Gnathone & Thraſone petitoria. Nam Gnatho pro Thraſone de cõmunicando amore fratres interpellat & exorat: & eſt perfecta cataſtrophe. ^M Adoleſcens Venereus, cui bonum ſummum eſſe videtur optato amore frui, hac ſcena deſcribitur. Aeſtuans quippe naturali calore iuuenilis animus, lucrum aſpernatur, & rem domeſticam augere parum curat, cùm indigentiam nondum ſit expertus. Venerem in primis ſectatur & appetit. Vnde Horatius in Arte Poëtica ſcribens ætatum mores & ſtudia, ſic ait, Redúere qui voces iam ſcit puer, & pede certo Signat humum. geſtit paribus colludere, & iram Colligit & ponit, temere mutatur in horas. Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto, Gaudet equis, canibúsque, & aprici gramine campi, Cæreus in vitium flecti, monitoribus aſper, Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris. Hæc ætatum ſtudia & mores, eruditè, copioséque deſcribit Ariſtoteles lib. v. ad Theodectem. Adhæc hominem ſtultum, ac penitus nullius conſilii, ab his derideri, quorum aſſentationibus bibulas præbet aures: & contemni, atque bonis ſpoliari, docet hæc ſcena.

Verſ. gen. Vndeuiginti primi ſunt iambici tetr. acat. quibus addi poſſunt viceſimusprimus & viceſimusſtertius: vltimus eſt quoque iambicus acatal. ſed dimeter. Reliqui omnes ſunt trochaici tetr. catal.

CHAEREA. PARMENO. PHAEDRIA.
GNATHO. THRASO.

O POPVLA'RES, *ecquis me viuit hódie for-* dſtſtbſſp
tunátior!

L. Lætitia Chæreæ.
Populares, qui eſtis de populo, vel quibus populus fauet.

Nemo

ſiſſiſp *Nemo hercle quiſquam: nam in me planè dij poteſtâtem ſuam*

ſſidſdſp *Omnem oſtendère, cui tam ſúbitò tot* [congrúerint] cómmoda.*

{ ſiſaſiſp ſilaſ } PA. *Quid' hic lætus eſt!* C. *ô Pármeno mi, ô mĕărum voluptâtum ómnium*

{ ſiſſi ſi ſiſlid } *Inuêntor, incœptor: perfêctor: ſcin' me in quibus' ſim gaúdijs?*

{ ſiſſiſi ſiſ } *Scis Pámphilam mĕam inuêntam ciuem?* PA. *audíui.* C. *ſcis ſponſam mihi?*

bſdſſi PA.* [*Bene,* ita me dij ament, factū.* G. *audin' tu illum.*] *quid ait?* C.* *tum autē Phædriæ* G. [*Ita me dij ament, bene factum.* G. *audin' tu hunc*], aiaſdſii.

iſdſſiſp *Meo fratri gaudeo amórem eſſe omnem in tranquillo. vna eſt domus:*

ſiſſiiſp *Thais patri ſe commendâuit in clietêlam, & fidem:*

ſiſbiſſp *Nobis dedit ſe.* PA. *fratris ígitur* [*Thais tota eſt?*] C. *ſcílicet.*

diſiſſij PA.* *Iam hoc áliud eſt, quod gaudeâmus: miles* [*pélletur*] *foras.*

{ ſdiſſſp ſdiſſ } C. [*Tū tu, frater vbi vbi eſt, fac*] *quàm primùm hæc aúdiat.* PA. *viſam* [*domum.*] G. Al. *domi.*]

ſiadddip T. *Nūquid Gnatho dúbitas,* quin ego perpétuò perîerim?* G. *ſine*

bſſaſſi *Dúbio, opinor.* C.* *quid commémorem primúm! aut quem laudem máxumé:*

{ ſdiddſſ ſdiddiip } *Illum qui mihi dedit consilium ut fácerem, an me qui' auſus' ſim*

diſſiſp *Incipere! an fortûnam collaûdem, quæ gubernátrix fuit:*

ſſſiſſp *Quæ tot res, tantas, tam opportúnè in vnum conclûſit diem!*

{ *iſidiſp ſ } *An mĕi patris feſtiuitâtem & [facilitâtem!]* ô Iúppiter,* R. Al. [*felicitatem?*] *ſed perperam.* A. *Alij* [*An*] *præcedenti verſui apponunt*, iſiſidiſp.

ſiſaſidp *Serua óbſecro hæc nobis bona.* PH. *Dij veſtram fidem,*

* L. *Corr.* i. cōmodè ſimul euenerint. R. *Al.* [*contigerint.*]
D. *Meam*, amatoriè dixit.
D. *Sponſam*, participium hic eſt.
* L. Gratulatio.
* L. Iuramētum ad a::plificati. nem.
* L. Terretur miles de induſtria Pœtæ ad promouendum cata.tr phen.
Al. [*tota eſt Thais?*] ſiſbiſſp.
* V. A tuto, quia Thaide expellitur. E. *Alias* [*pelletur*]. diſiſſſi.
G. *Al.* [*Frater vbi vbi eſt, tu fac*], diſſiip. *al.* [*Frater vbi vbi eſt, fac*], *tum fuerit trochaicus catalecticus*.
* V. Aſſeueratio eſt, & deſperanti competit.
* D. Diaporeſis oratoria (i. interrogatio ſub dubitatione) familiaris laudantibus. L Impotens gaudium adoleſcentis, & eſt frequens dubitatio cū repetitione ad vehementiam.
* Obſecratio c[...]a fortunæ varie a é.

dem, incredibilia

Parmeno modò quæ narrâuit! ſed vbi eſt frater? C. *[præſtò adeſt.]* ıbſſaſt-

Mu. [*eſt.*] ^A *tum in* [*præſtò*] *non ſit eliſio.*

Laus Thaidis à Chærea.

P H. *Gaúdeo.* C. *ſatis' credo. nihil eſt [Tháide hac tŭa frater dignius]* {dcbſiſſ dabūſ

G. *Thaide tua dignius*], tatatatv, *éſtque trochaicus ut ſequentes.* ^Mu [*Thaide hac frater tua*], dcbſcatv.

Quod amêtur: ĭta noſtræ eſt omni fautrix famíliæ. abſſſdt-

P H. *hui,* * *mihi*

^a L. Ironia reprehédentis.

Illam laudas! T. *péry, quantò [minus' ſpĕi eſt,] tantò magis amo.* {ſſaſaſdi ſſaſaſb-

Inſuauiſſimus amor eſt, quo frui non licet.

[*minus ſpei eſt*] *anapæſtus. minu' ſp' eſt.* ^MU [*ſpei eſt minus,*] ^A *tu fuerit dactylus ſp' eſt minu'.*

O'bſecro Gnatho, in te ſpes eſt. G. *quid vis fáciam?* tſſſat-

T. *pérfice hoc*

^a D. ἀσύνδετα velut afflicta & laſſa, pro nuntianda ſunt.

* *Précibus. prétio, vt háreā in parte áliqua [tandem] apud' Tháidem.* {abtſa-tv abtſad

Alias [*tamen*], abtſawtv, *eliſo d in* [*apud*]. ^MU [*aliqua in parte tamen*], abtadatv.

G. *Difficile eſt.* T. * *ſi quid [collíbuit, noui te. hoc ſi effeceris,]* dſſaſſtv

Bemb. [*conlibitum, noui te. hoc ſi feceris,*]

^a B. A facili.

^a B Ab vtili: ^L Magnificè & ridiculé.

* *Quod vis donum, [&] prǽmium à me optâto: id optâtum feres.* ſſtſlſt-

Bembus tollit [*&*].

G. *Itáne?* T. *ſic erit.* G. *[ſi hoc] efficio,* * *póſtulo vt mihi tua domus* {axſbtdbv btſdſ

Mu. [*hoc ſi*], bdſbtdbv.

Te præsênte absênte páteat: inuocáto vt ſit locus ſſtbtſtv

^a Donum paraſito dignum. ^L Paraſitica optatio.

Semper. T. *do fidem ita futûrum.* G. *accingar.* P H. *quem hic ego aúdio?* ſlbſſtt-

O Thraſo. T. *ſaluête.* P H. * *tu fortáſſe quæ facta hîc ſient.* tſtſtſt-

^a D. Hoc totum ſuperbè ac minaciter inquit adoleſcens.

R [*facta quæ*], tſtſtt-: ^B [*fortaſſis hic quæ facta ſunt*], tſtitſt-. *al.* [*fortaſſe quæ facta hic ſint neſcis?*] ^A *tum fuerit iābicus tetr. cat.* dſiſiſſ-: *ac ſequens ita legitur,* [*T. Scio. P H. cur ergo in his ego te*], attſtdtv, *vltima producta in, ego*].

Neſcis. T. *ſcio.* P H. *cur [te ergo in his ego] conſpicor regiónibus!* ſatdtdtv

E. [*ergo in his te*], ſatſtdtv. ^MU [*ergo in his te ego.*] ſatdtdtv.

T. *Vobis fretus.* P H. *ſcin' quàm fretus!* * *miles, edîco tibi,* ſſſtſt-

^a L. Comminatio.

Si in plátea hac te offéndero pòſt vnquā, nĭhil quod dicas mihi, {dſdſtſt- dſdſſ

^a L. Blanda irriſio. ^D Eia interdū hortantis. ergo nunc correctionē ſignificat.

A'lium quærêbam: iter hàc hábui: periiſti. G. * *eia haud ſic decet.* aſaaaſtv

P H. *Dict*

ſtſtſtv P H. *Dictum eſt.* G. *non [cognóſco] veſtrum tam ſu-*
pérbum. P H. *ſic erit.*

atſſſbv G. * *Prius audite paucis: quod cùm dixero, ſi pla-*
cúerit,

atſt‹t- *Facitôte.* P H. *audiâmus.* G. * *tu concêde [paúlu-*
lum] iſtuc Thraſo. G. *Al.[paulum,]* atſſtſt-.

datſdatv *Principiò ego vos crédere ambos hoc mihi vehemên-*
ter velim,

ſſabtſt- *Me, huius quicquid fácio, id fácere máximè cauſ-*
ſa mea:

tſſſat- *Verùm idem ſi vobis prodeſt, vos non fácere, in-*
ſcítia eſt.

atſdbſtv P H. *Quid id eſt?* G. * *mílitem [riuâlem ego] recipiên*
dum cénſeo. P H. *hem,* *Al.[ego riualem],* atasbſt-.

bſtdtſtv *Recipiêndum!* G. *[cógita modó: tu]* * *hercle cum illa,*
Phǽdria, *Al.[cogita: modò tu]* D *Incerta diſtinctio eſt.*

tſtabſt- *Et libênter viuis, étenim bene libênter victitas:*

ſſaſſbtv *Et quod des, [paúlulum:] & necéſſe eſt multum ac-*
cípere Thaidem, G. *Al.[paulum],* ſſtſſbt.

dſdtſat- * *Vt tuo amóri ſuppeditâre poſſit, ſine ſumptu tuo.*
Quidam non diſtinguunt poſt [tuo].

adſſdſt- * *Ad ómnia hæc magis opportûnus, nec magis ex tu ſu*
tuo *[Ad] pertinet ad verſum præcedentem ſi amphibrachys reijcitur.*

ſdatſtv *Nemo eſt.* * *princípiò & habet quod det, & dat ne*
mo lárgiùs:

bſſſſt- *Fátuus eſt, inſúlſus, tardus: ſtertit noctéſque, & dies.*

ſaaabſb- * *Neque iſtum métuas ne amet múlier: fácilè pel-*
las] vbi velis. *Mu.[pellas facilè],* ſaaaſbt.

bſaabſt- P H. *Quid ágimus?* G. * *præteréa hoc étiam, quod ego*
vel primum puto:

datasatv *Accipit [hóminem nemo méliùs prorſus, neque]*
prolixiùs. *Bemb.[homo nemo melius, neque] tum fuerit trimeter, iambicus,* dabdſp. *Al.[homine neque melius prorſum, neque],* tbdaſatv.

ſbſdtv *[P H. Mirum,] ni illoc hómine quoquo pacto opus eſt.*
[C. idem] árbitror.

G. * *Re*

Al. [noſco genus], ſſaſtſtv.

* D. Inſinuatio.

* L. Remouet Thraſonem, vt liberius quæ vult loquatur, faciliusque perſuadeat. Inſinuandi præcepta ſeruat.

* L. Propoſitio conſilii de recipiendo milite.

* L. Ratio ab vtili, quæ colligitur per ratiocinationem.

* L. Aſſumptio.

R. *Suppeditare.* abſolutè ſuppetere. non deeſſe. *al.[ſuppeditari; ſed perperã.*

* Perſuaſiones variæ ab vtili.

* L. Confirmatio aſſumptionis à perſona.

D. *Fatui*, verbis & dictis, *inſulſi*, corde & animo. *tardi*, corpore & mente.

* L. Obiectionis occupatio.

* L. Alia ratio, ſed paraſitica.

Accipit, id eſt, paſcit, tractat, inuitat.

R *Prolixius*, i. liberaliùs atque benigniús,

D. [C. *Mirum,*] & [P H. *idem*].

* D.Gratiarum actio eſt. ᵛConcluſio eſt iſtius petitionis.
* L. Prouerbium à Siſyphi fabula ſ laborantes & parum proficientes.
* D.Oſtédit fidẽ amicitiæ paraſiticæ. *R. Al.[prabeo.] ſed deprauate*, dſſſttv.

G.**Rectè fácitis.vnum étiam hoc vos oro, vt me in* ſbdſſſ:v
veſtrum gregem
*Recipiâtis:*ſatis diu hoc iam ſaxum[voluo.]* PH.*re* {bſaſſtbv bſb}
cipimus. *R. Al.[verſo.]*
C. *Ac libênter.* G.*at ego pro iſtoc, Prǽdria, & tu* ttbſſſo
Chǽrea,
Hunc comedêndum, & deridêndum vobis [propí-* dſſſſv.
no.] C.*placet.*
PH.*Dignus eſt.* G.*Thraſo, vbi vis, accêde.* T.*óbſe-* ttaſtſbv
cro te quid ágimus?

*Ironia, ſed quam non intelligit miles.
* D.Amarior eſt ironia in vitioſos homines, quàm veritas Propriè Facta militibus aſcribuntur.
Iactantia militis.

G.*Quid?!* iſti te ignorâbant: poſtquàm ĕis mores* {ſſſ-ſſt- ſſſſ}
oſténdi tuos,
Et collaudáui ſecúndum facta & virtútes tuas,* ſſſſ|-
Impetráui. T. *bene fecíſti, grátiam hábeo má-* tſaſtb:v
ximam.
Nunquam étiam fui vſquam, quin me omnes amâ- dtſſſtv
rent plúrimúm.

Aſſentatio Gnathonica.
Bembus[præter promiſſum eſt.]ᴬtum fuerit hypercatalecticus, ſſſſtſt·. *Mu[prætermiſſum eſt: ite hac. Vos valete.]ᴬſed verſus non conſtat.*

G.*Dixín' ego[in hoc eſſe vobis] Atticam eloquén-* taſſttv
tiam? *Mu.[vobis in hoc eſſe]*, taſſtt.
PH.*Nihil [prætermiſſum.] ite hàc omnes vos. valê-* {ſſſſtſtv ſ}
te, & plâudite.

CALLIO'PIVS RECE'NSVI.

[HEAVTONTIMORVMENOS] Go. [Pub. Terentij Afri. Heautont. timorumenos.]

GRAECA EST MENANDRV. ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT [AMBIVIVS] TVRPIO. MODOS FECIT [FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS.] DEINDE DVAB. DEXTRIS. ACTA ETIAM [TERTIA, *C. CORNELIO, M. IVVENTIO COSS.]

Go. [L. Ambiuius].
Go. [Clau. Flaccus. Clau. Filius tibijs paribus. Acta].
Go. [tertio. Edita T. Sempronio Graccho, M. Iuuentio Helua Coſ.]
* E. Vide Anno ab vrbe condita 591.

FABVLÆ INTERLOCVTORES.

CHREMES	*ſenex.*	DROMO	*ſeruus.*
CLITIPHO	*adoleſcens.*	SOSTRATA	*matrona.*
SYRVS	*ſeruus.*	BACCHIS	*meretrix*
MENEDEMVS	*ſenex*	PHRYGIA	*ancilla.*
		NVTRIX.	
CLINIA	*adoleſcens.*	ANTIPHILA	*amaſia.*

C. SVLPITII APOLLINARIS IN HEAVTONTIM. PERIOCHA.

Verſ. gen. Senarij, id eſt, iambici trimetri acat.

ſiaſſp IN MILITIAM *proficiſci gnatum Cliniam*
idſiſp *Amântem Antiphilam compulit durus pater:*
aiſſſi *Animique ſeſe angêbat, facti pœnitens.*
ſiidſp *Mox vt [reuerſus eſt, clam patre] diuortitur* Mu. [reuerſu' eſt, clã patrem], ſiſiſp.
ſiaſſp *Ad Clitiphônem: is amâbat ſcortum Bacchidem.*
ſijdſp *Cum accérſeret cupîtam Antiphilam Clinia,*
iſaiſi *Vt eius Bacchis venit amîca, ac séruola*
aidiſp *Hábitum gerens Antíphila, factum id quò patrem*
iſſiſi *Suum celâret Clitipho: hic technis Syri,*
ijaiſp *Decem minas meretricula aufert à ſene.*
diidſp *Antíphila, Clitiphônis reperîtur ſoror.*
ſbſiſp *Hanc Clinia, áliam Clitipho vxôrem áccipit.*

IOHANNIS CALPHVRNII BRIXIENSIS VIRI CLARISSIMI IN P. SEXTI TERENTII HEAVtontimorumenon prologomena.

HAEC Fabula, Menandri Græca: quæ facta à Terentio Latina nomen idem obſeruauit ne Græci nominis euphoniam perderet, quòd Terentius minus laudi exiſtimaret propria ſcribere, quàm Græca transferre. Nomen habet à ſene ſeipſum excruciante ob filii abſentiam, quem amârem duritia ſua in militiam proficiſci compulerat. ἑαυτὸν τιμωρούμενος. Latinè ſeipſum excrucians interpretatur. Illud animaduertendum, omnes Terentianas fabulas, ex vtroque genere miſtas, præter hanc. Nam Comœdiæ aut motoriæ ſunt, aut ſtatariæ, aut miſtæ. Motoriæ, turbulentæ: Statariæ, quietiores: Miſtæ, ex vtroque actu conſiſtentes. In hac, quæ plurimùm delectat actu & ſtylo, primæ partes ſunt Menedemi & Chremeti: ſecundæ, Cliniæ, & Clitiphonis: tertiæ, Syri: & ſic deinceps. Hæc etiam, vt cæteræ, quinque actus habet, Prologū concitatum. Nam & ſe purgat: & in lædendis aduerſariis eſt occupatus. Argumentum quoque non ſimplicis negotii habet, nec vnius adoleſcētis, vt in Hecyra: ſed duorū, vt in fabulis,

ARGVMENTVM EIVSDEM.

CHREMES Grauidæ vxori olim interminatus, ſi puellam pareret, olle tolli. At illa clàm anui Corinthiæ nutriendam dedit. Hanc adultam Clinia inuito patre amare cœpit cuius duritia & aſsiduis iurgiis, in militiam proficiſci compulſus eſt poſteà facti patrem Menedemum adeò pœnituit, vt omnia venderet, & agrum emeret, in eóque ſe exerceret: vt ſic filii iniuriam vlciſceretur. Paulò pòſt reuertitur Clinia, & clam patre diuertitur apud Clitiphonem qui & ipſe amabat ſcortum Bacchidem. Mittit accerſitum cupitam Antiphilā Clinia: cum qua & Bacchis vnà venit. Hanc adoleſcentes Cliniæ amicam ſimulant Syri technis. Antiphila ad matrem deducitur: cuius occaſione Syrus decem minas meretriculæ aufert à Chremete. Dehinc Antiphila Clitiphonis ſoror reperitur, & Cliniæ in vxorem datur. Chremes Bacchidem à Clitiphone amari animaduertit: iraſcitur: minatur. ſed & Menedemo adhortante, filio ignoſcit: & aliam illi dat coniugem. In primo actu agitur de coniunctione ſenum, ſcilicet Menedemi & Chremetis: ſimul & de amicitia & familiaritate adoleſcentum, in qua Clitipho ardentiſsimus oſtenditur. Secundus actus continet quemadmodum adoleſcentes amicas receperint: ſimul & Syri callidum conſilium. Tertius actus exprimit Syri fallaciā in Chremem, vt Bacchidem credat Cliniæ eſſe amicam, & Antiphilam arrhabonı Bacchidi relictam eſſe putet pro argento, quod anum Corinthiam meretrici debere finxit. In quarto actu agitur de recognitione Antiphilæ, & de extorſione argenti, quod Bacchidi Clitipho promiſerat. Quintus actus continet omnium rerum conuerſionem ad iucundos exitus, patefacta cunctis cognitione geſtorum: & quemadmodum Antiphilam vxorem Clinia duxerit, Clitipho verò dimiſſa Bacchide aliam acceperit.

M. ANTONII MVRETI, IN HEAVTONTIMOrumenon Terentii Argumentum.

CHREMES Soſtratæ vxori grauidæ præceperat, ſi puellam pareret, vt eam ſtatim interficeret: fuit hæc immanitas in veterum moribus, vt, cū fera nulla ſit, quæ fœtus ſuos non diligat, ipſi, quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Soſtrata puellam enixa, (vt eſt maternus ſemper animus clementior) vitam ei adimere non ſuſtinuit: ſed paupérculæ cuidam anui Corinthiæ, Philteræ nomine, exponendam dedit: etiámque, muliebri quadam ſuperſtitione, annulum de digito detractum ſuo, iuſsit, vt vnà cum puella exponeret. id, quod tam ſtultè factū videri poterat, poſteà puellæ ſaluti fuit. eius enim annuli ope tandem agnita eſt à ſuis. anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educátque vt ſuam. eam, cùm adoleuiſſet, anúsque illius filia putaretur, Menedemi filius, Clinia perditè amare cœpit: prope iam vt pro vxore haberet. quod vbi reſciuit pater, ita violenter tulit, vt filium aſsiduitate iurgandi, clam, militatum in Aſiam abire coëgerit. tum verò qui filii amorem iniquo animo tulerat, multò iniquiore eiuſdem abſentiam ferre cœpit. itaque vt de ſe ſupplicium abſenti filio daret, qui eum ſæuitia ſua exegiſſet ex ædibus, ædes,

ſupel-

ſupellectilem,famliam vendit,præter,qui ſerui ad opus ruri faclundum vtiles erant:ingen-
téinque ſibi agrum comparat,vbi à prima luce ad noctem non ſeruos modò exerceret.ve-
rùm etiam,homo ſexagenarius,ſenectutem miſeris modis excruciaret ſuam.profecto Clinia,
Philtere,quæ vt dixi,Antiphilæ putabatur mater,extremum vitæ diem morte confecit. Cli-
nia,cùm iam méſes tres abfuiſſet,amicæ deſyderio reuerſus,non auſus eſt patri ſe in conſpe-
ctum dare,antiquam illius aſperitatem veritus:ſed ad Clitiphonem,Chremetis filium, diuer-
tit:quicum magna ipſi à puero familiaritas interceſſerat.Clitipho,ſodalis reditu lætus, Syrũ
& Dromonem ſeruos (iam autem adueſpera:cebat) in vrbem, ad accerſendam Antiphilam.
mitrit.expoſuerat eo ipſo die Menedemus Chremeti,quanto ſibi deſyderio eſſet filius:parum
vt abfuerit,quin Chremes, cùm primùm de reditu Cliniæ accepit,mitteret, qui ei nũtiarent:
continuit tamen ſe in diem poſterum,quòd ita magis è re illius fore cenſeret. Syrus, ſumma
ſeruus.& audacia,& aſtutia,qui Antiphilam tantùm accerſere iuſſus eſſet,etiam Bacchidem
adduxit.erat hæc meretrix procax,potens,ſumptuoſa,nobilis:cuius ſe amore haud ita pri-
dem irretierat Clitipho.quo autem res Chremetem lateret,hoc conſilium capiunt,vt Bacchi-
dem quidem amicam Cliniæ,Antiphilam verò vnam de illius ancillis eſſe ſimularent.poſtri-
die manè Chremes ad Menedemum diluculo proficiſcitur,& rediiſſe Cliniam nuntiat.ille
gaudio amés,filium iamiam videre,iamiam amplecti, iamiam ei ſe ſuáque omnia permittere
cupiebat. at Chremes,Caue,inquit,faxis:iſtoc enim modo & te,& eum,& rem vna perdideris
tuam.ſimul ei oſtendit, quot incommoda capturus ſit, ſi tam molli eſſe ſe, támque infracto
animo oſtenderit.Cliniæ amicam(eam enim Bacchidem exiſtimabat) non iam pauperculam
eſſe,aut paruo contentam,vt anteà:ſed ſumptuoſam, gemmis atque auro collucentem,cum
familia numeroſiſſima: Vna,inquit,mihi nox tantùm non paupertatem attulit: nedum tu te
cenſeas oneri ferundo fore,ſi te illi perpetuo ſumptibus ſuppeditare oporteat.quin tu ita
potiùs agito. humanè quidem & comiter excipito filium:iſtud tamẽ tam impotens illius de-
ſyderium occultũ habeto, tum ſi ille, quod amicæ det,vt habeat,machinam aduerſum te ali-
quam ſtruet,falli te ſinito.ita & eum commodiùs retinebis apud te, & ſumptuum facies mi-
nus.hæc Chremes,neſcius(vt ſunt humana)oculorum foris eſſe ſe, cæcum domi.,intereà enim
meditabatur Syrus,decem minas,quas Bacchidi pollicitus erat dare,eas quomodo illi à Chre
mete ipſo conficeret.iámque inibi erat cùm eum Chremes arreptum blandè compellat, hor-
tatúrque,aliquam ad Menedemum fallaciam moliatur.iniecit in ſermone Syrus mendacium
à ſe pro tempore confictum :anum Corinthiam,Antiphilæ(ita enim putabatur)matrem,mille
drachmarum mutuo accepiſſe à Bacchide : ea mortua, puellam pro pecunia illa arrhaboni
relictam.dum hæc aguntur,annulum ſuum agnouit Soſtrata,eiúſque indicio, Antiphilam
filiam ſuam eſſe cognouit,gaudio exiliens,omné rem defert ad virum :qui,ea leuiter obiur-
gata,repertam tamen filiam,ipſe quoque gauiſus eſt.iam omnia in tranquillo erant, abſque
Bacchide fuiſſet. ſed & illi quoquomodo decem excudendæ erant argenti minæ , & pericu-
lum erat,ne aliquà eam Chremes filii amicam eſſe reſciſceret.ibi Syrus audax conſiliũ init,
quomodo & vtrique ſeni rem,vt erat,pateſaceret,& commodè ſe è tam impedito negotio ex-
pediret.primum igitur Chremeti,Reperi,inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam.
dicemus ei,Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam eſſe:orabimúſque, vt eam domi ſuæ dies
aliquot eſſe patiatur,téque id celatum velit.porrò Clinia filiæ tuæ,quæ modò reperta eſt,for-
mam ſibi complacitam eſſe dicet , eámque petet vxorem.Quid tum? Pecuniam,inquit, petet
à patre ſuo,qui nouæ nuptæ ornamenta coëmat : eam pecuniam numeraturus eſt Bacchidi.
iam autem ad Menedemum,Syri hortatu,tranſierat Bacchis,& eò pompam omnem ſuam tra
duxerat.Chremes primò non ſatis conſilium illud probare. At illam certè,inquit Syrus,pecu-
niam,pro qua filia tua oppoſita erat pignori,quin diſſoluas,facere honeſtè non potes. Ego
verò.inquit Chremes,& libenter quidem.Imo vero,infit Syrus,dato eam Clitiphoni, qui ad
Bacchidem deferat.ita enim faciliùs credet Menedemus,eam illius eſſe.Sit ita ſané.numera-
tur à patre Clitiphoni pecunia,quam ad meretricem perferret.intereà tota res detegitur.In-
dignari Chremes,& fremere,& minitari ſe omnia atrociſſima exempla editurum. tandé,cùm
priùs Antiphilã Cliniæ collocaſſet,partĩ Menedemi,partim vxoris precibus delenitus, igno-
ſcit.Clitipho ſe,relictis meretriciis amoribus, vxoré ducturũ pollicetur. Cum auté cæterarum
fabularum argumentum vno die contineri ſoleat:huius,non niſi biduo explicari poteſt.

ARGVMENTVM PHILIPPI MELANCHTHOnis in Heautontimorumenon.

TANTA huius fabulæ elegantia eſt, vt plerique à Lælio, quo illis tēporibus Romæ nemo fuit eloquentior, ſcriptam exiſtimarint: & Poëta ipſe teſtatur in hac puram eſſe orationē: qua laude nulla poteſt amplior excogitari. Quid eſt enim admirabilius, quàm ſermo elegans & venuſtus? Neque prædicaturus hoc palàm fuerat Comicus, niſi nouam, inſignem, & penè diuinam ſermonis elegantiam eſſe iudicaſſet. Depingit autem parentum vitia. Nam Menedemus liberaliter amantem Cliniam iuſtò inclementiùs tractat, adoleſcentem modeſtum & frugi. Quem poſtquàm domo eiecit, victum iurgiis & contumeliis, multò impotentiùs deſyderat. adeò multifariam hic peccat. Huic ſeni opponit Chremetem monitorem: ſed quem poſteà videas multò plura quàm Menedemum peccare. Primùm is nunquam olfecit perditè amare filium, & compilari ſe à ſcorto ſumptuoſo. Pòſt vbi reſciſcit, multò fert impotentiùs id mali, quàm illa ſolebat Menedemus: vt agnoſcas ferè ita accidere, vt foris, non domi ſapiamus. *Epitaſis.* Porrò quia fingebat Poëta velut oculis captum Chremetem, qui inſignia filii vitia non cernat, adducit patri ob oculos filii amicam: idque hîc periculi eſt, ne reſciſcat Chremes Bacchidem filii amicam eſſe. Huc omnia conſilia, omnes dolos ſeruuli referemus. Et à Chremete priùs argentum emungitur Bacchidi numerandum, quàm comperit filii rem agi. Fallitur autem cū fingitur Bacchis eſſe Cliniæ. In prima fabulæ parte, vbi Menedemum confirmat Chremes, oratio eſt deliberatiui, ſeu ſuaſorii generis, qua hic conſolatur, erigit, monet animi ægrum vicinum. In reliqua fabulæ parte, quæ periculum continet, res omnis trāſlatione Rhetorica agitur: quia quæ ad Chremetis filium pertinent, omnia imputantur Menedemi gnato. In primis admirabilis eſt hîc ſeruulus: cuius callidiſsimis conſiliis neutiquam reſpondent euentus. Nec vulgariter de ſuo conſilio ſibi ipſe placet, cùm ait, Hîc me magnificè effero, &c. Eſt ea mirifica omnino imago humanorum & conſiliorum & euentuum. Fallunt enim ferè aſtutiſsima conſilia mortales. Sicut Ciceronem feſellit euentus belli aduerſus Antonium ſuſcepti. Extant exempla in hiſtoriis innumerabilia.

PROLOGVS.

ARG. [M] Hæc oratio, quæ legem prologi non ſeruat, in L. Lauinium ſtringit aculeos, docet auditores, Terentio beneuolentiam parat. & obiecta diluens, vtitur ſtatu abſoluto: id petens quod honeſtum habetur in primis, & ciuili diſciplinæ côducit, quæ ingenia pro communi vtilitate nutrit & fouet. [V] Prologus eſt miſtus. Nam in commendatione fabulæ & Poëtæ eſt συστατικός, Latinis eſſet commendatorius. Verùm in defenſione tranſlationis eſt ἀντιρρητικός. Refert enim aduerſarii maledicta, & confutat: & magna eius pars eſt generis iudicialis. Eſt quoque [C] prologus concitatus. nam & ſe purgat, & aduerſarium acriter terret. Actor quoque. ex commodo ſuo, cur hanc Comœdiæ actionem ſuſceperit, cauſas affert. [H] Exorditur à prolepſi & propoſitione. ab ætate beneuolentiam captat.

Verſ. gen. Senary, ſiue iambici trim. acat.

1. Propoſitio ad docilitatem. Captatio beneuolentiæ à perſona Poëtæ.

NE CVI *ſit veſtrûm mirum, cur parteis ſeni*
Poêta déderit, quæ ſunt adoleſcéntiū,
[Id primùm dicam: déinde,] quod veni éloquar.

Al. [Id primum dicam deinde.] GO [Id deinde dicam primum.] ſp. [A] his lectionibus euitatur hyſterologia. quæ ſi vulgata lectio remanet, in ſequentibus conſpicitur, niſi ſex ſequentes verſus per parentheſin legantur.

*Propoſitio prima. 1 Narratio altiùs repetita. & quidem extra complexum propoſitionis.

* *Ex íntegra Græca, íntegram Comœ́diam*
Hódie ſum actûrus, HEAVTONTIMORVMENON.

ſſſſi *Duplex quæ ex arguménto facta eſt ſimplici.*
iſſiſp **Nouã eſſe oſtendi,& quæ eſſet: nunc qui ſcrípſerit,*
ſiſſp *Et cuia Græca ſit,ni partem máximam*
ſiſiſp *Exiſtimârem ſcire veſtrûm,id dícerem.*
dſdiſi *Nunc quámobrem has parteis didícerim, paucis dabo.*
ſſb×ſp *Oratórem vóluit eſſe me,non[Prólogum:]* G.[Oratorem]prima poteſt ad præcedentem verſum pertinere,ſdiiſp.
ſdſſſp *Veſtrum iudícium fecit:me actôrem dedit.*
aſdiſi **Sed hic actor tantùm póterit à facúndia,*
ſbſiij *Quantùm ille pótuit cogitâre cómmodè,*
{ſiſſſſ / ſiſſſp} *Qui oratiônem hanc ſcripſit,quam dictúrus ſum.*
ſſſidi **Nam quòd rumóres diſtulêrunt maléuoli,*
ſſ liſp *Multas contamináſſe Græcas,dum facit*
ſiſiſp *Paucas Latínas:factum hic eſſe id non negat,*
aiſiſp *Neque ſe id pigêre:& déinde factûrum aútumat.*
ijſſſi *Habet bonôrum exémplum:quo exémplo ſibi*
idaſſp *Licêre id fácere,quod illi fecérunt,putat.*
{ſ·b×ijp / ſba} **Tum quod maléuolus vetus Poëta dictitat,*
ìdſijp *Répente ad ſtúdium,hunc ſe applicáſſe Múſicum,*
idſſſi *Amicûm ingénio fretum,haud natúra ſua:*
dſſiii *Arbítrium veſtrum,veſtra exiſtimátio*
idſſii *Valêbit:* quámobrem omnes vos orátos volo,*
ſiſſſi *Ne plus iniquûm poſſit,quàm æquûm orátio.*
aſdſſp *Fácite æqui ſitis: date creſcéndi cópiam*
iſſdſp *Nouârum,qui ſpectándi fáciunt cópiam*
•ſiſſp *Sine vítijs:* ne ille pro ſe dictum exíſtumet,*
ſſiſi *Qui nuper fecit ſeruo curréntí in via*
ſbſſip *Decêſſe pópulum:cur inſáno ſéruiat?*
{ſſs×ſp / ſſſi} *De illius peccátis plura dicet,cùm dabit*
aiadſp *A'lias nouas,niſi finem maledictis facit.*
iddiſi **Adéſte æquo ánimo:date poteſtâtem,mihi*
ibdſp *Statáriam ágere vt líceat per ſiléntium:*
ſſſſi *Ne ſemper ſeruos currens,irátus ſenex,*
iaſſi *Edax paraſîtus,ſycophánta autem ímpudens,*

Duplex &c. id eſt, quæ vnica erat,nũc duplex eſt: nimirũ Græca Menãdri, & Latina Terentii. Propoſitio ſecũda.

* L.Cõcluſio huius partis narrationis, vt ad inſtitutum accedat.

[*Prologum*] *prima longa. Vide prologum Andriæ verſu 5.*

* Commendatio à perſona actoris & Poëtæ.

L.orãtionem hanc iouẽ hãc,i. fabulã.

* Quod æmuli vitio dãt, id laudi ſibi ducit. [1] Per occupationem infert defenſionem Poëtæ: & vtitur ſtatu qualitatis, quem exemplis confirmatur.

* L.Alia obiectio, quæ ſoluitur ſentẽtia & exiſtimatione populi.

* L:Concluſio, qua poſtulat attẽtioné. Ab honeſto & iuſto.

* L. Occupatio in aduerſarium, cuius vitium notat in fabula quapiam.

* Hactenus pro Poëta dixit: nunc rogat, vt ſenem placidè audiant. [1] Redit ad attẽtionem: & alteram cauſam profert cur ſenex agat hanc fabulã, Diſtinguit autem epithetis varias Comœdiarum perſonas,

Auârus leno, aſsiduè agéndi ſint mihi, iſdiſi

Clamôre ſummo, cum labôre máxumo. ſiſiij

* C. Paronomaſia.

* *Mĕa cauſſa cauſſam hanc iuſtam eſſe ánimum indúcite:* { ſſſdſp ſ

*L. Obiter perſtrin git alios Poëtas. G. [qua] produxit licentia. M[Laborioſa ſiqua],ijiſſp. R. Al. [leuu eſt, ad aliũ mox].ddiſſp.

Vt áliqua pars labôris minuâtur mihi. bijdſi

* *Nam nunc nouas qui ſcribunt, nĭhil parcunt ſeni:* { ſiſ-ſi ſiſſ

[Si qua laboriôſa] eſt, ad me cúrritur. ſijſſp

Sin [lenis eſt, ad álium] defértur gregem. ſ.bſſp

* *In hac eſt pura orátio: experímini,* iſſij

* L. Commendatio à ſtylo, & ſua perſona: item à merito. & hæc cuncta ad attentionis poſtulationem referútur. *Commodis* plus eſt, quàm ſi dixiſſet voluptaribus.

In utránque partem ingénium quid poſſit meum. aidſſp

Si nunquam auárè prétium ſtátui arti meæ: ſiddſi

Et eum eſſe quæſtum in ánimum indúxi máximũ, aibſſp

Quàm máxumè ſeruĭre veſtris cómmodis. ſiſiſi

Exémplum ſtatúite in me, vt adoleſcéntuli idibſi

Vobis placêre ſtúdeant pótiùs, quàm ſibi. ſibdſi

ACT. I. SCEN. I.

A R G.[L] Ex officio Chremetis erga Menedemum naſcitur argumenti narrandi occaſio. [T] eius enim in ſequenti ſcena iuſta pars aperitur, per Menedemum, quem ſeſe excruciátem in agro ob diſceſſum filii, Cremes conſolando alloquitur, ſedulò cauſas inquirens, cur [B] præter ætatem ille ſuam [P] ſe tam perditè die noctúque prægraui raſtro fodiendo excruciet. [B] Reſpondens ille, ſui mœroris cauſam dicit eſſe filii abitionem, quem iurgiis & contumeliis domo eiectum impotentiùs deſyderat. [H] Chræmes igitur amicè conſolatur, erigit, & monet Menedemum admodum ſolicitum propter filii ſui in militiam abitum. Et beneuolentiam venatur partim ab amicitia, partim à vicinitate: [C] Et bene ex arte Comica ſenex opitulator inducitur, qui & miſeria & triſtitia alterius valde commoueatur. ſimul amborum ſenum coniunctio & familiaritas, ad id quod ſecuturum eſt non parum accommoda futura eſt. ſimul exprimitur à Poëta mutua miſeratio, quæ inter ſenes eſſe ſolet, & omnino ſenilis prolixa. [V] *Theſes.* 1 Menedemus affectibus ſuis temperare nequit, vt qui nimiùm eſt aut ſeuerus, aut lenis. 2. Ineptus eſt paterfamiliàs, aut moroſus, aut indulgens. 3 Non omnia ad viuum reſecantur, alioqui plura in re familiari incommoda ſequuntur. 4 Vt ſeueritas parentum vel præceptorum animos filiorum deiicit & proſternit, ita indulgentia ſupra modum corrumpit. Et quemadmodum in aliarum Comœdiarum prima ſcena Terentius argumétum & occaſiones fabulæ deſcribere ſolitus eſt, ita & hîc eſt colloquium ſenile, humanitatis & officiorum plenum, in quo multæ venuſtæ & graues ſententiæ. Eſt autem hæc miſta, prior quidem eſt ἐπιτιμητικὴ. Redarguit enim Chremes Menedemum etiam ſexagenarium opus facere ruſticum. Poſterior verò eſt ex illa nata παραμυθητικὴ, conſolatoria poſt expoſitam luctus & doloris cauſam. [M] Illius patris affectus vehemens in vtranque partem, qui ætatis rationem non habens, adoleſcenti filio duras leges imponit: deinde paterno amore victus, in contrarium mutatur, nec tenet medium in diſciplina domeſtica, quæ habet delectum rationi conuenientem, hac ſcena exprimitur: hominémque ab homine, ea ratione qua homo eſt, non eſſe alienum oſtenditur. Homo enim natus eſt, vt homini proſit, ſi vult vero humanitatis nomine cenſeri. Quapropter Cato apud Ciceronem libro tertio de Finib. ſic ait, Et hoc naſcitur, vt etiam communis

nis hominum inter homines naturalis ſit commendatio, vt oporteat hominem ab homine ob idipſum quòd homo ſit, non alienum videri. *Verſ. gen. Senarij ſiue iambici trim. acat.*

CHREMES, MENEDEMVS, *ſenes.*

* L. Obiurgaturus captat beneuolentiam ab officio. & à vicinitate. Hæc amicorũ ſenũ coniunctio & familiaritas, multùm accommodata ſequétibus rebus cenſetur.

ſſſſai * QVANQVAM *hæc inter nos nuper notítia ádmodum eſt,*
ddſiſp *Inde ádeò, quòd agrum in próximo hîc mercâtus es,*
xiſiſp ſ *Nec rĕi ferè ſanè ámplius quicquam fuit:*
iſdſſi *Tamen vel virtus tua me, vel vicínitas*
aiſiai *(Quod ego in propínqua parte amicítiæ puto)*
aſddip *Facit vt te audácter móneam, & familiáriter:*
d iiſp *Quòd mihi vidêre præter ætâtem tuam*
aſſiſp *Fácere, & præter quàm res te adhortátur tua.*
ſiaſſi * *Nam prò deûm, atque hóminum fidem, quid vis tibi? aut*
ſiſſſp *Quid quæris? annos ſexagínta natus es,*
ſidaap *Aut plus eo, vt coniício: agrum in his regiónibus*
adiſſp *Meliôrem, neque [pretij] maiôris nemo habet:*
ſſibſp *Seruos complúreis: prôinde quaſi nemo ſiet,*
cſſdip *Ita atténtè tute [illôrum] officia fúngere.*
ſſddſi *Nunquam tam manè egrédior, neque tam [véſperi]* *M.a. [veſpere].*
ijſſſp *Domum reuértor, quin te in fundo cónſpicer,*
aidſſp *Fódere, aut arâre, aut áliquid [ferre: dénique]*
ſiſdſp *Nullum remíttis tempus: neque te réſpicis.*
ſiſaſi *Hæc non voluptáti eſſe ſatis certò ſcio.*
aſdſſp * *At [enim.] Me, quantum hîc óperis fiat, pœnitet.*
ebdſſi *Quod in ópere faciúndo ópera conſûmis tua,*
ſxlſſi ſd *Si ſúmas in illis exercéndis plus agas.*
iſſxij iſſſ M. * *Chreme, tantúmne eſt ab re tua ótij tibi,*
aſdaſi *Aliêna vt cures, eáque, nihil quæ ad te áttinent?*
iſſoſi C. * *Homo ſum: humáni a me nihil aliênum puto.*
ſiſſſi *Vel me monêre hoc, vel percontári puta.*
ſiaſſp *Rectum eſt ego vt fáciam, non vt detérream.*
aſdaſp M. * *Mihi ſic eſt vſus: tibi vt opus eſt facto, face.*
ſkbſai C. *An cuíquam eſt vſus hómini, ſe vt crúciet?*

* Propoſitio qua interrogat cum obiurgatione vehementi, cui implicantur rationes ab ætate, à fortuna, à tempore.
Al. [pretij] duobus ij in vnũ coaleſcẽtibus.
G. [*horum*] *vel eorũ] diſſyllabus*, iſſdip.
Mu[*Ita tute attentè illorum*], aſſdip.
Nimia ſenis inquietudo.
R. *Al. [ferre denique:]*
G. *Al. [enim dicet,] ſed verſus repugnat.*
* Obiectio tacita, perpolita locutio. quæ ſoluitur ab vtiliori.
* L. Reprehenſio. Dictũ in curioſos rerum alienarum.
* L. Replicatio eſt ex coniugatis. *Rectum eſt*, id eſt, officioſum eſt.
* L. Reſponſio.

Al.[eſt, Si quid laborũ eſt.C.]

M. *mihi ſeſt.*

C. *Si quid labôris eſt,*]*nollem.* * *ſed* [*quid istuc*] *ma-* {ſiſiſi ſiſſſ
lieſt? *Mu.*[*istuc quid.*]ſiſiſi.

Quæſo quid de te tantum meruíſti? M. [*eheü.*] ſſſdſi
G.[*eheü*]*triſyllabum prima longa, vel diſyllabum prima breui, i in* [*meruiſti*]*neque eliſo neque correpto*, ſſſdſi. *Mu*[*heu hoi.*]

* L. Extorquet tandem Chremes, & officium ſuum pollicetur. Totum autem quod ſequitur, eſt præparatio quædam ad futurã narrationem.

Nollem, ſc. me cruciare laborando.

C. *Ne lácruma: atque istuc quicquid eſt, fac me vt* dſſiſp
ſciam:
Ne rétice: ne verêre: crede, inquam, mihi, dſiiſi
* *Aut conſolândo, aut consílio, aut re iúuero.* ſſſaſi

* C. His tribus adhibitis, quid amplius in vera amicitia exoptandum?

M. *Scire hoc vis?* C. [*hac quidẽ cauſſa, qua*] *dixi tibi.* ſſſiſ
G.[*qua quidem cauſſa.*]ſiſſi. *Mu* [*hac cauſa equidem, qua*], ſſdſſi.

R.[*at iſtos*], ſaſſap.

M. *Dicêtur.* C. [*iſtos*] *roſtros interèa tamen* ſiſſap
Depône: ne labóra. M. *mínimé.* C. *quam rem agis?* ſijdſp

G. *Al.*[*M. Sine*], *ſed verſus non conſtat, niſi cum Mureto* [*duim*] *pro* [*dem*] *legas*, aaſſii.

[M. *Ah ſine*] *me, vácuum tempus ne quod dem mihi* ddſſſi
Labôris. C. *non ſinam, inquam.* M. *ah. non æquum* iſiſſp
facis.
C. *Hui, tam graueis hos quæſo!* M. *ſic méritum eſt* ſiſiap
meum.

Narrationẽ à perſonis ordirur.

R. *Al.*[*ah.*]*quod rectius videtur eſſe & affectuoſius.*

C. *Nunc lóquere:* M. *fílium vnicum adoleſcén-* dijbſp
Hábeo. [*at*] *quid dixi habêre me! immo hábui* aſiiai
Chreme.
Nunc hábeam, nécne, incértum eſt. C. *quid ita iſtuc?* dſſdſi
M. *ſcies.*
Eſt è Corintho hîc áduena anus paupércula: ſiiaſp
E'ius fíliam ille amâre cœpit pérditè, {ſaijſi ſi
Propè iam vt pro vxôre habêret: hæc clam me aiijſp
ómnia.

* L. *Humanitus* humano more, clementer.

E. *Al.*[*id*], iſſſip.

R. *Al.*[*humaniter.*] *Mu.* [*ægrotũ animũ decuit*], addbſi.

Vbi [*rem*] *reſciui. cœpi non* [* *humánitus.*] aſſiſp
Nequ: vt ánimum décuit ægrôtum] *adoleſcéntuli* adidſi
Tractâre: ſed vi, & vĭa peruolgáta patrum: {ſiaſſp ſiſ

Accuſationem ſuã refert.

Quotídie accusâbam, Hem, tibíne hæc diútius {bſſaip ijſdſ
Licêre ſperas fácere me viuo patre, ijdiſp
Amîcam vt hábeas propè iam in vxôris loco! ibdiſi
Erras ſi id credis, & me ignóras Clínia. ſſiſſp

L. Comminatio.

Ego te meum eſſe dici tantiſper volo, aijſſſ

Dum

ſſdſſp *Dum quod te dignum eſt fácies:* ſed ſi id non facis,*
aſdiſi *Ego quod me in te ſit fácere dignum, inuénero.*
dſſiai **Nulla ádeò ex re iſtuc fit, niſi ex nímio ótio.*
{ cſſiap a *Ego iſtuc ætâtis, non amóri óperam dabam,*
G. *Poteſt in* [*Ego*] *prima ad præcedentem verſum pertinere*, ſſiap.

wdſſai *Sed in Aſiam* [*hinc ábij*] *propter paupériem: at-que ibi* *Mu.*[*abij hinc*].bbſſai.
iſiſſi *Simul rem, & gloriam armis belli répperi.*
ſadbſp *Poſtrémò ádeò res rédijt: adoleſcéntulus*
ddiiij *Sæpe eádem, & gráuiter audiêndo, victus eſt.*
idſdij **Putâuit me" & ætâte, & beneuoléntia*
ſſiſi *Plus ſcire & prouidêre, quàm ſe ipſum ſibi:*
bſſiai *In A'ſiam ad regem militâtum ábijt Chreme.*
aſiſſi C. *Quid ais!* M. *clam ſme eſt profectus, mensêis treis abeſt.* *Mu.*[*me profectus.*]
ſſiſp C. *Ambo accusándi. etſi illud incœptum, tamen*
aiſſi *A'nimi eſt pudéntis ſignum, & non inſtrénui.*
{ aiſiij aiſ M. **Vbi cómperi ex his, qui ei fuêre cónſcij,*
ijſiai *Domum reuértor mœſtus, atque ánimo ferè*
ſiſſp *Perturbâto, atque incérto præ ægritúdine:*
ſſſſi *Aſsîdo: * accúrrunt ſerui: ſoccos détrahunt.*
wſiſp *Video álios feſtinâre, lectos ſtérnere,*
ſiſiſj *Cœnam apparâre: pro ſe quiſque ſédulò*
aſdſdp *Faciêbat, quò illam mihi lenîrent miſériam.*
wſſiſi *Vbi vídeo hæc, cœpi cogitâre,* Hem, tot* [*mea*]
{ xdſſi ſ *Solius ſollíciti ſunt cauſſa, vt* [*me vnum éxple-ant!*]
ſſiſi *Ancillæ tot me véſtiant! ſumptus domi*
ſadſſp *Tantos ego ſolus fáciam! ſed gnatum v'nicum,*
didiap *Quem páriter vti his décuit, aut étiam ámplius,*
{ cdiſij iſa *Quòd* [*illi*] *ætas magis ad hæc vtênda idónea eſt:*
bſdſai [*Eum*" *ego eiéci hinc*] *míſerum iniuſtítia mea.*
G. *Al.*[*Ego eum hinc eieci*].aſdſai.

ljſſp ** Malo quidem me dignum quouis députem,*
dſiiſp *Si id fáciã: nam vſque dum ille vitã illam* [*incolit*]
I'nop

• L. Exprobratio ad amplificationé, quæ exaggeratur exemplo diſsimili. Amor ex otio prouenit. Conſilium.

*Cum pōdere pronuntianda.
R. *Alias omittitur prius* & *ſed perperã.* MU [*Aetate me putauit & ſapientia*] Aſijiai. *Bembus* [*Putauit me ætate & ſapiẽtia*], A*tum in verſu nulla fiet eliſio & ſme, manebit productum*, ijſiai. MU *Al.* [*Et ætate putauit me, & beneuolentia*], idſdii.
•C. Oratio tota pathetica.

• V. [illegible] eſt familiæ fidelis & ſedulæ.
C. *Apparare*, eſt ad pompam parare.
•Pathos. L Alia pro ſopopœia.
Valla [*mei*].
Valla [*me expleant!*] ſſaſſi.

Mu.[*illi.*]
Iniuſtitiam ſuam culpat.
C. *Eum* abundat.

•L. Cōſilium ſenis.
E. *Al.* [*incolit*]. R [*colet*].

Inopem, carens pátria ob meas iniúrias, aiajſi
Interéa vſque illi de me ſupplícium dabo, dſſai
Labórans, quærens, parcens, illi ſéruiens. iſſſi
Ita fácio prorſus: nihil relinquo in ǽdibus, {baxiip / baſ}

Mu.[conraſi].

Nec vas, nec veſtiméntum: [corráſi] ómnia: ſſſp
Ancillas, ſeruos (niſi eos, qui ópere rúſtico ſſddij
Faciúndo fácilè [ſumptum exérceant] [ſuum) adiſip

Al.[ſumptum exercerent.] i. ſuo labore ſarcirent quicquid ſumptus ys alerdis faceret dominus. adiſſp. Bembus[victum exercerēt], hoc eſt, in victu exercerentur ſuo. adiſſp.

Producere, foras ducere ſignificat, & productores, qui virgines ad quæſtũ exponunt.

Omnes prodúxi, ac véndidi: inſcripſi ílico ſſſſi
[Aedeis mercêde:] quaſi talénta ad quíndecim ſbiſp

Bemb.[Aedeis: mercedem], ſſdi p.

Coégi: agrum hunc mercâtus ſum: hîc me exérceo. ijſſſi
Decréui tantiſper me minus iniúriæ ſſſiſi
Chreme mĕo gnato fácere, dum fiam miſer: {iſdſſp / iſ}
Nec [fas eſſe vlla me voluptâte hîc] frui, ſſliſi

Bemb.[mihi fas eſſe vlla me voluptate hu^] dſſaſi: vel more Græcorum correpta ſecunda in[voluptate], dſſdſi.

* L. Culpatio: quæ refertur ad id quod ſuprà dixit, Ambo accuſandi.

Niſi vbi ille huc ſaluos redierit mĕus párticeps. {aſdiſr / aſliſ}

C. *Liberos*, de vnico filio dixit.

C.* *Ingénio te eſſe in líberos leni puto,*
Et illúm obſequêntem, ſi quis rectè aut cómmodè dſſiſi

G. *Poteſt [Et] ad præcedentem verſum pertinere, ſiſſſi.*

Tractâret: verùm neque tu illum ſatis nóueras, {ſiſſſi / a}

Alu.[vbi ſit, ibi].

Nec te ille. hoc ſibi fit, vbi [non verè viuitur. {ſſdſ i / ſſdſa}

Conſilium Chremetis.

Tu illum nunquam oſtendiſti quanti pénderes, ſdbſſp
Nec tibi illi ſi crédere auſus, quæ eſt æquum patri. ſſſſi
Quod ſi eſſet factum, hæc nunquam euenîſſent tibi. {aſiſſi / d}

*Confeſsio.

M.* *Ita res eſt, fáteor: peccâtum à me máximum eſt.* ſſſſi addſſi

*Conſolatio.

C.* *Menedême, at porrò rectè [ſpero illum] tibi* aſſſſi

Mu.[ſpero: & illum]^ aſſsſi: & eliſo l in[illam], aſſſai.

Saluom affutûrum eſſe hîc, confido, propédiem. ſiſſbp

*L. Oeconomia ad ſequẽtem ſcenam.

M. *Vtinam dij ita faxint.* C. *facient:* nunc ſi cómmodum eſt,* aadſſi

Dionyſia, id eſt, Orgia, ſeu Bacchanalia, quæ tertio quoque anno celebrabantur.

Dionýſia hîc ſunt: hódie apud me ſis volo. bidiſi
M. *Non poſſum.* C. *cur non? quæſo, tandem aliquántulum,* ſſiap
Tibi parce: idem abſens fácere te hoc vult filius. aidſſp

M.* *Non*

ſiſ:ſp M.* *Non cónuenit, qui illum ad labôrē [impúllerim,]*
ſdii:ſp *Nunc me ipſum fúgere.* C. *siccine eſt ſenténtia?*
didſſi M. *Sic.* C. *bene vale.* M. *& tu.* C. **lácrumas excûſſit mihi,*
{ai:iſi aia} *Miserétque me eius. ſed vt diéi tempus eſt,*
iiſſſp *Monêre opórtet me hunc vicînum Phániam,*
ſdiſſi *Ad cœnam vt véniat: ibo vt viſam, ſi domi eſt.*
{bxaiſi ba} *Nihil opus fuit monitôre: iam dudum domi*
{xſdſſp d} *[Præſtò apud me eſſe aiunt.] ſégomet cõuiuas moror.*
dſſdſi *Ibo ádeò hinc intró. ſed quid crepuêrunt fores?*
ſſdiſi *Hinc à me quiſnam egréditur? huc concéſſero.*

*B Ab inique. G. [impullerim] gemi natoll per epenthesin dixit: vel legendum [impegerim]. * L. Hæc ſecum digreſſus Chremes.

Mu. [Aiunt præſtò apud me eſſe.] A ſed verſus non ſanatur. ſxdſſp: *& eliſo d in [apud],* ſddſſp.

ACT. I. SCEN. II.

ARG. C Hîc Clinia, qui ex Aſia redierat & clam patre diuerterat ad Clitiphonem, Antiphilámque accerſitum miſerat, ingens de amica ſolicitudo exprimitur. diſcruciabatur enim quòd non rediret. Accedit & ſodalis opitulator Clitipho, qui aduentum amici mira voluptate patri narrat. L & ſenex occaſione exempli admonet filium, B eique ex Cliniæ vita & moribus viuendi modum tam pulchrè quàm moraliter præſcribit: H ac probat Cliniam à patre quamuis duro aufugere non debuiſſe. L principium indicat, qua de re ſint inter ſe locuti adoleſcentes. Proponitur autem duorum exemplum, quorum alter modeſtè amat virginem, alter ſcortum petulanter deperit. V *Theſes.* 1 Gaudium parentum magnum eſt propter filios reduces. 2 Liberi meticuloſi moroſorum parentum conſpectum fugiunt. 3 Egregia eſt de filiorum in parentes etiam duriores officio doctrina. 4 Honeſtorũ adoleſcentum exempla aliis propter imitationem proponenda ſunt. *Occaſio.* Clinia è militia domum rediit, multarum turbarum & periculorum cauſa, eáque in totam Comœdiam diſperſa eſt. M Suſpicio amatoria, & timor, hac ſcena deſcribitur, quæ monet filios, vt parentum habeant rationem, & illis obſequantur, qui omni ſtudio ſaluti filiorum conſulunt, & honeſtati, capiendúmque ex aliis docet exemplum, quod ex vſu noſtro fiet. Vnde Horatius in epiſtola agens Poëtarum partes, ſic canit, Rectè facta refert, orientia tempora notis. Inſtruit exemplis.

Verſ. gen. Trochaici catal. tres, vnus dimeter, nempe quartus: & duo tetrametri, quintus & ſextus. Reliqui omnes iambici tetr. iique acatalectici, præter primum & tertium catalecticos.

CLITIPHO *adoleſcens.* CHREMES.

bſ:idſ- *NIHIL *adhuc eſt, quod vereâre Clinia, haudquâquam étiam ceſſant,*

Hic vel omnia inuertenda, vel bacchij & cretici ſunt admittendi. Glareanus ab hoc verſu, quem facit trochaicum tetr. cat. tollit [ceſſant], & in [haudquaquam], non elidit m, bſdttſbv., *Tres ſequentes ita legit ac ſecat, [Ceſſant, ſimul, & illam cum nuntio tibi affuturam hic],* ſolſiii-*[Ego eſſe hodie ſcio: proin tu ſolicitudinem iſtam,]* iaii:aiv: *[Falſam, quæ te excruciat, omittas. CH. quicum loquitur filius?]* ſſaſſatv: *vel* ſſbiſdiſp: *vt ſit trochaicus tetr. cat. vel iambicus acat. duo verò præcedentes iambici catal. Muretus vulgatam lectionem retinet, ſed ita diſtinguit, vt ſecundi huius ſcenæ verſus vltima dictio ſit [affuturam],* ſiliiiv, *& eliſo l in [illam],* aiſiiiiv: *tertij [te],* aaſaiſſ-: *quarti [adeſt],* daſdſia -: *quinti*

Perſequitur fabulã Cliniæ, Vt palàm fiat quàm modeſte amarit.

* V. Propoſitio eſt ἐπιφωνητικὴ, ne timeat. Eſt enim verum illud Ouidii, Res eſt ſolliciti plena timoris amor.

quinti vero initium [Quē volui], dibſſi, qui fuerit iambicus trim. at.quatuor autem primi iambici tetr.catal.

Et illam ſimul cum núntio tibi hîc ego affuturam hódie ſcio: {ccaiijai aaſ

* V. Concluſio eſt conſolationis, Itaque non ſis ſollicitus. *Proin tu ſollicitúdinem iſtam falſam, qua te excrúciat, omittas.* {ſdaſſda ſdd

CH. *Quicum lóquitur filius?* ſatu

CL. *Pater adeſt, quem vólui: adîbo. pater opportúnè áduenis.* bſ braſt

Al. [*Quid eſt?*] & [*noſtrum*] ſine ; idſſiſſi. *Eraſmus reijcit* [*probé*] *in ſequētem verſum, ſed tum vterque peius ha ret.* CH. [*Quid id eſt?*] CL. *hunc Menedêmum* [*noſtrin*] *noſtrum vicînum?* CH. *probé.* adſſſc

CL. *Huic filium ſcis eſſe?* CH. [*audiui, in A'ſia eſt*]. ſiſbiſp

CL. *non eſt pater:* *C.* [*audiui in Aſia eſſe.*] ^ *ſed verſus non conſtat.*

Apud nos, id eſt, domi noſtræ. *Apud nos eſt.* CH. *quid ais?* CL. [*aduenièntem è naui egrediêntem ilico*] *Mu.* [*venientem è naui egredientem adduxi ilico*], *reiecto* [*apud*] *in finem verſus precedentis: è quo etiam tollit* [*eſt*] *poſt* [*Aſia*], ſiſl bſdp:ſbaſdſſi:ſſidſſbi. {cdiaſdſi iſa

* B. *αἰτιολογία.*

[*Adduxi*] *prima ad præcedentem verſum pertinet.* R [*Abduxi*]. *Adduxi*] *ad cœnam:* * *nam mihi magna cum eo iam inde vſque à pueritia* ſſddſſbi

Semper fûit familiáritas. CH. *volúptâtem magnam nuntias.* *Si amphibrachys & bacchius reijciuntur.* G [*fuit*] *erit monoſyllabū*, & [*voluptem*] *pro* [*voluptatem*] *legendum*, ſdiliſſi. E *vel* [*volptatem*], ſdijſili: S *vel u ante pt, more Græcorum corripietur*, ſdiiaſſi. {ſaaiciſſi ſdiia

* L. Optatio.

Mu. [*hodie eſſet*]. ^ *ſed verſus non ſanatur*, ſdſſſdap. * *Quàm vellem Menedêmum inuitâtum, vt nobiſcum eſſet hódie*] *ámpliùs.* ſdſſſap

* Nā inſperatū gaudiū maius eſſe ſolet. *Vt hanc lætítiam * nec opinánti primus ei obiicerem domi.* idſſaai

G. [*tempus nunc*]. dſſdſſip. *Atque étiam* [*nūc tempus*] *eſt.* CL. *caue faxis,* * *non eſt opus pater.* {dſaiſſip dſſ

* B. Propoſitio.

* B. Confirmatio. CH. *Quápropter?* CL. *quia enim* * *incértum eſt étiam quid ſe fáciat: modò vēnit:* ſdſdſddp

Clinia omnia timet. *Timet ómnia patris iram, & ánimum amicæ ſe erga vt ſit ſuæ.* abibiſſi

E'am miſerè amat: propter eam hæc turba, atque abitio euênit. CH. *ſcio.* {aadſdiſi di

CL. *Nunc séruolum ad eam in vrbem miſit, & ego* bſſbiſp

noſtr

noſtrum vnà Syrum.

{ ſiabſi ſſiabſa CH. *Quid narrat?* CL. *quid ille! ſe miſerum eſſe.* CH. *miſerum!* * *quem minùs crédere eſt!*

didſbaſp *Quid réliqui* * *eſt, quin hábeat, quæ quidem in hómine dicúntur bona!*

{ ſabſſſd- iddididi * *Paréntes, pátriam incólumem, amicos, genus, cognátos, [diuítias:]* Go. [ditias:] jiddiſſi.

ſiijdiap * *Atque hæc perinde ſunt, vt illius [ánimus,] qui ea póſſidet:* C. Al. [animus eſt.] ſijidaap.

ſaiſſiſp *Qui vti ſcit, ei bona: illi qui non v'titur rectè, mala.*

Eclipſis.
*L. Interrogatio vice negationis.
*L. Congeries ad amplificationem. Miſer non eſt cui hæc ſuppetunt. Externorum bonorum fructus ab animo pendet.
*L. Sententia veriſſima.

{ ſaiſſſxp dbſiſiſp CL. * *Immo ille [fuit] ſenex] importúnus ſemper: & nunc nihil magis* Al. [ſe ex fuit.] ſaaſſiſp. [nihil] monoſyllabum fuerit.

aſaſſiſp *Véreor, quàm nequid in illum irátus plus ſatis faxit pater.*

*L. Defenſio ex criminatione perſonæ, quia ſenex adoleſcentem perſtrinxerat.

dſiſiſſp CH. *Illéne! ſed réprimam me: nam in metu eſſe hunc, illi eſt v'tile.*

Sed repri. &c. hæc tacitè ſecum.

ſſsbſdip CL. *Quid [tute tecum?]* CH. * *dicam: vt vt erat, manſum tamen óportuit.* G. Al. [Tu tecum?] ſed verſus non conſtat.

{ ſaibſſip ſaibſia *Fortáſſe aliquantò iníquior erat, præter eius libidinem.*

aſſiſſp Paterêtur. * *nam quem ferret, ſi paréntem non ferret ſuum!*

{ diſiſſp diſſ * *Húnccine erat æquum ex illius more, an illum ex huius víuere? &*

idſſiſi *Quod illum [insímulat] durum, id non eſt: nam paréntum iniúria*

Eclipſis.
*Callida & ſolers ſenis inuétio. [1] Diſſimulat Chremes, & incuſando Cliniam, filium oblique monet.
*L. A maiori.
*Ab æquo & honeſto. [2] Iuſtum à perſona.
*L. Obiectio, quam refellit à patris officio.
Bemb. [inſimulant].

{ ſaſſſbip ſi *Vníúſmodi ſunt [fermé: paulò q. eſt homo tolerábilis,*

ſſſſiſp *Scortári crebrò nolunt, nolunt crebrò conuiuárier:]*

ſdſbdſſp *Præbent exíguè ſumptum: & ea ſunt tamen ad virtútem ómnia.*

{ diſiijſi dbſ *Verùm vbi ánimus [ſemel ſe cupiditáte] deuínxit mala,* G. [cupiditate ſemel ſe]. diiiaſſi.

ſſidi; di *Necéſſe eſt Clitipho conſília cónſequi conſimília: hoc*

Bemb. [fermé. Scortari crebro volunt, volunt crebrò conuiuarier: [A] ſecundi initiũ [Et quod] tertij [Nã parẽtum] ſed numeri vix conſtant. quatuor præcedentes verſus in tres redegit.

Scit

*L. Sententia quam vult eſſe commendatam filio.
[Vt] pro quandiu.

Scitũ eſt, PERI'CV'LVM/ EX A'LIIS FA'CERE, tibi quod ex vſu ſiet.* ſuddbiſſ ſi — G[.periclum], ſiddbiſp.

CL. *Ita credo.* CH. *ego ibo hinc intrò, vt vídeam nobis quid cœnæ ſiet:* aiſdſſp

Tu vt tempus eſt dïéi, vidéſis ne quò hinc ábeas lóngiús. ſijdſdiſp ſiſi — *G. E in[videſis] corripitur. ſi[diei] ſit triſyllabum.*

*Mu. hîc Actus principium nô eſt, ſed ſcena ſequenti.

*ACT. II. SCEN. I.

ARG.[a] Clitipho adoleſcens, Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper. vt Horatius dixit, [c] ſolus permanſit, qui de patre conqueritur, vt mos eſt adoleſcentum, qui paterna præcepta moleſtè ferunt, [P] præſertim cùm ab amore dehortantur. aperit quoque conditionem familiarium parentum: qui vbi aliquantulum plus iuſto poti fuerint, tat inconſyderatè tum filiis coràm ſua olim patrata facinora enumerant. Hac autem Clitiphonis aduerſus patrem indignatione exprimitur animus & petulantia parum modeſti adoleſcentis. [V] *Theſes.* 1 Adoleſcentuli monitores parentes, eorúmque conſilia iniquo animo ferunt, 2 Idem de amicæ rebus magis ſolliciti ſunt, quàm de iuſtis parentum conſiliis. Eſt autem oratio *σχετλιαστική*. Conqueritur enim Clitipho bis ſe miſerum eſſe, tum propter patris iniquitatem, tum propter amicæ exactionen ſumptuoſam. Occaſio verò eius eſt ex priori ſcena, quando ait Chremes, Scitum eſſe periculum ex aliis facere. Quapropter idipſum hic repetitum, malè filium mordet. [M] Cenſuram paternam adoleſcentulo voluptatibus dedito, moleſtam eſſe docet hæc ſcena. Iuuenis enim cùm Venereis facibus æſtuat, & cum perturbatione viuit vitam frugalé declinat; nõdum expertus indigentiam, quæ mortales reddit induſtrios, & ideò ſurdis auribus rationem audit monentem. Vnde ſi perſeuerat, fit inutilis, & malus. Quapropter in primo Moralium, ſic ſcribit Ariſtot. Illis iuuenibus vtilem eſſe doctrinam de moribus, & monitiones, qui ſuos appetitus rationi ſubiiciunt, & agunt cum ratione.

Verſ. gen. Octonarij, ſiue iambici tetr. acat al.

CLITIPHO.

Querimonia Clitiphonis aduerſus patrem.

QVA'M *iníqui ſunt patres in omneis adoleſcénteis iúdices:* iſijdſſi

Qui æquum eſſe cenſent, nos iam à púeris ílico naſci ſenes, ſiſdſiſi

L. *Affines*, i. participes, deditos.

Neque illárum affínes eſſe rerum, quas fert adoleſcéntia. eſſiſdſp a

G. Aliàs [eſt nunc,] ſibiſſip, [ſua] monoſyllabum fuerit. Poteſt etiam ex [ad] ſuperiorem verſum pertinere, iibiſſſp.

Ex ſúa libídine moderântur, quæ [nunc eſt.] non quæ olim fuit. ſabſſiſp

Mihi ſi vnquã filius erit, næ ille [fácili me vtêtur] patre aſbſſſp — *R.* [*facillimo vtetur*], aſb(aiſp: *al.* [*facili vtetur*], *tum in ſi*] *nihil elidendum*, bſdidiſp.

Nam qui aliàs deliquit, delinquentibus facilè parcet.

Nam & cognoſcéndi, & ignoſcéndi dábitur peccáti locus: ſſiſdiſp

Non vt mẽus, qui mihi per álium oſténdit ſuam ſenténtiam. ſibaſiſp ſſ

Périj,

aaſſdſdp *Périj,is mihi vbi adbîbit plus paulò,ſua quæ narrat facínora!*

{ xiddbiſp ** Nunc ait, Períclum ex álijs [ſácito tibi, quod] ex vſu ſiet.*

ſſidſſp *Aſtûtus:næ ille haud ſcit quàm mihi nunc* * SVRDO NARRET FA'BVLAM:

{ ſiſbſiſi *Magis' nunc me amícæ dicta ſtimulant*, Da mihi, atque affer mihi.*

ſſiwbſdp *Cui quid reſpóndeam nihil hábeo, neque me quiſquam eſt miſérior.*

ſidiſdip *Nam[hic Clínia,]etſi is quoque ſuârum rerum ſátagit:áttamen* Al. [Clinia hic] ſadiſdii.

ij;ſſiai ** Habet benè ac pudícè edúctam, ignâram artis merettrícia.*

iiid'ijp ** Mea eſt potens, procax, magnífica, ſumptuôſa, nóbilis:*

{ ſſabbſp *Tum quod dem ei, rectè eſt: nam nihil eſſe mihi, relígio eſt dícere.*

diſſdiſp *Hoc ego mali non pridem inuéni:neque etiámdum ſcit pater.*

L. Perij, indignãtis. * L. Arguit ineptiã patris. Al. [facito tibi quo]. Petulans filius, patris præcepta contemnit. *L. Prouerbium. *C. Verba ſunt amicæ quæ magis Cliphonem ſtimulãt quàm patris præcepta. L. *Satagit*, i. ſollicitus eſt. R. *Al'ij omittũt [quoque], &tũ is nõ elidendum, ſed ſolum corripiendũ*, ſiiiſdip. *Depingit Bacchidem cõferendo cũ Antiphila. *B. Collatio & congeries. C. *Religio*, metus, vel ſollicitudo.

ACT. II. SCEN. II.

ARG. [V] Antiphila vocata non ſtatim adeſt amanti Cliniæ: ea de cauſa ſeſe non parum excruciat dies. [C] atque ita mira hîc amãtis ſollicitudo exprimitur, cui expectanti, hora, dies: dies, annus videtur. [P] Amor enim res eſt ſuſpicionis plena. [H] Quocirca Clinia ex coniecturis amores ſuos non ſecundos eſſe, & amicam ſuam corruptam eſſe colligit. Et eſt ſtatus cõiecturalis. [V] *Theſes*. 1 Suſpicaces ſunt amatorculi, omnia ſiniſtrè interpretantur. 2 Moræ impatientiſſimi ſunt amatores. Diecula enim illis annus eſſe videtur. 3 In expoliendis mulieribus bona temporis pars temere extrahitur. [M] Amantis animus moræ quantumuis breuis impatiens, hac ſcena exprimitur, Aeſtus nãque amoris fluctuans, rei Venereæ amator diſtrahitur: & rationis normam deſpiciens, id affectat, quod ſibi propoſuit. Ariſtot. in Moralib. ſic ait, Quòd ſi magnæ ſint vehementéſque cupiditates, rationem quoque extrudunt, atque eiiciunt: quamobrem mediocres ſint ipſæ & perpaucæ, ac rationi non aduerſentur, oportet.

Verſ. gen. Octonarij, ſiue iambici tetr. acat.

CLINIA, CLITIPHO, *adoleſcentes*.

difiaſſi * *SI MIHI ſecúndæ res de amôre meo eſſent, iandûdum ſcio*

ſſaſdiſp *Veniſſent: ſed vércor, ne [ſine abſénte múlier] corrûpta ſit.*

*L. Suſpício à cunctatione. De ſuis amoribus ipſe Clinia loquitur. Al. [mulier me abſente hic]. ſſadiſp. MU [me abſente mulier hic]. ſſaidaip.

* *Con*

*L. Confirmatio ſuſpicionis per circũſtantias:& eſt congeries.

* *Concúrrunt multæ opiniónes, quæ mihi ánimum exaúgeant:* ſſijſbſi

[Locus, occáſio, ætas: mater, ſub império cuius]eſt, mala. adiſſa×p R. *Al.*[*Occaſio, locus, ætas, mater, cuius ſub imperio*], ſwſſiapr Mu [*Occaſio, locus, ætas, mater, ſub imperio cuius*], ſwſſia×p: & *eliſo s in*[*cuius*] *aut eo facto monoſyllabo*, ſwſſiaſp.

Mu. [*præter pretiũ iam*], ſſaſſiai.

Cui nihil iam præter prétium]dulce eſt. CLIT. *Clínia.* CLIN. **hei miſero mihi.* {×ſdſſiai ſ

*Pathos anxiè expectantis, & omnia ſollicitè metuentis & ſuſpicantis.

CLIN. *E'tiam caues ne videat fortè[hinc]te à patre áliquis éxiens?* E. *Al.*[*hic*]. aidſſbij

CLIN. *Fáciam. ſed néſcio quid profécto mihi ánimus præſâgit mali.* {aſaidſſi aſaidſ

CLIT. *Pergin' iſtuc prius dijudicâre, quàm ſcis quid veri ſiet!* {××ſijſſp dſ

CLIN. *Si nihil mali eſſet, iam hîc adeſſent.* CLIT. *iam áderunt.* CLIN. *quando iſtuc erit!* {×iſidſſp i

*L. Diuerſæ cauſæ cunctationis, quibus ſoluitur ſuſpicio Cliniæ.

CLIT. **Non cógitas hinc[lóngius abéſſe!]& noſti mores mulierum:* G. *Al.*[*longulè eſſe?*]ſiſiſſdp. {ſſdiſſdp ſiſa

Aldus. [*conantur.*] ſiſſiiſi.

*Dum [moliûntur,] dum [comûntur,] * annus eſt.* ſiſiijſi

*V. Annum dicit περβολικῶς.

CLIN. *ô Clitipho,* Fortè[*molliuntur*]: Mollio.

Timeo. CLIT. *reſpira: eccum Dromônem cum Syro, vnà adſunt tibi.* bſſiſiſi

ACT. II. SCEN. III.

ARG. V Antiphila & Bacchis per ſeruos adducuntur amicæ duobus adoleſcentulis exoptatiſſimæ. ſed Clinia Antiphilam corruptam eſſe arbitratur, ſumptis coniecturis tam ex ornatu, quàm ex grege ancillarum. C Hæc itaque ſcena plena eſt & timoris & ſuſpicionis, P quibus Clinia & Clitipho magnopere afficiuntur: verùm Syrus, C perſona ſeruilis vtrique ſuccurrit, P tollendo quoad poteſt ſuſpiciones & formidinem: V & Cliniæ cõiecturas longa narratione de pudicis moribus confutat. B qua ex re is ingenti gaudio perfunditur. V Ad eundem modum eſt longior Bacchidis deſcriptio, quã Clitipho adductam noluit. P Sed eam Syrus mira confidentia ad cœnam patre quoque præſente, adducit. hanc tamen fingit eſſe Cliniæ, ita aſtutè, vt & Clitiphoni gratificetur, & eius patrem minimè offendat. V Verùm hîc periculi ſequentis ἐπίτασις, quando pater filii amorem intelligit, & Syrus ſuis conſiliis fallitur. *Theſes.* 1 Amatores ſunt ſuſpicaces, & leuibus quibuſdam coniecturis neceſſaria colligunt argumenta. 2 Adoleſcentes amantes etiamſi ſint liberi, tamen ſerui ſuis inſeruiũt, 3 Magnum facinus ſine periculo patrari nequit. Magna enim negotia magnis cum periculis fiunt. initiò προπαρασκευή eſt ad cõfutationes ſuſpicionum in amore futuras. Præponitur enim σχετλιαστικὴ Cliniæ de miſeria & calamitate. M Facilem amantis ſuſpicionem, & varios affectus habet hæc ſcena: quos leuis excitat coniectura in his, quorum animus ſollicitus eſt, & pendet; ſinéque periculo non fieri magnum facinus, ac memoria dignum oſtendens, ingenuum adoleſcentem

leſcentem,ſed compede Venerea ligatum,vilisſimi ſerui;cuius lenocinio vtitur, ſeruum fieri docet,quod turpe eſt:illis præſertim,quorum natales clari habentur, & talem fortunam nacti ſunt,vt ad imperandum,non ad ſeruiendum nati videantur.Cicero in Paradoxis ſic ſcribit:Libertas eſt poteſtas viuendi vt velis.Quis igitur viuit vt vult, niſi qui recta ſequitur, qui gaudet officio,cui viuendi via conſyderata atque prouiſa, qui legibus quidem nõ propter metum paret, qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac liberè? Cuius omnia conſilia,rêsque omnes quas gerit, ab ipſo proficiſcuntur, eodémque referuntur? Nec eſt vlla res, quæ apud ipſum polleat, quàm voluntas atque iudicium. Igitur omnes improbi ſerui,inquit. Hominem,cui mulier imperat,& nihil imperanti negare poteſt, non modò ſeruum,ſed nequisſimum ſeruum,etiamſi in amplisſima familia natus ſit, appellandum puto. *Verſ.gen.Trochaici tetr.cat.tres & quadraginta, nempe primi quindecim,& ſeptuageſimusprimus cum ſeptem & viginti ſequentibus.Reliqui omnes iambici acatal.iique trimetri, excepto decimoſexto cum ſeptem ſequentibus,qui ſunt tetrametri.*

SYRVS, DROMO, *ſerui*. CLINIA. CLITIPHO.

{Cſſaſſv ſ} * AIN' *tu!* D. *ſic eſt.* S. *verùm intereà dum ſermónes*[*cædimus.*] *G.Al.*[*ſerimus.*]*ſed deprauatè tamen Cædimus poſitum eſt pro Serimus,* [L] *.Miſcemus.*

ſſſaſſv *Illæ ſunt relictæ.* CLIT. *múlier tibi adeſt, audin' Clínia?*

atſſabt– CLIN. *Ego verò aúdio nunc demum, & video, & váleo Clitipho.*

ad ſſſ.. [CLIT.] *Minimê mirum,ádeò impedítæ ſunt, ancillárum gregem*

ſiaſſſl– *Ducunt ſecum.* CLIN.* *périj,vnde illi ſunt ancillæ?* CLIT. *men' rogas!*

ttſſſt– S. *Non opórtuit relictas: portant quid* [*rerum.*] CLIN. *hei mihi.* *Mu.*[*rerum?*]*cum interrogatione.*

ſitſſtv S.* *Aurum, veſtem, & veſperáſcit, & non nouêrunt viam.*

{ſſ·Ctſtv ſſſa} *Factum à nobis ſtultè eſt. abi dum tu Dromo illis óbuiam.*

afddſſt– *Própere.quid ſtas?* CLIN. *væ miſero mihi, quanta de ſpe décidi!*

{Cſſbſatv ſ.} CLIT. *Quid' iſtuc? quæ res te ſollicitat autem?* CLIN. *rógitas quid ſiet!*

Cſſſbſt– *[*Vidén' tu]*ancillas,aurũ,veſtem!* [*quam*]* *ego cum vna ancíllula* *Mu.*[*quam cum vna ancillula Ego reliqui.*] [A]*ſed neutrum verſum ſic ſanat.*

*C.Hoc ſic lege, vt intelligas multa verba præceſsiſſe. Vt & Cliniæ & Antiphilæ modeſtia clariùs innoteſceret, fingit Poëta primùm ægrè ferẽtem Cliniã, & ſuccenſentẽ Antiphilæ (ſic enim putabat) luxui.

G.Al.[*S.*]*ſed melius* [*D.*]*vt Dromo Syro vltimus reſpõdeat verbis* [*Illæ ſunt relictæ*]. *q.d.non mirum eſt illas relictas.*

* L. Suſpicio Cliniæ,cuius occaſione narrabitur vita Antiphilæ.

* L Hæc fortuitò dicuntur à ſeruo, ſed ex cõſilio Poëtæ,ad augendã perturbationẽ Cliniæ.

G. Poteſt hic conſeri iambicus. ıſſdidſp.

* L. Cauſæ ſuſpicionis.

G. [*Tu. vidén'*]*ſt* dſſsdſt–.*vt* [*tu*]*ſit corripiendu. deinde admiratiuè inferatur* [*vidén' anc.aur. veſtẽ*]*!*

L. *vah*, irridentis. G. [*eſſe ea*]. tſdſſſt–. *Rivius omittit* [*ea*]. tiiſſit–: *Al. i codex* [*eá eſſe*], *ſed errat.*

[Hic relíqui.] vnde ſéa eſſe] cenſes? CLIT. *vah, nũc demum intélligo.* {tſaſſſt– tſt

S. *Dÿ boni quid turba eſt! ades noſtræ vix cápient ſcio.* tſſſſdt–

Quid cómedent! quid ébibent! quid ſene erit noſtro miſérius! duſaſbo

• Cliniæ exclamatio ad amicam, L. cũ eius querela, quæ amplificatur à perſona.

Sed video, eccos quos volébam. CLIN. * *ô Iúppiter v'binam eſt fides!* dſſſb:–

Dum ego propter te errans pátria cáreo demens, tu intéreá loci aſddlſai

Collocupletáſti te Antíphila, & me in his deſeruíſti malis: dſſaidſi

R. [*minùs obſequẽs:*] ſlliaiai.

Propter quam in ſumma infámia ſum, & meo patri [minùs ſum óbſequens:] {ſſii-iſi ſſiiia

Stomachosè *harum* de vna tantùm, atque éa præſente.

Cúius nunc pudet me, & miſeret: qui harum mores cantábat mihi. {ſadſſſi ſi

Al. [*neque eum potuiſſe*], aiddſiſp. *Mu* [*neque potuiſſe vnquam me ab hac expellere.* [aidaſiſp.

Monuiſſe fruſtra: [neque potuiſſe] vnquam ab hac me expéllere:* aidaijſp

[Quod tamen nunc fáciam: tum cùm] gratum mihi eſſe pótuit, nólui. {adſſabſi adilſ

Mu. [*Quod nunc faciam tamẽ: cùm*]. ſaiabſi: *vel* ſaiſſbſi.

C. *Videlicet* & *ſcilicet* amaritudiné habent.

Nemo eſt miſérior me. S. *hic de noſtris verbis errat vidélicet,* ſbſſſdp

F. * L. Interpellatio Syri, orta ex queſela adoleſcentis.

Quæ hîc ſumus locúti. * *Clinia, áliter tuum amórem, atque eſt, áccipis:* {aiſbdſſp d

Nam & vita eſt éadem, & ánimus te erga idem ac fuit: ſdbſſp

R. [*cepimus.*]

Quantum ex ipſa re coniectúram [fécimus.] ſſſſp

CLIN. *Quid eſt óbſecro? nam mihi nunc nihil rerum ómnium eſt,* {idd-ſi iddſ

• L. Narratio. *Mu.* [*huius ignores:*] ſſijſp. G. *Huius rerum* ἀχεῖρεμ: vt, abſente nobis.

Quod malim, quàm me hoc falsò ſuſpicárier. ſſſip

S. * *Hoc primum, vt nequid [húius rerum ignóres:] anus* {ſſiſp ſi

C. *Altera* pro alteri antiquum eſt.

Quæ eſt dicta mater eſſe ei ántehac, non fuit: ſiiſp

Ea óbijt mortem: hoc ipſa in itinere áltera bſſ bit

Dum

ſiſſp *Dum narrat, fortè audiui.* CLIT. *quænam eſt áltera?*

iſſiſ S. *Mane: hoc quod cœpi primùm enárrem ſo/ Clítipho:* R. *Omittendu [ó], ſed nihil ad carmen.*

ſdd ſp *Pòſt, iſtuc véniã.* CLIT. *própera.* S. * *iam primùm ómnium* * Sic incipit multa pudicitię ſigna nar raturus.

aiſiſi *Vbi ventum ad ædeis eſt, Dromo ſpultat ſfores:* R. *Al. [pulſat]. Mertare & Pultare pro Merſare & Pulſare veteres dixerunt.*

ſibap a *Anus quædam prodit: hæc vbi apéruit óſtium,*

dſſiap *Contínuò hic ſe coniêcit intró: ego cónſequor,*

aaſiſp b *Anus fóribus obdit péſſulum: ad lanam redit.*

ſdid p * *Hinc ſciri pótuit ſ haud vſquam ſálibi, Clínia,* * B. A coniecturis. R. *Al. [aut nu quã].*

dſſiſp dſſ *Quo ſtúdio vitam sŭam te absênte exégerit.* Vehemens pudicitiæ coniectura.

aſſidi * *Vbi de improuíſo eſt interuêntum mulíeri,* * B Ab inopinato interuentu.

aiſiip *(Nam ea res dedit tum exiſtimándi cópiam,*

iſſſp *Quotidiána vitæ consŭetúdinem:*

ſdſſii *Quæ cŭiúſque ingénium vt ſit declârat máxumè)* *B Ab opere.

ſſdſſp * *Texêntem telam ſtudióſè ipſam offéndimus,* *B. A veſtitu. Cultus & victus familiaris vitam indicant.

biſſij * *Medióc riter veſtîtam veſte lúgubri,*

dſidſp dſ *Eius ánuis cauſſa opînor, quæ erat mórtua:* [quæ] non eliditur, ſed ſerripitur.

iſdſſ *Sine auro tum ornâtam, ita vti quæ ornântur ſibi:*

R. *Al. omittitur [ita].* ^*tum in [ornatam] non eliditur m.*

ſſidi *Nulla ſmalam re eſſe expolîtam mulíebri:ſ* *Aldi codex [malare exp. m] omiſſo [eſſe], tum [re] non eliditur,* ſijidi: E *[mala re eſſe* &c.] ſiſidi: G *[malare eſſe exp. mulierem:]* ſiſidp. Mu *[re malas expolitam mulíebri]* ſſſidi. *Mala* ſubſt. faciei pars.

iſſſp *Capillus paſſus, prolíxus, circum caput*

ſiſai *Reiêctus negligênter: páx.* CLIN. *Syre mi óbſecro* Pax, admirantis interiectio

ſdſſap *Ne me in lætítiam fruſtra coniícias.* S. *anus*

ſſaſp *Subtégmen nebat: prætéreà ſ unà ancíllula* R. *Al. [una ancilla erat:]* ſſſaſp: *ſed verſus ſequens non conſtabit.*

ſiſſp *Erat ſ ea texêbat vnà* pannis óbſita,*

ſſdſſp *Neglêcta, immúnda illúuie.* CLIT. *ſi hæc ſunt Clínia* *Sordes pudicitiæ ſignum.

dſiſſp *Vera, ita vti credo, quis te eſt fortunátior!* *L. Signa ex adiunctis.

jſſiſp * *[Scin' hanc,] quam dicit ſordidâtam & sórdidã?* R. *[Scin' tu hanc.]* ſiiſp.

ſadſſp *Magnum hoc quoque ſignum eſt dóminam eſſe ex-*

tra nóxiam,

Cùm eius tam neglegúntur internúntij: ſſijſi

* *Nam diſciplinâ[eſt,ëiſdem] munerárier* ſi-ſiſp ſiſ

Ancillas primùm, ad dóminas qui affĕctant viam. ſſdiſſp

CLIN. *Perge óbſecro te, & cauĕnē* falſam grátiam* iailſp ſid

Stúdeas inire. quid ait, vbi me nóminas? aibbſi

S. *Vbi dícimus rediſſe te, & rogâre vti* aiiiij

Veniret ad te, múlier telam déſerit* iidſſp

Contínuò, & lácrumis opplet os tótum ſibi, [vt] ddſiſp

Fácilè ſcires de ſydério id fieri tuo. bſſaai

CLIN.* *Præ gaúdio (ita me dij ament) vbi ſim, néſcio:* ſbddſi

Ita tímui. CLIT. *at ego nihil eſſe ſciêbam Clinia.* ᵽbaaſp

A'gedum vicíſſim Syre, dic quæ illa eſt áltera.* aidſſp

S. *[Addúcimus] tŭam Bácchidem.* CLIT. *hem, quid Bácchidem!* ſiſiſp ſi

D. [*Abducimus*].

Eho ſceléſte quò illam [ducis? S. *quò ego illam!] ad nos ſcílicet.* btſſaſtv

CLIT. *Ad patrémne?* S. *ad eum ipſum.* CLIT. *ô hóminis impudêntem audáciam!* tdſbtſtv

S. *[Heus, non] fit ſine periclo fácinus magnum & memorábile.* ſlaiſdtv

CLIT. *Hoc vide, in mĕa vita tu tibi laudē is quæſitum ſcelus:* txſdſſtv tſ

Vbi ſi paúlulum modò quid te fúgerit, ego períerim. atdſtbbv

Quid illo fácias! S. * *at enim.* CLIT. *quid enim!* caaatſtv ſ

S. *ſi ſinas, dicam.* CLIN. *ſine.*

CLIT. *Sinor* S. *ita res eſt,* hæc nunc quaſi cum.* bſſatſt–

CLIT. *quas, malùm, ambáges mihi*

Narrâre óccipis? CLIN. *Syre, verum hic dicit, mitte: ad rem redi.* ſldſſſt–

S. *Enimuero reticêre néqueo: [multis modis] iniúrius* cddatſtv a

Clitipho eſt: neque ferri potis eſt. CLIN. *audiéndum hercle eſt: tace.* tdiatſt–

S.* *Vis*

•L. Aetiologia.
B. [*eſt eiſdem.*]
C. Præceptum amatorium.
• C. Scilicet mentiendo.

•B. A ſignis.
Ex nimio gaudio lachrymat.
Alij iungunt [*vt*] *cum ſequenti verſu.* dſſaal.
• L. Reſipiſcit Clinia.
Gaudii vehementia.

•L. Altera pars huius ſcenæ, quæ cótinet conſilium periculoſum Clitiphonis.
Mu. [*adducu? S. quò illam ego?*] btſſtltv.

R. [*Heus tu, non*] ſbſaſap: ^ *iambicus eſt tetr. acat. Poteſt tamen trochaicus eſſe, modò* [*heus*] *ad præcedentem verſum pertineat.*

• C. Oratio imperfecta ob Clitiphonis interruptioné.
* Atque hic L non eſt completa ſenté tia propter interpellationem Clitiphonis.

Eraſmus facit huic octonarium, i. iambicum tetr. acatal. iſaviſp. *Mu.* [*multimodis*]. iſabiaſp. *vel* dtbdſtv.

ttſſſt– S.* *Vis amâre: vis potíri: vis, quod des illi, éffici:*

* L. Correptio per ironiam.

ſcatſſt– *Tŭum eſſe in potiŭndo períclum non vis: haud ſtultè ſapis:*

Exponit conſilium ſuum, éſtque hæc huius fabulæ protaſis.

aa ſtſt– *Sĭquidem id ſápere eſt, velle te id, quod non poteſt, contíngere.*

ſſt ſſt– ſſtta *Aut hac cum illis ſunt habênda, aut illa cum his amittênda ſunt.*

*L. Epiphonema.

ſſdſſt– ſſ * *Harum dŭârum conditiônum nunc vtram malis, vide:*

* V. Diſiunctionis epilogus eſt.

ſd.ſſ.t– * *[Etſi hoc consílium,] quod cœpi, rectum eſſe & tutum ſcio.*

* L. Approbatio cõſilii à tuto.
Mu. [*Etſi conſiliũ*].

ſadtſbſt– b *Nam [apud patrem tua] amîca tecum ſine metu vt ſit, cópia eſt.*

Mu. [*tua apud patrem*]. ddtſbſt–.

ſaſſſdt– ttſdſ *Tum [quod illi argéntum es pollícitus'] éadem hac inuéniam via:*

[*tua eadem hac*] *ſpondeus.* [*t'ad'hac*]. *Mu.* [*illi argentũ, quod pollicitus'*,] ſſlibſdt–.

a.at.ſdt– *Quod [vt] efficerem, orândo ſurdas iam aureis reddíderas mihi.* V. [*ne*]. ſatſſdt–.

bddſaat– *Quid álíud tibi vis?* CLIT. *ſíquidem hoc fit.* S.* *ſíquidem experiŭndo ſcies.*

* Repetitio cũ ſtomacho, & [L] eludentis.

wſſaadtv baſ CLIT. *Age age, cedò iſtuc tuum consilium [quod] id eſt?* S.* *aſſimulábimus*

Mu. [*quid*].
*V. Propoſitio conſilii.

aſſbdt aſaid *Tŭam amîcam, huius' [eſſe] amîcam.* CLIT. [*pulchré. cedò quid hic fáciet ſua?*

G. *Al.* [*eſſe*. CLIT. &c.] attſbdt–. *al.* [*eſſe*. CLIT. *p.c.q.h.f. de ſua?*] atttaat–: & *el.ſo d in* [*quid*] attſaat–:

batſſdtv *An ea quoque [dicêtur huius, ſi vna hac] dedécori eſt parum!* *Mu.* [*huius dicetur, ſi hac vna*]. ^ *tum fuit tiam bicus tetr. acat.* biſſiapo

ſſſſſt– S. *Immo ad tŭam matrem deducêtur.* CLIT. *quid' ĕó?* S. *longum eſt Clítipho,*

*L. Approbantis.
G. [*quid eò*] *habetur pro vna ſyllaba, niſi mauis vel* [*..ceetur*] *legere*, ſtſſãlt–. ^ *vel iábicum ascere*, ſtlldſiii: *vel pr.ma huius verſus ad praecedente trahere*. ſſſiaſt–.

dſaatſt– *[Si tibi] narrem, quámobrem id fáciam: vera cauſſa eſt.* CLIT.* *fábulæ.* *Mu.* [*Tibi ſi*]. aſaatſt–.

aſabdaap aſbaa.ſv *Nihil ſatis firmi vídeo, quámobrem accípere hunc mihi expédiat metum.*

baſaadt– baſat S.* *Mane, hábeo álíud, ſi iſtuc metŭis, quod ambo confiteámini*

*L. Faceta mutatio ad perturbandum adoleſcentem.

bſſaat– ſſt *Sine periclo eſſe.* CLIT.* *hŭiúſmodi óbſecro áliquid réperi.* S. *máximé.* *Hic iambicus cenſeri poteſt*, bſſibdſi.

*C. Stultus amator irridenti credit.

Ibo óbuiàm hinc: dicam, vt reuortântur domum. ſſiſp

* L. Hem, pelculſi ſubitò & perturbati.

CLIT. **hem,*

Quid dixti! S. *adêmptum tibi iam faxo omnem* ſddſp *metum,*

*L. Prouerbium in quietos & ſecuros.

**IN AVREM utránuis otióse vt dórmias.* ijſiſi

* L. Prædictio offenſi ac digredientis: ſed totum per ſimulationem.

CLIT. *Quid ago nunc?* CLIN. *túne[quod ſboni eſt.* bſijap

CLIT. *Syre dic]modò* Mu. [boni. CLIT. Syre. dic].

*Sentētia amatoris Ariſtipica.

Verum. S. * *age modó: hódie ſerò, ac nequícquam* dbſſſi *voles.*

Al. [cùm neſciu.]

CLIN. *[Datur modò, frúere] dum licet. [nam néſcias;]* ibaiſi R. Al. [Datur. fruare]. iiijſi. al. [Datur modò. fruare], aaiiſi. vel facta ſyneresi in [fruare]. iaiiſi.

*Aeſtuat magis ob Syri diſceſſum.

E' ius ſit potéſtas poſthac, an nunquam, tibi. {ſaſſii / ſi

*L. Irriſio, quaſi cōtumacis & obſtinati.

CLIT. * *Syre inquam.* S. * *perge porrò, tamen* iſidſi *iſtuc ago.*

* V. Verum h. i. eſt. Hæc ſecum loquitur.

CLIT. **Verum hercle iſtuc eſt, Syre, Syre inquam,* ſſdiſp *heus heus Syre.*

* L. Concaluit. Hoc ad ſpectatores Syrus priùs quàm reſpondeat.

S. **Concáluit. quid vis?* CLIT. *redi, redi.* S. *adſum,* {dſaiſi / dſd *dic quid eſt?* Al. [dic quid eſt.] ſine interrogatione.

Iam hoc quoque negâbis tibi placêre. CLIT. dídiſp *immò Syre,*

Attende amātis vecordiam, qui famā ſeruo committit.

Et me, & meum amôrem, & famam permitto tibi. ſaſſſi

*L. Pollicetur & cōfirmat diligentiam ſuam à periculo.

Tu es iudex, ne quid accusândus ſis vide. ſſiſſi

S. **Rídiculum eſt iſtuc me admonêre Clítipho,* dſſiij

Al. [mea res minor]. iddiſp. c [minus mea res], iaaiip: & eliſo s in [minus]. idaiſp.

Quaſi iſtic[minor mea res]agâtur, quàm tua. {ciaiſp / a

Hîc ſi quid nobis fórtè aduérſi euénerit, ſſſſp

Tibi erunt parâta verba: **huic hómini vérbera.* ai, dſp

* L. Demonſtrat ſe ipſum.

Quápropter neutíquam hæc res negléctu eſt mihi. ſſſſi

Vel ſic. iſadſp: & facta ſyneresi in [ſuā]. iſſdſp. [ra vt ſuā eſ.] ſpondæus r vt s'eſ.

Sed iſtum exóra, vt ſuam eſſe adsímulet. CLIN. {ſſdſp / ſ *ſcilicet*

Factûrum me eſſe in eum iam res rédijt locum, ſſaſap R. Al. omittitur [me], ſed deprauatè.

Mu. [amote]. ſibiſp.

Vt ſit necéſſe. CLIT. *méritò ſte amo] Clínia.* ſibdip

CLIN. *Verùm illa ne quid titubet.* S. *perdócta eſt* ſſdſſj *probé.*

*L. Reditur ad Bacchidem, vt oſtendantur eius mores.

CLIT. * *Ad hoc demiror, qui tam fácilè potúeris* iſſdbp

Perſ

ſſiſp *Perſuadêre illi, quæ ſolet quos ſpérnere.*
ſbſſi s. *In témpore ad eam veni, quod rerum ómnium eſt*
ſdſſp *Primum: nam [miſerè quendam offéndi] mílitem,*
{ſſixſp ſſſi} *E'ius noctem orântem. hæc arte tractâbat virum,*
iedbſp *[Vt illîus ánimum cúpidum] inópia incénderet:*
Mu. [*Cupidum vt illius animum*]. bſbbſp.
{aiaſſp aiel} *E'adémque vt [eſſet apud te] ob hoc quàm gratíſſima.* *Mu.* [*apud te eſſet*], aadſſp.
{ixſiſi id} * *Sed heus tu, vidéſis, nequid imprúdens ruas:*
iſiſſi * *Patrem noui'ſti, ad has res quàm ſit pérſpicax:*
aiſbſi * *Ego te autem noui quàm eſſe ſóleas impotens,*
ſiſſi *Inuérſa verba, euerſas ceruíces tuas,*
{aiſſii aiſſii} *Gémitus, [ſcreâtus,] tuſſis, riſus ábſtine.*
{ixſſſp ſd} CLIT. *Laudábis.* s. *vidéſis.* CLIT. *tutémet mirábere.*
ſiſidi s. * *Sed quàm citò ſunt conſecútæ mulíeres!*
adſſſp CLIT. *Vbi ſunt? cur rétines?* s. *iam nunc hæc non eſt tua.*
aiſiap CLIT. *Scio, apud patrem:* * *at nunc ínterim.* s. *nihilò magis.*
aiſiſi CLIT. *Sine.* s. * *non ſinam, inquam.* CLIT. *quæſo paulíſper.* s. *veto.*
ſdſbp CLIT. *Saltem ſalutâre.* s. *ábeas, ſi ſapis.* CLIT. *eò. quid* *Aly reyciunt* [*Quid*] *ad initium ſequentis verſus: tum in hoc verſu* [*ſalutare*] *non elidit e, ſididi: in ſequenti verò* [*Quid, & ô*] *patientur eliſionem*, ſibſſi.
{ſadſſi ſib} *Iſtic?* s. *manêbit.* CLIT. [*ô hóminem felîcem!*] s. *ámbula.* *Mu.* [*ô felicem hominem.*] ſiiſai.

R. [*miſerum quendam offendi ibi*], ſdſſap: *al.* [*miſerum quendam offendi militẽ*.] ſdſſſp.

Glareanus tollit [*quàm*], aiaiſp.

* Adhortatio.

* Perſpicaciã Chremetis, ac incõtinentiã Clitiphonis notat.

* L. Indicat mores Clitiphonis.

B. [*ſcreâtus*]: *vt ſint hic quatuor genitiui, non nominatiui.*

* V. Admirantis eſt non ſine ironia.

* C. Apoſiopeſis.

* L. Ridicula cõtentio ad exprimendã amantis impotentiam.

Felicem, quia cum amica manebit.

ACT. II. SCEN. IIII.

ARG. L Collatio meretricis & honeſtæ virginis, qua vita vtriuſque exprimitur. H Bacchis laudat Antiphilam à variis, & fortunatam eam eſſe affirmat. Enthymemate etiam vſa eſt: nam colligere vult, Quia formoſa es, & optimis moribus prædita, ergo omnes te expetunt. C Non potuit meliùs conditionem meretriciam exprimere, quàm per eam quæ meretrix eſſet: quæ tamen nomini meretricio fauet, cùm alibi reprehendantur meretrices nihil aliud ex amore adoleſcentum quærere, quàm pecuniæ extorſioné. hîc quoque iucunda amātium congreſsio ſignantiſsimè exprimitur. V *Theſes.* 1 Scorrum honeſtas nuptias laudat. Nam & malis inſitum eſt probare meliora. Sunt enim ſemina honeſtatis indita τὰ κατὰ φύσιν πρῶτα. 2 Meretricea vita & ſtudiũ nõ parũ periclitatur. 3 Nunquam verè ſunt calamitoſi coniuges ſeſe inuicem amantes. 4 Amãtes vel amicæ primo conſpectu obſtupeſcunt. Eſt autem in facti demonſtratione, quòd formoſa etiam morata eſſe voluerat. Sit igitur An-

tiphilæ encomium. Huius loci eſt illud Salomonis, qui mulierem formoſam quidem, ſed ſine pudicitia, idem eſſe ait, quod aureus torquis in naribus porci eſt. M Tanti eſſe honeſtatem, vt etiam ore meretricio commendetur, docet hæc ſcena. Quapropter Seneca ſic ſcribit. Adeò gratioſa eſt virtus, vt inſitũ ſit etiam malis, probare meliora, & maximum habemus hoc naturæ meritum, quòd virtus in omniũ animos lumen ſuum permittit: etiam qui non ſequuntur, illã vident. Virtus, inquit, non recipit ſordidum amatorem. Soluto ad illam ſinu veniendum eſt. Cicero ſic ſcribit in Lælio, Nihil eſt amabilius virtute, nihil quod magis alliciat ad diligendum: quippe cùm propter virtutem & probitatem, eós etiam quos nunquam vidimus quodammodo diligamus. *Verſ. gen. Primi ſeptẽdecim trochaici tetr. catal. Reliqui iambici cataleƈtici, quorum ſeptem priores tetrametri, poſtremi quinque trimetri.*

BACCHIS *meretrix.* ANTIPHILA *amaſia.* CLINIA. SYRVS.

Spargit in perſonas deſcriptionem morum Bacchidis, & Antiphilæ, vt appareat honeſtè amaſſe Cliniam.

[EDEPOL] te mĕa Antíphila laudo, & fortunátam iúdico, G.{ *Edepol. prima breui: al.* [*Aedepol*], xxbſſſt-: G O [*Aepol.*] ſxbſſſt-, & [*mea*] *facto monoſyllabo.* ſſbſſſt-. *Mu.* [*Aedepol Antiphila mea laudo te.* ^ *Iambicus fit acat.* ddbſſſſi. { axbſſſt- aſ

G. *Al.* [*iſti formæ*] ſaſſſai: *vel,* [*Id*] *aduerſum præcedentẽ pertinente,* dſſſſdt-.

Id cùm ſtuduísti, [formæ] mores vt conſimiles forent: ſaſſſdt-

Miniméque (ita me dij ament) miror, ſi te ſibi quiſque éxpetit. aaaſſat-

Mu. [*oratio tua.*] dſbſaadp.

Nam mihi quale ingénium habéres, fuit indício [orátio.] dſbſaat-

G. *Poteſt* [*Et*] *à ſuperiore verſu pendere.* aſbſtſt-.

Et cùm égomet nunc mecum in ánimo vitam tŭam conſydero, { dſtaſſc- dſtaiſ

Mu. [*Adeóque veſtrarum omnium, volgus quæ ab ſeſt*]. aiſiſſſi.

[O'mniúmque ádeò voſtrărum, volgus quæ abs ſe] ségregant: tdſſſſt-

Et vos eſſe iſtiŭſmodi, & nos non eſſe haud mirábile eſt. { ſſaſſſt- ſſt

• L. Ratio ab vtili: nam meretrix anteponit vtilitatem honeſto.

**Nam [éxpedit bonas eſſe vobis.] nos quibus cum eſt res, non ſinunt:* *Mu.* [*vobis expedit eſſe bonas: nos quibus, cum res eſt.*] ſſaa-ſſi. { tatſbſt- ttiſd

Amatores formæ.

Quippe forma impúlſi noſtra, nos amatóres colunt. tſſſtſt-

Hæc vbi immutâta eſt, illi ſuum ánimum áliò cónferunt. tſſſbat-

Mu. [*eſt intereà aliquid nobis.*] aſdaſſip.

Niſi proſpêctum [intéreà áliquid nobis eſt,] desérta viuimus. { aſ-ſtſſp aſeſſſt-

Laus à pudicitia.

Vobis cum vno ſimul vbi ætâtem ágere decrêtum, ſſtſbſt-

• L. Pares cũ paribus facillimè congregantur.

Cŭius mos máximè eſt conſimilis voſtrûm, hi ſe ad vos ápplicant:* { ſſtaſſt- ſtſ

Hoc

dbdtſſt- *Hoc beneficio vtrique ab vtríſque verò deuincímini:* Commẽdatio à fide in virum.

ſſſbſb- *Vt nunquam vlla amóri veſtro incídere poſſit calámitas.*

d:bſſtt df A.*Néſcio álias:me ſcio quidem ſemper fecíſſe ſédulò,vt* Poteſt hic cenſeri iambicus,didiſiip. Mirè opportunum ethos *Neſcio alias.* L *Reſpõſio moleſta.*

ſſtttſtt ſſtſ *Ex illíus cómmodo,mẽum comparârem cómmodũ.* *Alij iungunt [vah] cum verſu ſuperiore ſed ibi redundat, niſi cum Mureto legas [ah] pro [vah],tũ verſus initio præfixi [vah] præcedentis verſus, vt ſit iambicus acatal.* iiiſiſi. *& [meum] facto monoſyllabo.* iſiſiſi.

ddiſ bſap C.*Vah,*ergo mea Antíphila tu nunc ſola réducem me in pátriam facis.*

ſſdiaiſi ſſdiſ *Nam dum abs te abſum,omnes mihi labóres fũêre, quos cepi,leues,*

ſaidſbſi ſſ *Prætérquam tũi carêndum quòd erat.* S. *credo.* C. *Syre,vix ſúffero.*

ddſiaiai *Hóccine me míſerum non licêre meo modò ingénio frui!* • L.Irriſio amãtis.

ſſddiſp ſiſ S.*Immo vt patrem tũum vidi eſſe [hábitum, diu] étiam duras dabit.* *Al.[habitum diu.]* *Duras d.* Eclipſis. L ſub.Partes:& eſt trãſlatum ab actionibus ſcenicis.

ſaſſdſi ſaſſ B. *Quis nam hic adoléſcens eſt, qui intũêtur nos?* A.*ah rétine me,óbſecro.* Præ nimio gaudio conſternatur.

iiiddij B. *Amâbò,quid tibi eſt?* A.*diſpérij.* B.*périj míſera, quid ſtupes* Patheticæ & amatoriæ locutiones.

dbſſſi *Antíphila?* A.*vídeon' Clíniam, an non?* B.*quem vides?* • L. Congreſſus amantium.ſcitè expreſſus.

diſaij C.* *Salue ánime mi.* A. *ô [mi] Clínia,ſalue*^.* C. *vt vales?* *Al. [mi. expectate] tũc erit trochaicus tetr. catal.* taſtdtt—. ^ *In poſteriore [ſalue] e non eliditur ſed corripitur.*

ſſibl A.*Saluum [veníſſe] gaúdeo.* C.*téneóne te* E. *Al. [aduenĩſſe].*

dibſſ *Antíphila,máximè [ánimo exoptáto] meo!* G.*Al.[exoptata animo],*diiſai.*ali.[mexpectata animo].*

ſſſſi S.*Ite intró:nam vos iam dûdum expêctat ſenex.*

Mu [*Antiphila animo exoptatà maximè meo!*]daiiij.

ACT. III. SCEN. I.

ARG.[c] Veri amici officium pulcherrimè à Terentio in hac ſcena exprimitur:qui in amico ſimul & gaudii inſperati, maximo cum affectu, nùntium & conſilium affert. [a] Chremes enim Menedemo nuntiat ex Aſia rediiſſe filium, ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio poſthac indulgere magis inſtituit: quod ei magnopere diſſuadet Chremes:[p] ídque ob varias cauſas.ſed cùm illi Menedemus minùs ea in re auſcultat, ſaltem hoc tandem perſuadet, ut filio lenem nimis erga ipſum animum quoquo pacto credat

L &.qui

& quid prætereà agendum ſit conſulit. Eſt autem initium occaſionis ad futuram epitaſin. *Theſes.* 1 Patres nimia & clementia, & indulgentia peccant. 2 Conſolādi ſunt ſenes, & mœſti, vt animum exhilarent. 3 Filii cùm vident parentum indulgentiam ſibi temperare nequeunt, modúmque ignorant, & corrumpuntur. 4 Scorta luxu perdita neutiquam in ædes recipienda ſunt, ſed diligentiſſimè fugienda. 5 In rebus alienis oculatiores ſumus, & in noſtris cæcutimus. Chremes enim foris plus ſatis ſapit: non videt de ſuo capite agi comitia, & ſæpe in diſcrimen eſſe. Miſta eſt ſcena. Conſolatoria eſt cum abſoluta μετάστασιν Menedemo nuntium omnino inſperatum affert Chremes, & conſolatur. Deinde eſt diſſuaſoria aut ἐπιτιμητικὴ, ne ſit adeò lenis in recipiendo filio, & ſicut antè nimia inclementia, ita nunc indulgentia peccat. Poſtremò ad conſultationem redit. Siquidem ne filius intelligat patrem indulgentia victum eſſe, conſulit. M Affectus paternus nimis vehemens in vtranque partem, nec medietatem illam aliquando ſeruās, quæ eſt ſecundum rectam actionem, & modum viuendi politicum, hac ſcena exprimitur. Interdum quippe pater nimis durus eſt in diſciplina domeſtica, interdum nimia indulgentia & facilitate, filiorum mores corrumpit, amore ipſum decipiente, quo filium tanquam aliquid ex ſeipſo proſequitur. Vnde Ariſtoteles in quarto Moralium ſic ait, Omnes amant ſua opera: vt parētes atque Poetæ. Quod autem à medio rationis exorbitat, vituperatur in primis. Vnde Horatius in Serm. Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines, Quos vltra citráque nequit conſiſtere rectum. Et alibi: Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt: Paſtillos Ruffillus olet, Gorgonius hircum: Nil medium eſt.

Verſuum genera, Senarij, hoc eſt, iambici trimetri acat.

CHREMES. MENEDEMVS.

V. Conſultatio eſt priuata ab occaſione.

Mu. [*Luciſcit hoc iā: ceſſo*].

Verus amicus tam dolore, quàm gaudio afficitur.

*[L]VCESCIT: *hoc iam ceſſo [pulſare] oſtium* ſiſiſp
Vicini? primùm ex me vt ſciat ſibi filium ſſſiap
Rediſſe: etſi adoleſcentem hoc nolle intélligo. idſſſi
Verùm cùm videam miſerum hunc tam excruciarier ſddſap
Eius ábitu: célem tam inſperâtum gaúdium, dſſſp / dſ
Cùm illi nihil pericli ex indicio ſiet? ſijſap

R. *Ali. [quàm].*

Haud fáciam: nam [quod] pótero, adiutâbo ſenem. dſdſſp
Ita vt filium meum amico atque æquáli ſuo iaſſi / iſ
Video inſeruire, & ſócium eſſe in negótijs: aſdſij

Nam pares cum paribus facilè congruunt.

Nos quoque ſenes eſt æquum ſénibus óbſequi. diſdij
M. *Aut ego profectò ingénio egrégiè ad miſeriam* didddp
Natus ſum: aut illud falſum eſt, quod volgò aúdio ſſſſp

Vulgatum dictū. Prouerbium.

Dici, * DIEM *adímere ægritúdinem homínibus.* ſbijbp

L. *Augeſcit*, pro Creſcit.

Nam mihi quidem quotídie augêſcit magis diijſp
De filio ægritúdo: & quantò diútius iſiiſap / ſiiſſ

Al. [*eccum.*]

Abeſt, magis cúpio tantò, & magis deſýdero. iaxſi / ibad

G. [*ibo.*] ſiſdſp: *vel* ſiſdſp. Mu [*egreſſum foras video: adibo:*] ſibſp: *vel* ſſibſp.

C. *Sed [ipſum] foras egrêſſum video: [adibo,] álloquar.* ſſbſp / ſi

Mened

aſſſi *Menedême ſalue: núntium appórto tibi,*
{ſxdſap ſi *Cúius máximè te fíeri partícipem cupis.*
ſſſiſi M.* *Nunquídnam de gnato meo audíſti Chreme?*
{aibſti aibſa C.* *Valet, atque viuit.* M. *[v´binã eſt quæſo?]* C. *apud me domi.* *Mu.[quæſo vbinam?]* aiſbſi.
{cſſſp ſ M. * *Mẽus gnatus!* C. *ſic eſt.* M. *venit!* C. *certé.* M. *Clínia*
{cſiſai ſ *Mẽus venit!* C. *dixi.* M. *eâmus, duc me ad eum óbſecro,*
ſſijap C. *Non volt te ſcire ſe rediſſe: étiam & tuum*
ſdiſſp *Conſpéctum fúgitat, [propter peccâtum: tum] hoc timet,* G.*[tum] redundat in metro.* *Mu.[ob peccatũ, tũ]*, ſdiſſp.
ddſdip *Ne tua durítia illa antíqua, étiam adaûcta ſit.*
{aſiſai ſ M. *Non tu ĕi dixíſti vt eſſem!* C. *non.* M. *quámobrem Chreme!*
{cſiſp aa C. *Quia péſſumè iſtúc in te, atque in illum cónſulis,*
ſſſdſp *Si te tam leni, & victo eſſe ánimo oſténderis.*
{ſxaiſi ſdd M. *Non poſſum:* * *ſatis iam, ſatis pater durus fui.* C. *ah,*
aaidſp *Véhemens in vtrânque partem Menedême es nimis,*
ſbſij *Aut largitâte nímia, aut parſimónia.*
aſſſi *In eándem fraudem ex hac re, atquè ex illa íncides.*
ſdſaip *Primùm, olim pótius, [quàm paterêre fílium*
{aiaiſi ſ *Commĕâre] ad muliérculam, quæ paúlulo*
iſijſp *Tum erat contênta, cuique erant grata ómnia,*
ſidiſi *Proterruíſti hinc. ea coâcta [ingratijs]*
ſiſſp *Poſt illa cœpit victum volgò quǽrere.*
ſaſiſi *Nunc cùm ſine magno [intertriménto] non poteſt*
iſdiſi *Habéri,* * *quiduis dare cupis.* * *nam vt tu ſcias,*
aſſap *Quàm ea nunc inſtrûcta pulchrè ad pernícíem ſiet:*
ſſſſp *Primùm, iam ancillas ſecum addûxit plus decem,*
aſſdſp *Onerátas veſte, atque auro: sátrapes ſi ſiet*
{cſſſp i *[Amâtor, nunquam ſufférre] ĕius ſumptus queat,*

Ned

• C. Suſpicio ex mi ra ſolicitudine.

• V. Narratio eſt duobus verbulis abſoluta.

• L. Attende verba & geſtũ gaudentis.

Præ gaudio idem crebrò repetit.

L. *Dixi.* Cõtinuãtis verbum, proprium eorum qui cauſam perorauerint.

Menedemi conſilium arguit.

Cõſultatio ſenũ, in qua videas, quantũ fallatur Chremes: éſtque hæc paraſceue turbarum, quæ ſequuntur,

• L. Geminatio ad vehemẽtiam: & eſt exclamatio, qua ſe ipſum accuſat ſenex.

Mu.[commeare filiũ ſdſiip. *Quàm paterere]*, dſaiii.

In [Commeare] non eliditur e.

R. Al. [ingratiis]. ſed tum verſus fuerit catalecticus, ſidiſu.

R. Al. [detrimento].

• C. Carpit nimiam largitatem ſenis..

• L. Rem auget exemplo.

Mu.[Sufferre amator nunquam], ſiiiip.

Nedum tu poſſis. M. *éſtne ea intus?* C. *[ſit] rogas!* ſſſiſſ
Senſi: nam ei vnam cœnam, atque eius comitibus ſiſſdp
D dî: quòd ſi íterum mihi ſit danda, actum ſiet. iddſſp
Nam vt ália omittam, pitiſſándo modo mihi biſſbi
Quid vini absúmpſit! ſic hoc dícens, áſperum ſſſſip
Pater hoc eſt, áliud lénius: ſodes vide, adſiſi
* *Reléui dólia ómnia, omnes sérias,* iſijſi
Omnes ſóllicitos hábui: atque [hac vna nox.] ſidſſi
G. [*vna hac nox fuit.*] ſiddſſp. *Mu.* [*Omnes habui ſolicitos: atque hac vna nox.*] ſadiii.
Quid te futúrum cenſes, quem aſſíduè éxedent? ſiſſai
[Ita] me dij amábunt: [vt] tuárum míseritum eſt aiſidi
Menedême fortunárum. M. * *fáciat quod libet.* aiſdſp
* *Sumat, consûmat, perdat, decrêtum eſt pati:* ſſſſi
Dum illum modò hábeam mecum. C. *ſi certum eſt tibi* fbiſſi
Sic fácere, * *[illud] permágni r: férre árbitror,* diſſp
Vt n ſciêntem séntiat te id ſibi dare. ſiddp
M. *Quid fáciam?* C. *quiduis pótius, quàm quod cógitas.* dſd ſi
Per alium quemuis vt des: falli te ſinas biſſi
Technis per séruulum: etſi ſubsénſi id quoque ſſiſſp
Illos ibi eſſe, [& id ágere inter ſe] clánculum. ſiſſp
Syrus cum illo veſtro conſúſúrrat: cónferunt cſſſi
Consilia [adoleſcéntes:] & tibi pérdere. a dbſſap
Muretus ſuſpicatur legendum[adoleſcêtes] ſecunda lóga, diſſap.
Taléntum hoc pacto sátius eſt, quàm illo minam. iſdiſp
* *Non nunc pecúnia ágitur: ſed illud, quo modo* ſiibſi ſibi
Mínimo [periculo] id demus adoleſcêtulo. Mu. [*periclo*]. aſbſi
Nam ſi ſemel tuum [ánimum] intelléxerit, ai ſibiip
Prius proditûrum te tuam vitam, & prius ciſiſp
Pecúniam omnem, quàm abs te amíttat fílium: hui, ſſ ñ iſſi
Quantam fenéſtram ad nequítiam patefécerís! ſiſaip
Tibi autem porrò vt non ſit ſuâue víuere, iſſſp
NAM DETERIO'RES *omnes ſumus licéntia.* ſaſiij aid

Quod

R. [*ſi ſit*], tunc [*ea*] monoſyllabum fuerit, & tum ei eliditur, ſſiſſi.
* *Linacer. Si ſit pro en ſit per Græcam enallagen.*
L. *Pitiſſando*, id eſt, guſtando.
C. *Serias*, id eſt, vaſa fictilia.
* V. Auxeſis. *Releui*, & aperui, detrahendo ſcilicet linum, vel cerá qua foramé obſtruitur.
Mu. [*Sic*], ſiſidi.
Valla [*vt me*], prò vt à me aiſidi: vel [*tuarum*] diſſyllabo facto, aiſſdi.
* Summa patris indulgentia.
* Auxeſis.
Al. [*id*], tunc in [*facere*] non eliditur e, diſſp.
* Sanum Chremetis conſilium, cuius occaſione ipſe decipietur: quæ erit epitaſis fabulæ.
R. [*&*] *tollendum*, ſibiſſp. Mu [*& id inter ſe agere*], ſiadip.
Serui fraudem commentantur.
* *Non nunc pec.* Sub. De. nam per eclipſin ſubtrahitur præpoſitio metri cauſa. éſtque confirmatio conſilii ab vtili.
G. [*animum ille*]. ſiſſp.

ſiiſp Quodcúnque inciderit in mentem, volet: neque id
iſſip Putábit, prauum, an rectum, [quod petet, ſiet.]
ſiſai Tu rem perire, & ipſum, non póteris pati.
aiiaij Dare [denegâbis:]ibit ad illud ilico, R. Al. [denegaru:]
ſaſijp Quo máximè, apud te ſe valêre séntiet:
aſſijp Abitûrũ ſe abs te eſſe ilico[minábitur.] E. Ali.]minitabit r.]aiſiap.
iidſſp M.* Vidêre verum, atque ita, vti res eſt, dícere.
ſidſſi C.* Somnum hercle ego hac nocte óculis non vidi meis,
ſbſidp Dum id quæro, tibi quî filium reſtitúerem.
aiſſai M.* Cedo [déxteram: porrò te idem oro,] vt fácias Chreme, G. [dextram porro te oro idem] aſſiai.
iſſibi C. Parátus ſum. M. *ſcin' quid nunc te fácere volo?
ſſſdip C. Dic. M. quod ſenſíſti illos me incípere fállere,
iſdbſp Id vt matûrent fácere: cúpio illi dare
ſaſiai Quod volt: cúpio ipſum iam vidêre. C. óperã dabo:
{aſsiſi / aiſ} Syrus eſt [apprehendêndus,] atque adhortândus mihi. G. Al. [prehendendus,]aſiiſi. In ſinaſione[prehendendus]eſt triſyllabum, & [apprehédendus]quadriſyllabũ.
ſdiſſp * A' me néſcio quis exit: concéde hinc domum,
ſſſdij Ne [illi] nos inter nos congrúere séntiant.
{xiaſij / ſiſ} * [Paúlulum]negóti mihi obſtat: Symus & Crito AL. [Paulum].ſi. ſii: vel ſiſſij. MU [Paulum hic].
ſiſiſp Vicini noſtri hîc ámbigunt de finibus:
ſſiſſp Me cepêre árbitrum: ibo, ac dicam, vt díxeram:
aidſſp O'peram datûrum me, hódie non poſſe his dare.
ddaiſp Contínuò hic ádero. M. ita quæſo.* Dy voſtrã fidem,
ITA'N' COMPARA'TAM ESSE HO-
ſidiſp MINVM natûram ómnium, G. Poteſt prima de [Itan] à ſuperiore verſu pendere, ſidſſp: vel tolli ñ ex[Itan'], aidſſp. [Itane]. bxdiſſp.
ſbiaſi Aliêna mélius vt vídeant, & iúdicent,
{dſiſſi / dſ} Quàm ſua, an eò ſit, quia in re noſtra, aut gaúdio
iddſip Sumus præpéditi nimio, aut ægritúdine?
diiiai Hic mihi [quantò nunc] plus ſapit, quàm egomet mihi! Mu. [nunc quantò].

e. Diſſ

G. Al. [ſiet. quod petet.] E al. [ſiet quod petit]. Aſe verſus nõ cõſtat, niſi in [prærem] nihil elidatur. & [ſiet] monoſyllabum ſiat. iſiſſp.

* Approbatio conſilii.

* L. Commendatio ſedulitatis & officii.

* Mos orantium & confirmãtiũ. L Oraturus apprehendit dexteram.

* L. παρασκευὴ ad ſequentem ſcenam. Affectus paternus. Argumentum prudentiæ Chremetis.

* V. Ad futurũ colloquium Syri & Chremetis eſt paraſceue.

G. Quidam emittunt [illi] ſed verſus non conſtat. A aſſi cũ ... u. retò legis [congrúere] penultima longa à Con græco obſoleto. ſſſiii.

* L. Conuenit digredi Chremetem, vt ſpectatores alloquatur Menedemus.

* L. Ex cõſilio Poëtæ Menedemus indicat ſpectatori qd actum ſit. & quanuis de ſe loquatur, tamen hoc reuera in Chremeté competit, qui aliena melius videt quàm ſua, dum à filio & ſeruo tam improbè fallitur. Eſt autem hîc ſcopus fabulæ, in quem cuncta referuntur.

Verba redeuntis Chremetis. C. *Diſſóluiſme ócyus,]óperam vt tibi darem.* ſſbijſ

Pierius.[me,otioſus], ſſibdp.

ACT. III. SCEN. II.

ARG. [V]Inſtigat Syrum Chremes ad fabricam, qua argentum à Menedemo Cliniæ extorqueretur fingendam: ſed ſuo malo, [L]nam hac occaſione, [B]ſua ipſius coniectura & ſolertia fallitur. [C]Eſt itaque iucundus error, in quo herus in ſeruo decipitur, quem credit alteri fallaciam intendere, dum ſibi tenditur: & ſic eum aggreditur de fallacia in alterum. [H] Verùm hoc conſilium in caput ipſius recidit, adeò verum eſt illud Heſiodi, ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη. [L] Eſt autem hæc altera pars occaſionis principalis ad epitaſin. [V]*Theſes.* 1 Serui cùm alioqui ſint infideles, inſtigati, & aperta licentiæ feneſtra, multò ſunt ſceleratiores. 2 Qui aliis verba dare conatur, ſæpe periclitatur. Incidit enim in foueam quam fecit. Fallitur fallens alium. Sæpe enim malum in authorem redundat. Scena eſt in ſtatu coniecturali, an heri per ſeruum fallendi ſint. [M]Seruum cuius ingenium eſt fallax, oblatam opportunitatem arripere, vt inſidiari liceat impunè, & decipere docet hæc ſcena. Vir quippe malus impunitate propoſita, ſcelere ſe inquinat: bonus autem, vitium auerſatur & fugit propter eius deformitatem. Vnde Horatius in Epiſtol. Oderunt peccare boni virtutis amore, Oderunt peccare mali formidine pœnæ: Tu nihil admittas in te formidine pœnæ: Sic ſpes fallendi miſcebit ſacra profanis. *Verſ. gen. Senarij, ſiue iambici trim. acat.*

SYRVS. CHREMES.

Syrus hæc ſecum. HA'C illác circuncúrſa, inueniêndum eſt tamē ſſidſp

Mn.[ſenem eſt]. *Argéntum: intendênda in [ſenem] fallácia.* ſſſiſp

Falſa Cremetis coniectura. C. *Num me fefêllit hoſce id ſtrúere! vidélicet* ſiidbp

Mu.[Clinia ille]. ſiſip. *Eſt [ille Clinia] ſeruus tardiúſculus:* {ſijſp / ſijſſ}

I'dcirco huic noſtro trádita eſt prouíncia. ſſiiſp

Mu.[audijt:] ^iaaiſp: & *[audijt] facto diſſyllabo*, iaaſſp. S. *Quis hîc lóquitur? péri, númnam hæc [audîuit!]* {aaiſſp / dds}

C. *Syre.* S. *hem.*

Syrus callidè à propoſito diuertit. C. *Quid tu iſtic?* S. *[rectè. équidem] te] demîror* ſſaſſi *Chreme* *Al.[rectè equidem: te].*

Tam manè, qui herè tantum bíberis. C. *nihil nimis.* ſdſaip

S. *Nihil narras! viſa verò eſt, quod dici ſolet,* {ſiſſp / ſ}

Aquila ſenect. prouerbium in ſenes bibaculos. A'QVILAE SENE'CTVS. C. *eia.* S. *múlier* aiſdſp *cómmoda, &*

Occaſio fallendi ſenis. *Facêta [hæc eſt méretrix.]* C. *ſanè idem viſa eſt* {iſaxſi / iſad} *mihi.* *R.[hac meretrix.]* idſiſi

S. *Et quidem hercle forma luculénta.* C. *ſic ſatis.* iſiſp

Amphibologicôs. S. *Ita non vt olim, ſed uti nunc ſanè, bona:* ajdſſp

Miniméque miror, Clinia hanc ſi déperit. aiſiſ

Inſinuatio fallaciæ à ſene in ſené, imò in ſeipſum. *Sed habet patrem quendam áuidum, miſerum, atque áridum:* aiddſp

Viſin

{ ſſiiſa ſſiiſi *Vicinum hunc noſtin' ? at quaſi is non [diuitiis]*
{ iſſſbi iſſ *Abúndet, gnatus eius profúgit inópia.*
ijſbip *Scin' eſſe factum, vt dico? c. quid ego néſciam!*
aiiſſp *Hóminem piſtrino dignum. s. quem? c. iſtum sér-*
uulum
dſdbii *Dico adoleſcêntis. s.* Syre tibi tímui malé.*
ſidſai c. *Qui paſſus eſt id fíeri. s. quid fáceret? c. rogas!*
aaſiſi *A'liquid reperíret, fíngeret fallácias,*
ſbiiſp *Vnde eſſet adoleſcénti, amica quod daret:*
ſdiſp *Atque hunc difficilem inuítum ſeruâret ſenem.*
ſſiiſp { iſſ ſi aidſ s.* *Garris. c. hæc facta ab illo [oportêbant] Syre.*
s. *Eho quæſo, laudas qui heros fallunt! c. in loco,*
{ aſiſſb aſiſſi *Ego verò laudo. s. rectè ſané. c.* quippe quia*
ſſdiij *Magnârum ſæpe id remédium ægritúdinum eſt:*
iſijſi *Iam huic manſiſſet v'nicus gnatus domi.*
iſiſſi s. *Iocône, an sériò illæc dicat, néſcio:*
{ aibſap a *Niſi mihi quidem addit ánimum, quo líbeat magis.*
ſiiſi c. *[At] nunc quid expêctat Syre? an dum hinc*
dénuò
adſſſp *Abeat, cùm toleráre huius ſumptus non queat?*
ſbdſdi *Nónne ad ſenem áliquam* fábricam fingit? s. ſtó-*
lidus eſt.
ſſibſi c. *At te adiutâre opórtet, adoléſcentuli*
ſadiſi *Cauſſa. s. fácilè équidem fácere poſſum, ſi iubes:*
aſddſi *E'tenim quo pacto id fieri sóleat, cálleo.*
ſbſſp c.* *Tantò hercle mélior. s. non eſt mentíri meum.*
ijdbdp c. *Fac ergo. s.* at heus tu, fácito dum éadem hæc*
memíneris,
{ adiaſp ſ *[Si quid huius] símile fortè aliquando euénerit,*
ſſbdſp *Vt ſunt humâna, tuus vt fáciat filius:*
ſdſidp c. *Non vſus véniet ſpero. s. ſpero hercle ego quoque:*
aſiſſp * *Neque eò nunc dico, quòd quicquam illum sén-*
ſerim:
{ ſſaſi ſſſi * *Sed ſi quid, ne quid: quæ ſit eius ætas vides.*
dſdſai *Et ne ego te (ſi vſus véniat) magnificè, Chreme,*
Tract

G. Poteſt [diuitijs] quatriſyllabū eſſe, & in eo elidi u. ſſiidi. G ɔ [ditijs]. ſſijſi. R Al. [atque ſi is non diuitijs], ſed de rana té. ſſiiſi. G duo ij in vnum contrahuntur.

*L. Hoc ſecum. Syrus.

*L. Non credentis Al. [oportebat].

*L. Ratio ab vtili.

G. [Huic] diſſyllabum: vel [iam]: vel in [iā] non eliditur m.

E. Al. [Et]. Denuò Syrum inſtigat.

*L. Trāſlatio à machinis bellicis, quę oppugnandis oppidis admouentur.

*Calliditatem ſerui laudat.

*L. Callida præmunitio ad futurum peccatum, vt tollat obiurgandi occaſionem.

G. Poſſet legi. [Si huius quid], ſdiaſp.

*L. Occupatio, quæ remouet ſuſpicionem.

*C. ἀποσιώπησις: quaſi dicat, Si quid meruerit. L ne quid ſic cenſeas.

Tractâre poſſim. c. de iſtoc, cùm vſus vénerit, ſiſſp

Vidébimus quid opus ſit: nunc iſtuc age. i;aſſp

•V. Hæc Syrus ſecū ab hero diſcedens loquitur.

S.* *Nunquam commódius, vnquam herum audíui loqui,* ſdijſi

Mu. [*maleſácere crederem mi*], ſbaiſp.

Nec cùm [*maleſácerem, créderem mihi*] *impúnius* { ſwſi'p / ſwſiſ

*Licêre.** *quiſnam à nobis egréduur foras?* ijſſai

• C. παρασκευὴ alterius ſcenæ.

ACT. III. SCEN. III.

A R G. [B]Chremes filium obiurgat & immodeſtiæ arguit, quem ludentem viderat cum Bacchide, [P]quam Cliniæ amicam credebat. Tum Syrus fallaciam de emungendo à Menedemo argento inueniſſe referens, [H]conſilium fraudulentum à Chremete datum in eum ipſum intendit. [L]ſed cùm Clitiphonis petulantia penè periclitetur, eum curat extrudendum: [L]quocirca eius amplificat immodeſtiam à circunſtantiis. [C] qua ratione id hero perſuadet quod multum facit ad extorquendum argentum. [P]quod operæpretium erat Clitiphoni, pro amica ſuſtentanda conquirere. [V]*Theſes.* 1 Amicorum candor ſit in rerum executione, & cuſtodia. 2 Hoſpitii ratio debet eſſe fidelis. 3 Dominorum eſt, ne ſua facilitate, & negligentia ſeruos deteriores reddant, cùm illis feneſtra licentiæ aperiatur. 4 Iuuenilis incontinentia diligenter obiurganda eſt, & refrænanda. Iam verò cùm Chremes filium propter incontinentiam redarguit, eſt eatenus ἐπιτιμητικὴ, obiurgatoria in genere iudiciali. Deinde cùm Syrus fallaciam de emungendo argento à ſene adornat, eſt ἐξεταστικὴ in genere deliberatiuo, atque hic primus ad epitaſin gradus cenſendus eſt. [M]Amici rem ſeduló curandam eſſe, ac hoſpitis rationem in primis haberi debere, docet hæc ſcena, dominóque interdum cauſam eſſe oſtendit, vt ſerui graſſentur inſidiis, dum non ſolùm technas illorum laudant, ſed etiam prouocant: quod in diſciplina domeſtica pernicioſiſsimum eſt. Itaque is qui rem familiarem rectè tuetur, tanquam arcus ſit, intentum iudicium, & animaduerſionem habere decet, ne nimia facilitas & negligentia, ſeruos communiter malos, deteriores efficiat. Quaproptèr Cicero in Catone Maiore de Appio Cæco ſic ſcribit, Tenebat non modò authoritatem, ſed etiam imperium in ſuos: metuebant eum ſerui, verebantur liberi, charum omnes habebant: vigebat in domo eius patrius mos, & diſciplina. Principio huius ſcenæ iuuenilis incontinentia reprimitur, ac hoſpitis decorū ſeruatur, qui iure hoſpitii ad ſe venientes humaniter tractare debet:

Verſ. gen. Trochaici cat. quatuor & viginti, é quibus dimeter vnus videlicet vndetriceſimus. tetrametri tres & viginti, nēpe tertius, vndeuiceſimus cū ſequēti, viceſimusſecundus cū duobus ſequentibus, triceſimus cum ſequēti, triceſimusſextus, & vndequadrageſimus cum tredecim ſequentibus ad finē vſque ſcenæ. Reliqui ſunt iambici: atque ex his vnus hypercatalecticus, vtpote duodetriceſimus: ſepte catalectici, iique tetrametri, nēpe duo primi ſextus cū ſequēte, vndecimus cū ſequente & viceſimusprimus: viginti acatalectici iique tetrametri præter quintum dimetrum, & duodequadrageſimum trimetrum: qui reſtant duodeviginti tetrametri, ſunt quartus, octauus cum duobus ſequentibus, decimusteriius cum quinque ſequentibus viceſimusquintus cum duobus ſequentibus, triceſimusſecūdus cum tribus ſequētibus, & triceſimusſeptimus.

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

•L. Increpatio. Periculū per quod ſenſim ad epitaſin peruenit. Neque enim ſubitò, ſed per gradus quoſdā ad talem motum accedendum erat.

* QVID' *iſtuc quæſo! qui iſtic mos eſt Clitipho!* 5 ſſdba / ſ

itáne fieri opórtet! *Muretus trāſfert* [*oportet!*] *in ſecundum verſum, &* [*meretrici*] *in tertium, in quo legit* [*S. acta eſt res, pery.*] iſi ſbii: idiſddii: adſdſdſi: *in primo i producitur in* [*fieri*].

CL. *Quid' ego feci?* C. [*vidine ego te*] *modò manum* { bſſabra / aſddii

in ſinum huic meretrici *Al.* [*vidin' te*], bſſdiia–. *C.* [*vidin' ego te*], bſduaia–. *& eliſo d in* [*Quid*] aſodiia–.

Inſér

daſiſſa *Inſérere!* S. *acta hæc res eſt,*périj.* C L. *mène!* C. *hiſce ſóculis:] ne nega.* G. *Ali.* [*oculis ego:*] dſſaſaai. *erit iambicus acat.* *L.Metuentis.

*ſſiſſap * *Facis ádeò indignè iniúriam illi, qui non abſtíneas manum.* *L.Admonitio.

{ ſi*i / ſaii } * *Nam iſtæc quidem contuméliaeſt,* *L.A turpi. *B.Amplificatio.

bſbſadiv * *Hóminē amícum recípere ad te, atque eius amícam ſubagitâre.* *Multa in hac ſcena inuertenda ſi creticū, bacchium, & amphibrachyn multis locis non admittimus.*]

aſiij*ſv *Vel heri in ſconuíuio,] quàm*[A] *immodéſtus fuíſti!* S. *ſfactum.]* *Mu.* [*factum eſt.*] E. *Al.* [*vino,*] [A] *trochaicus fuerit trim. acat.* & [*fuiſti*] *diſyllabum* aſtſſt.

*aaaſſ*p C. *Quàm moléſtus! vt équidē (ita me dij ament) métui quid futûrum dénique eſſet:* [&] *Alij non legunt* [&].

Quatuor præcedentes verſus ita ſecat Glareanus, vt primi finis ſit [*recipere*], ſi*ibſb*: *ſecundi* [*conuiuio*], ſdſbdiſi: *tertij* [*equidem*]. tſtſtcbv. & [*fuiſti*] *facto diſyllabo*, tſſitcbv: *quarti* [*eſſet:* &], aaatſtv, *vbi* [*dij*] *diſyllabum. duo primi ſunt iambici tetr. prior catalecticus, poſterior acat. duo ſequentes trochaici catal. Muretus eoſdem ita legit ac diſtinguit, vt primi finis ſit* [*ad te recipere,*] ſi*ibſdp: *ſecūdi* [*vel here in vino quam immodeſtus*], ſadibſſiv, *hypercatalecticus eſt: tertij* [*vt equidem*], ilſibp, *ſenarius: quarti* [*eſſet: noui ego*], aia*ſiſp: & *eliſo d in* [*quid*], aiaaſiſp. *Sequentem deinde ita legit*] *Animos amantium: grauiter aduertūt, quæ n. c.*] aiibſſi.

ddiſdſſi *Noui ego amántium ánimos:* * *aduértunt gráuiter quæ non cénſeas.* * C. Quia in amore omnia ſuſpecta ſunt, [B] congreſſus, colloquia, nutus, riſus, præbibitiones.

{ dia*ſſp / diaſ } C L. *At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius factûrum pater.*

ſſdadſv C. *Eſto: at certè concédas ſáliquò ab eôrum ore aliquantíſper.]* *Mu.* [*ab eorum ore aliquantiſper aliquò.*] ſſdſadi. C. *Eſto*, verbum cōcedentis.

*ſabadi- *Multa fert libîdo: ēa próhibet* fácere tua præséntia.* *ego de me *L.Ratio à tempore.

bſſijdp *Fácio coniectûram: nemo eſt meôrum amicôrum hódie, apud* L.Exemplo declarat ſententiā. [C] Patre* conantur monere filios aut proprio exemplo, aut aliorum.

{ ſa*ip / ſibſip } *Quem exprómere ómnia mea occûlta Clitipho aúdeam:*

Rarſus tres præcedentes ita ſecat Glareanus, [*Multa f. l. ea pr f. t. præſentia.*] ttdabatv. [*Ego de me f. c. n. eſt meorum hodie,*] adſſſid- [*Apud quem* &c.] iſibſijp. *Muretus eoſdem eodem modo ſecat quo Glareanus, ſed in primo legit* [*Libido multa fert:*] iii*dbip. *in ſecundo relinquit* [*amicorum*], *ſed qui conſtet verſus non video, niſi ſit hypercatalecticus,* adiſſ*id-: & *in* [*meorum*] *facta ſyneræſi,* adiſſſid-,

Apud álium, próhibet dígnitas: apud álium, ipſum fácti piget, {ſdſi-ſp ſdſiſ

Ne inéptus, ne protéruos videar. quod' illum fácere crédito. {iſſdſdii iſſdſ

Sed noſtrum eſt intellígere, vtcúnque: atque vbicúnque opus' ſit óbſequi. {ſſdſdſii ſſdſdd

S.* *Quid iſtic narrat*. C L. *péri*. S. *Clitipho, hæc ego précípio tibi,* iſdſiaai

[Hóminis frugi] & temperántis functus officium. aſtſdt–

C L. *tace [ſódes.]*

S. * *Rectè ſané*. C. *Syre pudet me*. S. *credo, neque id iniúria:* bſſſat–

Quin mihi moléſtum eſt. C L. *[pergin' hercle!* S. *]verúm dico quod vidêtur.* {dſxiſiiv diſijſiju *Si bacchius & creticus non admittuntur, hic erit hypercatalecticus, diſijſiju.*

[C L. Nónne accêdam ad illos? C. *eho quæſo, vna accedúndi vía eſt.]* ſtſaſſt– *Mu. [C H. Nonne accedam ad illos? C L. e. q. v. acc. via eſt?*

S.* *Actum eſt. hic [prius ſe] indicârit, [quàm ego argéntum] éffero. Chreme,* ſxtſ:t– *G. [quàm argentum], ſatlſtt-: vel ſſtlſtt-, vt [prius], monoſyllabum cenſeatur.*

Vin' tu hómini ſtulto mihi auſcultâre? C. *quid fáciã?* dſtſdt– S. *iube hunc*

Abîre hinc áliquó. C L. *quò ego hinc ábeam!* S. iddlſiſp *[quò lubet:] da illis locum.* *Mu. [quo lubet:]*

Abi dĕambulâtum. C L. * *dĕambulâtũ! quó?* S. *vah,* {ſxxlſdſp aiſ *quaſi deſit locus.*

Abi ſane iſtac, iſtórſum, quò vis. C. *rectè dicit:* {ſſſſſſ a *cénſeo.*

C L.* *Dij te eradîcent Syre, qui me iſtinc extrûdis*. {ſſdſſxſi– ſſdſſ *at tu pol tibi iſtas* *G. ſi vltima huius transferatur ad verſum ſequentem, hic ex hypercatalectico fiet acatalecticus, & ſequens ex trochaico iambicus, ſſap. Muretus transfert [iſtas] ante [manus], ſdſi.*

Poſthac comprímito manus. ſdt–

Censén' verò? * *quid' illum porrò credis factûrum Chreme,* {ſſtſſt– ſſſ *G. Abſque eliſione hic erit iambicus acat. ſiſſſſ.*

C. Syrus ſecum loquitur, timens ſuæ fallaciæ.

L. Rectè ſané. ſub. A me dictum eſt.

G. [ſodes] poſitum eſt extra metrũ. Mu [Hominis es frugi], bſſiſial. reiecto [ſodes] in ſequentẽ verſum, qui tũ erit trochaicus tetr. hyperc. ſſibltat–.

C. *Mihi* emphaſin habet, qui non ſum pater.

Mu. [pergin? S. hercle.]

L. *Vna*, nempe modeſta, & continẽter.

Mu. [ſe prius] ſed verſus non ſanatur: erit iãbicus ſi in [quã] nõ fiat eliſio. ſſaidſdi.

C. Semper deſperantibus hoc verbum datur. Hæc ſecum loquitur.

In [hinc] h vim habet conſonantis.

Repetitio per indignationem.

V. *Vah.* irridentis & ſubſannantis eſt.

Comica imprecatio in Syrum.

Rectè monet de filio ſeruando, ſed attende callidam admonitionem, ad conciliandam beneuolentiam, & ſuſpicionem auertendam.

Niſi

aſſaſſt- *Niſi eum, quantum [dij dant tibi opis.] ſeruas, caſti-gas, mones?*

G. Al. [tibi dant opis dij.] aſaiſſſi: iambicus eſt, vt ſequentes.

iſſſijſi c. *Ego iſtuc curâbo.* s. *atqui nunc here hic tibi aſſer-uândus eſt.*

ſdſaijſp c. *Fiet.* s. *ſi ſápias:* * *nam mihi iam minùs, minúſque obtémperat.*

*Nã, &c. accuſatio amphibologica.

ſſſſiſi c. *Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi*[a], *egiſtin' Syre? aut*

Eſt & hic trochaicus cat. ſſlſlt-.

addidſſi *Reperíſti tibi quod pláceat, an nondum étiam?* s. *de fallácia*

Muretus tollit [tibi], vt ſit trochaicus, aibſait-.

tſſſt-- *Dicis? [eſt,] inuéni nuper quandam.* c. *frugi es: cedò [quid eſt?]* *Aldi codex [hem], & [quid id eſt?]* tſſſtb-. *Mu [de fallacia? Inuenta eſt: inueni quandam nuper. C. frugi es cedò quid id eſt?]* ſſſſſbi.

Laudat denuo fallacem ſeruum.

ſdaaiſal s. *Dicam:* * *verùm, vt áliud ex álio incidit.* c. *quid-nam Syre?* s. *péſſima hæc* *Muretus reycit [Peſſuma hæc] in ſequentem verſum, vt fiant duo trochaici tetr. cat.* ſtbdtſtv: tſabtſt-.

*L. Fingit hoc ſuccurrere ſibi, vt reddat veriſimilẽ narrationem.

ddijſi *Eſt méretrix.* c. *ita vidêtur.* s. *immo ſi ſcias,*

Caput fallaciæ.

{ᵡᶝdxtttv / dſdſ} *[Vah, vidê] quod' incœptet fácinus. Fuit quædam anus Corínthia*

Mu. [Hoc vide:]

ſſſtatv *Hîc: huic* * *[drachmârum] hæc argénti mille déderat mútuum.* *Nannius [numorum].*

*Drachma ſiue denarius Romanus valebat tribus ſoldis Gallicis & dimidio ſolidi, *trois ſolz & demi*: mille drachmæ *cent ſeptante cinq liures tournoiſes*.

dtt:ſtatv c. *Quid tum?* s. *ea mórtua eſt. relîquit fíliam ado-leſcéntulam.*

bſtſſſt- *Ea relícta huic arrhabóni eſt pro illo argénto.* c. *in-téllego.*

Valens cauſſa ad extorquendum argentum.

ſſtatſtv s. *Hanc ſecum huc addûxit, ea quæ eſt nunc ad vxô-rem tuam.*

C. *Arrhabõ*, i. pignori.

Ad pro apud.

ſtſatſtv c. *Quid tum?* s. *Clínia orat ſibi vti nunc det illam: illi tamen*

tſtſſt- *Pòſt* * *datûrũ mille [numûm] poſcit.* c. *& poſcit qui-dem!* s. *hui,* *Nannius [drachmas]. & [Tamen] pro Tandem ponitur.*

**Daturum m. n. p.* id eſt, ſpondet ſiue offert ſe daturũ mille drachmarũ ſeu mille drachmas: nã Numus hic (vt & nonnunquã aliàs) pro ipſa Drachma non pro quarta ipſius parte (vt ſæpe aliàs), vſurpatur: & Poſcit non pro P-

{aααſſbt- / adt} *[Dúbiúmne id' eſt!]* c. *ego ſic putáui. quid nunc fáce-re cógitas?* *Hic abſque eliſione fuerit etiam iambicus tetr. acat.* aiaiidii. *Mu [Dubium id eſt?]* bdtſſbt-.

aatſiſt- s. *Egóne!* * *ad Menedêmum ibo: dicam hanc eſſe ca-ptam è Cária,*

*Fallaciam aperit.

tjt, ſed pro Spõdet, Pretiũ pro re emenda offert, Licitatur & Auctionatur. Hæc ex Theodori co, q doctiſſimè locũ hũc explanauit. *Al.* [*agis?*] *L. χαριεντισμός,

Ditem, & nóbilem : ſi rédimat, magnum ineſſe in ea lucrum. ſtſa:dt

C, *Erras.* S. *quid ita?* C. *pro Menedémo nunc tibi ego reſpóndeo,* ſbdſtat-

Non emo. quid [ais?] S. * *optâta [lóquere*".*]* C, *atqui non [opus eſt.]* ttatbſt- G. *legi poteſt [loquere: loquere.]* dbſbbſd-: *vel eliſo s in [opus].* dbſbbſt-. *Mu.* [*eſt opus.*] ttataſtv.

•Parat ſe ad aliam ſcenam.

S. *Non [opus eſt!]* C. *non hercle veró.* S. *[quid istuc,] miror.* C. *iam ſcies.* { dſtſſt- dſtſſ *Mu.* [*quid istuc*], dſtſſſt-.

* *Mu. Cum Chremes & Syrus in proſcenio remanſerint*, non ſanè video, quomodo hic, principiũ *actus eſſe poſſit.*

*Manè, mane * quid eſt, quod tam à nobis gráuiter [crepuêre fores?]* { atſſddd- b G. *Septimo loco pro trochæo dactylus, quod rarum,* Mu [*crepuit foris?*] btſſddtv,

*ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. [V]In epitaſi Poëta expreſsit ingentem ſollicitúdinem adoleſcentis, qui anxiè expectabat, metuebat & ſuſpicabatur omnia, ne propter patrem durum & reluctantem amicâ excideret. Hîc auté occaſio καταστροφῆς deſcribitur. Annulo enim Antiphila agnoſcitur Chremetis filia. [B]Siquidem is vxori iuſſerat exponi partum, ſi puellam peperiſſet ipſa, quod factum non eſt. [V]Vnde inter maritum & vxorem altercatio grauis naſcitur: quæ tamen vxoris accuſatione & deprecatione ſedatur. Quare hæc ſcena eſt in genere iudiciali, in Chremete ἐλεγκτική. accuſat enim & reprehendit vxorem propter imprudentiam & inobedientiam. In Soſtrata eſt ἀντιλογητική, Primò obedientiam ſuam exponit, & vtrunque factum purgat: deinde verò culpam deprecatur, Additur & hîc ἐπίτασις rerum Clitiphonis. [C] Simul Syro offertur alia ratio extorquendi argentum. [V]*Theſes.* 1 Matres liberos ſuos vehementiùs amant quàm patres, iuxta illud Euripidis, Δεινὸν γυναιξὶν αἱ δι' ὠδίνων γοναί, ᾗ φιλότεκνον πᾶν τὸ γυναικεῖον γένος. 2 Mulieres ſæpe ſibi parum conſtant & ἄτακτως agunt. 3 Matres in liberorum curatione religioſæ viris reluctantur. 4 Vxores decet maritos iratos verborum lenitate & culpæ deprecatione placare. 5 Vxores non abutantur maritorum facilitate. 6 Virorum animos etiam in liberos ſæpe fortuna & conditio rerum mutat. [M]Maternum amorem erga ſua pignora, & mores nonnunquam difficiles, & virorum ſtudio contrarios hæc ſcena exprimit. Matres enim plus patribus amant ſuos filios. Vnde Ariſtot. libro nono Ethices ſic ait, Ea quæ facta ſunt cum labore, magis diligunt omnes : & ideò matres filios magis amant. Generatio nanque laborioſa eſt magis, & magis ſciunt eſſe ſuos. Mores autem mulierum Plato in ſexto de Legibus ſic exprimit, Quæ ordine carent, vel malè ordinata ſunt, ea etiam quæ iam ordinata ſunt, confundunt, vt ſunt fœminæ. Quod quidem hominum genus aliud eſt, & differens, nobíſque occultius & verſutius natura eſt: propter imbecillitatem itaque minus ordinari poteſt. Ratio eſt, Res muliebris ſi iacere ordinata relinquitur, humanarum rerum ſolum, vt videri poſſit dimidium: ſed quantò natura ſua ineptior eſt ad virtutem quàm virilis, tantò excedit, vt plus quàm duplum eſſe videatur. Genus, inquit, muliebre, nec orationem ipſam rectè dicentis, ſine ingenti reclamatione audiet. *Verſ. gen. Vndecim primi ſunt iambici tetr. ac. Reliqui omnes trochaici tetrametri, iique catalectici, excepto decimotertio, qui eſt acatalecticus: cuius generu duo aut tres tantũ (vt putat Glareanus) toto Terẽtio reperiuntur.*

SOSTRATA *matrona.* CHREMES. NVTRIX. SYRVS.

Hæc cataſtrophæ rerum Cliniæ eſt, & occaſio epitaſeos nouæ rerum Clitiphonis.

NISI *me ánimus fallit, hic profectò eſt ánnulus, quem ego ſúſpicor:* ſijſiap

Is qui

-nd-b.

ſſdidiſſ *Is quicum expóſita eſt gnata.* C.* *quid volt ſibi Syre hæc orátio!*

* C. Chremes non ſe loco mouerat.

{idaſ‹ſſi ſhiſ‹ſ} S O.* *Quid eſt? íſne tibi vidétur?* N. *dixi équidem, ſubi mihi oſtēdiſti, ilico* Mu. [vbi oſtē. iſti.] idaſbſſi.

* V. Communicat cum nutrice. vt ipſius confeſſione ſententiā ſuam cófirmet.

{ijeſbdſp ija} *Eum eſſe.* S O. *at vt ſatis contemplâta modò ſis, mea nutrix.* N. *ſatis.*

{ſſiſiai a} S O. *Abi ſiam nunc intrò: atque illa ſi iam láuerit, mihi núntia:*

Mu. [nunc iam], iſſiſiai.

diaiſdſp *Hîc ego virum intéreà opperíbor.* S Y. *te volt, vídeas quid velit:*

V. Opperibor. vt tem hāc inexpectatam ei narrem.

dſſdiiſp *Néſcio quid triſtis eſt: nō témerè eſt: métuo quid ſit.* C.* *quid ſiet!*

*C. Cum ſtomacho pronuntiandum.

ſiſſſſp *Ne iſta hercle magno iam conátu magnas nugas dixerit.*

* V. Salutatio blanda eſt vxori apta beneuolētię cauſa.

{ſaiſſbij ſ} S O.* *[E'hem mi] vir.* C.* *ehem mea vxor.* S O. *te ipſum quæro.* C. *lóquere quid velis.*

G. [Hē mi], ſaiſſbij.

* V. Reſalutat ſed non eodem blādimento.

ſſſſiſp S O.* *Primùm hoc te oro, nequid credas me aduérſus edictum tuum*

* Inſinuatio à purgatione, & [1] defenſio ante narrationem ex perturbatione perſonæ.

aſſdſdſp *[Fácere eſſe auſam.* C. *vin' me iſtuc tibi] (etſi incredíbile eſt) crédere?*

Mu. [Facere auſam. C. viu tibi me iſtuc], aſſſdſp.

tdſſſſi— *Credo.* S Y. *néſcio quid peccáti portet hæc purgátio.*

aſbdſatt S O. *Meminiſtin' me eſſe gráuidam, & mihi te magnópere interminâtum,*

tſatſ tv *Si puéllam párerem, nolle tolli?* C. *ſcio quid féceris:*

L. Tolli, i. educari.

{tſſſaſt- tſſiaa} *Suſtuliſti.* S O. *ſic eſt factum.* [S Y. *dómina, ergo*] *herus damno auctus eſt.* Bembus [C H R. domin'? S Y. ergo]. Mu. [Suſtuliſti. S T. ſi ſic factum eſt domina, ergo herus], tſſiaat—.

C. Damno auctus, ob dotem dandam.

{aaaſt- adbt} S O. *Minimè. ſed* [*hîc erat*] *anus Corinthia haud impúra: ei dedi*

Muretus [erat hic], [^] ſed verſus non ſanatur, aaaaſt—. vel aabtſſt—.

ſiſaatv *Exponêndam.* C. *ô Iúppiter, tantámne ſinéſſe ánimo inſcitiam!]* Al. [eſſe in animo inſ. tentiam?] ſed verſus non conſtat. G. [eſſe animo inſcitiam?] ſſiſſaa.

abſaſſſ— S O. *Périj, quid ego feci?* C. [*rógitas!*] S O.* *ſi peccáui mi Chreme,* Mu. [at rogitas?]

* L. Purgatio ab ignorantia.

* Obiurgatio mordax.

tſaaſſt— *Inſciens feci.* C.* *id ſequidem ego, étiam ſi tu neges,*

R. [quidem ego, etſi], tſdiſſt—.

Mu.[*certè*]. *ſcertò*]*ſcio,*

Te inſciêntem, atque imprudêntem dícere, ac fácere ómnia: ſſſldſ

• L. Amplificatio. *Tot peccâta in hac re oſténdis.* * *nam iam primùm, ſi meûm* ſſſlſ

Impérium éxequi voluiſſes, interêmptam opórtuit, dſdſtſ

Non ſimulâre mortẽ verbis, re ipſa ſpem vitæ dare. dſſſlſ

• B. Occupatio eſt. ¹ Præteritio inferens quod grauius eſt. * *[At] id omitto: miſericórdia, ánimus maternus: ſino.* bſbſaſt– *Al.*[*Atque*]. dſbſaſt–.

• V. Acerba ironia imprudentiam & inobediétiam eius accuſat. * *Quàm bene verò abs te proſpéctum eſt. quid voluiſti? cógita:* dſſdſt–

Nempe ánui illi pródita abs te fília eſt planíſſumè, dſſſſt–

L. *Vaniret*, id eſt, venderetur. *Al.*[*Veniret*]. *Per te vel vti quæſtum fáceret, vel vti ſvanîret*] *palám.* ſaſaaſſ

• L. Obiectio quæ ſoluitur honeſti & vtilis comparatione. * *Credo id cogitáſti: ſquid vis? ſatis*]*eſt, dum viuat modó.* ſſſaſſ R. *Al.*[*quiduis ſatius*]. ſſſtaſtſ: *vel eliſo s in* [*ſatius*] ſſſaſtſ. *al.*[*quiduis ſatis*] *ſine interrogatione.*

Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquum ſciunt! ſſabſt–

• V. Obſerua antitheta, congeriem, & articulum. * *Mélius, peius, proſit, obſit, nihil vident, niſi quod ſlubet.*] {aſtſadſ aſtſt} *Mu.* [*lubet?*] *cum interrogatione.*

• L. Deprecatio Soſtratæ. SO. * *Mi Chreme, peccáui fáteor, vincor: ſnunc te*] *óbſecro,* tſſaſſt– R. *Al.*[*nunc hoc te*]. tſſaſſt–. *Mu* [*nunc te hoc*]. tſſaſit–.

R. *Al.*[*tãtò ſit ignoſcẽtior*,] *ſed repugnat metro.* *Quantò tuus eſt ánimus natu gráuior, ſignoſcéntior,*] ſaaſbſt

Vt meæ ſtultítiæ iuſtítia tua ſit áliquid præſidi. {xdſbbat– ſ}

C. *Scílicet équidem iſtuc factum ignóſcam: verùm Sóſtrata,* tbſſſſ

Facilitas cauſſa delinquendi. *Malè docet te mea facílitas multa. ſed iſtuc, quicquid eſt,* bſbadſt–

• L. Narratio. *Qua hoc occœptum eſt cauſſa? lóquere.* SO. * *vt*

Al.[*miſera*]. *ſtultæ & ſmíſerè*]*omnes ſumus* ſſaſaſ

C. *Religioſæ*: id eſt, ſuperſtitioſæ, ¹ & nimis anxiè deos timentes. *Religióſæ! cùm exponendam do illi, de dígito ánnulum* bſſſdſ

Détraho: & eũ dico vt vnà cum puélla expóneret: taſſſſ

dſſcſ- *Si morerêtur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.*

ſſſſtv C.* *Iſtuc rectè: conſeruâſti te, atque illã.* SO. *[hic] eſt ánnulus.* R. [u hic]: E [hic u], ſſſſatv. al. [hic eſt uſtum eliditur s.

tſſſatv C. *Vnde habes?* SO. *quam Bacchis ſecum addûxit [adoleſcéntulam.]* SY. *hem.* G. Vide num legendum ſit [adoleſcentula], id eſt, ex adoleſcentula.

bdaſtv C. *Quid ea narrat?* SO. *ea lauâtum dum it, ſeruân dum mihi dedit*

tſſſt- *A'nnulum, non aduórti primò: [ſed poſtquàm] aſpéxi, ilico* E. [Annulum] diſſyllabum eſt. ſſſſt-. MU [at poſtquàm], tſſſſt-

ſſaſtſt- *Cognóui: ad te exílui.* C. *quid nunc ſuſpicâre, aut ínuenis*

ſdaſſbv *De illa?* SO. *néſcio, niſi vt ex ipſa quæras, vnde hunc habúerit,*

{ddſaxbt- / ddſaſ} *Si potis eſt reperíri.* SY. *intérij [plus ſpĕi vídeo, quàm volo:]* C. [So. plus &c.] Melius eſt vt non ad Syrum referas, ſed ad Soſtratam.

ſaſtſat- *Noſtra eſt, [ſi ita] eſt.* C. *viuítne illa, cui tu dédeẽras?* SO. *néſcio.*

ttſſſv C. *Quid renuntiâuit olim fecíſſe?* SO. *id quod iúſſeram.*

ſbdtſſt- C. *Nomen mulíeris cedò quod ſit, vt quærâtur.* SO. *Phíltere.*

ſſtſbatv SY. *Ipſa eſt: mirùm, ni illa ſalua eſt, & ego périj.* C. *Sóſtrata.*

bſſſdv *Séquere me intrò hác.* SO. * *vt præter ſpem euênit! quàm tímui malè,*

tbſſſt- *Ne nunc ánimo ita eſſes duro, vt olim in tolléndã, Chreme!*

tbttſſtv C.* NON LICET *hóminem eſſe ſæpe ita vt volt, ſi res non ſinit:*

{dtxatſav / dtſatſtv} *Nunc ita tempus eſt mĭhi, vt cúpiam fíliam: olim nĭhil minus.*

* L. Irriſio. V Ironicè probat factũ.

Hem, ſtupentis eſt. & L metuentis. timet enim Syrus ne inuenta Antiphila, deprehédatur amor Clitiphonis. E Atque hic occaſio noui periculi in prouehenda epitaſi, dum agnita Antiphila conſilio Syri perturbatur.

Exilui, magnæ lætitiæ indicium eſt.

G. i non eliditur in [ſi] ſed corripitur. M. [ita ſi], ſaſtſat-.

* V. Gaudet Soſtrata rem opinione feliciùs cecidiſſe.

* L. Honeſta ſententia.

ACT. IIII. SCEN. II.

ARG. B Hoc loco meliùs initium capiet actus fabulæ quartus, quàm ſcena ſuperiore, ob paraſceuẽ quæ fit in ſcena *Quid iſtuc quæſo? tibi. Mane, mane, quid eſt quod tam à nobis grauiter cro-*

pueret fore? Exeunte illic Soſtrata cum nutrice non eſt vacuum proſcenium : quod fiat oportet, ſi finire actum velis. In hac autem ſcena, Chremete & Soſtrata ad filiam ingredientibus, Syro quoque abeunte, perſona nulla manebit in proſcenio. quare vt dixi, rectiùs hîc actum auſpicabimur. Scenæ argumentum eſt, Poſt agnitam Antiphilam, [C] Syrus anxius, nouum quærit conſilium de extorquenda pecunia, & bene deliberantem de re aliqua exprimit. Eſt enim dialogiſmus acuti ingenii in multa cogitatione verſantis. [V] Eſt itaque συμβουλευτικὴ, conſultationem & anxiam diſputationem animi verſantis in multis & variis cogitationibus continens. Nam Syrus fallens fallitur & mirificè perturbatur: non tamen fallendi rationes planè deſerit, ſed de aliis atque aliis viis anxiè cogitat. Et eſt hîc conſiliorum eius ἐπίτασις. *Theſes.* 1 Incidit in foueam quam fecit. 2 Malitioſus homo ſemper animi pendet. 3 Conſultans malitioſus qualibet ratione ſuam voluntatem confirmat, neglecta omni honeſtate. [M] Callidum animum ſerui decepti at non defatigati, nec non conſultationem malitioſè conuenientem, & vafram mentem ſeſe ad dolos confirmantem, honeſtatis ratione non habita, hæc ſcena exprimit: oſtendens hominem malitioſum pendere animo, & confirmare ſe ad decipiendum, nullam viam reſpuentem quæ ad votum perducat ſuum: & vtilitatem apparentem reſpicit, & non honeſtatem, nec cœptum iter deſerit propter conſuetudinem. Vnde Cicero in quinta Actione in Verrem, Ita ſerpit illud inſitum in natura malum conſuetudine peccandi libera, finem vt audaciæ ſtatuere ipſe ſibi non poſſit. [H] Præterea incertum eſſe humanorum conſiliorum euentum, hæc ſcena docet.

Verſ. gen. Iambici octonarij id eſt tetrametri acatalectici.

SYRVS.

*NISI *ſme ánimus fallit,ʃhaud multùm à me** *áberit infortúnium:* ſiſbiſp

Poteſt r in [*haud*] *vim habere cõſonantis*, biſſdiſp. [M U] [*fallit me animus,*] iſbſdiſp. *Hæc cum ſuperioribus ſunt continuanda.*

ſIta hac reʃ in augúſtum óppidò nunc mĕæ cogûntur cópiæ, { iſiſixſſi / ljſiſ }

R. [*Ita hercle*].

Niſi áliquid vídeo, ne eſſe amîcam hanc gnatî reſcîſcat ſenex. bdijſſſi

Nam quod ſperem de argénto, aut poſſe póſtulem me fállere, ſſſijſp

*Nihil eſt: triúmpho,** *ſi licet me látere tecto, abſcédere.* aiijdiſp

*Crúcior** *bolum tantum mihi erêptum tam ſúbitò è faúcibus.* aſſiſdſp

Quid agam! aut quid comminíſcar! rátio de ínte gro ineûnda eſt mihi. aſidſbſi

* NIHIL TAM *difficile, quin quærêndo inueſtigári póſſiet.* { ediſſſp / ſ }

Quid ſi hoc ſic incipiam ſnunc?ʃ nihil eſt. ſquidʃ ſi ſic? tantúndem égero. ſſaaſſi

At ſic opînor: non poteſt. immo óptimé: euge ſiſiſdi

ſoptum

* L. Querela Syri. Epitaſis, nam ſubinde alia, atque alia conſilia fallũt ſeruulum. Et videas Syrũ hîc tanquam Proteũ in omnes formas verti.

L. *Copiæ*, tranſlatũ ab exercitu, qui ſæpe laborat iniquis concluſus locis.

* L. Et hoc tranſlatũ à bellica ratione.

* Metaphora à brutis veſcẽtibus, quibus aufertur præda. [G] Poſitum autẽ eſt Bolum pro eo quod Græci βλῶμα dicunt.

* L. Sẽtẽtia, qua ſe excitat ad cõſultãdũ & attẽdẽ geſtũ deliberantis.

G. [*Nunc*] *redundat in verſu,* [A] *niſi in vltima ſede dactylus admittatur*, ſſadſſid. *Muretus tollit ſecundum* [*quid*], ſſadlli.

[óptumam hábeo.]

Rétraham hercle, opînor, ad me illud idem fugitiuum argéntum tamen.*

G. [habeo optumã.] vt conſlet verſus. ſiſſiapı ^ cõſtat & alio modo.

*Me aphora faceta à ſeruis fugitiuis.

ACT. IIII. SCEN. III.

ARG. [H]Clinia exultat quòd agnita Antiphila mox ei nuptura ſit.& Syrus Cliniæ conſulit,quò amicam Clitiphonis ſuam amicam eſſe dicat. [V] *Theſes.* 1 Homo adoleſcens cùm, quæ animo ſuo grata ſunt,aſſequitur,beatum ſe iudicat. 2 Felix rerum ſucceſſus lætitiam parit. 3 In rebus ſecundis amicorum res & ſalus non eſt negligenda. 4 Seruis volupe eſt dominos fallere. In Clinia eſt ἀπαγγελτική. Immenſam enim adeóque impotentem lætitiam ſuam de agnita Antiphila Clinia geſtu vocéque exprimit & narrat.In Syro eſt συμβουλευτική,dum ſuadet Cliniæ vt amici rebus ſtudens aliquãdiu ſimulet Bacchidem eſſe amicam ſuam,licèt id ab homine nimiùm lætitia geſtiente difficulter impetret. [M] Geſtiens animus adoleſcentis, qui re optata potitus eſt, & ſeruilis arrogantia nunc deſcribitur. Et amicum amici rem curare in primis debere monet hæc ſcena. Iuuenis certè voluptatẽ ſummum bonum putat,quæ ſi alicui honeſtati coniuncta eſt,efferueſcentem animum reprimit, & paulatim ad rectam vitam diſponit. Idem autem accidit,cùm puella exoptata vxor ducitur.Plato lib.ſexto de Legibus ſic ait, Cupiditas procreandi ardentiſſimo furoris impetu, & maxima petulantia homines vrit & agitat:& inſuper cibi potúſque cupiditates,à quibus ad id quod optimum eſt.tribus rebus vertendi ſunt, timore, lege,ac vera ratione. Et Apuleius ſic ait,Peccatum ſemel vt bonus quiſque ſolicitus cauet:ita qui ingenio malo eſt,confidentiùs integrat,ac iam de cætero quò ſæpius,eò apertiùs delinquit.

Verſ.gen. Triginta priores ſunt iambici, iique tetrametri catal. excepto triceſimo trimetro acat. Reliqui ad finem vſque ſcenæ ſunt trochaici tetrametri,iique catalectici, excepto triceſimo ſeptimo,qui, ſi vulgata lectio retineatur,erit hypercatalecticus.

CLINIA. SYRVS.

NVLLA *mihi res poſthac poteſt iam interueníre tanta,*

Cataſtrophe in perſonas ſpargitur, & ſubiicitur conſultatio, quæ ad epitaſin alterã facit.

Quæ mihi ægritúdinem ́afferat : tanta hæc lætítia obórta eſt.

Dedo patri me nunc [iam,] vt frugálior ſim,quàm volt.

In [iam] non eliditur m. G vel diſyllabum eſt.

S.* *Nihil me feféllit : cógnita eſt , quantùm aúdio huius verba.*

* L. Hoc ſecũ Syrus:deinde gratulatur.

Iſtuc tibi ex ſenténtia tua obtigíſſe lætor.

C. *Ô mi Syre [audiſtíne] óbſecro?* S. *quid ni,qui vſque vnà affúerim!*

Al. [audiſtin'].ſed non conſtaret verſus : ſic enim vltima corriperetur.

C. *Cui æquè audiſti [cómmodi] quicquam eueníſſe?* S. *nulli.*

Ab honeſto, & vtili.

G.[commodè]. [R] al.[commodius]. Ac tum quoque [Cui] vel diſyllabum, vel in eo non fit eliſio. idem iudicium de [dij] in ſequenti verſu.

C. *Atq*

C. *Atque ita me dii ament, vt ego nunc non tam meâpte cauſſa* dddiſſj-

Lætor, quàm illius: quam ego ſcio eſſe honôre quouis dignam. ſſdiijſv

S. *Ita credo. ſed nũc Clinia age, da te mihi viciſſim:* aiſbſiv

* C. Iuſta petitio.

* *Nam amici quoque res eſt vidênda, in tuto vt collocêtur:* idſiſſiv

* Eclipſis, ſub. Reſciſcat. C ἀποσιώπησις.

* *Nequid de amica nunc ſenex.* C. *ô Iúppiter.* SY. *quiêſce.* ſiſiſijv

R. *Al.* [*me*], G *tunc corripietur, non eliditur.*

C. *Antiphila mea nubet mihi.* S. *ſiccine [mihi] interloquêre?* dbſabſiv

* Aſtende geſtum immodicè gaudentis.

C. * *Quid fáciam Syre mi! gaúdeo: fer me.* S: *fero hercle veró.* ddſiſij-

C. *Deôrum vitam adépti ſumus.* S. *fruſtra óperam hanc [opînor ſumo.]* iſi×d×ſ- ſdſaai

G. [*ſumo opinor*] iſi×dliv: *vel s in* [*ſumus*] *eliſo*. iſiddſiv.

C. *Lóquere, aúdio.* S. *at iam hoc non ages.* C. *agam.* aiſiijſv

* Indignâter idem iiſdem repetit verbis.

S.* *vidêndum eſt, inquam,*

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto vt collocêtur. idſbſſiv

Syri conſilium.

* L. Ratio ab vtili, facta periculi collatione.

** *Nam ſi nunc à nobis abis, & Bácchidem hic relinquis,* ſſiſijv

Noſter reſcîſcet ílico eſſe amîcam hãc Clitiphônis: ſſjijſiv

Si abdúxeris, celábitur itidem, vt celata adhuc eſt. ſiſbiſi-

* L. Obiectio.

C.* *At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis núptiis aduôrſum:* adxbſiſv add

* C. Sic dicimus, quãdo aliquid pudendum committimus.

*Nam * quo ore appellâbo patrem? tenes quid dicam?* S. *quid ni!* ſſiijſſ-

C. *Quid dicam? quam cauſſam áfferam?* S. *quin nolo mentiâre.* ſſiſijv

* Conſiliũ aſtutum ſerui, cui tamẽ nõ reſpondebit euentus. L huius ſucceſſus pẽdebit ex falſa perſuaſione ſenum.

* *Apértè, ita vt res ſeſe habet, narrâto.* C. *quid ais!* S. *iúbeo* ijſiſbdv

Illam te amâre, & velle vxorem: hanc eſſe Clitiphônis. ſiſſijv

* C. εἰρωνικῶς legendum.

C. * *Bonam, atque iuſtam rem óppidò imperas, & factu fácilem:* ijſijſdv

Et ſcilicet iam me hoc voles patrem exorâre, vt ſiſijſſv

Scel

celet

iſſiſii iſſſ *[Senem voſtrum.* S. *immo] vt recta via rem narret ordine omnem.* C. *hem,*

idſ.iſſi idſa *Satin' ſanus es,[aut] ſobrius'! tu quidem illum planè prodis.* Mu. [&].

ſhiſſi *Nam qui ille poterit eſſe in tuto? dic mihi.*

dſiſſdt– S. *Huic equidem consilio palmam do: hic me magnificè effero,*

ſſſaſt– *Qui* vim tantam in me, & poteſtatem habeam tanta aſtutiæ,*

tſaſſt– *Vera dicendo vt eos ambos fallam: vt cùm narret ſenex*

ſſſſitv *Veſter noſtro, iſtam eſſe amicam gnati, non credat tamen.*

aſſſſv C. ** At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis.*

tſaſſſv tſt *Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.*

ſſſſſt– *[Tu fortaſſe quid me] fiat [parui pendis] dum illi conſulas.* Mu. [parui curas].

eſſdtv *[S.* Quid (malum) me tandem] cenſes velle id adſimularier!*

tſſbdtv *Vnus eſt dies, tum argentum eripio, pax, nihil amplius.*

ſaſtſtv C. *Tantum ſat habes! quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciuerit?*

ſbſſſv S. *Quid ſi redeo ad illos, qui aiunt,** QVID SI NVNC CAELVM RVAT!

baaabſtv C. *Metuo quid agam.* S. *metuis!* quaſi non ea poteſtas ſit tua,*

tſſſdtv *Quo velis in tempore vt te exoluas: rem facias palam.*

bſſtſt– C. *Age, age, traducatur Bacchis.* S. ** optumè ipſa exit foras.*

C O [*Voſtrum ſenem.* S. *immo.*] *Imo priore breui.* ſaſiſiju. [R] *Quidã omittunt* [*omnē*]. iſiſiſip, [*nõ eliſo o in* [*immo*], *iambicus fuerit catalecticus.*

Iactantia Syri de ſua aſtutia.

* L. Magnificè dictum.

* L. Alia obiectio. Clinia veretur ne perturbentur nuptiæ.

G. [*tu fors quid me*]. ſſſſſt–. *al.* [*tu fortaſſe quid de me*], *ſed perperam.*

* L. Soluit à tempore.

Al. [*Quid? malum me tandem*]. *Bemb.* [*Quid malum? me ætatem*]. [R] [*Quid, malum, ætatem*].

* L. Prouerbiũ in nimiũm anxios & meticuloſos.

* L. Alia ratio cõtra obiectionem à liberandi facultate, [V] qua timentem confirmat.

* C. παρασκευὴ eſt alterius ſcenæ.

A R G. [P] In ſequenti ſcena, vt fallacia Syri tandem expediatur, pecuniáque extorqueatur à ſene, [V] indignè fert Bacchis ſibi addictam pecuniam non dari: [L] expoſtulat cum Syro, & impellit ad argenti extortionem. vbi exprimitur meretricia improbitas in emungendis amatoribus. [V] Placatur autem à Syro, & perſuadetur, vt ſe ad Menedemum traduci ſinat [P] cum pediſſequis, tantiſper dum Chremes fallatur. [V] *Tmeſes.* 1 Meretrices nō tam adoleſcentes, quàm eorum pecuniam amant. 2 Amor meretricius tantiſper durat, dum quod dent amatores habent. 3 Meretrix vt ſit vere meretrix, hoc eſt, mercedem & pecuniā quærat, omne genus doli & ſimulationis experitur. Eſt potiſſimum ἀπειλητικὴ, minarum iraſcentis ſcorti plena. In genere iudiciali, ſtatu abſoluto. Eſt & partim συμβουλευτικὴ, propter conſilium Syri, partim verò παραγγελτικὴ, cùm præcipitur Dromoni de ea traducenda. [M] Meretriciam indignationem, & animum terribilem, & artem qua perditi adoleſcentes, & Cupidinis clauo transfixi, à meretrice plurimùm ſibi tribuente, ac nitore vultus ſuperbiente, tractantur, hæc ſcena exprimit. Meretrix certè dies noctéſque ditibus & Venereis adoleſcentibus inſidiatur: timetúrque ab his qui propter ætatis feruorem & imprudentiā, ad Venerem ruunt toto impetu, nullum ferè aliud bonum æſtimantes, præter voluptatem, quam ſtudioſè ſectantur. Itaque callida meretrix copia ſui, adoleſcentes inflāmat, cùm nihil aliud fermè amet, quàm lucrum, & amantium cruciatus. Vnde Iuuenalis, Ardeat ipſa licèt, tormentis gaudet amantis. Simulatione vtitur, vt ſpoliis gaudeat. Vnde Lena apud Plautum in Ciſtellaria, Aſſimulatè amare oportet: nam ſi ames, extemplò meliùs illi multò quem ames conſulas, quàm rei tuæ. *Verſ. gen. Iambici tetr. catal.*

BACCHIS. CLINIA. SYRVS. DROMO. PHRYGIA *ancilla.*

Meretricis excandeſcētis cōqueſtio de pecunia nondū ſoluta, [L] & commi natio in Syrum.

SATIS *pol protéruè me Syri promîſſa huc indu-xêrunt:* {ɛſſiſſ- a}

Decem minas, quas mihi dare pollícitus eſt. quòd ſi is nunc me iſdabſſ-

G. *[aut fruſtra veniet,]*

Decéperit, ſæpe óbſecrans me vt véniam [fruſtra véniet:] ſiſidſd-

Al. *[certè].*

Aut cùm ventûram díxero, & conſtitúero: cùm is [certè] ſſidiſ-

Mira Bacchidis calliditas.

Renuntiàrit, Clítipho cum ſpe pendêbit ánimi, iſiſſb-

Decípiam, ac non véniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet. dſaiaſſ-

* C. Hoc cum riſu pronuntiandum.

C. * *Satis ſcitè promíttit tibi.* S. *atqui tu hanc iocári credis!* {ɛſſiſiſ a}

* L. Oſtēdit ſpectatoribus quid agat. nā ſimulatura eſt, vt terreat Syrum.

Fáciet niſi cáueo. B. * *dórmiunt: [ego pol] iſt' os commonêbo.* {abaibſ- abai-ſ-} *Mu. [pol ego]. abaiaſi-*

* Memorē inducit meretricē, aptánique ad fallendum.

Mea Phrýgia, * *[audiſtin'] homo iſte modò quam villam demonſtrâuit,* -ſabſſſ- *Mu. [audiſti]. -ſibſſi-*

Char

ſiſſd- *Charini?* P. *audíui.* B. *próximam eſſe huic fundo ad dextram?* P. *mémini.*

dſdiſbbv B. *Curriculò percúrre: apud eum miles Dionýſia ágitat.*

ſſiſſ- ſ S. *[Quid'] inceptat!* B. *dic me hîc[óppido] eſſe inuîtam, atque aſſeruári.]*

dſſiſſv *Verùm áliquo pacto verba[hîs me]datûram eſſe, & ventûram.* *Mu.[me his], dſſijſſv.*

aiviſiſ- aid S. *Périj hercle. Bacchis manĕ, mane: quò mittis iſtăc quæſo!*

ſvſiſſ-v vaſiſſb- *Iubĕ máneat. [*B. *abi.]* S. *quin[eſt parâtum]* * *argéntum.* B. *quin ego máneo.* *Glareanus putat [quin] ſecundo loco corripi.* vaſiſdbv.

ſdijſſ- S. *Atqui iam dábitur.* B.* *vt lubet: num ego inſto!* S. *at ſcin' quid ſodes?*

ſiſiaiav B. *Quid?* S. *tranſeúndum [eſt nunc tibi ad Menedêmum"] & tua pompa*

ſſiv ſſv ſ *Eò traducénda eſt.* B. *quam rem agis ſcelus!* S. *egóne!* argéntum cudo,*

dſſiſſd- *Quod tibi dem.* B. *dignam me putas, quam illúdas!* S. *non eſt témere.*

aiſiaiav B. *E'tiámne tecū hîc res mihi eſt!* S. *mínimé: tuum tibi reddo.*

idſaſiv- idſaſij- B. **Eâtur.* S. *séquere hác. heus Dromo.* D. *quis me volt?* S. *Syrus.* D. *quid eſt rĕi?*

ſſiſſd- S. *Ancíllas omneis Bácchidis tradûce [huc] ad vos própere.*

aſſiſſi- D. *Quámobrem?* S. *ne quæras: & ferant quæ ſecum huc attulêrunt.*

ſſdijſb- * *Sperâbit ſumptū ſibi ſenex [leuâtum eſſe harum" ábitu.]* *Mu.[eſſe harum habitu leuatum:]* ſſdiſaiv.

ſiſidſſv *Næ ille haud ſcit hoc paulum lucri, quantum" [ei damni]appórtet.* *G.[damni ei], ^ ſed verſus nō ſanatur. nam in[ei]nihil elidendum,* ſiſiſdſ-.

ſſidſſ- *Tu [neſcis id quod ſcis] Dromo, ſi ſápies.* D. *mutum dices.* *Quidam transferunt [Damni appertet]in principium huius verſus: ſed tunc neuter conſtabit.*

ACT.

L. *Curriculò*, Aduerbium, pro celeriter, cyns lauF.
G. *[Quid hæc] & [oppido inuitam aſſeruari.]* iſſiſſd-. *al. [ſeruari.]*
*Diſſimulatio Bacchidis.
Al. [i.e.] Bcb. [y] pro i. ſine ito. Mu. [paratū eſt]. abſiſſdb, vel bbſiſſdi.
*L. Attende ſuperbiam.
C. *Sodes*, blādiētis aduerbium.
Al. [nunc tibi ad Menedemum eſt,] ſiſiaſav. G *[nunc tibi eſt ad M.]* ſiſidſav.
*Metaphoricos & ioculariter, vt ſeruum decet, L pro conficio. C cuditur enim pecunia dú imprimitur.
*Leuitas meretricis facilè perſuaſæ.
R. *Al. [hinc].*
*L. Hoc ad ſpectatores. & eſt facilè di:tú in ſenē, in quem machinatur fallaciam.
G. *Al. [quod ſcis neſcis].* ſſijdſſ-. *al. [neſcias quod ſcis].* ſiſidſſ-. *al. [neſcis quod ſcis]. ſed tū ī metro deeſſet unus pes.*

Act. IIII. Scen. V.

ARG. [C] Hîc eſt tranſacta Syri fallacia, [L] quam in Menedemum ſe reperiſſe fingit: ſed eo ipſo fallit Chremetem: [C] & tandem extorquetur argentum: & idem eſt Chremes qui fuit in prima Comœdiæ parte.miſeretur enim Menedemi,& eius vicem dolet,credens Bacchidem amicam Cliniæ eſſe. [V] *Theſes.* 1 Amici boni & vicini eſt alterius incommodis condolere. 2 Sæpe lugemus amici vicem,& non obſeruamus grauius malum nobis præ foribus eſſe. 3 Maior plerunque eſt habenda ratio æquitatis, quàm ſtricti iuris. Prior pars eſt συμπαθητική.Condolet enim Menedemo ob nimios ſumptus,quos in Bacchide,eiúsq; ancillis filii cauſa alendis cogitur facere. Ac,dum alterius incommoda obſeruat,non videt etiam hîc ſuam rem potiſſimùm agi.Prætereà eſt ἠθικὴ,dum Chremes de danda filia Cliniæ in vxorẽ,& decem minis perſoluendis Bacchidi admonetur,falsò credens eas pro redimenda filia exigi,cum ſit merces ſcorto promiſſa. [M] Boni viri & amici rationem habentis officium,hæc ſcena exprimit, & non ſemper leges(quæ cum ſint vniuerſales,peccãt interdum) ſeruandas eſſe ac iuris rigorem,ſed æquitatem pro temporum,rerúmque conditione colendam eſſe,docet in primis. Maiores enim noſtri ſummum ius aliquando ſummam crucem eſſe dicebant. Ariſtoteles libro quinto Ethicorum,loquens de viro iuſto,bono,ac æquo, ſic ait, Æquus ac bonus eſt,is,qui talia eligit atque agit, & qui non exactè iuſtum & deteriorem partem exequitur,ſed imminuit, tametſi legem adiutricem ad illud habet. Et communiter hæc æquitas & bonitas eſt. *Verſ.gen.Senarij ſiue iambici trim.acat.*

Chremes. Syrus.

Obiter & Chremes producitur vt magis appareat quantum fallatur.

ITA *me dij amâbunt, vt nunc Menedémi vicem* aiſdſp
Miſeret me, tantum deueniſſe ad eum mali. aſſſai
Illánccine mulierem álere cum illa família! ſobadi
Etſi ſcio, hoſce áliquot dies non ſéntiet, ſiaiſp
Ita magno deſydério fuit ĕi filius. {aſddſp / aſddſ}
Verùm vbi vidêbit tantos ſibi ſumptus domi diſdſi
Quotidiános fíeri, nec fíeri modum, ijdſap
Optâbit rurſum vt ábeat abs ſe filius. ſſbiſp
Syrum óptimè eccum. S. *ceſſo hunc adoríri!* C. *Syre.* S. *hem.* iiſdſp
C. *Quid eſt?* S. *[te mihi ipſum] iam dûdum ſexoptâbam] dari.* {eeſſſi / ſſ} *Tres præcedentes verſus ita vulgò diſtinguuntur, vt primi finis ſit [optimè] ac fiat tetrameter, ſſbiſiij: alterius [quid eſt?] tum in [hunc] h vim habet conſonantis, ſſdſij: in tertio [mihi] non elidit i, dſſſſi.*

Adoritur, qui inſidiosè celeriter inuadit.

R. *Al.* [*te ipſum.*] iſſſſi.

Mu. [*optabã*], ixſſſi: *vel* iſſiſi.

C. *Vidêre egiſſe iam néſcio quid cum ſene.* iſiſſp
S. *De illo quod [dudum ?* dictum,] ac factum réddidi.* ſſſſſi *Mu.* [*dictum dudum?*]
C. *Bonáne fide?* S. *bona hercle.* C. * *non poſſum pati,* iaiiſi
Quin tibi caput demúlceam: accêde huc Syre:* diliſp
Fáciam boni tibi áliquid pro iſta re ac lubens. aibſſi

* L. Prouerbiale, de negotio in quo nihil prætermiſſũ eſt.

* Blanda attrectatio.

* L. Senile blandimentum.

S. *At*

ſiſſp s. *At ſi ſcias quàm ſcitè in mentem vénerit.*

ſiſſi c. * *Vah, [gloriâre] euenîſſe ex ſenténtia!*

Na vnius [hariolare]. ^ biſſi: *in*[*vah*] *non ſit eliſio.*

ſiſſij s. *Non hercle verò, verum dico.* c. *dic, quid eſt?*

{ ſiijſp ſ } s. *Tûi Clitiphônis eſſe amîcam hanc Bácchidem*

aſſbſi *Menedémo dixit Clínia, & ea grátia*

ſſ iſſ i *Secum adduxîſſe, ne tu id perſentîſceres.*

ſſdſſp c. *Probé.* s. *dic ſodes.* c. *nimiùm, inquam.* s. *immo ſic ſatis.*

ſſſaſi * *Sed porrò auſcúlta quod ſúpereſt falláciæ.*

{ ſi×ſip ſiſ } *[Seſe ipſe dicet] tuam vidiſſe fíliam:* R. *Al.* [*Seſe dicet*], ſſiſip.

{ ſaaſſd ddſſip } *[Eius ſibi complácitam] formam, poſtquàm aſpéxerit:*

ſaſaſp *Hanc ſe cúpere vxôrem.* c. *modò quæ inuênta eſt?*

s. *eam: &*

ijſdſp *Quidem iubêbit poſci.* c. *quámobrem iſtuc Syre!*

ſdſiſp *Nam prorſus nihil intélligo.* s. * *[vah,] tardus es.*

Mu. [*hui*], ^ *tum in eo h vim habet conſonantis*, ſdſiſp.

ſſdbſi c. *Fortáſſe.* s. *argéntum dábitur ei ad núptias:*

ſiſijp *Aurum, atque veſtem, quî: tenéſne?* c. *cómparet?*

ijbiſi s. *Id ipſum.* c. *at illi ego neque do, nec [ſpóndeo.]*

ddſiap s. *Non! quámobrem?* c. *quámobrem! me rogas! [hómini!]* s. *vt lubet.*

R. *Al.* [*homini fugitiuo?*] *tum o non eliditur in*[*fugitiuo*], *eritque octonarius*, ddſiaaiptal. [*vt homini fugitiuo?*] ddſibdſp. *al.* [*homini fugitiuo dabo?*] ddſiaa×p: *al.* [*homini darem illam fugitiuo?*] *tum fuerit hypercatalecticus*, ddſiaidſp.

{ ddſxſi ddſd } *Non ego: [perpétuò] dicêbam, [vt illam illi] dares,*

ſiſiai *Verùm vt ſimuláres.* c. *non mea eſt ſimulátio:*

adſiſi *Ita tu iſtæc tua miſcêto, ne me admíſceas.*

ibſdſp *Egón' [cui] datûrus non ſim, vt ei [ſpóndeam!]*

G. [*cui*] *diſyllabum vtraque ſyllaba correpta. Al.* [*deſpõdeam*] ^ *tunc legendum initio verſus*[*Ego cui*], aiſaſp.

ſdſdſi s. *Credêbam.* c. *minimé.* s. * *ſcitè póterat fieri:*

aaſdij *Et ego hoc, quia dudum tu tantópere iúſſeras,*

{ ſſibſi ſ } *Eò cœpi.* c. *credo.* s. *céterùm équidem iſtuc Chreme*

Aequi

* L. Cum geſtu ac riſu pronunciãdũ.

Ironicôs verũ dicit. Nam per eam veritatẽ ſenes falluntur. [1] & eſt executio propoſiti cõ filii apud Cliniam. In hoc autẽ vertitur fallacia, quòd id quod verũ eſt, tanquam fictũ ſenes credunt.

* Altera fallaciæ pars.

Mu. [*Sibi complacitam eius*], aalſſp.

G. *Alij transferunt* [*&*] *in ſequentẽ verſum: tũ creticus, primo loco, vel legẽ lum* [*Equidem*], aſſdſp.

* Increpat Chremetis tarditatem.

G. *Al.* [*deſpondeo*]. ij×ſſi: *ſed perperam. Deſpondet enim pater puellæ, deſpondet pater adoleſcentis.* *Mu* [*ego nec do, nec deſpondeo*], ijaſſi.

R. *al.* [*in perpetuũ*]. *ſed perperam.* xdſxſi: *al.* [*perpetuum*]: *al.* [*perpetuum*], *vt ſit aduerbium.*

Mu [*illam illi vt*]. ddſſſi.

* V. A' facili.

Ab authoritate Chremetis comis locutio.

Aequi boníque fácio. C *atqui tum máximè* ſbſſſ
Volo te dare óperam vt fiat, verùm ália via. abſſai

• Mira arte argento emũgit ſenem. & L hîc fretus agnitione Antiphilæ perficit fallaciam; quam antè fruſtra apud Chremetem tentauerat in Menedemum.

S.*Fiat, quæratur áliud:* * *ſed illud quod tibi* {ſſbxſi ſſbſ}
Dixi de argénto, quod iſta debet Bácchidi, {ſſxiſi ſſſ}
Id nunc reddêndum eſt illi: neque tu ſcilicet ſſdſp
E'o nunc confúgies, Quid mea? num mihi datum eſt? {Cdſidi ſ}
Num iuſſi? num illa oppignerâre fíliam

Soluit rationes obiiciendas.

Meam me inuito pótuit? verùm illud Chreme iſiſſi

R. *Aliàs* [*iniuria*], ſſſi.

Dicunt, S Y R V S *Summum ſæpe ſumma [malítia] eſt.* ſſibi
C. *Haud fáciam.* S. *immo, álijs ſi licet, tibi non licet.* ddſiap
[In lauta te, & bene aucta parte omnes putant.]
G. Al. [*Omnes te in lauta & bene aucta parte putant.*] *ſed corruptè. nam metrum non conſtat.* MU [*Omnes in lauta te, & bene parte aucta putant.*] ſſſaſi: ſſiſſi

• L. Hoc conſiliũ Syri pertinebit ad prodẽdã nequitiã Clitiphonis. & eſt vltima occaſio epitaſeos.

C. *Quin égomet iam ad eam déferam.* S. * *immo, fílium* ddſiſp
Iubê pótiùs. C. *quámobrem?* S. *quia enim in [hunc] ſuſpício [eſt]* *G. Al.* [*hunc ſuſpectio*]. MU *Al.* [*eum ſuſpicio*], ddaſi. ddiſi
Translâta amôris. C. *quid tum?* S. *quia vidébitur* ſiſdip
Magis verisímile id eſſe, cùm hic illi dabit: {Cbijſp a}

Conficiam, pro efficiã, verba celeritatem indicantia.

[Simul] confíciam facíliùs ego quod volo. *G. Al.* [*Et ſimul*], *ſed corruptè.* A ddbij: *vel eliſo l in* [*ſimul.*] dddbij. iddbij

Perſuaſus Chremes argentum exhibet.

Ipſe ádeò adeſt: abi, effer argéntum. C. *éffero.* diiiſi

ACT. IIII. SCEN. VI.

ARG. V Syrus paulò antè Clitiphonem abire iuſſerat, vt à patre priùs argentum extorqueret, quàm peccatum filii innoteſceret. Inuitus fecit adoleſcens, amicam derelicturus. Nunc cùm redit ſtomachabundus, quòd hactenus non potuerit amica frui, ſeriò expoſtulat cum ſeruo: P atque ita mirè à Poëta proponitur ſpectatoribus amantis inconſtantia: facillimo tamen momento excandeſcentis animum Clitiphonis Syrus quàm leniter demulcet, V cùm paratum argentum H & Bacchidem apud Menedemum eſſe intelligit: P ſimúlque quibus moribus verbiſque vti debeat apud patrem præſcribit. V Eſt ergo partim expoſtulatoria, vel μεμπτικὴ, partim verò παραμυθητική. *Theſes.* 1 Nulla non res, quam inuiti facimus, difficilis eſt. 2 Moleſtiſsimum eſt adoleſcentibus amica priuari. 3 Maxima eſt amatorum inconſtantia, irati facillimè ſpe alicuius rei oſtenſa placantur.

Verſ. gen. Senary ſiue iambici trim. acat.

CLIT.

CLITIPHO. SYRVS.

ſdſſap *NVLLA EST *tam fácilis res, quin diffici-lis ſiet,*

* V. Exordium eſt καθολικὸν & γνωμικὸν. Difficile eſt quicquid inuiti facimus. éſtque ſiet.

{ ſdſxij ſdſſ *Quam inuítus fácias: vel me hæc dĕambulátio*

ſiſſp *Quàm non laborióſa, ad languôrem dedit.*

{ ſxdiſi ſd *Nec quicquam magis nunc métuo, quàm ne de-nuò*

•ſiſſp *Miſer áliquò extrûdar hinc, ne accêdam ad Bác-chidem.*

ſdſaſp *[Vt te omnes équidem] dij, deǽque, quantùm eſt Syre,* *Muretus tollit [que], ſdſiſp. R [Vt te quidem omnes], ſiſaſp.*

* Imprecatio nimium inconſyderati amantis.

Mu. [Cum tuo iſtoc].

^ *ſed verſus non conſtat.*

ſſſſ i *[Cum iſtoc] inuénto, cúmque incœpto [pérdiunt.]*

{ ſaſſip d dſ *[Huiúſ modi mihi] res ſemper commíniſcere,*

Al. [perduint.]

Al. [mihi huiuſmodi, ſiſſip: vbi [Mihi] monoſyllabum eſt, ac totum eliditur. Bemb. [Huius] mihi, ſiſſip.

* C. Terribiliter pronuntiandum.

Bemb. [u hinc], vt ſit indicatiuus [is] pro imperatiuo [i]: vt, Bono animo es, pro eſto.

iſaſſp *Vbi me* excarníſices.* S. *[i tu hinc,] quò dignus es.*

ſbſiſi *Quàm penè tua me pérdidit protéruitas!*

{ ſiadſi ſibbai C.* *Vellem hercle factum: ita méritus.* S. *méritus! quómodo?*

* V. Votum à iuſto vel merito eius.

ſſdſij * *Næ me iſtuc ex te priùs audíſſe gaúdeo,*

* V. Minatur, ſed non ex animo, ſe pecuniam illi non traditurum.

ſiſiſi *Quàm argéntum habéres, quod datûrus iam fui.*

bſddſi C. *Quid ígitur dicam tibi vis! abiiſti, mihi*

iſſdſp *Amícam addúxti, quam* non líceat tángere.*

* C. Ingens amantis ardor.

ſſsbſi S. *Iam non ſum irâtus.* ſed ſcin' vbi nunc ſit tibi*

* V. Gratulationis exultatio.

{ aaſeſp aaſea *Tua Bacchis?* C. *apud nos.* S. *non.* C. *vbi [igitur?]*

Muretus tollit [tua].

S. *apud Cliniam.* *G. [ergo?] aaſiſp: & eliſo d in [apud], aaſiap.* dſdbſp.

abſdſi C. *Péru.* S.* *bono ánimo es: iam argéntum ad eam déferes,*

* V. Conſolationis propoſitio.

{ adſſad ſaſſip *Quod ĕi pollícitus.* C. *garris: vnde id?* S. *[à tuo patre.]*

Muretus [à patre.] adſſip.

ſſiſip C. *Ludis fortáſſe me.* S. *ipſa re experíbere.*

aſbdip C. *Næ ego fortunâtus homo ſum: déamo te Syre.*

Muretus antepenultimum, penultimo loco poſuit. & contrà. rurſus alij eos ſic legũt, [S. Qua cauſſa id fiat. caue quicquam admiratus ſies.]ſſaſſi. [Sed pater egreditur. obſecundato in loco.]ddiiſi. In priori verſu [ſiat] pro mono ſyllabo habetur, niſi, vt quidam habent, legas. [Qua cauſſa id fiat, caue quidem admiratu' ſis:]ſſdiſi.

[Qua cauſſa id fiat, obſecundâto in loco. ſſiiſi
S. *Sed pater egréditur. cauè quicquam admirâtus ſis:]* dddſſi
Quod imperàbit, fácito: lóquitor paúcula. i;dbſp

ACTVS IIII. SCENA VII.

ARG. [V] Chremes iam perſuaſus à Syro filiam Antiphilam oppigneratam, redimendum eſſe prompta pecunia iubet, [L] quam tradit Clitiphoni deferendam ad Bacchidem, [V] nihil mali ſuſpicans. Poſteà eadem expoſita, rationem ſubducit quantum inſumendum ſit in puella iam nubili. Prior pars eſt mandatoria, poſterior eſt in computatione querimonia.

Theſes. 1 Parentum ea eſt στοργὴ φυσικὴ, vt etiam nolentes ſuos redimant. 2 Senes Chremetes ferè ſimiles ſui ſunt, id eſt, auari. Itaque anteà præcepit. vt ſi filia parta eſſet, exponeretur. [M] Senilem animum ad auaritiam propenſum, ac pecuniarum ſuppoſitionem, hæc ſcena exprimit. Senex naturaliter fit auarus, & ratiocinatio impenſarum, illorum eſt qui amant pecunias, Ariſtoteles in quinto libro Ethices ſic ait. Senectus & imbecillitas omnis auaros efficit, éſtque omnibus inſita magis quàm prodigalitas. Plerique nâque cupidi ſunt magis pecuniarum, quàm ad dandum procliues. Et loquens de magnifico dicit. Hic cum voluptate & ſine parſimonia erogat. Exacta nanque ratio ad puſillanimitatem nimirum attinet, atque potiùs quonam pacto pulcherrimum fuerit opus, quàm quanti conſtet, conſyderabit. *Verſ. gen. Senarij.*

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

Audacia & arrogantia ſerui herili filio, heróque ipſi imperantis.

VBI *Clitipho nunc eſt?* S. *eccum me, inque.* CLI. *[eccum hîc tibi.]* aaſſſi

G. *Vide num legendum [eccum tibi.] nam Valla authore, Eccum eſt ecce hic illum.*

C. *Quid rěi eſſet, dixti huic?* S. *dixi pléraque ómnia.* { ſſiip / ſ }

* B. Increpãtis eſt. Conuenit in ignauum, ſtupidũ, brutúmque hominẽ.

C. *Cape hoc argéntum, ac defer.* S. *[hei,]* * *quid ſtas lapis!* iſſiſp

Alias [i:] al. [ij:] pro i.

Quin áccipis! CLI. *cedo ſané.* S. *séquere hàc me ócyús.* ſadſp

Tu hîc nos, dum eximus, intéreà opperíbere: ſſiaip
Nam nihil eſt, illic quod morêmur diútiús. { dſſiap / dſſiſ }

* Tenax conqueritur de dãno per filiam aucto. [L] ad ſpectatores.

C. * *Minas quidem iam decem habet à me fília,* ijdiſp
Quas pro" *aliméntis eſſe nunc duco datas:* diſiſi
Haſce ornaméntis conſequêntur áltera. ſſſiii

† V. Epiphonema eſt de improbis hominũ moribus, vel de prauitate mundi.

Porrò hæc talénta dotis appóſcent duo. ſiiſi
* *Quàm multa iniúſta ac praua fiunt móribus!* ſſiſp
Mihi nunc relictis [ómnibus,] inueniêndus eſt aiſaai

Al. [rebus,] aiſiai.

A'liq

aiſbſp *A'liquis,labôre inuênta [mea] cui dem bona.* *Al.*[*meo*],aiſaſp.

ACT. IIII. SCEN. VIII.

ARG. [H] Menedemus annuntiat Chremeti, Cliniam ambire filiam eius vxorem. [Z] & hoc longè facetiſsimum eſt in hac fabula, quòd arte Syri,ambo ſenes de re vera errant. [V] Eſt igitur hic παραινετικὴ ad cognoſcendum Chremetis errorem, qui non ſolùm errat, verùm etiam Menedemum vera loquentem in errorem ducit. Nam confecto argento & iam ablato per Syri fallaciam, reliquum eſt,vt Chremes, qui hactenus ſibi placens non deſipere viſus eſt,errorem deprehendat. [P] dum enim Menedemum credit per Syrum decipi,ipſemet planè per ſuos illos. Syrum & Clitiphonem deluſus eſt. [V] Eſt igitur hîc ad ſummam ἐπίτασιν gradus:& principium huius ſcenæ eſt de cataſtrophe rerum Cliniæ. *Theſes.* 1 Parentum ex liberorum reſipiſcentia magna eſt felicitas. 2 Amatores ad matrimonium pelliciendi ſunt,quod conſilium Terentianis Comœdiis nimis familiare eſt. [M] Paternam lætitiam ex filiorum educatione,ac credulitatem ſenilem,quæ facilè decipitur, cùm veris faueat ſuis,hæc ſcena exprimit. Bono patri ac ciui, pari, & æquo iure cum ſuis popularibus viuere cupienti,recta filiorum educatione nil debet eſſe antiquius,vt ſe dignus adoleſcat & patria:itaque adhibenda eſt à primis annis diligentia,quoniam,vt inquit Horat Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu.Et Plato in quarto de Republ.ſic ait, Apparet quale fuerit cuiuſque puerilis educationis initium,talia fore etiam quæ ſequuntur.

Verſ.gen.Et hi Senarij ſunt,ſiue iambici trim.acat.

MENEDEMVS. CHREMES.

Senſim pergit eò, vt palã fiat erraſſe Chremetem, vt in epitaſi fabulæ omnia ſeruulũ conſilia fallant.

ſiſſſp *MVLTO' ómnium nunc me fortunatíſſimum
ſiijſi Factum puto eſſe gnate,cùm te intélligo.
aiſſſi [Reſipîſſe.] C. vt errat! M. te ipſum quærêbam Chreme: *Mu.*[*Reſip.ſcere.*]aaſſſi.
ſiſidp Serua quòd in te eſt filium,& me,& famíliam.*

* V. Alloquitur filiũ abſentem: A vel certè domi adhuc reſidentẽ,cùm ipſe foras egrediatur.

adſdſp C. *Cedò,quid vis fáciam? M. inueniſti hódie filiam.*
ſiſiſp C. *Quid tum? M. hanc [ſibi vxôrem] dari volt Clínia.* *Mu.*[*vxorem ſibi*], ſſdiſp.
ſdiſſp C. * *Quæſo [quid tu hóminis es!] M. quid? C. iámne oblitus es* *Mu.*[*quid hominis es?*] ſbiſſp.
ſſſſi *Inter nos quid ſit dictum de fallácia,*
aiſſſi *Vt ea via abs te argéntum auferrêtur!* M. *ſcio.*
adiſſi C. *Ea res nunc ágitur ipſa.* M. *quid dixti Chreme!*
ſſſſi *[*C. *Erráui:ſic res acta eſt.* M. *quanta ſpe décidi!]*

* L. interrogatio obiurgãtis. C *Quæſo* modo obiurgatorium eſt.

Credit ſe intelligere fallaciam.

*E. [Errauí] prima ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem.
R. Al. [Errauí:res acta eſt. quanta de ſpe decidi!] vt addatur [de] & tollatur [ſic],ſintque omnia hæc verba Menedemi. Si [de] quoque tollatur,verſus probè conſtabit.*

* L.Ironia.
Mu.[Et quidem iſtac, quæ eſt apud te],xſiſij.
Poteſt x&] à ſuperiore verſu pendere. ſſiſip.
Al.[deſponderim.] ſiſſp.

C.* *[Immo hæc, quæ apud te eſt,] Clitiphônis eſt* ſſiſij
Amîca. M. *ita aiunt?* C. *& tu credis?* M. *ómnia.* ijſſip
C. *[Et] illûm aiunt velle vxôrem, vt cùm [ſpopónderim,]* { ſſſip / a
Des qui aurum ac veſtem, atque ália, quæ opus ſunt, cómparet. ſſdaſp
M. *Id eſt profécto: id amica dábitur.* C. *ſcilicet* iiadſp

L. *Daturum*, ſub. ſcias, per eclipſin.

Datûrum. M. *[vah. fruſtra igitur gauiſus] miſer.* iſdſſp
Mu.[ah, fruſtra igitur gauiſus ſum,] jiſaſſp.
Quiduis tamen iam malo, quàm hunc amittere. ſiſiſp
Quid nunc renúntiem abs te reſpônſum Chreme, ſiiſſi
Ne ſéntiat me ſenſíſſe, atque ægre ferat? ſiſſp

* Corripit patrem de nimia indulgentia. [L] Repetitio eiuſdem verbi ad indignationẽ obiurgantis.

C.* *Aegré! nimiùm illi Menedême indúlges.* M. *ſine:* ſdſſp
Incœptum eſt: pérfice hoc mihi perpétuò Chreme. ſſiaai
C. *Dic conueniſſe, egíſſe te de núptiis.* ſſiſi
M. *Dicam: quid déinde?* C. *me factûrum eſſe ómnia.* ſiiſſp
Génerum placêre: poſtrémò étiam ſi voles, aiidſi

* C. Hoc mirificè placebit Cliniæ.

* *[Deſpônſam] quoque eſſe dícito.* M. *hem, iſtuc volúeram.* ſaijdp
G.[Sponſam], ſiji dp.

* V. Suadet ab occaſione & facili.
* L. Prædictio ominantis, & mox conſilium.

C.* *Tantò ócyus te vt poſcat, & tu id quod cupis,* ſiſiſp
Quàm ocy'ſſimè vt des. M. *cúpio.* C.* *næ, tu propédiem* ſidjdp
(Vt iſtam rem vídeo) iſtius obſaturábere. jſaaap

R. Al.[ita vt], ſed perperam. ijſſſp.

Sed hæc [vtut] ſunt, cautim, & paulâtim dabis, ijſſſp
Si ſápies. M. *fáciam.* C. *abi intró: vide quid póſtulent.* { ddiſſi / ddid
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. *ſanè volo:* aiſiſi
Nam [te ſciente fáciam] quicquid égero. ſiſiſj

Mu.[te ſcientem faciam:] pro, te cõſulam te certiorem faciam, ſidſij.

ACT. V. SCEN. I.

ARG. [C] Quia iam ad exitum properat fabula, fallacia detegitur per Menedemum. [V] Is enim ad Chremetem iterum prodit, poſtquàm filio futuras eſſe nuptias annunciarat. Lætus verò eſt valde, quòd nihil iſtorum quæ Chremes futura prædixerat, intellexerit conari filium

lium & ſeruum. Narrat igitur Chremeti totum negotium ordine, & audita & viſa in ſuis ædibus. Sed inter narrandum Chremetem ſubinde exagitat non ſine ſuauitate, diſsimulans ſe intelligere negotium, & quaſi confirmans opinionem patris de Clitiphone. Ad extremum autem, ſignorum commemoratione eò perducit eum, vt fateatur Chremes ſe turpiſsimè falſum eſſe. Sic re ipſa cognita multò impotentiùs filio iraſcitur, quàm anteà Menedemus. Sed hic illum reuocat, & admonet vt ſuorum ſit præceptorum memor, de non obiurgandis nimiùm liberis. Poſteà negotium expeditur de nuptiis, atque fit denique epitaſis rerũ Clitiphonis diuturnior, & aliud conſilium initur, vt adoleſcens à Bacchide abſtrahatur. Eſt admodũ miſta. Prima pars eſt cõuitiatoria, ſed planè εἰρωνικά. Deinde eſt μεμπτικὴ, cùm ſe ipſum increpat errore cognito, & non ſine χλευασμῷ. Eſt & παραμυθητικὴ ob conſolationem Menedemi. Poſtremò eſt συμβουλευτικά. *Theſes.* 1 In alienis oculatiores ſunt, in ſuis cæcutiunt. 2 Præceps abit ductus aut ira aut nimio amore. 3 In vtraque fortuna amicorum conſilio opus eſt. 4 Obiurgator non eſt ferendus, qui in alio vitium reprehendit, in quo ipſe deprehenditur. [M] Quoſdam rebus alienis rectè proſpicere, ſuis autem malè, docet hæc ſcena. Quiuis nanque aliena deſpicit nullo affectu impeditus, ſed liberè iudicans. In re autem propria fertur præceps, ira ductus, aut amore nimio. Quapropter tam in ſecundis rebus, quam ad voluptatem fluentibus, amicorum conſilio opus eſt, & illorum authoritati plurimùm tribuendum eſt, ne id in nobis deprehendatur, quod ipſi in aliis comprehendimus. Quapropter Cicero in prima Actione contra Verrem ſic ait, Nihil eſt quod minùs ferendum ſit, quàm rationem vitæ ab altero repoſcere eum, qui non poſsit ſuæ reddere. Et in quinta ſic ait, Omnia poſtremò quæ vindicaris in altero, tibiipſi vehemẽter fugienda ſunt. Etenim nõ modò accuſator, ſed ne obiurgator quidẽ ferẽdus eſt is, qui quod in alio vitium reprehendit, in eo ipſe deprehenditur. *Verſ. gen. Quatuor & triginta primi, & ſexageſimusſeptimus cum ſequentibus ad finem vſque ſcenæ ſunt trochaici tetr. cat. Reliqui ſunt ſenarij ſiue iambici trim. acat. nempe triceſimuſquintus cum vno & triginta ſequentibus.*

MENEDEMVS. CHREMES.

aſſb:ſt- EGO *me non tam aſtûtum, neque ita perſpicâcem eſſe, [id] ſcio:* *E. Al. [certò]. [C] quod verſui repugnat.* — Facetũ exordium ſtultitiã Chremetis declaraturum. [L] & totum ironicum eſt.

aſabſſt- *Sed hic adiûtor meus, & mónitor, & præmonſtrâtor Chremes,* *Poteſt hic cenſeri iambicus, iſddiſſi.*

dſſſſv *Hoc mihi præſtat: in me quiduis harum rerum cónuenit,*

ſſſſtav *Quæ ſunt dicta in ſtultum, * caudex, ſtipes, áſinus, plúmbeus:* — *Conuitia in ſtultum. [L] Metaphoræ prouerbiales in ſtupidos & parũ intelligentes.

{ Cſdiſatv / atſb } *In illùm nil poteſt: nam exúperat eius [ſtultítia, hæc ómnia.]* — *Mu. [ſtultitia omnia hæc.] Ctſbſdt- : vel atſbſdt-: vel iſidiſai.*

ataſtſv C. *Ohe. iam déſine deos vxor gratulândo obtúndere,* — *Al. [aſtutia omnia hæc.] [A] Ctſbxtt-. & eliſo l in [illũ] atque s in [eius], atſbſtt-.*

{ ſſſnat- / ſſſaſ } *Tŭam eſſe inuêntam gnatam: * niſi [illŏs ex tŭo] ingénio iúdicas* *Mu. [ilos tuo ex] [A] ſed verſus non ſanatur. Cſſaſat-: vel ſſſaſat-.* — * Ingeniũ Soſtratæ ſtupidũ notat.

{ xſſbaſt- / ſ } *Vt nĭhil credas intellígere, niſi idem dictum eſt cénties.* — L. Faceta ironia.

G. [interim quid] aaſſſſt-: vel eliſo d in [Sed] & in [quid], tſſiſit-. Mu. [Sed quid iamdudū interim illic gn.] ſſtſſ.t-.

Sed [quid interim] illic iandûdum gnatus ceſſat cum Syro? {tſſſſtd

M. Quos ais hómines Chreme ceſſare? C.* [ēhem,] Menedême áduenis! {tbtſaat- tbtſſ

Mu. [h em.]

*Gaudium de aduentu ſenis.

Mu. [nuntiaſtin?] dtſſttv.

Dic mihi Clinia, quæ dixi, [nuntiaſtíne?] M. ómnia. dtſſtſt

C. Quid ait? M. gaudêre ádeò occœpit, quaſi qui cúpiunt núptias. aſaſaat-

* Interiectio profuſi cachinni.

C.* Ha, ha, hæ. M. quid riſiſti! C. ſerui venêre in mentem Syri aſſſſt-

* L. Amplificatio à minori. nā ſi voltus, quantò magis animos?

Fingit, Metaphora à figulis.

Veterator, qui vetus eſt in aſtutia.

Callíditátes. M. itáne! C.* voltus quoque hóminum fingit ſcelus. dſbſbſt

M. Gnatus quòd ſe aſsímulat lætum, id dicis? C. id. M. [idem] iſtuc mihi ſſaſat-

R. Al. [itidem] ſſaſdat-.

Venit in mentem. C. veterâtor. M. magis, ſi magis noris, putes {tſdſſtt- tſdſaa

G. [prius hoc], aſſſxſt: vel aſſiaſt-: & [prius] diſyllabo remanente, aſſiaſt-

G. [ſponſam nuntiaſti filio ſcio], ſaaſſtt-, vel ſic ſaaſſt-, vt [nuntiaſti] ſit triſyllabum.

G. [vti], ſſidſtt-.

Mu. [aurum, atque ancillas opus eſſe, argentum vt dares].

ſſſaſt-.

Al. [&], ſſttſſt-: vbi [nihil] monoſyllabum eſt.

Ita rem eſſe. C. ăin' tu! M. quin tu auſcúlta. C. mane, [hoc prius] ſcire éxpeto, {aſſſaſt- aſſſaſ

Quid perdíderis. nam vbi [deſpônſam nuntiáſti filio,] ſaaſſt-

Contínuò inieciſſe verba tibi Dromônem, ſcilicet dſtbſſ

Sponſæ veſtem, aurum, ancillas, opus eſſe argéntum [vt] dares. ſſſdſt-

M. Nôn. C. quid non! M. non inquam. C. [neque] ipſe gnatus! M. nihil prorſus Chreme. ſſtaſſt-

Magis vnum étiam inſtâre, vt hódie conficerêntur núptiæ. aatadſt-

C. Mira narras. quid Syrus mĕus! ne is quidē quicquam! M. nihil. {tſtaſſt tſtſ

C. Quámobrem! M. néſcĭo équidem: ſed te miror, * qui ália tam planè ſcias: {ataſſbſt- adſſdſſ-

* C. Faceta & pulchra ironia in eū qui deceptus eſt.

Sed [ille tuus] quoque Syrus idem miré finxit filium. {aabſſſt dt

Mu. [ille tuum]. G. [Syrus ille tuum quoque], ddtſſſtv: vel [tuum Syrus ille quoque], tddſſſtv: vel [tuum quoque ille idem Syrus], ttſtſſtv: & eliſo s in [Syrus] ttſdſſtv.

ſaabtſt- ſtdæ *Vt ne [paúlulum quidem'] ſubóleat, [ſeſſe amícam] hanc Clíniæ.* *Mu.[amicā eſſe],^ſed verſus ita non ſanatur,ſtabait-.*

attſſia- attſſit C. *Quid ais!* M. * *mitto iam oſculári,atque amplexári:id nihil puto.*

atdſſtu t C. *Quid' eſt, quod ámpliùs ſimulêtur?* M. *vah.* C. *quid eſt!* M. *audi modó.*

ttſltſt- * *Eſt mihi v'ltimis conclâue in ǽdibus quoddam retro:*

ſſſſſt- *Huc eſt intrò latus lectus,veſtiméntis ſtratus eſt.*

ſſſſat- C. *Quid poſtquam hoc eſt factum?* M. *dictum, factum:huc ábiyt Clitipho.*

ſbſtſt- C. *Solus!* M. *ſólus.* C. *tímeo.* M. *Bacchis conſecûta eſt ílico.*

ttbaːatu C. *Sola!* M. * *ſóla.* C. *périj.* M. *vbi abiêre intrò, operuêre óſtium.* C. *hem,*

tdtſſtu *Clínia hæc fíeri vidêbat?* M. *quid ni! [mecum vnà] ſimul.*

aijdſi f C. * *Fílij eſt amîca Bacchis Menedême:óccidi.*

aijſdp M. *Quámobrem!* C. * *decem diêrum vix mihi eſt família.*

C.diſi ſi M. * *Quid' iſtuc times,quòd' ſille ópera amico] dat ſuo!* *Mu.[operam amico ille],Ci-ſij: vel ſibſij.*

ſaſiai C.* *Immo quòd amicæ.* M. *ſi dat.* C. *an dúbium id tibi eſt!*

dſſſſi *[Quenquam ánimo tam commúni] eſſe aut leni putas,*

ſaſadi *Qui ſe vidênte amîcam * patiâtur[ſuam!]* M. *ha" ha",ha.* *Glareanus tollit[ſuā], iidai. nā in[ha, ha,ha] nihil eliditur.*

ſbiſi *Quídni,quò verba facíliùs dentur mihi?*

ſdddſi C. *Derídes!meritò mihi nunc ego ſuccénſeo:*

ſiaſſp *Quot res dedêre,vbi póſſem perſentíſcere,*

iaſſai id *Niſi eſſem[lapis'.] quæ vidi!væ míſero mihi.*

ſijſſi *[At ne illud haud inúltum(ſi viuo)ferent.]*

ſldſſp * *Nam iam.* M. *non tu te cóhibes!non te réſpicis!*

G. *Hic erit hypercatalecticus, ſi creticus & amphibrachys non admittuntur, vel legēdum [paulū quid].* iſtbtſt-.

* Occupatio. C color Rhetoricus. L præteritio ad augendum.

* Aperit fallaciam. L Narratio.

* Argumētū quintæ amoris lineæ. quod ſola cum ſolo fuerit.

Mu.[vnà mecum] tdtſſitv.

* Exclamatio dolentis intellecta filii nequitia.

* L.Extenuatio.

* Honeſta in re turpi inſultatio in ſenem.

* L. Correctio indignantis.

R.Al.[Quēquámne animo tam comi], ſaſſſi.

* C.*Pat.ſuam,* Subaudi Subagitari.& eſt honeſta & verecunda eclipſis in re turpi.Virg. Nouimus & qui te,

Mu.[lapis?]

R.[Anne ill.h.i.ſ.v.ferent?][ſed deprauaté.

* Chremes indignatur in ſeipſum

Non ſibi ego exémpli[ſatis] ſum! C. præ iracúndia dſxſſi dſd

R. Al. [tibi exempli] ^ tum in, tibi] non fit eliſio, & in [ſatis] eliditur s, didiſi.

Menedême, non ſum apud me. M. **téne iſtuc loqui!* aiiſſi

Nónne id flagítium eſt, te álijs consílium dare, ſddiap

** Foris ſápere, tibi non poſſe auxiliárier!* ibaſap

C. *Quid fáciã?* M. **id quod me fecíſſe aiébas parũ:* dſſiſp

** Fac te eſſe patrem ſéntiat: fac vt aúdeat* ſiſiap

Tibi crédere ómnia, abs te pétere, & póſcere, aijdſp

Ne quam áliam quærat cópiam, ac te déſerat. dſiſp

C. ** Immo ábeat pótiùs multò quouis géntium,* ddſſſp

Quàm hîc per flagítiũ, ad inópiã rédigat patrem. ſbbiap

Nam ſi illi [pergam] ſuppeditâre ſúmptibus ſſſàip

*Menedême, *mihi illæc verè ad raſtros res redit.* aaſſſp

M. *Quot [incõmoditátes hac re accípies,] niſi caues.* caiſdi ſ

R. incommoda tibi in hac re capies,]idaddi.

Diffícilem oſténdis te eſſe, & ignóſces tamen dſſiſp

Póſt! & id ingrâtum. C. *ah, neſcis [quàm] dóleam.* diſſap

M. *vt lubet.*

*Quid hoc, quod [rogo.] vt * illa nubat noſtro? niſi quid eſt,* caſddi ſ

Mn. [volo.] id eſt, cupio: vt nõ voluntatem modò, ſed deſyderium etiam declaret.

Quod [manis.] C. *immo & gener, & affines placẽt.* ſſdiſi

M. *Quid dotis dicam te dixiſſe fílio?* ſſiſij

*Quid * obticuíſti!* C. *dotis!* M. *ita dico.* C. *ah.* M. *Chreme,* iaſbſi

Nequid vereâre, [ſi minùs eſt, nihil dos] mouet. ſaiaſp ſaiaſ

G. Al. [ſi eſt minùs, nihil nos dos]. al. [ſi minus, nihil dos nos], ſaaxſp: & eliſo s in [minùs] ſicut aque in [nihil] ſinæreſi, ſaiaſp.
^ Cæterum [ſi minùs eſt] poteſt referri ad præcedentia vel ſequentia.

C. *Duo talenta, *pro re noſtra, ego eſſe decréui ſatis:* bſſtſtv

** Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſaluum eſſe, & rem, & filium,* bdſſſſtv

Me, mea ómnia bona doti dixiſſe illi. M. *quam rem agis?* tbſſſv

C. *Id mirári te ſimulâto, & illum rogitâto ſimul,* ſſd ſatv

Quámobrem id fáciam. M. *quin ego verò, quámobrem* aadſaat-

---

* L. Opportuna reprehenſio qua tangitur ſcopus fabulæ.

* L. Prouerbiale eſt.

* Recolit ac retorquet conſilium datum.

* L. Cõſilium Menedemi.

* C. Hoc terribiliter pronuntiandũ: & verba propriè rigidi & aſperi patris.

Mn. [pergo], ſſiaip.

* L. Prouerbiali figura alludit ad raſtros Menedemi, de quibus initio fabulæ: alioqui ad reſtim rediit, dicturus erat.

R. Al. [quid] pro quãtum, vel propter quid.

* L. Conficiuntur Cliniæ nuptiæ, ad abſoluendum cataſtrophen huius partis fabulæ.

Mn. [malo.]

* C. Tacemus conſilia, reticemus dolores, obticemus quorũ nos pudet.

* B. Pro re n. pro meis facultatibus. Tacitè rem ſuã familiarẽ extenuat.

* L. Conſilium ad perturbandum Cliphonem. & eſt œconomia ad ſequẽtem ſcenam.

rem id fácias, néſcio.

bɑſdſt– C. *Egóne!* vt ſcius ánimum, qui nunc luxúria, & laſciuia* *Mu.* [*illius*], bdaſdſt–. — * L. Ratio conſilii ab vtili & honeſto: népe vt corrigatur Clitipho.

ttſaſſtv *Diffluit, retúndă, rédigă, vt quo ſe vortat, néſciat,*

aſbſbat– M. *Quid* [*agis!*] C. *mitte, ac ſine me in hac re gérere mihi morem.* M. *ſino.* — C. [*au?*]

bdtbſſtv *Itáne vis?* C. *ita.* M. **fiat.* C. *age iam vt vxôrem accérſat,* [*paret.*] *Mu.* [*paret Se. hic.*] — * C. Conceſtio irati aduerſus pertinacem.

atſſſtv * *Hic,* [*ita vt líberos eſt æquum dictis confutábitur.*] — * Nouum periculum Clitiphonis, ne motus illi ſuperiores repente cóſileſcant.

tdbſaſt– * *Sed Syrum.* M. *quid eum?* C. *egóne!* [*ſi viuo, ádeò exornâtum dabo,*]

aſſſbſt– *A'deò depêxum,* [*vt dum*] *viuat, meminerit ſemper mei:* *Al.* [*vſque vt dum*], aſſidiſi. [R] *al.* [*vſque dum*], *ſed id verſus non patitur.* — * L. Cóminatio per apoſiopeſin, [C] ſcilicet Puniam.

tſſaſſ.v *Qui ſibi me pro ridiculo, ac delectaménto putat.*

{dtſ-bab- / dtſida} * *Non (ita me dij ament) audêret* [*hac fácere*] *vídŭa mulíeri,* *G.* [*facere hac*], dtſſaab–. — * L. Amplificatio à minori. Prouerbium.

ſtbſtatv [*Quæ in me fecit.*] — *Al.* [*In me quæ fecit.*] ſdbſtatv. [E] *verſus perficitur ſequenti ſcena.*

ACT. V. SCEN. II.

ARG. [C] Reſtat ad tranquillitatem rerum omnium, vt Clitipho verbis patris perterritus, in viam redeat, & Bacchide relicta, vxorem ducat. [V] Itaque Chremes vt filium perterrefaceret, adornat exhæredationem. [L] éſtque hoc ſummum Clitiphonis periculum. [V] Qua re ex Menedemo audita, conqueritur de patris iniuria: & eſt σχετλιαςικά. Sed pater interueniens eum redarguit, cauſas conſilii ſui referens, eſt ἐπιτιμητικά. Poſtremò ſeruus in grauius ferè malum coniectus inuenit conſilium [P] aliud Clitiphoni [B] callidum, quo cataſtrophen, id eſt, exitum, euentúmque negotii machinatur: [V] vbi συμβουλευτικὴ eſt. [P] Deinde ad Menedemum hero ſuo non planè fidens, concedit. [V] Orditur Clitipho à querela & accuſatione de patris conſilio per interrogationem eclipticam. Propoſitio eſt, Pater vult me, vt tu refers, exhæredare. Rationem addit ex inopinato, ab ira & ἀστοργία eius, quia alieniori animo tam citò eſt à me factus, quàm pater eſſe ſolet. *Theſes.* 1 Adoleſcentuli ad meliorem frugem propoſitis damnis reuocandi ſunt. 2 Liberi præcipites in omnia vitia ruunt, niſi refrænentur certis rationibus, vel exhæredatione, vel aliis quibuſlibet. 3 Compeſcendus eſt appetitus, vti rationi morem gerat. 4 Diſciplina & iuſta educatio præſtantiores viros efficiunt. [M] Proteruos adoleſcentes caſtigandos, ac acriter propoſito damno terrendos eſſe, vt ad officium reuertantur, monet hæc ſcena. Liberè nanque adoleſcentium cupiditates lōgiùs puagantur, ad omne ſcelus impellente appetitu præcipites, niſi à ratione reuocentur. Itaque pater non aliter quàm equorum domitor, imò multò magis filium luxu diffluentem, tanquam in gyrū rationis flectere debet, vt rei domeſticæ ac publicæ, viui honoríque eſſe poſſit. Cic. in 1. Offi. loquens de temperantia ſic ait, Efficiendum eſt, vt appetitus rationi obediant, eámque neque præcurrant propter temeritatem, nec propter pigritiam, aut ignauiam deſerant, ſintque tranquilli, ac perturbatione animi careant: ex quo elucebit omnis conſtantia,

ſtantia, omníſque moderatio. Nam qui appetitus longiùs euagantur, & tanquam exultantes ſiue cupiendo, ſiue fugiendo, non ſatis à ratione cõtinentur, hi ſine dubio finem & modum tranſeunt. Relinquunt enim, & abiiciunt obedientiam, nec rationi parent, cui ſunt ſubiecti lege naturæ. Plato in IIII. de Republ. ſic ait, Educatio bonáque inſtitutio, ingenia quoque bona efficit. Et in I. de Legib. inquit, Aſſero eos qui in præſtantes viros aliquando euaſuri ſint, ab ineunte ſtatim pueritia oportere idipſum tam ludendo, quàm ſtudendo in ſingulis ei negotio conuenientibus meditari.

Verſ. gen. Primus eſt fragmentum vltimi verſus ſcenæ ſuperioris. quatuor & viginti ſequentes ſunt, item trochaici tetr. catal. Reliqui ad finem vſque ſcenæ iambici tetr. acat.

CLITIPHO. MENEDEMVS.
CHREMES. SYRVS.

Mu. [quæſo eſt]. ſibſſatv.

Clitipho relatu Menedemi ſe à patre abdicatum credit.

ITA'NE *tandem [quæſo.] Menedême, vt pater*
Tam in breui ſpátio omnem de me eiécerit áni- tdſſ:b:v
mum patris!
Quodnam ob fácinus! quid ego tantum ſcéleris ad- ſabſbſtv
miſi miſer!

* L. Purgatio ab exemplo vulgi.

Mu. [eſſe grauius], ſabraſtv.

* *Volgò id fáciunt.* M. *ſcio tibi [eſſe] hoc gráuius [mul-* ſabſaſtv
tò, ac dúrius.

Beneuolentiæ indicium.

Cui fit: verùm ego haud minùs ægrè pátior id, qui ſldſbſt-
néſcio,
Nec ratiônem cápio, niſi quòd tibi bene ex ánimo dſbabdt-
volo. CL. *hîc*

Alij [hic] in ſequentem verſum transferunt, ſed ab hoc eſt euidentium.

Patrem aſtâre aiébas? M. *eccum.* CH. *quid me incú-* ſſſſſt-
ſas Clítipho?

* L. Accuſat filium & reddit rationem facti ſui Chremes.

* *Quicquid ego huius feci, tibi proſpéxi, & ſtultítiæ* dſſaſdt-
tuæ:

Carpit filium de deliciis.

Vbi te vidi ánimo eſſe omiſſo, & ſŭáuia in præséntia adtſſt-
Quæ eſſent, prima habêre, neque conſŭlere in longi- ſtraatv
túdinem:

A neceſſario.

Cœpi ratiônem, vt neque egéres, neque vt hæc poſſes ſadſaſtv
pérdere.

* L. Pulchra traductio in pronominibus.

* *Vbi, cui décuit primò, tibi non lícuit per te mihi* aaſaaſbv
dare,
A'bij ad próximos, tibi qui erant: ĕis commiſi, & { artaſſt- / atraſ
crédidi.
Ibi tuæ ſtultítiæ ſemper erit præsídium Clítipho: bſ..dſar-
Victus, veſtîtus, quò in tectum te recépies. CL. *hei* ſſſſſt-
mihi.

CH. *Sát*

bſſſc.v CH. *Sátius eſt, quàm te ipſo hærêde hæc poſſidêre Bácchidem.*

dtſſſt– S. *Diſpéry ſceléſtus quãtas turbas concíui inſciens!* — Accuſatio ſui ipſius.

tdatcſtv CL. *E' morι cúpio.* CH. *prius quæſo diſce quid ſit víuere:* — C. *Viuere*, Cũ virtute & ratione intelligas.

bſſſſtv *Vbi ſcies, ſi diſplicêbit vita, tum iſtoc v'titor.*

btaſb.– S. ** Here, licétne?* CH. *lóquere.* S. *at tutó.* CH. *lóquere.* S. *quæ ſ iſta eſt práuitas,]* G. [*iſta prauitas.*] bta'btt–. — * Eclipſis. [1] Conatur Syrus transferre culpam omnem in ſe, vt liberet Cliphonem.

ſdſtbſtv *Quáve ſaméntia.] quod peccáui ego[a], id obéſſe huic?* CH. *ílicet,* — G. [*amentia eſt.*] ſtſſbſtv. Mu [*eſt amentia.*]ſſaſbſtv.

ſſſaſt– *Ne te admíſce: nemo accûſat Syre te, nec tu aram tibi*

{ btſaſt. bſtſaſ } *Neque precatôrem parâris.* S. *quid agis?* CH. *nihil ſuccénſeo*

tſſſdt– *Nec tibi, nec ſ huic:] nec vos eſt æquum, quod fácio, mihi.* — E. *Aliàs* [*tibi:*] dtſſdt–.

{ bttſattv bttſdb } S. *ſ A bijt, ac rogâſſe vellem.* CL. *quid'?]* S. *vnde mihi péterem cibum:* — Mu. [*Abijt. rogaſſe vellem.* CL. *quid Syre?* ,aijſibap.

abſdiiſi *Ita nos abalienâuit: tibi iam eſſe ad ſorôrẽ intélligo.*

adſſbdip CL. *ſ A'deón' rem rediíſſe vt periculum ſétiam fame mihi ſit Syre!* Mu. [*Adeóne rem rediſſe vt periculum*], [a] *ſed verſus non conſtat.* — Extremum miſeriarum fames.

vſſſſp S. *Modò liceat víuere, ſeſt ſpes.]* CL. *quæ?* S. ** nos eſuritúros ſatis.* Mu. [*ſpes eſt.*]vſaſiiſp. — * L. Riſus ab inexpectato. non habebat enim aliud quod ſubitò reſpõderet Syrus, & illud in primis augebat.

ſſdſſai CL. *Irrides in re tanta, neque me quicquam conſílio ádiuuas!*

dijiiſap S. *Immo, & ibi nunc ſum, & vſque dudum id egi, dum lóquitur pater:*

ſdiſdſp *Et, quantùm ego intellégere poſſum.* CL. *quid?* S. *non ſáberit] lóngiús.* Mu. [*abierit,*]ſ.bſſbſp. — Præ nimia affectatione intercipit ſermonem.

{ aiſſiſp aiſſiſ } CL. *Quid id ergo?* S. *ſic eſt: * non eſſe horum te árbitror.* CL. *quid' iſtuc Syre!* — * Callidũ Syri cõſilium, quo cataſtrophé machinatur, [1] dum rem ad deprecationem & miſericordiã perducere cogitat.

{ idaſtſſi idaſſ } *Satin' ſanus es!* S. *ego dicam quod mĩhi ſin mẽtem:] tu diiúdica.* G. [*In mentem* ſub. *Venit.* Al. [*in mentem eſt:*]al. [*in mentem eſt.*]

ſſſdiſi *Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla ália delectátio,*

Quæ

* L. Coniectura à ſigno & tempore, Expellunt inuenta filia, ergo non amant.

Quæ própior eſſet te : indulgêbant, tibi dabāt. nunc diſſdiſp
fília

* *Poſtquàm eſt inuênta vera, inuênta eſt cauſſa,* ſſiſſiſi
qua te expéllerent.

* Facilè aſſentitur.

* L. Confirmatio à remotione, Nam ſi nō ob peccatū, relinquitur vt ob inuētam filiā ſit iratus.

CL. * *Eſt veriſimile.* S. * *an tu ob peccâtum hoc, eſſe* ſbſſſſi
illum irâtum putas?

CL. *Non árbitror.* S. * *nunc áliud ſpecta :* MATRES OMNES *fíliis* ſidſſſſi

* Materna in filios indulgētia. L Argumētum à perſona, Mater nō auxiliatur, non eſt ergo mater.

In peccáto adiutríces, auxílio in patérna iniúria ſſiſaiſi
Solent eſſe : id non fit. CL. *verum dicis. quid ergo* iſſiſijp
[nunc Syre] *Al. [nunc faciam Syre?]* ſſſixiap. Mu *CL. verum quid ergo nunc faciā Syre?]* iſſſiiiap.

* Callidū Syri conſilium.

[Fáciam? S. * *ſuſpiciônem iſtam ex illis] quære-* adſſiſp
rem profer palám. *R. ex Priſciano: [S. Suſpicio ieē iſtanc ex illis],* ſiſſiſp: G *[Faciam? S. ſuſpicionem iſtanc ex eis], vbi [eis] monoſyllabū eſt,* adſſiſp. Mu *[S. Suſpectionem quære ex illis iſtam: rem profer palam.]* ſiſſſſp.

Si non eſt verum, ad miſericórdiam ambos addúces ſſdiiſſi
citò, aut

* L. Secum approbat conſilium.

Scibis cuius ſis. CL. *rectè ſuádes: fáciam.* S. * *ſat re-* ſſſaſſſ
ctè hoc mihi

Eraſmus reycit [in] in finem verſus præcedentis: tum hic erit trochaicus catal. ſſdſdſbv.

In mentem venit. nanque adoléſcens quàm [mi- ſſaſadp
nima] in ſpe ſitus erit, *R. Al. [maxima], ſed verſui repugnat.*

Tam [facilimè boni patris] pacem in leges conficiet {diiſſſai dija
ſuas. *R. [facilimè patris], tum fuerit trochaicus catal.* taiſldt-. *Valla [maximè patris], ſed verſus non conſtat niſi inſeratur [boni],* ſijſſſai.

Eclipſis.

Etiam haud ſcio ánne vxôrem ducat, ac Syro ſiſſiſi
nil grátiæ.

Al. [ob hoc quod factum eſt.] G *[adhuc factum quid eſt?]* ſiſibaſi.

Quid autem hoc! ſenex exit foras: ego fúgio. [adhuc {ſiſibaſi ſ
quod factum eſt.]

Miror non iuſsiſſe ílico me árripi. ad Menedêmum ſiaiaſp
hinc pergam: eum *Sunt qui transferāt [eum] in ſequentem verſum: tū vterque claudicat.*

Precatorem, id eſt, interceſſorem. *G. [habeo fidei nihil,]* iſibſbap.

Precatôrem mihi paro: ſeni noſtro [fídei nihil há- iſbaſabi
beo.]

ACT. V. SCEN. III.

ARG. L Impulſa querela filii Soſtrata expoſtulat cum marito, v & pro filii ſalute plus æquo ſollicita monet, adeóque increpat maritum, ne pergat exhæredare filium : at maritus contrà

contrà admodum ſalſis & mordacibus obiurgatiunculis eam refutat, & exagitat, in ipſius inobedientiam & mores acerbè inuehens. Eſt igitur ſcena & ἐπιτιμητικὴ & ἠθικὴ. [C] in qua continetur imago quædam diſsidii inter virum & vxorem, qui natura moroſi atque difficiles ſunt. [V] *Theſis.* 1 Tales ſunt filii quales ſunt parẽtes. Naturæ ſequitur ſemina quiſque ſuæ. 2 Matres plus indulgent filiis quàm patres. 3 Sæpe mulieres ineptæ maritorum conſiliis aduerſantur propter filios. 4 Etiam inter matrimonio coniunctos interdum altercationes eſſe ſolent. [M] Quales ſunt parentes, tales plerunque filios eſſe, docet hæc ſcena. Quapropter cùm filiis opera datur, ab omni ebrietate ac luxu cauendum eſt, ne id vitium nati referant. Plat. in VI. de Legib. loquens de filiorum procreatione ſic ait, Idcirco ebrius tanquam mente captus, ad ſerendum eſt inutilis. Nempe veriſimile eſt, eum fœtus inæquales, inſtabiles, obliquos, tam membris, quam moribus procreare. Quapropter per totam quidem vitam, & maximè quandiu generationi vacat, abſtinebit quiſque cauebitque ne faciat, vel quæ ſuapte natura morbos inducant, vel quæ ad petulantiam iniuriámque deducant. Hæc enim in animos & corpora naſcentium neceſſariò tranſlata, illic imprimuntur, peiorésque naſcuntur. Sed præcipuè die illo ac nocte ab illis abſtinendum eſt.

Verſ. gen. Trochaici tetr. catal. ſex nempe, decimus, vndecimus, & quatuor vltimi. Reliqui iambici acatalectici, iique tetrametri excepto decimoſexto dimetro.

SOSTRATA. CHREMES.

idibſſai PROFECTO *niſi caues tu homo, áliquid gnato conficies mali:*

C. *Tu homo*, cũ contemptu, & ſtomacho pronuntiandum.

aſdiſdij *[I'd] que ádeò miror, [quómodo tam] inêptum quicquam potúerit tibi*

[Id] pendet à verſu ſuperiore, niſi quis malit in [quomodo] primam breuẽ & vltimam lõgã dicere, dſdaſdii. [Mu] *[qui tam]*, diſiſdij.

{iſſ:diſp / iſdſ} *Venîre in mentem, mi vir.* C. *oh, pergín' múlier eſſe! [vllámne ego]* *Al. [vllam ego]*, iſſiibip. *Bembus hæc ita, [C. Pergin' mulier odioſa eſſe? null' imne ego rem vnquam in vita mea], ſed vix verſus cenſebitur. ſequentem verò in hunc modum [Volui, quin tu in ea mihi fueris aduerſatrix Soſtrata.]* adibaſſp, *[tu] non eliſo ſed correpto.*

L. Mulier ad vituperationem.

{ſaduſdſp / ſadſ} *Rem vnquam vólui, quin tu in [ea mihi] aduerſátrix fúeris Sóſtrata!*

Notat mulierum importunitatem. *Al. [ea re mihi]* [C] *tũ [ea] & [mihi] monoſyllaba, & creticus loco tertio*, ſaxſſdſp.

{ſaxſddſi / ſaſ} *At ſi rógitem iam, quid eſt quod [peccem,] aut quámobrem hoc fáciam, néſcias.* *Al. [peccẽ hic], tunc [At] pẽdet à verſu ſuperiore, & in [quid] eliditur d*, dſſiddſi.

ſiſſſai *In qua re nunc tam confidênter reſtas ſtulta.* S. *ego néſcio,*

C. *Neſcio*, ſic lege vt intelligas contrarium.

{xaxuſdſi / aad} C. *Imò ſcis pótius, quàm * [quidem' rédeat] ad íntegrum hæc éadem orátio.* *Go. [Imò] per ſimplex m prima breui.* [C] *aut diuide, vt i ad ſuperiorem verſum pertineat, & lege [redeat quidem]*, ſadddlſi. [A] *Riuius tollit [hac], Eraſmus [ea lẽ]. ſed verſum non ſanant.* [Mu] *[quidem redeat ad integrum eadem ratio.]* [A] *ſed verſus non ſanatur, niſi legas [redeat quidem &c.]* ſdſaabſi.

* L. *Red. ad int.* id eſt, in excuſandis peccatis reueratur, & eſt exprobratio inſcitiæ.

Mu. [iniquos].

aſſijſſi S. *Oh, [iniquus] es, qui me tacêre de re tãta póſtules.*

C. *Non*

• B. Abdicationem minatur filio.

C. *Non póſtulo: iam lóquere:* * *nihilò minùs ego hoc faciam tamen.* ſidbdiaſ

• Repetitio verbi cum ſtomacho.

S. * *Fácies!* C. *verum.* S. *non vides quantum mali ex ĕare éxcites!* {aſtſtxt. aſtſtſ}

• L. Propoſitio accuſationis. eſt autē Subditus, qui pro vero ſubiectus eſt.

* *Súbditum ſe ſuſpicâtur.* [C. *ain' tu!*] S. *certè, inquam, mi vir.* tſtdſſtv E. Al. [C. *ſubditum, ain' tu?*] *ut ſit hypercatalecticus*, tltſdſſtv. Mu [*ain' tu ſubditum*] ^ *ſed verſus non ſanatur. Bembus* [C. *ſubditum? ain' tu? S. certè ſic erit mi vir*.] aſcdſſap.

• Imprecatio.

C. *Confitêre tuum non eſſe.* S. *ah, óbſecro te, iſtuc inimicis ſiet.* xaſiadſp *Hunc verſum in duos trochaicos trim catal. ſecuit Glareanus, additis duobus vocabulis hoc modo.* [C. *Cōfitere tuū non eſſe filiū.* S. *ah.*] tdſtt. [*Obſecro te, iſtuc noſtris inimicis ſiet.*] dſſatv. *Bembus ſic legit,* [*Confitere tu?* S. *au obſecro, iſtuc inimicis ſiet.*] ttltſatv. [*tu au*] *ſpondeus, nulla facta eliſione.*

Egóne confitear mĕum nō eſſe filium, qui ſit meus! {bdxſiſſ bdſ}

• L. Ironica reprehēſio, qua perſtringit vxorem.

C *Conuincas*, iuridicum verbum.

C. * [*Quid! métuis, ne non, cùm velis, conuincas eſſe illum*] *tuum!* dſiſſip R. Al. [*Quid metuis? nonne cùm velis cōuincas illum eſſe*], ^ dſijſſdv: *erit catalecticus.*

S. *Quòd filia eſt inuênta?* C. *non, ſed quod magis credêndum ſiet,* {ſiſiſtſp ſiſiſa}

Al. [*Id quòd*], xdſp: *vel eliſo d in* [*quòd*], ſdſp.

[*Quòd*] *eſt conſímilis móribus,* idſp

Mu. [*Facilè cōuinces*], bſſſtai: *vel* bſſſdit.

[*Conuínces fácilè,*] *ex te natum: nam tŭi ſimilis eſt probé:* {ſdſſxbt. ſdſſſ}

Notat vxoris mores ex filii moribus.

Nam illi nĭhil vitĳ eſt relictum, quin id ítidem ſit tibi. {ſaaſtat. ſdt}

Tum pratérea talem, niſi tu, nulla páreret filium. ſaſatatv

Vltimus poteſt etiam eſſe iābicus, idſiſdſi.

Sed ipſe egréditur: quam ſeuêrus! rem cùm videas, cénſeas. {catſſat. ſ}

ACT. V. SCEN. IIII.

ARG. [H] In hac ſcena, matrum placabilitas & manſuetudo, patrum verò ſeueritas oſtenditur. Clitipho quoque conſilium ſerui exequitur, & à petitione verba facere incipit, [P] matrem adhuc ſolicitiorem reddens, cùm tam petat obnixè, vt ſibi parentes commonſtret. Ex qua re profectò faciliùs ad tranquillitatem omnium rerum peruenitur. Soſtrata Clitiphonem ſuum Chremetíſque eſſe confirmat. Chremes ipſum contumelioſè obiurgat, trepidum pudentémque, vel matre coram, reddit. [V] *Theſes.* 1 Caſtigatio parentum liberos erudit & informat. 2 Filiorum eſt, vt ſuis parētibus obſequantur. 3 Iracundiæ tanta vis eſt, vt vel Deos neſciat. Eſt autem in ſtatu coniecturali Siquidem Clitipho ex matre ſuos parentes ſciſcitatur, atque eo pacto impellit, vt ſeſe illa periculo interponat. Hinc & grauis in filium obiurgatio. Poſtremò liberorum officium deſcribitur. Vocatur autem in dubium ſit re

Clit

Clitipho Soſtratæ & Chremetis filius. Filius negat coniecturis quibuſdam adductus. Mater iuramento affirmat,ſicut & pater. Vterque tamen propter tantam filii impudentiam comminatur. M Increpationes paternas neceſſarias,ac filiis luxu diffluentibus vtiles eſſe ad mutandum vitæ inſtitutum,exemplo huius ſenis ac laſciui adoleſcentis, docet hæc ſcena. Adoleſcens enim inter æſtus affectuum fluctuat:& niſi reprimatur, omnem modum excedit,idcirco caſtigandi ſunt adoleſcentes. Vnde dicitur, Qui parcit virgæ, filium ſuum odit. Horat.in ſermo.patris diligentiam in ſua inſtitutione his verſibus celebrauit, Ipſe mihi cuſtos incorruptiſsimus, omnes Circum doctores aderat. quid multa?pudicum (Qui primus virtutis honor)ſeruauit ab omni Non ſolùm facto,verum opprobrio quoque turpi.

Verſ.gen. Trochaici tetr.catal. omnes, excepto fortaſſe decimoquinto. qui ſi vulgata lectio retineatur, iambicus erit tetr.acat.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

ſaſſbſt- ſſ — SI VNQVAM *vllum fŭit tempus mater, cùm ego voluptáti tibi* — Valebat ad matrē cōſilium hoc, propterea mater producitur.

aſtaaſt- aſtſt — *Fúerim, *dictus filius tŭus tŭa voluntâte, óbſecro,* — * ϲάθε à pietate.

ſdaaſat- ſbſ — *Eius' vt memíneris, atque ínopis nunc te miſerêſcat mei:*

ttatſſt- — *Quod peto, & volo, [paréntes] meos vt commónſtres mihi.* — R. ex Priſciano [parenteu].

tſ.ſbſt — S. * *O'bſecro mi gnate, ne iſtuc in ánimum indúcas tuum,* — * C.Verba propriè matris deſperatæ.

atſadſt- — *Aliênum eſſe te.* CL. * *ſum.* S. *miſeram me, hóccine quæsíſti óbſecro!* — * C.Hæc vox ſimplex terribiliter pnuntiat.

bſidetſu — * *Ita mihi, atque huic ſis ſupérſtes, vt ex me", atque hoc natus es.* — * L. Confirmatio cmore iurādi antiquo parentum.

dſſſſtu — * *Et cauĕ poſthac (ſi me amas) vnquam iſtuc verbum ex te aúdiam.* C. * *at* — * L. Interminatio, * L.Obiurgatio,

adſtſſtu — *Ego (ſi me métuis) mores caue in te eſſe iſtos séntiā.* — Aſperitas patris.

Aly [at] præcedentis verſus in hunc transferunt, bſaſ:ſtu.

ſdſtſt- — CL. *Quos?* C. *ſi ſcire vis, ego dicam. * gerro, iners, fraus, [héluo,]* *Al.[helluo].* — * C.Contumelioſè in abiectiſsimum quéque. & nullius pretii hominem.

tſſſtt- — *Gáneo, damnôſus: crede, & noſtrum te eſſe crédito.*

ſtſtſbt- — CL. *Non ſunt [hæc] parêntis dicta.* C. * *non, ſi ex cápite ſis meo* G. *Al.[hac iam]*, ſtiſidij. *ſit tábicus acat.* MU *[hac iam dicta parētu,]* ſtdſſbt-. — * L. Hyperbolica comparatio ad augmentum confirmationis.

tatſdſtu — *Natus, item vt aiunt Minéruam eſſe ex Ioue: ea cauſſa magis*

adbtſſt- — *Pátiar Clitipho, flagítijs tuis me infâmem fíeri.* — G. *[fieri] prima longa.*

S. * *Dij*

• L. Abominatio. Deos sc. e. iratorũ more hæc.

S. * *Dij iſtæc prohíbeant.* C. *déos néſcio: ego quod pó-tero, enîtar ſédulò.* {ſbxdaſ.ſi ſbſdds

Glareanus tollit [*enitar*], ſbxdſbt- & [*deos*] *facto monoſyllabo*, ſbſdſbt-.

Mu. [*S. Di iſtæc. C. neſcio deos:* &c.] ſtaaaſt-.

• L. Comminatio ad acrimoniam & venuſtatem.

Mu. [*Quo modo obſequare, & ſerues*], ttſitſtu.

* *Quæris id, quod habes, paréntes: quod abeſt, non quæris, patri* tdtſaſt-

[*Quómodo obſequâre, & vt ſerues*] *quod' labôre inuénerit.* {ttuſtſt tttſd

• L. Apoſiopeſis, ſub. Scortum.

• L. Amplificatio à minori. id eſt, me pudet dicere, at te non puduit facere.

• V. Hîc cataſtrophes fit initium.

Mu. [*incipiam*].

* *Nõ mihi per fallácias addúcere ante óculos? pudet* dſſdtu

Dícere hac præsênte verbum turpe: * *at te* [*id*] *nullo modo* tſ:ſſt-

Al. [*illud*], tſ:ſſt-.

Fácere píguit. CL. * *eheu quàm ego nunc totus diſ-plíceo mihi,* bbſaſdt-

Quàm pudet! neque quod princípium [*inuéniam*] *ad placândum, ſcio.* tdſaaſt-

ACTVS V. SCENA V.

ARG. [L] Interuentu Menedemi, & deprecatione perſonarum veniam conſequitur Clitipho, [P] & grata pax poſt tantas turbationes conciliatur, ita vt omnia ad tranquillitatem eandem ac iucundam compoſitionem redigantur: [L] quæ eſt abſoluta cataſtrophe, [P] quemadmodum Comœdię finis expoſtulat. Proinde Clitiphoni quoque libito Archonidis filia collocatur. Poſtremò Syrus ab hero veniam adipiſcitur. [V] *Theſes.* 1 Nimis auſteri parentes & moroſi non ſunt ſemper collaudandi. 2 Pacificatores omnem rationem in pace concilianda quærunt. 3 Caſtigati liberi in viam redeunt & matrimonio tanquam capiſtro refrænantur. 4 Permittenda eſt & filio ſponſæ electio. Cæterùm in Clitiphone quidem eſt μεταμελητικὴ, cùm pœnitens veniam erratorum precetur. In parentibus autem eſt προτρεπτικὴ, cùm filium ad ducendam vxorem adhortentur. [M] Laſciuum filium, ſed vitæ inſtitutum iam mutantem, recipiendum eſſe in gratiam, & iugali compede vinciendum, monet hæc ſcena: oſtendens affectus iuueniles ratione caſtigatiores fieri, mediocritatem illam, quæ iure laudatur, & concordiam habenti pollicetur & affert: cuius oppoſitum efficit vitiũ. Vnde Ariſtoteles in nono Ethices, Vitioſus igitur animus in ſeditione poſitus eſt, & nec ſe amat, nec alios. Talis autem diſpoſitio, cùm multas habeat miſerias, totis viribus fugienda eſt, & enitendum, vt boni ſimus. Sic enim & nobis & aliis erimus amici. Et Plato in eo Dialogo, qui inſcribitur Lyſias de amicitia ſic inquit, Improbi nunquam, vel ſibi ipſis, vel inuicem ſimiles ſunt, ſed perturbati penitus & inſtabiles. qui verò ſecum ipſe diſſentit, nullo modo cum alio conſentiet, nec vlli amicus eſſe poterit. Et ſic patet, inquit, quod ſolus bonus bono amicus erit: malus autem non bono, nec malo vnquam reuera amicus efficietur.

Verſ. gen. Trochaici tetr. catal. excepto vltimo iambico dimetro acat.

MENEDEMVS. CHREMES. CLITIPHO. SOSTRATA.

Menedemus ſolus hæc ſecum.

ENI'M V'ERO, *Chremes nimis' gráuiter crú-ciat adoleſcéntulum,* {ttxabatu atd

Nim

{aſiſſdt- b} *Nimis'que inhumáné. éxeo ergo, vt pacem conci-liem. óptumè*

ſbdtſſt- *Ipſos vídeo.* CH. *[ehem, Menedême] cur non accérſi iúbes*

tſſiſſt- *Filiam, & quod [dixi dotis,] firmas!* S. *mi vir te óbſecro,*

{d.lt=dt- d.tſ} * *Ne fácias.* CL. *pater óbſecro vt mihi ignóſcas.* M. *da véniam Chreme:*

ad=ſtſt- *Sine te exôrem.* CH.* *[egóne mea bona vt dem Bácchidi dono! ſciens]* *E. Iãbicus tetr. acat.* adbiſiſi. [MU] *[egón' m. b. v. d. B. dono ſciens?]* axbſtſt-.

{d'tſſſt- da} *Non fáciam.* M. *at id' nos non ſinêmus.* CL. *ſi me vi-uum vis pater,*

ſbdtſſt- *Ignóſce.* S. *age Chreme mi.* M. *agè quæſo, ne tam* ob-firma te Chreme.*

{ebtſtſtv ſ} CH. *Quid' iſtuc! vídeo non licêre, vt cœperam, hoc pertêndere.*

atſaatv M. *Facis vt te decet.* CH. *ea lege hoc ádeò fáciam, ſi [facit]*

aſtbtbt- *Quod ego hunc æquum cénſeo.* CL. *pater ómnia fá-ciam: impera.*

ſſtdtſb- CH. *Vxôrem vt ducas.* CL. *pater.* CH. *nihil aúdio.* M. *ad me recípio,*

a=tſaat- *Fáciet.* CH. *nihil étiam aúdio ipſum.* CL. *péri.* S. *an dúbitas Clítipho!*

tſotſab- CH. *Immo, vtrum vult.* M. *fáciet ómnia.* S. *hæc dum incípias gráuia ſunt,*

ſſaſbbtv *Dúmque ignôres: vbi cognóris: facília.* CL. *fáciam pater.*

da=ſaſb- S.* *[Gnate mi, ego] pol tibì dabo puéllam lépidam, quam tu fácilè ames:*

taſſitv *Filiam Phanócratæ noſtri.* CL.* *rufámne illam vírginem,*

tſſſitv *Cǽſiam, ſparſo ore, adúnco naſo! non poſſum pater.*

tſſtdt- CH. *Eia vt élegans eſt! credas ánimum ibi eſſe.* S. *á-liam dabo.*

G. Poteſt hic cenſeri iãbicus acat. ijſiſſal.

Mu. [ehem Menedeme,]

Filiam, vt nubat ſcilicet Cliniæ.

Mu. [dotis dixi.]

* C. Hæc timebat ne omnia bona illi traderet.

* L. Simulat ſe difficilem Chremes, vt filium ad frugẽ redigat

E. Et hic quoque iãbicus, diſiſſip.

Mirè ſibi ignoſci poſtulat.

* Metaphora à repagulo occludendo.

G. Rurſus & hic iãbicus, idijſiſp.

Muretus [faciat id,] adiſaadp.

Pater, vox deliberantis: [L] timidè recuſantis: [V] Hæſitante geſtu proferendum eſt.

* Blãda matris ſuaſio.

G. [*Gnate, ego*]. ddbſaſb-. [E] [*Nate mi*] *extra verſum*. aatſaſb-. [A] *Muretus tollit [tibi]*. tabſaſb-.

* L. Deformis puellæ deſcriptio, ad exhilarandũ ſpectatorem.

G. Eſt & hic iambicus acat.Iſaſdbbp.

CL. *Quid* ſiſtuc! *quãdóquidem ducẽnda eſt, egómet hábeo propémodum,* Al.[iſtic?]

G. Al.[nunc laudo]. ſed verſus non conſtat. Mu [nunc laudo te] & [Archonidis] penultima producta.

Quàm volo. S. *nunc pol te laudo* gnate. CL. [*Archónidis*] *fíliam.* R. Priſcianus[Archonidi].

S. *Pérplacet.* CL. *pater hoc nunc reſtat.* CH. *quid?*

CL. *Syro ignóſcas volo,*

Syro ignoſcitur.

Quæ mẽa cauſſa fecit. CH. *fiat. Vos valête, & plaúdite.*

CALLIOPIVS RECENSVI.

ADELPHI TERENTII.

Mu.[Adelphæ].

Mu.[Funebribus L. Aemily Pauli, quos fecere Q. Fabius Maximus, P. Cornelius Africanus.

Go.[L. Minutius Poſthumus.]

Go.[Clau. Flaccus. Clau. filius tibijs dextru. Facta Latina è Græca Menãdru, L. Anicio Gallo, M. Cornelio Cethego.]

ACTA LVDIS FVNERALIB. Q. FAB. MAX. P. CORNELIO AFRICANO ÆDILIB. CVRVLIB. EGERE L. ATTILIVS PRAENESTINVS, MINVTIVS PROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI, TIBIIS SARRANIS. FACTA GRAECA MENANDRV, L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

FABVLÆ INTERLOCVTORES.

MITIO	*ſenex.*	SOSTRATA	*matrona.*
DEMEA	*ſenex.*	CANTHARA	*nutrix.*
SANNIO	*leno.*	GETA	*ſeruus.*
ÆSCHINVS	*adoleſcens.*	HEGIO	*ſenex.*
SYRVS	*ſeruus.*	DROMO	*ſeruus.*
CTESIPHO	*adoleſcens.*	PAMPHILA	*nurus.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCA IN ADELPHOS.

Al.[adoleſcentulos.]

DVOS *cùm habẽret Démea* [*adoleſcéntulos,*] *Dat Mitióni fratri adoptãndũ Aeſchinũ:*

Sed

ſdiai *Sed Cteſiphônem rétinet.hunc citharîſtria.*
i)ſſſp *Lepôre captum:ſub duro ac triſti patre*
ſſi:ſi *Frater celâbat Aéſchinus:famam rei,*
i)ſiſp *[Amôrem" in ſe]transferêbat.dénique*
bſſaap *Fidícinam lenóni erípuit.vitiáuerat*
ſiſiſp *Idem Aéſchinus ciuem A'tticam paupérculam,*
ibii ſp *Fidémque déderat,hanc ſibi vxôrem fore.*
dſdſp *Démea iurgâre,& gráuiter ferre.mox tamen*
ſiaſip *Vt véritas patefâcta eſt,ducit Aéſchinus*
adſiap *Vitiâtam.pótitur Cteſipho citharîſtriam,*
ſſiaſi ** Exoráto ſuo patre duro Démea.*

Al.[Amorémque in ſe],iſſiſp. G [. aeq. in ſe amorem]. ſiliſp. M U[-famam quoque Amoris ſuſe].ſſijſpli iiſiſp.

** Hic vltimus verſus in quibuſdam exemplaribus omittitur.*

DONATI PROLEGOMENA IN ADELPHOS TERENTII.

HÆC Fabula Adelphi Falliata, vt ipſum indicat nomen ex plurali numero, cùm ſit vna ex maſculino genere, cum ſit Comœdia: ex Græca lingua, cùm ſit Latina: cenſetur. Potuit eam Terentius Fratres dicere: ſed & Græci nominis *ἐπωνυμίας* perderet, & prætereà Togata videretur: ad ſummam, non ſtatim intelligeretur Menandri eſſe: quod Terentius in primis lectorem ſcire cupit: minus exiſtimans laudis proprias ſcribere, quàm Græcas tranſferre. Eſt igitur Menandri: & à fratrum facto, quibus argumétum nititur, nomen accipit. Huius tota actio cùm ſit miſta ex vtroque genere, vt ferè Terentianæ omnes, præter Heautontimorúmenon, tamen maiori ex parte motoria eſt. nam ſtatarios lócos perpaucos habet. Prodeſt autem & delectat actu & ſtylo. In hac, primæ partes ſunt, vt quidam putant Demeæ: vt quidam, Syri. Quod ſi eſt vt primas Syrus habeât: ſecundæ Demeæ erunt: tertiæ Mitionis, & ſic deinceps. Quanquam etiam ſunt qui putant primas Mitioni dandas, ſecundas Syro, tertias Demeæ. Nam quod ait Terentius, Senes qui primi venient: non ad partes quas dicunt, ſed ad ordinem pertinet exeuntium perſonarum. Hæc etiam, vt cætera huiuſmodi poëmata, quinque actus habeat neceſſe eſt, choris diuiſos à Græcis Poëtis. quos etſi retinendi cauſa iam inconditi ſpectatoris minimè diſtingunt Latini Comici, metuentes ſcilicet ne quis faſtidioſus finito actu, velut admonitus abeundi, reliquæ Comœdiæ fiat contemptor, & ſurgat: tamen à doctis veteribus diſcreti atque diſiuncti ſunt, vt mox aperiemus poſt argumenti narrationé. In hac prologus aliquantò lenior inducitur: qui magis etiã in ſe purgãdo, quàm in aduerſariis lædendis eſt occupatus. Protaſis eſt turbulenta. Epitaſis clamoſa. Cataſtrophe lenis. quarum partium rationem diligentiùs in principio propoſuimus, cùm de Comœdia quædam diceremus. Hæc ſanè acta eſt ludis ſcenicis Funebribus L. Æmilii Pauli: agentibus, L. Ambiuio & L. Turpione: qui cum ſuis gregibus etiam tum perſonati agebant. Modulata eſt autem tibiis dextris, id eſt, Lydiis, ob ſeriam grauitatem: qua ferè in omnibus Comœdiis vtitur hic Poëta: ſæpe tamen, mutatis per ſcenam modis, cantica mutauit: quod ſignificat titulus ſcenæ habés ſubiectas perſonis literas. M.M.C. Item Diuerbia ab hiſtrionibus crebrò pronuntiata ſunt, quæ ſignificantur D. & M. literis ſecundum perſonarum nomina præſcriptis in eo loco vbi incipit ſcena. Annotandum ſanè quòd hæc fabula *πρωτατικὸν πρόσωπον* non

habet, hoc eſt,perſonam quæ ad argumentum nihil attineat,quæque ſit aſſumpta extrinſecus,vt eſt in Andria Soſia. Hanc dicunt ex Terentianis ſecundo loco actam etiam tum rudi nomine Poëtæ,itaque ſic pronuntiatam,Adelphœ Terenti, non Terenti Adelphœ,quòd adhuc magis de fabulæ nomine Poëta, quàm de Poëtæ nomine fabula commendabatur. In hac quidem ſpectatur quid interſit inter ruſticam,& vrbanam vitam:mitem,& aſperam:cœlibis, & mariti:veri patris,& per adoptionem facti. Quibus propoſitis ad exemplum, vitāda perinde,fugiendáque Terentius mõſtrans,artificis Poëtæ per totam fabulā obtinet laudem.

ARGVMENTVM EIVSDEM.

Ex duobus Atticis fratribus,alter quidem,Demea nomine, rus coluit, vxorem duxit : filios ſuſcepit duos,Æſchinum & Cteſiphonem. at alter, Mitio nomine, vxorem non duxit,& filios procreare noluit:ſed ſibi filium fratris Æſchinum adoptauit, atque ita indulgenter eduxit à paruulo,vt effusè luxuriatus adoleſcens, ad poſtremum ciuem Atticam virginem vitiaret,captus amore eius.quo facto, & cum matre puellæ pepigit nuptias eiuſdem quam vitiauit. Cúmque rem geſtam ad patris,à quo adoptatus fuerat, conſcientiam, iam iámque perlaturus eſſet, precibus Cteſiphonis fratris ſui, qui apud durum patrem atque agreſtem Demeam parciùs,atque arctiùs haberetur, impulſus eſt,& vt eidem à lenone raperet meretricem:quo facto multiplici errore completur fabula.Nam & Demea cum hoc ipſo, id eſt,cum Mitione litigabat, tanquā cum eo qui corruperit adoleſcentē adoptatum in mores perditos,neſciens ſuum ſibi filium Cteſiphonem eſſe corruptum . eluditúrque à Syro & Mitione per totam fabulam. Et mater puellæ iam decimo menſe poſt raptum virginis, Æſchinum credit ſibiipſi rapuiſſe meretricem quæ perturbatio citò in trāquillum redacta eſt. Nam re comperta de vitio virginis,Mitio dat ciuem Æſchino quam concupiuerat:eiúſque matrem ipſe accipit.Deprehenſo verò Cteſiphone in amore meretricis, primò iraſcitur Demea:pòſt lenitur,atque habendæ eius meretricis licentiam præbet. Primus actus hæc continet,Mitionis ſolius primò verba & pòſt,eiuſdem & Demeæ iurgium.Secūdus actus hæc cōtinet, Lenonis alteram rixam aduerſus Æſchinum pro puella:eiuſdem apud Syrum querelas: lætitiam Cteſiphonis:obſeſſionem amicæ : & eiuſdem gratiarum actiones apud Æſchinum. Tertius actus hæc continet,Trepidationem matris Soſtratæ & Cantharæ nutricis ob parturientem Pamphilam vitiatam ab Æſchino : Getam nuntiantem dominæ ſuæ per errorem, quòd ſibi rapuerit Æſchinus meretricem,reditum in ſcenam Demeæ:eiuſdémque cum Syro ludificante ſermocinationem:interuentum Hegionis. cum querela apud eundem Demeam de facto Æſchini,& conſolatione Soſtratæ. Quartus actus hæc continet, Cteſiphonis cum Syro colloquium:deluſionem Demeæ:eiuſdémque in ſcenam interuentum,atque ſecundam fruſtrationem per Syrum factam:Mitionis cum Hegione ſermonem : querelam Æſchini de rebus ſuis,eiuſdémque cum Mitione patre facetiſſimam decertationē : Demeæ reditū in ſcenam ex errore in quem eum coniecerat Syrus : & renouatum cum fratre eiuſdem iurgium: proceſſionem in ſcenam temulenti Syri.Quintus actus hæc continet,Deprehenſionem Cteſiphonis cum meretrice:tertium cum Mitione iurgium Demeæ, eiuſdémque vitæ priſtinæ correptionem:& per eum multa in Comœdia noua hoc eſt, blandimentum circa Æſchinum, & affabilitatem circa Getam:conciliationem Syri & vxoris eius:& veniam circa Cteſiphonem:permiſsionémque habendæ meretricis. Seruatur autem per totam fabulam mitis Mitio,ſæuus Demea,Leno auarus,callidus Syrus,timidus Cteſipho,liberalis Æſchinus,pauidæ mulieres,grauis Hegio. In diuidendis actibus fabulæ identidem meminerimus, primo paginarum dinumerationem,neque Græcos,neque Latinos ſeruaſſe : cùm eius diſtributio huiuſmodi rationem habeat, vt vbi attentior ſpectator eſſe potuerit,longior actus ſit : vbi faſtidioſior,breuior atque contractior.Deinde etiam illud,in eundem actum poſſe coniici & tres & quatuor ſcenas introëuntium atque exeuntium perſonarum.Facta autem hæc vna eſt de duabus fabulis,Adelphis Menandri & Commorientibus Diphili.

M. ANT

M. ANTONII MVRETI IN ADELphos Terentii Argumentum.

MITIO, & Demea, duo diſsimillimo fratres ingenio fuere. ille vrbanam vitam ſecutus eſt: hic ruſticam: ille cœlebs vixit, hic vxorem duxit: ille ingenio leniſsimo: hic aſperrimo ille mitis etiam in alienos, hic ſæuus etiam in ſuos: ille etiam in ira placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Demeæ filii duo: ex quibus natu maiorem Æſchinum ſibi adoptauit Mitio, eúmque ſecum in vrbe liberaliſsimè, indulgentiſsiméque educauit: minorem Cteſiphonem ruri ſecum ſeuerè imprimis, ac reſtrictè habuit pater. Æſchinus multas meretrices, patre ad omnia conniuente, adamauit, multa conuiuia celebrauit, quæ denique iuuentus fert, ea omnia non liberè modo, ſed etiam licenter exercuit. poſtremò vſque eò progreſſus eſt, in virginem pauperculam quidem, ſed bonam, bonis prognatam, Pamphilam nomine, quam mater Sophrona vidua ſanctè ſecum, & pudicè, vt poterat, educabat, noctu temulétus cùm incidiſſet, vim ei attulit, grauidámque fecit. venit poſteà ad matrem illius, veniam petens, pollicénsque ſe puellam vxorem ducturum. ea fide data, & ignotum eſt, & tacitum. Cteſipho, cùm in vrbem interdum ventitaret, ipſe quoque citharistriæ cuiuſdam amore correptus eſt. totam eius rei famam, ne quà emanaret, ac perueniret ad Demeã, in ſeſe Æſchinus transferebat. tandem cùm leno, puellæ dominus, aut pecuniam ſibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut ſe eam alii venditurum minitaretur, adductus in ſummam deſperationem Cteſipho, iam de relinquenda patria cogitabat: cùm Æſchinus, re intellecta, qui nullo neq; pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim ingreſſus eſt, & ipſum, & familiam contudit pugnis, puellámque per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur tota vrbe rumor, venit Demea, Mitionem obiurgat, inclamat, teſtatur deos atque homines, quòd diſſolutus, quòd intemperans, quòd vinoſus, quòd ſcortator, quòd nullius bonæ rei Æſchinus foret, omnem in Mitione vno hærere culpam: diis gratias agere, quòd ille ſaltem, quem ipſe ruri haberet, frugi ac temperans eſſet: rei ſtuderet, & famæ, illarum rerum nihil ne cogitaret quidem: tantum videlicet intereſſe inter ſuam & fratris diſciplinam. placat hominem, quantum in ſe eſt, Mitio: iámque ſe ab eo expediuerat, cùm ſuperuenit aliud, quod maiores etiam tumultus excitaret. raptam ab Æſchino citharistriam, perfertur ad matrem Pamphilæ, quæ quidem Pamphila ita erat ad pariendum vicina, vt iam è dolore laboraret. quid faceret miſera? mutatum Æſchini animum, ſe verò, filiámque ſuam proditas per ſummam perfidiam ac deſertas putabat. Getam ſeruulum, qui pauperem familiam ſolus, vt poterat, alebat, mittit ad Hegionem, puellæ cognatum, iubétque ei rem, vt erat, exponere. intereà audierat Demea, ſuum quoque Cteſiphonem in raptione affuiſſe: iámque totus in fermento, vt aiunt, erat: cum ei Syrus, ſeruus vaferrimus, mendaciolum aſpergit: veniſſe quidem rure Cteſiphonem, ſed veniſſe obiurgatum Æſchinum: multa ei in medio foro mala dixiſſe, deindè rediiſſe rus in præfecturam ſuam. lacrumare gaudio Demea: & gratulari ſibi, quòd vnum ſaltem haberet, in quo extaret paternæ ſeueritatis exemplum dum rus redit, incidit in Hegioné, à quo de conſtuprata per vim ab Æſchino Pamphila intelligit. denuo commotus, dum fratrem, vt in eum iram euomeret, quærit, obuium habuit mercenarium à villa, ex quo ſciſcitatus de filio, accipit, nòn eſſe ruri. redit ad Syrum: à quo ei rurſus nouum mendacium, velut offa in os, ne latraret, obiicitur: quærit, vbi fratrem reperire poſſet. id verò ita indicauit Syrus, vt infelix ſenex, dum illius verbis fidem habet, nequicquam omne oppidum perreptauerit. Interea Mitio omnium ab Hegione certior factus, ipſemet ad mulieres profectus, iacentes iam & afflictas erexerat, labantes & dubias confirmauerat, triſtitia ac mœrore cõfectas recreauerat, pollicitus, ſe Æſchino Pamphilã vxorem daturum. venit Demea. clamor, iurgium, conuicia, etiam eo præſente, ſeruulus quidam Cteſiphonem per imprudentiam nominat. ille cùm ſubito per vim in ædes irrupiſſet, quem iampridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique, eum accubantem cum amica & ſuauiter potitantem deprehendit. ibi verò tanta iracundia incitatus eſt, vt arderet. ſatis diu vociferatus cùm eſſet, tandem placida & compoſita Mitionis oratione eò perducitur, vt, depoſita vetere ſæuitia, benignus, affabilis, lepidus eſſe meditetur. itaque ipſo non permittente tantùm, ſed etiam iubente puerpe-

ea domum traduci ut: fiũt nuptiæ, lenoni numeratũr argentum, Mitio ipſe Sophronam ducit vxorem: Hegioni datur, vnde viuat, Syrus vna cum Phrygia vxore manumittitur. cũ Mitio, cæteríque omnes, ſed tamen præcipue Mitio illam tantam, tam inſperatam tam ſubitam mutationem admiraretur, graui & cordata oratione claudit fabulam Demea, ſi omnia profundere, ſi in omni libidine ac nequitia viuere, ſi totam rem helluationibus, ſcortationibus, largitionibus conſumere libeat, nihilo id ſua magis, aliquanto etiam minus, quo ſibi minus ætatis ſuperſit, quàm aliorum intereſſe: ſin corrigi ſe in loco, & modicè coërceri atq; admoneri velint, eũ eſſe ſe, qui id præſtare poſsit. permittũtur ei omnia. ita fabula cõcluditur.

ARGVMENTVM PHILIPPI MELANchthonis in Adelphos.

PROTASIS.

ERIPVERAT Æſchinus lenoni mulierculam, fratri gratificatus, qui illam amabat. Id poſtquàm reſciuit Demea, aſpero & incommodo ingenio pater, de eo peccato cum Mitione, cui Æſchinum dederat adoptandum, expoſtulat: queritúrque eius indulgétia corrumpi. Periclitantur itaque Æſchinus & ſeruuli, quomodo lenoni ſatiſfiat, quomodo celetur, Demea ne Cteſiphoni peccatum reſciſcat. Neque enim tam ipſe ſibi, quàm frater curæ eſt. Prætereà amabat ingenuam quandam Æſchinus, cui fidem dederat, vxorem ſe ducturũ eſſe; quæ poſtquàm raptam audiuit pſaltriam, grauiter perturbata eſt, metuens ne deſereretur. Habet hæc pars miras conſilia, miras technas ſerui, quibus fallitur Demea. *Epitaſis.* Reſciſcit Demea vitiũ oblatum eſſe ingenuæ ab Æſchino: ea verò de re mirã Tragœdiam excitat Magis commouetur poſtquam deprehendit Cteſiphoni cum pſaltria rem eſſe. Miſerè etiam angitur Æſchinus, cùm in diſcrimen venit, ne vxore excidat. *Cataſtrophe.* Hæ turbæ omnes, prudentia & manſuetudine Mitionis ſedantur. Primas itaque in hac fabula ſenes habent. Confertur enim cum aſpero & inclementi patre vrbanus & comis pater. Et huc omnia ſpectant, vt appareat in re domeſtica, publica, commerciis hominum vbique nullam eſſe neque vtiliorem, neque gratiorem virtutem comitate. Conſtat autem hæc Comœdia, magna ex parte accuſationibus & excuſationibus: crebras habet querelas, & pene Tragicas. Quare inprimis conducit eius lectio ad locupletandam facundiam.

PROLOGVS.

ARG.[M] Hic prologus ſimplicitate ac veritate beneuolentiã Terentio parat, & odium aduerſarlis à malignitate & liuore. [V] Eſt apologeticus, cùm ad calumniatoris obtrectationes reſpondeat, [P] illius obiecta modeſtè ac leniter purgans. Magis enim in hoc verſatur, quàm in aduerſario lædendo. [V] Nam aduerſarii Terentium nunc furti accuſabant, nunc auxilium Lælii & Scipionis in ſcribẽdis fabulis obiiciebant. [P] Nec profectò magnopere illud defendit quod obiicitur, vtpote ſe eſſe adiutum à Lælio & Scipione, imò id ſibi maximè laudi ducit.

I. Exordio perſtringit aduerſarios, & à modeſtia beneuolẽtiam captat.

POSTQVÀM *Poëta ſenſit ſcriptûram ſuam* ſjſſp
Ab iniquis obſeruári, & aduerſários aſſſi
Rápere in peiôrem partem, quam actúri ſumus: aſſſp
Indicio de ſe ipſe erit: vos éritis iúdices, dſdſi dſd

ſdſſip *Laudine an vitio duci factum oporteat.*
aſſiſi * *Synapothnéſcontes Diphili Comœdia eſt.*
{ ſaſſip ſ *E'am Commorientes Plautus fecit fabulam.*
{ ſaſſſb ſaſſi *In Græca adoléſcens eſt, qui lenoni eripuit/*
aſſaſp *Meretrîcem.* * *in prima fábula, eum Plautus locum*
ijaiſi *Reliquit íntegrum. eum hic locum ſumpſit ſibi*
aſſſſp *In Adélphos, verbum de verbo expréſſum éxtulit.*
{ ſ-ſp ſſd *E'am nos actúri ſumus nouam.* * *pernóſcite,*
ſiſiip *Furtúmne factum exiſtimétis, an locum*
iſ:ſij *Reprehénſum, qui prætéritus negligéntia eſt.*
{ ſdbſi ſ * *Nam quod iſti dicunt maleuoli, hómines nóbiles*
iſdſſp *Eum ſadiuuare,] aſſiduéque vnà ſcribere:*
idſ:ſi * *Quod illi maledícium véhemens exiſtimant,*
ſ ſſiſp ſ *E'am laude hic ducit máximam, cùm illis placet,*
ſſiſai *Qui vobis vniuérſis, & pópulo placent:*
dſiiij *Quorum ópera in bello, in ótio, in negótio,*
{ ſzdlj ſij *Suo quiſque témpore vſus eſt ſine ſupérbia.*
ſiſſi * *Dehinc ne expectétis argumentum fábulæ:*
iſd.di *Senes qui primi vénient, hi partem apérient,*
ai ddi *In agéndo partem oſténdent.* * *fácite æquanimitas,*
ijſdſp [*Poëtæ*] *ad ſcribéndum áugeat indúſtriam.*

Al.[*Veſtra, Poëta*]. dſſdſp. ᶜ [*Poeta ad ſcribendum augeat vt induſtriam.*] jiſſbſp.

* συναποθνήσκοντες.
ᴸ. Narrâtio.
Diphilus Poëta, Comicus Græcus fuit.
Al.[*eripit*], ſaſſſp.
* L. *In prima fabula,* id eſt, in prima fabulæ parte.
G. [*integrum. cũ hic*] *anapæſtus.*
Græca Latino ſtylo ornauit.
* L. Colligit ſummam defenſionis, quæ nititur finitione.
* Alia defenſio.
D. Al. [*adiuuare.*] ii-ſſp.
* L. Inuerſio, & eſt ſtatus qualitatis, quam confirmat à perſonis.
Laus ab humanitate.
Sine ſuperbia q.d. Idque ita, vt tamen illi minimè ſuperbirent ob collata beneficia.
* L. Præmonitio ad docilitaté. ᵛ éſtque purgatio cur hic prologus non ſit [illegible].
* L. Poſtulatio attentionis.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. ᴾ In prima ſcena, quod prologus promiſit, argumentum narratur, opportunéque vita aſpera cum leni, pater mitis cum ſeueriſſimo comparâtur. oſtendit etiam ſe Mitio admodum eſſe ſolicitum de Æſchino filio adoptiuo, quòd nondum de cœna heſterna redierat: ᴴ ac pulchra admodum narratione quantùm ipſum amet, quàm liberaliter educet, quid cum illo facere cogitet, oppidò pulchrè exponit. Porrò ex hac ſcena ratio educandi liberos peti poteſt: ᴾ quos lenitate potiùs, quàm aſperitate aut vi inſtituendos præſcribit. ᴴ A' collatione narrationem auſpicatur: nam ideò confert cogitationes vxoris de abſente marito, cum cogitationibus parentum de abſentibus liberis. ᵛ Itaque ſcena hæc propter quetimoniam abſentis filii etiet quodammodo [illegible]: & cùm argumentum totius fabulæ de more ſubiiciat, [illegible]. præcipuè tamen conuentio perſonarum demonſtratiua obſeruanda eſt. *Theſes.* 1 Patrum eſt anxia ſollicitudo de filiis, qui non ſunt in officio. 2 Zelotypia vxoris de abſente multò vehementior eſt ſollicitudine patris de filio. 3 Vrbana vita ru-

ſticæ anteferenda eſt. 4 Inſtitutio puerorum ſit liberalis, & cum clementia morúmque ciuilitate. 5 Ciuilitas prodeſt vbique, ſi quid ſiue foris, ſiue domi contrahendum ſit. M Propitii patris, valdéque amantis filium affectus, hac ſcena exprimitur, quæ viri clementis decorem ſeruans, imperium docet eſſe ſtabilius, quod amore gubernatur, quàm quod timore. Nihil enim violentum poteſt eſſe diuturnum. Seneca ſcribens de clementia ad Neronem ſic ait, Principibus certior eſt ex manſuetudine ſecuritas, quia frequens vindicta paucorum odium reprimit, omnium irritat. Et ad Paulinum de breuitate vitæ ſic ſcribit, Quātò meliùs beneficiis imperium cuſtoditur, quàm armis? Et Cyrus moriturus, vt eſt apud Xenophontem, Cambyſæ filio ſic dixit, Non eſt aureum hoc ſceptrum quod regnum ſeruat, ſed amici multi ſceptrum ſunt regibus veriſſimum maximéque ſecurum: & non parantur fidi amici vi, ſed potiùs beneficentia Et alibi dixerat Cyrus, Neceſſe eſt, vt qui à multis timetur, is multos faciat ſibi inimicos: qui verò ſimul omnibus infeſtus eſt, in omnibus concordiā inijcit. Cicero in prima Philippica, ſic ait. Clarum eſſe ciuem de Republ. mereri, laudari, coli, diligi glorioſum eſt: metui verò & in odio eſſe, inuidioſum, deteſtabile, imbecillum, caducum: quod videmus etiam in talibus ipſis illis, qui Oderint dum metuant, dixerint, pernicioſum fuiſſe. *Verſ. gen. Senarij iambici.*

MITIO *ſenex.*

* L. Percontatio. Mitio hac narratione exponit ſuam erga filium voluntatem, ſua conſilia de educatione exponit, itē conſilia Demeæ. Orditur autem narrationē à collatione, qua exaggerat curam, & amorem erga filium.

STORAX. [non rédijt hac noćte à cœna Aéſchinus: *Al.[Storax.]* idiſſp

Neque ſeruulôrum quiſquam qui [aduôrſum ierant.] *D.[ierant.] prima lóga, non aliter quàm in [fuerāt]. R al. [aduorſè ierant?] al. [aduorſus ierant?] aiſſdi.* aiſſi

Profécto hoc verè dicunt, Si abſis v'ſpiam, aut *Muretus reijcit [Aut]. in ſequentem verſum, iſſſp: diſſi = i, vel dſſibi.* iſſſi

[Vbi ſi] ceſſes, euenîre ea ſátius eſt, *Al. [Si ubi]. ſed verſus non conſtat.* { iſſi = i / iſſibi }

Quæ in te vxor dicit, & quæ in ánimo cógitat ſſibſp

Iráta, quàm illa, quæ paréntes propitij. ſiijdi

* L. Cōparatio diſſimilium ad amplificationem.

R. Al. [te], tū in eo no eliditur e. ^ neque e in [animo], dſſdij.

** Vxor, ſi ceſſes, aut te amâre cogitat,* ſſſiip

Aut [te te] amári, aut potâre, aut ánimo óbſequi: ſiſſai

[Et] tibi bene eſſe ſoli, cùm ſibi ſit malé. *G. Al. omittitur, [Et], ijiſap. ^ ſic & à Mureto in ſequenti verſu.* dijſap

Ego, quia non rédijt filius, quæ cógito! & = dſiſi

Mu. [rebus?]

Quibus nunc ſollicitor [rebus,] ne aut ille álſerit, { ſdiſſp / a }

Mu. [aut perfregerit aliquid.]

Aut v'ſpiam ceciderit, [ac perfrégerit áliquid!] { ſi = ſdb / ſdaſbp }

* L. Exclamatio blādè corripientis & cū quadā admiratione.

** Vah, quemquámne hóminem [in] ánimo inſtitúere, aut* *G. [ſecum in], ſdſbdi.* ſdbbdi

Parâre, quòd ſit chárius, quàm ipſe eſt ſibi! iiſiſi

* D. Tranſitus ad argumentum ſubtiliſsimus.

*Atqui ex me hic non natus eſt, ſed ex fratre. * is ádeò* *G. Poteſt [At] à ſuperiore verſu pendere. ſſiſdi.* { ſi = idi / ſſſ }

Diſſimili ſtúdio eſt, iam inde ab adoleſcéntia. ddſbſi

**Ego*

iſſſp * *Ego hanc clementem vitam vrbanam, atque otium*
iſſſj *[Secutus] ſum: & , quod fortunatum iſti putant,* R. Al. [Sectatus,] ſſſſſi.
ſſaiſp *Vxorem nunquam habui: ille contrà, hæc omnia:*
diſſſp *Ruri agere vitam, ſemper parcè, ac duriter*
iſſſſi *Se habere: vxorem duxit: nati filij*
ijſiſi *[Duo:] inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:*
ſbiſi * *Eduxi à paruulo: habui: amaui pro meo.*
aſijſi *In eo me oblecto. ſolum id eſt charum mihi.*
dſddij *Ille vt [item] contrà [me habeat.] facio ſeduló.*
ſſijap *Do, [prætermitto:] non neceſſe habeo omnia*
{ˣ didſp ſ} *Pro meo iure agere. poſtremò alij clanculum*
idſdſp *[Patres] quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,*
aſſiſp *Ea ne me celet, conſueſeci filium.*
ſſiſi * *Nam qui mentiri, aut fallere [inſuerit] patrem, aut* R. Al. [inſueuerit], ſſſixi.
ſdſſi *Audebit: tantò magis audebit cæteros*
iſiiij * PVDORE *& liberalitate liberos*
abijij *Retinere ſatius eſſe credo, quàm metu.*
ſſddi * *Hæc fratri mecum non conueniunt, neque placent.*
{aſiaſi aſija} *Venit [ad me ſæpe] clamitans, Quid [agis] Mitio?* R. Al. [ais].
ſbſſſp *Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?*
ſſiſſp *Cur potat? cur tu his rebus ſumptus ſuggeris?*
ſdſdip *Veſtitu [nimio] indulges: nimium ineptus es.*
{aiſiſp aiſ} * *Nimium ipſe durus eſt, præter [æquumque &] bonum* R. Al. [æquum &], ſed corruptè.
{iſxiſi iſſ} ET ERRAT *longè, mea quidem ſententia,*
ſſlidp *Qui imperium credat grauius eſſe, aut ſtabilius,*
ſſ dſp *Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.*
idſaſp *Mea [eſt ſic] ratio, & ſic animum induco meum:*
i ſiap * *Malo coactus qui ſuum officium facit,*
ſſſſp *Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:*
adſiap *Si ſperat fore clàm, rurſum ad ingenium redit.*

[Ille

* L. Delabitur ad comparatioñe ſui & fratris, qua mores vtriuſq. & vitam oſtendit. Mitionis vita clemens & otioſa. Demeæ vita laborioſa & auſtera.

R. Al. [*Duo ſunt:*] *ſed deprauatè*, axſiſi.

* V. Educationis exemplú à prima vſque ætate.

R. Al. [*idem,*] *ſed corruptè.*

Al. [*faciat*], dſddii.

R. Al. [*permutto*]. *ſed perperam.*

R. Al. [*Patre*]. *ſed perperam.*

* V. αἴτιον γνωμικόν huius ſententiæ ratio eſt à ſigno.

* Epiphonema.

[1] Sentẽtia quæ cõplectitur ſcopum fabulæ.

* V. Αἰτιολογία eſt de educatiõe diuerſa.

Mu. [*ſæpe ad me*]. ^*ſed verſus non melius habet*, iſſabi: vel iſſiai.

L. *Suggeris*, id eſt, ſuppeditas.

Mu. [*nimium.*]

* Retorquet correptionem, contrarium inferendo.

O. Poteſt [*&*] *à ſuperiore verſu pendere.* ſſijſi.

Al. [*ſic eſt*], adſaſp.

L. *Ratio*, id eſt, ſententia.

* Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Mu. [Quem beneficio adiungas, ille]. daſſap.
* L. Boni patris officium.
* D. Indulgétiæ affectum ad diſciplinam reuocat.
* D. A differentia perſonarum & officiorum.
* V. Connectit artiſi io κατα-..., hanc ſcenā ſequenti. D Κατ' ἐπιφοράν ſuperuenit de quo ſermo eſt, vt factis dicta oſtendantur.

[Ille quem beneficio adiungas,] ex animo facit: ᵃᵃſſap a
Studet par referre: præſens abſénsque idem erit. ciiſſp a
* Hoc pátrium eſt, pótius conſuefácere filium ddſdip
Sua ſponte rectè facere,* quam alieno metu. cidbſi i
* Hoc pater ac dominus intereſt. hoc qui nequit, ddiiſp
Fateátur [neſcire] imperáre liberis. R. Al. [ſe neſcire]. ſed corrupte, aſſrij. aſſiii
* Sed éſtne hic ipſus, de quo agêbam? & certè is eſt. ijſiſi
Néſcio quid triſtem video. credo iam (vt ſolet) dſdijp
Iurgâbit. ſaluum te aduenire Démea, ſſſiip
Gaudêmus. *Hic Senarius perficitur initio ſcena ſequentis* ſiſſſr

ACT. I. SCEN. II.

ARG. V Eſt hæc prioris ſcenæ tanquam παράδειγμα. Sicut illic veluti θέσις duplex vitæ deſcribitur, ita hîc vtriuſque vitæ generis eſt ὑπόθεσις, & quædam exemplaris repræſentatio: D vbi diuerſi homines, diuerſi patres & diuerſa ſtudia proponuntur. V Demea quidem ſui ſimilis, vtpote ruſticus, aſper, inaffabilis, H durus, D amarus, impolitus, pertinax in delictis, V ad ignoſcendúmque difficilis. H penè inhumanus, V grauiter expoſtulat cum Mitione P de Æſchini petulantia, cupiditatibus & iniuriis: V Mitio contrà vt eſt lenis, facetus, P clemés, mitis, comis, humaniſsimus, V & ad condonandum facilis, defendit, P atque eius adoleſcentiam indulgenter excuſat. à quo tandem Demea vtcûque placatur. V Quare in Demea eſt intentio & κατηγορία; in Mitione depulſio, & ἀπολογία. Eſt igitur tota ſcena in genere iudiciali. *Theſis* 1 Vita aſpera & moroſa laudi non ducitur, qualis in Demea depingitur. 2 Vt pertinacia in corrigendis delictis vituperatur, ita & nimia ad condonandū facilitas. 3 Violenta ingenia, cuncta vi eſſe agenda conſtituunt. M Hominis in diſciplina domeſtica ſeueriſsimi nec permittentis filium laſciuire, ne vſus tranſeat in mores, & alterius nimiùm indulgētis libidini filiorum, vt ætas curſum ſuum faciat, decorum hac ſcena ſeruatur, & diuerſum vitæ inſtitutum exprimitur. Vtrunque rationes habet: Primùm, quoniam ex frequētibus actibus habitus generentur tam boni, quàm mali. Ariſtoteles in ſecundo Ethicorum ſic ait, Atque vt breuiter dicam, omnes habitus ex operationibus ſimilibus fiunt: quapropter tales quaſdam operationes reddere oportet. Ipſarum nanque differentias habitus ipſi ſequuntur. Non igitur parum, ſed plurimum, quin potiùs totum refert, ſic, an non ſic homines ab adoleſcentia cōſueſcant. Et paulò pòſt dicit, Ob voluptatem improbas agimus, ob dolorem verò res poſthabemus honeſtas. Quapropter homines ab ipſa ſtatim adoleſcentia, vt inquit Plato, ita inſtitutos eſſe oportet, vt his gaudeant, doleántque, quibus gaudere, doleréque oportet. Hæc enim educatio & eruditio recta. *Verſ. gen. Iambici ſenarij ſiue trimetri acat.*

Cōgreſſus ſenum, qui velut ſuperiorem Mitionis orationem cōprobat & amplificat. L Attende aſperitatem Demeæ, & contrà lenitatē Mitionis. Mu. [dixin'] iſbſip.

DEMEA, MITIO, *ſenex.*

HEM opportúné. te ipſum quærito.
M. Quid triſtis es? D. [rógitas] me, vbi nobis ſiaaſp
Aéſchinus E. Al. [rogas], ſiiaſp.
Siet, quid triſtis ego ſim? M. [dixin] hoc fore? iſbſſp

[Quid

{ caijdp ſſ [Quid is]fecit? D. quid ille fécerit!* quem neque pudet

Scaligerus reijcit [quid is] in præcedentem verſum, facitque [Siet] eis eo monoſyllabum, ſdi.dp. ſiiidp.

*Propoſitio generalis [L] accuſationis. quam auget à perſona & antefactis.

ſwſdp Quicquam: neque métuit quenquam: neque legem, putat

iiſiſi Tenêre ſe vllam. nam illa, quæ ántĕhac facta ſunt,

ibſſii Omítto: modò quid deſignauit! M. quidnam id eſt?

iiijſp D.*Fores effrêgit, atque in ædeis irruit

* Narratio. [L] Oratoriè enumerat ſingulas facti partes.

aſdſdp Aliénas: ipſum dóminum, atque omnem famíliam

ſiſádp Multâuit vſque ad mortem: erípuit mulíerem,

iſiſſi Quam amabat: *clamant omnes, indigniſſumè

ſſaſai Factum[eſſe]hôc[aduenienti quot mihi Mitio

R. Al. [eſſe hoc] non interpoſita diſtinctione. ſed melius aliter, vt ſit [hôc] pro hac.

* L. Confirmatio à teſtimonio & mox amplificatio à diſſimili exemplo.

ſiſdſp Dixêre! in ore eſt omni pópulo. dénique

ſiſſp * Si conferĕndum exémplum eſt, non fratrem videt

* Amplificatio ab exemplis.

{ aaſiſp dr Rĕi dare óperam, ruri eſſe parcum ac ſóbrium?

ſdiſſi Nullum huius ſímile [factum.]*hæc cùm illi Mitio

D. [factum!] cum admiratione.

Dico, tibi dico: tu illum corrúmpi ſinis.

* L. Confert culpã in Mitionem.

dijſſp aiſſip M.* HOMINE imperito nunquam quicquam iniuſtius,

* L. Initium ad defenſionem à criminatione perſonæ.

{ dijaſp diiſ Qui, niſi quod ipſe[fecit]nĭhil rectum putat.

Al. [facit], diaiſp.

ſdiiai D. Quorſum iſtuc? M. quia tu Démea hæc malè iúdicas.

* L. Propoſitio defenſionis per complectionem ad vehementiam.

ſbddſp * Non eſt flagitium (mihi crede) adoleſcéntulum

ſdſjdi Scortári, neque potâre, non eſt, neque fores

ſidbſp Effringere.* hæc ſi neque ego, neque tu fécimus,

ſadiſi Non ſiuit egéſtas fácere nos. tu nunc tibi

ſſſdi Id laudi ducis, quod tum feciſti inópia.

ſiſiſp Iniúrium eſt. nã ſi eſſet vnde id [fieret],

D. [fieret] prima longa.

* Id plerúque vſuuenit. [L] Confirmatio ſumpta per occaſionem à pari & fictorio exemplo: vt, Nos faceremus, ergo illi licet facere.

aiſiſi Facerêmus:* & tu illum tuum ſi eſſes homo,

adijſp Sineres nunc fácere, dum per ætàtem licet,

aaſſi Pótius quam vbi te expectâtum eiecíſſet foras:

aiſiap [Alieniore] ætâte, pòſt fáceret tamen. Mu. [Alieniori].

Diſſimulatio callida Mitionis, qua placare fratrem conatur.

* L. Refertur ad obiectioné Demeæ, Denique ſi conferendum. & eſt refutatio.

ſibdſp D.* Prò Iuppiter [tu homo ádiges] me ad inſániam.

Mu. [rediges tu homo]. ſiaaiſp.

* D. Tragica exclamatio.

Non

Non eſt flagitiũ fácere hæc adoleſcéntulum! M.* *ah,* ſbddſi
Auſcúlta,ne me obtúndas de hac re ſæpius. ſſſſp
**Tuum filium dedíſti adoptándum mihi.* {ſiijſi ſ
Is meus eſt factus:ſi quid peccat, Démea, dſiſſp
Mihi peccat:ego illi máxumam partem feram, aaſiſp
[Obſónat.]potat,olet vnguénta de meo. ſſbſii
Amat?dábitur à me argéntum, [dum erit'] cómmodum: {ibſſſp ibſſa
*Vbi non erit,fortáſſe*excludêtur foras.* aiſſſi
Fores effrêgit,reſtituêntur.díſcidit iſſaſp
Veſtem?reſarciêtur:eſt(dijs grátia) ſiijſp
Et vnde hæc fiant,& adhuc non moléſta ſunt. iſdſij
**Poſtrémò,aut déſine,aut cedo quemuis árbitrum:* ſſiaſp
Te plura in hac re peccâre oſténdam. D.*hei mihi,* ſſſſi
Pater eſſe diſce ab [alijs,]qui verè ſciunt. aibſſi
M.* *Natúra tu illi pater es,conſilijs ego.* ſſdſap
D. *Tun' [cónſulis] quicquam !* M. *ah,ſi pergis, abíero.* ſiſſbi
Bembus[Conſilio].ſaſſbi.
D. *Siccine agis!* M. *an ego tóties de eâdem re aúdiam!* {d=aiſp dbbſ
D. *Curæ eſt mihi.* M. *& mihi curæ eſt.* * *verùm Démea* ſiaſſp
Curêmus æquam vterque partem,tu álterum, ſiijſp
Ego item álterum.nam ambos curâre,propémodum aiſſbp
Repóſcere illum eſt,quem dedíſti. D.* *ah Mítio.* ijſiſi
M. *Mihi ſic videtur.* D. *quid' iſtuc ! tibi ſi iſtuc placet,* {ai dſp aiſ
**Profúndat,perdat,péreat,nihil ad me áttinet.* ſſddſp
Iam ſi verbum vnum poſthac.* M. *rurſum Démea* ſſiſi
Iráſcere! D. *an non credis![répetóne]quem dedi!* ſiſdai
Aegrè eſt:aliênus non [ſum.ſi obſto.]hem déſino. ſaſſſi
Vnum vis curem,curo: & eſt dijs grátia,* ſſiſp
Cùm ita vt volo[eſt.iſte tuus ipſe]ſénſiet. ijdiſp
R.*Al.[eſt iſte:tuus ipſe].ſed meliùs diſtinguenius poſt[eſt].*
Poſtériùs.nolo in illum gráuius dícere. dſidſp
M.*Nec*

* L. Alia defenſio per tranſlationem, Nihil ad Demeã, ſi peccet Æſchinus.
* D. Argumentatio per inductionem.
V. *Illi*, pro illic, vt ſit enallage.
R. *Varro libr. 6. de Orig. legit,[Scortatur].*
Mu.[vbi erit]. ibidſp.
* L. A meretrice ſcilicet, non à Mitione.
* Peroratio.
R. *Al.[illis.]* aiiſſi. *al.[ijs].ſed iſtud perperam.*
* D. Plus laudis cõſilium quàm natura conſequitur.
[1] Pulchra diſtinctio, quæ mox refellitur ex coniugatis.
* L. Redit ad defenſionis ſentẽtiã.
* V. Exclamatio eſt percuſſi & perturbati animi.
* Conceſsio ironica, & [1] indignãtis.
* V. Per apoſiopeſin. Hîc enim, De filio addidero, deeſt.
Mu.[repeton'], ſiſdſi.
Al.[ſum,ſi obſto:]
* L. Error ſenis ad futurã epitaſin.
Iſte, per contemptum.

ꝫiiſſp ſ M. *Nec nihil, neq; ómnia hæc ſunt, quæ dicit,* * *tamen*

Alij diſtinguunt poſt [tamen.]

ꝫiſbſp ſ *Nónnihil moléſta hæc ſunt mihi: ſed oſténdere*

ſiſiij * *Me ægrè pati illi nólui. nam ita eſt homo:*

ſſiiſi * *Cùm placo, aduêrſor sédulò, & detérreo:*

Cſdſſp a *Tamen [vix humánè] pátitur: verùm ſi aúgeam,*

dſliſi *Aut étiam adiûtor ſim eius iracúndiæ,*

ſiiſſp *Insániam profécto cum illo. et ſi Aéſchinus*

ſiſdſp *Nonnúllam in hac re nobis facit iniúriam.*

ſidſſp * *Quam hic non amâuit meretrîcem! aut cui non dedit*

aſſiip *Aliquid! poſtrémò nuper (credo iam ómnium*

ſſſſſp *Tædêbat) dixit velle vxôrem dúcere.*

ſſdſp *Sperâbam iam [deferuiſſe] adoleſcéntiam:*

ſſiai *Gaudêbam: ecce autem* * *de integro.* * *niſi quicquid eſt,*

adſiai *Volo ſcire, atque hóminem conuenîre, ſi apud forum eſt.*

* Superioris correptio diſsimulationis.
* L. Conſiliũ Mitionis ad ſpectatores
* Argumentum à contrario.

Mu. [*humanè vix*] aidſſp.

* L. Moralis & pathetica hyperbole. & totum eſt leuis reprehenſio.

D. *Al.* [*deſæuiſſe*] B *Al.* [*deſeruiſſe*]. A *quod verſus repugnat.*

* D. Apoſiopeſis prima, quia non vult credere. I ſubaudi Amare cœpit.
* Go. *Niſi*, pro Sed.

ACT. II. SCEN. I.

ARG. V πείρασις eſt turbarum in hac ſcena. Iurgium enim eſt lenonis cum Æſchino propter puellam ereptam. Quare etſi bona ex parte ſit iudicialis generis, tamen oratiunculę iuxta eius partis rationem ſunt perturbatiores & intricatiores. P Nititur enim perſuadere Æſchinus ſe inuitum Sannioni lenoni intuliſſe iniuriam, verùm fuiſſe illius culpa impulſum. Intelligendum quoque eſt. Parmenonem ſeruum morem gerentem Æſchino, ita acriter egiſſe cum lenone, vt tandem ab eo puella eriperetur, cuius auferendæ Æſchinus percupidus fuerat. H qua erepta, iurgia vltrò citróque oriuntur. Eſt verò in hac ſcena luculenta lenonis deſcriptio. B Nec verò error eſt Poëtæ quòd hîc fiant quæ facta eſſe Demea dixit, qui fortaſſe rumore nuntio acceperat feciſſe Æſchinũ, quod facturũ ille ſe minatus fuerit. V *Theſes.* 1 In Æſchino quidem eſt exemplum diuitis iniurii & præpotentis in pauperem, quem variis modis exagitat. 2 In lenone autem eſt contumelioſi, atque in ſuam perniciem contumacis. 3 Honeſtorum autem eſt potiùs iniuriam propulſare, quàm inferre. M Proterui adoleſcentis fidentia & impetus, hac ſcena exprimitur, qui vt libidinem animi ſui expleat, alterius miſeriæ, inopiæ, ac innocentiæ nullam habet rationem: & leges ciuiles transgreditur: quod malæ inſtitutionis ſignum eſt & damnatur in primis: quoniam violatis legibus, violatur libertas, quæ in legibus continetur, quas non ſolùm tenere debet iuuenis bene inſtitutus, ſed ne cogitare quidem, an rectè ſint poſitæ. Plato libr. 1 de Legibus ſic ait, Vnà certè lex erit præclariſsima, quæ iubeat ne quis iuuenum quærere audeat, rectè, aut contrà ſe leges habeant, ſed vno omnium ore, vnáque voce rectè tanquam à Diis poſitas concedi præcipiat, nec vllo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari. Et non ſolùm damnandus eſt, qui iniuriam irrogat, ſed etiã qui non propulſat, ſi poteſt, iniuriam. Ideò Plato in quinto de Repub. ſic ait, Honorandus certè eſt, qui nihil iniuriatur: qui verò nec alios id facere patitur.

patitur, duplici honore, imò etiam magis honorandus eſt. Xenophon libro primo Inſtitutionum Cyri ſic ait, Nihil eſt iuſtius, quàm propulſare iniuriam: aut pulchrius, quàm amicis ſuccurrere. Seneca loquens de iuſtitia ſic ait, Iuſtus vt ſis, non ſolùm non nocebis, ſed etiã nocentes prohibebis: nam nihil nocere non eſt iuſtitia, ſed abſtinentia alieni. Cic. in libr. I. de Off. qui autem non defendit, nec obſiſtit ſi poteſt iniuriæ, tam eſt in vitio, quàm ſi parentes, aut amicos, aut patriam deſerat. *Verſ. gen. Quindecim trochaici tetrametri: atque ex his vnus, (ſi vulgata lectio retineatur) acatalecticus, videlicet vndecimus, quatuordecim verò catalectici, nempe ſeptimus, decimus, decimusquintus cum ſequenti, & decem vltimi. Reliqui iambici: è quibus vnus dimeter acat. vtpote quartus: reſidui omnes tetrametri, iique acatalectici, exceptis tribus primis & ſexto, qui ſunt catalectici, qui & ſcazontes appellantur.*

Omiſsis ſenibus deſcribitur Æſchini factum, iurgantis cũ lenone: eſtque hæc periculi protaſis.

SANNIO *leno.* ÆSCHINVS *adoleſcens.*

OBSECRO *populáres, ferte míſero, atque innocénti auxílium:* daſbſi-

* L. *Otioſe.* ſecure. alloquitur ſeruũ, * *Otioſè.* Cõſolatio eſt: eiúſque propoſitio eſt, *Conſiſte.*

Subuenîte inopi. AE. * *[otiôſe, iam ilico hic consíſte nunc.] quid* ſ-aiijſi- a *Al. [otiosè nunc iam ilico hic conſiſte.] ſed verſus non conſtat: neque etiam ſequens qui tum à [Quid] incipit: niſi cum Mureto rurſus transferas [tanget] in deinde ſequentem: tũ enim tert. us fuerit iãbicus tetr. catal. ſſijſdi-. quartus verò ſic à Mureto legitur, [Tãget. S. ego iſtã inuitis omnibus.] dlſſo.*

Reſpéctas? nihil pericli eſt: nũquam, dum ego ádero, hic te tanget. {lniſdiſſ ſſ

* L. Eclipſis luctãtis: ſubaudi Retinebo.

S. * *Ego iſtam inuitis ómnibus.* iſp

AE. *Quanquam eſt ſceléſtus, non committet hódie vnquam iterum vt vápulet.* ſiſſbdſp

E. Trochaicus tet. ac. tſſſſt, vel tſſitſſr. MU [*S. Audi, Aeſchine, ne ignarũ fuiſſe te dicas morũ meũm.*] ſaſijſſi. *iambicus eſt tetr. acat.*

S. *Aéſchine audi, ne te ignârũ fuíſſe dicas meôrum morum,* {rſſiſ .ſſiſ

[Leno ego] ſum. AE. *ſcio.* S. *at ita, vt vſquam fuit fide quiſquam óptuma.* ddauſt- *Mu. [Ego leno], aiſijſi.*

* L. Præmonitione deterret ab iniuria.

* *Tu quod te poſtérius purges, [nolle hanc iniúriam mihi]* ſſaſſij *Al. [hanc iniuriam mihi nolle]. ſed verſus non conſtat. Glareanus transfert [Nolle] in ſequentem verſum, è quo tollit [eſſe], facitque [huius] monoſyllabũ: ſic fiũt duo trochaici tetr. cat. ſſaſſtr-. tſdſ-ſt.*

D. *Huius*, vel ſtipulam, vel ſumma digiti oſtendens dicit.

Factam eſſe, huius non fáciam. crede hoc, ego meum ius pérſequar. ſſdſdiſp

Muretus [re mihi], aſſſbij.

Neque tu verbis ſolues vnquam, quod [mihi re] maleféceris. aſſſddr-

* L. Proſopopœia purgantis.

Noui ego veſtra hæc, * *Nollem factum, [iuſiurándum dábitur, te eſſe]* dſſſſat

G. *[dabitur iurandum eſſe te]*. dſſſaſt. MU *[dabitur iuſiurandum, eſſe te]*. dſſſaſſi.

Indign

ſiſdſſ; *Indignum iniúria hac, indignis cùm égomet ſim. acceptus modis.*

{iſiia-ip iſijadſ AE. *[Abi praeſtrénuè,] ac fores áperi.* S. *caeterùm hoc nihil facis.* *D. Aut [Abi praeſtrenuè,] id eſt prae. vel abi prior.*

iſbſſſi AE. *I intrò nunc iam.* S. *at enim non ſinam.* AE. *accéde illuc Pármeno,*

atſtſt– *Nímium [iſtóc abiſti:] hic propter hunc aſsiſte. [hem,] ſic volo.* *R. Al. [S. hem,] ſed depr..uaté.*

{ſa-aſdt- aaſ *Caue nunc iam óculos à méis óculis quóquam [demóueas] tuos:*

dſbſſaſp *Ne mora ſit, ſi [innúero,] quin pugnus contínuò in mala háreat.* *Al. [innuerim,] dſaſſa p.*

ſiſiſib p *[S. Iſtuc volo ergo ipſum experiri.* AE. *hem, ſerua: omitte] mulierem.* *B. [P. Iſtuc ergo volo ipſum experiri. AE. hem ſerua. P. omitte], ſdſiſibp.*

djſa.idp S.* *O fácinus indígnum!* AE. *geminábit, niſi caues.* S.* *hei [miſériam!]* *R.. Al. [miſero mihi:] A tùc [ò] pédet à verſu ſuperiori, bſdſbſai: vel s elidedum in [facinus] ſdſdbſai.*

{ſa-ſdſſp ſad AE. *Non innúeram: verùm [in iſtam] partem pótius peccáto tamen.*

ſſdſiſi * *I nunc iam.* S. *quid [hoc] rei eſt? regnúmne Aeſchine hic tu póſſides!* *In [hoc] h vim habet conſonantis, niſi malimus [rei] monoſyllabũ et [iam] diſyllabũ dicere, ſiiſliſi.*

ſiſiſp AE. *Si poſſidérem, ornátus eſſes ex* tuis virtútibus.*

{d-ſſſi diſ S. *Quid tibi rei mecum eſt?* AE. *nihil.* S. *quid! noſtin' qui ſim?* AE. *non deſydero.*

{aſiſſp aſ S. *Tétigin' tui quicquam?* AE. *ſi attigiſſes, ferres infortúnium.*

diiaiſi S.* *Quî tibi magis licet meam habére, pro qua ego argéntum dedi!*

{ſſſ-aſp ſſſi *Reſponde.* AE. *ante aedeis nõ fecíſſe erit mélius [hic] conuítium.*

ſiſjdſi *Nam ſi moléſtus pergis eſſe, iam intrò arripiére, atque ibi*

ſbijſſp *Vſque ad necem operiére loris.* S.* *loris liber!* AE. *ſic erit.*

S. O

[Indignum] poteſt primis ad vel ſum praecedentem pertinere, ſtſſaſt–.

Abi, ad Parmenonem cócitatus loquitur.

Erit trochaicus modò [I] ante [intrò] productum remaneat. ſſatſſt–.

Mu. [abiſti] *iſtic*] bſſtſſt–.

D. *Propter*, i. iuxta. *Al. [amoueas].* *Poteſt & hic ce..ſer. iambicus...* idſ ſiai: *& [meu] fa..io mo.o.ſyllabo* idſdiſai.

L. *In mala* id eſt, in ore lenonis.

L. *Serua*, obſerua.

* Exclamatio vapulantis.

* D. Leno pulſatur.

G. [*iſtam in*]. ſaiſdſſp.

* L. Iubet abire Parmenoné & virginem abducere. D Verũ hoc lenoni vt abeat: an puellae vt introeat dicitur?

* L. Ironia prouerbialis.

* D. Hic non tam ratiocinatio eſt, quàm exclamatio per dolorem.

R. Al. [hoc].

Comminatio vehementior.

* L. Subaudi Operietur, hoc eſt, caedetur: quia nefas & contumelioſũ erat liberos caedere.

S. *O hóminem impûrum: hiccine libertâtem aiunt* dſdſſſp
æquam eſſe ómnibus!

AE. * *Si ſatis iam [bacchâtus] es leno, audi ſi vis* dſſiſſp
nunc iam.

S. *[Egón' bacchâtus] ſum in te, an tu in me!* AE. *o-* iſſiſſi
mitte iſta, atque ad rem redi. R. *Al.* [*Egón' de'ac-
chatus*], ^ſſſiſsi. *al*ſ. *Egone autem debacchatus*. *Bemb us.* [*Egón'
debacchâtus autem' an tu in me? AE. mitte iſtas, &c.*] *ſed verſus
neutro modo conſtat.*

S. *Quam rem! quò rédeam!* AE. *iámne me vis díce-* ſdſiſbſp
re, quod ad te áttinet?

S. *Cúpio: modò æqui áliquid.* AE. * *vah, leno iníqua* biaſiiſi
me non volt loqui.

S. *Leno ſum fáteor, perníciès commûnis adoleſcén-* ſdſaſbſp
tium,

Periûrus, peſtis: ſtamen tibi ſà me nulla eſt orta in- { ſſaiſſp / ſſa
iúria.

AE. *Nam hercle étiam id reſtat.* S. *illuc quæſo re-* dſſaſſp
di, quò cœpíſti Ae'ſchine.

AE. *Minis vigínti tu illam emíſti,* * *quæ res tibi ver* iſſſdſp
tat malé:

Argénti tãtum ſtibi' dábitur. S. * *quid', ſi ego ſtibi'* { ſſdadsſp / ſſ=ſp
illam nolo véndere!

Coges me! AE. *mínimé.* S. *nanque id métui.* AE. *neq;* ſdſddſi
vendûndam cénſeo,

Quæ líbera eſt: nam ego illam liberáli áſſero cauſſa ſiſidſi
manu.

Nunc vide vtrum vis, argéntum accípere, an cauſ- dſſdſdſp
ſam meditári tuam.

Delíbera hoc, dum ego rédeo leno. S. * *prò ſuprême* ſi=iiijp
Iúppiter,

Mínimè miror, qui' inſaníre occípiunt ex iniúria: aſiſdſſi
* *Domo me erípuit: verberâuit: me inuito abdûxit* idſiſſp
meam.

* *Ob malefâcta hæc ſtantîdem ſemptã póſtulat ſibi* ddvſſſt
trádier. D. *Al.* [*totidem*], ^*tũ in eo nõ eliditur m.* dſbitdtv.

Hóm

---

* Superbè cõtẽnit dicta lenonis.
G. [*Iam*] *bis diſylla-bum. verùm ſi lega-tur* [*debacchatus*], *prius iam monoſyl-labũ eſt* aſſiſſp: *vel eliſo s in* [*ſuus*]. dſſiſſp.

* D. Ironicôs. [L] Irriſio.

G. [*tibi tamen*], ſſdaſſp.

D. *Quò*, prò vnde: vel *Quò*, pro à quo.
* Imprecatio.
* Stultè negat ſe vẽditurũ quod perdidit.
G. [*tibi*] *bis ſuperfluit & carmini & ſenſui*. ſſdſiſp.
D. *Liberalis cauſſa*, quæ cõtinet actionem libertatis.
V. *Meditari*, quemadmodum me in iudicio cõuincas.
* Tragica exclamatio hîc mira arte inſano conceditur.
G. *Poteſt hic cenſeri trochaicus acatal.* aſſaſt–.
* L. Enumeratio cũ incremento.
* *Hunc verſum in ſequentẽ & ſequentem huius locum ſubdit Muretus.*

aaſſaſt– *Hómini míſero plus quingéntos cólaphos infrêgit mihi.*

{atbaſſtu tſbdſſ} **Verùm enim quandò bene proméruit, [ſ fiat, sŭum ius] póſtulat.*

{'abaſſlbu abtſſd} * *Age iam cúpio, [ſi modò] argéntum reddat. ſed ego hoc* [ariolor.]* *Al.*[hariolor].

G. *Poteſt & in* [*ſi modo*], *prima correpta cenſeri, vt aliàs ſæpe in* [*ſiquidam*], abaſſblu. M *in* [*modò ſi*], abaſſbbu.

atbſſbt– *Vbi me díxero dare tanti, teſtis fáciet ílico*

tſſtſt– *Vendidiſſe me. de argénto sómniū:* * *mox cras redi.*

dſtdſſt– *Id quoque poſſum ferre. ſi modò reddat, quanquam iniúrium eſt.*

{ſtſſ.ſtu ſtſſſ} *Verùm cógito id, quod res eſt, quandò ĕum quæſtum occéperis,*

dſtſtat– *Accipiŭnda, & muſſitânda iniúria adoleſcéntium eſt.*

ſadtdſt– *Sed nemo dabit: fruſtra égomet mecum has ratiónes députo.*

* V. Amaruléta eſt ironia, & εἰρωνεία. G. [ſiat: ſuu], tſbdſſtu.
* V. Hypotypoſis ſecū deliberātis, & ſingula perpēdentis eſt.
* L. Prouerbialiter de eo quod incertum eſt.
* D. Tranſit ad μιμητικ.. L verba incraſtinanti debitoris per proſopopœiam.

ACT. II. SCEN. II.

ARG. B Sannio queritur de iniuria ſibi facta ab Æſchino, & Syri conſiliis eluditur. L eum enim callidè impellit, vt accipiat pretium pro erepta virgine. V *Theſes.* 1 Exemplum eſt duorum ſceleratorum hominum, qui ſeſe inuicem fallere conantur. 2 Lenones non tanti colaphos faciunt, quanti pecuniam. 3 Hîc perſpicitur vt clauus clauum trudit, ita & dolus dolum. In Syro quidem eſt oratio πιθανολογική. Cupit enim lenoni perſuadere, ne tantopere pecuniam exigat. Id ſanè conſilium proximum fuit poſt multam cum Æſchino concertationem. In Sannione autem, qui ſui ſimilis eſt, nempe auarus, & querulus propter iniurias acceptas, præcipuè eſt διαβλητική. D In hac ſcena actus, eſt exemplum continēs vitæ auarorum, qui ſæpe in damnum ipſius auaritiæ rationibus ruūt: ſimul etiam duorum inter ſe nequam hominum ſpectanda quædam viciſsim & doloſa captio eſt. M Adhæc veteratoris hominis vaframentum, & dolos tantum poſſe docet hæc ſcena, vt illis interdum viri etiā malitioſi circunueniantur: vt cauere ſit difficillimum, maximè cùm inſidiæ lateant ſub ſimulatione illarum actionum, quæ vtiles eſſe videntur. Vnde Cicero in tertia actione in Verrem ſic ait, Nullæ ſunt occultiores inſidiæ, quàm hæ quæ latent in ſimulatione officii. Et Plinius in Epiſtolis dicit, magnas habere latebras vitam hominis, & altos receſſus.

Verſ. gen. Iambici omnes, iique acatalectici: verùm vndeuiginti primi octonarij ſiue tetrametri, reliqui ſenarij ſiue trimetri.

SYRVS *ſeruus*. SANNIO.

bſaſaaſb * TACE, *égomet conuéniam [ſ iam ipſum: cúpidè accípiat] faxo, atque étiam* *Al.* [*ipſum: cupidè iā accipiat*], bſadſaſb. R [*ipsū: cupidè accipiat iā*], bſaddſſb.

C *Vltimo loco tribrachys pro iambo. Aldus perperàm omiſit* [*iam*].

* L. Egrediens Syrus alloquitur Cteſiphonē ſollicitū ob factum Æſchini.
Cōſilia ſerui, quibus eludit lenonē, atque cōmodè ſubiecit ſtatim cōcer-

Bene dicat ſecum eſſe actum. **quid' iſtuc Sánnio* {aſſ·ſiſſ aſſſ
eſt quod te aúdio
[Néſcio quid concertâſſe cum" hero?] SA.*nunquam* dſſbſſip
vidi iniquiùs Hic poteſt cenſeri Trochaicus tetr. cat.
dſſaſttv. Mu[*Cum hero neſcio quid cõcertaſſe?*] idſiiſip.

Certatiônem[comparâtam.]quàm[quæ]hódie inter ſiſiſaſp
nos fuit. R.[*hæc*]: G[*hæc quæ*], *ſed hoc nihil ad carmẽ. al*[*quæ hæc*] *ſcil corruptè*,ſiſ'ſa'p.

Ego vapulândo, ille verberândo vſque, ambo de- {ai·iſiſp aia
féſſi ſumus. D.*Poteſt & [vſque] referri ad[defeſſi].*

S.*Tũa culpa.*SA.*quid ágerem?*S.*adoleſcénti morem* {cdbſſiſp ſ
geſtum opórtuit.

SA.* *Quid pótui mélius, qui" hódie vſque os præ-* {dddſtatv dadiſbſſ
*bui!*S.*age. ſcis[quid]loquar?* D.*Al.*[*qui*].

PECVNIAM IN LOCO NEGLIGERE, iijdiſſi
máximum intérdum eſt lucrum. SA.*hui.*

S.* *Metuíſti, ſi nunc de tũo iure conceſſiſſes paú-* {aſſ iſſi aſſſ
lulum, atque E.*Eliſio in [que] excipitur à verſu ſequenti.*

Adoleſcénti eſſes morigerâtus, hóminum homo ſtul- aſſabiſp
tíſſime,

Ne [non] tibi iſtuc fœnerâret. SA.*EGO *ſpem pré-* ſiſibdſi
tio non[emo,]

S. *Nunquam rem fácies: abi, neſcis* * *ineſcâre hó-* {ſd·ſidſi ſdd
mines Sánnio.

SA.*Credo iſtuc mélius eſſe: verùm ego nunquam* ſdijaaſi
ádeò aſtûtus fui,

Quin quicquid poſſem, mallem auférre pótiùs in ſſſbiſi
præſéntia.

S.* *Age, noui tuum ánimum, [quaſi iam vſquam]* adiadſſi
tibi ſint viginti minæ, Mu[*quaſi quicquam*],adiadſſi.

Dum huic obſequâre. prætéreà autem te aiunt pro- ſijaſdſp
ficiſci Cyprum. SA.*hem.*

S.*Cõemiſſe, hinc quæ illuc veheres multa: nauẽ con-* {ſdſiſſi ſ
dûctam: hoc[ſcio,] Mu.[*ſcio.*] *ut referatur ad ſuperiora.*

A'nimus tibi pendet: vbi illinc ſpero redieris, [ta- aaaſtiaſ
men] hoc ages.

SA.*Nuſq*

ationi, quæ fuit cũ eo Æſchino.
* L. Diſſimulat ſe ſcire quod probè nouit, ne ſubornatus eſſe videatur.

D.*Al.*[*conſtitutã.*] *al.*[*Concertationem cõparatam*],ſiſiſaſp.
L. *Vapulãdo, verberãdo*, Facetũ antitheton, quo in ſe ipsũ ludit leno.
Si quis malit [Tua culpa] eſſe nominatiui caſus, ſic metietur. abbſſiip.
* L. Facetè aliud reſpõdet quàm expectatur.

* L. Hæc tota admonitio ad authoritatẽ & beneuolentiam pertinet. & eſt præparatio ad id quod intẽdit.
Mu.[*nunc*].
* L. Prouerbium.
V.[*emam*],ſiſibdſp.
* D. Metaphora ab aucupibus, qui auibus capiendis effundunt cibum.

Mos auarorum.
* L. Leuiter prætentat aditum perſuaſionis: & mox ſollicitudinẽ iniicit callido commẽto, qui ſanè locus vim habet à tuto. Nam ſatius eſt certum accipere, quàm incertæ ſpei euentu pendere.
R. *Aliàs [tum].* aidſſbſi: *quòd librarius loco [tamen] id eſt, tamen, ſcripſit tum, pro [tum].*

ſiaſſſp SA. *Nuſquam pedem.périj hercle, hac illi ſpe hoc incœpérunt.* S. *timet:*

ſſbdſi * *Iniéci ſcrúpulum hómini.* SA. * *ô ſcélera, illuc vide*

adſidj *Vt in ipſo articulo opprêſſit: [emptæ] mulíeres* D. *Al.* [*emptæ*], adſibi.

ſddiſp *Complúres, & item hinc ália, quæ porto Cyprum.*

aſdſſi *[Niſi] eò ad mercâtum véniam, damnum máximum eſt.*

ſidſij *Nunc ſi hoc omíttam,* * *[actum agam: vbi illinc redíero,]*

aijſſi *Nihil eſt, refríxerit res:* * *Nunc demum venis!*

ſbſdſp *Cur paſſus! vbi eras! vt ſit ſátius pérdere,*

ſ›ijſi *Quàm aut hîc [nunc manêre tam diu,] aut tum pérſequi.*

{ſa›dſi / ſaſ} S. *Iámne enumeráſti, [quod] ad te reditúrũ putes?*

{›ſſiap / d} SA. * *[Hóccine] illô dignum eſt! hóccine incípere Aéſchinum!*

{i›i›ap / iſidi} *Per opprcſſiônem vt hanc mihi erípere póſtulet!*

{iida›p / iidad} S. * *Labâſcit.* * *vnum hoc hábeo: vide, ſi ſatis placet,*

{adiaſi / adij} *Pótius, quàm vénias in [perículum] Sánnio,* G. *Vel lege* [*periclum*], adljſi.

ſiſſap *Seruéſne, an perdas totum, diuiduum face:*

ijſbſi *Minas decem corrâdet alicunde.* SA. *hei mihi,*

aſ›ap *E'tiam de ſorte nunc vénio in dúbium miſer.*

iaſdſi *Pudet nihil:* * *omnes dentes labeféc it mihi.*

ddſiſp *Præteréà cólaphis tuber eſt totum caput:*

aiſſap *E'tiam ínſuper [defraûdet!] nuſquam ábeo.* S. *vt lubet.*

ſiaſſp *Nunquid vis, quin ábeam?* SA. * *immo hercle hoc quæſo Syre,*

aſbſſp * *Vt ut hæc ſunt facta, pótius quàm lites ſequar,*

{a›ſſſp / dſ} *Méum mihi [reddâtur:] ſaltem quanti empta eſt, Syre.*

lſſiai * *Scio non te vſum ántehac amicitia mea:*

a›ſſi *Mémorem me dices eſſe, & gratum.* S. *ſédulò*

Apoſiopeſis.

* Metaphora à lapillis articulos vrgentibus.

* L. Hæc cum præcedentibus ſecum leno, digreſſo ſ au-lũ Syro, vt apparet. Mu. [Ni], iſdſſi.

* D. Prouerbiũ, id eſt, nihil agam. G. *In* [*reaiero*] *producitur i, veluti in rediuero.* MU [*vbi illinc rediero, actum agam,*] ſijdip.

* L. Proſopopoeia tergiuerſantis debitoris.

G. [*manere nunc tandiu,*] ſij›ſi: *vel* [*diu*] *facto monoſyllabo ac toto eliſo.* ſijſſi.

R. [*id quod*].

D.* Comploratio.

G. *Vel lege* [*Hócne*], ſſiap: *vel* [*Hocine*], *prima breui*, aſſiap.

* D. Metaphora ab arbore reſecta. & hoc preſſè, vel ad ſpectatores dicitur.

* D. Hoc claré.

* D. Nũc conqueritur de iniuria, cùm damnum quoque ſentit.

D. [*defrúdet!*]

* D. Diuertit ſe tandem ad preces.

* L. Metu domini impulſus leno, eligit id quod tutius videtur.

R. [*red.'at:*] iaſſſp.

* B. Suaſoria eſt oratio, à remunerationis pollicitatione.

• Paraſceue. [V] Nemo non videt vt figura quadam fiat fabularum mutua connexio.

Fáciam. ** ſed Cteſiphônem video.lætus eſt* aſidij
De amica. S A. *quid quod te oro?* S. *pauliſper mane.* iſſiſi

ACTVS II. SCENA III.

A R G. [D] In hac ſcena,gratiarum actio eſt ex perſona eius qui præſtitit,& eius cui præſtitū eſt,& ex ipſius pretii quātitate. Nā omne quod geritur, aut in rebus eſt, aut perſonis, aut in attributis eorum. [P] Hic igitur Æſchini commendatio à fratre Cteſiphone facta continetur.Exinde gratiarum actio ingénsque gaudium,de quo beneficio eum Aeſchinus affecit,ſcilicet eripiendo illi amicam,eiúsque cauſa ſubeundo famæ ſuæ periculum. [V] *Theſes.* 1 Fratrum coniunctio & beneficentia eſt proxima, eorúmque concordia eſt res ſuauiſsima.ſic & Menander, ὡς ἡδὺ γ' ἐν ἀδελφοῖς ἐστὶ ὁμονοίας ἴσως. Beneficiis enim vincuntur vel efferatiſsimæ quæque animātes, & hominibus ſuapte natura infenſæ, quæ etiamſi vi quadam adductæ,& vinculis aut inſtrumentis quibuſdam conſtrictæ fuerint, tamen certis cultibus manſuefiunt, & cicurantur. At ita non ſolùm homo frater, ſed & alienus,ſi omni officiorum genere coleretur,licèt peſsimus fuerit,manſuetior euadit:ſicut copioſiſsimè Hierocles lib. περὶ φιλαδελφίας teſtatur. 2 Gaudent adoleſcentes amatorculi commodo, quod eſt ſæpe incommodum. 3 Beneficium ſæpe iudicatur, quod eſt maleficium. Cteſipho enim loco maximi beneficii ducit puellam à fratre ereptam ſibi donari.Egregia ſcilicet laus eſt amatoris iuxta affectum ſuum iudicantis. [M] Fratrem fratri adeſſe in primis debere, cùm vſus venerit,docet hæc ſcena.Eſt enim inter eos ea coniunctio,quæ alterum à parentibus requirit officium. Plus enim debemus fratri quàm nepoti, & ſic deſcendendo per gradus propinquitatis,quales etiam ſunt gradus officiorum, vt non omnibus eadem debeantur. Ariſtoteles octauo Ethicorum de amicitia ſic ait, Eſt enim grauius ſodali, quàm ciui pecuniam auferre:& fratri,quàm alienigenæ opem non ferre:& patrem,quàm quemuis alium pulſare. Creſcit autem & iuſtum cum amicitia ſimul,quippe cùm ſint in eiſdem, & æquè ſe extēdant. Cyrus,vt eſt apud Xenophōtem libro vlt.Cambyſem filium natu maiorem,ſic monuit, Homines ciues alienigenis præferendi,& qui vnà ſunt aliti his qui contubernales non ſunt:& qui fratri prouidet,ſeipſum curat : & quem præterea turpius eſt non amare quàm fratrem?

Verſ.gen.Iambici octonarij ſiue quadrati aut tetrametri acatalectici.

CTESIPHO *adoleſcens.* SYRVS.

Spargitur In perſonas Aeſchini factum, idque iam Cteſipho prædicat nempe ad quē fructus redit.

ABS *quiuis hómine,cùm [eſt opus] ,beneficium]* {ſdij=dlj ſdibb
accipere gaúdeas: D.Vel [*eſt opus beneficium,*]
Verùm enimuèro id demum iuuat,ſi,quem æquum {xſſiſdap d
eſt benefácere,is facit.

Summa fratris laudatio.

* V. Ἀνταδίπλωσις emphaſin gratulationis ſignificat.

* *O frater,frater, quid ego nunc te laudem! ſatis* {ſſdiſſſi ſſdiſd
certè ſcio,
Nunquam ita magníficè quicquam dicam,id virtus quin ſúperet tua. ddſſiſap

D.Vel [*Itáque*].

[I'taque] vnam hanc rem me habêre præter álios præcipuam árbitror, aſijbſap

Bembus [*homini nemini*] : R.[*hominem neminem*].
L. *Artium*, virtutū.

Fratrem [hómini néminem] eſſe primârum ártium magis príncipem. {dſijſiſp dſijſia

S. O

ſjbſſſp s. *O Cteſipho.* c. *ô Syre, Aeſchinus vbi eſt?* s. *ſel-*
lum, ſte expectat domi. c. *hem.* *D. Al. [ellum?] vt ſit, ellum dicu?*

ſiwdſiſp ſid s. *Quid eſt?* c. *quid ſit! illius opera* * *Syre nunc vi-*
uo: feſtiuum caput,

ſbiiijſi ſbiiijſ *[Quin] omnia ſibi poſt putârit eſſe præ meo com-*
modo.

aidiſſſp * *Maledicta, famam, meum* [[u]] *[amôrem,] & peccâ-*
tum in ſe tranſtulit. *E. Al. [laborem], aiſiſſſp! vel ſic aiſiſſſp: vbi [meum] monoſyllabum eſt.*

ſaſxaiſi diſd *Nihil pote ſuprá. ſed [quiſnam? foris* [[u]] *crépuit.* s. *ma-*
ne,] ipſe exit foras.

ter, ibſſiaijſi. *Al. [quiſnam foris crepuit?] τῷ ἀρχαϊσμῷ, pro quænam foris.*

L. *O Cteſ. ô Syre* vtrunque gaudentis.

* L. A ſuâ perſona & mox à re ipſa. Veri fratris deſcriptio.

R. *Al. [Qui], tūc in eo s non eliditur.* [M] *[Omnia ſibi qui poſtputarit]*, diſiijſi: *vel* diſiijſi.

* L. Congeries.

R. *[quidnā fores crepuit? S. mane, mane]*, *vt tetrametro accinatur monometer*

ACTVS II. SCENA IIII.

ARG. [L] Læto & benigno congreſſu fratrum Cteſipho gratias agit Aeſchino: [B] agitur de pecunia reddenda lenoni, [L] qui ficta opera Syri abſoluitur. [P] Adhibetur deinde paraſitica de cœna paranda, & obſonio concluſio. [V] *Theſes:* 1 Lenocinium eſt pecuniæ aucupium ex ſcortorum vænundatione. 2 In tuto rem eſſe arbitrantur, voti ſui compotes amatores. 3 Fraternus congreſſus & colloquium non ſit aſſentatorium, ſed gratum & candidum. 4 Occaſio in rerum deſyderio non eſt negligenda. Cæterùm bona ex parte in Aeſchino eſt χαραμυθική: qua fit, vt congreſſus fratrum ſit iucundus, & lætus: atque apparet eſſe exemplum gratitudinis haud contemnendum. Poſteà inter Syrum & lenonem non eſt diuerſa, cuius concluſio prorſus eſt paraſitica. [M] Nihil ſatius eſt, quàm vt impuros homines quàm longiſſimè ablegemus, improborum commercia quamcitiſſimè effugiēdo, idque quomodocunque poſſimus: quanuis ſæpe maximo etiam rerum noſtrarum cum diſpendio. Vnde Plato quarto de Republica loquens de improborum hominum conuerſatione, A bonis, inquit, nullus eſt, qui nō iuuari poſſit, quíque non ad bona exempla incitetur: malorum verò contubernia noxium finem ſemper determinant. Senecæ verbum eſt, Alter alterum in vitia trudimus. Et lib. Epiſtolar. ſeptimo ait, Malignus comes, quanuis candido & ſimplici rubiginem ſuam affricat.

Verſ. gen. Iambici tetr. acat.

ÆSCHINVS. SANNIO. CTESIPHO. SYRVS.

idiſſſi VBI *ille eſt ſacrilegus?* SA. *[mén'] quærit?*
nunquídnam effert? óccidi: *G. [mēne], idiaſſſi: & eliſo s in [ſacrilegus], idaiſſſi. al. [Vbi eſt ille ſacrilegus? SA. méné], idaſſſi.*

ſaſſſaſi di *Nihil video.* AE. * *[ehem] opportúnè, te ipſum quæ-*
rito: quid fit Cteſipho? *Al. [hem], iaſſiaſi.*

ſiijſap *In tuto eſt omnis res: omitte verò triſtitiam tuam.*

D. Aeſchinus ſeruat aduerſus lenonem ſuperbiam.

* V. Exordium eſt beneuolentiam captans cum attentione.

G. [quidem] abundat in metro. & [mi] non eliditur ſed corripitur

C. *Ego illám hercle verè omitto, qui [quidem] te há- beam fratrem. ô [mi]. Aéſchine,* {ciijaſip a

R. Pro [hercle] aliàs [facilè], ſed perperam. ^ Maretus legit [facilè], & è fine tollit [ô mi Aeſchine], ſed tum vltima ſede fuerit ſpondeus pro iambo, ſiue trochaus pro pyrrichio idiiijas.

Aſſentatores coràm laudant.
* L. Præciſio, quaſi neceſſaria ruſtico & parum facundo adoleſcenti.

O mi germâne. * *ah véreor coràm in os te laudâre ámpliùs,* ſſdàſiſp.

G. Quidã ex duobus præcedentibus tres ſenarios fecerunt, ad hunc modum. [C. Ego verò illam facilè hercle omitto, qui quidem] aſaiip [Te habeam fratrem. ô mi germane, ô mi Aeſchine.] aſſſip [Ah vereor coràm in os te laudare amplius,] diiſſp. in ſecundo, [mi] non eliditur, ſed corripitur ante [Aeſchine].

* L. Blanda correptio.

Ne id aſſentándi magis, quàm quòd hábeam gra- tum, fácere exiſtimes. {iſidſdſi iſddſ

Al. [nunc non noueri mus &c.] abſdiſii: C [nunc norimus nos inter nos ô Cteſipho.] abſiſſi.

AE. * *Age inêpte, quaſi [nunc non nórimus nos inter nos Ctéſipho.]* bdiſaſſi

* Inſinuatio beneficii ex periculo, & difficultate ob tẽpus.

Sed hoc mihi dolet, nos penè ſerò ſciſſe, * *& penè in eum locum* {aaſiſſap di

Rediſſe, vt ſi omnes cúperent, nihil tibi poſſent auxi- liárier. {iſdaaſap iſdſ

* Extenuatio delicti.

C. *Pudêbat.* AE. *ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor,* * *tam ob páruolam* ijdiſiſp

* L. Eccliſis: ſubaudi Profugiſſe. & mirè indicatur amor Cteſiphonis.

Rem * *penè ex pátria: turpe dictu: dĕos quæſo vt iſtæc prohibeant.* {ſdſixxdi ſdſiſd

D. Mitis eſt, ex debacchante ſcilicet & auſtero.

C. *Peccáui.* AE. *quid ait tandem nobis Sánnio?* S. *iam mitis eſt.* ſaſſiſi

AE. *Ego ad fórum ibo, vt hunc absóluam: tu intrò ad illam Ctéſipho.* iijſſiſi

* D. Incõſtanter à lenone dictũ. L Nõ vult hoc credi leno: quare diſſimulat. timens ne promiſſum argentum differat.

SA. *Syre inſta.* S. *eâmus* * *nanque hic próperat in Cyprum.* SA. * *ne tam quidem:* ijſdiiſp

Quãuis étiã máneo otiôſus hîc. S. *reddêtur, ne time.* ſaaiiſſj

SA. *At vt omne reddat.* S. *omne reddet, tace modò, ac ſéquere hác.* SA. *ſequor.* {aiiixiap atiid

D. Heus heus, vox eſt de longinquo reuocantis.

C. *Heus heus Syre.* S. *hem, quid eſt?* C. *óbſecro hercle hóminem iſtum impuriſſimum* ſiſdſſp

Quãprîmũ abſoluitôte: ne, ſi magis irritâtus ſiet, ſſijdſſp

L. Aliquà aduerbiũ & permánet primæ coniugationis.

A'liquà ad patrem hoc permânet, atque ego tunc perpétuò periérim. aiſiaddp

S. *Non*

{ſdiſſſp ſbſſ S. *Non fiet, bono ánimo eſto: * tu cum illa te intus oblécta interim,*

* Honeſta in re turpi periphraſis.

{ſiſſiſp ſia * *Et léctulos iubē ſterni nobis, & parári cǽtera:*

* D. Vide vt totum ſuperbè ac magnificè locatur Syrus. nam moribus arrogantes ſerui ſunt, cùm lætantur.

ᵃſſiiſi *Ego iam tranſácta re conuórtam me domum cum obſónio.*

aidſbſſp *ſc.] Ita quæſo quandò hoc bene ſuccêſſit, hílarem hunc ſumâmus diem.*

D. Aliàs tollitur [C.]

ACT. III. SCEN. I.

ARG. ᴾ Hic Soſtrata matrona vnà cum nutrice introducitur compatiens filiæ ſuæ, quæ ex Aeſchino grauida facta iam parturiebat. ᵛ Eſt igitur συμπαθητική. Sunt enim de periculo parturientis puellæ ſollicitæ. Canthara tamen Soſtratam conſolatur, atque ſic futuræ ἐπιτάσεως fundamentum iacitur. ¹ Atque hæc ſcena, Tragœdiæ ordinem ſeruat. Nam Tragœdia in tria diuiditur, Expectationem, Geſta, & Exitum. Hic ergo Expectatio eſt in Getæ nuntio: Geſta in planctu Soſtratæ: Exitus, * . ᵛ *Theſes* 1 πρὸς φωνήν eſt, quoties matres liberorum ſuorum vitia celant. 2 Contumeliæ illatæ à faſtuoſis & nobilibus non tam graues iudicantur, quàm ab humilibus & gregariis. ¹ Hinc demonſtratur qui ſit maternus affectus. quam grata in dominos ſeruorum fides ſit: eundémque laborem & dolorem eſſe ex falſis & veris malis. ᴹ Maternum affectum ſedulitatémque, & induſtriam in celandis liberorum vitiis appoſitè hæc ſcena exprimit. Eſt enim hoc tanquam è iure naturali nobis inſitum, vt pro noſtris talem curam geramus, ne & ſibi nobíſque ſimul vitium afferant, noceántque.

Verſ. gen. Duo primi, & quatuor vltimi ſunt trochaici tetr. cat. Tertius & quatuor ſequentes, iambici tetrametri acatalectici.

SOSTRATA *matrona.* CANTHARA *nutrix.*

Aliud periculū Aeſchini: nam palàm fit oppreſſam ab eo ingenuam & mulierculæ in metum coniiciúntur propter raptā pſaltriā.

daſſſſ:– O'BSECRO *mea tu nutrix, quid nunc fiet! [C. quid fiet rogas?]* *Mu.[C. rogas?]* daſſſi.

dſ=ſaatv *Rectè édepol, ſpero. S. modò dolóres, [mea tu,] occípiunt prímulúm.*

G. Al. [mea tu]. Vulgò [rectè] reijcitur in præcedentem verſum, ſed is tunc non cōſtat.

ſiadſſdp C. *Iam nunc times, quaſi nunquam adfúeris, nunquam tute pepéreris!*

aſ=ſijſi S.* *Miſeram me, néminem hábeo: ſolæ ſumus. Geta autem hîc non adeſt:*

* L. Conſternatio & ſollicitudo Soſtratæ, ad augendā futuram pertubationem, nuntiata alienatione Aeſchini.

baiſſſip *[Nec hábeo quem] ad obſtetrîcem mittam, nec qui accérſat Aéſchinum.* *D. [Nec quem], ᴬ tum fuerit trochaicus tetr. cat.* ttſſſttv.

i;dſſſp C. *Pol is quidem iam hîc âderit: nam nunquam vnum intermíttit diem,*

Amatorius affectus.

{ſdſ=didp ſdſſ *Quin ſemper véniat. S. ſolus mĕârum miſeriârum eſt remédium.*

L. *E re nata.* pro euentu rei. Factum laudat ob conditionem nuptiarum. *Mu.* [*Oblatũ quãdo vitiũ eſt,*] ſſbdſſip. *B. Laus eſt Aeſchini à nataliũ honeſtate & modeſtia. *V. Votum eſt poſt aſſenſum.

C. [*E' re nata*] *mélius fieri haud pótuit, quàm factũ eſt hera:* ſſaaſſ· *R. Al.* [*E re nata*] *pro eo, quod eſt, ex vſu filiæ. al.* [*Hera nata*]. *Hera genitiui caſus, Nata datiui, ſed perperam. al.* [*Fra a te*]. *iuram cohibe: ſed & hoc corrupté.*

[*Quandò vitium oblâtum eſt,*] *quòd ad illum áttinet potiſſimùm,* tbſa t:v

**Talem, tali génere, atque ánimo, natum, ex tanta familia.* ſſaaſſ b– *Brachyſyllabus pro trochæo ſede ſeptima.*

S. *Ita pol eſt, vt dicis: *ſaluum nobis, déos quæſo, vt ſiet.* bſſſſtro bſſſſtu *G. Poteſt hic cenſeri iambicus acat.* bſſſſiſp.

ACT. III. SCEN. II.

ARG. [P] In ſequenti ſcena artificioſè exprimitur ſeruus fidelis, vehementer cómmotus, curréńsque propetè, ac mala Soſtratæ nuntians. Nam refert quomodo Aeſchinus alio amore captus, puellam lenoni eripuerit, deſerta ac ſpreta Attica virgine, quam ea lege, vt ipſam vxorem duceret, ſtuprauerat. [L] quo nuntiato Aeſchini facto, Geta per errorem mulierculas in magnam perturbationem coniicit. [P] Poſtremò Soſtrata Hegionis Simulo familiari rem omnem enodandam cenſet. [V] *Theſes.* 1 Serui fidelis vtpote de familia nimis ſolliciti exemplum eſt. 2 Intempeſtiua beneuolentia & induſtria ſæpe magis obeſt quàm prodeſt: Græcis eſt ἄκαιρος εὔνοια. 3 Mores irati nihil ſibi temperantis hic exprimuntur. [M] Serui fidelis, & pró ſalute familiæ ſuæ ſolliciti ſtudium hæc ſcena exprimit. Quamuis enim hoc hominum genus propter inſitam animi malitiam, vt plurimum ad vitia promptum eſt, ſi qui tamen aliter mores ſuos inſtituũt, quàm vulgus ſeruorum ſolet, hos multis etiam libertis præferendos quis dubitat? Cicero ad Q. fratrem, hominem ſeruum, ab omnibus Reipub. muneribus arcet: ſi quis tamen, inquit, egregiè fidelis ſit, hunc in domeſticis & priuatis rebus cõſtitutum eſſe oportet. Idem pro Milone de ſeruis ait, Dixit enim hæc omnia idem, qui ſemper conſtanter & fortiter M. Cato: dixítque in turbulenta concione, quæ tamen huius authoritate placata eſt, non libertate ſolùm, ſed etiam omnibus præmiis digniſſimos fuiſſe, qui domini caput defendiſſent. Plato de Legib. ſexto, Scimus profectò quod fateremur omnes, ſeruos quam beneuolentiſſimos atque optimos habendos eſſe. Multi enim iam ſerui, quibuſdã meliores ad virtutem omnem quàm fratres & filii, domos, rem dominorum omnem, & dominos ipſos ſeruarunt. Seneca de Beneficiis tertio, Præterea ſeruis qui negat dare beneficium aliquando, ignarus eſt iuris humani. Refert enim cuius animi ſit, qui præſtat, nõ cuius ſtatus. Nulli præcluſa eſt virtus, omnibus patet, omnes admittit, omnes inuitat, ingenuos, libertinos, ſeruos, reges, & exules. Et alibi, Poteſt ſeruus iuſtus eſſe, poteſt fortis, poteſt magnanimus: ergo & beneficium dare poteſt.

Verſ. gen. Tredecim trochaici tetr. catal. nempe quintus ſextus, viceſimus, viceſimus primus, ac viceſimusquartus cum octo ſequentibus. Reliqui omnes ſunt iambici acatalectici. iique tetrametri, excepto vndeuiceſimo dimetro.

GETA *ſeruus.* SOSTRATA. CANTHRA.

Tragica conqueſtio ſerui de iniuria Aeſchini. viã autem facit ad epitaſin.

NVNC *illud eſt, quòd ſi omnes ómnia ſua conſilia cónferant,* ſſſ⌣dij

Atque huic malo ſalútem quærant, auxílij nihil áffer ſjſſaaj

áfferant,

diiiſſai * *Quod mihíque, heráque, filiáque herili eſt: væ miſero mihi,*

ſi ſiſſi *Tot res répente circunuállãt, vnde emérgi nõ poteſt:*

tſſbtſſv *Vis, egéſtas, iniuſtitia, ſolitûdo, infámia.*

{daabbdtv dſ} * *Hóccine [ſéculum!] ô ſcélera! ô génera ſacrílega! ô hominem [ímpium!]* *Mu.[ſeclum?]*

• D. [Greek]. L. *Circunuallãt*, premunt. tranſlatũ à militari acie.

• Exclamatio in Aeſchinum. D. Seculũ accuſat vt à tempore mores carpat.

R. *Al.* [*impurum.*] daabbdiv: *iambicus eſt tetr. cat. Impurũ vocat improbum.*

dſſdbdſp S. *Me míſeram, quídnam eſt, quod ſic video tímidum, & properântem Getam!*

{diaadip diaſd} G. * *Quem neque fides, neque iuſiurândum, neque [illum] miſericórdia* *Mu.[vlla] ^tum in [neque] non elidetur e,* diaſddap.

idiiſiſp *Reprêſſit, neque reflêxit: neq; quòd partus inſtâbat propé:*

dſſdſſi *Cui míſeræ indignè per vim vitium obtúlerat.* S. *non intéllego*

• Geta querimoniã perſequitur per exaggerationem: [L] in qua attende vehementiam à repetitione & congerie.

{cidiiſſi a} *Satis, quæ loquâtur.* C. *própius óbſecro accedâmus Sóſtrata.* G. * *ah,*

dſſdiiſi *Me míſerum, vix ſum compos ánimi: ita árdeo iracúndia.*

• Cum pondere & ſtomacho pronuntianda: nam ira animum impedit.

aſſſdaai * *Nihil eſt, quod malim, quàm illam totam famíliam dari mihi óbuiam,* *Si amphibrachys & creticus reyciâtur, G diuidemus [obuiàm], vt [uiàm vt i] efficiant anapæſtum pro primo pede ſequentis verſus. ^ hic verò ſic metiendus,* aſſſdiij. *Muretus reiicit [dari] in principium ſequentis verſus,* aſſſdiip: adliſiii.

• L. Optatio vltionis more iratorũ.

idſiſiſi *Vt iram hanc in eos éuomam omnem,* * *dum ægritûdo hæc eſt recens.*

• L. Quaſi tunc ſæuior futurus ſit.

ibidſſii *Satis mihi id hábeam ſupplícij, dum illos vlciſcar modó.*

bſſiiſp * *Seni ánimam primùm extínguerem ipſi, qui illud prodûxit ſcelus:*

ſiſſadſi *Tum autem Syrum impulſórem,* * *vah, quibus illum lacerârem modis!*

idddiſdp *Sublímem médium arríperem, & cápite primùm in terram ſtatúerem,*

dſſp *Vt cérebro diſpérgat viam:*

• L. Enumeratio ſuppliciorum per diſtributionem.

• V. *Vah*, Interiectio eſt ſignificans vim dictam impenſè cupientis. éſtque hic [Greek] iracundi hominis, quam & motus & geſtus declarant.

Adol

*V. Mirabili exardet iracundia, quã & R litera canina huic affectui accõmodatiſſima exprimit, & ἀσύνδετον ipſum conteſtatur. ^ & attẽde celeritatem cõmotè loquentis.

Adoleſcénti ipſi [eríperem óculos:] poſt hæc præcípitem darem: Mu. [ocu'os eriperem:] adſaidtv. afdaſdv

**Céteros rúerem, ágerem, ráperem, túnderem, & proſtérnerem.* tdaatſtv

Sed ceſſo heram hoc malo [impertîre] própere! S. reuocêmus Getam. Al. [impertiri]. ſiſſddſp. ſijſbdſp

*Præ iracũdia vix tandem cognoſcit heram.

Aduretus reijcit [G. Hera] in præcedẽte versũ.

G.* *Hem, quiſquis es, ſine me.* S. *ego ſum Sóſtrata.* ſiaſbſſi

G. *vbi ea eſt? te ipsa quárito,* tdatait-

* L. Nẽpe ex curſu & perturbatione.

Te expécto: óppidò opportûnè te obtuliſti mihi obuiam. ſtſſxttv ſiſſtſtv

* Interruptus ſermo ob indignationem.

Hera. S. *quid eſt?** *quid trepidas?* G. *hei mihi.* [S.] *quid feſtínas mi Geta?* D. Al. C.] bſadſſtv

L. *Prorſus, perimus, actũ eſt*, Per interualla à commoto & anhelante dicũtur.

A'nimum récipe. G.* *prorſus,* S. *quid iſtuc prorſus ergo eſt?* G. [*periimus,*] G. Al. [perimus], quod verſui repugnat abſſtſbv abſſ

G. Al. [eloquere ergo], ſdſſſſtv.

Actum eſt. S. [*eloquere*] *óbſecro quid [ſit.]* G. *iam,* S. *quid iam Geta?* Mu. [ſiet. ^ſed verſus non conſtat. ſtaſſtv

* D. Interponitur mulieris affectus nouo nuntio.

G. *Aéſchinus,* S. *quid ergo is?* G. *aliênus eſt à noſtra família.* S. *hem,* tubſſbv tua

* Argumẽtum magni amoris.

Péry: quare? G. *amâre occœpit áliam.* S.* *væ miſeræ mihi.* atſtadtv

Al. [certè? G. certò,] Mu. [certè? G. certè,] R. [ah, ah,] quod per ſynalœphen in vnam ſyllabam coaleſcit.

G.* *Neque id occúltè fert: à lenône ipſus erípuit palàm.* aſſtdtv

S. *Satin' hoc [certó?* G. *certè,] hiſce óculis égomet vidi Sóſtrata.* S. [*ah,*] aſſaaſt-

* D. Apoſiopeſis amatè flentis. deeſt Hoc feciſſe. ^ παθητικῶς & ſuauiter dictum ob recentem adhuc affectũ. Cætera pertinent ad delicti exaggerationem.

*Me míſeram: quid credas iam! aut cui credas!** [*noſtrúmne*] *Aéſchinum,* R. Al. [noſtrum], ſed perperam. dſſiſſtv

Noſtram vitam ómnium, in quo noſtræ ſpes, ſomnéſque opes ſitæ Mu. [opéſque omnes ſitæ erant,] ^tũ hic verſus ac ſequẽs erũt trochaici, ſſtſtſd–: tſſſſitv: primus claudicat. ſſiſſij

[Erant] prima poteſt à ſuperiore verſu pendere. ſiſſſſp.

Erant! [*qui ſine hac iurâbat ſe vnum nunquam victûrum diem:*] ſiſſſſp

Al. [ſuo]:

* Oratoriè vehemẽtiùs cupitum poſtremò poſuit.

Qui ſe in [*ſui*] *grémio poſitûrum púerum dicêbat:* *patrem* ſiaadſſp

Ita

{iiſiſſp iiſia} *Ita obſecratûrum, vt licêret ſibi hanc vxôrem dúcere.*

Muretus tollit ab hoc verſu [ſibi], & reycit [ita] in finem præcedentis verſus. tſtcſſtv. in præcedētis ſuo imonoſyllabū. ſddſaſſp.

ɤſdddſſp G. *Hera, lácrumas mitte, ac pótiùs quod ad hanc rē opus eſt, porrò [cónſule,]*

R. [proſpice.] Mu [opus porrò eſt proſpice,] biſaaaſp.

aſſiſdſp *Patiâmúrne, an narrêmus cuípiam?* [C. *hau*] *hau mi homo [ſanúsne es!] an*

Al. [S. hau]: ſed alterum melius. [L] Hau, muliebris interiectio.

Mu. [ſanus es?] reiecto [An] in ſequētem verſum. ^tum vterque claudicabit, a!!ſ6itv:ſ.^d ſbſp.

dſidſbſp *Hoc prŏferêndum tibi vſquam eſſe vidêtur!* G. *mihi quidē non placet.*

G. Si [proferendum] primā producit, lege, [vſquam eſſe videtur tibi?] ſiſadbſp.

Fruſtra in metum coniectæ mulierculæ, vt in fabula pluſculum eſſet turbarum.

ſddſſiſp **Iam primum illum alieno ánimo à nobis eſſe res ipſa indicat:*

* L. Dilémate colligit rationem conſilij, quam complexioné vocant Rhetores.

ſiaidſſi *Nunc ſi hoc palàm prŏferêmus, ille inficias ibit, ſat ſcio.*

aſſddſſi *Tua fama, & gnatæ vita in dúbium véniet: *tum ſi máxime*

* L. Altera pars διλήμματος.

adbſſiſi *Fateâtur, cùm amet áliam, non eſt v'tile hanc illi dari.*

Getæ conſilium.

ſſidddſp **Quápropter quoquo pacto [tácito] eſt opus.* S. *ah, minimè géntium:*

* V. Concluſio dilemmatis eſt.

G. Al. [celato]. ſed verſus non conſtat.

ddſiabſi *Non fáciam.* G. *quid agis?* S. *próferam.* G. *hem, mea Sóſtrata vide quam rem agas.*

ſdſiſiſi S. [*In peiôre loco non poteſt res*] *eſſe, quàm in quo nūc ſita eſt.*

Al. [Peiore res loco non poteſt], quam lectionē verſus non patitur. Mu [Peiore res loco eſſe non poteſt, quàm in hoc quo etc.] ſiiiijſi.

{ſſdſiſſp ſſidſiſ} *Primùm indotâta eſt: tum prætéreà quæ ſecúnda ei dos erat,*

aſbſſiſi *Péryt, pro vírgine dari nuptum non poteſt. hoc relliquum eſt,*

dſſſiſp [*Si*] *infícias ibit, teſtis mecum eſt ánnulus, quem amíſerat.*

R. Linacer [Sin], ᶜſed nec carminis ratio, nec Latinitas id patitur. ^ poteſt tamen elidi s in [annulus], ſaſſidſp.

ſſabiſſp *Poſtrémò, quandò ego cónſcia* [*mihi ſum,*] *à me culpā eſſe hanc procul:*

Mu [mi ſum, à me culpam hanc procul eſſe, nec] iiaaſſap [Pretium, neque rem vllam interceſſe, illa aut me indignam, experiar, Geta.] aaſſſſap.

ɤdſſſſp *Neque prétium, neque rem vllam interceſſiſſe,* [*illa*] *aut me indígnam, Geta,*

R. Al. [illam], ſed melius [illa] caſu ablatiuo.

Expér

Al.[quantum] reiectis[Experiar]in præcedentē verſum ante [Geta],ſed tum nenter conſtabit verſus, niſi cum Mureto ad finē huius add.u[abi] iſſaſſdi·ac tū ſequēs qui incipiet ab[Atque]melius habebit, ſiſſſſp.

*Simulus Soſtratæ maritus,paterpuellæ vitiatæ ab AEſchino.

Expériar.]*G.quid' iſtuc ! accêdo vt mélius dicas.S.* {dıſſaſſp dſ
tu[*quam*]*potes*
Abi,atque Hegĭóni cognáto huius, rem omnem nar {ixſſſſp il
râto órdine:
Nam is noſtro * *Símulo fŭit ſummus,& nos cóluit* {ſſſidſi ſſiſ
máximé.
G.Nam hercle álius nemo réſpicit nos. S.própera:tu dſijdſap
mea Cánthara
Curre:obſtetrîcem accérſe,vt cùm opus' ſit, ne in mo {ſiſıſiſp li:d
ra nobis ſiet.

ACT. III. SCEN. III.

ARG. [V] Perturbatio eſt Demeæ,qui ex rumuſculo quopiam Cteſiphonem in raptione adfuiſſe compererat.& hic cernitur elegans œconomia. Vnde colligimus quàm grauiter, quámque impotenter laturus ſit Demea omni re,vt geſta eſt,comperta , cùm tantùm oblata rei ſuſpicione tantopere diſcruciatur.Eſt autem ἀγωνιστικὴ. Syrus autem obſonatu rediens,piſcésque à foro afferens,[I] mira verſutia & procacitate ludit ſenem, ſollicitum de Cteſiphone, & Aeſchino pariter ac Mitioni inſéſum.[V] Bona verò huius ſcenæ pars generis eſt demôſtratiui.Laudat enim coram Demea Cteſiphonem : & è diuerſo Aeſchinum , [P] atque Mitionem qui illi ad ſcortandum ſumptum ſuppeditat, probro afficit ac vituperat: [H]quo lepido commento cauet Syrus,ne Demea,Cteſiphonis peccatum olfaciat. [D] quin potiùs narratione virtutum illius plurimùm gaudeat. [P] Deinde Syrus in piſcibus parandis , patiníſque curandis ſollicitum habet animum. Poſtremò Demea Hegionem contribulem ſuum magno deſyderio conuenire decreuit. [V] *T. eſt.* 1 Suſpicio leuis eſt ſæpe magni cruciatus cauſa. 2 Timidi ſunt parentes de liberorum vita,ne per alios ſeducantur. 3 Serui hoſtes ſunt,maximè quando Gnathones eſſe incipiunt. 4 Serui prudentiores ferè heris ſuis finguntur. 5 Laudati vel à Gnathonibus mirè ſibi placent. 6 Seruorum præſertim famelicorum animus eſt in patinis. [M] Hominum omnium mores hoc loco indicantur,qui cum aliquid, audiunt,quod gratum eſſe,aut placere poteſt, facillimè & citiſſimè fidem adhibent:& quanuis minimè verum,id tamen libenter credunt.Cæſar in Commentario III. Libenter homines,id,quod volunt,credunt.Xenophon III. Cyri inſtituti,Fama quanuis falſa,tamen cùm per vrbem gratiſſimis auribus exciperetur,apud regis amicos fidem inuenit. Prættereà bonos homines rectíque ſtudioſos,ab omnibus derideri & ſubſannari oſtendit. Quare ait Plato VI. de Repub.Qui virtutem conſectantur,& vitia fugiunt,vt quidem ab omnibus hominibus probantur,ſic pauci inueniuntur qui illorum facta & conatus non deridant,quòd illorum virtutes prauorum conſiliis maximè obſiſtunt.Et Iuuenalis, ——Probitas laudatur & alget.

Verſ gen.Iambici acatalectici omnes, iique ſenarij ſiue trimetri,excepto triceſimoſexto octonario ſiue tetrametro.

DEMEA. SYRVS.

Demea ſolus hæc ſecum.
Mu.[aſſuiſſe].

DISPE'RII: *Cteſiphônem audíui fílium* dſſſp
Vnà [*fuiſſe*]*in raptiône cum Aéſchino.* ſiſiij
Id míſero reſtat mihi mali,ſi illum poteſt, dſdiſi

Qui

aaadſp adi — *Qui ſalicui rĕi ſeſt, étiam eum ad nequítiam ſabdúcere.ſ*

ɛlſſp — *Vbi ergo illum quæram! credo abdûctum in gáneum*

aſiſſi — *A'liquó: persuâſit ille impúrus, ſat ſcio.*

ɛibſbp ſ — *Sed' eccum ſSyrum ireſ vídeo: hinc ſcibo iam vbi ſiet:*

ſſiſſp — *Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſénſerit*

ɛiiſſi ſ — *E um quæritâre, nunquam dicet cárnuſex:*

ſſſdi — *Non oſténdam me id velle.* [s. *omnem remſ modò ſeni*

ſiſiſp — *Quo pacto ſnabêret, ſenarrâmus órdine:*

βſſiſp ſ — *Nihil quicquam vidi látius.* D. **prò Iúppiter*

adſſſp — *Hóminis ſtultítiam!* s. **collaudauit filium:*

aiſaſi — *Mihi, qui dediſſem consilium, egit grátias.*

ſiſaii — D. *Diſrúmpor.* s. *argéntum adnumerâuit ilico:*

idiſai — *Dedit pratéreà in ſumptum * dimídium minæ:*

ſiſſp — *Id diſtribûtum ſanè eſt ex ſenténtia.* D. *hem,*

ſſſſi — ** Huic mandes, ſi quid rectè curâtum velis.*

βiſidp ſ — s. *ſE'hemſ Démea, haud aſpéxeram te: quid ágitur?*

aſdiſp — D. *Quid agâtur! voſtram néqueo mirári ſatis*

aſiiſi — *Ratiónem.* s. *eſt hercle inèpta, ne dicam dolo, atque*

ſiſiſi — *Abſurda. Piſces céteros purga Dromo:*

ſſbdip — *Congrum iſtum máximum in aqua ſinito lúdere*

ſbliſp — *Pauliſper: vbi ego vénero, exoſſábitur:*

ɛdbaſi ſ — *Prius nolo.* D. *háccine flagítia!* s. *mihi quidem ſnonſ placent.*

ſiiſdi — *Et clamo ſ ſæpe,ſ Salſaménta hæc Stephánio*

ſiſſp — *Fac macerêntur pulchré.* D. *Dij voſtram fidem,*

iadiſp — *ſVtrumſ ſtúdióne id ſibi habet, an laudi putat*

adſſai — *Fore, ſi perdíderit gnatum! væ míſero mihi,*

ibſiſi — *Vidêre vídeor iam diem illum, cùm hinc egens*

dbſiſp — *Profúgiet áliquò militâtum.* s. *ô Démea*

Mu. [*alicuius rei*]. aaadſp: ^ [*eum*] *monoſyllabum.*

R. Al. [*adducere.*] *abducere ad nequitiã* … *pro corrumpere.*

Mu. [*ire Syrum*]. iddſbp.

Demeæ aſtutia.

[*S. Omnẽ rem*] *Quidam hanc ſcenam in duas ſecantes, hic alteram incipiunt.*

R. Al. [*ſe haberet.*] *ſed perperam,* ſiiſip.

*L. Exclamatio in Mitionem.

*Mirè faceto & callido commento eluditur Demea, ne Cteſiphonis peccatum reſciſcat.

*L. Quinque coronatos.

*L. Ironia.

Mu. [*Hem*].

In [*atque*] *eliditur e à vocali ſequẽtis verſus.*

D. *Ludere*, viuere, & non læſum viuere.

G. [*haud*], ɛdbbii.

Mu. [*ſæpe.*]

L. *Salſamenta*, ſalſa & durata.

L. *Macerentur*, molliantur.

D. *Aut* [*vtrum?*] *q. d. vtrum eſt? aut, vtrũ verũ eſt? aut, vtrumne, ſtudione eſt?*

*IST

* ISTVC *eſt ſápere, non quod ante pedes modò eſt* ſdiiai
Vidêre, ſed étiam illa, quæ futûra ſunt, ıbiiij
Proſpícere. D. * *quid? iſtæc iam penes vos pſáltria eſt?* daſiſi
S. [*Eſt iam*] *intus.* D. *eho, an domi eſt habitûrus!* S. ſaiaſi
credo vt eſt
Deméntia. D. *háccine fieri flagítia!* S. * *inêpta lénitas* ſibàbx
Patris, & facílitas praua. D. *fratris me quidem* abſiſp
Pudet, pigétque. S. *nimiùm inter vos Démea,* [*ac*] iibſſi
Non quia ades præſens dico hoc, pernimiùm intereſt: dſſiai
Tu quantus quantus, nǐhil niſi ſapiéntia es: ſſxbip ſſi
Illè fútilis. ſomnǐum ſineres verò illum tuum xſaſſp aadſ
Fácere hæc! D. * *ſinerem illum!* [*an*] *non ſex totis ménſibus* aaſſiſp
Mu.[*aut*].
Priùs olfecíſſem, quàm ille quicquam [*cœperit!*] aſſiſp
R.[*cœperet?*] *a Cœpio pene obſoleto.*
S. * *Vigilántiam tǔam tu* [*mihi narras!* D. *ſic ſiet*] aaſaſp aiſ
G.[*mihi?* D. *ſic modò ſiet,*] aiiddp: *& verſus ſequens incipit ab* [*Vt*], *qui ita dimetietur,* ſſſaſi.
Modò, vt nunc eſt, quæſo. S. *vt quiſque ſuum volt eſſe, ita eſt.* ſſaſi a
D. *Quid eum? vidiſtíne hódie?* S. * *tǔúmne filium?* aſdxip aſdſ
[* (*Abigam hunc rus.*) * *iam dudum*] *áliquid ruri ágere árbitror.* aſdſap R. Al. [D. *Abigam hunc rus.* S. *iandudū*], *ſed perperam.*
D. [*Satis ſcis ibi eum eſſe?*] S. *oh. qui égomet prodúxi.* D. *óptumè eſt.* ſadſſi a R. [*Sat in' ſcis ibi eſſe?*] ixdiſi.
Métui, ne hærêret hic. S. *atque irâtum ádmodum.* aſiſſp
D. *Quid autem?* S. * *adórtus iúrgio fratrem apud forum* iiſixp iiſid
De pſáltria iſtac. D. *ǎǐn' veró?* S. *vah, nǐhil reticuit:* ſſ:ſab ſaſſdp
G.[*vah,*] *extra metrum eſt,* ſixſab: *& ſynæreſi facta in* [*ain'*] *&* [*nihil*], *ſiſſdp.*
Nam vt numerabâtur fortè argéntum, intéruenit dſſſſp
*Homo de improuiſo: cœpit clamâre, * Aéſchine* aſſiſp
Háccine flagitia fácere te! hæc te admittere dbbiſp
Indígna génere noſtro! D. [*oh*] * *lácrumo gaúdio.* ſb:dii

S. *Non*

* L. Sētētia vera: ſed qua irridet ſenem.
* V. Amplificat maleſactum Mitionis interrogando, grauiúsque factū ſuggerendo.
D. [*Ellam*].
* L. Simulata in Mitionem vituperatio, & mox cōparatio eōdē ſpectās.
[*Piget*], ob damna: *Pudet*, ob turpia.
Nōnulli reijciunt [*ac*] *in ſequētem verſum, ſed ad hunc pertinet.*
Senis vigilantia.
* L. Oeconomia ad augendam futurā epitaſin.
L. *Olfec.* metaphoricōs, pro ſenſiſſem, deprehendiſſem.
* V. Induſtriam Demeæ propter educationem admirās laudat.
* D. Hoc claré.
* D. Hoc lentiús.
* D. Hoc rurſus claré.
Laus filii diligentis. V Nunc incipit vafro commento ſuſpicionem ſeni de Cteſiphone eximere.
* L. Attende calliditatem ad celandū Cteſiphonem.
* L. Mirè fictum ad inuidiam Aeſchini, & cōmendationem Cteſiphonis.
R. [*oh, oh,*] ſaſdii.
G al. [*oh, lacrumo præ gaudio.*] ſaſbſi.
* In profuſo gaudio lachrymæ erumpunt.

ſſſſp S. *Non tu hoc argéntum perdis, ſed vitam tuam.*

ſſ::ſſi D. *Saluos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiòrum ſuûm.* S. *hui!*

aſſiſi D. *Syre, præceptòrum plenus iſtòrum ille.* S. *[Phy!]*

biiiſi * *Domi hábuit vnde diſceret.* D. *fit ſédulò:*

{ ſſûdip ſ *Nihil prætermitto, conſuefácio: dénique*

didſſp *Inſpicere, tanquam in ſpéculum, [vitas ómnium]*

adiiſi *Iúbeo, atque ex álijs ſúmere exémplum ſibi:*

diſdii *Hoc fácito.* S. * *rectè ſané.* D. *hoc fúgito.* S. *càllidé.*

ſlſſap D. *Hoc laudi eſt.* S. *iſtæc res eſt.* D. *hoc vítio datur.*

iſdii S. *Probiſſimé.* D. *porrò autem.* S. *non hercle ótium eſt*

{ ɴſſſi ſ *Nunc mihi auſcultándi: piſceis ex ſenténtia*

ſdiſſi *Nactus ſum: hi mihi ne corrumpântur, caútio eſt.*

ſl biip *Nam id nobis tam flagitium eſt, quam illa Démea*

diſaſi *Non fácere vobis, quæ modo dixi: & quòd queo,*

ſdſſ bp *Conſéruis ad eúndem [illis] præcípio modum:*

ſiſſp *Hoc ſalſum eſt, hoc adûſtum eſt, hoc lautum eſt parum,*

ſdſiii *Illud rectè: íterum ſic meménto: ſédulò*

biſbii *Móneo, quæ poſſum pro mea* * *ſapientia.*

ſſddſi *Poſtrémò tanquam in ſpéculum, in pátinas Démea*

{ dbdſſp dbda *Inſpicere iúbeo: & móneo quid facto [ſit opus] ſiet.*

iſidſi *Inépta hæc eſſe, nos quæ fácimus ſentio:*

ſdddſi *Verùm quid fácias! vt homo eſt, ita morem géras.*

ſſdſi *Nunquid vis?* D. * *mentem vobis meliòrem dari.*

ſ:ſſii S. *Tu [rus] hinc abis?]* D. *rectè.* S. * *nam quid tu*[a] *hic agas,* G. [hinc rus abis?] ſiſſii. *vbi quoque [tu hic] eſt iambus* [a] *vel ſpondeus, vt h plenam conſonantis vim habeat.* Mu [rus abis hinc?] ſiſſii.

addſſp *Vbi ſi quid bene præcípias, nemo obtémperat!*

adidſp D. *Ego verò hinc ábeo, quandò [is quámobrem] huc véneram,* D. [quam ob rem] *pro.u propter quem.* adiſſp.

diſſp *Rus ábijt: illum curo vnum: ille ad me áttinet:*

dſſip *Quandò ita volt frater, de iſtoc ipſe víderit.*

{ ɴixaii dſi * *Sed quis [illis] eſt, quem procul vídeo! éſtne hic Hégio*

Tribûl

D. *Phy!* interiectio mirantis eſt.
R. *Al.* [*philo ophos*]. *ſeu depraunate ſine in fine huius verſus, ſiue in principio ſequentis legatur.*
* L. Prouerbiale eſt. *Al.* [*in vitas omnium*]. [b] *al.* [*vitas hominum*]. *ſed corrupte.*
* V. Et ſi non vituperanda ſit talis educatio, Gnathonem tamen verum agit ſeruus.
Porro autē, Initium vlterioris orationis interruptæ per Syrum.
R. . *Al. omittitur* [*Non*]. *ſed perperam.* *Mu.* [*iſtunc*].
Præcepta Demeæ ad coquinaria vſque deludit.
* L. Faceta vſurpatio ex etymologia verbi, quod ab animo ad guſtum traſfertur.
Poteſt & [In] à ſuperiore verſu pendere. babſſp. [G] [*opus*]. dbdiap: *& eliſo* [*sit opus*]. dbdidp.
* L. Oſtenſus aliud reſpôdet, quàm expectabat Syrus.
* Gnathonica ſententia.
* L. παρασκευὴ ad ſequentem ſcenam.
[D] Inuēta cauſa eſt, cur non abeat Demea propter reliquā fabulæ partē.
G. [*ille*]. *quod metro magis cōgruit*, ɴſiaſi: *vel* ſſiaſi. Mu [*illic eſt, procul quem*]. ɴiiddi.

[vah] vel redundat, vel eliditur ſequente vocali. MU [hercle is eſt], reiecto [vah, homo] in ſequentem verſum, iſſiſi:aſſdſi.

* L. Hæc pertinebunt ad augendã Demeæ indignationem, & vt habeatur fides Hegioni.

Tribûlis noſter! ſi ſatis cerno is hercle eſt. (vah,) iſſ:ſi iſiaſ
homo
Amîcus nobis iam inde à púero. Dy boni,* iſſdſi
Næ illĭúſmodi iam nobis magna ciuium ſiſiſp ſ
Penúria eſt, (homo antiqua) virtûte, ac fide: iiſſi iii
G. [antiqua homo], iiſaſi.
(Haud citò mali) quid ortum ex hoc ſit públicé. diiſſi
R. Al.]Haud mali], ſed perperam. legendum forſan [Haud ſcio mali], ſed melius [Haud citò mali].

L. Vah, gaudentis.

Quàm gaúdeo, vbi étiam huius géneris relíquias ſbiddi
Reſtâre video! vah, víuere étiam nunc libet. ſſſbſp
Oppériar hóminem hîc, vt ſalûtem, & cólloquar. dbſiſp

ACT. III. SCEN. IIII.

ARG, [P] Hæc ſequens ſcena complectitu querimoniam Hegionis cognati Soſtratæ, dolentis eius filiam, adeò iniquè ab Aeſchino tractatam eſſe, ac tandem vitiatam. Nam putabant hanc deſertam ab eo eſſe, cùm ita non ſit. hoc multis coniiciebant argumentis, quanquam falſis: tamen Hegio Demeæ rem omnem de Aeſchino & raptu pſaltriæ aperit, [V] & cauſam Pamphilæ ſuſcipit: [P] quo ipſum admodum conturbatum reddit. [V] Vnde hîc ἐπιτάσεως periculum emergit. *Theſes.* 1 Errantes multis doloribus ſæpe afficiuntur. 2 Fidi & ſynceri patroni hîc eſt exemplum. 3 Amicorum æqualium mutua debet eſſe opera, etiam poſt alterutrius mortem. [D] Hæc ſcena fidem amici erga defunctum, maturitatem ſenilis orationis, & accuſationem eius quem lædere nolit ipſe accuſator, continet. [M] Docet etiam quantum Tragœdiarum excitare poſſint error, & res malè intellectæ. Nam cum rebus geſtis fidem aſtruere intendat, eò ferè illas perducit, vt non ſine graui aliquo diſpendio finiri poſſint. De quo ſic Valerius Max. lib. 1 x. cap. 1 x. Temeritati proximus eſt error, quemadmodum ad lædendum par, ita cui faciliùs quis ignouerit, quia non ſuapte ſponte, ſed vanis concitatus imaginibus culpæ ſe implicat: qui quàm latè in pectoribus hominum vagetur, ſi cõplecti coner, vitio de quo loquor, ſim obnoxius. M. Cicero in Philipp. bene dixit, errorem tam latè per hominum vitam vagari, vt nullus ſit, qui non erret: ſed inſipientis eſſe dixit, in errore perſeuerare. Ad hoc, amici boni officiũ ſub oculos ponitur: nos ſcilicet eam familiaritatem & amorem, quem amicis viuentibus oſtendimus, eundem etiam poſt mortem exhibere debere. Plato, Mors de amicis, quantum ſcilicet humanitatis officia ſe extendere debuerunt, optimè indicat.

Verſ. gen. Iambici ſenarij, ſiue trimetri acatalectici.

Epiraſis palàm facit Aeſchini peccatum.

*L. Colloquiũ Hegionis & Getæ eſt vice exordii ante accuſationem, ſpectãs ad beneuolẽtiã ab officio perſonæ.

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

*PRO' *dij immortáles. fácinus indígnum:* Geta ſſdiſp
Quid narras! G. *ſic eſt factum.* H. *ex illán'* ſſi:di
família
Tam illiberâle fácinus' eſſe ortum! â Aéſchine. ſiſſp ſib
Pol haud patérnum iſtuc dedíſti. D. *vidélicet* liſ:dp
De pſáltria

ſi ſaſp *De pſáltria hac audîuit:* **id illi nunc dolet*
addſii *Aliéno: pater[is] nihili pendit: hei mihi*
aabiſi *V'tinam hîc propè adéſſet alicubi, atque audîret hæc.*
dſſſi H. * *Ni fácient quæ illos æquum eſt, haud ſic aúferent.*
ſſiiſi G. *In te ſpes omnis Hégio nobis ſita eſt.*
ſiſiſi *Te ſolùm habêmus:* **tu es patrônus:* **tu parens:*
dbſſi *Ille tibi móriens nos commendâuit ſenex.*
ſidiai *Si déſeris [tu, períimus.] H. cauĕ díxeris:*
{ ᵹdxiſp ᵹdd } *Neque fáciam,* * *neque me ſatis piè poſſe árbitror.*
iiſiſp D. *Adîbo. ſaluêre Hegiônem plúrimùm*
bilſſp *Iúbeo.* H. *te quærêbam ipſum: ſalue Démea.*
iſſiap D. *Quid autem?* H. **maior filius tuus Aéſchinus,*
ſiſidi *Quem fratri adoptândum dedíſti, neque boni,*
a iſiai *Neque liberâlis functus offícium [eſt viri.]* Mu. [viri eſt.]
{ ſiſſp ſ } D. *Quid iſtuc eſt?* H. *noſtrum amîcum noras Simulum,*
ſſiſp *[Atque] æquâlem?* D. *[quid ni!]* H. *fíliam eius vírginem* Al. [quid ni?]
{ aiſſp aia } *Vitiâuit.* D. *hem.* H. *manĕ, nondum audíſti Démea*
iliſap *Quod eſt grauíſſimum.* D. *an quicquam eſt étiam ámplius!*
{ ſſiiai ſa } H. *[Verò ámplius?:] nam* **hoc quidem ferûndum áliquo modo eſt:* V. [Verò amplius!] Ironica per admirationem videri poteſt repetitio, [L] affirmationis loco.
ſſidſp **Perſuâſit nox, amor, vinum, adoleſcéntia:*
ſdlſſp *Humânum eſt. vbi [ſcit] factum, ad matrem vírginis*
aidſſi *Venit ipſus vltrò lácrumans, orans, óbſecrans,*
iſſiſp *Fidem dans, iurans ſe illam ductûrum domum.*
ſdſiſi **Ignôtum eſt, tácitum eſt, créditum eſt: virgo ex eo*
{ ſdiſaa ſdiſdi } *Compréſſu gráuida facta eſt: menſis hic décimus eſt.*
{ dſſxſp dſſi } **Ille bonus vir nobis pſáltrĭam (ſi dijs placet)*

*B. A minori.
Pater, Micio ſcilicet.
Aliàs [id].
* V. Comminatio eſt in æquitatis cōtemptores admodū honeſta & ciuilis.
*D. Ab honeſto.
*D. A iuſto.
G. Al. [nos tu, perimus.] ſiſaal.
*V. Cauſa abnegationis eſt ipſa pietas.
*D. Artificioſa poſtulatio. [I] Propoſitio criminis primùm generaliter propoſita: deinde explicata per partes, & exaggerata.
E. [Atque] prior ſyllaba pertinet ad verſum præcedētē. [A] Muretus reijcit [atque] in præcedentem: atque ex eo tollit [eſt]: ſed non conſtat.
* Collatione rem amplificat.
*D. hæc inferuntur ἀναιδῶς, vt multa videantur.
Narratio.
R. Al. [ſic]: ſed melius [ſcit], i. intelligit & ſentit, quid peccauerit.
* D. ἀσυνδέτως per συντομίαν.
*D. Concluſio accuſationis per ironiam indignantis in loco additā verbis ardentibus.

Parâuit, quicum viuat: illam déſerat. iſſiſp

D.* *Pro certón' tu iſtæc dicis!* H. *mater virginis* ſſiiſp

In médio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta dſiiſp

Prætérea, vt captus' eſt ſeruulórum, non malus, {dſſiſp / dſſ}

Neque iners, alit illas: ſolus omnem famíliam aaſidp

Suſtêntat: hunc abdûce: [vinci:] quære rem. ſiſiſp

G. *Immo hercle extórque, niſi ita factũ eſt Démea.* ſbiſp

Poſtrémò non negâbit: coram ipſo cedó. ſſiſſi

D.* *Pudet: nec quid agam, neque quid huic reſpón-deam* iddiſp

Scio. PAMPH.* *miſeram me, diſferor dolóribus.* iaſiſp

Iuno Lucina fer opem, ſerua me óbſecro. H. *hem,* ſbſſp

Númnam illa quæſo párturit! GE. *certè Hégio.* ſiiſp

H. *hem,*

Illæc fidem nunc veſtram implôrat Démea. ſiſſp

Quod vos ius cogit, id voluntâte ímpetret. ſſiiſp

Hac primũm vt fiant, déos quæſo, vt vobis decet. {ſſſſp / ſiſ}

Sin áliter ánimus veſter eſt, ego Démea dbſiap

[Summa vi[^] *hanc] defendam, atque illum mór-tuum.* ſſſip

G. *[Hanc ſumma vi], ſſſſp: vel [Sũma vi defendam hanc], ſſſſp.*

* *Cognâtus mihi erat: vnà à púeris [páruoli]* ſdidſi

G. *Al. [vos paruoli], tum [mihi], monoſyllabum, ſdſaſi.*

Sumus [ſedúcti:] vnà ſemper milítia, & domi aſſſai

G. *Al. [educati:] ſed corruptè, aſſſai.*

Fúimus: paupertâtem vna pertúlimus grauem. aſſiap

* *Quápropter nitar, fáciam, expériar: démique* ſſdſp

A'nimam relinquam pótius, quàm [illas] déſeram. aidſſp

Quid mihi reſpóndes? D. *frátrem conueniam Hé-gio:* dſſai

Is quod mihi de hac re déderit conſiliũ, id [ſequar.] ſadſap

H.* *Sed Déměa hoc ſi tu fácito tecum] ánimo cógites,* {ſſbdſi / ſſ}

* *Quàm vos facillimè ágitis, quam eſtis [má-xumè]* ſbſſi R. *Al. [maximè.]*

Poténtes, dites, fortunáti, nóbiles: iſſſi

Tam máxumè vos æquo ánimò æqua nóſcere ſiſaip

Opórtet;

*L. Cõtrouerſia cõiecturalis, Fecit, Non fecit. Probatur teſtimoniis, & tormentorum pollicitatione, cõmendata Getæ perſona.

R. *Al. [vince:] ſeſper peram. ſiſiii.* [D] *[vinci: exquire rem.]*

*D. Auerſus hæc dicit & perturbatus Demea.

* L. Exclamatio parturiẽtis, opportuna ad faciẽdam fidem præſenti Demeæ.

Argumentum à cõiecturis.

Vobis decet, [V] Hellenismus eſt, i. [L] Græca figura cũ datiuo Δῦμιν πρέπει. & deeſt Facere.

*D. Officium amici exequitur in reddenda cauſa cur aduerſarius futurus ſit. [L] à generis & vitæ neceſſitudine. & comminatur.

* V. Concluſio eſt per αὔξησιν & verborum incremẽtũ.

E. *Al. [illam].*

R. *Al. [exequar.]* [A] *tum [Is] pertinet ad verſum præcedẽtem:* diadip.

*L. Admonet officii à perſona.

Al. [facito vt tecũ], ſiadſi. [MU] *[tu facito cum]* ſidbſi.

* Perſuaſio à laude probitatis.

iſſdſi *Opórtet: ſi vos vultis perhibéri probos.*
iiſaſp D. *Redito: fient, quæ fieri æquum eſt, ómnia.*
idbſſp H. *Decet te fácere. Geta duc me [intrò] ad Sóſtratum.* R. *Al. omittitur [intrò], ſed perperã: tamen conſtabit verſus, modò [me] nec elidatur nec corripiatur.*
ſſſdſp D. *Non me indicênte hæc [fiunt.] vtinam hoc ſit modò* *Al. [fient.]*
ſidſſp *Defûnctum.* verùm nímia illæc licéntia* *Epiphonema.
iſoiſp *Profécto euâdet in áliquod magnum malum.*
ſiſiſp *Ibo, ac requîram fratrem, vt in eum hæc éuomam.*

ACT. III. SCEN. V.

ARG. [D] Hi ſex verſus in quibuſdam non feruntur. In hac ſcena videtur iam locutæ Soſtratæ Hegio reſpondere. Poteſt tamen & ipſe incipere, tanquã qui & rem nouerit, & mœrore eius moueatur. [M] Amicos dolentes ſi iuuare non poſſumus, proximum erit, vt conſolatione dolorem quomodocunque mitigemus, operámque noſtram in id, quatenus noſtrarum virium eſt, benignè polliceamur. Quomodo autem conſolari debeamus, docet Cicero tertia Tuſculana. Erit igitur in conſolationibus prima medicina, docere aut nullum malum eſſe, aut admodum paruum. Altera eſt, & de communi conditione vitæ, & propriæ, ſi quid ſit de ipſius qui mœreat diſputandum. Tertia ſummam eſſe ſtultitiam fruſtra confici mœrore, cùm intelligas nihil poſſe profici.

Verſ. gen. Senarij vt præcedentes. Atque hanc ſcenã quidã à præcedenti non diſtinguunt.

HEGIO.

bſſaſp *BONO *ánimo fac ſis Sóſtrata, & iſtam, quòd potes,* *L. Oeconomia ad futurum congreſſum ſenum.
ſiaixi / ſiaid *[Fac conſolêre:] ego Mitiônem, ſi apud forum eſt,* R. *Al. [Conſolare:] ſed perperam.*
dſſſſp *Conuéniam: atque vt res geſta eſt, narrâbo órdine.*
iſiiap *Si eſt, [factûrus vt ſit officium] ſuum,* *Mu. [vt facturus officium ſiet], ſſiaip.*
adſſid / adſſip *Fáciat: ſin áliter de hac re eſt eius ſenténtia,* *Mu. [eius ſententia eſt,] adſſſi.*
ſadſſp / ſi *Reſpóndeat mihi, vt quid agam quamprímum ſciam.*

ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. [P] Hîc formidoloſus & verecundus adoleſcens inducitur, qui patrem ſuum Demeam ruri diutiùs remanſurum exoptat, quò lætiùs interim genio indulgere poſſit. Deinde ſimplex ipſe Cteſipho, quid patri reſpõdeat, à callido Syro inſtruitur: qui paternum quoque erga ipſum, credulum ac facilem animum, eidem Cteſiphoni non ſine ſalibus exploratum reddit. [L] éſtque adhuc periculi eius protaſis. [V] *Theſes.* 1 Hic eſt deſcriptio integri ado-

leſcētis,& boni ingenii. 2 Filiũ non decet neque mentiri,neque patrem fallere. 3 Serui fallaciſſimi ſunt heris ſuis infideles,& confidentes fallunt. 4 Patrum eſt,de filiorum ſalute ſollicitum & anxium eſſe.In adoleſcente quidem eſt votum,vt hunc diem perpetuum in lætitia degat. Confirmatio à modo eſt,tum vt abſens & ruri pater maneret,tum vt in opere faciũdo nimiũ defatigaretur, ne rediret, tũ vt villa abeſſet lõgiús:atq. ſic eſſet ἱκανολογικὴ,cùm ſuam exponat ſollicitudinem & votum. In ſeruo autẽ παραδοξολογική. Animum enim ſimplicis adoleſcentis erigit,vt aliquid audeat,& cauſam aliquam comminiſcatur,qua patrem falleret.[M] Metuentis patrem,& propterea peccare non audentis timiditas filii hac ſcena exprimitur.Et quanuis hoc animo obſequioſi filii officium non eſt,tamen multò ſatius eſt ita animatum eſſe,quàm omni verecundia poſtpoſita,patris præſentiam nihili facere. Plato inter rationes,quæ poſſint liberos ad obſequium impellere,duas præcipuè refert , metum ſcilicet & vtilitatem:quas tamen tantùm abeſt vt probet,vt quaſi indignas ingenuo adoleſcente ducat,& amorẽ liberalem omnibus anteponat:quò ſcilicet ſumma,& naturali affectione patris iuſſa imperiáque,imò & nutus omnes libenter obeat,non vtilitatis ſpe,aut metus gratia. Exprimit prætereà hæc ſcena parentum affectum ſingularem,qui quoties laudes & encomia liberorum ſuorum audiunt, præ maximo gaudio lætitiáque vix à lachrymis temperare ſibi poſſunt. Nihil ſiquidem in hac vita iucundius,nihil gratius contingere poteſt parentibus, quàm ſi liberos propter probitatem,honeſtatémque celebrari intelligant.

Verſ.gen.Iambici acatalectici omnes,iique tetrametri,excepto octauo dimetro.

CTESIPHO. SYRVS.

Hic compendio oſtenditur quid ſit iam locuturus Syrus.

AI' N' [patrem hinc abiſſe] rus? S. iam dùdum. C. dic ſodes. S. apud iiiiſſp

G. [tu patrem hinc abiiſſe]. ciaiſſp: & [aín']. facto monoſyllabo, ſiaiſſp.

*Villam eſt. [nunc eum máxumè] óperis áliquid fácere credo. C. *v'tinam quidem,* {ſadadiap / ſſ

*L. Faceta optatio amantis , non improba tamen,ne patrem odiſſe videatur.

G. [hunc maximè], ſſobdiap: al. [hunc maximè operis aliquid nunc facere &c.] ſſadiap. aliàs [villam eſt] reycitur in præcedentem verſum,ſed tum neuter conſtat.

Quod cum ſalûte eius fiat,ita ſe defatigârit velim, {ſſſbſiſp / ſi

Mu. [è lecto prorſus], ſidſſdiſp.

Vt tríduo hoc perpétuò[prorſus à lecto] néqueat ſúrgere. {ſidſſdſp / ſidſſ

S. *Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt réctiús.* C. *ita.nã hunc diem* aaſdibip

D. *Miſerè nimis*,aſſeueratio Comica.

[Miſerè] nimis cúpio,vt cœpi.perpétuum in lætítia dégere. {aaſſadſp / aaſ

*Si [Miſerè] , vt Glareano placet, vltimam corripiat,ſic metire,*adiladſp. R *Al. [Mi Syre]*,daſſadſp. Mu *[Miſerè nimis perpetuum, vt cœpi,cupio in lætitia degere.]*aſaſadſp.

Et illud rus nulla ália cauſſa tã malè odi , niſi quia iſdſſdp

G. *[Propè eſt,ſi], iiſp al. [Tam prope eſt: quòd ſi]*aaſp: *vel [ſi] non eliſo, neque correpto*, tiſſſt , *vt ſit trochaicus trim.catal.*

[Propè eſt: quòd ſi] abéſſet lóngiùs, {ixſp / ia

Prius nox oppreſſiſſet illic,quàm huc[reuérti poſſet] íterum. iiſiſſdp

G. *[poſsit reuerti]*, iſiiſſib: *vbi vltimo loco pro iambo ponitur brachiſyllabus.*

Nunc

diſiſiſi *Nunc vbi me" illic non vidêbit, iam huc recúrret, ſat ſcio.* — Sollicitudinem paternam notat.

idabſſii *Rogâbit me, vbi fúerim: quem ego hódie toto non vidi die.*

{ſxſſſſp ſſ *Quid dicam?* S. *nihilne in mente eſt!* C. *nunquam quicquam.* S. *tantò néquior.*

iiiſſſi *Cliens, amîcus, hoſpes nemo eſt vobis!* C. *ſunt: quid póſteá?*

ddſdſiai S. *Hiſce ópera vt data ſit.* C. *quæ non data ſit! non poteſt fieri.* S. *poteſt.* — Bonus adoleſcens mentiri neſcit, nec vult.

ſiſſiſſp C. *Intérdiu. ſed ſi hîc pernôcto, cauſſæ quid dicam Syre?* — *V. Ironiam eſſe iudico.

ſdſidſſi [S.] **Vah, quàm vellem étiam noctu amícis óperam mos eſſet dari!* D. *Al. tollitur [S.] vt Cteſiphoni hic quoque verſus aſſignetur.* — *Feruit*, pro feruet. Hiperbole.

ſibſſſi *Quin tu otiôſus es: ego illius ſenſum pulchrè cálleo.* — *D. Miratur, quia timet eum quem iſte contemnit.

ſſiddſii *Cùm feruit máxumè, tam plácidum, [quàm"] ouem reddo.* C. **quo modo!* R. *Priſcianus. [quaſi].* — *Meas! S. tuas.* D Cú geſtu pronuntiare debemus, vt intelligatur irriſio.

ſiſidbſp S. *Laudárier te audit libénter: fácio te apud illum deum:*

ſſaiaiai *Virtútes narro.* C. *meas!* S. *tuas: hómini ílico lácrumæ cadunt* — *L. Prouerbiũ de eo, qui mentioni ſui inexpectatus interuenit: & eſt ſiléntii indictio. M q.d. Is adeſt de quo ſermo eſt, & propter quem tacere neceſſe eſt.

vſiiſdſi *Quaſi púero, gaúdio. hem tibi autem.* C. *quidnã eſt?*

*S. LVPVS IN FA'BVLA.

{axbabdii aſ C. *[Pater eſt?* S. *ipſus eſt.]* C. *Syre quid ágimus?* S. *fuge modò intrò": ego videro.* G. *[Patérne eſt? S. ipſe eſt.]* iſdbdiai. Mu *[Patérne eſt? S. ipſus,]* iſdbdiai. — *D. Familiaris ἔκλειψις, & apta properanti. quare hæc omnia preſſa voce cum celeritate pronuntianda ſunt.

ſiſſidſi C. *Siquid rogâbit, *nuſquam tu me: audiſtin'?* S. *potin' vt déſinas?*

ACT. IIII. SCEN. II.

ARG. P Primùm Demea de fratre non reperto conqueritur. Is deinde rurſum à Syro verſutè deluditur. Poſtremò idem ille Syrus, L vt tegat latentem apud amicam Cteſiphonem faceto commento ablegat Demeam: P ac longis ambagibus locum in quo eius germanus exiſtat abſtruſè ac bifariam deſcribit. D In hoc quoque actu exemplum eſt, neminem faciliùs, quàm optimum quemque P ac facilem, ſimplicémque D falli atque deludi, vt Virgilius ait. V *Theſes.* 1 Seruorum animus nihil integrum, nihil ſanum in ſe habet. Hic enim vt

ſenem illuderet, ſe à Cteſiphone percuſſum eſſe ſimulat, iámque eluſum Demeã perplexa via ad Mitionem remittit. 2 Optimi quique à peſſimis ſeruis falluntur. 3 Hic verum eſt illud Ariſtotelicum de ſenibus, Δειλοί, inquit, ὅτι προωδοπεποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ. καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τις ἐστί. Ideò ſunt timidi ſenes, quòd timiditati aditum ſenectus frigida pateſaciat. Eſt enim timor refrigeratio quædam. & alibi in problemate eadem dicit, προωδοπεποίηκε γὰρ τῷ δὲ φόβῳ. καὶ γὰρ ὁ φόβος καταψύχει. Hic quoque exemplum eius timiditatis in Demea, qui & μεμψίμοιρος eſt, id eſt, querulus, quòd & filius & frater officia ſua deſeruit, ſic vtrumque inſimulat, atque ſe miſerum eſſe conqueritur. [M] Verſuti & præter modum callidi ſerui ingenium conſiliáque exponit hæc ſcena, quibus ſemper cordi eſt heros, & virtute præditos homines impudenter circunuenire. Sic enim natura vſu venit, vt quò ſint ingenia viliora abiectioráque, hòc magis in omnem improbitatem & impudentiam procliuia. Præſertim ſeruorum, quibus nihil poteſt eſſe neque vilius, neque peruerſius. Horum ingenia Plautus faberrimè expreſſit in Pſeudolo, Plagigera hominum genera, quorum haud quicquam in mentem venit, quod recte faciant. At cùm eſt occaſio data, tene, clepe, rape, hoc eſt eorum opus, vt maueıs lupos apud oues relinquere, quàm hos domi cuſtodes. Plato VI. de Legibus, Nihil dicitur in animo ſeruiente integrum ineſſe, nec quicquam ſeruorum generi eſſe credendum. Quod & ſapientiſſimus Poëtarum teſtatur nobis, cùm de Ioue ſic loquitur, Dimidium mentis Iuppiter illis aufert, Qui ſeruituris ſorti ſubiecti ſunt. Apud Xenophontem Cyrus iubetur ne vnquam iiſdem ſeruis habeat: quòd innata ſit illis mentiendi libido.

Verſ. gen. Trochaici tetr. catalectici.

DEMEA. CTESIPHO. SYRVS.

* NAE EGO *homo [ſum infélix.] primùm fratrem nuſquã inuénio géntiũ:* G. Al. [ſum infelix.] vt ſit iambicus, biſſſdip. — aſſſb:v

Præteréà autem dum illum quæro, a villa mer cenárium — dſſſ:v

Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec quid agam ſcio. — ſtd.ſdr-

C. *Syre?* S. *quid' ais?* C. *mén' quæru?* S. *verum.* C. *péry.* S. *quin tu ánimo bono es.* — {aſſadv bi

D.* *Quid' hoc (malùm) infelicitâtis! néqueo ſatis decérnere:* Et hic quoque iambicus acat. iiii daſp. — {aſtſaſt, tſtſbatv

Niſi me credo huic eſſe natum rĕi, ferúndis miſérys. — {aſtſaſb- altſt

* *Primus ſéntio mala noſtra: primus reſcîſco ómnia:* — ſtbtſſtv

Primus porrò obnúntio: ægrè ſolus, ſi quid fit, fero.* — ſtcſſſt-

S.* *Rídeo hunc: primùm ăit ſe ſcire, is ſolus neſcit ómnia.* — {tſbſſtev tſſ

D.* *Nunc rédeo, ſi fortè frater redíerit [viſo.]* C. * *Syre* Al. [viſam.] — ta:ſbſtv

O'bſêcro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. *étiam taces!* — taſſ.bt-

Ego ca

* Ridicula querela ſenis [L] ob tædiũ rerum aduerſarum.

[V] & eſt propoſitio. *Nuſquam gent.* magis ſonorã reddit orationem.

Poteſt hic cenſeri iãbicus acat. biſſdſap.

*V. Repetit figuratè propoſitionem.

*D. ἐπαναφορά: [B] quæ relatio dicitur eiuſdem verbi per principia complurium verſuum.

*D. Obnuntiantur mala, Annuntiantur bona.

*V. Scóma eſt, quo hero illudit per antiſtrephõ quoddã.

*V. Occaſio eſt futuri colloquii.

* Diffidentia Cteſiphonis ex pauore.

btſbſt- *Ego cauêbo.* C. *nunquam hercle hódie ego iſtuc commíttam tibi:*

ſſaſſſt- *Nam [me iam in] cellam áliquam cum illa conclûdam. id tutiſſimum eſt.*

R. Al. [me in], ^tū [me] non eliditur, ſed tantùm corripitur, tſaſſſt–.

batdſatu S. *Age, tamen ego [hunc] amouêbo.* D. *ſed eccum ſcelerâtum Syrum.*

R. Aliàs. [nunc]. ſed perperam.

ſſtſſt- S.* *Non hercle hîc quidem durâre quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.*

* L. Statim Syrus habet commentū, quo eludat ſenem. fingit enim ſe pulſatum eſſe à Cteſiphone.

dtſaaſtu *Scire équidem volo, quot mihi ſint dómini: quæ hæc eſt miſéria!*

{aſſabſt- t D. *Quid' ille * gannit! quid volt! quid ais bone vir! [est] frater domi?* Mu. [hem eſt] reiectio [D. quid] in præcedentem verſum, ddddſtbutllabſt–.

* L. Odioſè in Syrū: nam eſt proprium vulpium. hîc pro ploratu poſuit.

tddſaat- S. *Quid* (malùm) bone vir mihi narras! équidem péry.* D. *quid tibi eſt?*

* D. Et hîc *Malùm* pro interiectione abundat.

atſſbſtu S. *Rógitas!* Ctéſipho me pugnis míſerum, & iſtam pſáltriam*

* Verſuta Syri fictio qua ſenem eludit.

{ſſſktto ſſſſa *Vſque occîdit'?* D. *hem, quid narras?* S. *hem, * vide ut [díſcidit] labrum.* D. Aſper [diſcidit] à Cadendo. ſtſſkſtu: ego [diſcidit] à Scindendo.

* V. Ratio à ſigno. L Hec autem velut oſtēſo ore & cum geſtu pronūtiādū.

{aſſsbſtu aſſſſt D. *Quámobrem?* S. *me impulsôre hanc emptam eſſe ăit.* D. * *non tu ĕum rus hinc modò*

* V. Obiectio.

ſſſſſt- *[Prodûxe] aiebas!* S. *factum: * vèrùm [venit pòſt] inſániens:* G. Poteſt [aiebas] diſſyllabum eſſe, ut [ais] & [ait] ſæpe aliàs monoſyllaba ſunt, ſſſſſt–. ^ ab, que eliſione hic fuerit iambicus acat. ſſſſſſ. Mu [poſt venit], ſſſſiate, ^ ut [venit] ſit præſentis temporis. Pro [Produxe] aliàs [Prodidiſſe:] ſed falsò & mēdoſe: cæterum [produxe] per ſyncopè pro Produxiſſe: ut Promiſſe, Expleſſe, Surrexe pro Promiſiſſe, Expleuiſſe, Surrexiſſe.

* Callida inuentio.

{aſdttdtu t *Nihil pepércit: * non puduiſſe verberâre hóminem ſenem,*

* L. Amplificatio ab ætate & meritis.

bbſſaſt- *Quem ego modò puerum tantíllum in mánibus geſtâui meis!*

* D. Hic totus verſus mirè doloſum oſtendit ſenem.

ttattſt- D. * *Laudo Ctéſipho: patriſſas: abi, virum te iúdico.*

* D. Comminatio eſt ſubtilis, & parcior, velut ſerui.

ſtſſdt- S. *[Laudas!* næ] ille continêbit poſthac, ſi ſápiet manus.* R. Al. [Laudas ne], ſed perperam. Næ, i. profectò aut hercle.

D. Perquam, i. nimis. Ironia.

tſdabſtu D. *Fórtiter.* S. *perquám: quia míſeram mulíerem, &*

me ſeruolum,

D. Hui, cum geſtu ſeruili pronunciādum.

Qui referîre non audêbam,vicit:hui,perfórtiter. dtſſtftv

D.*Non pótuit mélius:idem ſenſit quod ego,* te eſſe* {ddaſbſa ddaſbſiv
huic rĕi caput.

* L. Prouerbiale, pro authore.

G. *Vel lege[eum]*, atſſaſt–.

*Sed éſtne frater intus?*S.*non eſt.*D.*vbi [illûm] quæ-* {atſſſt– ttſſa
ram,cógito.

* D. Hoc dicit, vt auidiùs inueſtiget.

S.*Scio vbi ſit:* verùm hódie nunquam monſtrâbo.* bſaſſtbv
D.*hem,quid ais!*S *ita.*

D.*Diminuêtur tibi quidem iam cérebrum.*S. *at no* dſbſaſt–
men neſcio *Glareanus diuidit Diminuetur, di- Minuetur, reijcitque [di-] in præcedentem verſum* bſaſſdb–:atſaſt–:*ſed cum vterque verſus abſque ea diuiſione probè conſtet,non eſt quod illam admittamus.* [b] *Priſcianus[Dimminuetur]pro Diſminuetur,s in m transeunte.*

*Illius hóminis, ſed locum noui vbi ſit.*D. *dic ergo* datſaſtv
locum.

Perplexa deſcriptio.

S.*Noſtin' pórticum apud macéllum hanc dĕôrſum?* ſdtſſilv
D.*quid ni nóuerim!*

S.*Prateritò hac recta [plátea ſurſum:]vbi eò vé-* ttſdſat–
neris, G.*Al.[ſurſum platéa:]* [a]*ſed & tum h in[hac]vim habet conſonantis*,ttſldat–.

*L.Odioſè.& attendé quomodo data opera in errorem inducere ſtudeat.

*Cliuos dĕôrſum vorſum eſt:hàc te * præcipitâto:pó-* ſſſdtt–
ſteà

Eſt ad hanc manum ſacéllum: ibi angipórtum pro- tttttſt–
ptèr eſt.

L.*Caprificus*, ſyluestris ficus,cuius fructus nunquam maturefcit.

D.*Quônam? [S.vbi] étĭam caprificus magna eſt.* {daſſſt– ddſ
*noſtin'?*D.*noui.*S.*hàc pérgito.*G.*Al.[S. illic vbi].ſed verſui non congruit.* G O*[D.Vbinam?S.vbi etiam]*,batſlſſt–, *vt ſit trochaicus octonarius hypercatalect.* [a] *malim tum iambicum tetr.acatal.dicere* baaſſſli.

*L.*Vah*, Agnoſcentis errorem. D Callidè mendacium ſimulãdo errorem palliat.

D.*Id quidem angipórtum non eſt péruium.*S.*verùm* ttſſſt–
*hercle:*vah,*

*L.Diſcendo ſcilicet viam,non eundo.

*Cenſên' hóminem me eſſe!errâui: *in pórticum rur-* taſſſt–
ſum redi.

Sanè hàc multò própius ibis,& minor eſt errátio. ſſb-dſt–

*Alia loci deſcriptio.

**Scin' Cratíni hŭius ditis ædes?*D.*ſcio.*S.*vbi eas præ* {tſſ-bſb– tſſſ
terîeris,

Ad

ſſbtſt- *Ad ſiniſtram hac recta plátea: vbi *ad Diánæ vé- neris,* *Subaudi Tẽplum absoluté.

{ ſſſſaatu ſſſ *Ito ad dextram, prius quàm ad portam vénias: a- pud ipſum lacum*

ſiſſbdſu *Eſt priſtilla, & ex aduórſum eſt fábrica: ibi eſt.* D. *quid ibi facit?*

M. *Piſtrilla*, eſt diminutiuũ à piſtrina. M. *Fabrica*, officina fabrorũ ſignificat. L. *In ſole* ad Potetis referendum, non ad Faciũdos: vt ſit ordo, vbi vos potetis in ſole. nam aut in vmbra aut in ſole conuiuium apparatur.

{ tſſxaatu tſſſ S. *Léctulos in ſole ilígneis pédibus faciúndos dedit,*

allſſatu *Vbi potêtis vos.* D. * *[ſanè bene.] ſed ceſſo ad eum pérgere!* D. Vel [D. *Vbi potetis vos: ſanè bene.*] Al. [*recte ſané.*] aſſſdſp.

ſaſatdtu S. *[I ſanè, ego] te exercêbo hódie, vt dignus es ſili- cérnium.* D. [*I ſanè ego*].

*D. Hîc ironia eſt, non approbatio.

tbſſtſu *Aéſchinus [odióſè] ceſſat: prándium corrúmpitur:* Al. [*otioſè*], dſſſtſu.

tdſſadt- *Ctéſipho autem in amôre eſt totus: ego iam proſpí- ciam mihi.*

tſſſdſiu *Nam iam adibo, atque [vnumquicquid,] quod qui- dem erit belliſſimum,* Al. [*vnũquodque,*] tſſſdſt.

taſſſſiu *Carpam: & cyathos ſorbillans paulâtim hunc pro- dûcam diem.*

[ACT. IIII. SCEN. III.]

Mu. [ACT. V. SCEN. I.]

ARG. V Videtur Hegio erroris ſui conſcius prudentiam Mitionis collaudaſſe: P quem ad virginis matrem hortatur accedere, atque hæc eadem quæ ſibi dixit referre, vt illius dolores aliquantulum releuentur. Demum egregia ab eodem ſententia præmiſſa perſuadet omnino Mitioni, ſeſe debere illis coràm purgare de ſuſpicione B alienati à Pamphila Æſchini, quæ fuerat orta propter ereptam Cteſiphoni pſaltriam. V Eſt itaque in Mitione oratiuncula ſuam laudem extenuans, ſed in Hegione προτρεπτικά. Neque verò hîc obſcurè cataſtrophe, id eſt, ſubita rerum mutatio & lenis negotiorum Aeſchini exitus incipietur. D Eſt autem hæc ſcena plena ſententiarum ſenilium ad officia demonſtranda. V *Theſes* 1 Boni viri eſt ſuum facere officium, & ſi quod eſt peccatum corrigere. 2 Iniurioſi ſæpe expoſtulant, & vltrò accuſant, ne ipſi accuſentur. 3 Authoribus doloris & cruciatus, conſolatio præſentiſſimum eſt remedium. M Debere eum qui doloris author & cauſa fuit, modò id ipſe poſſit, remedium & conſolationem afferre, non alium ad eam rem allegare, docet hic locus. Eſt enim gratiſſimum dolentibus, ſi videant & eos quoque dolere, & angi, qui in cauſa fuerunt, cur ægritudinem paſſi ſint. Præterea, quàm magnum malum ſit ſuſpicio, quæ ſemper apud pauperiores hoc maior eſt, quòd res ſuas acciſiores, & ſe minùs ob id in loco eſſe cognoſcunt. Plato quarto de Repub. Magnum malum eſt ſuſpicio, quæ profundos ſtimulos cõſcientiæ manifeſtat. Seneca de natur. quæſt. libr. 11. Plurimum mali credulitas facit. Sæpe non audiendum quidem eſt: quoniam in quibuſdam rebus ſatius decipi, quàm diffidere. Tollenda ex animo ſuſpicio & coniectura, fallaciſſima irritamenta. Et mox, Simplicitate opus erit, & benigna rerum deſtinatione. Nihil niſi quod in oculos incurret, manifeſtúmque erit, credamus.

credamus. Et quoties ſuſpicio noſtra vana apparuerit, obiurgemus credulitatem. Pulchrè quoque Plautus in Aulularia pauperum ſuſpicionem quanta eſſet oſtendere volens, hæc loqui Euclionem facit. Non temerarium eſt, vbi diues blandè appellat pauperem. Et mox, Altera manu fert lapidem, panem oſtentat altera. Nemini credo qui largè blandus eſt diues pauperi. *Verſ. gen. Iambici octonarij ſiue tetrametri acatalectici.*

MITIO. HEGIO.

Viam ſternit ad Cataſtrophen.

EGO *in hac re nihil repério, quámobrem lauder tantópere Hégio:* {axbbſſaſ af}

Officiū boni viri.

Mĕum officium fácio: quod peccâtum à nobis ortū̃ est, córrigo: {aaaſſſi ddi}

*L. Ironicôs. Iniurioſorū mos.

* *[Niſi ſi me in illo] credidíſti eſſe hóminum númeró, qui ita putant,* R. *Niſi ſi in illo me]*, bſſidddi: *al.* *[Niſi me in illo]*. iiſidddi. aiſidddi

Emblus [ipſi. expoſtules] [ſi, quā fecere, ſi expoſtulant,] vel [ſi quam &c.] vt [ſi quam] ſit vna pars orationis.

Sibi fieri iniúriam, vltrò ſi quam fecêre [ipſi: expoſtulant,] ſiſſiſi

* L. Interrogatio moleſtiam indicantis. [1] hæc quaſi ſub triſti vultu eſt proferenda.

*Et vltrò accúſant: *id quia non eſt à me factum, agis' [grátias!]* *Al. [gratias.] ſine interrogatione.* {iſſaſſi iſſaſſa}

H. *Ah, miníme: nunquam te áliter, atquè es, in ánimum indúxi meum.* dſd.biſp

Sed quæſo, vt vnà mecum ad matrem vírginis eas Mitio: ſiſſ.bſi

Atque iſtæc éadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulíeri: ſdſaſſdi

*D. Nimis breuiter ac ſuccintè, & vt oportuit inter ſcientes.

* *Suſpiciônem hanc propter fratrem eius eſſe, & *illam pſáltriam.* dſſhiſp

*L. Emphaſis.
*D. A iuſtè & vtili eſt tota ſententia. Et ſanè hi verſus deſunt, quos multa exemplaria non habent.

M. * *Si ita æquum cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eâmus.* H. *bene facis:* iſſbſidp

Nam & illi[1] *ánimum iam releuâbis, quæ dolôre ac miſéria* ibſaſidi

L. *Tabeſcit*, conficitur.

Tabêſcit, & tŭo officio fúeris functus. ſed ſi áliter putas, {ſuddſſaſ ſi}

E'gomet narrâbo, quæ mihi dixti. M. *immo ego ibo.* H. *bene facis:* aſiiſibp

Omnes infortunati maximè ſuſpicioſi. [2] Vera ſententia ad approbandum obſequium Mitionis.

OMNES QVIBVS' RES SVNT *minùs' ſecúndæ, magis' ſunt néſcio quo modo* {ſſxixſaſ ſadid}

[Suſpic

ſſſllap *[Suſpicióſi:]ad contuméliam ómnia accípiunt magis* — Al.[ſuſpectioſi:

ſiiſſi *Propter ſuam impoténtiam: ſe ſemper credunt [néglegi.]* — D. Al. [clauditare.] ^ quod verſu: non cōuenit.

ſſſſdi *Quápropter te ipſum purgâre ipſis coràm, placabílius eſt.*

ſſdiſſi M. *Et rectè,& verum dicis.* H. *ſequere me ergo hàc intró.* M. *máxumé.*

ACT. IIII. SCEN. IIII.

ARG. [P] Æſchlnus hic ſuas effundit querimonias, mirum in modum dolens [B] in ſuſpicionem veniſſe ſe apud Soſtratam,& Pamphilam,quòd amare pſaltriam cœperit,quam non ſibi,ſed fratri vt gratum faceret,ab lenone eripuerat. [V] Metuit enim,ne amorem iſtac iniuria Pamphilæ ſolueret,& ab ea excluderetur.Eſt igitur ſcena querimoniæ propter triſtitiam plena,penè τραγικὴ,[I] continens querelam & ſollicitudinem Æſchini , quomodo ſe purget mulierculi ,& tamen fratris amorem non prodat . Et eſt hæc ſumma rerum eius epitaſis. [V] *Theſes.* 1 Frater multa patitur , triſtior propter fratris commodum. 2 Mulieribus nihil arcani credendum eſt,cùm ſint futiles,& garrulæ. 3 Amantium eſt maxima ſollicitudo,ac ab amica,quam depereunt,excludantur. 4 Amatores ſunt meticuloſi , malè ſibi conſcii,attamen propter vim amoris audaces. [D] Hoc loco χαρακτῆρα amantis modicè iuuenis,& ſenis facit indulgentis,ac lepidiſſimi patris. [M] Turbati hominis querelas ,ſed tamen inter affectus & animi oblæſiones cordati hæc ſcena proponit. Nam cùm poſſet adoleſcēs facillimè à ſe culpā remouere, ſi fratris ſui facinus detexiſſet, maluit hoc vitio ſuo adſcribi ſufferre,quàm germani dedecus propalare. *Verſ.gen. Vndecim iambici tetr.acat.nempe duo primi:quintus.ſextus,& octauus cum ſex ſequentibus. Reliqui trochaici catal. iique tetrametri excepto ſeptimo trimetro.*

ÆSCHINVS.

dbdiſiii DISCRVCIOR *ánimi: hóccine de improuíſo mali mihi óbiyci* — Hæc verba repentino nuntio Æſchini animum perculſum indicant.

ſalabiſp *Tantum,vt neque [quid de me fáciam, neque quid agam,certum ſiet!]* D.[quid me faciam , nec quid agam certū ?] [G] *ſed verſus nō cōſtat.*

dſb diſtv **Membra metu debília ſunt: ánimus timôre obſtipuit.* M.u.[animus timore obſtupuit:priore],dſbdadſp. — *L. Aſyndeto auget vim enumerationis.

dſbſiſt- *Péctore conſíſtere nihil conſily [quit.]* * *vah quo modo* — *L.Perplexi,hoc loco,& trepidantis. *G. Alias [quiuit.]* dibſaſii : *vel [nihil mono ſyllabo facio.]* diadiſt-. [MU][*Conſiſtere nihil conſilij quiequā poteſt. vah quomodo*],ſbſaſiſi.

ſſſidſp *Me ex hac [expédiam turba tanta!nunc ſuſpicio de me incidit.]* M.u.[*turba expediam?tanta nunc ſuſpectio de me incidit,*] ſſaxſilp: [G] [*expediam turba tanta?nunc ſuſpicio incidit*], *vt ſit trochaicus catal.* ſdiſidtv. *ſic ſequens;* [*De me... eque ea.* &c.] ſſaadiat-.

Neque

Cauſſa ſtuporis Æſchini.

Neque ea *immeritò. Sóſtrata credit, mihi [me pſaltriam hanc* biadſiſi

Emiſſe]: id anus [fecit indicium mihi.] Al. [mihi indicium fecit] ſed verſus non conſtat. G [Hanc emiſſe: fecit Canthara anus id indicium mihi.] ſtſtbdt–. ſatdt–

Mu. [me emiſſe hanc pſaltriam,] aadſiſſp: [Anus indicium id fecit mihi.] aaſi.

L. Narratio cauſæ ſollicitudinis, quo modo rem ex anu cognouit.

** Nam vt hinc fortè ea ad obſtetrîcem* [erat miſ-ſa,] *vbi eam vidi, ílico* idſdſaſi

G. [miſſa erat,] idſſdaſi. Riuius omittit [eam], ſed perperam.

D Sunt qui addant ſuperuacuè [hanc]: & legunt, [hanc vbi vidi,] idſdidſi.

D. Amatoria interrogatio, qua mõſtrat Æſchinus curæ ſibi eſſe res omnes.

*Accêdo: rógito, * Pámphila quid agat: [iam] partus ádſiet:* ſbibiſip

Al. [iamne], ſbiſbip.

E'one obſtetrîcem accérſat. illa exclâmat, Abi, abi, iam Aéſchine {ciſiſbſp ſ}

Mu. [Satis diu verba dediſti: ſatis adhuc tua nos], adſbdiſi.

[Satis diu verba dediſti nobis: ſatis adhuc tua] fruſtrâta eſt fides. {aſaſdaſx adſſaaſi}

D. Valeas: hab. illam. quaſi recedat & lõgè abſit: vt in Andr. Valeant qui inter nos diſſidium volunt.

Hem, quid iſtuc óbſecro, inquam, eſt? váleas: hábeas illam, quæ placet. {vſiddſſp ſ}

Senſi ílico id illas ſuſpicári: ſed me [reprehéndi] tamen, ſaſiſdſp

Al. [repreſſi], ſaſiſſſp.

Nequid de fratre gárrulæ illi dícerem, ac fíeret palám. ſſiſiap

D. Figura aporeſis. L Inſtauratio perturbationis.

** Nunc quid fáciam? [dicam] fratris eſſe hanc? quod minimè eſt opus* ſaſtſdtv

Mu. [dicamne], ſaſiiſap.

L. Occupatio per anthypophorã, & mox ſigna coniecturæ, quibus id quod grauius eſt confirmatur. totũ pertinet ad amplificationem periculi.

*Vſquam efférri. * age, [mitto:] fíeri potis eſt, vt ne qua éxeat:* ſdaaſtv

Mu. [omitto,]

[Ipſum id] métuo [vt] credant: tot concúrrunt veriſimília: ſaſſſtbv

Al. [Idipſum], idſſſbp. Mu. [vti], ſbſſſbp.

E'gomet rápui: ipſe égomet ſolui argéntum: ad me abdûcta eſt domum. aaaſſſtv

Hæc ádeò mĕa culpa fáteor fieri: nõ me hăc rẽ patri {dvſaaſt. dſ}

[Vt vt] erat geſta indicâſſe! exoráſſem vt eam [dúcerem.] bſtſſav

Al. [Vt] & [ducerem domum.] aſiſdſip. Muretus addit [domum], & reijcit [vt vt] in præcedentem verſum, d. ſaaſſp: aſiſdſip.

Exhortatur ſe ipſum. L. Apoſtrophe ipſum.

*Ceſſatum vſque adhuc eſt: * [nunc] porrò Aéſchine expergiſcere.* ſſſtſtv

D. [iam]. R Al. [nunc iam]. ſſſtſtv.

Mu [Ceſſatum eſt vſque adhuc nunc iam], ſſiſſiſp.

Nunc

{ſſſſſ– ſſa *Nunc hoc primum eſt, ad illas ibo, vt purgem me: ac cêdam ad fores.* — Poteſt hic cenſeri iambicus acat. ſſſſſſ.

attaſd:– *Pér:j, horrêſco ſemper, vbi [pultâre haſce occipio fores.]* — R.:[haſce pultare occipio miſer.] atdtſdtv. MU[pultare haſce occipio fores miſer.] aldiſdap: iambicus eſt quadratus.

ſbabſtv *Heus, heus, Aéſchinus ego ſum, [aperite áliquis] actûtum óſtium.* D. Al.[aperite aliquis] quod non placet.

ſdſſaſtv ** Prodit néſcio quis. concêdam [huc.]* R. Al.[hoc] pro Huc.

E. Verſus perficitur proxima ſcena.

*V. Figurata & vſitata Comicis potiſſimum ad ſequentem ſcenam huius ſit connexio.

ACT. IIII. SCEN. V.

ARG.[L]Mitio egrediens à mulierculis, deprehenſum ad fores Æſchinum ludit aliquâtiſper faceto commento,[F] variis modis oſtendens Pamphilam ab alio in vxorem ductum iri. Qua de re non paruo dolore concutitur Aeſchinus, qui eâ ſummopere deperibat: quod anxiè patrem celauerat. Tandem illum eundem pater miro explet gaudio: recipiens, id eſt, promittens eidem eam puellam quamprimum vxorem datum iri, [H]vbi hoc vafro commento ex eo quòd illam ſtuprarit, elicuiſſet. [L]quæ eſt cataſtrophe huius partis fabulæ. [V] Prior ſcenæ pars eſt in ſtatu coniecturali. *Theſes* 1 Conſcii ſibi malè, tacent: & hinc nata eſt regula de huiuſmodi coniectura, Qui tacet, conſentire videtur. Ratio eius ferè eſt ex mala cõſcientia parum ſibi conſtante. 2 Ex caſtigatis & erubeſcentibus ſpes aliqua concipitur, ſicut & anteà dixit Erubuit, ſalua res eſt. 3 Priores melioré iuris partem retinent, & hinc de prioritate, ſicut hodie in ſcholis Iuriſconſultorum loquuntur, multæ oriuntur diſputationes. 4 Amantibus ſi abducta fuerit amica, facinus iudicatur illiberale. 5 In nuptiis requiruntur ſponſalia per mutuum datoris & authoris conſenſum. 6 Virgo nubilis non diu ſponſum expectet. 7 Liberalia ingenia ſæpe non ſunt diligentia. 8 Deus laborãtes fortunat, eorúmque conſilia conatúſque ſecundat. 9 In nuptiis futuris Deus comprecandus eſt. [M] Parentum officium in caſtigandis & ad rectam viam reducendis errantibus liberis hæc ſcena denotat. Nam eos quos vident indomita quadam audacia & ingenio confidenti ad vitia & errores ferri, hos ſi duriore diſciplina arcere à flagitiis non poſſunt, quod ſupereſt, operam dabunt, vt mitioribus verbis, & placabili quodam animo id tandem efficiât quod non alia ratione commodiùs licet. Quòd ſi ſanè flexa ſunt ingenia & ſummiſſa, faciliter parentum monitis obtemperabunt, nec verbis ſunt exaſperandi.

Verſ. gen. Primus eſt fragmentum præcedentis: tres ſequentes & quadrageſimuſquintus cum ſeptem & viginti ſequentibus ſunt trochaici tetrametri, iique catal. excepto fortaſſe quinquageſimo tertio brachycatalectico. Quintus cum undequadraginta ſequentibus ſunt iambici ſenarij ſiue trimetri acat. Vltimi ſex, iambici tetrametri, iique catalectici, excepto fortè vltimo acat.

MITIO. ÆSCHINVS.

Cataſtrophe cœpta eſt, ſed eam prius quàm abſoluat, mirè faceto cõmento nouũ metũ Aeſchino incutit pater: quod taméquia nõ habet feriã querelã, breuiter tractat, & ſine Tragicis ſchematibus.

ITA[H] [vt] dixi Sóſtrata G.[vti].

btſatſtv *Fácite: ego Aéſchinum conuéniam, vt quómodo acta hæc ſint, ſciat.*

tſſadtv ** Sed quis óſtium hoc pultâuit?* AE. *pater hercle eſt: péri.* M. *Aéſchine.*

AE. *Quid*

*V. Occaſio futuri colloqui.

*D. Hoc apud ſe loquitur mitio. L & Cur nō ludo, dicit, vt intelligat ſpectator quid acturus ſit.

AE. *Quid* [*huic*] *hîc negóti eſt*! M. *túne has pepuliſti fores*? * *tacet*. *In* [*huic*] *h vim habet conſonantis. ſic in* [*hunc*] *ſequentis verſus, niſi malis legere,* [*hunc nunc*]. Mu *Cur hunc aliquantiſper non ludo?*] ſaſſbp. ſſſa:ty

Cur non ludo" [*hunc*] *aliquantiſper*! *mélius eſt*: ſidſdi

Quandóquidem hoc nunquam mihi ipſe vóluit crédere. { d ſbſp / dſſ }

E. [*Itáne*] *prima pertinet ad verſum præcedentem*. Mu [*Ita?*] aſsiſi.

Nihil mihi reſpóndes! AE. *non équidem iſtas, quod ſciam*. { aeſaſp / dſ }

*L. Et hoc ſecum ſenex.

M. [*Itáne?*] *nam mirâbar quid' hîc negóti eſſet tibi*. { bſſaſd / aſſiſi }

vel ſic, iſiſiiip, *vt ſit tetrameter*.

* *Erúbuit*: *ſalua res eſt*. AE. *dic ſodes pater*, dſiſſp

Tibi verò quid' iſtic eſt rei? M. *nihil mihi quidem*: { arladp / aſſſip }

Amîcus quidam me à foro abdûxit modò iſiſp

Eclipſis.

Huc aduocâtum ſibi. AE. *quid*? M. *ego dicam tibi*. ſidbſi

Incipit figmentum vero admiſtum.

Hábitant hîc quædam mulíeres paupérculæ, aſdiſi

Cum abiectione pronuntiādum, vt nuptiarum ſpem adimat.

[*Vt opînor*, *has*] *non noſſe te*, & *certò ſcio*: Mu [*Opinor eas*], iaſiſi. aiſſi

Neque enim díu huc commigrârunt. AE. *quid tum póſteá*? { aeiſſi / aſ }

Al. [*cum matre eſt*.] ſſiſſp.

M. *Virgo* [*eſt cum matre*.] AE. *perge*. M. *hæc virgo orba eſt patre*. ſſiſſp

Hic meus amîcus illi génere eſt próxumus: diidſp

Huic leges cogunt núbere hanc. AE. *périj*. M. *quid eſt*? ſſiiai

Al. [*venit is, vt ſecū auehat*:] ſſiaſp.

AE. *Nihil, rectè*: *perge*. M. [*is venit*, *vt ſecum ádvehat*:] { eſiſiſp / ſ }

Nam hábitat Miléti. AE. *hem*, *vírginem vt ſecum* [*ádvehat*!] R. *Al.* [*auehat?*], *quod eſt, ni fallor rectius*. aſſiſp

*L. Hoc ſecum Aeſchinus.

Al. [*malo*].

M. *Sic eſt*. AE. *Milêtū vſque óbſecro*! M. *ita*. AE. * *ánimo* [*malè*] *eſt*. ſſbii

E. Al. [*Quid ipſa aiunt?*] iſiſldp.

Eclipſis.

[*Quid ipſæ*? *quid' aiunt*?] M. *quid' iſtas cenſes*! *nihil enim*: { ixxſdp / iſſ }

*D. Iam de proximo tangit Aeſchinum.

Commêntæ mater eſt, *eſſe* * *ex álio viro* ſiiſai

Néſcio quo púerum natum, *neque eum nóminat*: ddſdſp

L. *Neſcio quo*, vim reiectionis habet.

Priôrem eſſe illum, *non oportêre huic dari*. iſſiii

AE. *Eho*, *nónne hæc iuſta tibi vidêntur póſteá*! iſdaſi

M. *Non*.

ſaiſſp M. Non. AE. obſecro non, an illam hinc abducet pater?

ſſſſp M. Quid ni illam abducat? AE. factum à vobis duriter,

diidſp Immiſericorditérque: atque etiam, ſi eſt, pater,

ſdiſip Dicendum magis apertè, *illiberaliter.

aiſſp aiſ M. Quamobrem? AE. rogas me? *quid illi tandem creditis

bdiſſp Fore animi miſero, qui ſilliſ conſueuit prius,

R. Al. [cum illa], ſed perperam. D al. [illam].

iſdſdp (Qui infelix, haud ſcio an illam ſnunc miſerèſ amat)

d:ſſii Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,

ſbdiſp Abduci ab oculis! *facinus indignum pater.

dūſſp M. * Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?

ſiiſi ſCui,ſ quando nupſit? author his rebus ſquisſ eſt?

R. Al [qui], tum in eo i non elidendum, ſed corripiendum.

ſbſiip Cur duxit alienam? AE. *an ſedere oportuit

ſiſſii a Domi virginem tam grandem, dum cognatus [huc]

ſiiſſp Illinc veniret, expectantem? hæc, mi pater,

ſidiſp Te dicere æquum fuit, & id defendere.

dſſſp M. ſRidiculèſ aduorſum ne illum cauſam dicerem,

ſiiſp ſiiſ Cui veneram aduocatus? *ſed quid iſta Aeſchine

ſſſdſi Noſtra, aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?

ddſſſtv Quid lacrumas? AE. pater obſecro, auſculta. M. * Aeſchine audiui omnia,

tſbtſt tſbtd Et ſcio: nam ſ te amo:ſ quò magis quæ agis curæ ſunt mihi.

bſtſſiv AE. Ita velim me promerentem ames, dum viuas mi pater,

ſſſdatv Vt me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet,

ſaſtdſtv ſt Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium noui tuum

edſ.dt- Liberale: *ſed vereor ne indiligens nimium ſies.

*In

Immiſericorditer, ad uerbium multarū ſyllabarum, indignationi aptum

* L. Auxeſis per incrementum.

*L. Ratio ab euētu qui imaginatione proponitur.

G. [miſerè nūc]. ſſadſp.

* Clàm hic pater obiurgatur, quòd fuerit conſcius.

* L. Obiectiões ab iniuſto, quibus latenter filium obiurgat.

Al. [cui?]

*L. Solutio ab ætate virginis.

R. [hinc] Mu [hic]. *

Amatoriè & pueriliter.

R. Al. [Ridiculum.]

* D. Hæc vltima deſperatio cogit Aeſchinum fateri verum.

* L. Victus pietate ſenex non patitur eloqui filium, ne cōfeſſione torqueatur.

In [te] e non eliditur, ſed corripitur quomodocūque dimetiatur.

Mu [amo te] ttſtſtx ſt-: vel ttſtaſt-, eliſo s in [agis].

* Amica & lenis obiurgatio ex arte à perſona, à loco, à facto, à tempore.

•D. Terentius ſumma arte inducit Mitionem leniter accuſantem, Demeam aſperè blandientem.

**In qua ciuitâte tandem te arbitrâre viuere!* ſtſſtv

Virginem vitiáſti: quam te ius non [fúerat] tán- tdlſſatv
gere: Al. [erat] ſed perperam.

•L. Vnum excuſat, vt quod ſequitur maius videatur. Aliter eis tollit [id].

Iam id peccâtum primùm [magnum.] at humâ-* ſſltſtv
nũ tamen: Huic verſui deeſt pes vnus: conſtabit ſi l g. u [certè magnum,] ſſſlſtv. M ll [magnum, magnum].

Fecêre álij ſæpe, item boni. at poſtquàm id euê- { ſattſtt– ſattlſ
nit, cædo,

Nunquid circunſpéxti? aut nunquid tute proſpéxti ſſſlſt–
tibi

Quid fíeret? quà fíeret? ſi te ipſum mihi púduit dſaſdatv
dícere,

• L. Amplificatio à tempore & conſequentibus.

Quà reciſcerem? hæc dum dúbitas, menſes abiê-* ſtſaſatv
runt decem.

[Prodidíſti & te, & illam míſerã, & gnatũ, quòd { tſtaſxtv tſaafa
quidem in te fuit.] G. [Prodidiſti te, atque illam miſerã, & gnatum, quod in te fuit:] tſlldſxtv: & eliſo d in [quod], tſſdlſtv.

D. Vel [Quid credebas!]

[Quid! credébas] dormiénti hæc tibi confectúros ſſtſaſt–
deos!

Mitis & faceta obiurgatio.

Et illam ſine tua ópera in cubículum iri dedúctum { tbabſſtv a
domum!

•L. Addit conſolationem flenti, vt apparet. Nam ita decuit mitem patrem, & verecundũ adoleſcentem, D & ex vi tantæ orationis, & ex metu amittendæ puellæ.

Nolim cæterârum rerum te ſocórdem eôdem modo. { ſſſtxt– ſtſſſ

**Bono ánimo es, duces vxôrem hanc.* AE. *hem.* M. *bo-* bſſldatv
no ánimo es, inquam. AE. *pater,*

O'bſecro [non] ludis tu nunc me! M. *ego te! quámob-* tſſſtat–
rem? AE. *néſcio,* Al. [num].

G. [eſſe cupio], tdſx tdtv: & [eo] ſacio moveo, ſtllabo, vdlbſdtv.

Niſi quia tam míſerè hoc [cúpio eſſe] verum, eò vé- vddtdtv
reor magis.

M. *Abĭ domum, ac dĕos comprecâre, vt vxôrem ac-* { extſſſt– bſ
cérſas: abi.

•L. Admirantis ſimùl & gaudentis. Aliis. [iamne vxorê?] ſſſſſlp.

AE. *Quid!* [iam vxôrem!]* M. *iam.* AE. *iam!* M. *iam* ſſſſ.ſtv
quantùm potes. AE. *dij me pater*

Blanditur patri.

Omnes óderint, ni magis te, quàm óculos nunc a- { ſtſtatt– ſtſa
mo meos.

•L. Faceta obiectio.
•Adhuc aliquantũ formidat.

M. **Quid! quàm illam!* AE. *æqué.* M. *perbenígné.* AE. { ſſtſuſtv ſſtſt
**quid, ille vbi eſt Miléſius?*

M.* *A'bijt:*

aaſſſau aalſſb M.* A'bijt:périjt:nauem aſcéndit.ſed cur ceſſas! AE. abi pater:

dr ttdſt- dſ Tu pótius deos comprecâre:nam tibi eos certè ſcio,

ſaſatſtu Quò vir mélior multò es,[quàm* ego.]obtemperatú ros magis.

a*tſæſtu ad M. Ego eo intrò,vt quæ opus ſunt parêntur:[tu fac, vt dixi,]ſi ſapis. G.[tu,vt dixi.fac,] aitſſiiu·adtſſtu. Mu [fac tu vt dixi,]adtſſtu,eliſo s in [opus].

aiiiſſiu AE. Quid [hoc eſt negótij!]hoc eſt patrem eſſe aut hoc eſt filium eſſe! Mu.[hoc negotij]iiſiſſiu.

ſi iiſdu ſiiiſa Si frater,aut ſodâlis eſſet,qui magis morē géreret!

ſiiaſiiu * Hic non amândus!hiccine non geſtândus in ſinu eſt!hem.

uſæſſaiu uſſſ I'taque ádeò magnam mihi iniêcit sŭa commoditâte curam,

ſſdſſiiu Ne fortè imprúdens fáciam,quod nolit:ſciens cauêbo.

ſſbſiap Sed ceſſo ire intrò,ne mora meis núptijs égomet [ſiē!]

*L. Hæc ita dicit, vt appareat ioco mentitum fuiſſe.

Nam peccatores Deus non exaudit.

Mu. [quàm ego sũ,]

D. Hic verſus in quibuſdā non inueniuntur.

Epiphonema. Paternæ liberalitatis exaggeratio.

*L. Tangitur ſcopus fabulæ.

Bonæ indolis adoleſcens.

G. Si legas [ſim] erit catalecticus, vt præcedentes,ſſibſiau.

ACT. IIII. SCEN. VI.

ARG. [V]A circuitione Demea reuertitur Mitionem conuentum cupiens,irarum plenus, propterea quòd Syrus falsò demonſtrauerat,vbi locorum Mitio reperiundus fuiſſet. *Theſis.* 1 Magna eſt ſollicitudo parentum pro liberorum ſalute. Illos enim non piget vel ſenes totam vrbem perreptare,vt liberis bene conſuleretur,& proſpiceretur. [D] Hîc exemplum inducitur ſæui patris ex affectu vero,& ob hoc inuiſi omnibus.non autem tantùm amare vultu, quàm ipſa re inducitur.nam neque ſibi,neque cuiquam alii,ſed filio tantùm conſultũ cupit.

Verſ.gen.Iambici ſenarij,ſiue trimetri acat.

DEMEA.

ſſdſi DEFE^SSVS ſum ambulândo:vt Syre te cum tua

ſiiſſp Monſtratiône magnus perdat Iúppiter.

ſſiſp *Perreptaui vſque omne óppidum,ad portum , ad lacum:

ſ:aial ſa Quò non?neque[illic]fábrica vlla erat,neque fratrem homo G. Alii omittunt[illic],ſbiiaj.

ſſſſi ſi Vidiſſe ſe[aiêbat]quiſquam.nunc verò domi

ſiſidp Certum obſidêre eſt vſque,donec redíerit.

D. Anhelans ſolus hæc omnia ſecum loquitur.

*L. Aptè & propriè ad tarditatē ſenis. D Tardus inceſſus non perambulatio ſed perreptatio dicitur.

G.[aiebat]triſyllabũ: vel [ſe]omittendum, ſi bacchium quis non recipit.

ARG.[B] Demea de vitio virgini oblato, & nuptiis reciſcit. is fingitur iam tumultuari, ſed poſteà placatur. [V] Eſt ἰνδοξιαι, nimirum aſpera & moroſa Demeæ cum Mitione obiurgatio. Sed Mitio cunctas obtrectationes ſalibus vrbanis & feſtiuis diluit, vt in hoc ſit ἀπολογητικά. [P] cæterùm in calce ſtomachoſa Demeæ in Mitionis mores exclamatio continetur. [V] *Theſes.* 1 Moroſitas etiãſi ſæpe expoſtulet, tamen inepta, & inutilis eſt. 2 Lepidis dictis & facetis, quæ turbata ſunt mitigantur. 3 In neceſſitate, ſcenæ inſeruiendum eſt. Nam non omnia ad viuum reſecari poſſunt. 4 Factis, dum infecta permaneant concedendum eſt, imò meliùs conſulendum, vt minùs noceant. [D] In hac ſcena eſt exemplum intempeſtiuæ obiurgationis, ac per hoc ridiculæ. [P] Nãque cùm noua & inaudita Mitioni referre ſtudeat, omnia priùs, meliùs ipſo Demea hic nouiſſe deprehenditur. [M] Pacifici quoque hominis ingenium, quódque ad iram minimè temerè commouetur, hoc loco deſcribitur. Illi enim, qui eiuſmodi animo præditi ſunt, etiamſi maximè irritentur, tamen quia communes hominum mores, apud quos nihil promouere poſſunt, non ignorant, lepidis & facetis dictis turbata ſi quæ ſunt, mitigant. Plato præcepit, quòd vltra placabilitatem & clementiam debemus etiam exercere facilitatem, & animi magnitudinem, quæ non perturbatur: quoniam magnus animus non curat iniurias, & libenter ignoſcit.

Verſ. gen. Et hi ſenarij ſunt omnes.

MITIO. DEMEA.

*D. Mo ris eſt ſecũ loqui vel ſenes, vel maximè aliquid ex animo agentes.

*L. Propoſitio accuſationis.
*D. Ironia.
*D. Ironia.
L. *Ah*, dolentis.

*IBO, *illis dicam nullam eſſe in nobis moram.* ſſiſſp
D. *Sed eccum ipſum: te iam dûdum quæro* {ſſſii
Mítio. ſ
M. *Quídnam?* D. **fero ália flagítia ad te ingéntia* ſbbiſp
**Boni illius adoleſcêntis.* M. *ecce autem.* D. *noua,* {iᵽſiſp id
Capitália. M. *ohe, iam.* D. *neſcis* qui vir ſit.* M. *ſcio.* aaſſii
D. *Ah, ſtulte, tu de Pſáltria me ſómnias ágere:* ſiſſ×b

Si verbum [agere] in ſequentem verſum transſferas, ac ſi legas, [Agere: hoc peccatum in virginem eſt ciuem. M. ſcio.] conſtabit vterque verſus: & prior ſic dimetietur, ſiiiſi: alter verò ſic, aſſiſi.

Hoc peccâtum eſt in vírginem ciuem. M. *ſcio.* ſſiſi
D. *Eho, ſcis, & pátere!* M. *quidni pátiar!* D. *dic mihi,* adidſi
Non clamas! non inſánis! M. *non.* D. *malim quidem.* ſſiiſp
**Púer natus eſt.* M. *dij bene vortant.* D. *virgo nihil* {ſaſbp
habet. ſſ
M. *Audiui.* D. *& ducênda indotâta eſt!* M. *ſcílicet.* ſſiſp
D. *Quid nunc futûrum eſt!* M. *id enim, quod res ipſa* ſidſſi
fert:
Illinc huc transſerêtur virgo. D. *ô Iúppiter!* ſſiſp
Iſtóccine pacto opórtet! M. *quid fáciam ámplius?* ſaiſap
D. *Quid fácias, rógitas! ſi non re ipſa tibi iſtuc dolet,* ddſſ×d

D. Alij volunt Mitionem dicere, [Malim quidem.] alij Demeam. [G] Puto Mitionis eſſe, & à Demea importunitate impeditam, quo minùs ea perficeret Mitio.

*L. Iſta ad amplificationem pertinét.

[G] In hoc verſu ſuperfluit vel [tibi], ddiſſp: vel [iſtuc], ddiſdp: vel [rogitas], diidſp. no: eliſo i in [tibi]: vel [ipſa] ddiſſp: ſi bacchiũ reſpuas, elide ſ aut t in [iſtuc], ddiiap. aliàs legitur [ſi non re vera tibi dolet iſtuc,] vt fiat iambicus tetr. cat. ddiſsbi.

** Simu*

aidſſp *Simulàre certè eſt hóminis. M. quin iam vírginem
ſſdſſi Deſpóndi: res compóſita eſt: fiunt núptiæ:
{ſixdſp ſid} Dempſi metum omnem. hæc magis' ſunt hóminis. D. cǽterùm,
{iaſiſp iiſd} Placet tibi factum Mítio? M. non, ſi queam
ſiſiai Mutàre: NVNC, CV'M non queo, æquo ánimo fero.
addſſi ITA VITA eſt hóminum, quaſi, cùm ludus téſſeris:
ſidſſp Si illud, quod eſt máxumè [opus, iactu] non cadit,
ſdſiſi Illud, quod cécidit forte, id arte vt córrigas.
ſſaiſi D. Corrèctor. nempe tua arte viginti minæ
ſiaiſi Pro pſáltria periêre: quæ, quantùm poteſt,
bdſſap A'liquò[L] [abyciênda] eſt, ſi non prétio, [ut] gratis.

Al [obyciunda]. Al. [vel], aaſdſp.

*L. Conuertitur ad Mitionem omiſſo Aeſchino.

D. Vel [opus iactu.]

Corrector, indignationem indicat.

[L] Amaruléta & ironica repetitio, vt ſolent irati.

iiſdip M.* Neque eſt, neque illam ſanè ſtúdeo véndere.
bddſſp D. Quid ígitur fácies? M. domi erit. D. prò diuûm fidem,
asb. : Méretrix, [mater familiâs erit vnà] in domo!
{ſſiap ſſiſ} M. Cur non? D. ſanúmne te credis' eſſe! M. équidem árbitror.
aidbip D. Ita me dij ament, vt vídeo ego tuam inéptiam,
ſſbſſi Factûrum crédo, vt hábeas quicum cántites.
ſddſſp M. Cur non! D. & noua nupta éadem hæc diſcet! M. ſcilicet.
dſſſſi D. Tu inter eas reſtim ductans ſaltâbis. M. probé.
ſſiiii [Et tu nobiſcum vnà ſi opus ſit.] D. hei mihi,

Al. [D Probé! M. & tu n. v. ſi opus ſiet.] iſſ.ai: vel eliſo s in [opus], iſſdai.

* Non vult Cteſiphonem prodere.

G. Al. [& mater familiâs erit vna,] aſdaſi vel liâs] monoſyllabo facto, aſddſi Mu [& mater familiâs vna], aſdiſi.

Quicum, id eſt, cum qua.

Reſtim, attende locum reconditum. [L] apparet genus ſaltationis fuiſſe.

ſiſiip Non te hæc pudent! M. iam verò omitte Démea
iſſ.ap Tuam iſtanc iracúndiam, atque ita vti decet,
a:ſſſi [Hilarum,] ac lubêntem fac te in [nati] núptijs.
idſdſp Ego hos conuéniam: pòſt huc rédeo. D.* ô Iúppiter,
dſaſſp *Hánccine vitam! hóſcine mores! hanc deméntiam!
ſabiſi Vxor ſine dote véniet. intus pſáltria eſt:
{ixaſſp iſ} Domus ſumptuôſa: adoléſcens luxu pérditus:

Al. [Hilarem,] Mu. [gnati].

* Exclamatio in vitam & mores.

*L. Congeries, quæ aſyndeto attollitur.

Vel ſic, ſiaſſp: & eliſo s in [domus] ſaiaſſp.

*L. Epiphonema. *M. Romani Salutē deā venerabantur, cui & ædē ſtruxerunt.

Senex delirans: *ipſa ſi cúpiat,* *Salus,* iſſai

Seruâre prorſus non poteſt hanc famíliam. ſiſidp

ACT. V. SCEN. I.

ARG. [L] Redit in proſcenium Syrus temulentus, vt præbeat occaſionem ad epitaſin periculi Cteſiphonis. [P] Exultans quoque, ſe lautè opiparéque cœnatum eſſe, [V] ac de cuticula bene curata ſeſe efferens, [H] vt ſic riſus ſit maior, cum Demea ſene aſpero committitur: [P] qui hunc ob temulentiam mordaciter impetit & obiurgat: [V] ſerióque diſputans, ac graui orationis genere perſonam ſuam importunitate prodit. *Theſis.* 1 Ebrietas nimis eſt ridicula, tum verbis tum geſtibus. 2 Senex intempeſtiuè temulentum obiurgat. 3 Quantáne feneſtra per indulgentiam herilem ſeruis aperitur? [M] Quantum ſumat ſibi improbitas ſeruorum abſentibus dominis, hæc ſcena oſtendit. Nam cùm ſit ſeruus peruerſiſſima poſſeſſio, quæ ſemper ad Incommodum, poſſidentis aſpirat, niſi præſentia domini à maleficiis abſtereatur peſſima quæque in familia deſignare ſolet. Multum enim poteſt prodeſſe domeſticis negotiis patrisfamiliàs præſentia. Vnde Ariſtoteles lib. Oeconom. 1. ſignificare volés, quantopere proſit adeſſe rebus ſuis, ſic ait, Perſe interrogatus, quid equum maximè pinguem faceret, oculus domini reſpondit. Hoc ſcilicet deſignare volens, quòd vbi ipſe adeſt dominus, nihil ſerui aliud audent, quàm quod vident illi gratum, & ſic ſatis placere. Certè quod ad hunc locum attinet, credendum hanc magnam licentiam ſerui hinc ortam, quòd ſub mitiſſimo hero vitam ducat. Quamobrem bene præcepit Plato libro ſexto de legibus in hæc verba, Alloquutio omnis ad ſeruos, quodammodo imperium ſit, neque iocus vllus cum ipſis, ſeu fœminis, ſeu maſculis habeatur. Quod multi ſtultè facientes, dum delicatiùs eos nutriunt, difficiliorem vitam, & ſibi ad imperandum, & illis ad obediendum reddunt.

Verſ. gen. Senary ſunt vt priores.

SYRVS. DEMEA.

*Syrus ebrius Syriſcum ſe nominat [L] per diminutioné blandè ſeipſum alloquens.

Prodeambulare, tarditaté, mollitié, & delicias indicat.

G. In [*Exemplum*] *prima poteſt a ſuperiori verſu penaere*, ſſſij.

*V. Apta eſt ebrio interrogatio.

R. [*fundes*], aſiſap.

Du t. diues.

*Apoſiopeſis minãtis. [V] Ringẽtis & frédentis eſt ſermo.

* D. Importunus Demea pompoſis verbis cum ebrio litigat.

[E]'DEPOL] *Syriſce te curáſti mólliter,* aiiſſp

Al. [*Ædepol*] xiiſſp: *al.* [*Æpol*] ſiiſſp.

Lautéque munus adminiſtráſti tuum. ſiiſp

Abĭ. ſed poſtquàm intus ſum ómnium rerum ſatur, { cſſiſp a

Prodĕambulâre huc líbitum eſt. D. *illud ſis vide* { xidſſi ſ

[*Exémplum*] *diſciplínæ.* S. *eccum autem hîc adeſt ſenex* ſſiſxi

Noſter. quid ſit? * *quid tu*[n] *es triſtis?* D. *ohè ſcelus.* ſſſap

[*tu*] *nec eliditur nec corripitur. vel* [G] *legendum* [*triſtis es?*] ſſidip.

S. *Eho iam tu verba* [*fundis*] *hîc, ſapiéntia!* aſiap

D. **Tún', ſi meus eſſes?* S. *dis quidem eſſes Démea,* ſaſiſp

Ac tŭam rem conſtabilíſſes. D. *exémplum ómnibus* { xſaſſp ſ

Curârem vt eſſes. S. *quámobrem? quid feci?* D. *rogas!* ſi dſſi

**In ipſa turba atque in peccáto máxumo,* ſſſi

Quod

ſſdſſp *Quod vix ſedâtum ſatis eſt,[potáſti]ſcelus,*
aaſiſp *Quaſi re bene geſta.* S. *ſanè nollem[huc]éxitum.*

R.[potaſti]. R. *Al.*[*hunc*]. *ſed perperam.*

ACT. V. SCEN. II.

ARG. [B] Exitu paraſiti cuiuſpiam Cteſipho Demeæ proditur. [V] Syrus autem ſenem ab ingreſſu auertere conatur,ſed fruſtra. [H] itaque iſtic Demea Cteſiphonem pſaltriæ amore teneri reſciſcit. [V] *Tmeſes.* 1 Fallax ſeruus ſemper ſui vel ebrius ſimilis eſt. 2 Malè ſibi conſcii liberi à parentibus ſibi timent. 3 Ebrietatis remedium haud vulgare eſt,in angulo villum edormiſcere.Alluditur autem ad Græcorum τὸ κραιπαλᾶν.Galeno enim eſt κραιπάλη, noſtris crapula, ἀπὸ τοῦ κάρα πάλλειν,caput concutere.Sunt quoque κραιπαλα contra ebrietatem remedia.Eſſet quoque in ſtatu coniecturali.Adsítne necCteſipho,herus ait,ſeruus negat. [M] Ebrii hominis incuria atque negligentia,hoc loco cernitur. Nam verè dictum eſt, quod in corde ſobrii,hoc in lingua ebrii Non enim celare poſſunt,quæ ſi inuulgentur,& in ſuum & in multorum aliorum incommodum vergunt.Cyrus apud Xenophontem ob hanc præcipuè cauſam ebrietatem fugiendam cenſet, quod arcana prodat. Vnde ait noſter Poeta, Arcanum demens detegit ebrietas. Et Horat.in arte, Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero,quem per pexiſſe laborant.An ſit amicitia dignus.

Verſ.gen.Et hi ſenarij.

DROMO. SYRVS. DEMEA.

diſiai [HEVS] *Syre,rogat te Cteſipho vt rédeas.* S. *abi.*
G. *Al.*[*Heus,heus*],ſbſſaai: *& eliſo t in* [*vt*].ſbſdai.

ſiſdai D. *Quid Cteſiphônem hic narrat?* S. *nihil.* D. *eho carnufex,*
ſiſſip *Eſt Cteſipho intus!* S. *non eſt.* D. *cur hic nominat!*
d:dſſp S. *Eſt alius quidam* paraſitâſter páruolus:*
ſibdſi *Noſtin'?* D. *iam ſcibo.* S. *quid agis! quo[a] abis!* D. *mitte me.*
ſiiſp S. *Noli,inquam.* D. *non manum âbſtines maſtígia!*
{dſiſſb / dſiſſi} **An tibi[iam mauis]cérebrum diſpérgi hîc!* S. *abiit.*
aſſſſp *[E'depol]comeſſatôrem haud ſanè commodum,*
ſſidip *Præſertim Cteſiphôni:quid ego nunc agam?*
aiſdip *Niſi dum hæ ſileſcunt turbæ,intérea in ángulum*
ſſſſp *A'liquò ábeam, atque edormiſcam hoc villi?ſic agam.*
G. *Potes.* A e [*Aliquò*] *a ſuperiore verſu pendere,* ſſiiip.

Reſciſcit Cteſiphonis peccatum. Ea extrema pars eſt epitaſeos.

*L.Diminutiuum, quod imitationem ſignificat.Conatur Syrus diſſimulare intus eſſe Cteſiphonem.

[a] Hoc dicens, [D] vt apparet,baculo minatur.

G.[*iam mauis*], dſdſſb:*vel* dſdſſi.

Al.[*Ædepol*]aſſſſp: *al.*[*Æpol.*]ſſſiip.

Edormiſcam, id eſt, dormiendo exhalem.

ACT. V. SCEN. III.

ARG. [V] Demea Cteſiphonem amantem deprehendens,tumultuabundus excurrit cum Tragica exclamatione,concitatus ædes Mitionis pulſat, id quod Mitio cum Soſtrata in foribus loquens facilè exaudit. [B] cum Demea iurgio adoritur, vt liberorum corruptelam

[L] quæ eſt ſumma epitaſis periculi Cteſiphonis. ſed mox [P] hunc Mitio vtcunque poteſt placabilem reddere nititur, pollicens ſe ſumptum vtrique Cteſiphoni & Aeſchino ſuppeditaturum. Deinde modeſtè auaritiam ſenilem carpit. Poſtremò Demea [V] ſui ſimilis [P] aſperè pſaltriã ru, abſtracturum comminatur ad æſtum ac laborem duriter perpetiendum. [L] Atque ita quodammodo placatur, quæ eſt cataſtrophe eiuſdem partis fabulæ. [V] *Moralia.* 1 Moroſi ſenes ita ſæpe extra ſe rapiuntur, vt iracundiam reprimere nequeant. 2 Vrbanitatis eſt temperare ſibi inter tumultuoſos homines. 3 Ius amicitiæ communitatem rerum exigit, πάντα τῶν φίλων κοινά. 4 Senes vt plurimum ſunt auari, lucri appetentes. 5 Sæpe in actionibus vnius negotii diuerſæ ſunt cenſuræ hominum. 6 Magna parentum eſt ſpes in liberis. 7 Indulgendum eſt nonnihil iuuentuti pro loco, & tempore, ſicut pædagogia exigit. 8 Demea ad ingenium reuerſus nimiùm ſollicitus expoſcit, parúmque ſibi aut fratri confidens. Talia ſunt ingenia ruſticana. [V] In hac ſcena collatio eſt perſonarum mitis parentis ac ſæui. [M] Moleſti quoque hominis & propemodum implacabilis animum hîc deſcribit Terentius. Quid enim odioſius, quàm ſine cauſa in tantam iracundiam effundi vt neſcias vel cum quo vel qua de re, vel in quem finem verba facias? Hos homines vocãt moroſos, implacabiles, & moleſtos. Moroſos quidem, quòd nimis exactè, & ad vnguem quippiam fieri poſtulant: vt Demea, qui neſcio qua cura exactiore filium ſibi frugalem educere conabatur. Et implicabiles, quòd eorum animi ad aſperiora inclinantur. Moleſtos verò, quòd nimia diligentia obtundant. *Verſ. gen. Et hi rurſus iambici ſenarij, ſiue trimetri acat.*

MITIO. DEMEA.

Placatur Demea tum Aeſchino, tum Cteſiphoni.

*V. De nuptiis apparãdis eſt termo.

*L. Tragica exclamatio.

Miro labore Poëta decorum perſonarum obſeruauit.

*L. Accuſatio Mitionis.

* PARÂTA *à nobis [ſunt, ita vt] dixi Sóſtrata,* {iſſſp illa
G. [ſunt, vt], iſſſp.
Ubi vis. quiſnam à me pépulit tam gráuiter fores? aſdſai
D. *Hei mihi, quid fáciã! [quid agam!] quid clamem, aut querar!* dddſp
R. Quidam omittunt [quid agam!] ſed verſus non conſtat.
* *Ô cælum, ô terra, ô mária Neptúni!* M. *hem tibi,* ſſdſi
Reſcîuit omnẽ rẽ: id nũc clamat [ſcilicet.] *Mu.* [di et,] ſiſip. ſiſſip
Paráta lites: ſuccurrẽndum eſt. D. * *eccum adeſt* iſſſi
Communis corruptêla noſtrûm liberûm. ſſiſi
M. *Tandem réprime iracúndiam, atque ad te redi.* ſaſiſi

Demeæ perſpicax ratiocinatio.

Crimen.

*L. Fatetur factum defenſurus qualitatem.

*L. Cõfirmatio criminis à pari.

Coniuratio.

Alias [quod].

D. *Repréſſi, rédij: mitto maledîcta ómnia:* idſbſp
Rem ipſam putêmus: dictum inter nos hoc fuit, ſiſſp
Ex te ádeò eſt ortum, ne tu curáres meum, diſſſp
Néve ego tuum: reſpónde. M. * *factum eſt, non nego.* diſſſi
D. *Cur nunc apud te potat! cur récipis meum!* ſiſſap
Cur emis amicam Mitio! * *[nunquid] minùs* diſiſp
R. [num qui]: vel [nom qui]. Qui, i. Quare vel Cur.
Mihi idem ius æquum eſt eſſe, [quàm] mecum eſt tibi! aſſiſi
Quandò ego tuum non curo, ne cura meum. diſiſp

M. * *Non*

{ſſſ*ſi ſſid M.* *Non æquum [dicis,non. nam] vetus verbum hoc quidem eſt,* R. Al. [dicis. D. non. M. nam].
ſiiſp *C O M M V'N I A eſſe amicôrum inter ſe ómnia.*
iſſſi D. *[Facétè.nunc]demum iſtæc nata orátio eſt.*
ſſdiſp M.* *Auſcúlta paucis,niſi moléſtum eſt Démea.*
dſſſi *Principiò,ſi id te mordet,ſumptum filij*
dſbſſi *Quem fáciunt,quæſo fácito hæc tecum cógites:*
{ſcſſſi ſſ *Tu illos[düos]olim pro re tollébas tua,*
{*idiſp d *Quòd ſatis putábas tua bona ambôbus fore,*
ſſiiſp *Et me tum vxôrem credidíſti ſcílicet*
{ſcd ſſi ſſ *Ductûrum:* eándem illam ratiônem antîquam óbtine:*
ſſiiſp *Consérua,quære,parce,fac quamplúrimum*
{ſiſcſi ſiſa *Illis relínquas,glóriam[iſtanc tibi]óbtine.* Al. [tu iſtā], ſiſiſi.
aſſſiſp * *Mea,quæ præter ſpem euenêre,vtântur ſine:*
{ſxſxſp ſſſſ *De ſumma nihil decêdet:quod hinc accéſſerit,*
{ſiiſci ſiiſſ * *Id de lucro putâto eſſe.* [ómnia]hæc ſi voles*

Si manus o in [omnia] corripere, ſic metieris, ſiidſi. G [ſi] *commodius ad ſequentem tranſferetur verſum, vt initio elidatur*, ſiiſii. MU [*omnia ſi hæc voles*], ſiiſai.

bſſiip *In ánimo verè cogitâre Démea,*
{xaſiip ſ * *Et mihi,& tibi,& illis démpſeris moléſtiam.*
ſſiiſi D.* *Mitto rem:consuetúdinem ipsôrum.* M.* *mane.*
iſſbip *Scio:iſtuc ibam.multa in hómine Démea*
{ſſcſbp ſſa *Signa inſunt,ex quibus coniectûra fácilè fit,*
bdſſſp * *Duo cùm idem fáciunt ſæpe,vt poſſis dícere,*
dſdſſp *Hoc licet impúnè fácere huic,illi non licet:*
ſdſſcp {ſdſſi *Non quòd diſſímilis res ſit,ſed quòd is qui facit.*
ii dſſb *Quæ ego eſſe in illis vídeo,* vt confîdam fore,ita*
ddxcai {dddſ *Vt vólumus:vídeo eos ſápere,intellígere,in loco*
iſiiſp *Veréri,inter ſe amâre:ſcire eſt líberum*
ddſſſi *Ingénium,atque ánimum:quouis illos tu die*
iddſſp *Redúcas.* at enim métuas,ne ab re ſint tamen*
iiſſſp *Omiſſióres pauló.ô noſter Démea,*
ibſbſp *Ad ómnia ália ætâte ſápimus réctiús.*

*L. Defenſio,& primùm à prouerbio, quod vim iudicati obtinet.

D. Al. [Facetè nūc]. Auaritiam Demeæ notat.

*D. In duas partes diuiditur tota perſuaſio: nihil paſſurum Demeā dāni, nihil corruptelæ.

Pierius [duo], ſiſiſi.

*D. ἰσχυρῶς.

* V. Nota ſenilem auaritiam.

*V. ἐπιτροπή, id eſt, permiſſio: ſed Ironica,& amarulenta per aſyndeta.

* Mitionis liberalitas.

*V. A tuto,cùm nihil ſit periculi.

*L. Concluſio huius loci.

*V. ἐπιλογίζει ab vtili & honeſto.

*L. Obiectio q̄ ſoluitur à perſona.

*D. Moralis & faceta correptio.

Eclipſis.

*L. Declarat exemplo.

* Magna de filiis ſpes.

Brachyſyllabus pro iambo.

Laus filiorum à virtutibus.

* Oratoriè obiicit. L Hæc obiectio ſoluitur ab ætate.

Auaritia ſenilis.

SOLVM *vnum hoc vitium affert ſenéctus hominibus,* ldſidp
Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt: ſi dſſi
Quod illos ſat ætas ácuet. D. *(næ) nimium modò* { ſidſai ſi

R. Al. [ne], *ſub. Vide, vel Caue, vel Timeo.*

Acuet, id eſt, docebit: metaphoricôs à cote.

*L. Ironicôs, & iã placatior factus eſt Demea.

* *Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Mitio,* iiſiſi
Et tuus iſte ánimus (æquus ſubuórtit.) M. *tace.* dbiſſi

Al. [æquus ſubuortens.] *R. Al.* [æquos ſubuortit.] *Mu* [æquus ſubuortit.]

Non fiet: mitte iam iſtæc: da te hódie mihi: ſiſai
Expórge frontem. D. *ſcilicet, ita tempus fert,* ſiſbii
Faciúndum eſt. * *cæterùm, (rus cras cum) filio* aſilli

R. Al. [rus cum], *ſed perperam.*

Cùm (prima luce) ibo hinc. M. *immo de nocte cénſeo.* ſl...

R. [prima luce]. *Si creticos v. ſpau. in* [cenſeo] *duæ vltimæ vocales contrahuntur in vnam & a verſu ſequenti eliduntur,* ſſlſii: *vel verſus erit ſeptenarius,* ſliſſii. *vel* [immò] *abundat in verſu.* ſlſſii: *vel vt vult Muretus, duo vocabula* [ibo hinc] *tollenda,* liſſii: *aut particula* [Cum], *& prima in* [immò] *corripienda.* lldiii.

Exporge frõtem, mirus ornatus contractæ ad ſeueritatem frontis, cũ geſtu explicanda.

*L. Comminatio in filium.

Hódie modò hilarum (fac te.) D. *& iſtam pſáltriam* abſiſp
Vnà mecum hinc ábſtraham. M. *pugnáueris.* ſſlili
Eo pacto prorſum illic alligâris filium. ſl...ſp

Si bacchius & creticus non admittuntur, hic verſus vel erit ſeptenarius, ilſiip: *vel* [prorſum] *ſuperfluit in metro,* iſſiip: *vel, eo ſono ſyllabo facto,* [illic] *pro* [illic] *pronuntium, aut legendum* [Eo prorſum illic pacto], ſliſp. *Mu* [Eo prorſus pacto illic], *ſeu verſus non ſonatur.*

R. [te face.] abſaſp. D. *Pugnaueris*, magnam rem feceris, metaphoricôs. & eſt faceta approbatio.

*Agreſtis & aſpera compoſitio ex arte.

G. Poteſt tolli [vt]. ...ſiſi.

G. Al. [illi]: *al.* [illic] *tũ primã de* [Atque,] *pendet à verſu ſuperiore.* ſiſiſp.

Modò fácito (vt) illam ſerues. D. * *ego iſtuc videro:* { ...ſi ſi xa
Atque (ibi,) fauillæ plena, fumi ac póllinis diſiſp
Coquêndo ſit faxo, & molêndo: præter hæc, iſiii
Merídie ipſo fáciam, vt ſtípulam cólligat: iiddip
Tam excôctam reddam, atque atram, quàm carbo eſt. M. *placet.* ſſſſp

*L. Attende vrbanitatem Mitionis.

G. Al. [ergas vt cũ]. *quod verſus reſpuit.*

Al. [iſtoc qui], ſſiſai *& eliſo in* [fortunatus] ſliſai.

Al. [ſumemus].

Nunc mihi vidêre ſápere. * *atque équidem filium* dibdſp
Tum étiam ſi nólit, (cogas, cum) illa vnà cubet. aſſſp
D. *Derídes! fortunâtus, (qui iſtoc) ánimo ſies:* { ſſſſdx ſſſaa
Ego ſéntio. M. *ah, pergíſne!* D. *iam iam déſino.* aiſiſi
M. *I ergo intró: & cui opus (eſt rei) hilarem hunc (ſumâmus) diem.* { ſddſi ſddſ

Al. [rei eſt,] *ſed verſus non conſtat. Quidam omittunt* [ergo]. ſabſſp: *Aldus legit* [eſt rei, ei rei]: *vbi imperatiuus I non eliditur. & verſus eſt tetrameter.* iſaabſſp.

ACT.

ACT. V. SCEN. IIII.

ARG. [B] Demea cùm videat non probari vulgo ſeueritatem in liberos, diuerſam inſti tutioni viam meditatur. [L] ac motus exemplis, [V] mage, [L] & vitæ ſuæ inſtitutum mutare incipit & ex duro atque agreſti ſtudet fieri benignus. Pertinet hæc ſcena ad erudiendum ſpectatorem, vt intelligat, qui ſit ſcopus huius fabulæ: [V] nempe facilitate & clementia nihil eſſe melius. id quod vt magis appareat, contentionem à loco difficultatis & ſeueritatis admittet. *Theſes.* 1 Pater morosus & ſeuerus in filios vel a D. Paulo vertitur vitio. 2 Facilis pater fauorabilior eſt. 3 Inepti virtutis ſtudioſi ſunt, qui virtutem non propter ſe expetunt, ſed tantum propter comoditatem. 4 Vita vrbana longe præſtantior eſt quàm ruſticana. [D] In hac ſcena exẽplum inducitur hominum qui virtutem tædio deſerunt ob cõtẽptum eius: quòd apud omnes ſæuum eſſe, viſioſum ſit. Et adeò fauet Terẽtius clementioribus ac mitiſsimis patribus, vt hunc quoque adducat ad ſententiam Mitionis, non tantùm hoc ſentientem quod ita fieri oportet: ſed quòd ita res cogat. vult enim naturalem inesse veris patribus acrimoniam, ſed eam ſemper inuidioſam eſſe adoleſcẽtibus. [M] Præterea imperiti hominis peruerſitatem & ingenii craſſitudinem, qui virtutes, non quod honeſtæ ſunt, & ſua cauſa dignæ cur expetantur, ſed quia commoditatem & vtilitatem præſtant, ſectari cupiat, exprimit hæc ſcena. Hos quomodo Philoſophus lib. 1. Ethic. inſectetur, ſi libet audi: Qui virtutes hoc modo exiſtimant, quòd diuitias, ſeruitia, aliàsque vulgares fortunas, & externa bona producant, quis virtutum finis ſit, videntur mihi planè ignoraſſe. Et Poeta Latinus conqueritur, quòd virtutes, quæ careant præmio, parui penduntur, Nec facile iuuenis multis è millibus vnum, Virtutem pretium qui putet eſſe ſui.

Ve ſ. gen. Trochaici tetrametri catal. Quintus tamen, octauus, nonus, vndecimus, & duodecimus poſſunt etiam cenſeri iambici tetr. acat.

DEMEA.

dſaſaſ NVNQVAM ita quiſquam benè ſubductâ ratione ad vitam fuit, — Vt appareat placari Demeam, res in perſonas ſpargitur adeòque ipſe producitur ſolus in ſcenam. Exordium à gnome traductũ eſt ſequitur dein narratio.

ſſ bſſ– QVIN RES, AETAS, VSVS ſemper áliquid adpórtet noui,

àſſſſ– A'liquid móneat: vt illa, quæ te ſcire credas, néſcias:

ſbſſdſb– Et quæ tibi putâris prima, in experiũndo repudies:

{dſſſſ– dſiaſſii} Quod mihi [nunc éuenit.] nam ego vitam duram, quam vixi vſque adhuc, — *Mu.* [*euénit nunc*] ſſdſſſt–. & [*mihi*] *facto monoſyllabo.* ſſdſſ t–.

aſaſaſt– Propè iam excúrſo ſpátio, mitto: id quámobrem, re ipſa répperi, — L. *Excurſo ſp.* finita ætate. trãſlatum à campeſtri certamine.

brſtaat– FACILITÂTE NIHIL hómini eſſe mélius, neque cleméntia.

{æſſſſatu iiſſidſp} Id eſſe verum, ex me, atque ex fratre, cuiuis fácilè eſt nóſcere: — *Poteſt* [*id*] *à ſuperiore verſu pẽdere*, tlſ. ſatu.

dſſiiſi * Ille ſuam ſemper [egit vitam] in ótio, in conuíuijs: — *Mitionis deſcriptio.

ſaſtſſtu Clemẽs, plácidus, nulli lǽdere os, arridêre omnibus, — *Si legas* [*vitam egit*] *erit trochaicus*, diſſdeſtu. *Mu* [*vitã ille ſuã ſemper egit*] ſatdtt.

{adiſſat– iſaſidli} Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes benedicunt, amant.

Ego

Demeę deſcriptio. *Ego ille agréſtis,ſæuus, triſtis,parcus, truculéntus, tenax,* Hic quoque iambicus cenſeri poteſt, ßtlſdſi. {aſſiſat- b

Al. [non vidi!] ſſbaſſi. L. Vidi, expertus ſum. *Duxi vxôrem: quam ibi miſériam [vidi!] na- tifilij,* ſſbaſſi-

Alia cura: porrò [autem dum ſtúdeo illis,] vt quamplúrimum Si creticus hic non admittitur, [autē] redundat in metro, btſdſſtv: vel in [illu] eliditur vltima, btſſaſtv. Mu [autem illu dum ſtudeo,] btſldſtv. b×ſdſſtv aſſtſſtv

L. Facerem, pararē. *Fácerem,contriui in quærêndo vitam,atque atâtem meam.* ſſſtſtt-

L. Fructi, veruſtè pro fructus. *Nunc exácta ætâte,hoc fructi pro labôre ab his fero,* ſſſtſtt-

O'dium. ille alter ſine labôre pátria pótitur cómmoda: aſctbatv

L. Ille, Illum, Illi, Pulchra traductio cũ repetitione ad amplificationem & ornatum. * Collatio duorũ ſenum. **Illum amant: me fúgitant. illi credunt conſília ómnia:* tſaſſdtv

Illum díligunt:apud illum ſunt ambo: ego deſêrtus ſum. {ſldſſaſv ſtdiſſac

Locus à cõtrariis. *V. Illum, vt viuat, op. pro illi, vt ſit ca ſuum enallage. **Illum,vt viuat,optant:mĕam autem mortem expĕctant.ſcílicet* {ſtſſſſtv ſtſſ

Ita eos mĕo labôre edúctos máximo,hîc fecit ſuos {aaſſtſt- at

Contentio. color rhetoricus hîc eſt. *Paulo ſumptu:miſériam omnem ego cápio, hic pótitur gaúdia.* ſſbdaatv

Age,age,[nunc] experiâmur contra" hæc[quid ego] póſſiem In[hæc]h vim habet conſonantiæ. G [nunc herele] vel[nũc ergo], vel[nũc certè], bſdſſbtv. Mu [ecquid ego], btaſſatv. bſaſſbtv*

His rebus conciliatur beneuolentia. *Blandè dícere,aut benígnè fácere,quandò [ſeo] próuocat.* {ſtrſb×tſ ſtrſbſ

R. Al. [hæc], nec male, ſtrſbſtv.

*L. Aetiologia. **Ego quoque à meis me amári, & magni pendi póſtulo.* btſſſd-

D. Poſterioreis, ſub. Partes. *Si id fit dando,atque obſequêndo,non poſterióreis feram.* ſſttſa×v

*Redit ad ingeniũ Demea. **Déerit:id mĕa mínimè refert,qui ſum natu máximus.* {b×aſſſtv bſ

ACTVS V. SCEN. V.

ARG. H Demeæ noua & ſimulata comitas multis patefit. nam in hac ſcena Syro præter naturam ádulatur. P Apparet etiam iam crapulam omnem Syrum edormiuiſſe ac deſpumaſſe

maſſe. [V] *Theſes.* 1 Demea ſubinde ad ingenium recurrit, qui etſi conetur blandus eſſe, animus tamen abhorret. 2 Nihil rectè fit, quod contra naturam fit. Hîc autem primùm eſt affabilitatis & vrbanitatis, nimirum ἰν χαριεντίας experimentum, & quaſi quadam hypotheſi exercitatio. Blanditur, cum ait, O noſter, vt ſit beneuolentiæ conciliatio non ignaua, præſertim cum fingat ſe de negotiis ſerui eſſe ſollicitum. Deinde eundem anteà damnatum commendat. Poſtremò & memorem animum gratúmque illi pollicetur. Eſt autem ſcenula in genere demonſtratiuo. [D] Hîc oſtendit Poëta, quàm abſurdè blandus conetur eſſe, qui non ſoleat: & quàm immodica ſit repentina largitas, vbi animus à parcitate nimia in contrarium vitium profuſionis excurrerit. [M] Nihil quoque magis riſu dignum eſſe, quàm id quod quis contra naturam facere contendit, docet hæc ſcena. Semper enim indicia adſunt quæ faciunt, vt quæ cum gratia locum habere poſſent, inutiliter & ineptè audiantur.

Verſ. gen. Iambici ſenarij, ſiue trimetri acatal.

SYRUS. DEMEA.

ſbſdſp HEVS *Démea, rogat frater ne ábeas lóngiùs.*
aaſſdp D. *Quis homo? ô Syre noster, ſalue: *quid ſit? quid ágitur?*
ſiſdſi S. *Rectè.* D. *óptimè eſt: *iam nunc hæc tria primùm áddidi*
ſſſſdp *Præter natûram, O noſter, quid ſit? quid ágitur?*
ſſiſſi *Seruum haud illiberâlem præbes te, & tibi*
iaſbſp *Lubens bene faxim.* S. *grátiam hábeo.* D. *atqui Syre*
ſiſabp *[Hoc] verum eſt, & ipſa re experiêre propédiem.*

Si creticus non admittitur, [G] *[Hoc] ad præcedentem verſum pertinebit,* ſiſabp. [A] *Quidam omittunt [&],* ſſſabp.

Demeæ noua & ſimulata comitas ſpargitur in perſonas.
* D. Blandimentū eſt non interrogatió.
* D. Hoc preſſiùs dictum eſt. [L] Hoc recté: quia difficile eſt naturam mutare. Et attẽde quàm ridiculè cõtra ingenium conetur ſenex.

ACT. V. SCEN. VI.

ARG. [V] Atque hic alterum affabilitatis experimentum eſt. adulando potiùs comis videri cupit, non aliter àc in priori ſcena, quæ eiuſdem eſt cum illa generis. [P] nam Demea obuium Getam præter conſuetudinem blandè nititur compellare, & eius inſulſè laudibus inſiſtit, pollicendo ei ſe benefacturum. [L] Simul egrediuntur perſonæ in proſcenium ad congreſſum ſequentis ſcenæ. [V] *Theſes.* 1 Tu nihil inuita dicas faciésque Minerua. 2 Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt. Nam dum hic comis & affabilis eſſe affectat, garrulus fit, & adulator. 3 Virtus ea cenſenda eſt, quæ abſoluta σχέσιν ἕξιν atque κτῆσιν. [M] Veriſſimum eſſe quod dicit Horat. Dum vitant ſtolidi vitia, in contraria currunt: teſtatur hæc ſcena. Nam dum Demea omnibus ſe facilem & ſuauem præbere ſtudet, & vitium moroſitatis & inclementiæ effugere laborat, in longè grauius incidit, vt penè contemptim nugacitatem ſuam & vilitatem omnibus obiiciat. *Verſ. gen. Iambici ſenarij.*

GETA. DEMEA.

aiſſp *HERA, *ego hinc ad hos prouiſam quàm mox virginem*

*V. Soſtratam egrediens alloquitur. V. *Prouiſam*, i. ad videndū procedam.

Accérſ

*D. Hoc apud ſe. L. *Oh*, ſenilis interiectio. D Hac interiectione vtimur, vbi ex interuallo notos videmus.
R. [te hodie]. abſiai. al. [. D. *Geta maximi pretij*] ſibaii: *Eſſe te lumine hodie iudicaui* &c.] dbſiai. *tum in praecedentis [pretij] diſyllabum fuerit.*
*L. Hoc ſecum placens ſibi Demea.
*D. Metaphora ab ambitioſis candidatis.

Accérſant. ſed eccum Démeam. ſalnos ſies.* {ſ*iſi ſſ
Poteſt in [accerſant] prima à ſuperiori verſu pen. ere. ſiſiſi.
D. *Oh, qui vocâre?* G. *Geta.* D. *Geta, hóminem máxumi* ſibbſi
Prétij eſſe [hódie te] iudicáui ánimo meo. aaſiai
Nam is mihi eſt profécto ſeruus ſpectâtus ſatis, {ſ *ſiſſp ſ
Cui dóminus curæ eſt, ita vt tibi ſenſi Geta.* dſddſp
Et tibi ob eam rem, ſi quid vſus vénerit, di:ſp
Lubens bene faxim. méditor eſſe affábilis,* iadiſp
Et bene procêdit. G. *bonus es, cùm hæc exíſtimas.* dſiſſi
D.* *Paulâtim plebem primulùm fácio meam.* ſſibp

ACT. V. SCEN. VII.

ARG. V Tertium eſt comitatis ſimulatæ & nouæ experimentum. Sic enim in diuerſas perſonas eadem diſpergitur. Indignatur autem Aeſchinus nimio apparatu differri nuptias, & mox lepidum patrem atque ideo aſſentatorem agnoſcit. F dum ei paulò vrbanius blanditur: ex quo Demea lepidum ſe vocari geſtit: ſimúlque parietem intermedium, quo commodiùs puerpera inducatur, dirui iubet. L Pertinent hæc cuncta ad augendam cataſtrophen, per omnes perſonas deducendam. V *Theſes.* 1 Parentes lepidi vocantur, dum nimiùm indulgent, & abblandiuntur. 2 Amantes moræ ſunt impatientiſſimi. 3 Adoleſcentibus non ingrata eſt aſſentatio. Nam iuſtam cenſuram non facilè ferunt. 4 Senex ex ſeuero adulator fit. 5 Amor parentum in liberos ſæpe immodicus eſt. 6 Multi ſunt liberales ex alieno marſupio. D Adoleſcens & Demea inter ſe affabiles, imaginem præbent & quàm dulcis ſit iunioribus aſſentatio, & quàm ingrata cenſura. M quódque omnes homines ex alieno liberales ſunt, verùm ſi quando de ſuo quicquam erogabunt, tum tenaciſſimi ſunt, & ad rem mirum quam attenti: quod hîc exemplo Demeæ docetur. Et Ariſtoteles libro Oeconomicorum de Dionyſio ex Dione refert, quòd nullus parem curam habet alienorum & ſuorum. *Verſ. gen. Senarij.*

ÆSCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA.

Amantis affectus exprimitur.
Mu. [in apparando]. ^ *tum verſus claudicabit*, ibiiſp.
* D Hic Comicū & blandum eſt.
Mu. [te plus quàm oculos hoſce.] ſddiſp.

OCCI^DVNT [me quidem', dum] nimis' ſanctas núptias {ſſ:ſſi ſſaa
Al. me, qui dum]. ſſsſſi: & eliſo s in [nimis]. ſſ aii.
Student fácere: [apparándo] consùmunt diem. iaiiſp
D.* *Quid ágitur Aéſchine!* AE. *hem pater mi, tu hic eras!* biiiſi
D. *Tuus hercle verò & ánimo, & natúra pater,* aibſſp
Qui ſte" amat plus quàm hoſce óculos.] ſed cur non domum dſdiſp

Vxôrem

ſſdidi *Vxórem accérſis?* AE. *cúpio: verùm hoc mihi mora eſt,* — Omnia de ritu nuptiarum.
ſbiſſi *Tibícina & hymenǽum qui cantent.* D. *eho,*
ſiſiſp *Vin' tu huic ſeni auſcultáre?* AE. *quid?* D. *miſſa hæc face,*
aſſiſi *Hymenǽum, [turbam,] lámpadas, tibícinas:* — *Al.* [*turbas.*] Prodigus ex auaro.
{ſiſaſi / liſaa} *Atque hanc in horto macériam iubĕ dírui*
ſiſiſp *Quantùm poteſt: hàc tranſfer, vnam fac domum.*
ſſliſp *[Traduc] & matrem & famíliam omnem ad nos.* AE. *placet* — R. [*Tranſdúce*]. vel [*Tradúce*].
iaiſap *Pater lepidíſſime.* D. *euge, iam lépidus vocor.*
ſſiiſp **[Fratri] ædes fient péruiæ: turbam domum* — * Vide ſenis ingenium. non enim poteſt ſe diſſimulare iuxta prouerbium,
R. *Al.* [*fratru*], *ſed perperam.*
ſſſſii *Addúcet, [ſumptum] admíttet: multa: quid mea!* — Naturam expellas furca, tamé vſque recurret. vnde
R. *Al.* [*& ſumptum*], ^ ſſſſii: *vel eliſo d in* [*quia*]. ſiſſdi.
{bbaiſp / bbaia} *Ego lépidus ineo grátiă: iubĕ nunc iam* [*iā*] *diſſyllabum.*
ddiiſi *Dinúmeret [Babylo illi] vigínti minas.* — L hæc cum inſultatione quadam dicit ſenex.
R. [*illi Babylo*], didiſi: *al.* [*Babylo illi*], *tum in* [*Babylo*] *non eliditur o*, ddiſſi.
aſdbip *Syre ceſſas ire, ac fácere!* S. *quid [ago?]* D. *[dírue:* — R. [*ergo*] *ſub. Faciā*, aſdaip.
ſiſiap *Tu illas] abi & tradúce.* G. *dij tibi Démea* — *Al.* [*dirue Tu illas:*]
vſdidi *Bene [fáciant,] cùm te vídeo noſtræ famíliæ* — *Mu.* [*faxint*], aſdidi.
dſſiſp *Tam ex ánimo [factum] velle.* D. *dignos árbitror:* — *Al.* [*fautum*].
diſſi *[Quid tu ais?]* AE. *ſic opínor.* D. *multò réctiùs eſt,* — *Mu.* [*Tu quid*].
ſiiſſp *Quam illam puérperam nunc duci huc per viam*
ſdſdſp *Aegrôtam.* AE. *nihil enim vidi mélius mi pater.*
Si bacchius non recipitur, in [*Ægrotam*] *prima à ſuperiore verſu pendebit*, ſbſdſp.
daſiai D. *Sic ſóleo. ſed eccum Mítio egréditur foras.* — *Sic ſoleo.* captioſè & ficté.

ACT. V. SCEN. VIII.

ARG. ᵛObiter Mitio aduenerat Syro diruenti maceriam, ᴾ quæſierátque cúrnam id faceret, cui reſpondiſſe Syrus intelligitur fratrem ſuum Demeam ita iuſſiſſe, proindéque ſic incipit Mitio, *Iubet frater*, &c. ᵛmox Demea & Aeſchinus illi vxorem ducendam eſſe ſuadent: & Hegioni agelli pars donatur. & hic eſt quartum in Demea experimentum comitatis: ᴴ vbi ſe ridendum propinat, dum præter naturam facilis, clemens, & comis eſſe vult. ᵛ *Theſis.* 1 Ineptus eſt, qui præter naturam affabilis eſſe affectat. 2 Qualis vxor ſit ducenda ſeni marito. 3 Incommoda ſunt matrimonia inter decrepitos. 4 Non eſt liberalitas ex alieno marſupio. 5 Matrimonia non ſint violenta, ſed vltronea. 6 Affinibus & cognatis periclitantibus

•D.Terentius ſumma arte inducit Mitionem leniter accuſantem, Demeam aſperè blandientem.

•L.Vnum excuſat, vt quod ſequitur maius videatur.

Muret. ex tollit [id].

*In qua ciuitâte tandem te arbitrâre viuere! ſtſtſtv

Virginem vitiáſti, quam te ius non [fúerat] tángere: *Al.*[erat] *ſc.l perperam.* tdſſſatv

Iam id peccâtum primùm [magnum] * at humânũ tamen: *Huic verſui deeſt pes vnus: conſtabit ſi l g. u[certè magnum,*] ſſſſſtv. *MU* [*magnum, magnum*]. ſſſſtv

Fecère álij ſæpe, item boni. at poſtquàm id' euênit, cedo, {ſatcſſt- ſatcſſ

Nunquid circunſpéxti? aut nunquid tute proſpéxti tibi ſſſſſt-

Quid fíeret? quà fíeret? ſi te ipſum mihi púduit dícere, dſaſdatv

• L. Amplificatio à tempore & conſequentibus.

Quà recíſcerem?* hac dum dúbitas, menſes abiêrunt decem. ſtſaſatv

[Prodidíſti & te, & illam míſerã, & gnatũ, quòd' quidem in te fuit.] *G.*[*Prodidiſti te, atque illam miſerã, & gnatum, quod in te fuit:*]tſſdſatv: & eliſo d in[quod]. tſdſſtv. {tſſaſatv tſaafa

D. Vel [*Quid credebas!*]

[Quid! credébas] dormiénti hæc tibi confectúros deos! ſſtſaſt-

Mitis & faceta obiurgatio.

•L. Addit conſolationem flenti, vt appatet. Nam ita decuit mitem patrem, & verecundũ adoleſcentem, D& ex vi tantæ oratio nis, & ex metu amittendæ puellæ.

Et illam ſine tua ópera in cubículum iri dedûctum domum! {ſbabſſtv a

Nolim cæterârum rerum te ſocórdem eõdem modo. {ſſſtxt- ſtſſſ

*Bono ánimo es, duces vxôrem hanc. AE. hem. M. bono ánimo es, inquam. AE. pater, bſſidatv

O'bſecro [non] ludis tu nunc me! M. ego te! quámobrem? AE. néſcio, *Al.*[*nun*]. tſſſtat-

G. [*eſſe cupio*] vdſv tdtv: & [*eo*] *facile mo-ne, yllabo*, vdſbſdtv.

Niſi quia tam míſerè hoc [cúpio eſſe] verum, eò véreor magis. vddtdtv

M. Abi domum, ac dẽos comprecâre, vt vxôrem accérſas: abi. {ſſſſſſt- bſ

•L. Admirantis ſimùl & gaudentis.

Mu.[*iamne vxori?*] ſſſſſſp.

AE. Quid!' [iam vxôrem!] M. iam. AE. iam! M. iam quantùm potes. AE. dij me pater ſſſſ. ſtv

Blanditur patri.

Omnes óderint, ni magis' te, quàm óculos nunc amo' meos. {ſtſſatt- ſtſa

•L Facetaobiectio.

•Adhuc aliquantũ formidat.

M.* Quid! quàm illam! AE. æqué. M. perbenígné. AE. *quid', ille vbi eſt Miléſius? {ſſtſaſtv ſſtſt

M.* A'bijt:

aaſſiſſu aaſ.ſſb M.* A'bijt: périjt: nauem aſcéndit. ſed cur ceſſas! AE. abĭ pater:

* L. Hæc ita dicit, vt appareat ioco mentitum fuiſſe.

dſttdſt- dſ Tu pótiùs dĕos comprecâre: nam tibi eos certè ſcio,

Nam peccatores Deus non exaudit.

ſaſatſtu Quò vir mélior multò es, [quàm" ego.] obtemperatú ros magis.

Mu. [quàm ego sū,]

a*tſxſtu ad M. Ego eo intrò, vt quæ opus' ſunt parêntur: [tu fac, vt dixi,] ſi ſapis. G. [tu, vt dixi fac,] aſtſſſtu: adtſſſtu. Mu [fac tu vt dixi,] adtſſſtu, eliſo s in [opus].

D. Hic verſus in quibuſdā non inuenitur.

aiiiſſiu AE. Quid [hoc eſt negóti!] hoc eſt patrem eſſe aut hoc eſt filium eſſe! Mu. [hoc negoti?] iiiſiſſiu.

Epiphonema. Paternæ liberalitatis exaggeratio.

ſiiiſdu ſiiiſa Si frater, aut ſodâlis eſſet, qui magis' morē géreret!

ſiiaſiiu * Hic non amândus! hiccine non geſtândus in ſinu eſt! hem.

* L. Tangitur ſcopus fabulæ.

uſxſſaiu uſſſſ I'taque ádeò magnam mĭhi iniêcit sŭa commoditâte curam,

Bonæ indolis adoleſcens.

ſſdſſiiu Ne fortè imprúdens fáciam, quod nolit: ſciens cauêbo.

ſſſbſiap Sed ceſſo ire intrò, ne mora meis núptijs égomet [ſiē!]

C. Si legas [ſim] erit catalecticus, vt præcedentes, ſſibſiau.

ACT. IIII. SCEN. VI.

ARG. A circuitione Demea reuertitur Mitionem conuentum cupiens, irarum plenus, propterea quòd Syrus falsò demonſtrauerat, vbi locorum Mitio reperiundus fuiſſet. *Theſes.*
1 Magna eſt ſollicitudo parentum pro liberorum ſalute. Illos enim non piget vel ſenes totam vrbem perreptare, vt liberis bene conſuleretur, & proſpiceretur. D Hîc exemplum inducitur ſæui patris ex affectu vero, & ob hoc inuiſi omnibus. non autem tantùm amare vultu, quàm ipſa re inducitur. nam neque ſibi, neque cuiquam alii, ſed filio tantùm conſultū cupit.
Verſ. gen. Iambici ſenarij, ſiue trimetri acat.

DEMEA.

ſſdſi DEFEˆSSVS ſum ambulândo: vt Syre te cum tua

D. Anhelans ſolus hæc omnia ſecum loquitur.

ſiiſſp Monſtratiône magnus perdat Iúppiter.

ſiſiſp * Perreptaui vſque omne óppidum, ad portum, ad lacum:

* L. Aptè & propriè ad tarditatē ſenis. D Tardus inceſſus non perambulatio ſed perreptatio dicitur.

ſſaiai ſa Quò non? neque [illic] fábrica vlla erat, neque fratrem homo G. Alii omittunt [illic], ſbiiai.

ſſſſi ſi Vidiſſe ſe [aiêbat] quiſquam. nunc verò domi

ſiſidp Certum obſidêre eſt vſque, donec redíerit.

G. [aiebat] triſyllabū: vel [ſe] omittendum, ſi bacchium quis non recipit.

ARG.[B] Demea de vitio virgini oblato, & nuptiis reciſcit. is fingitur iam tumultuari, ſed poſteà placatur. [V] Eſt ὀνειδιστικὴ, nimirum aſpera & moroſa Demeæ cum Mitione obiurgatio. Sed Mitio cunctas obtrectationes ſalibus vrbanis & feſtiuis diluit, vt in hoc ſit ἀπολογητικὴ. [P] cæterùm in calce ſtomachoſa Demeæ in Mitionis mores exclamatio continetur. [V] *Theſes.* 1 Moroſitas etiãſi ſæpe expoſtulet, tamen inepta, & inutilis eſt. 2 Lepidis dictis & facetis, quæ turbata ſunt mitigantur. 3 In neceſſitate, ſcenæ inſeruiendum eſt. Nam non omnia ad viuum reſecari poſſunt. 4 Factis, dum infecta permaneant concedendum eſt, imò meliùs conſulendum, vt minùs noceant. [D] In hac ſcena eſt exemplum intempeſtiuæ obiurgationis, ac per hoc ridiculæ. [P] Nãque cùm noua & inaudita Mitioni referre ſtudeat, omnia priùs, meliùs ipſo Demea hic nouiſſe deprehenditur. [M] Pacifici quoque hominis ingenium, quódque ad iram minimè temerè commouetur, hoc loco deſcribitur. Illi enim, qui eiuſmodi animo præditi ſunt, etiamſi maximè irritentur, tamen quia communes hominum mores, apud quos nihil promouere poſſunt, non ignorant, lepidis & facetis dictis turbata ſi quæ ſunt, mitigant. Plato præcepit, quòd vltra placabilitatem & clementiam debemus etiam exercere facilitatem, & animi magnitudinem, quæ non perturbatur: quoniam magnus animus non curat iniurias, & libenter ignoſcit.

Verſ. gen. Et hi ſenarij ſunt omnes.

MITIO. DEMEA.

*D. Moris eſt ſecũ loqui vel ſenes, vel maximè aliquid ex animo agentes.

* *IBO, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.* ſſiſſp
D. *Sed' eccum ipſum: te iam dûdum quæro* { ſſſſii / ſ
Mítio.
M. *Quídnam?* D. * *fero ália flagítia ad te ingéntia* ſbbiſp

*L. Propoſitio accuſationis.
*D. Ironia.
*D. Ironia.
L. *Ah*, dolentis.

* *Bom illîus' adoleſcêntis.* M. *ecce autem.* D. *noua,* { iɔſiſp / id
Capitália. M. *ohe, iam.* D. *neſcis* qui vir ſit.* M. *ſcio.* aaſſſi
D. *Ah, ſtulte, tu de Pſáltria me ſómnias ágere:* ſiſ6×b

Si verbum [agere] in ſequentem verſum transferas, ac ſi legas, [Agere: hoc peccatum in virginem eſt ciuem. M. ſcio.] conſtabit vterque verſus: & prior ſic dimetietur, ſiſiſi: alter verò ſic, aſſiſi.

Hoc peccâtum eſt in vírginem ciuem. M. *ſcio.* ſſiſi
D. *Eho, ſcis, & pátere!* M. *quidni pátiar!* D. *dic mihi,* adidſi

D. *Alij volunt Mitionem dicere, [Malim quidem.] alij Demeam.* [G] *Puto Mitionis eſſe, & à Demea importunitate impedita, quo minùs ea perficeret Mitio.*
*L. Iſta ad amplificationem pertinet.

Non clamas! non inſánis! M. *non.* D. *malim quidem.* ſſiſſp
* *Pûer natus' eſt.* M. *dij bene vortant.* D. *virgo nihil* { 6aſbp / ſſ
habet.
M. *Audíui.* D. *& ducênda indotâta eſt!* M. *ſcilicet.* ſſiſſp
D. *Quid nunc futûrum eſt!* M. *id enim, quod res ipſa* ſidſſi
fert:
Illinc huc transferêtur virgo. D. *ô Iúppiter!* ſſiſſp
Iſtóccine pacto opórtet! M. *quid fáciam ámplius?* ſaiſap
D. *Quid fácias, rógitas! ſi non re ipſa tibi iſtuc dolet,* ddſſ×d

G. In hoc verſu ſuperfluit vel [tibi], ddſſſp: vel [iſtuc], ddſſdp: vel [rogitas], dſſdſp, non eliſo i in [tibi]: vel [ipſa] ddſſ6p: ſi bacchiũ reſpuis, elide ſ aut t in [iſtuc], ddſſ2p. aliàs legitur [ſi non re vera tibi dolet iſtuc,] vt fiat iambicus tetr. cat. ddſſsbi-.

* *Simu*

aidſp *Simulàre certè eſt hóminis. M. quin iam vírginem
ſſdſſi Deſpóndi: res compóſita eſt: fiunt núptiæ:
{ſi×dſp ſid} Dempſi metum omnem. hæc magis' ſunt hóminis. D. cæterùm,
{iaſiſp iiſd} Placet tibi factum Mítio? M. non, ſi queam
ſiſiai Mutâre: NVNC, CV'M non queo, æquo ánimo fero.
addſſi ITA VITA eſt hóminum, quaſi, cùm ludas téſſeris:
ſidſſp Si illud, quod eſt máxumè [opus, iactu] non cadit,
ſdſiſi Illud, quod cécidit ſortè, id arte vt córrigas.
ſſaiſi D. Corrêctor. nempe tua arte vigínti minæ
ſiaiſi Pro pſáltria periêre: quæ, quantùm poteſt,
bdſſap A'liquò'' [abyciênda] eſt, ſi non prétio, [vt] gratis.

Al [obijciunda]. Al. [vel], aaſdſp.

iiſdip M. *Neque eſt, neque illam ſanè ſtúdeo véndere.
bddſſp D. Quid ígitur fácies? M. domi erit. D. prò diuûm fidem,
asbu : Méretrix, [materfamiliâs erit vnà] in domo!
{ſſi×ap ſſiſ} M. Cur non? D. ſanúmne te credis' eſſe! M. équidem árbitror.
aidbip D. Ita me dij ament, vt vídeo ego tuam inéptiam,
ſſbſſi Factûrum crédo, vt hábeas quicum cántites.
ſddſſp M. Cur non! D. & noua nupta éadem hæc diſcet! M. ſcílicet.
dſſſſi D. Tu inter eas reſtim ductans ſaltâbis. M. probé.
ſſiiii [Et tu nobîſcum vnà ſi opus ſit.] D. hei mihi,

Al. [D. Probé! M. & tu n. v. ſi opus ſiet.] iſſ×ai: vel eliſo s in [opus], iſſdai.

ſiſiip Non te hæc pudent! M. iam verò omítte Démea
iſſ:ap Tuam iſtanc iracúndiam, atque ita vti decet,
aiſſſi [Hilarum,] ac lubêntem fac te in [nati] núptijs.
idſdſp Ego hos conuéniam: pòſt huc rédeo. D. *ô Iúppiter,
dſaſſp *Hánccine vitam! hóſcine mores! hanc deméntiam!
ſabiſi Vxor ſine dote véniet. intus pſáltria eſt:
{i×aſſp iſ} Domus ſumptŭôſa: adoléſcens luxu pérditus:

*L. Conuertitur ad Mitionem omiſſo Aeſchino.

D. Vel [opus iactu,]

Corrector, indignationem indicat.

L Amaruléta & ironica repetitio, vt ſolent irati.

* Non vult Cteſiphonem prodere.

G. Al. [& materfamiliâs erit vnà,] aſdaſi: vel liâs] monoſyllabo facto, aſddſi Mu [& mater familiâs vnà], aſdiſi.

Quicum, id eſt, cum qua.

Reſtim, attende locum reconditum. L apparet genus ſaltationis fuiſſe.

Al. [Hilarem,] Mu. [gnati].

* Exclamatio invitam & mores.

*L. Congeries, quæ aſyndetoattollitur.

Vel ſic, 6iaſſp: & eliſo s in [domus], aiaſſp.

*L. Epiphonema. *M. Romani Salutē deā venerabantur,cui & ædē ſtruxerunt.

Senex delirans: ipſa ſi cúpiat* Salus,* iſſai
Seruâre prorſus non poteſt hanc famíliam. ſiſidp

ACT. V. SCEN. I.

ARG. [L] Redit in proſcenium Syrus temulentus,vt præbeat occaſionem ad epitaſin periculi Cteſiphonis. [P] Exultans quoque,ſe lautè opiparéque cœnatum eſſe, [V] ac de cuticula bene curata ſeſe efferens,[H] vt ſic riſus ſit maior,cum Demea ſene aſpero committitur: [P] qui hunc ob temulentiam mordaciter imperit & obiurgat: [V] ſerióque diſputans, ac graui orationis genere perſonam ſuam importunitate prodit. *Theſes.* 1 Ebrietas nimis eſt ridicula,tum verbis tum geſtibus. 2 Senex intempeſtiuè temulentum obiurgat. 3 Quantáne feneſtra per indulgentiam herilem ſeruis aperitur? [M] Quantum ſumat ſibi improbitas ſeruorum abſentibus dominis, hæc ſcena oſtendit. Nam cùm ſit ſeruus peruerſiſſima poſſeſſio, quæ ſemper ad incommodum,poſſidentis aſpirat, niſi præſentia domini à maleficiis abſterreatur peſſima quæque in familia deſignare ſolet. Multum enim poteſt prodeſſe domeſticis negotiis patrisfamiliàs præſentia.Vnde Ariſtoteles lib.Oeconom.1. ſignificare volés,quantopere proſit adeſſe rebus ſuis,ſic ait,Perſe interrogatus,quid equum maximè pinguem faceret?oculus domini reſpondit.Hoc ſcilicet deſignare volens , quòd vbi ipſe adeſt dominus, nihil ſerui aliud audent,quàm quod vident illi gratum , & ſic ſatis placere. Certè quod ad hunc locum attinet,credendum hanc magnam licentiam ſerui hinc ortam,quòd ſub mitiſſimo hero vitam ducat.Quamobrem bene præcepit Plato libro ſexto de legibus in hæc verba, Alloquutio omnis ad ſeruos,quodammodo imperium ſit,neque iocus vllus cum ipſis,ſeu fœminis,ſeu maſculis habeatur.Quod multi ſtultè facientes,dum delicatiùs eos nutriunt, difficiliorem vitam,& ſibi ad imperandum,& illis ad obediendum reddunt.

Verſ.gen.Senarij ſunt vt priores.

SYRVS. DEMEA.

*Syrus ebrius Syriſcum ſe nominat [L] per diminutioné blandè ſeipſum alloquens.
Prodeambulare, tarditaté,mollitié , & delicias indicat.
G.In [Exemplum] prima poteſt a ſuperiori verſu pendere, ſſlſij.
*V. Apta eſt ebrio interrogatio.

[EDEPOL]* *Syríſce te curáſti mólliter,* aiiſſp
*Al.[Ædepol]*ıiiſſp: *al.[Æpol]*ſiiſſp.
Lautéque munus adminiſtráſti tuum. ſiiſp
Abĭ.ſed poſtquàm intus ſum ómnium rerum ſatur, {ᶜiſſiſp a
*Prodĕambulâre huc líbitum eſt.*D.*illud ſis vide* {ˣidſſi ſ
*[Exémplum]diſciplínæ.*S.*eccum autem hîc adeſt ſenex* ſſiſˣi
Noſter.quid ſit? quid tu*[u] *es triſtis?*D.*ohè ſcelus.* ſſſap
[tu]nec eliditur nec corripitur. vel [G] *legendum[triſtis es?]* ſſidip.

R.[fundes],aſiſap. *Dis i.*diues.
*Apoſiopeſis minātis. [V] Ringétis& frédentis eſt ſermo.
* D.Importunus Demea pompoſis verbis cum ebrio litigat.

S.*Eho iam tu verba [fundis] hîc ,ſapiéntia!* aſ̨iap
D.**Tún',ſi meus eſſes?*S.*dis quidem eſſes Démea,* ſaſiſp
*Ac tŭam rem conſtabiliſſes.*D. *exémplum ómnibus* {ˣſaſſp ſ
*Curârem vt eſſes.*S.*quámobrem?quid feci?*D.*rogas!* ſi dſſi
**In ipſa turba atque in peccáto máxumo,* ſſſi

Quod

ſdſſp *Quod vix ſedâtum ſatis eſt, ſpotáſti ſſcelus,* R. [potaſtu].
aaſiſp *Quaſi re bene geſta.* S. *ſanè nollem ſhuc ſéxitum.* R. Al. [hunc]. ſed perperam.

ACT. V. SCEN. II.

A R G. [B] Exitu paraſiti cuiuſpiam Cteſipho Demeæ proditur. [V] Syrus autem ſenem ab ingreſſu auertere conatur, ſed fruſtra. [H] itaque hic Demea Cteſiphonem pſaltriæ amore teneri reſciſcit. [V] *Tmeſis.* 1 Fallax ſeruus ſemper ſui vel ebrius ſimilis eſt. 2 Malè ſibi conſcii liberi à parentibus ſibi timent. 3 Ebrietatis remedium haud vulgare eſt, in angulo villum edormiſcere. Alluditur autem ad Græcorum τὸ κραιπαλᾶν. Galeno enim eſt κραιπάλη, noſtris crapula, ἀπὸ τοῦ κάρα ἤτοι πάλλειν, caput concutere. Sunt quoque κραιπαλοῦ contra ebrietatem remedia. Eſſet quoque in ſtatu coniecturali. Adſitne necCteſipho, herus ait, ſeruus negat. [M] Ebrii hominis incuria atque negligentia, hoc loco cernitur. Nam verè dictum eſt, quod in corde ſobrii, hoc in lingua ebrii Non enim celare poſſunt, quæ ſi inuulgentur, & in ſuum & in multorum aliorum incommodum vergunt. Cyrus apud Xenophontem ob hanc præcipuè cauſam ebrietatem fugiendam cenſet, quòd arcana prodat. Vnde ait noſter Poeta. Arcanum demens detegit ebrietas. Et Horat. in arte, Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem per pexiſſe laborant. An ſit amicitia dignus.

Verſ. gen. Et hi ſenarij.

DROMO. SYRVS. DEMEA.

diſiai /HEVS/ *Syre, rogat te Cteſipho vt rédeas.* S. *abi.* G. Al. [Heus heus], dſſuai: & eliſo t in [vt]. ſoſdai. — Reſciſcit Cteſiphonis peccatum. Ea extrema pars eſt epitaſeos.
ſiſdai D. *Quid Cteſiphônem hic narrat?* S. *nihil.* D. *eho carnufex,*
ſiſſip *Eſt Cteſipho intus?* S. *non eſt.* D. *cur hic nominat?* — * L. Diminutiuum, quod imitationem ſignificat. Conatur Syrus diſſimulare intus eſſe Cteſiphonem.
didſſp S. *Eſt alius quidam* * *paraſitáſter páruolus:*
ſibdii *Noſtin'?* D. *iam ſcibo.* S. *quid agis? quo* [H] *abis?* D. *mitte me.* — [H] Hoc dicens, [D] vt apparet, baculo minatur.
ſiiſp S. *Noli, inquam.* D. *non manum ábſtines maſtígia!*
{dſiſſb dſiſſi} * *An tibi ſmanis ſcérebrum diſpérgi hîc!* S. *ábiit.* — G. [iam manis], dſdſſb: vel dſdii.
aſſſſp *ſE'depol ſcomeſſatôrem haud ſanè commodum,* — Al. [Ædepol] aſſſſp: al. [Æpol.] ſſiſſp.
ſiidip *Præſértim Cteſiphóni: quid ego nunc agam?*
aiſdip *Niſi dum hæ ſileſcunt turbæ, intérea in ángulum*
ſſiſſp *A'liquo ábeam, atque edormiſcam hoc villi? ſic agam.* G. Potes A e [Aliquò] à ſuperiore verſu pendere, ſiiſſp. — Edormiſcam, id eſt, dormiendo exhalem.

ACT. V. SCEN. III.

A R G. [V] Demea Cteſiphonem amantem deprehendens, tumultuabundus excurrit cum Tragica exclamatione, concitatus ædes Mitionis pulſat, id quod Mitio cum Soſtrata in foribus loquens facilè exaudit. [B] eum Demea iurgio adoritur, vt liberorum corruptelam:

1 quæ eſt ſumma epitaſis periculi Cteſiphonis.ſed mox [P] hunc Mitio vtcunque poteſt placabilem reddere nititur, pollicens ſe ſumptum vtrique Cteſiphoni & Aeſchino ſuppeditaturum.Deinde modeſtè auaritiam ſenilem carpit.Poſtremò Demea [V] ſui ſimilis [P] aſperè p alteriá ru abſtracturum comminatur ad æſtum ac laborem duriter perpetiendum. [L] Atque ità quodammodo placatur, quæ eſt cataſtrophe eiuſdem partis fabulæ. [V] *Moralia.* 1 Moroſi ſenes ita ſæpe extra ſe rapiuntur, vt iracundiam reprimere nequeant. 2 Vrbanitatis eſt. temperare ſibi inter tumultuoſos homines. 3 Ius amicitiæ communitatem rerum exigit, πάντα τῶν φίλων κοινά. 4 Senes vt plurimum ſunt auari, lucri appetentes. 5 Sæpe in actionibus vnius negotii diuerſæ ſunt cenſuræ hominum. 6 Magna parentum eſt ſpes in liberis. 7 Indulgendum eſt nonnihil iuuentuti pro loco, & tempore, ſicut pædagogia exigit. 8 Demea ad ingenium reuerſus nimiùm ſollicitus expoſcit, parſimque ſibi aut fratri confidens.Talia ſunt ingenia ruſticana. [U] In hac ſcena collatio eſt perſonarum mitis parentis ac ſæui. [M] Moleſti quoque hominis & propemodum implacabilis animum hîc deſcribit Terentius.Quid enim odioſius, quàm ſine cauſa in tantam iracundiam effundi vt neſcias vel cum quo vel qua de re, vel in quem finem verba facias?Hos homines vocat moroſos. implacabiles,& moleſtos.Moroſos quidem, quòd nimis exactè,& ad vnguem quippiam fieri poſtulant: vt Demea, qui neſcio qua cura exactiore filium ſibi frugalem educere conabatur.Et implicabiles, quòd eorum animi ad aſperiora inclinantur.Moleſtos verò, quòd nimia diligentia obtundant. *Verſ. gen. Et hi rurſus iambici ſenarij, ſiue trimetri acat.*

MITIO. DEMEA.

Placatur Demea tum Aeſchino, tum Cteſiphoni.

*PARATA à nobis [ſunt, ita vt] dixi Sóſtrata, {iſſſſp iſſa
G. [ſunt, vt], iſſiſp.

*V. De nuptiis apparãdis eſt ſermo.

Vbi vis.quiſnam à me pépulit tam gráuiter fores? aſdſai

D.*Hei mihi, quid fáciã! [quid agam!] quid clamem,* ddd:ſp
aut querar! *R. Quidam omittunt [quid agam!] ſed verſus non conſtat.*

*L. Tragica exclamatio.
Miro labore Poëta decorum perſonatum obſeruauit.

*O cælum, ô terra, ô mária Neptúni! M.*hem tibi,* ſſd:ſi

Reſciuit omnẽ rẽ: id nũc clamat [ſcilicet.] *Mu. [ili et,] ſiſiip.* ſiſſſp

*L. Accuſatio Mitionis.

Parátæ lites: ſuccurrẽndum eſt. D.**eccum adeſt* iſſſi

Communis corruptêla noſtrûm liberûm. ſſſiſi

M.*Tandem réprime iracúndiam, atque ad te redi.* ſaſiſi

Demeæ perſpicax ratiocinatio.
Crimen.

D.*Repréſſi, rédij: mitto maledĩcta ómnia:* idſbſp

Rem ipſam putêmus: dictum inter nos hoc fuit, ſiſſſp

Ex te ádeò eſt ortum, ne tu curáres meum, diſſſp

*L. Fatetur factum defenſurus qualitatem.

Néve ego tuum: reſpónde. M.**factum eſt, non nego.* diſſſi

D.*Cur nunc apud te potat! cur récipis meum!* ſiſſap

*L Cõfirmatio criminis à pari.
Coniuratio.
Aliàs [quod].

Cur emis amícam Mitio! [*] *[nunquid] minùs* diſitp
R. [num qui] vel [num qui]. Qui, i. Quare vel Cur.

Mihi idem ius æquum eſt eſſe, [quàm] mecum eſt tibi! aſſ:ſi

Quandò ego tuum non curo, ne cura meum. diſiſp

M.**Non*

{ſſſxſi ſſſd M.* *Non æquum [dicis,non. nam] vetus verbum hoc quidem eſt,* R.Al.[dicis.D.non. M.nam].
ſiiſp COMMVNIA *eſſe amicôrum inter ſe ómnia.*
iſſſi D.*[Facéte.nunc]demum iſtæc nata orátio eſt.*
ſſdiſp M.* *Auſcúlta paucis,niſi moléſtum eſt Démea.*
dſſſi *Princípiò,ſi id te mordet,ſumptum filij*
dſbſſi *Quem fáciunt,quæſo fácito hæc tecum cógites:*
{ſſſſi ſſ *Tu illos[dūos]olim pro re tollébas tua,*
{xidiſp d *Quòd ſatis putábas tua bona ambôbus fore,*
ſſiſp **Et me tum vxôrem credidíſti ſcílicet*
{ſſd ſſi ſſ *Ductûrum:*eándem illam ratiônem antîquam óbtine:*
ſſliſp **Conſérua,quære,parce,fac quamplúrimum*
{ſiſſſi ſiſa *Illis relínquas,glóriam[iſtanc tibi]óbtine.* Al.[tu iſtā], ſiſiſi.
aſſſp **Mea,quæ præter ſpem euenêre,vtântur ſine:*
{ſxſxſp ſſſſ *De ſumma nihil decêdet:quod hinc accéſſerit,*
{ſiiſſi ſiiſſ **Id de lucro putâto eſſe.* [ómnia]hæc ſi voles*

Si mauis o in [omnia]corripere,ſic metieris, ſiidſi. G [ſi]*commodiùs ad ſequentem transferetur verſum, vt initio elidatur.*ſiiſii. MU[*omnia ſi hæc voles*],ſiiſai.

bſſiip *In ánimo verè cogitâre Démea,*
{xaſiip ſ **Et mihi,& tibi,& illis démpſeris moléſtiam.*
ſſiiſi D.* *Mitto rem:conſuetúdinem ipsôrum.*M.* *mane.*
iſſbip *Scio:iſtuc ibam.multa in hómine Démea*
{ſſſſbp ſſa *Signa inſunt,ex quibus coniectûra fácilè fit,*
bdſſſp **Duo cùm idem fáciunt ſæpe,vt poſſis dícere,*
dſdſſp *Hoc licet impúnè fácere huic,illi non licet:*
{ſdſſſp ſdſſi *Non quòd diſſimilis res ſit,ſed quòd is qui facit.*
ii dſſb ddxſai *Quæ ego eſſe in illis vídeo,* vt confîdam fore,ita*
{dddſ *Vt vólumus:vídeo eos ſápere,intellígere,in loco*
iſiiſp *Veréri,inter ſe amâre:ſcire eſt líberum*
ddſſſi *Ingénium,atque ánimum:quouis illos tu die*
iddſſp *Redúcas.* at enim métuas,ne ab re ſint tamen*
iiſſſp *Omiſſióres pauló.ô noſter Démea,*
ibſbſp *Ad ómnia ália ætâte ſápimus réctiùs.*

*L.Defenſio,& primùm à prouerbio, quod vim iudicati obtinet.

D.Al.[Facetè nūc]. Auaritiam Demeæ notat.

*D.In duas partes diuiditur tota per ſuaſio:nihil paſſurum Demeā dāni, nihil corruptelæ. Pierius[duo],ſiſiſi.

*D.ἐπαγωγή.

*V. Nota ſenilem auaritiam.

*V.ἐπιτροπή, id eſt, permiſſio:ſed Ironica,& amarulenta per aſyndeta.

* Mitionis liberalitas.

*V.A tuto,cùm nihil ſit periculi.

*L. Concluſio huius loci.

*V.ἐπιλογίζει ab vtili & honeſto.

*L.Obiectio q̄ ſoluitur à perſona.

*D. Moralis & faceta correptio.

Eclipſis.

*L.Declarat exemplo.

* Magna de filiis ſpes.

Brachyſyllabus pro iambo.

Laus filiorum à virtutibus.

* Oratoriè obiicit. L Hæc obiectio ſoluitur ab ætate.

Auaritia ſenilis.

SOLVM *vnum hoc vitium affert ſenéctus homínibus,* ldſidp

Acuet, id eſt, docebit: metaphoricôs à cote.

Attentióres ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt: ſi dſſi

Quod' illos ſat ætas ácuet. D. *[næ] nimiùm modò* ſidſai ſſ

R. Al. [ne], ſub. Vide, vel Caue, vel Timeo.

*L. Ironicôs, & iá placatior factuseſt Demea.

** Bonæ tuæ iſtæ nos ratiónes Mítio,* iiſeſi

Et tuus iſte ánimus [æquus ſubuórtit.] M. *tace.* dbiſſi

Al. [æquus ſubuortens.] R. Al. æquos ſubuortit.] Mu [æquus ſubuortit.]

Non fiet: mitte iam iſtæc: da te hódie mihi: ſſiſai

Exporge frõtem, mirus ornatus contractæ ad ſeueritatem frontis, cũ geſtu explicanda.

Exporge frontem. D. *ſcílicet, ita tempus' fert,* ſiſbii

*L. Comminatio in filium.

*Faciûndum eſt. *cæterùm [rus cras cum] filio* aſiſſi

R. Al. [rus cum], ſed perperam.

Cùm [prima luce] ibo hinc. M. *immo de nocte cénſeo.* ſſ...

R. [primo luce]. Si creticos r. ſpais. in [cenſeo] duæ vltimæ vocales contrahuntur in vnam & a verſu ſequenti eliduntur, ſſſſii: A vel verſus erit ſeptenarius, ſſiſſii. vel [immò] abundat in verſu. ſſſſii: vel vt vult Maretus, duo vocabula [ibo hinc] tollenda. ſiſſii: aut particula [Cum], & prima de [immò] corripienda. ſſdiii.

R [*te face.*] abſaſp.

Hódie modò hilarum [fac te.] D. *& iſtam pſáltriam* abſiſp

D. *Pugnaueris*, magnam rem feceris, L metaphoricôs. & eſt faceta approbatio.

Vnà mecum hinc ábſtraham. M. *pugnáueris.* ſſiſi

Eo pacto prorſum illic alligâris filium. *Si bacchius & creticus non admittuntur, hic verſus vel erit ſeptenarius, iſſiſp: vel [pro ſum] ſuperfluit in metro, iſſiſp: vel [eo] mono ſyllabo facto, [illi] pro [illic] ponendum, aut legendum [Eo prorſum illic pacto], ſſiſp. Mu [Eo prorſus pacto illic], A ſeu verſus non ſonatur.* 6ſſxſp

*Agreſtis & aſpera compoſitio ex arte.

G. *Poteſt tolli [vt].* xſſiſi.

Modò fácito [vt] illam ſerues. D. ** ego iſtuc videro:* xſiſi xa

G. *Al. [illi]: al. [illic] ſupprimi de [Atque,] pendet à verſu ſuperiore*, ſiſiſp.

Atque [ibi,] fauillæ plena, fumi ac póllinis diſiſp

Coquêndo ſit ſaxo, & molêndo: præter hæc, iſſiii

Merídie ipſo fáciam, vt ſtípulam cólligat: iiddſp

Tam excôctam reddam, atque atram, quàm carbo eſt. M. *placet.* ſſſſp

*L. Attende vrbanitatem Mitionis.

*Nunc mihi vidêre ſápere. * atque équidem filium* dibdſp

G. *Al. [cogas vt cũ], quod verſus reſpuit.*

Tum étiam ſi nólit, [cogas, cum] illa vnà cubet. aſſiſp

Al. [iſtoc qui], ſſſai & eliſo s in [fortunatus], ſſiſai.

D. *Derídes! fortunâtus', [qui iſtoc] ánimo ſies:* ſſſdx ſſaa

Ego ſéntio. M. *ah, pergiſne!* D. *iam iam déſino.* aiſiſi

Al. [ſumemus].

M. *I ergo intró: & cui opus [eſt rei] hilarem hunc [ſumâmus] diem.* ſddeſi ſddſ *Al. [rei eſt,] ſed verſus non conſtat. Quidam omittunt [ergo]. ſabſſp: Aldus legit [eſt rei, ei rei]: vbi imperatiuus I non eliditur, & verſus eſt tetrameter, iſaabſſp.*

ACT.

ACT. V. SCEN. IIII.

ARG. [B] Demea cùm videat non probari vulgo ſeueritatem in liberos, diuerſam inſti tutionis viam meditatur. [L] ac motus exemplis, [V] mores, [L] & vitæ ſuæ inſtitutum mutare incipit & ex duro atque agreſti ſtudet fieri benignus. Pertinet hæc ſcena ad erudiendum ſpectatorem, vt intelligat, qui ſit ſcopus huius fabulæ: [V] nempe facilitate & clementia nihil eſſe melius. id quod vt magis appareat, contentionem à loco difficultatis & ſeueritatis admittet. *Theſes.* 1 Pater morofus & ſeuerus in filios vel à D. Paulo vetatur vitio. 2 Facilis pater fauorabilior eſt. 3 Inepti virtutis ſtudioſi ſunt, qui virtutem non propter ſe expetunt, ſed tantum propter comoditatem. 4 Vita vrbana longè præſtantior eſt quam ruſticana. [D] In hac ſcena exẽplum inducitur hominum qui virtutem tædio deſerunt ob cõréptum eius: quòd apud omnes ſæuũ eſſe, vitioſum ſit. Et adeò fauet Teréntius clementioribus ac mitiſſimis patribus, vt hunc quoque adducat ad ſententiam Mitionis, non tantùm hoc ſentientem quòd ita fieri oporteret: ſed quòd ita res cogat. vult enim naturalem inesse veris patribus acrimoniam: ſed eam ſemper inuidioſam eſſe adoleſcẽtibus. [M] Præterea imperiti hominis peruerſitatem & ingenii craſſitudinem, qui virtutes, non quod honeſtæ ſunt, & ſua cauſa dignæ cur expetantur, ſed quia commoditatem & vtilitatem præſtant, ſectatur, cupiat, exprimit hæc ſcena. Hos quomodo Philoſophus lib. 1. Ethic. inſectetur, ſi libet audi: Qui virtutes hoc modo exiſtimant, quòd diuitias, ſeruitia, aliáſque vulgares fortunas, & externa bona producant, quis virtutum finis ſit, videntur mihi planè ignoraſſe. Et Poeta Latinus conqueritur, quòd virtutes, quæ careant præmio, parui penduntur, Nec facile inuenies multis è millibus vnum, Virtutem pretium qui putet eſſe ſui.

Verſ. gen. Trochaici tetrametri catal. Quintus tamen, octauus, nonus, vndecimus, & duodecimus poſſunt etiam cenſeri iambici tetr. acat.

DEMEA.

dſaſaſu NVNQVAM ita quiſquam benè ſubdúcta ratióne ad vitam fuit,
ſſ. bſſ– QVIN RES, AETAS, VSVS *ſemper áliquid adpórtet noui,*
àvtſſt– *A'liquid móneat: vt illa, quæ te ſcire credas, néſcias:*
ſbſſdib– *Et quæ tibi putâris prima, in experiũndo repudies:*
{dſatſſt- dſiaſſii} *Quod mihi [nunc éuenit.] nam ego vitam duram, quam vixi vſque adhuc,*
aſaſaſt– *Propè iam excúrſò ſpátio, mitto: id quámobrem, re ipſa répperi,*
btvtaat– FACILITÂTE NIHIL *hómini eſſe mélius, neque cleméntia.*
{æſſtſatu iiſtidſp} *Id eſſe verum, ex me, atque ex fratre, cuiuis fácilè eſt nóſcere:*
dſſiſi ** Ille ſuam ſemper [egit vitam] in ótio, in conuíuijs:*
ſaſtſſtu *Clemẽs, plácidus, nulli lǽdere os, arridêre omnibus,*
{aditſat- iſaſidſi} *Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes benedicunt, amant.*

Vt appareat placari Demeam, res in perſonas ſpargitur adeóque ipſe producitur ſolus in ſcenam. Exordium à gnometraductũ eſt ſequitur dein narratio.

Mu. [*euénit nunc*] Axſdſſit–. & [*mihi*] *facto monoſyllabo.* ſſdſſt–.

L. *Excurſo ſp.* finita ætate. trãſlatum à campeſtri certamine.

Poteſt [*id*] *à ſuperiore verſu pẽdere.* tlſ: ſatu.

*Mitionis deſcriptio.

Si legas [*vitam egit*] *erit trochaicus,* diſdeſtv. Mu [*vita ille ſua ſemper egit*] ſatdtit.

Ego

Demeę deſcriptio.

Ego ille agréſtis, ſæuus, triſtis, parcus, truculéntus, tenax, {αſſſat- b
Hic quoque iambicus cenſeri poteſt, ιιſſſdſι.

Al. [*non vidi!*] ſſbaſſι.
L. *Vidi*, expertus ſum.

Duxi vxôrem: quam ibi miſériam [vidi!] natifilÿ, ſſbaſſι-

Alia cura: porrò [autem dum ſtúdeo illis,] vt quamplúrimum b×ſdſſtυ
Si creticus hic non admittitur, [*autẽ*] *redundat in metro*, btſdſſtυ: *vel in* [*illis*] *eliditur vltima*, btſſaſtυ. [Mu] [*autem illis dum ſtudeo*,] btſſdſtυ. aſſtſſtυ

L. *Facerem*, pararẽ.

Fácerem, contriui in quærêndo vitam, atque ætâtem meam.

L. *Fructi*, vetuſtè pro fructus.

Nunc exácta ætâte, hoc fructi pro labôre ab his fero, ſſſttt-

O'dium. ille alter ſine labôre pátria pótitur cómmoda: aſttbatυ

L. *Ille, Illum, Illi*, Pulchra traductio cũ repetitione ad amplificationem & ornatum.
* Collatio duorũ ſenum.

**Illum amant: me fúgitant. illi credunt conſília ómnia:* tſaſſdtυ

Illum díligunt: apud illum ſunt ambo: ego deſêrtus ſum. {ſtdſſaſυ ſtdſſat

Locus à cõtrariis.
*V. *Illum, vt viuat, op*. pro illi, vt ſit ca ſuum enallage.

**Illum, vt viuat, optant: mĕam autem mortem expêctant. ſcílicet* {ſtsſſſtυ ſtſſ

Contentio, color rhetoricus hîc eſt.

Ita eos mĕo labôre edúctos máximo, hic fecit ſuos {aαſſtſt- at

Paulo ſumptu: miſériam omnem ego cápio, hic pótitur gaúdia. ſſbdaatυ

Age, age, [nunc] experiâmur contra" hæc [quid ego] póſſiem bſaſſbtυ*
In [*hac*] *h vim habet conſonantis*. [G] [*nunc hercle*] *vel* [*nũc ergo*], *vel* [*nũc certè*], bſdſſbtυ. [Mu] [*ecquid ego*], bſaſſbtυ.

His rebus conciliatur beneuolentia.
R. *Al.* [*hæc*], *nec malè*, ſttſbſtυ.

Blandè dícere, aut benignè fácere, quandò [ĕo] prôuocat. {ſttſb×tυ ſttſbſ

*L. Aetiologia.

**Ego quoque à meis me amári, & magni pendi póſtulo.* btſſſt-

D. *Poſterioreis*, ſub. Partes.

Si id fit dando, atque obſequêndo, non poſterióreis feram. ſſttſaυ

*Redit ad ingeniũ Demea.

**Déerit: id mĕa minimè refert, qui ſum natu máximus.* {b×aſſſtυ bſ

ACTVS V. SCEN. V.

ARG. [H] Demeæ noua & ſimulata comitas multis patefit. nam in hac ſcena Syro præter naturam ádulatur. [P] Apparet etiam iam crapulam omnem Syrum edormiuiſſe ac deſpumaſſe

maſſe. V *Theſes.* 1 Demea ſubinde ad ingenium recurrit, qui etſi conetur blandus eſſe, animus tamen abhorret. 2 Nihil rectè fit, quod contra naturam ſit. Hîc autem primùm eſt affabilitatis & vrbanitatis, nimirum ἰυτραπελίας experimentum, & quaſi quadam hypotheſi exercitatio. Blanditur, cùm ait. O noſter, vt ſit beneuolentiæ conciliatio non ignaua, præſertim cum fingat ſe de negotiis ſerui eſſe ſollicitum. Deinde eundem anteà damnatum commendat. Poſtremò & memorem animum gratúmque illi pollicetur. Eſt autem ſcenula in genere demonſtratiuo. D Hîc oſtendit Poëta, quàm abſurdè blandus conetur eſſe, qui non ſoleat: & quàm immodica ſit repentina largitas, vbi animus à parcitate nimia in contrarium vitium profuſionis excurrerit. M Nihil quoque magis riſu dignum eſſe, quàm id quod quis contra naturam facere contendit, docet hæc ſcena. Semper enim indicia adſunt quæ faciunt, vt quæ cum gratia locum habere poſſent, inutiliter & ineptè audiantur.

Verſ. gen. Iambici ſenarij, ſiue trimetri acatal.

SYRVS. DEMEA.

ſbſdſp HEVS *Démea, rogat frater ne ábeas lóngiùs.*
aaſſdp D. *Quis homo? ô Syre noſter, ſalue: *quid ſit? quid ágitur?*
ſiſdſi S. *Rectè.* D. *óptimè eſt: *iam nunc hæc tria primùm áddidi*
ſſſſdp *Præter natûram, O noſter, quid ſit? quid ágitur?*
ſſiſſi *Seruum haud illiberâlem præbes te, & tibi*
iaſbſp *Lubens bene faxim.* S. *grátiam hábeo.* D. *atqui Syre*
ſaſabp *[Hoc] verum eſt, & ipſa re experière propédiem.*

Si creticus non admittitur, G *[Hoc] ad præcedentem verſum pertinebit,* ſiſabp. A *Quidam omittunt [&],* ſſſabp.

Demeæ noua & ſimulata comitas ſpargitur in perſonas.

* D. Blandimentũ eſt non interrogatio.

* D. Hoc preſſius dictum eſt. L Hoc rectè: quia difficile eſt naturam mutare. Et attẽde quàm ridiculè cõtra ingenium conetur ſenex.

ACT. V. SCEN. VI.

ARG. V Atque hìc alterum affabilitatis experimentum eſt. adulando potiùs comis videri cupit, non aliter àc in priori ſcena, quæ eiuſdem eſt cum illa generis. P nam Demea obuium Getam præter conſuetudinem blandè nititur compellare, & eius inſulſè laudibus inſiſtit, pollicendo ei ſe benefacturum. L Simul egrediuntur perſonæ in proſcenium ad congreſſum ſequentis ſcenæ. V *Theſes.* 1 Tu nihil inuita dicas faciésque Minerua. 2 Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt. Nam dum hic comis & affabilis eſſe affectat, garrulus fit, & adulator. 3 Virtus ea cenſenda eſt, quæ abſoluta σχέσει ἕξει atque κτῆσις. M Veriſſimum eſſe quod dicit Horat. Dum vitant ſtolidi vitia, in contraria currunt: teſtatur hæc ſcena. Nam dum Demea omnibus ſe facilem & ſuauem præbere ſtudet, & vitium moroſitatis & inclementiæ effugere laborat, in longè grauius incidit, vt penè contemptim nugacitatem ſuam & vilitatem omnibus obiiciat. *Verſ. gen. Iambici ſenarij.*

GETA. DEMEA.

aiſſſp *HERA, *ego hinc ad hos prouîſam quàm mox vírginem*

*V. Soſtratam egrediens alloquitur. V. *Prouiſam*, i. ad videndũ procedam.

Accérſ

*D. Hoc apud ſe. L. *Oh*, ſenilis interiectio. [D] Hac interiectione vtimur, vbi ex interuallo notos videmus. R. [*te hodie*]. abſiai. *al.* [*. D. Geta maximi pretij*] ſibaii. *Eſſe te hominem deiudicaui* &c.] dbſiai. *tum in præcedenti* [*pretij*] *diſſyllabum fuerit.* *L. Hoc ſecum placens ſibi Demea. *D. Metaphora ab ambitioſis candidatis.

Accérſant. ſed eccum Démeam. ſaluos ſies.* {ſſiſi ſſ

Poteſt in [accerſant] prima à ſuperiori verſu penderé, ſiſiſi.

D. *Oh, quî vocâre?* G. *Geta.* D. *Geta, hóminem máximi* ſibbſi

Prétij eſſe [*hódie te*] *iudicáui ánimo meo.* aaſiai

Nam is mihi eſt profécto ſeruus ſpectâtus ſatis, {xiſſſp ſ

Cui dóminus curæ eſt, ita ut tibi ſenſi Geta. dſddſp

Et tibi ob eam rem, ſiquid vſus vénerit, diſiſp

Lubens bene faxim. méditor eſſe affábilis,* iadiſp

Et bene procêdit. G. *bonus es, cùm hæc exiſtimas.* dſiſſi

D.* *Paulâtim plebem prímulùm fácio meam.* ſſibp

ACT. V. SCEN. VII.

ARG. [V] Tertium eſt comitatis ſimulatæ & nouæ experimentum. Sic enim in diuerſas perſonas eadem diſpergitur. Indignatur autem Aeſchinus nimio apparatu differri nuptias, & mox lepidum patrem atque ideò aſſentatorem agnoſcit, [F] dum ei paulò vrbanius blanditur: ex quo Demea lepidum ſe vocari geſtit: ſimúlque parietem intermedium, quo commodiùs puerpera inducatur, diruí iubet. [A] Pertinent hæc cuncta ad augendam cataſtrophen, per omnes perſonas deducendam. [V] *Theſes.* 1 Parentes lepidi vocantur, dum nimiùm indulgent, & abblandiuntur. 2 Amantes moræ ſunt impatientiſſimi. 3 Adoleſcentibus non ingrata eſt aſſentatio. Nam iuſtam cenſuram non facilè ferunt. 4 Senex ex ſeuero adulator fit. 5 Amor parentum in liberos ſæpe immodicus eſt. 6 Multi ſunt liberales ex alieno marſupio. [D] Adoleſcens & Demea inter ſe affabiles, imaginem præbent & quàm dulcis ſit iunioribus aſſentatio, & quàm ingrata cenſura. [M] quódque omnes homines ex alieno liberales ſunt, verùm ſi quando de ſuo quicquam erogabunt, tum tenaciſſimi ſunt, & ad rem nimium quàm attenti: quod hîc exemplo Demeæ docetur. Et Ariſtoteles libro Oeconomicorum de Dionyſio ex Dione refert, quòd nullus parem curam habet alienorum & ſuorum. *Verſ. gen. Senarij.*

ÆSCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA.

Amantis affectus exprimitur.

Mu. [*in apparando*]. [A] *tam verſus claudicabit*, ſbiiſp. [D] Hoc Comicũ & blandum eſt. *Mu.* [*te plus quàm oculos hoſce.*] ſſdliſp.

OCCIDVNT [*me quidem, dum*] *nimis ſanctas núptias* {ſſiſſi ſſaa

Al. me, qui dum]. ſſsſſi: *& eliſo s in* [*nimus*] ſſai.

Student fácere: [*apparândo*] *consùmunt diem.* iaiiſp

D.* *Quid ágitur Aéſchine!* AE. *hem pater mi, tu hic eras!* biiiſi

D. *Tuus hercle verò & ánimo, & natúra pater,* aibſſp

Qui [*te amat plus quàm hoſce óculos.*] *ſed cur non domum* dſdſſp

Vxôrem

ſſdidi *Vxôrem accérſis?* AE. *cúpio: verùm hoc mihi mora eſt,* — Omnia de ritu nuptiarum.

ſbiſſi *Tibícina & hymenǽum qui cantent.* D. *eho,*

ſiſiſp *Vín' tu huic ſeni auſcultáre?* AE. *quid?* D. *miſſa hæc face,*

aſſiſi *Hymenǽum, [turbam,] lámpadas, tibícinas:* — *Al.* [*turbas.*] Prodigus ex auaro.

{ſiſaCi / liſaa} *Atque hanc in horto macériam iubĕ dírui*

ſiſiip *Quantùm poteſt: hàc tranſfer, vnam fac domum.*

ſſliſp *[Traduc] & matrem & famíliam omnem ad nos.* AE. *placet* — R. [*Tranſdúce*], *vel* [*Tradúce*].

iaiiap *Pater lepidíſſime.* D. *euge, iam lépidus vocor.*

ſſiiſp **[Fratri] ædes fient péruiæ: turbam domum* — * Vide ſenis ingenium. non enim poteſt ſe diſſimulare iuxta prouerbium, Naturam expellas furca, tamé vſque recurret. vnde L hæc cum inſultatione quadam dicit ſenex.

R. *Al.* [*fratris*], *ſed perperam.*

ſſſſii *Addúcet, [ſumptum] admíttet: multa: quid mea!*

R. *Al.* [*& ſumptum*], A ſCſſii: *vel eliſo d in* [*quid*]. ſiſſdi.

{bbaiCp / bbaia} *Ego lépidus ineo grátiã: iubĕ nunc iam* [*iã*] *diſſyllabum.*

ddiiſi *Dinúmeret [Babylo" ille] vigínti minas.*

R. [*illi Babylo*], didiſi: *al.* [*Babylo illi*], *tum in* [*Babylo*] *non eliditur o*, ddiſſi.

aſdbip *Syre ceſſas ire, ac fácere!* S. *quid [ago?]* D. *[dírue:* — R. [*ergo*] *ſub. Faciã*, aſdaip.

ſiſiap *Tu illas] abi & tradúce.* G. *dij tibi Démea* — *Al.* [*dirue Tu illas:*]

ᴡſdidi *Bene [fáciant,] cùm te vídeo noſtræ famíliæ* — *Mu.* [*faxint*], aſdidi.

dſſiſp *Tam ex ánimo [factum] velle.* D. *dignos árbitror:* — *Al.* [*fautum*].

dſiſſi *[Quid tu"] ais?* AE. *ſic opínor.* D. *multò réctius' eſt,* — *Mu.* [*Tu quid*].

ſiiſſp *Quam illam puérperam nunc duci huc per viam*

ſdCdſp *Aegrôtam.* AE. *nihil enim vidi mélius mi pater.*

Si bacchius non recipitur, in [*Ægrotam*] *prima à ſuperiore verſu pendebit*, ſbſdſp.

daſiai D. *Sic ſóleo. ſed eccum Mitio egréditur foras.* — *Sic ſóleo*, captioſè & ficté.

ACT. V. SCEN. VIII.

ARG. V Obiter Mitio aduenerat Syro diruenti maceriam, P quæſierátque cúrnam id faceret, cui reſpondiſſe Syrus intelligitur fratrem ſuum Demeam ita iuſſiſſe, proindéque ſic incipit Mitio, *Iubet frater*, &c. V mox Demea & Aeſchinus illi vxorem ducendam eſſe ſuadēt: & Hegioni agelli pars donatur. & hîc eſt quartum in Demea experimentum comitatis: H vbi ſe ridendum propinat, dum præter naturam facilis, clemens, & comis eſſe vult. V *Theſes*. 1 Ineptus eſt, qui præter naturam affabilis eſſe affectat. 2 Qualis vxor ſit ducenda ſeni marito. 3 Incommoda ſunt matrimonia inter decrepitos. 4 Non eſt liberalitas ex alieno marſupio. 5 Matrimonia non ſint violenta, ſed vltronea. 6 Affinibus & cognatis periclitantibus

bus præcipuè ſuccurrendum eſt. [M] Prudentis ſenis temperantiam,& continentiam,qui à rebus Venereis animum quàm longiſſimè abducere cupit,hæc ſcena exprimit. Nihil enim inſanius,ac intempeſtiuius,quàm ſenex amator,aut qui ætatem ad amores applicat ſenilem: cùm nec procreare liberos,aut ſi quammaximè procreauerit,illis non prouidere, nec ſuauitate aliqua perfrui poteſt.Plato prudentia ſingulari vſque ad ſexageſimum annum ducendi vxorem tempus prorogauit.Et Ariſtoteles refert apud Laconas hanc fuiſſe poſitā mulctam qua plecterentur,quicunque ſerò ad matrimonium aſpirarent. Cic.lib.1. Off. Luxuria verò cùm omni ætati turpis,tum ſenectuti fœdiſſima eſt.Si autem ad libidinem intemperantia acceſſerit,duplex malum eſt:quod & ipſa ſenectus concipit dedecus,& facit adoleſcentiū impudentiorum intemperantiam.Plato de Legibus quinto,Nā vbi ſenes minùs pudici ſunt, neceſſe eſt ibi iuuenes impudentiſſimos eſſe. *Verſ.gen. Vndeuicesimus videtur trochaicus tetr.acat.& vltimus fragmentum catalectici.Reliqui ſunt iambici : è quibus vndecim trimetri acatal. nēpe decē primi,& antepenultimus·cæteri tetrametri,iique acatalectici,excepto triceſimoſecundo catalect.*

MITIO. DEMEA. ÆSCHINVS.

D.*Iubet frater,* ſcilicet Dirui pariete. Syrum alloquitur.

IVBET *frater! vbi is' eſt? [túne iubes] hoc* {idcaſp idſ
Démea! *Mu.[tu iubes].*[A]*ſed verſus nō ſanatur*,idiaſp.

R.[*& hac*].adibſp. Inſinuatio oratoria latentis perſuaſionis.

D.*Ego verò iúbeo,[& in hac] re,& álijs ómnibus* adabſp
Quammáximè vnam fácere nos hanc familiam, ſidicdp
Cólere,adiuuâre,adiúngere. AE.*ita quæſo pater:* aisbſp

Al.[*M.Haud*]. R.*Al.*[*M.eſt:quid*]. *ſed perperam,* ſ.i.ſi.

[Haud] áliter cénſeo. D.*immo hercle ita nobis decet.* dſidſp
*Primùm huius' vxôris eſt mater.[*M.*quid] póſteá!* {ſiiſſi ſſ
D.*Proba,& modéſta.* M.*ita aiunt.* D.*natu grándior.* iiiſſp

Noua turba, in qua mirè declarat facilitatem ſuam Mitio.

M.*Scio.* D.*párere iám diu [per annos hæc] non poteſt:* baiſii
G.[*hæc per annos*],baiiſi.
Nec qui ĕam reſpíciat, quiſquam eſt:ſola eſt. M. {ſdſſp ſ
quam hîc rem agit!

*L.Propoſitio hortationis. nā quod præceſſit ad præparandum ſimul & perſuadendum valuit.
*D.*Et te op.* Aeſchine.
R.*Al.*[*faciet*].

D.*Hanc te æquum eſt dúcere : & te óperam, vt* ſſiaſp
fiat,dare.
M.*Me dúcere autem!* D.*te.* M.*me!* D.*te, inquam.* ſiſſiſſ
M.*inéptis.* D.*ſi tu ſis homo,*
Hic[fáciat.] AE.*mi pater.* M.*quid![tu autem huic* dſiſdſdp
áſine] auſcultas! D.*nihil agis:* R. *Al.*[*tu huic aſine*], *ſed perperam:* [A]*tu*[*tu*] *neque eliderctur,neque corriperetur.* [Mu] [*tu aſine huic*]. [A] *tum* [*huic*] *diſſyllabum*,dſidiſdp.
Fieri áliter non poteſt: M.*delíras.* AE.*ſine te exôrem mi pater.* aſiſdſſp

R.*Al.*[*aufer te.*]*ſed perperam.* L.*Aufer*, verbum ſubmouentis.

M.*Inſánis![aufer.]* D.*age, da véniam filio.* M.*[ſatin'] ſanus es!* {ſſbdſiid ſſbdſiſp
Al.[*ſatin*],*in quo ſi elidas s, pulchrè conſtabit verſus*,ſſbdſiap.*Alij ad finem huius verſus apponunt*[*ego*]·*ſed metrum non conſtat, niſi vltima ſede proceleuſmaticum recipiamus:at ſequens bene haberet*,iiiſſſſi.

Ego

bʀiſſſi ba Ego* nouus, maritus anno demum quinto & ſexageſimo.

ſdſſiſi Fiam: atque anum decrépitam ducam! ídne eſtis authóres mihi!

ſiſſſp ſd AE. Fac: promíſi ego illis. M. promíſti autem! * de te largítor puer.

aſſidſſp D. Age, quid ſi quid te maius oret? M. quaſi [hoc nõ] ſit máximum.

aa:tſſtt D. Age, da véniam. AE. ne grauáre. D. fac, promítte. M. non omíttis!

dſſsbſſi AE. Non, [niſi] exôrẽ. M. [vis eſt hæc quidẽ. D. age,] prolíxè Mítio. G. Trochaicus acat. Quidã omittũt [Age], tum fuerit iã-icus cat. dſiiſiiv. Mu [vis hæc quidẽ eſt. D. age, age], traſlato [Æ. nõ,] in præcedentẽ verſum, A iſſibſſi: ſed præcedens non conſtat: quocirca tum in principio huius malim legere, [Æ. Non ni exorem.] ſſiibſſi. Sunt qui putent [prolixe] non eſſe aduerbium, ſed vocatiui caſus tum penultimus pes erit iambus. D aut [age prolixè, i. age benignè.

ſaiſdſſi M.* Et ſi hoc mihi prauum, inêptum, abſúrdum, atque aliênum à vita mea

aſſaſſdp Videâtur: ſi vos tantópere iſtuc vultis, fiat. AE. benè ſacis.

aisbſſſi D. Méritò te amo. verùm, quid ego dicam? * [hoc confit] quod volo: In [hoc] h vim habet conſonantu R Al. [hoc quom fit]: vel legendum [cùm hoc confit.

ſſiiſſp Quid nunc [quod] reſtat! Hégio [his eſt cognâtus] próxumus, In [hu] h vim habet conſonãtu: vel G legẽdũ [hic eſt hu cognatus]. Mu [cognatus hu eſt], ſſiiſiſp.

ſſſdddſp Affînis nobis, pauper: bene nos áliquid fácere illi decet.

diiiſſai M. Quid fácere! D. * agélli [hîc ſub vrbe eſt paúlulum] quod lócitas [foras:] G. [eſt hic ſub vrbe paul]. diſiiſai: Mu [hîc eſt ſub vrbe paulum]. D. Al. [foru:]

ſſiſaſſp Huic demus, qui fruâtur. M. * [paúlulum] id autem! D. ſi multum, tamen Mu. [paulum]. ſſiſiſſp.

aſidſiſp * Faciũndum eſt: * pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, rectè datur.

ſſiſdiſi Poſtrémò non meũ illud verbũ fácio, quod tu Mítio Bene,

*L. Recuſatio à turpi & indecoro, quod ab ætate ſumitur.

* L. Ad prouerbiũ pertinet, De alieno liberalis. *Largitor*. imperatiuum.

Prius *Age* blandiẽtis, poſterius corripientis eſt.

G. [nõ ho.], & metrũ melius habet.

G. [niſi te], quod & verſus poſcit.

*V. Victus tandem conſentit & ſuffragatur.

Mu. [facis: Meritò te amo. D. verum qui quia]. aiſdiſſi.

*L. Iterum plaudit ſini Demea propter expugnatum Mitionis animum. *Al. [quid].*

Hegionis commẽdatio à perſona.

*D. Totũ cũ cõtẽptione pronũtiãdũ.

D. *Foru* verſum: aut *Foru* poſito, i. alieno.

*L. Interrogatio negantis.

*Facti neceſſitatẽ indicat.

*L. Iuſtum à meritis & perſona: deinde à teſtimonio Mitionis.

Mitio ſuo ipſius dicto impetitur.

Bene, & ſapiénter dixti dudum: vitium commû i,ſſdſſi *ne ómnium eſt,*

QVOD NIMIVM *ad rem in ſenécta atténti ſu* dſ.ſddſp *mus: hanc máculam nos decet*

Effúgere: dictum eſt vere, & re ipſa fieri ſo- diſiid:v *pórtet.]*

M. *Quid? iſtuc? dábitur quidẽ, quãdo hic volt.]* AE. {ſaiſſp ſ *mi pater.* *Al.* [*iſtuc eſt? dabitur quidem, quandò hic volt. Aſ.hunc.*]iſaiſſp.

D. *Nunc ſium hic es germánus páriter córpore, & ánimo.* M. *gaúdeo.* ſiſdſ=ſi *Al.* [*mihi tu es*, dſſadat-: [*tu es mihi*, ſiſdſ=ſi: *vel* ſa ſadat-.

D. *SVO SIBI HVNC *gládio iúgulo.* {addſſtv t

Mu. [*oportet Mitio.*]diſſiſi: *Quidá perperam tranſſerunt* [*Oportet*] *in ſequentem verſum.*

* V. Ab æquitate, quæ ſuadet ne retragetur.

* L. Prouerbium in Mitionem, qui ſuis ipſius dictis capitur.

Trochaicus hic abſoluitur ſcena ſequenti.

ACT. V. SCEN. IX.

ARG. V Quintum comitatis & affabilitatis eſt in Demea experimentum: P & hic omnia iucundo clauduntur fine. L Hortatu Demeæ Syrus cum vxore libertate donatur: P & filiis amobus vxores optatæ conceduntur. Cauſam etiam Mitioni refert Demea cur tam repentè mores mutauerit, vbi & ſeculum corruptum, & conſuetudinem aſpernandam carpit. Demum filiis ſedulam poſthac operam ſuam pollicetur. V *Theſes.* 1 Dignus eſt ſeruus mercede ſua, id eſt, libertate, quam probè meritus eſt. 2 Seruorum opera eſt varia, itaque non ſemper laudabilis. 3 Rectè faciunt mariti liberi, vt ſuæ vxores tales quoque ſint. 4 Nutricia debentur obſtetricibus & alumnis. 5 Subita morum mutatio eſt ſuſpecta. 6 Studia adoleſcentũ non ſemper ſunt optima, vt qui ſibi parùm conſulere poſſunt. M Prodigalitatis, & intẽpeſtiuæ largitionis dãnoſam temeritaté taxat hæc vltima ſcena. Hæc, vt Cicero veriſſimè dixit, fundum habet: hæc ad corrumpendos animos accipientiũ tota comparata eſt. Nam qui largitur ad ſuam voluntatem alios traducere nititur. Ariſto. in magnis Ethicis ſic ait, Prodigus eſt, qui vbi non decet impendit, & plura quàm deceat, & cùm minimè decet. Idem in Ethicis ad Nicomachum, Prodigi ad capiendum proni fiunt, quia cupiunt dare: hoc autem facere interdum nequeunt, cùm citò facultates deficiant, ac ita ex alienis dare coguntur: & ſimul quia nulla eſt in eis honeſtatis cura, ſine vllo diſcrimine, & vndique rapiunt: dare namque cupiunt, quo pacto autem, aut vnde, nihil curant, aut quapropter: nec dationes ipſorum ſunt liberales. Non enim ſunt honeſtæ, aut honeſtatis cauſa nec vt oportet efficiuntur: ſed interdum quos deceret eſſe pauperes, eos ditant, & his quidem, qui moderati ſunt, nihil dant. *Verſ gen. Trochaici tetrametri catalect. excepto vltimo,* [*Calliopius recenſui*], *qui eſt iambicus dimeter acatalectus.*

SYRVS. DEMEA. MITIO. ÆSCHINVS.

FACTVM *eſt, quod iuſti Démea.* *Fragmentum trochaici ſuperioru.*

D. *Frugi homo es: ſed pol! hódie mea quidem* tlbztſt- *ſenténtia* *Al.* [*ædepol*], dtbttſt-.

* *Iúdico Syrum fieri eſſe æquum líberum.* M. *iſtunc* ta ſtſtv *líberum!*

D. Factum eſt, &c. id eſt, diruta eſt mœ ceria.

D. Frugi, vtilis vt fruges.

* I. Ordo, Iudico æquum eſſe, Syrum fieri liberum.

Quódnam

ſſſt ſtv *Quódnam ob factum?* D.*multa.* S.*ô noſter Démea,*
édepol vir bonus' es.

G.In [bonus] eliditur vltima: vel nos legenium [es].

{ cſſaſſt- a *Ego iſtos vobis vſque à púeris curáui ambos ſédulò:* G.Poteſt hic cenſeri iambicus acat. iſſdſſſi.

Commendatio à diligentia ſua.

aaaſſdtv *Dócui, mónui, bene præcépi ſemper quæ pótui ómnia.*

ſtaſſtt– D.**Res appâret: & quidem porrò [hac,] obſonâre, cum fide* Si creticus non admittitur, G in verſu redundabit [hac]. ſttſſtt-.

*L. Ironia in Syrũ pariter & Mitionẽ. D Mirè irridet Demea: ſic tamen vt ſeriò agere videatur.

ſtttſtv *Scortum addúcere, apparâre de die conuíuium:*

tb b ſddtv *Non medíocris hóminis hæc ſunt offícia.* S.*ô lépidum caput.*

ſatttſtv D*Poſtrémo, hódie in pſáltria iſta emúnda, hic adiûtor fuit,*

*D. Et hoc totum ſeriò dicitur, vt magis ridiculum videatur.

ſſſaat– *Hic curâuit: prodéſſe æquum eſt:* * *álij melióres erunt.*

*L. Quaſi prouocati exemplo.

tſaſabtv *Déniq; hic vult fíeri.* M.*vin' tu hoc fíeri?* AE.*cúpio.* M.*ſi quidem*

Denique hic, ſcilicet Aeſchinus.

ſaſſttbv *Tu vis, Syre eho accêde huc ad me: liber eſto.* S.*bene facis:*

Manumiſſio Syri.

{ ntaſaatv dtaſ *O'mnibus' grátiam hábeo, & sĕôrſum tibi prætéreà Démea.*

tbdſaſtv D.*Gaúdeo.* AE.*& ego.* S.*credo: v'tinam hoc perpétuum fiat gaúdium,*

bſtſſatv *[Phrýgiam vt vxôrem,] meam vnà mecum vídeam líberam.*

{ xaaaaſt- tdbdtſt- D.*[O'ptumam quidem' mulíerem.* S.*& quidem'] tŭo nepóti hŭius filio* G.[Optima quidem mulier. S. & quidem], ta aaxſt–: ſi [tuo] & [huius] monoſyllaba cenſeantur, ſic dimetienaum, tabattt-. Mu. [Mulierem quidem S. & quidem nepoti tuo huius filio], btttſtt–: & [tuo] facilo monoſyllabo, btttſſt–.

Mu. [Phrygiam vxorem] reieci o [vt] in præcedentem verſum, & [D. Optimam] ſequentis in hunc, aſiſdſip: & meá facto monoſyllabo, aſſſattv. Huius, Aeſchini ſcilicet.

aſſatſt– *Hódie primam mammam dedit hæc.* D. * *hercle verò ſér.ò,*

*L. Et hoc ironicôs.

ataaſſtv *Si'quidem [prima] dedit, haud dúbium quin emítti æquum ſiet.*

Al. [primâ], aſaaſſtv.

aaſſſſt– M.*Ob eam rem?* D.*ob eam: poſtrémo à me argén-*

D. *quanti eſt*, quanto pretio valet.
*L, Gratiarũ actio.
Mu. [*Demea omnes ſ.em op. afferant.*] drſtrſt-.
D. *Omnes omnia*, antiqua elegantia, & figurata.
Ali. [*paululum aliquid*,] aaſtat- : *vel* ſaaſtat-. *Al.* [*aliquid paulum*], xaaſaſt-.
D. *Vtatur*, i. viuat.
*L. Recuſantis eſt & oſtendẽ:is ſummum digitum.
Blandimenta.
G. Al. [*mi pater*], *ſed id verſus non patitur.*
R. [*Prolubium?*]
*Redit Demea ad ingenium.
Mores & vitam aſſentatoriã notat.
Apoſtrophe ad filios.
Poteſt hic cenſeri iãbicus acat. ddſſaſſp.
G [*Æſchine eſt.*] ddſſaſt-.
Oblatio patris.
R. [*emite.*] tatbbſtv.
Al. [*quæ vos potius*], ſſſatatv.
Al. [*obſecundare*], dtſbaſt-.

tum quanti eſt, ſúmito.

S. * *Dij tibi / Déměa oro omnes ſemper ómnia optâta ófferant.* / dxſtſt-dſ

Si quis malit o in [*omnia*] *corripere, ſic ſcandat.* dtſſbſt-: *vt ſit in quinta ſede brachyſyllabus pro amphibrachy.*

M. *Syre proceſſiſti hódie pulchré.* D. / *ſiquidem* / *porrò Mítio* aſaſaſt-

R. *Al.* [*ſi quid*], aſaſſit-.

Tu tŭum offícium fácies, atque huic / áliquid paúlulum / præ manu xaaſat-ſaaſaſt-

Déderis, vnde vtâtur: reddet tibi citó. M. * *iſtoc vilius.* bſſsbſtv

AE. *Frugi homo eſt.* S. *reddam hercle, da modó.* AE. *age pater.* M. *pòſt cónſulam.* tſſtbſtv

D. *Fáciet.* S. *ô vir óptime.* AE. *ô* / *pater mi* / *feſtiuíſſime.* btttſſtv

M. *Quid iſtuc! quæ res tam répente mores mutâuit tuos!* cſtdſſt-ſ

Quod / *prolúuium!* / *quæ iſtæc ſúbita eſt lárgitäs!* ſaſatſt-

D. * *dicam tibi:*

Vt id oſténderem, quod te iſti fácilem, & feſtiuum putant, atſſaſt-.

Id non fieri ex vera vita, neque ádeò ex æquo & bono: ſaſ.bſt-

Sed ex aſſentândo, indulgêndo, & largiêndo Mítio. cſſſttt-ſ

Nunc ádeò ſi ob ěam rem vobis mea vita inuiſa / *eſt Aéſchine,* / daſdſſtv

Quia non iuſta iniúſta, prórſus ómnia omníno óbſequor: aſtttſtv

Miſſa fácio, effúndite, / *emíttite,* / *fácite quod vobis lubet.* taadbſtaſſva

Sed ſi id vultis / *pótius, quæ vos* / *propter adoleſcéntiam* ſſaſtav

Minùs vidêtis, magis impénsè cúpitis, conſúlitis parum, aſaſadvb

Hæc reprehéndere & corrígere me, & / *ſecundâre* / *in* d ſbtſt-

in loco:

Ecc' me, qui id fáciam vobis. AE. *tibi pater permittimus:* — Obſequentia filii.

Plus ſcis quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet? D. *ſino*

Hábeat, ſin iſtac finem faciat. AE. *iſtuc recté. Plaúdite.* — *Mu.* [*finem in iſtac*] D. [*M.*]

CALLIO'PIVS RECE'NSVI.

TERENTII HECYRA

ACTA LVDIS MEGALENS. SEX. IVLIO, CN. CORNELIO DOLABELLA ÆDIL. CVRVL. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI, TIBIIS PARIB. TOTA GRAECA APOLLODORV FACTA EST. ACTA PRIMO' SINE PROLOGO. DATA SECVNDO', CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS. RELATA EST LVCIO ÆMILIO PAVLO LVDIS FVNERALIB. NON EST PLACITA. TERTIO' RELATA, Q. FVLVIO, L. MARCIO ÆDILIB. CVRVLIB. EGIT L. AMBIVIVS, L. SERGIVS TVRPIO. PLACVIT.

Go. [*Tota Græca eſt Apollodoreis. edita Cn. Octauio, T. Manlio Torquato Coſſ. Acta primo ludis Romanis Sex. Iul. Cæſare, Cn. Corn. Dolabella Ædilibus Curulibus, ſine Prologo. non eſt placita. Relata eſt iterum ludis Funebribus L. Æmilij Pauli, non eſt placita tota. Relata eſt tertiò, Q. Ful. L. Martio Ædilibus Curulibus. Egit L. Ambiuius Turpio. Modos fecit Claudius Flaccus, Claud. Filius tibijs paribus. Placuit.*]

FABVLÆ INTERLOCVTORES.

PHILOTIS	*meretrix.*	SOSTRATA	*mulier.*
SYRA	*anus.*	PHIDIPPVS	*ſenex.*
PARMENO	*ſeruus.*	MYRRHINA	*mulier.*
LACHES	*ſenex.*	SOSIA	*ſeruus.*
PAMPHILVS	*adoleſcens.*	BACCHIS	*meretrix.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA IN HECYRAM.

Verſuum genera. Iambici ſenarij ſiue trimetri acatalectici,

VXOREM duxit Pámphilus Philúmenam, ſſiip
Cui quondam ignórans vírgini vitiũ óbtulit: ſſiap
Eiúsque per vim quem detrâxit ánnulum, ſiſſ ip
Déderat amica Bácchidi meretrícula. biſiai
Deïn profêctus in Imbrũ eſt: nuptam haud áttigit. ii aſſp
Hanc mater vtero [gránidam, ne id ſciat ſocrus,] ſbdſip
Vt ægram ad ſe tranſfert. [reuêrtit] Pámphilus: iſſiſp
Deprehéndit: partum celat: vxôrem tamen ſſiiſp
Recipere non volt. pater incûſat Bácchidis bidſſp
Amôrem. dum ſe purgat Bacchis, ánnulum iſſſip
Mater vitiátæ fortè agnóſcit Mýrrhina: ſaſſſp
Vxôrem récipit Pámphilus cum fílio. ſdſiſ

Al. [grauidam comperit:] ſbdſp. deeſt pes vnus.
Al. [reuénit].

DONATI PROLEGOMENA IN HECYRAM TERENTII.

HÆC Fabula Apollodori eſſe dicitur Græca. nam & ipſa & Phormio ab eodem dicuntur eſſe tranſlatæ: cùm reliquæ quatuor ſint Menandri Comici. Hecyra autem dicitur ideò, quia per ſocrus & ſoceros in ea aguntur multa. Nam & ἑκυρὸς ϗ ἑκυρὰ, ſoceri nomen, ſocrúsque ſignificant. Eſt autem miſta motoriis actibus ac ſtatariis, multúmque ſententiarum & figurarum continet in toto ſtylo. Vnde cùm delectet plurimùm, non minus vtilitatis affert ſpectatoribus. Atque in hac, primæ partes ſunt Lachetis, ſecundæ Pamphili, tertiæ Phidippi, quartæ Parmenonis: ac deinceps aliarum perſonarum, quæ his adiunctæ ſunt. Diuiſa eſt autem, vt cæteræ, quinque actibus legitimis, quos in ſubditis diſtinguemus. In hac prologus eſt & multiplex. & Rhetoricus nimis, propterea quòd ſæpe excluſa hæc Comœdia, diligentiſſima defenſione indigebat. Atque in hac Protaſis turbulenta eſt, Epitaſis mollior, lenis Cataſtrophe. Acta ſanè eſt ludis Megalenſibus, Sexto Iulio, C. Rabirio Ædilibus Curulibus. Egítque L. Ambiuius. Modulatus eſt eâ Flaccus Claudius tibiis paribus. Tota Græca eſt factáque & edita quinto loco, Cn. Octauio, T. Manlio Coſſ. Cantica & deuerbia ſummo in hac fauore ſuſcepta ſunt. προτατικὰ πρόσωπα, id eſt, perſonæ extra argumenrum duæ ſunt, Philotidis & Syræ. In tota Comœdia hoc agitur, vt res nouæ fiant, nec tamẽ abhorreant à conſuetudine. Inducuntur enim beneuolæ ſocrus, verecunda nurus, leniſſimus in vxorem maritus, & item deditus matri ſuæ, meretrix bona.

ARGVMENTVM EIVSDEM.

VITIATAM in tenebris ante nuptias, cui annulum extorſerat, meretricẽ amans dum ignorat Pamphilus, duxit vxorem grauidam ex cõpreſſu ſuo. Quam peregrè profectus,

cùm

cùm reliquiſſet domi,rediens parientem offendit furtim,& apud matrem ſuam. Qua re commotus,dum repudium inuitis parentibus,& cauſam repudii neſcientibus parat,per meretricem,apud quam annulus inuẽtus eſt,cognoſcit tãdem ita à ſe vitiatam vxorem, & ex ſe natum filium. Primus actus colloquium continet meretricis Philotidis ac lenæ Syræ cum Parmenone:vt per harum perſonas quæ προτατικαὶ dicuntur, argumentum ſpectator diſcat. Secundi actus tenor in hoc eſt,Immeritam vxorem veluti malam ſocrum, accuſat Laches:& conuenit Phidippum de eadem cauſa. Statim poſt quorum colloquium conqueſtio inducitur Soſtratæ,quòd falſum crimen inuidioſúmque ſuſtineat. Tertio actui hæc aſcribuntur, Conqueſtio Pamphili peregrè redeuntis,de amore ſuo circa vxorem. Paritudo Philumenæ. Soſtratæ verba ſuper ægritudinem nurus,quam morbo credit afflictam. Fletus Pamphili errantis,cùm putat non ex ſe filium natum eſſe. Colloquium Parmenonis cum pueris à naui venientibus,vt mox loquatur cum ipſo Pamphilo,à quo in arcem mittitur. Item Lachetis, Phidippíque,& Pamphili verba de reconcilianda illi coniuge:& eorum ab inuicem litigioſa diſſenſio. Quartum,actum hæc complent, Perturbatio Myrrhinæ ex interuentu mariti: & eiuſdem cum eo nimis callida ac muliebris aſtutiæ diſceptatio. Soſtratæ,Pamphili,Lacheríſque colloquium. Inclamatio patris & ſoceri aduerſum Pamphilum vxorem recuſantem. Conuentio meretricis promittentis ſe iuſiurandum matronis exhibituram de non admiſſo ad ſe Pamphilo. In quinto actu Bacchidis narratio de intus geſtis, & colloquium cum Parmenone inducitur:quem nuntium mittit ad Pamphilum: Pamphilíque ad vltimũ actio gratiarum apud ipſam Bacchidem. Docet autem Varro,neque in hac fabula,neque in aliis eſſe mirandum,quòd actus impares ſcenarum paginarúmque ſint numero: cùm hæc diſtributio in rerum deſcriptione,non in numero verſuum conſtituta ſit: non apud Latinos modò, verùm etiam apud Græcos ipſos.

M. ANTONII MVRETI. ARG.

PAMPHILVS, Phidippi è Soſtrata vxore filius,Bacchidem meretricem deperibat. Is cùm aliquando noctu ad eam temulẽtus iret, in Philumenam,Lachetis, & Myrrhinæ filiam,incidit,eámque in via per vim compreſſit. atque ita effugit.vt neque ipſe eam, neque puella ipſum cognoſcere potuerit.in illa autem lucta etiam annulum ei detraxit, eúmque Bacchidi dono dedit.paulò pòſt pater eum,tum vt à meretricio amore auerteret, tũ vt præſidium ſuæ ſenectuti pararet,ad vxorem ducendam perpulit.contigit,vt ea ipſa vxor ei daretur,quam ipſe conſtuprauerat:gaudente admodum puellæ matre, quæ, quia ſola conſcia erat filiam è ſtupro grauidam eſſe,quamprimum eam collocare properabat: vt,ſi fortè poſt aliquot menſes pareret,nuptiis,quemadmodum ſæpe fit,obtegeretur ſtuprum.cecidit res lõgè aliter,ac putabatur.etenim Pamphilus,qui inuitiſſimùs adieciſſet animum ad rem vxoriam,quíque auellere ſe derepente à Bacchidis amore non poſſet,ita dormiit cum vxore, vt eam ne attigerit quidem.Bacchis,quòd,ea viua nunquam ſe vxorem ducturum,ſæpe ei promiſerat Pamphilus, nonnullam ſibi ab eo factam iniuriam putans, multò ei minùs, quàm ſolebat placida & obſequens eſſe cœpit.eo factum eſt, vt Pamphilus ei ſe paulatim ſubduxerit,quámque priùs ſpernebat vxorem, eius mirificum quendam amorem animo conceperit. intereà quiddam accidit,vt iter Pamphilo in Imbrum eſſet.profectò eo,Philumena, quæ intumeſcere ſibi vterum ſentiret,cùm aliorum,tum ſocrus in primis ſuæ conſpectum refugiebat:tãdẽ cùm in eo eſſet,vt celare vix poſſe amplius videretur,ſumpta occaſione,per ſacrificandi ſpeciem,ad matrem ſe,vnam omnium rerum conſciam,confert. poſt dies compluſculos mittit Soſtrata, qui eam accerſerent. reſpondetur,ægrotam eſſe.it,vt eam ſaltem viſeret:non admittitur.Phidippus accuſare vxorem,& dicere,hæc omnia illius culpa contingere.illa contrà excuſare ſe,& culpam deprecari:nullius ſe rei conſciam eſſe,cur ſua conſuetudo nurui odioſa eſſe debeat. intereà redit Pamphilus:atque ita ſors tulit, vt quo die ipſe Athenas appulit,eo ipſo,Philumena partu leuaretur cùm igitur, videndi cupidus, (ægrotare enim acceperat,& ita amabat,vt qui vehementiſſimè)ſubitò ad eam ingreſſus eſſet.peperiſſe deprehendit.ibi eum Myrrhina exeuntem proſecuta,lacrumans,obteſtari cœpit,quando ea

res nihil ipſi nocitura eſſet:ne reciperet quidem vxorem,ſi ita videretur:ſed tamen ne famā illius proderet. ita ſe facturum recipit. cùm igitur neque vellet vxorem recipere,neque iuſſum verā afferret cauſam:ſuſpicati ſunt ſenes,eum,Bacchidis adhuc amore impeditum,ea de cauſa ab vxore abhorrere.accerſitam itaque Bacchidem obiurgat Phidippus.ea,cùm ſe illi purgaſſet,iubetur ad mulieres ingredi,& eis quoque illam ſuſpicionem adimere.Ingreditur annulum habens in digito,quem,olim Philumenæ ereptum. ſibi dederat Pamphilus. is annulus effecit,vt,vitiatam eſſe ab ipſo Pamphilo Philumenam,cognoſceretur.Lætus Pamphilus & vxorem & filium recipit.

ARG. PH. MELANCHTHONIS.

VXOREM duxit Pamphilus,cùm Bacchidis meretriculæ amore tantopere teneretur, vt duobus menſibus vxorem ne attingeret quidem. Poſteà per conſuetudinem animus victus eſt,cœpit placere vxor.Porrò cum ipſe peregrè abeſſet, illa domum redit ad matrem: atque ibi parit menſe ſeptimo poſtquàm nupſiſſet Pamphilo. Eam rem celat & affines & patrem anus.Vbi Pamphilus rediit,comperit peperiſſe Hic grauiter adeò commouetur , cùm aliunde concepiſſe exiſtimaret.Et cùm per ſeſe dolent res Pamphilo(amabat enim mulierculam)tum moleſtum eſt ab ea diuelli:neque enim moleſtum erat reducere. Periclitatur itaq; Pamphilus quomodò honeſtè dimittat vxorem,néue illius peccatum proderet. Hæc fabulæ protaſis eſt. EPITASIS inſtant pater & ſocer inſcii quid accidiſſet,vt domum reducat : præſertim cùm nec ſocrus nec mater,id quod ſenes falsò ſuſpicati fuerant , obſtarent. Quanquam autem permoueri non poſſet Pamphilus vt reduceret , tamen cauſſam conſtantiſſimè diſſimulat,ſitur eò,vt putent Bacchidis amore deuinctū,alieno ab vxore animo eſſe. CATASTROPHE Bacchis accerſita,fidem facit nihil ſibi cū Pamphilo rei eſſe. Hic autem prodendum peccatum vxoris fuit,aut reducenda : verùm caſu periculum diſcutitur.Fortè enim Philumenæ annulum ſocrus in digito Bacchidis conſpexit, quem olim Pamphilus ſtupratæ in tenebris Philumenæ detraxerat Is annulus teſtatur ex Pamphilo puerum ſuſceptum eſſe.Ita redit in gratiam cum vxore Pamphilus.Iucunda eſt cum vxoribus ſenum concertatio : quæ monet ſæpe errore & falſis ſuſpicionibus fieri , vt diſſentiant coniuges. In primis autem inſignis eſt humanitas & fides Pamphili in hac fabula.

PROLOGVS.

ARG. [M] Maximo artificio & prudentia compoſitus eſt hic prologus: [P] éſtque varius, & Rhetoricorum obſeruantiſſimus præceptorum. [M] Nam cùm aliquoties ob inſperata & incidentia ſubitò infortunia ſpectatores ſuas aures non præberént,ſed ad alia ſpectanda conuerterent animos,oportebat vt principio ſingulari quadam vi reconciliaret , quos ab alienatos frequenti exhibitione vereretur.Quare is qui agit partes Poëtæ , totus eſt , vt Poëtæ fauorem attentionémque à populo emereatur. [P] quod locis Oratoriis multifariam efficere nititur:ſimúlque & beneuolos in primis,& maximopere attentos auditores reddere conatur. L.Ambiuius,& L.Turpio hiſtriones hanc fabulam egerunt. [M] Status eſt aſſumptiuus tranſlatitius:excuſatur enim,quòd exhibita aliquoties non eſt placita : [L] Reddit item rationem cur exploſa denuò cognoſcenda ſit:& excuſando infortunium,attentionem poſtulat. [M] Firma autem excuſatio fit,quòd exemplum habet Cæcilii,qui in ætate matura , quæ per ſe illi authoritatem comparare potuiſſet,fuerit exploſus. Deinde transfert culpam in tempora & mores. [V] Cæterum prologus eſt *συστατικὸς*.commendatur enim fabula ſpectatoribus , etiamſi ſemel atque iterum exploſa fuerit.& calamita. hic idem eſt quod Græcis *[illegible]* , videlicet cùm exigebatur in ludis ſcenicis.Præcipuè autem ea,quæ attentionis ſunt , hic obſeruabuntur.

tur, quæ paratur in exordio per appellationem ἐπιγραφῆς: per nouitatem, quæ per ἀντιμεταγωγῆς confirmatur. Quia conatur à ſpectatoribus hoc impetrare, vt beneuolè fabulam audiant & recipiant, mira quadam inuentione. Nam cùm cauſa eſſet aſpera, non aliter animos ſpectatorum ſibi conciliat, atquè ſi per cuniculos atque inſidias eos adoriebatur.

Verſ. gen. Iambici ſenarij, ſiue trimetri acatalectici.

ſſiſi HECYRA *eſt huic nomen fábula*[u]: *hæc cùm data eſt*

In [hac] h vim habet conſonãtis. Muretus reijcit [Eſt] in ſequentem verſum, diſddi.

L. Occuppatio ante propoſitionem, cur exploſa fuerit, & cur iterum referatur. habet vim exordii. Ætiologia ad expolitionem.

biſddi *Noua, nouum*[u] *interuênit vítium, & calámitas,*

dſdſdp *Vt neque ſpectári, neque cognóſci potúerit:*

{ αddiſi biaa } *Ita pópulus ſtúdio ſtúpidus in funámbulo*

aiſſſi *A'nimum occupârat. nunc hæc planè eſt pro noua.*

iſiaſp *Et is qui ſcripſit hanc, ob eam rem nóluit*

aibſſp *I'terum reférre, vt íterum poſſit véndere.*

aſiſſp *A'lias cognôſtis eius, quæſo hanc nóſcite.*

ſidſſi *Orâtor ad vos vénio ornátu prólogi:*

G. [prologi] prima longa.

{ aſiſſp aſſ } *Sínite** *exorâtor [ſim,]** *eôdem vt iure vti ſenem*

Al. [ſiem,] al. [vt ſiem,] ſed neutrum verſui congruit.

*V. Hæc agnominatio cauſæ apta eſt.
*V. Ab æquo.

aſibſp *Líceat, quo iure ſum vſus adoleſcéntior.*

aſſiaj *Nouas qui exáctas feci vt inueteráſcerent,*

*L. Confirmat exẽplis, exploſam cognoſcendam eſſe.

ſiſſſp *Ne cum Poéta ſcriptûra euanéſceret:*

iſſiaj * *In his quas primùm [Cæcili] dídici nouas,*

Al. [Cæcily], iſiaai.
D. *Partim earũ,* pro in aliis. [l] aduerbialis eſt locutio, id eſt, cũ parte earũ.

ſiſſſi *Partim ſum eârum exâctus, partim vix ſteti.*

{ bſaſαp adſſi } *Quia [ſciêbam] dúbiam fortûnam eſſe ſcénicam,*

G. [*ſcibam*]. adſſip.

ſſdiſi *Spe incérta certum mihi labôrem ſúſtuli:*

{ αabdſp di } * *Eâſdem ágere cœpi, vt ab eôdem álias díſcerem*

*V. Narratiuncula eſt, quomodo exactas Cæcilii Comœdias egerat.

iaſdſp *Nouas ſtudióſè, ne illum ab ſtúdio abdúcerem.*

ſſsbſi *Perféci vt ſpectarêntur: vbi ſunt cógnitæ,*

adiſaip *Plácitæ ſunt: ita Poêtam reſtitui in locum*

aiſiſi *Propè iam [remôtum] iniúria aduerſariûm*

D. [*remmotũ*], aſſiſi geminauit m, ſecundum antiquos, qui omnes in verbis liquidas duplicauerant.

dſiſij *Ab ſtúdio, atque ab labôre, atque [arte] Múſica.*

G. Al. [ab arte], ſed malè. dſciii.

* L. Accommodatio exempli.
G. Poteſt [Et] ad præcedentē verſum pertinere, ſſbdſp.

* Quòd ſi ſcriptûram ſpreuiſſem in præſéntia, ſſſſi
Et in deterrêndo voluiſſem óperam ſúmere, ſsbdſp
Vt in ótio eſſet pótiùs, quàm in negótio: aidſij
Deterruiſſem fácilè, ne álias ſcríberet. ſidbſp

* V. Reperit propoſitionem ad attentionem renouádá: quam vt faciliùs obtineat, mox fortunam aduerſam, quam anteà expertus erat, excuſat.
R. [veſtra intelligentia].

* Nunc quid pétam, měa cauſſa, æquo ánimo atténdite. {ſiſdſp ſiſ}
Hécyram ad vos réfero, quam mihi per ſiléntium adiaip
Nunquam ágere licitum eſt, ita eam opprêſſit calámitas. dbdſdi
E'am calamitâtem [veſtra intelligéntia] {æaſſip di}
Sedâbit, ſi erit adiútrix noſtræ indúſtria. ſdſiſi

* D. Cur exploſa ſit narrat.
D. [ſtudium.]
D. Vetere in noua, ſcribere primum.
Altera exploſio.

Cùm primùm eam ágere cœpi, * púgilum glória, ſbidſp
Funámbuli eôdem accêſſit expectátio, ſaſiſi
Cómitum conuêntus, [ſtrépitus,] clamor mulíerum aſdſdp
Fecêre, vt ante tempus exîrem foras. ſiiſſi
Vétere in noua cœpi vti consǔetúdine, aiſſſp
In experiûndo vt eſſem: réfero dénuó. iaidij
Primo actu pláceo: cùm intéreà rumor venit ſdiaſp
Datum iri gladiatóres, pópulus cónuolat: idſdſp
Tumultuântur, clamant, pugnant de loco. iſſſi

G. [Ego] prima ad ſuperiorem verſum pertinet, & [meum] monoſyllabum, dſdſſp: MU [Interea ego meum], ^ dadiſp: vbi quoque [meum] monoſyllabum eſt.
* L. Cōfirmatio petitionis ab arte, à meritis ſuis.
Attentos & beneuolos reddit.
* D. A meritis defenſoriis argumentum ad laudem fabulæ.

[E'go] intéreà meum non pótui tutári locum. dadſſp
Nunc turba nulla eſt: ótium, & ſiléntium eſt. ſiſiij
Agéndi tempus mihi datum eſt: vobis datur iſdiſp
Potéſtas condecorándi ludos ſcénicos. iſaſſi
* Nolíte ſínere per vos artem Múſicam ſbiſſp
Recídere ad paucos: fácite vt veſtra authóritas bſdſſi
* Měæ authoritáti fautrix, adiutrixque ſit: {ſiſſp ſ}
* Si nunquam auárè ſtátui prétium arti meæ: ſiddſi
Et eum eſſe quæſtum, in ánimum [indûxi, máxumum,] aibſſp
R. Al. [induxi meum,] ^ tum in [animum] non fiet eliſio, aibiſp.

Quammáximè ſeruîre veſtris cómmodis: ſiſiſi
Sinite impetrâre me, qui in tutêlam meam aiiſſp
Stúdium ſuum, & ſe in veſtram commiſit fidem: aiſſſp

Ne

ſſiſi ſ — *Ne ĕum circunuêntum* iníque iníqui irrídeant.* — *D. παρὰ μικρον, R alli-mile.

R. Al. perperam tollitur [iniquè]: ^tū m & i nō eliderētur, iſdſſi.

ſſſaip ſ — *Mĕa cauſſa cauſſam hanc accípite, & ſiléntium* — Peroratio.

iad ſſp iaddſ — *Date, vt líbeat ſcríbere álĭis, mihíque vt diſcere*

Alij ponunt [date] in antepenultimo verſu ante [ſilentium]: quod verſus non patitur, niſi ^G tollatur [hanc], vel [capite] pro [accipite] legatur. ſſddip. ^ at penultimus ſi incipiat ab [Vt] melius habebit, dſbdſp.

idſdſi — *Nouas [expédiat poſthac,] prétio emptas meo.* — *Mu. [expediat, poſthac].*

ACT. I. SCEN. I.

ARG. ^V Philotis Corintho peregrè rediens, diuertit ad Bacchidem ἐμμήτεχνον, vtpote eiuſdem & artis & quæſtus meretricem: vbi querela oritur, quòd Pamphilus Bacchidi fidem datam feſellerat: ^A cui quàm ſanctè iurarat nunquam illa viua ductutum vxorem domum: quod tamen feciſſe Philotis audit ex Syra anu: ^B idque fert indignè. ^D Cæterùm nouo genere hic vtraque πρoτατικὰ πρόσωπα inducuntur. nam & Philotis & Syra non pertinent ad argumentum fabulæ. Hoc autem maluit Terentius, quàm aut per prologum narraret argumentum, aut θεὸν ἀπὸ μηχανῆς induceret loqui. Hæ igitur perſonæ, Terentii more, extrinſecus aſſumuntur, vt ſic argumenti obſcuritatem ſpectator effugiat. Atque animaduertendum eſt in hac fabula, Terentium bonam meretricem inducturum. ne id contra morem videatur facere, etiam aliam meretricem non malam inducere: vt id exemplis fiat tritius, & vſu veriſimile. ^V *Theſes.* 1 Plerunque in amore turpi fides ſoluitur. 2 Iuramenta iſtiuſmodi amatorum fallaciora ſunt. 3 Lenæ ſemper ſui ſimiles ſunt, quippe amatoribus expoliandis & in naſſam pelliciendis. Cæterùm in Philotide quidē eſt κατηγορικά. Inuehitur enim & conqueritur de amatorum infidelitate. In Syra autem παρορμητικά. Irritat enim vehementer ad expoliandos amatores. ^M Anus peruerſiſſimæ & improbiſſimæ lenæ malam & peruerſam mentem pulchrè depingit hæc ſcena, quæ cùm omnes meretriciæ artis modos, & rationes calleat, hoc vnum agit. vt miſeros adoleſcentes quomodocúque ad egeſtatis terminos perducat. Quare non immeritò hoc genus hominum Plato à Republ. ſua quàm longiſſimè ablegat: & iuriſprudentes infamia notant, & priuilegia immunitatéſque adimunt, quicunque eiuſcemodi ſtudia profitentur. *Verſ. gen. Senarij, vt præcedentes.*

PHILOTIS *meretrix.* SYRA *anus.* — *D. τμῆσις, pro, Per quàm paucos.

ſſdiap — *PER POL *[quam paúcos] repérias meretrícibus* — Philotis protatica perſona, vt ſit occaſio commemorandi argumenti & occaſionis reliquæ fabulæ.

Al. [quàm paucos] ^D al. [quàm paucis]. ſic enim Apollo e ue.

iſiiſp — *Fidéleis euenîre amatóres, Syra:*

ſ ixſdſi id — *Vel hic Pámphilus iurâbat quóties Bácchidi,*

ſſdiſp — *Quàm ſanctè, vt quiuis fácilè poſſet crédere,*

ſſiſip — *Nunquam illa viua ductûrum vxôrem [domum:]* — *Mu. [domum!]*

ſijaſi — *[Hem] duxit! s. ergo proptéreà te ſédulò* — R. [En].

diſſdp — *Et móneo, & hórtor, ne cuiúſquam [miſéreat.]* — Audax ad mala perſuaſio.

R. Al. [te miſereat], ſed perperam: ^tum [cuiuſquam] eſſet diſyllabum, diſſdp.

Quin

Al. [quenquam].

Quin ſpólies, mútiles, lácères, [quenquam,] nacta dddſſ
ſis.

Al. [vtin'], quod ver ſui repugnat. ne tui corripitur, velati & reliqua omnia, quæ in ſine u pro ne habent quamuis alioqui vocalem vltimam natura longam haberent.

P. *[Vtin'] eximium néminem hábeam?* S. *némi-* idsbſp
nem.

Nam nemo illôrum quiſquam, ſcito, ad te venit, ſſſſp
Quin ita paret ſeſe, abs te vt blandítijs ſuis, diſſai
Quam mínimo prétio ſuam voluptátem éxpleat. { ddaiſp / dds
Hiſcine tu amabò non contrà inſidiábere? diiſap
P. *Tamen eándem pol eſſe ómnibus, iniúrium eſt.* bſidſi
S. *Iniúrium eſt autem vlciſci aduerſários?* ſiſſi
Aut qua via capiunt te illi, eâdem ipſos capi? { ſiſaſi / ſiſſ
Eheu me miſeram, cur non aut iſtæc mihi idiſſi
Aetas & forma eſt, aut tibi hæc ſenténtia? ſiiſp

ACT. I. SCEN. II.

ARG. [a] Parmeno ſeruus occaſionem nactus eſt Philotim peregrè redeuntem alloquendi, cùm tamen Pamphilo ad portum obuiàm ire ſtatuiſſet. Itaque ex verbis Bacchidis, inſtigata Philotis, ex Parmenone de Pamphili nuptiis percontatur. Cui certè Parmeno rem omnem, atque totius Comœdiæ argumentum ordine narrat: [L] quomodo videlicet Pamphilum coactum vxorem ducere poſt Bacchidis conſuetudinem, tædium ceperit nuptiarum. [V] Eſt igitur ſcena hic ἐπιτατικὴ, aut ſi quis mauult, ὑποθετικὴ præcipuè. [D] Duæ hìc ſunt coniecturæ. An veræ ſint nuptiæ: & an veriſimile ſit abſtinere potuiſſe adoleſcentem à virgine ſibi nuptum tradita. [H] Animaduerte quoque ſingularem in hac ſcena Poëtæ artem, quàm egregiè & oratorios locos, & decorum perſonarum obſeruarit. [V] *Theſes.* 1 Serui ordinarii imperioſiores ſunt, quàm decet & conuenit. 2 Dira eſt ſcortorum apud milites ſeruitus. 3 Licentioſæ ſunt meretrices 4 Meretrices de amore ſuo magis quàm de connubio honeſto ſollicitæ ſunt. 5 Percontantur arcana ſtudioſiùs meretrices. 6 Seruilis garrulitatis hic eſt exemplum. Non igitur eſt tutum ſeruis, quod diuulgatum nolimus, credere. [M] Quàm grauiter adoleſcentes ferant vxores ſibi dari, præſertim in ea ætate, qua amoribus liberaliter indulgere poſſunt, docet hæc ſcena. Interim tamen pereleganter etiam exprimuntur bonæ vxoris, & prudentis mulieris mores: qui ſanè circa maritum tantum poſſunt, vt vel facilè ex malo bonum, & ex bono malum, ſi importunæ fuerint, reddant. Ariſtoteles libro ſecũdo de re familiari, Quapropter decet non ſolùm in proſperis rebus, ſecundáque fortuna, vnanimem ſeſe viro præſtare, & inſeruire velle: verumetiam in aduerſis: Si ſit in rebus defectus, vel corporis ægrotatio, vel alienatio mentis, æquo ferat animo, & obſequatur: niſi fortè turpe aliquid ſit, vel indignum. Nec ſi quid maritus perturbatione animi deliquerit, memoriter ſeruet, ſed ægritudini ignorantiæque aſcribat. Nam quantò in his diligentiùs obſequetur, tantò ſibi maiorem gratiam habebit, cùm ab ægritudine fuerit liberatus. Et, Parua quidem peccata mariti. & ſi voluptaria fuerint, ignoſcendo vxor neſciat.

Verſ. gen. Ruſſus & hi ſenarij.

PARMENO *ſeruus.* PHILOTIS. SYRA.

D. Hec ſeruus dixit, in ſcenam de proſcenio reſpiciens.

SENEX *ſi quæret [me modò,] iſſe dicito* iſſiij

Al. [me, modò].

Ad

ſſſſi *Ad portum [percontâtum] aduêntum Pámphili.* D. Al. [percũctatũ].

ſſiſi *Audín' quid dicam [Scirte?] ſi quæret me, vti*

R. Al. [Syre?] ſed perperam: ^tum, me non elideretur, neque etiam corriperetur. didiſi. ^v Al. [Scirrhe?]

ſſſſi *Tum dicas: ſi non quæret, nullus díxeris:* D. Nullus, pro Nō, aut Nihil. eſtque hoc totum præparatio & via quædã ad futuram narrationem.

aiſſſi *A'liàs vt vti poſſim cauſſa hac integra.*

ddaſp *Sed [vídeóne ego Philótion!] vnde hæc áduenit!* Mu. [videón ego Philotium?] didiſp.

iſſſi *Philôtis ſalue multúm.* PH. *ô ſalue Pármeno.* Al. [me Caſtor].

ſſiap SY. *Salue [mecáſtor] Pármeno.* PA. *& tu [édepol] Syra.* Al. [edepol]. ſſiap: al. [apol] iſſiſp. ^v Al. [& te edepol].

{daaſſi / di} *Dic [mihi Philôtis] vbi te oblectáſti tam diu?* G. vel [mi ubi Philotu]. diſſi.

aſſſp PH. *Mínimè [équidem me] oblectáui, quæ cum milite* Mu. [me equidem]. aaſſp.

iſiiſi *Corinthum hinc ſum profécta inhumaniſſimo:*

ibddſi *Biénnium ibi perpétuum miſera illum [tuli.]* R. Al. [pertuli] ^tũ facienda ſynæreſis in Bien-, diaaſi.

aſdiſp PA. *[E'depol] te deſydérium Athenârum árbitror* Al. [Aedepol]. aſdiſp: al. [Aepol]. ſſdiſp.

iſiſſp *[Philótion] cepiſſe ſæpe, & te tuum* Al. [Philotu]: ^R al. [Philotium]: ^utrunque verſus reſpuit. Mu. [Philotium].

dſſiſi *Conſilium contemp ſiſſe.* PH. *non dici poteſt*

diaaſp *Quam cúpida eram *huc redeúndi, * [abeúndi] a milite,* R. Al. [& abeundi]. ſed perperam. •D. Iterum à loco.

ſiſſſp **Vósque hîc vidéndi, antiqua vt conſuetúdine* •D. A' perſona.

aſſiſp *Agitárem inter vos liberè conuiuium.* •D. A' te.

ſidſſi *Nam [illi] haud licêbat, niſi [præfinito, loqui]* R. Al [illic], ſxdſſi, vtrunque rectè.

Mu. [præfinito loqui.] ^D deeſt tempore. aut quod tale.

ſiſiſi *Quæ illi placêrent.* PA. **haud opînor cómmodè* * L. Vrbanè dictũ in mulierem.

ſaſiſp *Finem ſtatuiſſe oratióni militem.*

{xidſſi / ſ} PH. *Sed quid [hoc negótieſt!] modò quæ hæc narrâuit] mihi* Al. [negoti eſt modò quod narrauit]. a'. [negotii eſt modoqua narrauit]. ſidſſi. Alij [negotij] pro [negoti] legant: tum duo ij in vnam ſyllabam coeunt.

ſſdiſi *Hîc intus Bacchis! quod ego nunquam crédidi*

{axſbſp / aa} *Fore, vt [hac ille] viua poſſet ánimum indúcere*

Mu. [ille hac]. aſſbſp.

ſiidſp *Vxôrem habêre.* PA. **habêre autem!* PH. *eho tu, non habet!* •L. Ironica correctio.

iſdiſi PA. *Habet, * ſed firmæ hæ vércor vt ſint núptiæ.* •Senſim ad narrationem accedit.

PH. *Ita*

PH. *Ita dij deæque faxint, ſi in rem eſt Bácchidis.* aiiſſp
Sed quî iſtuc credam ita eſſe! dic mihi Pármeno. ſſiiai

D. Vel [prolato hoc:]
* Variis verbis morales facetias internectit.

PA.* *Non eſt opus [proláto: hoc] percontárier* ſiſſp
Deſiſte. PH. *nempe ĕa cauſſa, vt ne id fiat palám:* {ſiſſp ſiſ}
Ita me [dij amâbunt,] haud proptéreà te rogo aiſdſi
Al. [*dij bene amabunt*]. G *quod verſui repugnat.* R *al.* [*dij bene ament,*] adſdſi.

G. Poteſt [Vt] à ſuperiore verſu pendere, ſiaaſp: aut ſidiſp. facta eliſione in [ſed].

[Vt] hoc próferam, ſed vt tácita mecum gaúdeam. {iaaaſp iadi}
PA. *Nunquam dices tam cómmodè, vt tergum meum* ſſiiſp

R. [ha,]

Tuam in fidem committam. PH. *[ah] noli Pármeno:* iiſſſi

* L. Facetè notat futilitatem Parmenonis, reponés vicé exprobatæ garrulitati.

* *Quaſi non tu multò malis narrâre hoc mihi,* aſſſſi
Quàm ego quæ percónter, ſcire. PA. *vera hæc prǽdicat.* aſſiſp

* D. Seruile vitium eſt, tacere nō poſſe.

* *Et [illud mihi máximum vitium] eſt: ſi mihi fidem* {aiadp a}
Mu. [*mi illud vitium maxumum*]. ſdſidp.
Das te tacitûram, dicam. PH. *ad ingénium redis:* ſaſiai

* Narratio, quæ occaſionem fabulæ continet.

Fidem do, lóquere. PA. *auſcúlta.* PH. *iſtic ſum.* idſſp
PA.* *hanc Bácchidem*

D. [cum maximè,] vt ſit vna pars orationis.

Amâbat, vt [cùm máximè,] tum Pámphilus, liſiſp
Cùm pater, vxôrem vt ducat, orâre óccipit: diſiſp
Et hæc, commúnia ómnium quæ ſunt patrum, iſiiſp

* Communes patrū perſuaſiones.
^ Obliqua allocutio exprimens verba ſenis.

* *Seſe ſenem eſſe, dicere: illum autem eſſe v'nicum* {ſiiſp ſiia}
R. *Quidam tollunt ſecundum* [*eſſe*]: G *ac verſus melius habet,* ſiiiſp. R *Alij initio non geminant* [*Se*]: G *ſed metrum non conſtat. Alij diſtingunt poſt* [*vnicum*], ^ *vt referatur nō ad* [*præſidiū*], *ſed ad ſubſtantiuū intellectum* [*filium*]. Mu [*Senem ſe dicere eſſe, illum autem eſſe vnicum,*] iſiſiſp.
Præſidium velle ſe ſenectúti ſuæ. dſiiſi

* D. Latens excuſationis ratio explicata eſt.

Ille primò ſe negâre: ſed poſtquàm ácriùs {xſiiſp a}
Pater inſtat, fecit ánimi vt incértus foret, aſbiſp
* *[Pudoríne,] ánne amóri, obſequerêtur magis.* iſidſp

Mu. [pudoris,] illdſp.

Tundêndo, atque odio dénique effêcit ſenex: ſdſiſi
Deſpóndit [ei gnatam hŭius] vicini próxumi. ſaſſſi
G. [*huius*] *neceſſario monoſyllabum.* ^ *niſi quis creticum ſexto loco malit.* laſſix. Mu [*gnatam ei huius*], ^ *cum* [*ei*] *monoſyllabum.* ſſſſſi.

Vſque

ſſi.p *Vſque [illud] viſum eſt Pámphilo neúiquam graue,*
ſiſiſp *Donec iam in ipſis núptijs,poſtquàm videt*
iſiſſi *Parátas,nec moram vllam,quin ducat,dari:*
aidiſp *Ibi demum ita agrè tulit,* vt ipſam Bácchidem,*
iſiſap *Si adéſſet,[credo ibi eius]commiſeréſceret.*
abdiſp *Vbicúnque datum erat ſpátium ſolitúdinis,*
ſiſſi *Vt cólloqui mecum vnà poſſet,* Pármeno*
aaſſip *Périj,quid ego egi!in quod me coniéci malum!*
dſiiap *Non pótero hoc ferre Pármeno,périj miſer.*

Al.[illuc]. ᴼcreticus hic neceſſarius: ᴬ vel legendum [neutiquà graue Pamphilo.] ſſliai
•L.Faceta comparatio.
R. Al.[cre'o eius]. ᴬtum in [credo] i.on eliditur o,iſiſap.
• L. Proſopopœia pœnitentis Pamphili.
•Apoſtrophe &imprecatio ad abſentem.

{ ſaaſai ſſi PH.* *At te dij,deǽque [pérdiunt] cum [iſto] ódio [Laches.* G.Al.[Lache.PA.vt],tum verſus ſequens bene habebit.ſbiſſp.
{ ſbiſſp a PA.*Vi[ad pauca rédeam,vxôrem dedûcit domum.* Mu.[PA.Ad pauca,vt redeam &c.]ſdiſſp.
ſſiiſp *Nocte illa prima vírginem non áttigit:*
ſiſiap *Quæ conſecûta eſt nox,eam nihilò magis.*

Alt.[perduunt]. al.[perdant].
Al.[iſto.]. ᶜquod metro repugnat.

aſiadp PH.* *Quid ais!* cum vírgine * vnà* adoléſcens *cubúerit*
ſſidp **Plus[potus,ſeſe illa abſtinêre vt]potúerit!*
G.[potus illa vt abſtinere],ſiiibp.ᴷal.[potu ſe illa abſtinere vt], ſed corruptè.Bemb.[potus: tum ſeſe illa abſtinere vt],ſſſadp. ᴹᵁ[potus,illa ſe abſtinere vt],ſiſidp.
ſbiſſp *Non veriſímile dicis:nec verum árbitror.*
didiſſp PA.* *Credo ita vidéri tibi:nam nemo ad te venit,*
{ ſaſiſp aſ *Niſi cúpiens tui:ille inuitus illam dúxerat.*
ſiiſſi PH. *Quid déinde fit?* PA. *diêbus ſanè paúculis*
ſiſſi *Pòſt,Pámphilus* me ſolum ſedûcit foras:*
ſſbſp *Narrátque,vt virgo à ſe íntegra étiam tum ſiet:*
ſbiſſp **Séque antè,[quàm eam] vxôrem duxíſſet domum,*
ſaiti *Speráſſe eas toleráre poſſe núptias:*
ſſſap **Sed quam decrêrim me non poſſe diútius*
iidiſi *Habére,eam ludíbrio habéri Pármeno,*
ſbſiſi *Quin íntegram itidem reddam,vt accépi à ſuis,*
adiiſi *Neque honéſtum mihi,neque v'tile ipſi vírgini eſt.*
PH. *Pium,*

•L.Admirantis.
•Affectus meretricis,ᴰ à perſona.
•D.A' loco.
•D.A' perſona.
• D. Ab habitu & occaſione.
•D.Ab Impulſione & ex accidentibus
•Confutatio meretricis.ᴸ à perſonis.
•D.Iactantia ſerui de familiaritate domini.
•V.Occupatio.
Mu.[eam quàm] ſiſſip.
• L. Labitur in proſopopœiam, ᴰ[illegible]

PH. *Pium, ac pudicum ingénium narras Pámphili.* iidſſi

D. Hoc ego &c. Proſequitur Parmeno ipſa Pâphiii verba.

PA. *Hoc ego proférre, incómmodum eſſe mihi árbitror:* dſſiap

Mu. [viti.]

Reddi patri autem, cui tu nihil dicas [vitij.] ſiſsſa ſiſſi

Supérbum eſt: ſed illam ſpero, vbi hoc cognóuerit i-ſiſp iſ

Non poſſe ſe mecum eſſe, abitûram dénique. ſiſaſp

* D. Exultantis eſt & geſtientis audire.

PH. * *Quid intéreà? ibátne ad Bácchidem?* PA. *quotidie.* aſiii dſ

Sed, vt fit. poſtquàm hunc aliênum ab ſeſe videt, iſdſſp

* D. Defendit herũ ſeruus.

Maligna multò, & magis procax facta ílico eſt. ii-iſi iid

Al. [edepol], ſſdſſi: al. [epol], iidiſi. D. Al. [atque].

PH. *Non [édepol] mirum.* PA. * *[atqui] ea res multò máximè* dſdiiî

G. In [ſeſe] e eliditur a verſu ſequente. Mu [ſe.]

Diſiúnxit illum ab illa: poſtquàm & ipſe [ſeſe] ſiiſii

Et illam, & hanc: quæ domi erat, cognôuit ſatis: iſſſp

Vis amoris his verbis exprimitur.

Ad exémplum ambârum, mores eârum [exiſtimans.] Mu. [axiſtimans:] iiſiſi: vel iſſiſi. ſſſ-ſi ſſſ

* L. Comparatione indicat mores Philumenæ, & obiter modeſtæ vxoris officium exprimit.

* *Hæc, ita vti liberáli ingénio decet,* dſiſap

Pudens, modéſta, incómmoda atque iniúrias iiſiſi

Viri omneis ferre, & tégere contumélias. iſdiii

D. Hic, pro tum.

Hic, ánimus partim vxôris miſericórdia dſſdii

G. Al. [Deuinctus] ſed perperam.

[Deuictus,] partim victus [huiúſce iniúrijs.] Mu. [huius iniuria.] jſſiſi. ſſiſiſi ſſiſi

Mu. [elapſu' ſt] pro elapſus eſt.

Paulâtim [elâpſus] Bácchidi, atque huic tránſtulit ſſiiſp

Amôrem: poſtquàm par ingénium nactus eſt. iſſdſi

D. Senex. nam iuuenis alicuius mors non conuenit Comœdiæ.

Intéreà in Imbro móritur cognâtus ſenex didſſi

[Horum"] ea ad hos redîbat lege hæréditas. diiſſi

Bemb. [Horunc:] pro Horum antiquè ſaiſſi. Al. omittitur [ea], ſed perperam.

Eò amantem inuîtum Pámphilum extrûdit pater: aſſiſp

* Præparatio ad futurum errorem.

* *[Reliquit] cum matre hîc vxôrem: nam ſenex* iſſſſi

Rus ábdidit ſe: huc raròin vrbem cómmeat. ſiſſp

* L. Interpellatio continuans partes narrationis.

PH. * *Quid adhuc habent infirmitâtis núptiæ?* aiſiſi

PA. *Nunc aúdies. primùm, dies complúſculos* ſiſiſi

* Parmeno odio aſcripſit, quod pudoris erat.

Bene conueniêbat ſanè inter eas: interim aaſdſp

* *Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam:* ſiſiſp

Neque

aiſdſij *Neque lites vllæ inter eas, poſtulátio*

ſbſdſp *Nunquam.* PH. *quid ígitur?* PA. *ſi quando ad eam accéſſerat,*

ſidſſi *Confabulátum, fúgere è conſpéctu ílico:*

iibſi **Vidêre nolle. dénique vbi non quit pati,* * V. Auerſantis eſt [illegible].

{aſſſb, aſſſi} *Simulat ſe à matre accérſi ad rem diuinam: ábijt.*

{ſtſſp, ai} *[Vbi illic dies eſt] complúreis, accérſi iubet:* *Vide nū malis [dies] mo[no]ſyllabum facere qu[am in eo eli]ſionē [fieri]. ſi bacchios refugis. aſſſp.* M *[Vbi ibi eſt dies], aiſiſp.*

ſiſdap *Dixêre cauſſam tunc néſcio quam. iterum iubet:*

ſiſſp *Nemo remiſit. poſtquam [accérſunt] ſæpius,*

R. *Al [accerſiunt], alij [accerſiuit], ſed corrupte.*

ſbiiſi *[ſe Aegram eſſe ſimulant] mulierem: noſtra ílico* *M.[Aegram ſimulant]. A tū in [noſtra] non fit eliſio. ſaaſij.*

ſbſſdi *It viſere ad eam: admîſit nemo. hoc vbi ſenex*

ſbiſſp *Reſcîuit, heri ea cauſſa rure [huc áduenit:]* *Al. [aduenit huc:] ſbſſii.*

idſiij *Patrem contínuo cónuenit Philúmena.*

iiſſai **Quid égerint inter ſe, nondum étiam ſcio:* * Reliquum argumēti actoribus reſeruat, per quod ſuſpenium & attentū reddit ſpectatoré.

aſſiſp *Niſi ſane curæ eſt, quorſum euentúrum hoc ſiet.*

iſſſp *Habes omnem rem: pergam quò cœpi hoc iter.*

didiſp PH. *Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hóſpite,*

ſſiſp *Me eſſe illum conuentúram.* PA. *dij vortant bene*

aidiip *Quod agas.* PH. *vale.* PA. *& tu bene vale [Philótion.]* *Al. [Philotis.] quod verſui repugnat.* M *[Philotiū.]*

ACT. II. SCEN. I.

ARG. V Altercatio eſt viri cum vxore ex errore nata. Nam odio & iniuriis Philumenam excluſam Laches ſuſpicatur. & hîc de ſtatu totius Comœdiæ agitur. In viro quidem eſt [illegible]: in vxore autem [illegible]. P Primùm Laches omnes ſocrus odii in nurus inſimulat, mulieres aduerſantes viris commemorat. Deinde diuerſis coniecturis Soſtratā vxorem, Philumenæ ſocrum coarguit, quòd nurum ſuam vtpote eandem Philumenam Pamphili vxorem duriſſimis ſuis moribus & intolerabilibus è domo expulerit, coëgeritque ad matrē remigrare. Socrus verò è contrario contendit, nihil ſe in perniciem nurus attentaſſe. V *Theſes.* 1 Vniuerſis mulieribus idem eſt ingenium, eadémque malitia. Et eò reſpexit Menander, [illegible]. Idem cecinit & Sophocles. [illegible]. Hæ & aliæ id genus ſententiæ ſuo loco, vt Rhetores docent, ſunt aptiſſimæ. 2 Magna eſt patrisfamilias & ruri, & domi ratio, & cura. 3 Socrus ferè nurus ſuas odiſſe ſolent. 4 Vxoris eſt, familiam bene curare [illegible], ſicut mariti victum ruri comparare. Huius loci eſt nota hieroglyphica, vt maritus intra ædes ſpectat, & vxor foras ad maritum. Eſt autem in ſtatu coniecturali: an Philumena propter ſocrum Soſtratam abierat. Laches verò conſtanter affirmat, & ſatis turbulentus confirmat.

M Socrus

ᴹ Socrus aduerſus nurus non inſolentem, ſed perpetuam & quaſi debitam ſuperbiam, iram, inuidiam, odiúmque exponit hæc ſcena. Nam ſocrus filiorum ſuorum vxores ob hoc ferè odio proſequuntur, quòd plerunque digniores & meliores aut ditiores ſuos liberos exiſtimant, quàm qui debeant vxoribus etiam digniſſimis & optimis iungi. Hoc enim totum odium ex ſola philautia deſcendit, vitio vt omnium peſtilentiſſimo, ſic etiam frequentiſſimo. Deſcribitur prætereà boni patrisfamiliâs officium, qui ita vitam ſuam inſtituere debet, vt quamuis familia illum quàm longiſſimè ſubinde abeſſe putet, interim tamen ille omnium illorum facta dictáque explorata teneat. Eſt autem ſocrus mariti mater. Nurus verò vxor filii. *Verſ. gen. Vndeuiginti primi ſunt iambici acatalectici, ſique tetrametri, exceptis tribus, videlicet octauo nono, & vndeuiceſimo. Qui ſequuntur ad finem vſque ſcenæ ſunt trochaici tetr. catal. ex his tamen ſunt vndecim, qui & iambici tetr. acat. cenſeri poſſunt, nempe viceſimus cum tribus ſequentibus. vndetriceſimus, triceſimusſecundus, triceſimusquintus, triceſimusſeptimus, quadrageſimusprimus cum ſequenti, atque vltimus.*

LACHES *ſenex.* SOSTRATA *mulier.*

*D. ἐμφατικῶς ab exclamatione cœpta ſcena eſt. ſenex enim eſt difficilis & iratus.
Exclamatio ſenilis in mulierum moroſitatem: éſtque id exordiũ orationis.

*PRO' *dĕûm atque hóminum fidem, quod hoc genus[eſt, quæ hæc cõiurátio.]* *Mu. [eſt? quæ hæc coniuratio?]* { ᴹ aliaſſi ſ

Vt omnes mulíeres éadem æquè ſtúdeãt, nolíntque idiadſſp *[ómnia:]* *Mu. [omnia?]*

Mu. [reperias.]
G. Hi duo verſus pulchrè habebunt ſi ad finem prioru apponatur, [viris], aidſſhi: alter incipiat ab [Eſſe], & in calce legatur [eſt pertinacia.] ſſabſip. *ᴬtum Muretus in priore legit [vno animo omnes],* biaſſſii.

Neque declinâtam quicquam ab aliârum ingénio aſſbſadi *vllam [repérias!]*

I'taque ádeò vno omnes ánimo ſocrus odêrunt nurus: biidſſi

Viris eſſe aduórſas æquè ſtúdium eſt, ſimilis pertinácia eſt. eſſddſil

In eôdem omnes mihi vidêntur ludo doctæ ad malitiam: aſiiſſdp

Et ei ludo, ſi vllus' eſt, magíſtram hanc eſſe ſatis certò ſcio. { aſxiſaſi aſſ *Muretus transfert [&] in præcedentem verſum: ſed hic non ſanatur. nam aut [ei] monoſyllabum,* ſſiiſaſi: *vel s elidendum in [vllus],* iſſiſaſi.

*Exclamatio admi ſericordiam commouendam.
*D. ἐιρωνεία per iuſiurandum. Deieratio ad purgationẽ.
*L. Abominatio.

S.* *Me míſeram, quæ nunc quámobrem accûſer,* dſdſſp *néſcio.* L. *hem,*

Tu neſcis! S. **non, ita me dij bene ament, mi Laches:* ſſadſi

Itáque vnà inter nos ágere ætâtem líceat. L. * *dij* aſdſdſwi *mala prohibeant.*

S. *Méque abs te [immérito eſſe accuſâtam póſtmodũ reſcíſces.]* ſdſſaſſi L. *ſcio:* *Bacchius ſexto loco neceſſarius: vel legendum [immeritò accuſatam reſciſces poſtmodum],* ſdſſſſi. *Mu [poſtmodo],* ſdſſſaſi.

Te immér

dſſſſſi *Te immérito! an quicquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt!*

ſdi.l ſi **Quæ me, & te, & familiam dedécoras: filio luctũ [paras.]* *Mu.[paru?]*

ſdſſſp *Tum autem, ex amicis inimici vt ſint nobis affines, facis:*

ſſſ-ſiſi ſſiſ *Qui illum decrêrunt dignum, sũos cui líberos committerent.*

ſliſſiij *Tu ſóla exórere, quæ pertúrbas hæc tua impudéntia.*

bſaſſaai *S.*Egóne! L. tu, *inquam, múlier, quæ me omnino lápidem, haud hóminem putas.*

dſidiſij **An quia ruri eſſe crebrò ſóleo, neſcire arbitrámini*

ſiſſp *Quo quiſque pacto hîc vitam veſtrôrum éxigat!*

ſbſſaai ſaſſddt- *Multo mélius hîc quæ fiunt, quàm [illic] vbi ſum aſſiduè, ſcio:*

aidbſbſp aſbaiatu *[Ideò quia vt] vos mihi domi éritis, próinde ego ero famâ foris.*

ſaſſaup ſaſſattu **Iam prîdem équidem audíui cœpiſſe ódium tŭi Philúmenam:*

aaſſiſp aaſſiatu *Mínimé que ádeò mirum: & ni id fecíſſet, magis mirum fóret.*

ſtbaſſiv *Sed non crédidi ádeò, vt étiam totam hanc odiſſet domum:*

ſſtſaſt— *Quod ſi ſciſſem, illa hîc manêret pótius, tu hinc iſſes foras.*

xdtſaſtv ddtiaſ **At vidĕ quàm immérito ægritûdo hæc óritur [mĭhi] abs te Sóſtrata:*

ddſſſat- ddiiiſt- *Rus habitâtum ábij, concédens vobis, & rĕi ſérviens,*

ſſſiſt— **Sũptus veſtros, ótiúmque vt noſtra res poſſet pati,*

aſſtſſtv t *Méo labori haud parcens præter æquum, atque ætâtem meam:*

ſſtſiſt— *Non te pro his curâſſe rebus, ne quid ægrè eſſet mihi!*

*D. Exageratio & amplificatio, L à perſonis priùs quã crimen proferat.

*V. Inficiatur interrogando.

*L. Reſumptio ad vehementiam.

Mulier, emphaſin habet.

*L. Occupatio, quæ tollit ſuſpicionis opinionem, vt ré certam confirmet.

Mu. [illic], pro illic, ſbiſddt—.

G *[Ideoque vt]* aſibſbſp: *vel ſic*, aſbatatv. Mu *[Ideò quia vti]*, aadbſbſi. G. *Guneatus tollit [fama]: tum in domi nihil eli [illegible] & proinde]* *triſyllabũ*, aidbiibp.

* Propoſitio querelæ.

Comminatio eiectionis.

*L. Amplificatio à ſuis meritis.

Mu. [mi].

*Exaggerat rei indignitaté à ſuis in familiam meritis.

G. *Hic iambicus cenſeri poſſit*, iiiiiſſp.

ſ

*V. Defendit ſe inficiatione.[1] Et fit cõtrouerſia coniecturalis.
D. Opera ſcientes, culpa neſcientes lædimus.

S.* Non mea ópera, neque pol culpa ſeuênit. / L. immo máximé. taaſ.ſt—
R. Al. [venit], per enallagen figura pro Euênit.

Sola hîc fŭiſti: in te omnis* hæret culpa ſola Sóſtrata. { ſſtiſttu ſſ
G. Poteſt & hic eſſe iambicus, ſiſiſiip.

*L. Probatio ex vi remotionis.

Quæ hîc erant, curáres: cùm ego vos ſolui curis cæteris: tſſaſſt—

*L. Inuidia facti à perſonis.

*Cum puélla anum ſuſcepíſſe inimicítias nõ pudet! tſſaatu

*L. Occupatio, quę & ipſa vim habet ex remotiõe, [D] qua defenſionẽ præuenit.

*Illius dices culpa factum. S. haud équidem dico mi Laches. { xſſiatt. d
Et hic quoque iambicus, ſſſſdſii.

[dii] diſſyllabum.

L. Gaúdeo (ita me dii ament) gnati cauſſa: nam de te quidem taaſſſ.

D. Peccando detrimẽti, &c hoc eſt, non poteſ fieri peior.

Satiſ ſcio, peccândo, detriménti nĭhil fieri poteſt. { aſtſſdt. b
G. Et hic rurſus iambicus, iaſſſiai.

*L. Obiectio ad defenſionẽ, ſed permodeſta.

S.* Quî ſcis an ea cauſſa, mi vir, me odíſſe aſſimulauerit, ſaſſſdu

*L. Refutatio à ſigno.

Vt cum matre vnà plus eſſet? L. quid ais! *non ſignificat eſt, ſſſaſt—

Quòd heri nemo vóluit viſêntem te ad eam intromittere! ataſdſtu

*L. Abſolutio, locus coniecturalis, & proprius defenſoris.

S.* [Enim] laſſam óppidò tum aiêbant: eò ad eam nõ admíſſa ſum. ſdſtaſtu
Al. [Eam]: quod ſi monoſyllabũ cenſeatur, aut ſi prima huius verſus à ſuperiori pendere dicatur, erit trochaicus abſque Bacchio, ſdtaſtu: alioquin iambicus cenſeatur, iſaſbſſp.

* Socrus moroſa accuſatur. [L] Redit ad inſtitutũ, dimiſſa altercatione: & confirmatà perſona.

L.* Tŭos eſſe illi mores morbũ magis, quàm vllam áliarẽ árbitror: { ſſſsſau ſſiia
G. Poteſt & hic eſſe iambicus, iſſixdſp. & eliſô s in [magis], iſſſddſp.

Et meritò ádeó. nam veſtrârum nulla eſt, quin gnatum velit daſſſtu

Dúcere vxôrem: & quæ vobis plácita condítio eſt, datur. tſſsbdtu

G. Rurſus & hic iãbicus, iſſſſiti: & [eaſdem] diſſyllabo facto, iſſſſſi.

Vbi duxêre impúlſu veſtro, veſtro impúlſu ĕâſdem éxigunt. { aſſſxt. aſſſſs

ACT. II. SCEN. II.

ARG. [P] Laches Pamphili pater, Phidippum Philumenæ parentem conuenit ſuper reditu ſuæ nurus, quam certè Phidippus negat apud ſocerum abſente Pamphilo perdurare poſſe.[L] quæ res pertinet ad augendum periculum Soſtratæ ex ſuſpicione Lachetis. [D] Initio mo-

ralis

ralis allocutio Phidippi eſt ad filiam, miriſſimi patris colorem oſtendens. [V] *Theſis.* 1 Nimia lenitas & facilitas patrum in ſuos non parum obeſt. 2 Patris eſt poteſtas, vt ſuos pro arbitratu cogat. 3 Non celando ſed proferendo peccato diſſidium tollitur 4 Maritus vxorem tanquam partem ſui magnifacit. 5 Lenitas patris liberos apud ſe retinet. Exemplum paternæ indulgétiæ in Phidippo proponitur. Tota ſcena eſt expoſtulatoria, ſed modeſtior. Nam Laches accuſat Phidippum, quòd filiam domi retinuerit, & apud generum non reliquerit. [M]Licere parentibus ſubinde falſa comminiſci, & denuntiare mendacia, quo liberorum ſuorum famæ integritatem, pudicitiam & honeſtatem tueantur, docet hæc ſcena: idque exemplo Phidippi. Nam cùm eſſet grauida ignorante Pamphilo Philumena, & ob eã cauſam, ſi ad ſocrum rediiſſet, in vitio inueniretur, finxit pater animum filiæ alienatum à Pamphili familia propter eius abſentiam. Plato libro ſexto de Legibus. Multa conceſſa ſunt à legiſlatore parentibus, vt illorum probitatem augeant, quæ tamen ſi modum exceſſerint, caſtiganda ſunt, ne inde poſteà malis exemplis peſſundetur legum integritas.

Verſ. gen. Iambici tetr. catalectici ſiue ſcazontes.

PHIDIPPVS *ſenex.* LACHES. SOSTRATA.

ſijbſſſv *ETSI *ſcio Philúmena meum ius eſſe, vt te cogam*

ijba=ſdv *Quæ ego ímperem fácere: ego tamen pátrio ánimo victus fáciam*

dſdiijſv *Vt tibi concêdam: neque tuæ libídini aduersâbor.*

{ ſſiaſ‹p / ſluaſd } L. *Atque eccum Phidíppum óptumè vídeo: [ex hoc iam ſcibo quid' ſiet.]* D. *Al.* [*hinc iam ſcibo quid fiet.*] [A] *tum fiet acatalecticus*, ſſiaſip. [G][*Atque eccum ipſum optumè video: ex hoc quid fiet, iam ſcibo.*] ſſiaſiſv,

{ ſdCaſſiv / ſdſaſ } *Phidíppe, etſi ego mĕis [ómnibus' ſcio me] eſſe apprimè obſequêntem:* G. [*me omnibus ſcio*]. ſ‹Caſſiv: & [*meu*] *monoſyllabo facto, eliſóque s in* [*omnibus*], ſdſbſſiv. [M][*Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me appr.*] ſdidaſiv. [B]*Pro* [*apprimè*] *Pierius* [*adprima*]. *Eſt verò Græca figura non inelegans.*

{ ſabaſſb- / ſabſ } *Sed non ádeò, vt facilitas mĕa illôrum corrúmpat ánimos.*

ſiaaſſiv *Quòd ſi tu idem fácere, magis in rem & noſtram & voſtram id eſſet.*

diſiſij- *Nunc vídeo in illârum poteſtâte eſſe te.* P. *eia veró.*

aiſidſſ- L. *A'dij te heri de filia: vt veni, ítidem incértum amíſti.*

diſaſſi- **Haud ita decet, ſi perpétuam vis eſſe affinitâtem hanc,*

ſiſiſſv *Celâre te iras: *ſi quid eſt peccâtum à nobis, profer:*

*D. Apparet & hîc multa priùs patri ſuo Philumenam locutam fuiſſe. ergo hæc reſponſio eſt, non principiũ.

*Eadem ſententia quæ ſuperioris ſcenæ, ſed eſt ſparſa in perſonas.

*L. Admonitio, quam auget comparatione: & eſt vice exordii expoſtulationis.

*L. Blanda correptio ad defenſionẽ. D. *Amiſti*, Syncope pro amiſiſti.

*L. Dilemmate colligit propoſitionẽs & iniuriá fieri oſtendit.

*Amicorum officium.

*D. Refellit, qui negat: purgat, qui fatetur, & ſic defendit. Ergo Refellimus per coniecturã: Purgamus per cæteros ſtatus.

*Aut ea * refellêndo, aut purgândo, vobis corrigêmus,* diſſiſiu
Te iúdice ipſo. ſin ea eſt cauſſa retinéndi apud vos, ſſidi–
Quia ægra eſt: te mihi iniúriam fácere árbitror { iſ iaiſu / iſſ
Phidíppe,
Si métuis, ſatis vt mêæ domi curêtur diligênter. { dd-iſſu / ddſ

[dii disſyllabum.

*L. Propoſitio confirmationis.

*L. Probatio à ſtudio erga filium, & metu incommodi.

** At (ita me dii ament) haud tibi hoc concêdo, etſi* bdiiſſd u
illi pater es,
*Vt tu illam ſaluam magis velis, quàm ego: * id ádeò* { ſſ-i-ſſ / ſſd
gnati cauſſa,
Quem ego intelléxi illam haud minùs, quàm ſe iſſiſſiu
ipſum [magnifácere.]

R. [magnificire] pro Plurimi facere & chari habere, iſſiſſau

Subtiliter oneratur culpa nurus recedentis.

Neque ádeò me clam eſt, quàm eſſe eum gráuiter bſſiaſſu
latûrum credam,
Hoc ſi reſcierit: eò domum ſtúdeo hæc priùs, quàm { ſſaiaſdo / ſſaiaa
ille huc rédeat.

*L. Purgatio. D principium ſimiliter à perſonis eſt factũ.

P. * *Laches & diligéntiam veſtram, & benignitâtem* iſiſiju
Noui: & quæ dicis ómnia, eſſe vt dicis, ánimum indûco. ſſiſbſu
Et te hoc mihi cúpio crédere; illam ad vos redire { ſwiiſibu / ſd
ſtúdeo,
Si fácere poſſim vllo modo. L. *quæ res te fácere id* diſiſdu
próhibet?

*D. Geſticulatio, quædam ſecretiora quærentis.

*L. Excuſatur Pamphilus.

** Eho nunquídnam accûſat virum?* P. * *minimé:* aſſiaſſ–
nam poſtquàm atténdi
Magis, & vi cœpi cógere vt redîret, ſanctè adiûrat, aſiijſſu
Nõ poſſe apud vos Pámphilo ſe abſênte perdurâre. ſſiſiſu

*L. Purgatio à natura.

Mu. [leni ego ſum animo]. ^ ſed verſus non conſtet.

* Paterna lenitas.

D Qualitas venialis

*D. Concluſio.

*Eclipſis: ſubaudi. D Quòd Philumena non redeat.

** Aliud fortáſſe áliis vitii eſt: * [ego ſum ánimo lenis natus:* aſaawſſu
** Non poſſum aduorſári meis.* L. *hem Sóſtrata.* S. ſſiſdu
heu me míſeram.
L. * *Certúmne eſt iſtuc?* P. *nunc quidem vt vidêtur:* ſſijſſ–
ſed [num quid] vis? Al. [nunquid].

Nam

ſſijbſ— *Nam eſt quod me transîre ád forum iam opórtet.* *R. Al. omittitur [ad] ſed perperá. ^tum ex [Nam] non ſieret eli- ſio, illaibs-.*
L. eo tecum vná.

ACT. II. SCEN. III.

ARG. ᴰ In hac ſcena eſt allocutio, qua inducitur ſecum loquens anus, ᴾ conquerendo de ſuſpicione, quam contraxerunt in omnes mulieres viri. ᴰ per quam orationem, mores eius, & animus mitis intelligi poſſit. ᵛ *Theſis.* 1 Moderatioris ingenii anus eſt non debacchans in virum, *vvie ein alter teufel.* 2 Nonnullæ mulieres ſceniciosæ ac prauæ ſunt in cauſa cur omnes ad vnam hic iudicentur. 3 Peruerſitas mulierum non eſt facilis expurgatu. In Soſtrata eſt exemplum anus compoſitis & commodis moribus, quæ apud ſe conqueritur ſe præter meritum accuſari a marito, ac ſuam innocentiam exponens, ſe defendit & purgat. ᴹ Quòd subinde malorum quorundam improbitas omnibus imputetur, docetur hac ſcena. Quod ipſum de mulieribus verificatur maximè: nam illarum ſexus, quod plerâque malas habet, totus infamatur. Ariſtoteles libro ſeptimo Politicorum: Sed mulieres, vt vulgò dicitur, omnes malæ ſunt. Quod ſi eſſet, nô poſſemus ſanè feliciter ætatem degere: ſed quia pleræque ex illis, grauiſſimis quibuſdam animi morbis laborant, vt inuidia, ira, garrulitate, omnes tamen ad hanc trateram ponderantur. *Verſ. gen. Trochaici tetr. catal.*

SOSTRATA.

{ſbdſſr- {ſbdſ * EDEPOL *na [nos mulieres ſumus] iniquè æquè omnes] inuiſæ viris* *L. Defenſio totius generis côtra accuſationem Lachetis.*

E. [Edepol] abundat in verſu: ᴸ vel eſt monometer, nempe trochæus cum ſyllaba, vel creticus: vt in Eunucho actus II. ſcena III. [Occidit] ᴸ [nos ſumus mulieres inique æquè omnes]. ᴬ Quidam legunt, [nos ſumus iniquè æquè omnino omnes]. ſbſſſſr-. Aly ſic, [nos ſumus iniqua æqua omnes] tum [edepol] cuius prima eſt anceps, in metro locum habet, aſbſſſſt-. al. [nos ſumus mulieres æquè omnes], aſbſſſt-, eliditur s in [ſumus]. Mu [nos æque ſumus omnes], ſſſdſſt-.

ſſaſat— *Propter paucas: quæ, omnes fáciunt dignæ vt videâmur malo.*

bſſſſſu *Nam (ita me ament dij) [quod] me accûſat nunc vir ſum extra nóxiam.* *Al. [quod] ᴰ. Quod, enim eſt al. (ita dy me amêt), quoa: vel, propter quod.* *Al. (ita me dÿ amêt), aiſſſſtu.*

ſaſtaſt— *Sed non fácilè eſt expurgátu: ita ánimum induxêrunt ſocrus*

{ſtſſſtu {ſtlſd *Omneis eſſe iníquas.* haud pol me quidem*: nam nunquam ſecus* *Sententia defenſoria contra accuſationem generis totius.*

{aſſſſaa- {aſſſſdt- *Hábui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec quî hoc mihi euéniat, ſcio:* *D. Qui, vnde.* *Go. Niſi, pro Sed.*

{atſaſdtu {atſt *Niſi pol filium (multis modis) iam expêcto vt rédeat domum.* *Forte legendû [multimodis], atſaſdtu.*

ARG. [V] Pamphilus reuerſus ex Imbro, vbi reſciuit vxorem ſocru relicta ad matrem abiiſſe, deplorat ſuam in amore infelicitaté. [D] & bene non ſe amatoribus modo, ſed infelicibus amatoribus comparauit. & principium eſt à ſumma totius mali. [V] Eſtque ſcena σχετλιασμός. Sed ſeruus ipſum conſolatur, [P] oſtendens vel leuiſſima interdum cauſa inter mulieres, quas pueris comparat, inimicitias exoriri, [V] vbi eſt παραμυθητικά. Atque hic eſt in protaſi periculum. *Theſes.* 1 Nulla calamitas ſola. 2 Mala ignota rectiùs tolerantur. 3 Contrà, cognita citius expediuntur. 4 Etiam iniquiores parentes ferendi ſunt. 5 Maritus magis obnoxius ſit vxori moderatæ. 6 Euentus irarum non eſt ex æquo magnus. 7 Iracundi vel inimiciſſimi non ſemper irati ſunt. 8 Mulieres propter animum infirmum citiùs iraſcuntur. 9 In medio impetu amatores conſolationem non admittunt. [M] Iracundas & pronas eſſe in perturbationes omnes animi mulieres, & leuiſſimis ſubinde de cauſis magnas moleſtias & turbulentias concitare, docet hæc ſcena. Et certè ſic eſt: nam quò fuerint animi remiſſiores & ad puſillanimitatem propenſiores, hòc magis in iram & inuidiam decliuant. Quare Plato dicebat mulieres eſſe iracundiores viris: ægros & laborátes integris & corpore ſanis: pueros ætate vigentibus: ſenes adoleſcentibus. Nam quò maior fuerit imbecillitas animi, hòc grandiorem prouocat iracundiam. Et muliebris ſexus, quia ſibi non ſatis conſtat, multis de cauſis in vitio eſt. in eo enim miræ animi ægritudines, quæ naſcuntur ex zelotypia, ſuperſtitionibus & inani gloria. Cicero ad Quintu fratré, Iracundia vitiũ in hac priuata quotidianáque vita, leuis eſſe animi atque infirmi videtur. Et bene iracũdas dicit Comicus mulieres, quod certè veriſſimum oſtenditur in cognatis & affinibus. Socrates enim dicebat, in rapidiſſimum & vorticoſum incidere flumé, minus eſſe periculoſum, quàm alicuius cognati, aut affinis commoti, & ira furoréque perciti, incurrere vindictã, & inuidiã.

Verſ. gen. Trochaici tetr. cat. ſex, nempe ſecundus, tertius, & quintus cum tribus ſequentibus. Reliqui omnes iambici: atque ex his nouem trimetri acat. qui in ſcena ſunt vltimi: tres & triginta tetr. acat. al. nempe duodecimus cum duobus & triginta ſequentibus: ſeptem rurſus tetrametri cat. al. videlicet primus, quartus, nonus cum duobus ſequentibus & quadrageſimusſextus cum ſequenti.

PAMPHILVS *adoleſcens.* PARMENO. MYRRHINA *mulier.*

Viam ſternit ad epitaſin. Pamphili enim iam tandem innoteſcit incommodum, ad quem maximè pertinebat.

NEMINI *ego plura acérba eſſe credo ex amô re hómini vnquam oblàta,* dijuuaiu

G. ſi cretici non admittuntur, [eſſe] & [ex] ſunt extra metrum. diiiiaiv. [Mu] *[eſſe ex amore homini vnquam oblata credo,]* diiſiaſſv.

* D. Lachrymans hoc dicit. [1] Exclamando autem variè amplificat dolorem à reditu.

*Quam mihi: *heu me infelicem, hánccine ego vitam parſi pérdere!* {aſſbſſtv ſ

Háccine cauſſa ego eram tantópere cúpidus redeún di domum! ddſbaatv

Magna loci deteſtatio.

* D. A malorũ ſuorum cóparatione.

*Cui quantò fúerat præſtabilius, * v'biuis génium ſágere ætâtem,* {ſdſt-ſbſv ſd, ſadſv

Hic verſus ſine eliſione τῦ s, & ſynæreſi in [gentium] fuerit hypercatalecticus. [C] *[fuerat] ſuperfluit in verſu,* ſldbſbſv. [Mu] *[ætatem agere.]* [A] *ſed verſus non ſeruatur.*

Quam huc redire! atque hæc ita eſſe miſerum me ſſtraſtv *reſciſcere!*

* L. Aetiologia.

[D] Ratio ſuperioris ſenſus. & deeſt Apud, aut Penes, aut quid tale.

**Nam nos omnes, quibus eſt alicunde áliquis obiêctus labos,* ſſaaaſt–

Omne

{dſaſcſt- dſaſſ Omne quod eſt interéà tempus prius quàm id reſcî tum eſt, lucro eſt. *L. ConſolatioPar menonis.

ſaſaſſb— PAR.* At ſic, citiùs quî te expédias his ærúmnis, [repérias.] Mu.[reperies.] G. Incertum, trochaicúsne ſit vt præcedẽtes, an iambicus vt ſequentes.

ſiſſſi— Si non rediſſes, hæ iræ factæ eſſent multò ampliores:

{ſſxſbbi- ſſſ Sed nunc aduentum tuum ambas Pámphile ſcio reuerituras. *L. Incrementum.

ſſaſid— *Rem cognóſces: iram expédies: [rurſum] in grátiam reſtitues. E.[rurſum] abi.. at. Mu[reſtitues rurſum in gratiam.] ſſiaſſp ſit acatalecticus.

bſſddiſp *Léuia [ſunt hæc, quæ] tu pergráuia eſſe in ánimum induxti tuum. R.[ſunt, quæ], erit ſit trochaic. bſſabſtv.

ſſiſſiſp PAM.* Quid conſolâre me! an quiſquam vſquam géntium eſt æquè miſer! *D. Conſolatio à quantitate. *D. Amatores cõſolatio angit non lenit.

{cſſibaſp ſ * Prius quam hanc vxôrem duxi, habêbam álibi ánimum amóri déditum. *L. Narratio, qua à tempore præterito amplificat.

idſdiſap Iam in hac re vt táceam, cuius fácilè ſcitu quàm fúerim miſer.

{iſſixxſp illiſſ Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mihi obtrudit pater.

ſſſxaiap *Vix me illinc abſtráxi, atque impeditum in ea expediui ánimum meum, *L. A præſenti. G. Creticus hic certè neceſſarius.

ſddſiſp Víxque huc contúleram, hẽ noua res orta eſt, *porrò ab hac quæ me ábſtrahat: *D. Porro, deinde. & vim habet Dein de modò implicationem continuarum miſeriarũ referentis.

{ſſſſſp ſſ *Tum matrem ex eare, me aut vxôrem in culpa inuenturum árbitror: *L. à futuro & perſonis.

{xſiſdſſp did [Quod] cùm ita eſſe inuénero, quid reſtat, niſi porrò vt fiam miſer! Al.[reſtat porrò, niſi]. xſaſſiſp. R[reſtat, porrò niſi] pro niſi porrò, vt ſit hyperbaton, legitimo dictionum ordine mutato. Al.[Qua].

ſſiſ bip *Nam matris ferre iniúrias me Pármeno pietas iubet: *A iuſto & decenti. Lcauta à pietate in matrem & merl tis vxoris.

{ſſiixdſp ſſiſ *Tum vxóri obnóxius ſum: ita olim ſuo me ingénio pértulit: *Ab honeſto & cõgruo.

{xſiſiſi ſ Tot meas iniúrias, quæ nunquam [vllo] patefécit loco. Mu.[in vllo] ^ xſiſi dſi: vel ſiſiſidſiIn[patefecit] ſecunda eſt anceps.

*Suſpicio ingentis mali. D & a re & à tempore.

*Sed magnum néſcio quid necéſſe eſt eueníſſe Pármeno, ſaiſſii

Vnde ira inter eas intercêſſit, quæ tam permânſit diu. ſdiſſſi

* D. Serui reſponſio ad vltimam tãtum partem.

P A R. *Haud quidem herclè [parum] eſt: ſi vis verò vera rationem éxequi, ddiſſdſi G. Al. [paruum] xiſſdſi: ^ Poteſt & [haud] a ſuperiore verſu excidere. ſiſſ.dſi. G O [Hoc hercle quidem parum eſt.] ^ tum i. rationem] non fiet eliſio, ſaiſſ.aii. Mu [Haud quiddam hercle parum eſt.] ſdiſſ.dii.

Go. [maxima,] & [iniuria]. Mu. [Nam maxumas,]

Non [máxumas] quæ máxumæ ſunt intérdum iræ, [iniúriæ] ſiſiſſii

Fáciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus álius ne irâtus quidem eſt, aſdſ bſſi

Cùm de eâdem cauſſa eſt iracúndus factus inimicíſſimus. { *ſſſbip ſi

*D. Argumentum à ſimili. Declarat exemplo.

*Púeri inter ſeſe quàm pro léuibus noxis iras gerunt! { aſſdſſi- biſ.aſſi

*D. αἰτιολογικὴ ἀπόκρισις.

Quápropter? *quia enim qui eos gubérnat ánimus, infirmum gerunt. { ſdxibiſi ſdi

G. Creticus hic neceſſarius, ^ aut è verſu excudatur [illa], & abſſaiſi.

Itidem illæ mulieres ſunt ferme, vt púeri, leui ſenténtia: adiſdxſi

*V. Dubio cauſam eleuat, quaſi vix vlla eſſet memoratu digna. Et eſt concluſio ſtatius argumentationis.

Al. ſſiſſii.i.

*Fortáſſe vnum áliquod verbum inter eas [iram] hanc] conciuerit. ſdſdiſp G. [iras has] ſdidiſſp: Mu [hanc inter eas iram] ſdiſſaiſp. ^ Pro [conciuerit] commouerit, alias conſciuerit, i. decreuerit fecerit. legitur & [conciuiſſe.] nam veteres infinitiuo modo adiungebant Fortaſſe. & Rem conciuiſſe, est rem nouam feciſſe. ^ verum hæc lectio verſui non conuenit.

* L. Sternitur via ad epitaſin: eſt enim occaſio qua innoteſcet partus Philumenæ.

P A M. *[eAbo] Pármeno intrò, ac me veniſſe núntia. P A R. nem, [quid hoc eſt?] P A M. tace: { ciſſiiſi aiſſiiii Mu. [quid hoc?] ſciſſiii, vel aiſſiii.

R. [rurſum].

Trepidáriſéntio, curſári, ſurſum, prorſum: ágedum ad fores aſiſſai

Accéde propiús. P A R. hem, ſenſiſtin'? P A M. noli fabulárier: ſbiſſip

*D Mirè expreſſus eſt mos auſcultantium.

Prò Iúppiter [clamôrem aúdio.] P A R. *tute lóquerís: me vetas? ſiſiadſi G. [audio clamorem] ſaiſſdii.

M. *Ta

ſbiſſſi M.*Tace óbſecro mea gnata. PAM. matris vox viſa eſt Philúmena:

ſſdaaſſ ſfſaſp *Nullus' ſum.* PAR. *ſquidſdum?* PAM. *quia périj.*
PAR. *quámobrem?* PAM. * *néſcio quod magnum malum* *Muretus tollit.* q*ua*]. ſſdd ſaſp.

iſiſſſp *Profécto Pármeno me ſcelas.*] PAR. *vxórem Philúmenam* *Al.* [*celant.*]

aiaſſſi [*Paniáre néſcio quid*] *dixêrunt:id ſi fórtè eſt,néſcio.*

dſiſddſp PAM. *Intérij:cur mihi id non dixti?* PAR. *quia nō póteram vna ómnia.*

ſſaſbſii PAM. *Quid morbi eſt?* PAR. *néſcio.* PAM. *quid! nemóne médicum addûxit!* PAR. *néſcio.*

ſſiſſiſp PAM. *Ceſſo hinc ire intro, vt hoc quam primùm quicquid eſt,certum ſciam!*

ſijbiſſs *[Quo nam modo] Philumena mea nunc te offéndam affêctam!*

ſiſaid- *Nam ſi periculum vllum in te[eſt,] periſſe me vnà haud dúbium eſt.*

ſſiſſi PAR.* *Non vſus facto eſt mihi nunc hunc intrò ſequi.*

ſſiſſi *Nam inuiſos omnes nos eſſe illis ſéntio.*

ſbiſp **Heri nemo vóluit Sóſtratam intrò admittere.*

G.[*Heri*] *prima poteſt à ſuperiore verſu pendere.* ſoſiſp: *vel lege*[*Here.*] *pro Heri*, aoſiſp.

ſiiſp *Si fórtè morbus ámplior factus ſiet,*

ſſaſi *Quod ſanè nolim,máximè heri cauſſa mei:*

ſiſi *Seruom ílico introiſſe dicent Sóſtratæ:*

aiijſi *A'liquid tuliſſe comminiſcêntur mali,*

aſſip *Capiti,atque[ætátiſillórū,morbus qui auctus' [ſit]*

iſſiſp iiſſ *Hera in ſcrimen] véniet, ego vero in magnum malum.* *Al.*[*litem*].

*D. Hic nō ſolùm Lucina nominatur, verum illum tium quoque ob ſurtiuum conceptum inducitur.
Al.[*qui*].
*L. ſuſpicatur Parmenone ſcire, & ſe induſtria celare.
Paniare. i. ægrotare. *Al* [*Paniare,neſcio quid*]. *Mu* *Paniare neſcio quid.*]
D. *Neſcio.* inepta & ſeruilis eiuſdem verbi repetitio.
* D. Amatoria άπορία.
Al. *Quonam modo*] *alii*, *Quo animo.*
Al. [*in eſt,*] ſi ſiaid- *vel* ... *le gatur* [*periculum*] *pro periculum*].
* V. Expurgat ſe, loquens ſecum, digreſſo hero, cui non ingrediatur in ædes. & eſt propoſitio.
* D. Argumentum odii.
Capiti. id eſt, vitæ.
Al. [*ſaluti,*] aaſſip.
D. *Qui*, vnde.
Al. [*ſiet.*] *quod verſus repugnat niſi* ... *ultima ſede recipiatur.*

ACT. III. SCEN. II.

ARG. [L] Ad continuandam cauſam epitaſeos arcetur ab ingreſſu ad Philumenam Soſtrata. [V] eam enim volentem viſere nurum ſeruus abſterret, & diſſuadet ne eat: [D] vbi quædam deliberatio eſt, continens ſuaſionis diſſuaſionísque partes, quas in ſubditis conſyderabimus.

bimus: [P] nam admodum vicini ſunt. [V] Cæterùm in genere deliberatiuo eſt ἀποτρεπτικῷ. filius quoque redux excipitur à matre, quam prudenter celat vxoris partum, [P] quem repentino ſuo & improuiſo aduentu furtiuum deprehenderat: [V] eſtque χωρτικόν. *Theſes.* 1 Vocandi ſunt dii præſides rebus periclitantibus. 2 Fugiat eum cui quis odio eſt. 3 Læto nuntio curæ ex corde excedunt. 4 Tutius eſt coniuges ſolos ſibi adeſſe, quorum conſilia ſunt cõmunia. 5 Prudentis eſt pericula poſſe diſſimulare. [M] Cordati adoleſcentis, & ſupra modum probi liberaliſſimos, & caſtigatiſſimos mores hæc ſcena exprimit. Quo enim nomine ſatis commendari poſſet, quicum vxorem, cum qua nondum conſueuerat, grauidam, & ideò corruptam inueniſſet, ne dedecus hoc maximum propalaretur, & in fabulam veniret, id, quod viderat circa vxorem, tam prudenter & callidè diſſimulauit, vt non ea cauſa inceſtus eſſe exiſtimatus ſit, ſed potiùs quia morbo implicitam diceret.

Verſ. gen. Iambici tetr. omnes, ſique catalectici ſiue ſcazontes, excepto vndecimo acatalectico.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS.

•D. Inſtat Terétius bonam ſocrum facere, vt bonã meretricem faciat.
•L. Precatio pro ægrota. [D] Deeſt Propter: vt ſit, propter quod.
D. *Hem.* interiectio eſt nouas res audiẽtis.
R. [*tun'*]. idiiaddv: *al.* [*tute*], *ſed perperã.*
L. *Ehem*, de improuiſo reſpicientis. [D] Interiectio eſt eius quæ commota ſit noua re.
•B. Diſſuadet.
•D. Cauſa à ſententia morali.
R. *Al.* [*dt. o:*] *ſed corrupté.*
•D. Hæc validiſſimum ad diſſuadendum fuit.
•D. Alia cauſa ab euentu, [V] ob reditũ & ingreſſum filii.
•L. Interrogatio læ tantis.
•D. Bene imitatur affectum.

NESCIO *quid iam dûdum hîc aúdio tumultuári miſera:* dſſdijdv

* *Malè méi uo, ne Philúmenæ magis' morbus ægrauêſcat.* { baiiſiſv / baijæ

* *Quod te Aeſcúlapi", & te Salus, nequid ſit huius, oro* ſbſiſijv

Nunc ad eam viſam. PAR. *heus Sóſtrata".* S. *hem.* dſſbiſſv

PAR. *íterum iſtinc excludêre.*

S. *Ehem Pármeno, ſtúne ſhic eras! péry, quid fáciam miſera!* idſiadæv

Non viſam vxôrem Pámphili, cùm in próximo hîc ſit ægra! ſſiſijv

PAR. * *Non viſas, nec mittas quidem viſéndi cauſſa quenquam:* ſſiiſſv

* NAM QVI" AMAT, *cui ódio ipſus eſt, bis fácere ſtultè [duco:]* ddijdiſv

* *Labôrem inânem ipſus capit, & illi moléſtiam affert.* ijsbſij–

* *[Tum" autem filius] introíyt vidêre, vt vênit, quid agat.* iſaaiſdv G. [*tum filius tuus*] ſiaaiſdv.

S. * *Quid ais!* * *an venit Pámphilus?* PAR. *venit.* S. *dys hábeo [grátias.]* bſſiſdij G. *Vel lege* [*grates.*] *vt ſit catalecticus vt cæteri*, Biiidi-. *al.* [*gratias habeo.*] biiiſlib. Mu [*gratiam habeo.*] biliſſbv.

Hem iſtoc verbo, ánimus mihi rédyt, & cura ex corde excêſſit. ſddbſſſv

PAR. *Iam*

iſſ ſi;v P A R. *Iam ea te cauſſa máximè huc nunc introîre*
nolo:
ſiſiiij- *Nam ſi remittent quidpiam [Philúmenæ] dolóres,*
ſſſidſi- *Omnem rem narrabit. ſcio, contínuò ſola ſoli,*
ſſiſbi- *Quæ inter vos interuênit: vnde ortum eſt inítium*
[iræ.]
ſdſiſſſv tdliſſ *Atque eccum video ipſum égredi. * quàm [triſtis' eſt!] S. ô mignate,*
aſſ iſiiv P A M. *Mea mater ſalue.* S. *gaúdeo veniſſe ſaluum.*
[ſaluán']
ijaiadſ- *Philúmena eſt?* P A M. ** [meliuſcula] eſt.* S. *v'tinam*
iſtuc ita dij faxint: *Al. [meliuſcule].*
ddſiſſſv *Quid tu ígitur lácrumas? aut quid es tam triſtis?*
P A M. *rectè mater.*
niſiiiſv i S. *Quid fŭit * tumúlti? dic mihi: an dolor répente in-*
uaſit?
aſſiiij- P A M. *Ita factum eſt.* S. *quid morbi eſt?* P A M. *fe-*
bris. S. *quotidiana?* P A M. *ita aiunt.*
ſſſiſaſv *I ſodes intró: cónſequar iam te mea mater.* S. *fiat.*
dſi;jdſ- P A M. **Tu púeris curre Pármeno óbuiam, atque*
[his] ſónera adiúta. *Al. [eis], quod verſus no cogit, niſi ſit moloſſicus.m.*
ſiſijdſ- P A R. *Quid! non ſciunt ipſi viam, domum qua ré-*
deant! P A M. *ceſſas!*

R. *Al. [Philumenâ],* *ſed perperam.*

Ali. [ira hinc.] ſſiitoiv.

Al. [triſtis eſt]

* D. χαρακτηρισμὸς locutori Pamphili.

Al. [ſaluâne]. ſic fuerit acatalecticus. aiiiiiſp.

* Cautè reſpondet, partum celans, & mendaciũ fingés.

* B. Archaiſmus, pro Tumultus.

D. *ita aiunt*, Religiosè mendacium ad rumorem retulit. Aiunt, inquit, ne ipſe falſum dicere videretur.

* L. Data opera ablegat Parmenonẽ futilẽ & curioſum ſeruum.

Qua, ſcilicet via. *[qua]* quomodo: vel ſignificat locũ.

ACT. III. SCEN. III.

A R G. [D] In hac ſcena conqueſtio eſt ad deliberationem deſcendens, an habeat Pamphilus, an excludat vxorem: in qua tota oratio Pamphili ad argumentum ſpectans, amatoria magis, quam maritalis eſt. nam aliter non perueniretur ad vltimam cognitionem omnium rerum: niſi adoleſcens furtiuum conceptum vxoris & partum, aliquanto lenius, quàm coniugalis dolor expetit, tolerauiſſet. [V] Scena eſt λυπητικὴ, cum querela exponit in quanto ſit mœrore ob vxoris partum deprehenſum. Eſt & ἐξηγητικὴ, cùm narrat quomodo eum deprehenderit, & quid ſecum ſoctus ſua egerit. Eſt & συμβουλευτικὴ, deliberat enim ſecum quid agat. Conſtituit celare partũ, quẽ etiã fert leniùs quàm conditio mariti requirebat. An vero iterũ ad ſe recipiat, in dubium vocat, iudicans ab alio ſtupratam honeſtè recipi non poſſe. *Theſes.* 1 Perturbati eſt animi, caput orationis non poſſe inuenire. 2 Vultus eſt animi index atque adeò ſpeculum. 3 Iuxta fortunam animus mutatur. 4 Prudentis & boni eſt obſcœna poſſe celare. 5 Non omnia ſeruis, qui vt plurimùm futiles ſunt, credenda ſunt. [M] Quantùm in rebus humanis fortuna ſibi tyrannidis ſumat, per verba Pamphili hoc loco nobis oſtenditur. Nam cum ea ſit, quæ rerum humanarum arbitrium habeat, pro ſua voluntate,

tate, nunc ex tranquillitate tempeſtates, nunc iterum ex turbulentia ſerenitatem inducere ſolet. Quare ſic Plato in Euthyphrone, Sola eſt fortuna, quæ in rebus humanis dominatur, tanquam tyrannus quiſpiam. Et Cicero in Acad. Fortuna multa efficit improuiſa, nec opinata nobis. *Verſ. gen. Tro baics tetr. cat. exceptis ſex vltimis iābicis ſenarÿs ſiue trimetris acatalecticis. Vndecimus etiam erit iambicus tetr. acat. niſi illius primam ad verſum præcedentem dicamus pertinere.*

PAMPHILVS.

Epitaſis. L. Adubitatiōe incipit. D. Hoc principiū magna [illegible] oneratur, vt oſtendātur ærumnæ & multæ & graues.

NEQVEO *meárum rerum inítium vllum inuenire idóneum,* {ſtatttv b

Vnde exórdiar narráre, quæ nec opinánti áccidunt: ſtſtJſ–

Partim quæ perſpéxi his óculis, partim quæ accépi aúribus: ſſatſv

Qua me propter exanimâtum citiùs edúxi foras. ſtdsb?–

*L. Narratio vt cognoſcat ſpectator quid actum ſit.

**Nam modo me intro vt corripui timidus, altoſúſpicans* ſſabat–

Morbo me viſùrum affêctam, àc ſenſi eſſe vxôrem: ſſſſt–

*D. Mirè interpoſuit [illegible].

* *hei mihi*

Poſtquam me aſpexêre ancillæ aduenîſſe, ilico ómnes ſimul {ſſſſtv ſſſd

*D. Cauſa cur lætæ exclamauerint. Id ergo, ob id,

*Lætæ exclamant, Venit: *id quod me [répente] aſpéxerant.* *Al. l. [de repente]: ſlatſſt–: vt [venit] præſentis ſit temporis: aut creticus tertio loco ponemus.*

Sed continuò vultum eárum ſenſi immutárì ómnium, ſatſſ v

* V. Ratio commutati vultus ancillarum.

**Quia tam incómmodè illis fors obtúlerat aduéntum meum.* atſſbiv

*V. ὑποτυπώσει illuſtrat rem omnem, ſicut geſta eſt indicans.

**[Vna illárum fortè intéreà própere præcúrrit] núntians* {ſſaaſſ ſſddſſt– *G. [Vna illarū interea properè præcucurrit], ſſaatſt–. M. [Forte vna illarum interea prop. præc.] ſſddſſt–.*

Me veníſſe: ego eius vidéndi cúpidus, rectà cónſequor: {ſatſaſtv ſtd

L. *Morbum*, pro partu ironicos.

Poſtquam[u] introÿ, éxtemplo eius morbum cognóui miſer. tdſſſtv

Nam neque vt celári poſſet, tempus ſpátium vllum dabat: tſſſav

D. *Res*, partus.

Neque voce ália, àc res monêbat, ipſa póterat cónqueri. aatttt–

*D. Hæc exclamatio ad vitij authorem refertur, non ad Philumenam.

*Poſtquam aſpéxi, *O[t] fácinus indignum, inquam: & corripui ilico* ſsbſſdt–

Me

taſatſſu *Me inde lácrumans, incredíbili re, atq; atrócipércitus.*

ſdſtſdtu **Mater conſéquitur: iam vt limen exîrem, ad génua[áccidit]*

abbtſſt- *Lácrumans míſera: miſéritum eſt. profectò hoc ſic eſt, vt puto,*

{aſſiadtu d} O'MNIBVS' NOBIS *vt res dant ſeſe, ita magni, atque húmiles ſumus.*

tſtſſdtu *Hanc habêre oratiônem mecũ à princípio[inſtitit.]*

ſiſab.- *O' mi Pámphile, abs te quámobrem hæc abíerit, cauſſam vides:*

dtſſdt- *Nam vítium eſt oblâtum vírgini olim ab néſcio quo ímprobo:*

ſſtaſſtu *Nunc huc confúgit, te atque álios partum vt celâret ſuum.*

ſſdſbdtu (**Sed cùm orâta eius reminíſcor, néqueo quin lácrumem miſer:)*

tſſſdtu **Quæque fors fortûna[eſt]inquit, nobis quæ te hódie óbtulit,*

atſſſt- *Per eam te ſobſecrâmus[ambæ, ſi ius, ſi fas eſt, vti*

ſſtbat- *Aduérſa eius per te tecta, tacitáque apud omnes ſient:*

{ſdtſſtu ſdtſſ} **Si vnquam erga te ſánimo eſſe amico'ſenſíſti ĕam,* **mi Pámphile,* *Mu.[amico eſſe animo], ſtſaſtu: vel ſtſaſſb.*

bſtaſtu *Sine labôre hanc grátiam te, [vt] ſibi des pro illa nunc, rogat.*

atſdtſtu **Cæterùm de ſreducénda id fácias,] quod in rem ſit tuam:*

ttdaſſtu *Parturíre eam, neque gráuidam eſſe ex te, ſolus cónſcius.*

{ſſtſdxtu ſſtſdſ} **Nam aiunt tecum pòſt duôbus concubuíſſe ĕam ménſibus:*

ſſtbſtu *Tum poſtquàm ad te venit, menſis [hic ágitur iam] ſéptimus:*

Quod

R. *Al.[acceſſit], ſed non eſſe.*
•D. Oſtendit affectũ miſer. cordi ꝫ ſuæ. Matre potiùs dicẽdo, quàm Myrrhinam: & addendo *Miſeram.*
R. *Al.[inſtituit.]* tltſſddu. *& vtrumque probé.*
D. *O mi Pamph.* à nomine & blandimento miré: quia ſecreta confitetur.
•L. Verba Pamphili. & eſt pathos à verbis oranti, & proprio affectu.
ᵇBona *ratíbus*.
•D. Precatio.
R. *Al. omittitur [eſt]*
Item in [te] non videtur e. tſſſl btu.
D. *[obteſtamur].* aſtſſſt-.
•D. Ab anteacta vita. ᴸ Obteſtatio à meritis.
•L. Proſopopœia orantis Myrrhinæ: & rectè à blandimento incipit
Al.[vt], bſtaſtu.
Mu.[reducenda id fac.] tſſſtſtu.
•D. Tentat etiam hoc, tamen verecundé.
•D. Probatio à tẽpore non eſſe grauidã ex Pamphilo.
Mu.[hic agit...]
ſed verſus non conſtat.

Quod te ſcire ipſa indicat res. * *nunc ſi potis eſt* ſſtſſatv
Pamphile,
Máximè volo, dóque óperam, vt clàm partus eué tddſtdv
niat patrem,
Atque adeò omneis. ſed ſi fieri id non poteſt quin dſſatſt–
ſéntiant,
Dicam abôrtum eſſe: ſcio némini áliter ſuſpêctum tſbtaſtv
fore.
Quin, quod veriſímile eſt, ex te rectè eum natum ſtaſtſt–
putent.
* *Contínuò exponêtur: hîc tibi nihil eſt quicquam* dſtdaſt–
incómmodi:
* *Et illi míſeræ indígnè factam iniúriam contéxeris.* {ᶜaſſtſt– a
Poteſt etiam [Et] ad precedentem verſum pertinere, (aſſtſt–.
* *Pollícitus ſum: & ſeruáre in eo certum eſt, quod di* dſſaſſtv
xi, fidem.
Nam de reducénda, id verò neútiquam ^v *honéſtum* ſſſſbſtv
eſſe árbitror:
Nec fáciam: * *etſi amor me gráuiter, conſuëtû-* dſſa:sbv
dóque [tenet.] G. [conſuetudo] pentaſyllabum eſt.
Lácrumo, quæ poſthac futûra eſt vita, cùm in men bſſtſtv
tem venit,
Solitúdóque. * *ô fortûna, vt nunquam perpétuò es* tſſſdtv
[bona!]
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitâtum sbtſtſtv
réddidit:
* *Quem ego conſílio miſſum feci, [idem] nunc [ópe-* aaſtsbt–
ram huic] dabo. D. Al. [eidem], aaſtſdt–. Si [idē,] ego: ſi [eidem], hoc eſt, amori.
* *Adeſt Pármeno cum púeris:* * *hūc minimè eſt opus* jddſap
In hac re adéſſe: nam olim ſoli crédidi iijſſi
Ea me abſtinuiſſe in princípio, cùm data eſt: idſdſi
Véreor [ſi clamôrem eius] hic crebrò exaúdiat, {aſſſſp aiſs
Al. [clamorem eius ſi], aſſſſp.
Ne parturîre eam intélligat: * *áliquò mihi eſt* ſijdij
Hinc ablegândus, dum parit Philúmena. ſſſijp

ACT.

* L. Conſilium ad œconomiam futuræ litis inter Myrrhinam & Phidippum.

D. *Abortum eſſe*, Rationabiliter dixit. fit enim abortus menſe ſeptimo ſine pernicie fœminæ.

* L. Argumentum petitionis à tuto & vtili, ^v atque à facili.

* V. Iterum eſt pathos.

* Concluſio per enarrationé. ^L Conſiliũ Pamphili ex quo in periculum coniicietur.

^v D. Hoc cum gemitu.

Alias [eius tenet.] ſadſſtv. ^Mu *[etſi me amor gr. &c.]* ^ *ſed verſus non ſanatur.*

* Exclamatio in fortunam lubricam, ^I & mox correctio D. Al. *[data!]* ^Mu *[bona.]*

* V. Correctio eſt prioris ſententiæ ab antecedenti. G. *[huic operam]*, aaſtſdt–.

* L. παρασκευή.

* Quia & ſcire omnia vult & nihil tacere.

* D. In tota Comœdia non ceſſabit, cùm ſit piger: nec reſciſcet aliquid, cùm ſit curioſus Parmeno.

ACT. III. SCEN. IIII.

ARG. [D] Alia ratio eſt currentis ad argumenta: alia actuum Comicorum. ſed perfecti Poëtæ eſt ita ſeruire argumento, vt tamen ſpectator nouis delectationibus teneatur. Nam in hac ſcena, donec perueniat ad Pamphilum Parmeno, hæc ... inducitur, cum hoc oſtenditur quid mali ſit nauigatio. [P] nam hic pergens in incœpto ſermone Parmeno introducitur, percontans à Soſia de pelagi periculis: [V] Soſia item ei inter redeundum narrans incommoda nauigationis ſuæ: eſtque ... Parmeno ablegatur ad arcem, ne præſens ſentiat Philumenam parere: eſt mandatoria. *Theſes.* 1 Periculoſum eſt ingredi mare. Atque primum nautam plerique deteſtantur. 2 Arcana ſeruis non ſunt credenda. Quia ſi quid ſecreti velis, iſtos ablegato. [M] Nauigandi mariſque pericula & incommoda, magnique timores & conſternationes, quæ in ſubitis tempeſtatibus nos circunſiſtunt, hic à ſeruulo dicuntur: vt moneamur & nos ita vitam inſtituere, vt quàm poteſt fieri rariſſimè eiuſcemodi elemento nos committamus. Quod eleganter Propertius libro tertio quoque ſuadet, dum dehortatur à nauigando, Terra parum fuerat, terris adiecimus vndas, Fortunæ miſeras auximus arte vias. Anchora te teneat, quem non tenuere penates? Quid meritum dicas, cui ſua terra parum eſt? Ventorum eſt, quodcunque paras. haud vlla carina Conſenuit, fallit portus & ipſe fidem. *Verſ. gen. Iambici ſenarij, ſiue trimetri acatal.*

PARMENO. SOSIA, *ſerui.* PAMPHILVS.

ſiſiſp ſ * AIN' *tu tibi hoc, incómmodum eueniſſe iter!* Hic Poëta oſtendit incommoda nauigationis,
ſiiſii S. *Non hercle Pármeno verbis dici poteſt*
ſſiiſi *Tantum, quàm re ipſa nauigâre incómmodum eſt.* •L. Colloquiũ ſeruorũ de mari, priùs quàm veniatur ad Pamphilum. [D] In ſcena naſcitur oratio, aut in ſcenam defertur.
aſſiſi PAR. *Itáne eſt!* S. *ô fortunate, neſcis quid mali*
diſiſp *Præterieris, qui nunquam es ingrêſſus mare.*
aadiſi * *Nam álias vt [omíttam] miſérias, vnam hanc vide,* E. *Al.* [*mittam*], aſdiſi. *V. Præteritione multas fuiſſe innuit. [P] ... oratoria.
iſſiſi *Dies triginta, aut plus eo in naui fui,*
dſſſp *Cùm intéreà ſemper mortem expectâbam miſer:*
iſſſp * *Ita vſquè aduórſa tempeſtâte vſi ſumus.* •V. Epiphonema.
aſiiſp PAR. *Odiôſum.* S. *haud clam me eſt. dénique hercle* * *aufúgerim* *L. Facetè indicatur vitium ſerui fugitiui.
adxwſp adſd *Pótiùs, quàm rédeam, ſi eô mihi redeûndum ſſiet.]* *Al.* [*ſciam.*]
ſiſſii PAR. * *Olim quidem te cauſſa impellêbant leues,* •V. Seruum infidũ & profugũ notat.
ſabdſp *Quod nunc minitâre fácere, vt fáceres Sóſia.*
ſdiſp *Sed Pámphilum ipſum video ſtare ante óſtium:*
ſi ijſp * *Ite intró: ego hunc adibo, ſi quid me velit.* *V. Ad ſeruorum gregem onera portantium.
bſdſii *Here étiam ſtu] hic ſtas!* PAM. *équidem te expêcto.* PAR. *quid eſt?* *Al.* [*nunc tu*]: *ſi ũ anapæſtus eſſet ſexto loco ponendus.* bſſaſa: *vel* [*etiam*] *cenſendũ diſyllabũ*, aſdſſi. *al.* [*tu nũc hic ſtas?* PAM. *& quidem*]: *tum non diſſo* [*te*], *eſſet octonarius*, bſſiiiſi. • Pamphilus callido conſilio ſeruulum ablegat: vſque adeò cauet ne quà emanet negotium.
iſddij PAM. * *In arcem tranſcúrſo opus eſt.* PAR. *cui hómini?*

mini? PAM. *tibi.*

PAR. *In arcem! quid eo?* PAM. *Callidémidem hóſpitem* idſiip

Mu. [*aduectu'ſt.*] *Myconium, qui mecum vnà [aduêctus' eſt,] cónuéni.* {bſſſi bſſſſ}

Mu. [*rumperet*] PAR. *Périj: vouiſſe hunc dicam, ſi ſaluos domum* aſſſp

Rediſſet vnquam, vt me ambulando [rúmperet?] ijſiip

D. ... dixit. nam non hic interrogantis ſimpliciter. PAM. *Quid ceſſas?* PAR. *quid vis [dicam?] * an conueniam modò?* ſſiſap

R. [*nunc etiam?*] & *diſſyllabum cenſendum.* *vel bacch in loco quarto.*

Go. [*Imò*] *vtraque breui,* addiip. PAM. *[Immo] quod conſtitui me hódie conueniũ-rum eum.* {*dddſp d}

R. Al. [*ne me*], ſiſſi *al.* [*ne me fruſtra illic*], ſiſſi. *Non poſſe: [ne] fruſtra illic expectet: vola.* ſiſſi

Vola, celeritatem imponit, ne quid audiat. PAR. *At non noui hóminis fáciem.* PAM. *at fáciã vt nóueris:* ſdddſi

**Magnus, rubicúndus, criſpus, craſſus, cáſius.* ſaſſp

Al. [*Cadauerosa facies.* PAR.] PAR. *Cadauerôſa fácies: [dij] illum pérduint.* ijbſi

L. Vrbana deſcriptio ad ludificandum ſeruulum. *Quid ſi non véniet? mancámne vſque ad véſperũ?* ſddſp

D. Ita defeſſus, hoc magis in geſtu exprimitur. PAM. *Manêto: curre.* PAR. *non queo, ita deſéſſus ſum.* iijbſi

PAM. *Ille ábijt. quid agam infélix! prorſus néſcio* ddſſi

**D.* ... *id eſt, enarratio.* *Quo pacto hoc celem, quod me orauit Mýrrhina,* ſſiſp

**L. Attende humanitatem & pietatẽ Pamphili.* ** Suæ gnatæ partum.* *[nam me miſeret] mulieris* {ſſddp ſ}

Mu. [*nam miſeret*], *ildd*p.

Quod pótero fáciam: tamen vt pietâtem colam: dbddſp

Nam me paréntipótius, quàm amóri óbſequi iddſi

Al. [*Phidippum.*] *Opórtet.* *at at eccum [Phidíppum] & patrem* ibſſip

**V. Conturbati eſt animi. Et* ... *ad ſequentia eſt.* *Vídeo: horſum pergunt: quid dicam hiſce, incértus ſum.* aiſſip

ACT. III. SCEN. V.

ARG. Senes Pamphilo reditum gratulãtur: eſt *συγχαρητικὴ*. Exponit ipſe negotium de hæreditate: eſt *διηγητικὴ*. Certatim inſtant ſenes, vt Pamphilus reducat vxorem: qui eſt iam alter gradus epitaſeos. Præcipuè autem Pamphilus accuſat vxorem de abortione: & cauſas recitat cur nolit eam reducere domum: eſtque *ἀπολογητικὴ*, quæ res etiam inter ſenes rixas parit. In genere deliberatiuo eſt, in ſuadendo & recuſando conſiſtẽs. Pamphilus eligit potius matrem defendere, Philumenam verò incuſare apud ſenes, quàm amori obtemperare: adeò, vt à conſpectu Phidippi ſoceri tandem diſcedat, ea lege & animo, vt non ſit Philumenam eius filiam tanquam vxorẽ reducturus. Quod Phidippus cauſam ignorans ægrè & indignè tulit.

Theſes.

* *Theſes.* 1 Voluptuariorũ eſt, Vixit dum vixit, bene. 2 Mariti eſt, fideli & amico & clementi animo in vxorem eſſe. 3 Pietas in matrem anteponenda eſt pietati in vxorem. 4 Repudii cauſa ſæpe eſt quædam neceſſitas. 5 Sæpe ira eſt licita. 6 I itioribus ſublati animi ad unt. [M] Quantum debeant parentibus liberi, quantúmque pietatis illis exhibere, & quod omnibus etiam externis amicis præſerre debeant, docet hæc ſcena. Hoc autem vt faciant, niſi ſingulari prudentia præditi ſunt, induci non poſſunt. Nam cùm ea ſit veluti dux quædã actionum noſtrarum, remota hac, fruſtra nititur filius, aliud nihil agens, quam vt imprudens parentibus, minimèque compoſitus appareat: quare obedire debent parentibus. Cùm enim nos genuerint genitos educarint diligẽter, & artibus ad vitam inſtituerint, conferántque, quantum in ipſis eſt, omnia ad victum cultúmque & alios vitæ vſus neceſſaria, innumerabiléſque labores ſponte ſuſcipiant ad res comparãdas, quam pro tot, tantiſque beneficiis referre eis gratiam poſſemus, non haberemus, niſi nobis obedientia illam ſufficeret, & in hac re ſola in nimio peccare liberi non poſſunt. Nemo enim in obediendo excedit: vt eſt apud Plautum, Nunquam nimis curare poſſunt parentem filii. Cicero pro Plancio, Viuat cum parente, quem veretur vt deum: nam iudicio meo pietas fundamentum eſt omnium virtutum. Idem in oratione poſt reditum, Parentes chariſſimos habere debemus, quòd ab iis nobis vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita eſt.

Verſ. gen. Quatuor & triginta primi ſunt trochaici tetr. catal. Reliqui deinde iambici ſenarij, ſiue trimetri acatalectici.

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

(DIXTIN') dudum, dixiſſe illam ſe expectâre filium? *Al.* [*Dixtine*], *G ſed perperam.*
PH. *Factũ.* L. *veniſſe aiunt: rédeat.* PAM. * *quam cauſſam dicam patri,*
Quámobrem non redûcam, néſcio. L. * *quem ego hîc audíui loqui?*
PAM. *Certum obfirmâre eſt viam me, quam decréui pérſequi.*
L. *Ipſus est, de quo hoc agêbam tecum.* PAM. *ſalue mi pater.*
L. *Gnate mi ſalue.* PH. *bene factũ te aduenísse Pámphile,*
*Atque ádeò, quod [maximum] eſt, ſaluum * atque válidum.* PAM. *créditur.*
L. *Aduenis modó?* PAM. *ádmodum.* L. * *cedo, quid relîquit Phánia*
Conſobrînus noſter? PAM. *ſanè hercle homo voluptáti óbſequens*
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multùm herêdem [ádiuuant.]

Viam ad epitaſin facit. ſenes enim impellunt ad reducendam.
* L. Hoc ſecum ſollicitus Pãphilus.
* D. Vt ſolet, primò perſonas inducit ſecum loquentes, deinde ipſas conuenire inuicem: vt alibi, Quis hîc loquitur? Myſis ſalue.
* D. Auxeſis ad ſalutem. validus nãque, robuſtus & habitior corpore.
D. *Al.* [*maximè*].
* D. Autauatus, aut ixſtabundus hæc dicit. [L] Conuenit vt de cauſa profectionis antè mentio fiat, quàm ad Philumenam perueniatur.
R. [*iuuant*].

Sibi verò hanc laudem ſreliquit:] Vixit, dum vi-* aſſſſſ
xit, bene.

L. *Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus vna ſenten-* ddtſſſt-
tia!

PAM. *Quicquid eſt id, quod reliquit, profuit.* L. *im* tſſſdtt
mo obfuit:

Nam illum viuum, & ſaluum vellem. ſPH.] * *im-* ſſſſſtt
punè optare iſtuc licet. Al. [PAM.]

Ille reuiuiſcet iam nunquam: * *& tamen vtrum* dſſsbſt-
malis, ſcio.

L. * ["Heri] Philumenam ad ſe accerſi hic iuſſit:* * *dic* aſſſſt-
iuſſiſſe te. G. Si legas [Here], primus pes erit brachyſyllabus.

PH. * *Noli fodere: iuſſi.* L. *ſed iam eam remittet.* PH. ſbſtſſt
ſcilicet.

PAM. *Omnem rem ſcio, vt ſit geſta: aduéniens audi* ſtſſaſt
ui omnia.

L. * *At iſtos inuidos dij perdant, qui hæc libenter* {ctſſſſt- a
nuntiant.

PAM. * *Ego ſcio me ſcauiſſe, ne vlla meritò contu-* aſſtaat
melia

Fieri à vobis poſſet: idque ſi nunc memorare hic aſtſaat
velim,

Quàm fideli animo, & benigno in illam, & clemen- tdtſſſ-
ti fui,

Verè poſſim: * *ni te ex ipſa id magis velim reſciſcere:* {ſſſaſt ſſſſb

Nanque eo pacto maxumè apud te meo erit inge- {aſdſbdt- ſ
nio fides,

* *Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me* tſſtſſt
dixerit:

* *Neque culpa ſhoc euenisſe] diſſidium mea, id te-* {aſſaaſt- aſſaiſſ
ſtor deos.

* *Sed quando ſeſe "[indignam] deputat matri meæ,* ſſſſtt-
Al. [indignam eſſe], ſſſtſt-. Mu [eſſe indignam], ſſſtſt-.

Cui concedat, ſcuiúsque mores ſtoleret ſua modeſtia: {ſſſaat- ſſtiaa
Mu [eaius mores], ſſſiaat-: vel ſſſatt-.

Neque

R. [relinquerit:]
* L. Ariſtippi ſententia, qua hominem voluptuarium fuiſſe indicat.

* D. Si optata euenirent, nunquam, inquit, optares, vt ille reuiuiſceret.
* Facetè Lachetis auaritiam notat.
* D. Hoc erat, quò omnis tendebat oratio.
* L. Hoc ſummiſſè dicitur.
* L. *Noli f.* ſub. Latus. nā manu ſubmouēs inſtigabat.
* Imprecatio in rumigerulos.
G. Poteſt [At] à ſuperiore verſu pendere. ſtſſtſt-.
Muretus [me, ſcio]. abttatt.
* D. Principium à tempore, à dictis, factiſque tam ſuis quàm aduerſariorū & ab anteacta vita & præſenti.

* D. παράληψις.

* Argumētum fortiſſimum.
* V. Obteſtatione confirmat ſuam innocentiam.
G. [euenisſe hoc], aſſdtſt-. Mu [hoc mea euenisſe diſſidium], ſatltdat-.
* L. Cauſatur matris diſſidium, vt partum celet.

bſſtatv aſſtſ — *Neque álio pacto [compóni poteſt] inter eas grátia:* — *Mu. [poteſt compóni].bſtſtatv.*

tſtſſaw — *[Segregánda aut mater eſt] a me Phidíppe, aut Philúmena.* *Si legatur Segreganda eſt mater], bene habebit verſus.tſtſſtv.* — Ex deliberatione conditionem colligit.

ſaſatſt — *Nunc me píetas, matris pótius cómmodum ſuâdet ſequi.*

dſſdſtv — L.* *Pámphile, ad aures haud inuíto ſermo mihi accêſſit tuus,* — *L. Laudatio.

ſtſtſt — *Cùm te poſſe putâſſe omnes res præ parênte intéllego:* — *L. Admonitio loci accuſati[o] ni[...]

ſtſſſtv ſa — **Verùm vidê, ne impûlſus ira prauè inſíſtas Pámphile.* — *L. Defenſi[o] ex cō[...]i. ſtura.

aſſip aſſd — P A M.* *Quibus iris [impûlſus nunc in illam] iníquus ſim!]* — *Quomodocunque dimetiatur, [...] iniquus] eludendum [...] [nunc in illam impulſus [...] iniquus] ſim? aliſap*

ſſſap — *Quæ nunquam quicquam erga me commérita eſt, pater,*

ſſiſai — **Quod nollem: & ſæpe, quod vellem, méritam ſcio.* — *L. Probatio à meritis.

bſdſſ — **[Amóque*] & laudo, & vehemênter deſídero.* — *Forte legendum [Amoque e[...]]*

ſſſdſp — *Nam fuíſſe erga me miro ingénio, expêrtus' ſum:*

ſſdſip — *Illique exópto, vt [réliquam] vitam* éxigat* — * D. Totum hoc facit ad cata[...] hé, vt auidius reducatur.

G.[reliquam] per geminum ll.ſſſiſp.

iiſſp — *Cum eo viro, me qui ſit fortunátior:*

dſſij — **Quandóquidem illam à me diſtrahit necéſſitas.* — * Excuſatio repu[...]dii à neceſſ[it]ate.

aiſſi — P H. *[Tibi id in] manu eſt, ne fiat.* L. *[ſi ſanus ſies.]* — *R. [Tibi in]iiſſii.*

R. Vel [ſi ſanus es ſatu], [...] iiſſap: vel eſ ſa vltima i[...] ſanus [...] iiſſp. — R. *Tibi in manu eſt*, pro, in tua poteſtate ſitum e[ſt].

[Tibi in manu eſt ne fiat id. L. ſi ſanus es.]iiliſp.

eliſap a — *Iube illam redire.* P A M. *non eſt conſílium pater:* — *Factum Pamphili, ex patris verbi[s] oſtenditur, quòd ei[...]ſceſſit. & bene. nam vlteriùs præſente patre reſiſtere durum fuit.

ſſiiii — *Matris ſeruíbo cómmodis.* L. **quò abis? mane,*

idſſip — *Mane inquam: quò* [abis?* P H. *quæ hæc eſt pertinácia!]* *Mu. [vadis? PH. quæ hæc pertinacia eſt?]* iſſſii.

ſſſip — L. *[Dixin'] Phidíppe hanc rem ægrè latûrum eſſe eum!* *Al. [Dixine,]ſſſip.*

aſſij — **Quámobrem te orábam, vt fíliam remítteres.* — *D. Inuidioſè in Phidippum.

sibiſp — P H.* *Non crédidi ſ'édepol ádeò inhumânum fore:* — * L. Iraſcitur Phidippus. Expurgatio ab ino[pi]nato de Pāphili inſperata inhumunitate.

Al. [...]ſibiſp.

adſiſp — *Ita nunc is ſibi me ſupplicatûrum putat!*

ſiiiſp — *Si eſt, vt velit redúcere vxôrem, licet:*

dddiſp — *Sin ália eſt ánimo, renúmeret dotem huc:* *eat.* — *L. Subiecta in [fi]ne permiſſio, iratorum more.

L. *Ecce autem tu quoque protéruè iracúndus es.* ſſaſſp

*V. Ad abſentem Pamphilũ apoſtrophe indignationis plenißima. G.[p ulum],aſſiii. R. Al.[adſunt.]

PH.* *Percóntumax rediſti huc nobis Pámphile.* ſiiſſp
L. *Decêdet iam ira hæc, et ſi méritò irâtus eſt.* ſſdſi
PH. *Quia [paúlulum] vobis accêſſit pecúniæ,* aſſſii
Sublâti ánimi [ſunt.] L. étiam mecum lítigas! iadſſi
PH. *Delíberet, renúntiétque hódie mihi,* ſiiiai

L. Siet, pro, detur.

Velítne, an non: vt álij, ſi huic non ſit, ſiet. isbſſp

Præ ira noluit neque audire, neque reſpondere.

L. *Phidíppe, ades, audi paucis: ábijt: quid mea!* ſaſdſi
Poſtrémo inter ſe tránſigant ipſi, vt lubet: ſſſiſp
Quandò nec gnatus, neque hic mihi quicquam obtémperant: ſſ*aſi ſsb

Al. [paruipendunt.] vna dictione. al. [paruipendent. porrò].

Quæ dico [parui pendunt.] porto hoc iúrgium ſiſſip
Ad' vxôrem: cũius fiunt hæc conſílio ómnia: Cſſidd ſſſap

Poteſt [Ad] pendere à verſu ſuperiore, Mu atque [hæc] poni poſt [omnia], ſſſai. S vel ante [cuius], ſſſap.

*Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè eſt, *évomam.* dſiiſp

*Nam ægros releuat vomitus.

ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. V Phidippus partum filiæ reſciuit. A vxor Myrrhina, vbi id ſenſit, ſe duxit foras: ac ſe ſpectatoribus de eo celato P excuſare conatur, tegendo virginis in tenebris oppreſſionem. verùm mirandum in modum anxia eſt. & maximè veretur, ne Phidippus hoc ita factũ alicunde reſciſcat. D Hæc autem proloqui oportet Myrrhinam: vt ex eius perſona reminiſcatur ſpectator geſtæ rei: ſimúlque ex huius perſonæ verbis, quid agat altera perſona, monſtretur. Nam perſcrutari Phidippum vniuerſa conclauia, & ire per totam domum cognito partu filiæ ſuæ, apparet ex præſentibus dictis. A Phidippus deinde & ipſe foras egreſſus, L expoſtulat cum Myrrhina, quòd partum celauerit, & quòd author ſit diſsidii inter Pamphilum & Philumenam. V Eſt igitur in Phidippo κατηγορικὴ: in Myrrhina ἀπολογητικὴ: ſed bona ex parte σχετλιαστικὴ. *Theſes.* 1 Subitanea animum perturbatum magis perturbant, & commouent. 2 Vxorii mariti neque viri, neque homines à mulieribus, hoc eſt, ἄνανδροι, vtpote parum viriles, molles, & effœminati, & ἀνθρωπάρια iudicantur. 3 Rectus & legitimus partus non eſt celandus. 4 Liberi cùm vocentur pignora, amorem inter affines & coniuges pariunt ardentiorem, maximè cùm in iiſdem flos quidam bonitatis, quaſi ſeminis proprii, quæ Græcis eſt καλοκἀγαθία, videtur. 5 Non bene collocatur filia ſcortatori, & foris pernoctanti. Siquidem haud facilè à vaga conſueti potiſſimùm libidine arcentur. Eſt autem ſententia ἠθικὴ tantúm. 6 Maritorum peruicacia vitia, ſi moderata & rara fuerint, diſſimulanda ſunt, ſicut & vxorum præſertim apud Chriſtianos, quorum eſt ne putridum membrum reſecent & abiiciant. 7 Stultus eſt, qui Xantippen ſibi obſecundare ſperat. D Mirè in hac ſcena iterum rixa eſt ſenis atque anus: & tamen variè & alio modo, vt mores inter ſe diuerſos, & tamen notos poſſimus agnoſcere. M Præterea, viros omnes in quibuſuis vitæ actionibus infinitè magis & ſeueriores, & rectiores eſſe muliebribus, quarum nihil non eſt ſimulare, docet hæc ſcena. Nam cùm ſit illis innata quædam conſtantia, & animi fortitudo, qua ad vitia cognoſcenda & ſuperanda, virtutes verò arripiendas feruntur, quoties aliquid accipiunt, quod de recto tramite ad improbitatem, aut ficta inſtituta deuiet, hic animus iſte, qui degeneres actiones reſpuit, omnem vim exercet, quo ſeipſum ex contumelia vindicet,

vin licet. Mulierculæ autem è contra, quia ſuas technas, dolos, & cautiones commentari nõ deſiitunt, nec id alia gratia, àc ob animi imbecillitatem, & conſcientiæ timiditatem, quæ in periculis perfacilè ſuccumbit. Rectè igitur virum à virtute dixerunt originem ſumpſiſſe. Mulierem verò, teſte Varrone, ab animi mollitie, quæ eſt contraria virilitati.

Verſ. 92. Iambici tetrametri quinque & viginti: atque ex his duodecim catalectici ſiue ſcazontes, nempe duo primi, quartus, octauus, nonus, vndecimus cum ſequenti, decimuſquartus, & decimuſſextus cum tribus ſequentibus: tredecim verò acatalectici, videlicet decimuſtertius, decimuſquintus, & quinquageſimuſprimus cum decem ſequentibus ad finem vſque ſcenæ, in quorum numerum venire poſſunt decimus & quadrageſimuſtertius, quanuis ij inter trochaicos tetr. acat. numerentur: è quorum genere (excepto quinto dimetro) ſunt reliqui omnes inter iambicos haud enumerati: videlicet tertius, ſextus cum ſequenti, ac decimo, & viceſimus cum triginta ſequentibus.

MYRRHINA. PHIDIPPVS.

aaſſ×6ſu PERII, * *quid agam! quò me vortam! [quid meo viro] reſpondêbo* G. [viro quid], aaſſiſſu: Mu [quid meo reſpondebo viro], aaſſ×ſd–: ^ & [meo] facto monoſyllabo, aaſſſſd–. — Reſciſcit de puero Phidippus, & id etiam ad augédum tumultum facit, & vt Pamphilus cogatur reducere.

{bſſdſſiu / bſidſſ} *Miſera! nam audiſſe vocem pueri viſus' eſt vagientis:* — *D. Figura διαπόρησις, apta turbatis.

aattaſtu *Ita corripuit de repente tacitus ſeſe ad filiam:* — D. *De repente*, ὁμοῦ. nam ſi ſeparaueris non eſt Latinum, de repente.

{ſdd×ſſau / ſddſ} *Quòd ſi [reſcierit] peperiſſe ěam, id qua cauſſa clàm me habuiſſe* Al. [reſciuerit]: ^ quod verſus non patitur, ^ niſi ſit iābicus hypercatalecticus, ſſiaiſſau. Mu [reſciuerit peperiſſe, id qua cauſa clam habuiſſe me], ^ tũ fuerit iambicus acatal. ſſiaſſai.

ſdt– *Dicam, non [édepol] ſcio.* — *Al. [adepol] tum erit* ^ *iambicus dimeter acatal.* ſſii.

{uſaſſttu / t} *Sed' óſtium concrépuit: credo ipſum ad me exîre:* * *nulla ſum.* — *Eſt & hic iambicus tetr. acat.* iidlſſip. *L. Vox metuentis & conſternatæ.

tattſſt– P. * *Vxor vbi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.*

{ſdbſ×a&u / ſdaddſu} *Atque eccam [video]. quid' agis Mýrrhina"?* * *heus tibi dico.* M. *mihín', mi vir?* G. *Si [video] omittatur, verſus bene habebit*, ſdſiidſu. ^ *ſunt qui [atque eccam] reijciant in præcedentem verſum: tunc neuter conſtat. Muretus claudit hunc in [M. Myrrhine.]* ſdbſiidp: *ſequentem ita legit, [Mi vir? P. vir ego tuus? tu virum me, aut hominem adeò eſſe deputas?]* ſ×ſidaii. — *D. Mirantis eſt geſtus & dictum. *L. Reuocat fugiẽtem. [D] Oſtẽdit Myrrhinã auertentẽ ſe, quaſi nihil inueniat quod dicat de filia.

•ſ×dſiau P. *Vir ego [tuus ſum! tu] virum me, aut hóminem deputas ádeò eſſe!* — G. [*tuus? tu*] aſidſiau

{tſſbſatu / ſſbſiſp} *Nam ſi vtrúmuis horum, múlier, vnquam tibi viſus forem,* — D. *Vtrumuis h.* Vir aut Homo.

ſdſſadd– *Non ſic ludibrio tǔis factis hábitus' eſſem.* M. *quibus?* P. *at [rógitas!]* — *Al. [rogas?]* ſdxſbſai *vel* ſdſſbſai: *aut* ſdſſadt–.

*D. Propoſitio criminis.
* D. Mira calliditas. Rea mulier hoc ſolo defenditur, quod accuſat. nam ex ſua interrogatione accuſauit accuſatorem.

**Péperit filia. hem, taces! ex quo? M.* iſtuc patrem [rogáre eſt æquum!]* {a-ſſiiſo aſi

G. [rogitare æquum eſt!] ja-iſid-. ſi [filia] diſſyllabum cenſeatur, ſic. aſiſſd-. Mu [M. iſtuc rogare æquum eſt patrem?] ^ ſed verſus non ſanatur.

Péry: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptū, obſecro! aſdſſiſi

*I. Victus reſponſo delabitur ad aliud crimen.

P. *Credo, neque ádeò arbitrári patris eſt áliter.* ſed demîror* d-iddſſo

Quid ſit, quámobrem tantópere hunc omnes nos celáre volúeris ſa-diſsbp

Partum: præſértim cùm & rectè, & témpore ſuo [pepérerit] {ſſidib ſſſcab

R. Al. [peperit] ^ tū in ſrectè ie nec eliditur nec corripitur, ſiſſbdv. Mu [& ſuo pepererit tempore.] ſſſibſi.

** A'deón' peruicáci eſſe ánimo,* vt púerum præoptáres perîre,* a-dd-ſiv

E. Trochaicus acat. ſſaaſt. C [A'deo], vt [Adeo per] pro anapæſto, vel pæane vltimo ſumatur, & præ elidatur in [præoptares], aiddſſi.

*D. Inuectio. L Amplificatio ab odio & improbitate.
*D. Ab ætate infantis inuidia.
Mu. [inter nos ſcires poſthac amicitiam firmiorem.] ^ eſt hypercatalectum. ſſſiaaiv.

Ex quo [firmiôrem inter nos fore amicitiam poſthac ſcires:] {ſ-ſddſſ- ſſ

Pótius, quàm aduérſus ánimi tŭi libídinem eſſet cum illo nupta! adſiiſſo

S. [Potius quam ad] anapæſtus, quaſi [potu qu ad]. C aſa-iſſo. vel [potius] ſit anapæſtus E aſbx-ſſit: vel aſatſſt-. Mu [Potius, quam eſſet cum illo nupta aduorſus animi libidinem], reiecto [Tui] in ſequentem verſum. aſſidiip: biſſliti.

Ego étiam illôrum eſſe hac culpa crédidi, quæ te eſt penes. bſſſſv

* D. Argumentum ex antecedentibus dictis & factis.
G. Al. [De], ſtſſato

M. *Miſera ſum.* P. *v'tinam ſciam ita eſſe iſtuc.* * *ſed nunc mihi in mentem venit,* {baaſſo baaſſs

[Ex] hac re quod locûta es olim, cùm illum génerum cépimus. {ſſaſiato ſdt

Mu. [Nam nuptam filiā negabas poſſe te pati tuam], ſſiiſip. Al. [& qui]. G quod verſus reſpuit.

[Nam negábas nuptam filiam tŭam poſſe te pati] {tſſiatt- tſſtſ

Cum eo, qui [meretrîcem] amâret, [qui] pernoctâret foris. adſſiiv

Mu. [meretrices], idſiſſp.

* D. Hoc propter ſpectatorem dicitur, vt ge ſtotū meminerit.

M.* *Quamuis cauſſam hunc ſuſpicári, quàm ipſam veram, [mâuolo.]* ſſſſſt-

Al. [malo.] ſed verſus non conſtat. B al. [volo], ſed deprauatè.

P.* *Multò*

{ſſſccv ſſ P.* *Multò priùs ſciui, quàm tu, illum amicam habê re Mýrrhina:*

ſaſſ.at- *Verùm id vitium ſnunquam decréui eſſe ego/adoleſcéntiæ:* *Mu.[ego nunquã decreui eſſe]: ^tũ vel in[vitium] non ſit eliſio. ſbaſſat-: vel o productum in[ego], ſbſſ.at-.*

aaſſadcv *Nam* id ómnibus innâtum eſt: at pol iam áderit, /ſe quoque cùm/óderit.* *Mu.[cùm ſe quoque], iaſſaſip.*

{aſſ.aſt- aſſſ *Sed vt olim te oſtendiſti eándem eſſe, nihil/ceſſáſti/ vſque adhuc,* *Al.[ceſſauiſti]: tum verſus erit iambicus. aſſcaſſi. & [eãdem] diſyllabo, ſictio. aſſaſſi*

{ſbſſcaſſv ſacſ *Vt filiam ab eo abdúceres: neu, quod ego egíſſem, eſſet ratum:*

{ſſaſcſſbv ſſaa */Id/nunc res indícium hæc facit', quo pacto factũ volúeris.* *G. Poteſt[Id] ad ſuperio em verſum pertinere. Idcſſibv.*

atſſſſv M.* */Adeón'/me eſſe peruicâcem, cenſes, cui mater ſiem,* *Al.[Adeone], aatſſſv.*

aaſſitcv *Vt eo eſſem ánimo, ſi ex vſu eſſet noſtro hoc matrimónium!*

ſatſſv P.* *Tun' proſpícere, aut indicâre, noſtram in rem quod ſit, potes!*

{ſdſſcv ſdtſſ *Audiſti ex* áliquo fortáſſe, qui vidíſſe eum díceret*

ttáddſt- *Exeûntem, aut introeûntem ad amîcam: quid tum póſteà,*

tſſſddt- *Si modéſtè ac rarò hoc fecit! nónne ea diſſimulâre nos*

aſtatſtv *Magis humânum eſt, quàm dare óperam id ſcire, qui nos óderit!*

ſtaſtſv * *Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe de répente auéllere:*

ſſ.ſta.v *Quicum tot conſuêſſet annos: non eum hóminem dúcerem,*

{tſſſdſt- td *Nec virum ſatis' firmum gnatæ.* M.* *mitte adoleſcêntem ôbſecro,*

ſſtaſt- *Et quæ me peccâſſe ais: abi, ſolum ſolus cónueni.*

{tſſſſt- iiiſiſſi *Roga velítne, an non, vxôrem: ſi eſt, vt dicat velle ſe,*

cſſſct- *Redde: ſin eſt autem vt nolit, rectè conſului meæ.*

*L. Obiter defēdit Pamphilum ab ætate, vt augeat culpam Myrrhinæ.

*Accuſatio à perſeuerantia. [1] Redit ad inſtitutum.

*L. Approbatio à re ipſa.

*Defenſionis argumentum à veriſimili, & à perſona idonea: [1]quo data opera confirmat errorem mariti, vt veram cauſam celet.

*L. Ruſus defenſio Pamphili à modo peccati, & ex vtilitatis comparatione.

*D. *Bene aliquo*, nõ à certa perſona. ademit iudicibus authoritatem.

*D. Oratoriè non contentus defendiſſe Pamphilum, hoc ipſo illũ, quo accuſatus eſt, laudat.

*D. His verbis cõmentitia argumenta contemnit.

P. * *Siquidem ille ipſe non volt, & tu ſſenſiſti] eſſe* ſſſſatv
in eo Myrrhina

Peccâtum: âderam, cuius conſilio ea par fúerat ſſſaat-
próſpici.

ſQuam ob rẽ incéndar ira, eſſe auſam fácere * *hæc]* ſtſſaſt-
iniúſſu meo. Mu ſ Qua imobrem incendor ira te eſſe auſam hæc facere], a ſſdit-.

* *Interdico, ne extuliſſe extra ædeis puerũ vſquam* ſtſſat-
velis.

Sed ego ſtúltior, mẽis dictis ſparêre hanc qui] póſtu- ſ btſſſtv btſ
lem:

* *Ibo intrò, atque edîcam ſeruis, ne quôquam efférri* ſſiſſt-
ſinant.

M * *Nullam pol credo mulierem me miſeriòrem vi-* ſſbidiſp
uere:

Nam, vt hic latûrus hoc ſit, ſi ipſam rem vt ſiet, iſſſiſp
reſciuerit,

Non ſédepol] clam me eſt: * *cùm hoc, quod ſléuius* { dſſdaſſp dſſddſ
eſt]tam ánimo iracúndo tulit.

Nec qua via ſenténtia eius mutári poſſit, ſcio. ſiſiſſi

Hoc mĩhi vnum ex plúrimis miſérys rélliquum fúe { xſibſiap i
rat malum:

Si púerum vt tollam, cogit, ſcúius nos qui] ſit neſci- { dſſſſd dſſſſip
mus pater:

* *Nam cùm comprẽſſa eſt gnata, fórma in ténebris* ſſudſu
noſci non quita eſt,

* *Neque detrâctum ẽi tum quicquam eſt, quì pòſt* { axſſſp ai
poſſit ſnoſci] qui ſiet.

* *Ipſe eripuit vi, in dígito quem hábuit, virgini áb-* ſ.ddsbſp
iens ánnulum:

Simul vérear ſPámphilũ] ne orâta noſtra néqueat { iaxſibp wſiſibſp
dĩútius

Celâre, cùm ſciet aliênum púerum tolli pro ſuo. ſibidiſi

ſ. ſſenſiſti]. atſſatv.
*D. Hic eo accuſat eam, quo ſeipſam tutari credit.
*D *Hac*, nẽpe abducere filiam cela re partum, expone re puerum.
*D. Id agitur ne ſub incerto intercipiatur puer: & Tragœdia fiat ex Comœdia.
G. [*qui parere hãc*]: ^ *ſex hoc nihil ad me trum.*
*D. Sibi ipſe hoc dicit τοῖς ...
*L. Periculũ & perturbatio Myrrhinæ ad ſpectatores.
*B. A minori.
Al. [*edepol*], ſſſd.ſ ſp. M. [*æpol*] & [*leuius*], jſſiddſſp.
G. [*relliquum*] per epenthesin gem.no *ll ſcribendum.*
Mu. [*cuius qui*], dſſſſſp.
*L. Per occaſioné refert partem argumenti.
D *Quita*, antiquè dictum.
*D. Sole eni fieri.
Mu. [*noſci...r*]. ^*ſed ver.. non conſtat.*
*D. Hic a l exitum ſpectat ...: qua per annulum fiet cognitio.
Mu. [*Pamphilus.*]

ACT. IIII. SCEN. II.

A R G. ᵛMater expurgat ſeſe coram filio, vt nurus abitionem noluerat. Itaque eis locum conceſſura eſt, ne porrò malè audiat. ᴸ quare augetur perturbatio Pamphili. ᴰ Porrò velut

velut qualitas negotialis in diſputationem venit, Iuſtúmque ſit repudiari coniugem cauſa matris:& omnino quod fieri debeat. ᵛEt hæc quoque diſputatio oboritur, Socrúsne nurui concedat Mater quidem ſuadet, cùm,ne moroſa & rixoſa videatur, ᴾnéue quò minus Philumena ad Pamphilum redeat impediméto ſit, ᵛin rus abire mauult. filius autem diſſuadet. Terentius autem commodam ſocrum deſcripturus eſt. *Theſes.* 1 Filiorum eſt,errata parentum diſſimulare. 2 Parentes gratis liberi gratiam referre ſatagunt. 3 Satius eſt mali cauſam abeſſe. 4 Vrbana vita multò feſtiuior eſt quàm ruſticana. 5 Ætas omnia aufert. ᴹ Adoleſcentis bene morati,& ad virtutes inſtructi debitum officium.qui,quantum parentibus debeat,agnoſcit,nec propter ſuam ipſius commoditatem, aut vſum, parentibus ſuis quicquam incommodare præſumit,hac ſcena exprimitur.Debemus enim mores noſtros ſic comparatos habere,vt non noſtræ libidini inſeruiant,& ob id parentibus, vt in mœrore ſint,cauſam dare,ſed omnibus modis ita obedire,vt de noſtra peruicacia & inſolentia nihil, quod queri poſſint,habeant. Ariſtotel. Politic.tertio, Parentum eſt liberis, ea quæ vſui ſunt, aut eſſe poſſunt,prouidere,liberi rurſus parentum vtilitatem, & negotia ſuis ipſorum commoditatibus longè præferre. *Verſ.gen. Iambici quadrati,ſiue tetrametri acatal.*

SOSTRATA. PAMPHILVS.

ſſdiſſp NON *clam me eſt mi gnate,tibi me eſſe ſuſpêctam vxôrem tuam* — Soſtrata excuſatur. Myrrhina paulò pòſt accuſabitur, donec palàm fiet vtranque vacare culpa.

{ſſiddſi ſſ} *Propter mĕos mores hinc abiſſe, etſi ea diſſimulas ſéduló:*

ddidſſi **Verùm ita me [dĭi] ament, itáque obtíngant ex te, quæ exópto, mihi,* *[dii diſyllabũ, aut ſi monoſyllabũ feceri mus, ᴳillud corripien dũ nõ elide idem.* — ᴸL.Purgatio. ᴰCõiectura, quæ ſoluitur iureiurando.

{ſx.lddiai ſſ} *[Ut] nunquam ſciens commérui, mérito ut cáperet [illa ódium] mei:* *Al. odium illa] ſed verſus non conſtat niſi ſit catalect. ſdddbd: Muſ odium illam] reiecto ut] in præcedentem verſum. ſidddbſi.* — *Poteſt [Vt] ſuperiore verſu pendere.* ſidddiai.

{ſiiia ſp ſiiia} *Téque antè quam me amâre rebar, ei rĕi firmáſti fidem.* — *R. Alias omittitur [rei],ſed perperam.*

{xxiſdſp ij} *Nam mĭhi intus tŭus pater narrâuit modò,quo pacto me habúeris*

{di dſſp diſ} *Præpóſitam amóri tŭo. *nunc tibi me certum eſt contrà *grátiam* — *D.Verbis præmollit rem duram quã dictura eſt.

iaibdſi *Reférre: [ut] apud me prǽmium eſſe póſitum [pietâtis] ſcias.* — *B.A iuſto. *R. Al. &]. Mu.[pietati].*

{ſiſſiſp liſſſ} *Mi Pámphile, [hoc & vobis, *& mĕæ cómmodum famæ árbitror:]* *R. hoc vobis & meæ commodum famæ eſſe arbitror:] quod verſui non conſtruit.* — *D.Ab honeſto.

{aaiſiſſp aaiſ} *Ego rus abitûram hinc cum tŭo me eſſe *certò decréui patre,* — *D.*Certò* dixit, ne ſit diſſuadendi locus.

dſilliſp **Ne mea præſéntia obſtet, neu cauſſa vlla reſtet rélliqua,* — *B.Ab vtili.

Quin

Quin tua Philúmena ad te rédeat. P. *quæſo quid* diidſaſi
iſtuc[cónſilii]eſt! *Al.*[conſiliy], tum [c] vtrunque y eliden-dum, vt conſtet verſus.
* *Illius' ſtultítia victa, ex vrbe tu rus habitâtum* {*dſſidſi d
migres!
*[Non] fácies: neque ſinam, * vt qui nobis mater ma* ddiſſdſp
ledictum velit, *A.u.*[Haud].
Měa pertinácia dicat eſſe factum, haud tŭa mo- {ciſiſiii ſiiiſ
déſtia.
Tum tŭas * *amícas te, & cognátas deſérere, & feſtos* {*iſſaſi f
dies
Měa [cauſſa] nolo. S. *[nihil iam] mihi iſtæc res volu-* {ſſaſiſi ſiiaſ
ptâtis[ſerunt.] *Al.*[cauſa?] R. *Al.*[nihil pol iam]. [a] tum
luin [voluptatu] more Græcorum ante *ar*, eſt anceps, ſſaſſidſi.
Dum ætas, tempus' tulit, perfúncta ſatis ſum: ſá- {ſſdſaip idſ
tias me iam] tenet
Studiórum iſtôrum: * *hæc mihi nunc cura eſt máxi* aſdiſiſp
ma, vt ne cui[meæ] R. [mea].aſdiiſiſi.
Longínquitas ætâtis obſtet: mortémve [exóptet] ſiſiſſp
meam.
Hic vídeo me eſſe inuiſam immérito: tempus eſt diſdſiſp
concédere:
Sic óptimè, vt ego opînor, omneis cauſſas præcîdam ſbiiſſp
ómnibus:
Et me hac ſuſpiciône exóluam: & illis morem ſſiſiſi
géſſero.
Sine me[óbſecro hoc effúgere.] volgus quod malè au aidiſidp
dit mulierum.
PAM. * *Quàm fortunâtus céteris ſum rebus: [abſ-* ſſiſiſp
què vna hac] foret, D. *Al.*[abſque vna hac] ſcilicet vxore.
Hanc matrem habens talem, illam autem vxôrem. ſiſſiſp
S. *óbſecro mi Pámphile,*
* *Non tute [rem incómmodam], vt quæque eſt, in* ſſdiiiſi
ánimum indúcas pati.

Sicáter

•D. *Illius*. Diſſuaſio à perſona. *Stultitia*, à cauſa: *Victa*, non enim volens: *Vrbe*, à loco: *Tu*, à perſona: [v] *Rus*, ab iniucundo: [t] *Habitatum* à facto. Vide quàm oratoriè omnia cõiecerit, à perſonis: à cauſis, à locis, à factis.
•D. Ab honeſto.
•G. Nota *Amicam* in bonum, quod rarum eſt.
Omnia Pamphili argumẽta refellit.
R. *Al.* [*adferunt.*]
[a] ſſaſſaii: *vel il.ſo s ī; volu. tatu*, ſſaſſiſi.
Ald. [*ætatis tẽpus tulit, perfuncta ſatis ſũ: ſatias iam*], ſſiadip: *vel elis.o s in tempus*, ſſaiadſp
R. [*expêctet*].
•D. Hoc nimis ſeriò pronunciandũ. *Inuiſam*, quia & ſocrus & quia anus.
Mores notat detractorum.
Al. [*obſecro effugere.*] [a] *tum in[me] non fit eliſio*, bidiſidp.
•L. Magis accenditur Pamphilus matris bonitate. & *abſque*, pro Nisi ponitur aduerbialiter.
•Dura patienter ferenda ſunt.
Al. [*incõmodã rem.*] ſſiciſi.

ſaiſb·ſi ſai.od *Si cætera [ſunt ita vt] tu vis, itáq; vt eſſe ego [illam] exiſtimo,*

ſiabſſai *Mi gnate, da véniam hanc mihi: reduc illam.* PAM. * *væ miſero mihi.*

diſſdiſſ diſd S. *Et mihi quidem: nam hæc res non minùs me malè habet, quàm te, gnate mi.*

G. *Alius [ſunt vt]* ſa diſti. E. *Al. [illa]* · *ſed hoc nihil ad metrum.* * L. Interiectio dolentis. ᴰ Nihil potuit pro qualitate rerū reſpōdere, niſi vt ingemiſceret.

ACT. IIII. SCEN. III.

ARG. ᴰ In hoc colloquio reconciliatio ſenum, ᴾ viri ſcilicet atque vxoris poſt frequens iurgium continetur. ᴸ Soſtrata enim accingitur itineri, vt ruſ abeat: ᵛ hanc migrationem ſuadet maritus & laudat Pamphilus autem diſſuadet, ᴸ ac fruſtra deprecatur: quo magis etiam ille perturbatur: ᴰ atque ideo miſcetur eius diſputatio de non reducenda vxore ᵛ *Theſes.* 1 Pro fortuna animus flectitur. 2 Maturior rei conficiendæ er, editio vtilior & laudabilior eſt. 3 Ex duobus vtilibus vtilius eligendum eſt. 4 Cauſa diſſidii ſedulò eſt tollenda. 5 Senes odioſi ſunt adoleſcentulis. ᴹ Senes omnes apud adoleſcentes vel in ea ætate contemptos eſſe, & nihili pendi: ſed tanquam viles, & abiectos, & ab omni vitæ communione reiectos, oſtendere Poëta volens, hoc Lachetem dicere fecit. Fabulæ ... Quicquid contemnitur, & tanquam nihil æſtimatur, fabulam authores vocare ſolent. *Verſ. gen. Trochaici tetr. cat. quatuor, nempe quartus, quintus, octauus, duodecimus: inter quos cenſeri etiam poteſt decimusquartus. Reliqui omnes ſunt iambici, iique acatalectici, exceptis tribus catalecticis tetrametris, videlicet primo, ſeptimo, & vltimo. ex acatalecticis verò vnus eſt dimeter, ſcilicet penultimus, vnus trimeter ſiue ſenarius, nempe ſextus & ſeptem tetrametri, nempe ſecundus, tertius, nonus cum duobus ſequentibus, & decimustertius cum decimoquarto. ſed hic, vt diximus, eſt etiam trochaicus catalecticus.*

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS.

ſſd:aſſv QVEM *cum iſtoc ſermônem habúeris, procul hinc ſtans accépi vxor:*

ſáb·bſſ ſdb.d * *Iſtuc eſt ſápere,* * *qui vbicúnque opus ſit, ánimum poſſis fléctere,*

dſſid ſſi *Quod faciûndum fortáſſe ſit [pòſt, idem* ᴹ *hoc] nunc ſi féceris.*

tdſſb.ſ– S. *Fors [fuat pol.]* L. *abiimus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.* *Al. [fiat pol.]* ſdſſbſt–. ᴹᵘ *[pol fuat.]* ſbſſ bſt–.

ſtſſ.ſtv S. *Spero [ecáſtor.]* L. *I ergo intrò, & compône quæ [tecum ſimul]* *Mu. [mecaſtor.]* ᴬ *quod verſus nō cōgruit.* *Al. [ſimul tecum]:* ᴳ *quod verſus reſpuit.*

iſi lap *Ferántur. dixi.* S. *ita vt iubes fáciam.* P. *pater.* L. *[Quid*

Laches audierat verba Soſtratæ ad filium habita. * L. Probat cōſiliū vxoris Laches. * D. *Qui*, pro Quæ: interdum abūdat. G. *[idem pòſt, hoc]*. dſſbſſiſi. ᴹᵘ *[poſt-idea, hoc]*, dſſid ſſi. D. Fors, bona fortuna eſt. ᴸ *Fors fuat*, pro *fiat*, i. fortunatū ſit. *Si quis malit [I] corripere quam elidere, ſecundus pes erit dactylus.* D. *Dixi*, perorationis verbum.

L. *Minimè*, ſubaudi Decet.

D. Et *Quid ita iſtuc vis*&c, *Quid eſt!* eo vultu pronuntiantur, vt conſilium eius & verba videatur contemnere pater.

L. *[Quid vis Pámphile?]* P. *hinc abire matrem! mí* ſxiiddſ–
nimé. L. *quid ita iſtuc vis!* G. *Si creticus non admittitur, legendum [Quid Pamphile?]* ſiiiddſ–. Mu*[Quid vis Pamphile? P. abire hinc m.m. L. q. i. iſtuc? P. quia]*, ſdſſaatv. *[De vxore inc. ſ. e. quid facturus ſiem. L. quid eſt?]* ſſdiſſt–.

P. *Quia de vxôre incértus ſum étiam quid ſim fa-* aſſaſit–
ctúrus. L. *quid eſt!*

Mu. [vis, niſi] reiecto [ſed] in fine huius verſus, ſbdiaſb: *vel* ſiibdſdi. *tum in ſequenti verſu legendum [cõſilium meũ],* dſaiiſp. *In [credo] non fit eliſio*

Quid [vis fácere, niſi] redúcere! P. *équidem cúpio,* {ſbbdia'b ſbbdiaſ}
& vix contineo:

Sed non minuam mĕum conſilium: ex vſu quod eſt, {ſaſaſiſp ſaſ}
id pérſequar.

[Credo ea grátia concórdes magis, ſi non reddûcã {dſſſſp dſſia}
fore.] G. *[Ea credo gratia concordes ſi non reducam magis fore.]* ſiſſſiap: *vel* ſiſſiidp: Mu*[Credo ſi non reducam ea gratia concordes magis fore.]* ſiiſiſdp: *vel* ſſdiiſdp.

*D. Vtrum conſentientes ſint an diſſentientes. *Vtrum*, vnum de duobus ſignificat.

*D. Hoc cum gemitu pronũtiãdũ eſt.

L. *Néſcias: verùm id tŭa refert nihil,* * *vtrum illæ* {tſxſbſt tſſ}
fécerint,

Quando hæc abíerit. * *odiôſa hæc [eſt ætas] adole-* ſbbſſdſi
ſcéntulis: Mu *[ætá' ſt]*, ſbbſſat–.

Hi tres vltimi verſus aliter à quibuſdam ſecantur ſi tamen tum verſus dicendi ſunt.

D. *Per tempus*, id eſt opportuné.

E médio [æquum eſt excédere:] poſtrémò iam nos {dſſaſſt– diſdſſi}
fábulæ Mu. *[æquom excedere eſt:]* dſſſſſt–.
Sumus Pámphile, ſenex atque anus. {ſbſp a}
Sed video Phidippum per tempus égredi: accedâ- diſſiiſv
mus.

ACT. IIII. SCEN. IIII.

ARG. V extrema eſt ἐντάσεως conflictatio, D ac vltimus error, vicinus καταστροφῇ, P & varius. nam omnes tres hîc aliqua in re errant. V itaque & formæ orationum ſunt magis implicatæ, propter decorum in ipſo affectu. Nam Soſtrata è medio digreſſa, in Myrrhinam omnis culpa transfertur. P atque ipſe Laches reſciſcens natum puerum, Myrrhinam taciturnitatis incuſat. Phidippus itidem confirmat. Inde ambo vehementer Pamphilum ad vxoris reductionem inſtigant, quod conſtanter hic & pertinaciter renuit. Qui à ſenibus ferme côuictus ob puerum natum, ne prorſus ſuccumbat, abſcedit. Hi verò ob meretricium amorem eum id facere ſuſpicantes, Bacchidem ſtomachabundi conuenire decernunt. V *Theſes.* 1 Non decet natum à ſocru moroſa ſecedere. 2 Affinitas non eſt temerè dirumpenda, ſed ſit perpetua. 3 Liberi patrem ſequuntur, vel Iuriſconſultorum ſententia. 4 Puer alendus & educandus eſt à patre. 5 Parentes propter nepotes, & eorum poſteritatem, plurimùm gaudent. Vulgò enim dicitur progeniem in circulum abire, itaque gratiorem. 6 Communia ſint cuncta inter vxorem & maritum, ne qua diſcordia oboriatur. 7 Mulieres rariùs culpa vacant. Sic & ille apud Euripidem ſe non ſatis odiſſe mulieres, & cauſam non reticet, ἀεὶ [illegible] κακαί. 8 Multis rationibus renituntur mariti vxorem repudiaturi. 9 Prudentiſſimus hic fingitur adoleſcens vxorem ſuam traducere nolens.

10 Vxor

10 Vxores & earum matres pellicatum non tolerant. [M] Liberos parentum voluntatibus & iuſſibus apertè obſiſtere non debere, nec in os obloqui illis decere, ſed potiùs, ne illos in grauiorem iram commoueant, néve ad animi aſperitatem exacuant, cedere, & à conſpectu illorum declinare ſatius eſſe, hæc ſcena declarat. Seneca. Si filius es parentes lædere quid negligis? cur non potiùs, ne te videant, diſcedis? quanuis hæc cauſa dura eſt, ſic tamen citiùs eos ad miſericordiam flexeris. Plato de Legibus, Omnino decet liberos parentibus non repugnare, ſed illorum verbis animum adhibere obſecundantem.

Verſ. gen. Iambici ſenarij ſiue trimetri acatalectici.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

ibſſip *TIBI *quoque [édepol] ſum irâtus Philúmena*
Al. [adepol] iaſſip: & eliſo s in [iratus], iiiſap.
aiſſip *Gráuiter quidem: nam hercle abs te factum eſt túrpiter,*
ſaſſſp *Etſi tibi cauſſa eſt de hac [re: mater te] ímpulit:*
R. Al. [re mater, qua te], ſed deprauatè.
ſſſſi *Huic verò nulla eſt.* L. *opportúnè te mihi*
ſiſſi *Phidippe in ipſo témpore oſténdis.* PH. *quid eſt?*
ſſſſp PAM. *Quid reſpondêbo his?* *aut quo pacto hoc [apériam?]*
ſiſſp L. *Dic filiæ, rus conceſſûram hinc Sóſtratam:*
{dirſai / did} *Ne reuereâtur,* *minùs iam quò rédeat [domum.]* PH. *ah,* *Al. [demum.] quod verſus reſpuit.*
ſſſap * *Nullam de his rebus culpam commérnit tua:*
{ſiſſp / ſiſ} *A Myrrhina hæc ſunt mĕa vxôre exôrta ómnia:*
ſibſſi *Mutátio fit: ea nos pertúrbat [Laches.]*
ſiſſii PAM.* *Dum ne redûcam, turbent porrò [quàm] velint.* *D. Aut [quam], i. eam, quam velint mulierem: ſed melius [quam] pro. quantum velint.*
aiſſai PH. *Ego Pámphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,*
ſiſſai *Affinitâtem hanc ſanè perpétuam volo:*
ſbdiſp *Sin eſt, vt áliter tua ſiet ſenténtia,*
ddſdſi *Accipias púerum.* P. *ſenſit peperiſſe. óccidi.*
adſiſi L.* *[Púerum? quem púerum?]* PH. *natus eſt nobis nepos.*
ſſdſp *Nam abducta à vobis [pregnans] fúerat filia:*
Pierius [pragnas] per as abſque n.
{bſſſp / ai} *Neque [fŭiſſe] prægnântem vnquam ante hunc [ſciui] diem.*

*L. Egrediens Phidippus ita obiurgat Philumenam, vt tamen culpam in Myrrhinam conferat.

Oſtéditur & matri & ſocrui eſſe iratus, quòd filia à marito diſceſſerit.

* L. Dubitatio negans honeſtè aperiri poſſe.

R. [operiam?] id eſt, celem & tegam. ^ ſed hoc nihil ad metrum.

• D. Tapeinosis cum ariſtopia, pro, quò minus iam redeat.

*D. Relatio criminis poteſt videri.

L Accuſatio Myrrhinæ.

R. Priſcianus [Lache.]

• V Ad ſpectatores hæc dicenda ſunt.

D. Ego, grauis orationis initium.

D *Accipias puerum,* Iure: quia liberi patrem ſequuntur.

Al. [Puerum. quem Puerum?]

•V. Admirans rogat: & iam primum partum reſcit.

Pierius [fuiſſe vnquam ante hanc] ſine in [vnquam] non ſiet elſio nec in [ante], bilingua.

L. *Bene (ita me dii ament) núntias, & gaudeo* bdſiſi

Natum illum. & tibi illam ſaluam. ſed [c] *quid mulieris* {ſiſſdp ſd

R. Al. [& illam], ſiſſdp.

Vxórem habes! aut quibus' morátam móribus! {ſi ſſp ſid

Nósne hoc celátos tam diu! néqueo ſatis, ſſibp

Quàm hoc mihi vidêtur factum prauè próloqui. diſſi

PH. *Non tibi illud factum minus' placet, quam mihi Laches.* {xſiidi did

PAM.* *Etſi iam dúdum fúerat ambíguum hoc mihi:* ſſiiii

Nunc non eſt, cùm eam [iam] conſéquitur aliênus puer. {ſiſſcp iſſiſſ

L. *Nulla tibi Pámphile hîc iam conſultátio eſt.* diſſi

PAM.* *Périj. L. hunc vidêre ſæpe optabámus diem,* aiiſp

Cùm ex te eſſet áliquis, qui te appellâret patrem. ibſſſp

Euênit: hábeo grátiam dijs. PAM.* *nullus' ſum.* sbi ſp

L. *Reduc vxôrem ac noli aduerſari mihi.* iſſſi

PAM. *Pater,* * *ſi illa ex me liberos vellet ſibi,* iſſiſi

Aut ſe eſſe mecum nuptam ſatis' certò ſcio, {ſiſiſi ſiſd

Non [me clam] habêret, quæ celâſſe intéllego. Al. [clàm me], ſiſſi

* *Nunc, cùm eius aliênum eſſe à me ánimum ſéntiam,* sbſdſp

* *Nec conuentûrum inter nos [poſthac] eſſe árbitror:* ſſſſd

Quámobrem redúcam! L. * *mater quod ſuâſit ſua,* aiſſp

Adoléſcens múlier fecit, mirandúmne id eſt! adſſi

Cenſen' te poſſe reperíre vllam mulierem, ſbſdp

Quæ cáreat culpa! an quia non delínquunt viri! dſdſſi

PH. *Vosmet vidête iam, [Laches] & tu Pámphile,* ſiiſp

[Remiſſan' opus ſit vobis, an reducta] domum: iaſſcp

Vxor quid fáciat, in manu non eſt, mea: ſdiiſp

Neutra in re vobis difficúltas à me erit. ſſiſp

Sed quid faciêmus púero! L. [ridículè rogas.] ſadſai

D. Aut [ridicule rogas.]

Quicquid futûrum eſt, huic reddas, ſuum ſcilicet: {ſiſſcp ſiſſſ

Vt

[dii] diſſyllabum: vel [c] corripitur ne eliſum & eſt monoſyllabum.
* D. Reprehenſio cum contemptu.
L. Tam diu, ſub. Opertuit, per eclipſin.
* L. Hæc omnia ſecum Pamphilus.
R. Quidam omittit [iam]: ſſdbſp: & [eá] facto monoſyllabo, ſſdbſp.
* D. Hæc ſibi ipſe Pamphilus dicit. Vigetur Pāphilus pueri mentione.
G. In [nullus] elis. encum s.
* D. Ipſe ſibi iterū.
* D. Tandem alterā diſſidii cauſam ex verbis ſenis commentus eſt.
* D. A præſenti tēpore.
* D. A futuro.
G. [poſt], ſſſſp. Mu [poſthac arbitror] ſſſſi.
* D. A deriuatione cauſæ defenſio: & prætereà ſtatus eſt venialis ab imprudentia deſcendens.
Al. Laches], iiiſp. G. el. [Remiſſam opus ſit vobis, an reductam], ſiſſp: & eliſo s in [opus], iaſſp. [Remiſſan' an reducta opus ſit vobis], iiiſſ: & eliſo s in opus, iaiaſp. Ueb. [Remiſſam opus ſit vobis, reductam an], iiiſp.

aſſiſp *Vt alâmus noſtrum.* PAM. *quem ſi ipſa neglêxit, pater,*
aſſiſp *Ego alam?* L. *quid dixti?* * *eho, an non alêmus Pámphile?*
ſsbſſi *Prodêmus quæſo pótiùs? quæ hæc améntia eſt?*
{ ſſſiii 2 *Enimuèro prorſus iam tacêre non queo:*
ſsſſip *Nam cogis ea, quæ nolo, vt præſénte hoc loquar.*
{ ſſ. dii ſſſ *Ignârum cenſes tuâ rum lacrumârum eſſe me?*
ſiſaip *Aut quid ſit id, quod* [*ſóllicitêre*] *ad hunc modum?*
dſſſp * *Primùm, ſubi hanc dixti cauſſam, te propter tuam*
ſſiſſi *Matrem non poſſe habêre hanc vxôrem domi:*
ddſſip *Pollícita eſt ea ſe conceſſûram ex ædibus.*
ſiddſi *Nunc poſtquàm adêmptam* [*quoque hanc*] *tibi cauſſam vides:*
laſſip *Puer quia* [*clam te eſt natus.*] *nactus álteram es.*
sbſſii * *Erras, tui ánimi ſi me eſſe ignârum putas:*
aidiſp *Alíquando tandem huc ánimum vt* [*adiúngas*] *tuum.*

R. Al. [*abducas*]. al. [*adducas*]. *Fac abducas Pamphile animum à Bacchide huc, i. ad vxorem tuam*

ſdiidi * *Quàm longum ſpátium amándi amîcam tibi dedi?*
ſſddſi *Sumptus quos fecíſti in eam, quàm ánimo æquo tuli?*
ſiſſii *Egi, atque oráui, tecum, vxôrem vt dúceres:*
ſiſſſi *Tempus dixi eſſe: impúlſu duxíſti meo:*
ſ. dſ. dp *Quæ tum, obſecûtus mihi, fecíſti vt decúerat.*
dſdſſp * *Nunc ánimum rurſum ad meretrîcem indúxti tuum,*
ſiddſp *Cui tu obſecûtus, facis huic ádeò iniúriam:*
aſſaſi *Nam in eándem vitam te reuolûtum dénuò*
aiid p *Video eſſe.* PAM. *méne?* L. *te ipſum. & facis iniúriã,*
ſſiſſp *Cùm fingis falſas cauſſas ad diſcórdiam:*
ſſiii *Vt cum illa viuas, teſtem hãc cùm abs te amóueris.*
{ ſa. dii ſaſ *Senſitque ádeò vxor.* * *nam ei* [*cauſſa ália*] *quæ fuit,*

Ali. [*alia cauſa*], ſadaip.

R. *Al.* [*ipſe neglexerit pater,*] athap. [D] *Melius* [*ipſa*], *vt ſit* [*pater*] *vocatiuus caſus.*
S. bacchius non admittitur, [G] [*eho*] *eſt extra verſum,* aſſiſp.
* L. Increpantis. nã prorúpit in obiurgationem ſenex.
[G] *Mu* [*ſollicitare*].
* D. A ſummo ad imum.
G. [*hanc vbi*], ſaſſip.
Extrema conſtictatio epitaſeos.
G. [*hanc quoque,*] ſidiſi.
R. *Al.* [*clàm natus eſt,*] *i. ſed deprauatè:* [A] *tum* [*via*] *pro iambo, & in* [*nactus*] *dactylum,* ſiliſp.
* L. Epiphonema.
* D. Ab antè actis.
L Auget crimen à meritis ſuis.
Agit, qui inſtanter petit: *orat,* qui demiſſè precatur.
Al. [*oraui te,*] *tum* [*te*] *nec eliditur, nec corripitur.* [R] [*oraui tecum.*] *vt* [*tecum*] *nõ ad* [*egi*], *ſed ad* [*oraui*] *referatur, ac ponatur pro* [*te*].
* L. Sólim hac ſuſpicione ſenex ſternit viã ad cataſtrophẽ.
L *Teſtem* cognitricem. [D] Teſtem vocat, non impeditricem.
* L. Confirmatio à remotione, per interrogationem.

Quámob

* Hoc Phidippus ſecum.

Quámobrem abs te abîret! PH. **plane hic diuinat: nam id eſt.* aiſſſi

P A M. *Dabo iuſiurândum, nihil eſſe iſtôrum, tibi.* L. *ah,* aſdſſi

*D. Relicta quæſtione ad rem redit.
B. [*accipies:*]

* *Reduc vxôrem: aut quámobrem nō opus ſit, cedó.* { iſdſſi iſdſa

P A M. *Non eſt nunc tempus.* L. *púerum [accipias:] nam is quidem* ſſddſp

*L. Querela Pamphili ad ſpectatores.
Anxius Pamphilus abſcedit, ne rem aperire cogatur.
L. *Promoueo* proficio, neutraliter.

In culpa non eſt: pòſt de matre vídero. ſſſii

P A M. * *O'mnibus modis miſer ſum, nec quid agam ſcio:* { xiiſai d

Tot nunc me rebus míſerum conclûdit pater: ſſdſſp

Abibo hinc: præſens quandò proméueo parum. iſſibp

Nam púerum credo iniúſſu non tollent meo, dſſiſi

Præſértim in ea re cùm ſit mihi adiútrix ſocrus. { ſaſſp ſaſſ

L. *Hem*, indignantis.
D. *Sine*, ſeparatim accipe: quia vim habet comminantis.

L. *Fugis! hem. nec quicquam certi reſpóndes mihi!* aſſſſi

Num tibi vidêtur eſſe apud ſeſe! ſine: diiſp

Púerum Phidíppe mihi cedò, ego alam. P H. *máximé.* aſbbſi

Al. [*vxor mea,*] ſſſaſp.
Hæc, pellicatum ſcilicet & adulteriū.

Non mirum fecit [vxor,] ſi hoc ægrè tulit. ſſiſp

Amâræ mulieres ſunt: non fácilè hæc ferunt. idiſai

Proptéreà hæc ira eſt: nam ipſa narrâuit mihi: dſſiſi

Id ego præſênte [hoc tibi nolêbam] dícere: bſdſſp

Al. [*hoc tibi nolueram*], biddſp: [R] *al.* [*hoc nolebam*], *tum in* [*hoc*] *h vim habet conſonantis*, biiſſp. *al.* [*Id ego hoc præſente tibi nolueram*], aſbdſp.

Nu. [*ei*], aſſſſi.
B. Al. [*video nuptiis.*] *ſed perperam.*

Neque [illi] credêbam primó: nunc verò palàm eſt. { ſſſſi a

* *Nam omníno abhorrêre ánimum huic [vídeo à núptijs.]* ſiddſi

*V. A ſigno comprobat, illi pellicé eſſe.
*D. Poëta feſtinat ad rerum cognitionem. [1] nam hac cōſultatione præbetur occaſio ad cataſtrophen.

L. * *Quid ergo agam Phidíppe? quid das cónſili?* iiſiſi

P. *Quid agas! meretrîcem hanc primùm adeûndā cénſeo.* aaſaſi

Orêmus: accuſêmus gráuiús: dénique ſiſdſp

Minitêmur, ſi cum illo habúerit rem póſteá. aſdiſi

Am. [*puer eho,*]

L. *Fáciam vt mones.* [*eho puer,*] *curre ad Bácchidem hanc* aibſſi

Vicinam, honeſtè dixit: vt ſeni cōgruit.

Vicínam noſtram: huc éuoca verbis meis. ſſiſi

Et

ſiſſi *Et te oro porrò in hac re adiutor ſis mihi.* P H. *ah,*
ſiiſi *Iam dudum dixi,* * [*idémque*] *nunc dico Lache,*
iſiſſi *Manère affinitatem hanc inter nos volo,*
ſiſſp *Si illo modo eſt, vt poſſit: quod ſpero fore.*
ſiiſi *Sed viſne adeſſe me vnà, dum iſtam cónuenis?*
{ſ ſdſi L. [*Immò*] *verò abi: áliquam púero nutricem para.*

R. [*itidémque*], ſſaiſi.
•V. Pollicitatio eſt perpetuæ affinitati, à facili, à ſpe, & auxilio.
Go. [*Imo*] *vtraque breui*, abdſſi.

AÇT. V. SCEN. I.

A R G. [D] Parua vitæ color in hac locutione miſcetur à ſorte. Nam meretrix loquitur & ſenex: & quod eſt mirabilius, bona meretrix, mitis ſenex: vt intelligas laboraſſe Terentiũ, vt & à lege Comicorum recederet, & in actu tamen ſuum conſuetudinem retineret. [L] Laches igitur Pamphili pater Bacchidem meretricem alloquitur, eámque accuſat de miſſione ad ſe ac receptione Pamphili filii. illa contrà conſtanter admodum inficiatur & negat. [V] & eſt in ſtatu coniecturali. Siquidem in Lachete eſt ἐπίτασις, in Bacchide ἀντικατάστασις. [H] In hac autem ſcena via munitur ad catastrophen. [V] *Theſes* 1 Bona eſt meretrix, & ſenex frugi præter naturam. 2 Moderari iram, prudentis eſt. Hac enim ſæpe plus fit, quàm decet. 3 Meretrices non facilè mores mutant. 4 Senis decorum eſt, vt peccatis non indulgeat, vt cuncta prudenter agat. 5 Purgatio poſt factam iniuriam inutilis eſt. 6 Mariti non ſunt impediendi per ſcorta. [M] Debere ſe quenque purgare in eo, quo reus ſit ſi in culpa non eſt, atque ita etiam purgare, vt intrepidè de ſatiſfactione promittat, docet hæc ſcena. Et quamuis Terentius hic ſordido ac turpi vitæ genere infamem meretricem adducit, bonã tamen eandem, & pro fama ſua ſtantem facit: quo ſignificet ſcilicet, quàm magna res ſit integritas vitæ, quam & improbi & impuri homines non facilè contemnunt. Quare bene præcepit Ouidius, Omnia ſi perdas, famam ſeruare memento, Qua ſemel amiſſa poſteà nullus eris. Siquidem infamis habita fuiſſet, ſi coniuncta in Pamphili adulterio de reatu conſenſiſſet. *Verſ. gen. Trochaici quindecim è quibus duo trimetri, nempe quintus catalecticus, & ſextus acatalecticus: tredecim tetrametri catal. nempe viceſimusquintus, & duodetriceſimus cum decem ſequentibus & vltimo. Reliqui omnes ſunt iambici tetr. atque ex his duodecim catalectici. nempe ſeptimus cum nouem ſequentibus, & viceſimus cum ſequenti: cæteri acatalectici numero duodecim, nempe quatuor primi decimusſeptimus cum duobus ſequentibus, viceſimusſecundus cum duobus ſequentibus, antepenultimus & penultimus: inter quos cenſeri poſſunt duodetriceſimus, & trigeſimusſecundus.*

BACCHIS *meretrix.* LACHES.

ſdſiſſp NON *hoc de níhilo eſt, quòd Laches nunc me conuêntam eſſe éxpetit:*
ſſſiſp *Nec pol me multùm fallit, quin quod ſúſpicor, ſit quod velit.*
{ſſiſp iſa L.* *Vidêndum eſt ne minùs propter iram hãc impetrem, quàm póſſiem:*
{ſdſſbp ſdſſd * *Aut ne quid fáciam plus, quod* [*pòſt me*] *minùs fecíſſe ſátius ſit.* P. [*me poſt*].
dſi— *Aggrédiar. Bacchis ſalue.* B. *ſalue* [*Laches.*]
dſſſc L.* *Credo édepol ſie nónnihil mirári Bacchis* [
G. [*Bacchis te mirari nonnihil,*] dſſſp.

V. Occaſio Cataſtrophes ſumitur ex hoc cõgreſſu [P] Cõiecturalis cauſa eſt, Recipis Pãphilum: Non recipio.
*L Cõpeſcit ſe Laches ad lenitatem & moderationem.
*V. Prudentis eſt & circunſpecti hominis ratio.
Alu. [*Lache.* [G] *Si legas tu Laches*] *. erit hic ſenarius iambicus* dſſdſi.
• D. Lene & molle prooemium,

Quid ſit, quápropter te huc foras púerum euocâre iuſſi. ſſaii-

Tres præcedentes ita duobus vulgò continentur, vt ſecundi initium ſit [Nonnihil], ſed qui certis numeris aſtringi poſſint, non video, quanuis in ſecundo quis cum Mureto legat [te huc iuſſi foras puerum euocare.]

Quoque etiã, pateſcon tertium.

Si [venit] ſit præſentis temporis, ſic metiẽdum, abdiſ-: vel legendum [mihi venit], abdidaſ-.

B. *Ego pol quoque étiam tímida ſum: cùm [venit] mihi in mentem, quæ* abdiſx / abdiſſ

Sim, *ne nomen, [quæſtus mihi obſtet:]nam mores fácilè tutor,* ſſcdi / ſiſſ

D. [mihi quæſtus obſtet apud te] al. [meo quæſtui obſtet apud te:] ſed verſus neutrum patitur, quanuis [ſim], vt vulgò habẽt exemplaria, in præcedentem verſum transferatur.

*D. Id eſt, ne nomẽ quod ineſt meo quæſtui, quem exerceo: hoc eſt, quod meretrix ſum.

L. *Si vera dicis, nihil tibi pericli [eſt à me] múlier: [nam* ſixbſſa / ſiſ

Mu. [à me eſt] reiecto [Nam] in ſequentem verſum. ſed tum hic claudicat.

*L. Captat beneuolentiam ab officio antequàm rem narret.

Iam ea ætâte ſum, vt non [ſit] peccáto mihi ignóſci æquum: iſiſſxſi / iſſſ

In [ea] nihil elidendũ.

R. [Nam iam ætate ea ſum, vt non fiet], ſ ſiſixſ vel ſic, ſſiſſſ, vt [ea] & [mihi] monoſyllaba cenſeantur. præcedens autem verſus, cùm ab eo detractum fuerit [nam], ſic dimetiendus ſixiiſdv. & [nihil] monoſyllabo facto, ſiſiiſdv.

*D. Ambiguitas, aut enim pro, in peccato mihi: aut pro, peccâti mihi. Mu id eſt, mihi ſi quid peccauerim.

* *Quò magis omnes res cautiùs, ne témerè fáciam, accûro.* dſſiddſ

*Cautio Lachetis.

Nam ſi id nunc facis, factûráve es, bonas quod par eſt fácere: ſxſiiſdv / ſd

Inſcitum, id eſt, inelegans.

[*Inſcitum*] *vulgò in præcedentem verſum reijcitur: tum neuter conſtat.*

Inſcitum offérre iniúriam tibi me immerénti, iníquum eſt. ſſaii-

B. *Eſt magna ecáſtor grátia, de [iſtac] re, quam tibi hábeam:* ſſbſibv

*D. Imitatur hîc & ſenile, & fœmineũ tardiloquium. ſuffecerat enim Ago gratias.

Al. [hac] tum in [magna] & in [de] nihil elidendum, ſiſdiſbvt niſi ex Mureti codice mauis ad finem huius verſus apponere [nam qui], ſſſbſ-: & facta ſynæreſi in [gratia], ſſſſb-, tum ad finem ſequẽtis additur [ſed]. ſſiſxiſ: vel ſſſiſ-: ſequens dein ie bene habet, iſiiſiſi.

Nam qui poſt factam iniúriam ſe expúrget, parum mihi proſit. ſſſſiau / ſſſ

*Propoſitio accuſationis. & mox narratio derrogatio.

Sed quid iſtuc eſt? L. **meum recéptas filium ad te Pámphilum.* B. *ah.* xſiiſi / ſ

L. *Sine dicam: vxôrem hanc priùs quàm duxit, voſtrum amôrem pértuli.* afxſiſi / aſſ

*Parabat abitum Bacchis.

Permutatio rerũ.

* [*Manè:]nondum étiam dixi id, quod vólui: hic nunc vxôrem habet.* id:ſbſſp

G. [Mane, mane:] tum e corripitur vel in vtroque, biaſdſſp; vel in priori, bſaſdſſp: vel in poſteriori, iaaſdſſp: vel amphibrachys primo loco.

* *Quære*

ddſrſſx– *Quare álium [tibi amîcũ firmiôrem,] dum tẽpus conſuléndi eſt. G.[firmiorem tibi.]dſidſſi–. Mu[firmiorem tibi, dum conſulendi tempus eſt] dſidſiſi.

*L. Ab vtili & tempore. v Ab occaſione quærendi noui ſucceſſoris.

{xdaſaſſ ddaiaſ} Nam neque ille hoc ánimo erit ætâtem: neque pol tu, ĕâdem [iſta] ætâte. In Aldino codice omittitur [ætatem], R ſed perperam. ætatem, pro perpetuò vel diu, aduerbialiter. Mu [Nam ille neque animo hoc erit ætatem, neque pol eadẽ iſta ætate tu.] daaſbſſi: vel daaſſdi.

Al [iſtac]. quod verſus reſpuit.

bſſiſiſp B.* Quis id ait? L. ſocrus. B. méne? L. te ipſam: & filiam abdûxit ſuam:

*D. Nõ interrogatio, ſed firma negatio eſt.

aaſaſiſp Púerúmque ob eam rem clàm vóluit, qui natus eſt, extínguere.

aſſsbſſp B.* A'liud ſi ſcirem, quî firmâre meam apud vos poſſem fidem,

*L. Purgatio.

tſſilſb– *Sánctius quàm iuſiurândum: id pollicêrer tibi Laches,

* Commendatio perſonæ.

ſiaſſiſp Me ſegregâtum habuiſſe, vxôrem vt duxit, à me Pámphilum.

D. Vt, aduerbium eſt temporis, pro ex quo.

aſdaſaſi L. Lépida es.* ſed ſcin' quid volo pôtius ſodes fácias? B. [quid vis, cedó.]

Mu. [quid cedo?] aſdaiat–.

{idiſſſp ſbſſſtv} L. E'as ad mulieres huc intrò, atque iſtuc iuſiurândum idem

*D. Hinc deliberatiua incipit. L Propriùs accedit occaſio ad cataſtrophé.

dſſaſt– Polliceâre illis: exple ánimum his: téque hoc crímine éxpedi.

aſtaſde– B. Fáciam: quòd pol ſi eſſet ália ex hoc quæſtu, haud fáceret, ſcio:

Bona meretrix cõtra conſuetudinẽ facit.

ſſſbſtv Vt de tali cauſſa nuptæ mulieri ſe oſténderet.

{aſſtſſtv t} *Sed' [eſſe falſa fama] nolo gnatũ ſuſpêctũ tuum:

Hic poteſt cenſeri iãbicus acat. iiſſiſſp. Mu [falſa fama eſſe]. ſſtſſtv.

dſſaattv Nec leniôrem vobis, quibus eſt minimè æquum, vidérier

*Ab vtili. t Honeſta ratio meretricis ad liberandum ſuſpicione Pamphilum.

dſaſtſlv Immérito:* nam méritus de me eſt, quod queam, illi vt cómmodem.

abttaatv L. Fácilem, benéuolúmque lingua tua iam, tibi me réddidit:

*Ab honeſto.

ſttaat– Nam non ſunt ſolæ arbitrátæ hæ:* ego quoque hoc étiam crédidi.

* Suſpicionẽ ſuam fatetur. G. [hæ] prorſus eliditur.

Al. [*Nunc autem cum*],ſdsſaſt–.

[*Nunc cùm*]*ego te eſſe præter noſtram opiniônem cómperi:* dſtſtſt–

*D. Apoſiopeſis I-rati.

Mu.[*faci'.*]^A *pro Facis*,addiſſt–.

*Comminatio pollicitationi admiſta. ^D Hoc genus cominationis minus habet amaritudinis ſed plurimum grauitatis.

G. [*Periclum*], aatſaat–.

Fac eádem ut ſis porró: noſtra v'tere amicítia^*,ut vóles. bſſabr–

* *A'liter*[*ſi fácias.*]*ſed réprimam me,ne ægrè quícquam ex me aúdias.* adſaſſſt

*Verùm te hoc móneo vnum;** [*qualis*] *ſim amícus, aut quid póſſiem,* *Mu.*[*qualis*].ſdſdſts. dſſiiſp

Pótius quàm inimícus, [*perículum*] *fácias.*B *fáciā ſedulò,* aat aat– aatſ

ACT. V. SCEN. II.

ARG. ^V Argumentum præcedentis ſcenæ in plures perſonas ſpargitur. ^P Hîc enim Bacchis eadem Phidippo quoque earum rerum incredulo pollicetur, quæ priori ſcena Lacheti promiſerat, vtpote ſe ituram ad mulieres expleturam animum earum, & ſe à crimine obiecto purgaturam. Quod admodum graue videtur, pellex vt amatoris vxorem de mutuo amore leniter alloquatur. ^V *Theſes.* 1 Nutrices ebriæ infantiū ſunt negligentiores. 2 Meretricibus nulla eſt neque religio neque fides. 3 Tormentis ſæpe veritas exploratur. 4 Inſolitum eſt meretrices coniugibus ſtudere. 5 Leuia errata ἐν ἁμαρτήματα non debét diſſidii eſſe cauſæ. 6 Nupta meretrici hoſtis eſt abſente marito. ^M Nutrices puerorū curam agere debere, & ad illos diligenter attendere, ne quid pueris deſit, docet hæc ſcena: ne dum hæ bene paſtæ, & potæ fuerint, infantium nullam rationem habentes, vt morbis obnoxii fiant, negligendo committant. Quare ſummopere cauendum, ne deſidioſis, guloſis, vinoſiſque mulierculis pueri committantur. Et cùm naturaliter minimè affectæ ſunt erga pueros nutrices, vt matres, non ſolent eos tanta cura tractare, ſed ſubdititia quadam & ficta beneuolentia excipere: vtpote mercedis tantùm cauſa diligentes, ſi diligere dicendæ ſunt.

Verſ. gen. Iambici catalectici, ſique tetrametri, excepto ſecundo dimetro.

PHIDIPPVS. LACHES. BACCHIS.

D. Poſt varia nutricis poſcentis verba Phidippus ad generalem promiſſionem ſe confert, dicens. *Nihil apud me*,

*D. Imitanda irati contemplatio: quaſi dicat. Hæc eſt, quam vxori Pamphilus anteponit.

*Meretrices irreligioſæ.

NIHIL *apud me tibi defíeri pátiar, quin quod opus ſit,* bſſdſſa bſſdſſbo

Benígnè præbeâtur. iſiv

Sed cùm tu ſátura, atque ébria eris, puer vt ſatur ſit fácito. ſdſaaldv

L. *Noſter ſócer vídeo venit: púero nutrîcem addûxit.* ſibiaſſv

Phidíppe, Bacchis déierat perſánctè. P.* *háccine ea eſt?* L. *hæc eſt.* ſſſdſ–

P.* *Nec pol iſtæ métuunt dêos: neque has reſpícere deos opínor.* xdsidaio dsſ

B.* *Anc*

B.* Ancillas dedo: [quólibet cruciátu per me exquíre.] — *Firmius argumentum.
R. Al. [quo libet cruciatu per me exquirere] . . .

Licet hac re hîc ágitur, [Pámphilo me fácere, vt rédeat vxor,] .

Opórtet: quod si perfício, non pœnitet me famæ,
Solam fecíſſe id, quod áliæ meretrices fácere fúgitant.
Mu. [me facere Pamphilo vt vxor redeat.] . . .

L. Phidíppe, noſtras mulíeres ſuſpéctas fuíſſe falsò — Suſpectas, non adulterio, ſed de nurus diſceſſu.
Mu. [ſuſpectas falsò nobis.] . . . [In re ipſa inuenimus: porrò hanc nunc experiamur. nam ſi] . . . [Compererit falsò crimini tua ſe vxor credidiſſe.] . . .

Nobis, in re ipſa inuénimus: porrò hanc nunc experiámur.

* Nam ſi compérerit crímini tua [ſe] vxor credidíſſe, — *L. Dilemma.
Al. [ſe falsò], ſed . . .
Miſſam iram fáciet. ſin autem eſt ob eam rem irátus gnatus,
Quòd péperit vxor clàm, id leue eſt: citò ab eo hæc ira abſcédet.
*L. Epiphonema.
D Moraliter quaſi quærendo, & diſcutiendo hoc intulit.

*Profécto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſídio dignum.

P. Velim quidem hercle. L. exquíre: adeſt. quod ſatis ſit, fáciet. B. fáciam. — *L. Bene recuſat Phidippus, ne cadé res denuò agatur.

P.* Quid iſtæc mihi narras! an quia non tute ipſe audíſti dudum, — D. An quia, correptio.
Mu. [tute audiſti], . . .

De hac re ánimus meus vt ſit Laches! illis [modò exple] ánimum.
Mu. [exple modò] . . .

L. Quæſo édepol Bacchis, quod mihi es pollícita, tute vt ſerues.

B. Ob eam rem [vin' vt ego] intróeam? L. * i, atque exple ánimũ his, vt credant. — M. Expleam. i. eximani te hac ſuſpicione, purga, libera te.
R. [vis ergo], . . . al. [vis vt ego], . . . imperatiuus [i] non eliditur, ſed corripitur. Al. [vis vt ego intro eam?] tum [i] manet productum, . . .
*V. A modo & fine.

B. Eo: et ſi ſcio pol his fore meum conſpéctum inuíſum hódie:

*Nam nupta, meretríci hoſtis eſt, à viro vbi ſegre- — *L. Ætiologia à perſona.

gâta eſt.

*Aliæ perſuadendi rationes.

L.* *At hæ amicæ erunt, vbi, quámobrem aduéneris, reſciſcent.* aiiiſiſ-

Al. [*cognouerint*:] aidaiili: *vel ſic*, aidiibii.

[P. *At eáſdem amicas fore tibi promitto, rem, vbi* aidiſ bſ- *[cognôrint.]* *Mu.* [*P. atque*], *quod transferatur in præcedentem verſum*, aiwliſſ-:iidiibſ-.

Al. [*ſuſpectione*].

Nam illas errôre & te ſimul [ſuſpiciône exólues. ſſiiſiſ-

*D. Ancillis dicit, quæ ſut κωφὰ πρόσωπα.

B. *Péry, pudet Philúmena:* *ſequímini me intrò huc ambæ.* aiiibſſ-

*Oſtendit commune bonum vtrique euenturum.

L.* [*Quid eſt, quod mihi malim, quàm quod huic intéllego euenîre:* {ɛaſiſii- ſ *Mu.* [*Quid mi eſt, quod malim, quàm quod huic intellego euenire, vt*], ſſiiliiv: ^ *tum in ſequenti verſu* [*ſuo*] *mono ſyllabum*, dialiiſ.

G. [*ſine diſpendio*,] ibdiiii: *vel ſine diſpendio ſuo*,] ^ ibdiſx..: *vel ſic*, ibdiiſſv, *vt* [*ſuo*] & [*mihi*] *monoſyllaba ſint*.

Vt gratiam ineat, [ſine ſŭo diſpéndĭo,] & mihi vnà proſit! {ſbdɛxiſv ſbdſſ

Nam ſi eſt, vt hæc nūc Pámphilum verè ab ſe ſegregárit, ſiſiſiı

D. *Rem*, ex patrocinio & amicitia ſenis: *gloriam*, ex facto rato in meretricibus.

Scit ſibi nobilitâtem ex eo, & rem natam, & glóriam eſſe: ddſiſſv

Réferétque grátiam ei: vnáque nos ſibi ópera amícos iunget. aiaxbiſv *Glareanus tollit amicos*] *ſed verſum non ſanat. niſi in* [*gratiam*] *vel in* [*ei*] *non fiat eliſio.* aibſibiſ, ^ *u* [*opera nos ſibi amicos*], aiadſaſv.

ACTVS V. SCEN. III.

ARG. H Redit Parmeno, qui à Pamphilo ablegatus fuit, nequid de puero reſciſceret. L Mittitur rurſus ad Pamphilum: quæ eſt œconomia ad ſequentem ſcenam: & Bacchis quid intus actum ſit, ſpectatori indicat: éſtque hæc cataſtrophe P & conuerſio fabulæ: nam in ea Bacchidis interuentu errores leprehenduntur, nempe per annuli cognitionem Philumena à Pamphilo compreſſa reſciſcitur. Exindéque natum ſibi puerum liquidò cognoſcitur. Inſuper Bacchis ipſa longo ac perpolito ſermone beneficia ſua, & in Pamphilum, & in vniuerſam eius familiam, citra meretricium morem abundè collata commemorat. V *Theſes.* 1 Serui ſemper operam ſuam extollunt & laudant. 2 Curioſitas præſertim in ſeruis damnanda eſt. 3 Meretrix bona ſæpe commodare poteſt, & omnes ſuſpiciones exoluere. M Gloriantem meretricem, & de ſuis beneficiis exultantem, hæc ſcena exprimit. Quod quia ab hominibus qui in decoro vitæ verſantur, fieri non decet, rectè meretrici aſſignatum eſt. Leuis enim animi & pudoris vacantis indicium eſt, ait Seneca, iactare, quod benefeceris merenti. Ariſtot. interrogatus, quo pacto beneficium violaretur, dixit, ſi demerenti te iactaueris. *Verſ. gen. Sunt omnes tetrametri catalectici: ſed ſeptendecim priores trochaici, qui deinde ſequuntur ſunt iambici.*

PARM

PARMENO. BACCHIS.

{ataatſd- ataatit- * EDEPOL næ meā herus eſſe óperā députat parui prétij, Mu.[Aedepol na eſſe meam herus operam deputat parui preti.] tſwatlt-.

ſſſdſt Qui ob rem nullam [miſit, fruſtra vbi totum deſédi diem, R. Al. [miſit fruſtra, vbi], ſed deprauatè. nam [fruſtra] pertinet ad proximè ſequentia.

beſttt * Mycónium hóſpitem dum expêcto in arce Callidémidem:

btaſat [I'taque] inêptus hódie dum illic ſédeo, vt quiſque vénerat,

ſtalſsb Accedêbam, * Adoléſcens dic dum quæſo, [es tu Myconius?] G. Si o in [Myconius] producatur, in tertio huius ſcenæ verſu primus pes eſt amphibrachys: quintus verò ita ſcandendus, idſſitv. Mu [tûn' es Myconius?] idſſdttv.

ſtſſtv Non ſum. at Callidémides? non. hóſpitem ecquem Pámphilum

eſſaſt Hîc habes? omnes negâbant: neque enim quenquam eſſe árbitror.

ttaſtv Dénique hercle iam pudêbat: ábij. * ſed quid Bácchidem

{ſſtſwſt- ſſtlb Ab noſtro affîne exeûntem vídeo! quid[a] huic hîc [eſt rei!]

tſſaſtv B. Pármeno, opportúnè te offers: próperè curre ad Pámphilum.

aſsbſtv P. Quid eó? B. dic me orâre vt véniat. P. ad te! B. immo ad Philúmenam.

{txxſſſt- tlſ P. Quid rei eſt? B. * tŭa quod nĭhil refert, percontári déſinas.

wſaſiſtv P. Nihil áliud dicam! B. étiam, cognôſſe ánnulum illum Myrrhinam

{ſatlſtt- ſtlſ Gnatæ sŭa fuiſſe, quem [ipſus mĭhi] olim déderat. P. ſcio.

ſadtſtv Tantúmne eſt? B. tantúm: áderit contínuò, hæc vbi ex te [audiuerit.]

L. Redit Parmeno iratus, quod a Pamphilo delusus sit.

[b] Totum à ſtomachante dicitur: quaſi qui nunc maximè iniuriam perſenſerit.

D. Bene oſtendit ſe memorem & ſignorum & nominum: vt videatur verè illuſus, cum operam dederit.

Mu. [Itaque ipſe] &c. ita.

D. Vernaliter & Comicè ſe ipſum ſeruus imitatur. & eſt μίμησις per dialogiſmum, quo lepidè & facetè ſerui ludificationem exprimit.

D. Doctè Poëta præmonſtrat locuturam perſonam.

Mu. [rei eſt?] [a] ſed verſus id nō patitur.

Prouerbiū in curioſos percontatores.

Mu. [mihi ipſus]. [a] ſiiiiſai: vel [ſua] ſicut monoſyllabo. ſttſdt.

Tantum, eclipſis.

Al. [audierit.] [c] ſed id metri ratio non patitur.

Minimè eq q d Curſere n queo: ° Ceſſo ſubauditur.
° ſic reliqua in argumenti partem Bacchis ſola ſecū memorat.
G *In contrȧ Alde,* [*Hodie*] *ad ſequentem verſum perperā appoſitum erat.*
°D. ἀπὸ κοινοῦ.

Sed ceſſas! P. *minimè équidem: nam hódie mihi poteſtas haud data eſt:* ſdaabſt–
Ita curſando, atque ambulando totum hunc contríui diem. aſtſſtu
B.° *Quantam óbtuli aduéntu meo lætitiam Pámphilo hódie!* ſſdsb–
Quot cómmodas res áttuli! quot autē ádemi curas! ſſiſſ–
°*Gnatum ei reſtítuo, qui penè harum ipſiuſque ópera périjt:* ddiſſdd ſ
Vxórem quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habitúrum, reddo: ſſſſaſu
Quare ſuſpéctus ſuo patri, & Phidippo fuit, exoiui: ſſ.iidſ ſſſ

°V. *Demonstrat* geſtiēs annulum tanquam horum commodorum cauſam commonſtrat. Annulus fabulæ nodum ſoluit.

°*Hic ádeò his rebus ánnulus fuit inítium inueniúndis.* bſſbaa–
Nam mémini ab hinc menſes decem ferè ad me nocte prima diſiiſ–
°D. Ex his argumētis poteſt colligi, hunc eſſe qui virginem vitiauerit.

°*Confugere anhelántem domum ſine cómite, vini plenum,* diſibaſ
Cum hoc ánnulo: extímui ílico: Mi Pámphile, inquam, amabò, ſaiſii
°D. Principalia ſigna vitii illati, per ſu oatio & annulus.

°*Quid exanimâtus es óbſecro! aut unde ánnulum iſtum nactus!* saiſiſ
Dic mihi. ille álias res ágere ſe ſimuláre. poſtquàm id video. { aadiaid ſ
D *Quid*, pro aliquid.
D. Bene addirunt Homo, & oratoriè Neſcio quam. ex quo dicto omnis error eſt natus, nā opponet mé, & nulla fabula erit.

Néſcio quid ſuſpicárier, magis cœpi inſtáre vt dicat. { dſii ſſ dſiia
Homo ſe fatêtur vi in via [néſcio quam] compreſſiſſe: aiſidſſ
Al. [virginem neſcio quam] · ſed nec ſenſus deſyderat, nec carmen ſuſcipit. ^ *niſi fortè quis ita m. tiatur, a^ xx dllv.*
°M Antiquè dictū, pro, luctatur.
Mu. [*Eu cognouit*].

Dicitque ſeſe illi ánnulum, dū° luctat, detraxiſſe: ſiſſſ
[Eum hæc cognouit] Myrrhina in dígito modò me habêntem. iſſiaii
Inde, ab annulo & narratione conclu dit fabulæ narrationem.

Rogat unde ſit: narro ómnia hæc: inde eſt cognítio facta, aiſiſdi

Philúm

Philúmenam eſſe compréſſam ab eo, & filium inde hunc natum.

**Hæc tot propter me gaúdia illi contigiſſe lætor:*

Etſi hoc meretrices áliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,

Vt quiſquam amátor núptijs lætêtur: verùm ecáſtor

**Nunquam ánimum quæſti grátia ad malas addúcam partes.*

**Ego, dum illo lícitum eſt, vſa ſum benígno, & lépido, & comi:*

**Incómmodè mihi* núptijs euênit: factum fáteor:*

At pol me feciſſe árbitror, ne id mérito mihi eueníret.

**M V L T A ex quo fúerint cómmoda, eius incómmoda æquum eſt ferre.*

*D. Includit narrationem a uxore ſuo: ne hæc in futuro a tu expectaremus.

D. *In rem*, in vtilitatem, id eſt, pro commodo.

*Honeſta meretrix

*L. A meritis.

*D ἀπροσδόκητον.

*D. Deeſt Ex: vt ſit Ex nuptijs. & *Incómmodè*, pro, incommodum.

*D. Ratio cur noua omnia fiant, & contra officium meretricis.

ACT. V. SCEN. IIII.

A R G. * Ad Pamphilum poſtremò cataſtrophe peruenit. Ex verbis autem ipſis colligimus Parmenonem Pamphilo annuntiaſſe per annulum, *quem ipſe Pamphilus olim dederat Bacchidi, cognitionem de Philumena factam. * Miro autem affectu inducitur vix adduci ad credendum quod gaudet Pamphilus: *ſed eius animum dubium Bacchis confirmat. *Hæc deinde Pamphili vxorem mirifice laudat: ſimúlque conſuetudinem illam frequentè vltrò citróque habitam, omnibus vſque celandam eſſe vterque cenſet. Poſtremò per facetã & iucundam Parmenonis ſententiam, Comœdiæ finis imponitur. * *Theſes.* 1 Prudentis eſt circunſpicere, ne falſo gaudio fruatur. 2 Fortunatiores ſe deos eſſe centent. 3 Nuntio ſubito pleri que ſunt magis ſolliciti. 4 Heri grati eſſe cupiunt vel in ſeruos læta annunciantes. 5 Raro ſimè æmulæ, vxores laudant. * Quàm immodicus affectus inſperatum & ſubitum gaudium ſit, & lætitia ex longioribus doloribus & animi perturbatione, hac ſcena exprimitur. Et quæ inſperata ſunt, cum nuntiantur, non facilè admodum fidem inueniunt, nec creduntur. Hos ſequuntur pauor, difficultas, & deſperationes. Gaudium autem comitem habet vt ait Seneca libro 11. de ira, exultationem: exultatio tumorem, & nimiam æſtimationem ſui. Cicero gaudium putat eſſe affectionem animi alicuius præſentis boni opinione conceptam, ſed tantummodo in interioribus, hoc eſt, animo & mente ſedem habere. Lætitiam verò etiam in externis geſtibus redundare, & hominem externum occupare. *Verſ. gen. Trochaici tetr. cat. octo, nempe ſextus, vndetriceſimus cum quatuor ſequentibus, & triceſimus, octauus cum ſequenti. Reliqui omnes iambici: atque ex his tres catalectici, videlicet primus, ſeptimus, & nonus: cæteri verò acatalectici, ijque tetrametri, excepto vltimo dimetro, & decimotertio cum quatuor ſequentibus trimetris.*

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS.

*VIDE *mi Pármeno, *etiam ſodes, vt mihi hæc certa, & clara attúleris,* G. [*ſodes etiam.*]

vel ſi.

*Quòd miſerè cupit Pamphilus, tardiùs ob affectum credere poteſt. ſic fit in rebus ſubitis.

*Ne

•V. Cōfirmatio eſt à neceſſario & vtili.

* *Ne me in breue hoc conijcias tempus gaudio hoc falſò frui.*

[hoc] corripitur, vel legendum [certón'?] & leg. ita.

PAR. *Viſum eſt.* PAM. *[certóne?]* PAR. *certé.* PAM. *deus ſum, ſi hoc [ita eſt.]* PAR. *verum reperies.*

PAM. *Mane dum ſodes: timeo ne [aliud credam,] atque aliud nuntîes.* Mu. [aliud eſſe credam,] quod verſus non patitur.

* Amphibologicôs ex affectu.

PAR. *Maneo.* PAM. *ſic te dixiſſe opinor,* *inueniſſe Myrrhinam,*

Mu. [Suum annulū habere Bacchidem. PAR. factū. PAM. eum, quem ego olim].

[Bacchidem annulum ſuum habere. PAR. *factum.* PAM. *eum, quem olim [ei dedi:*

Eaque, hoc te [mihi nuntiare iuſſit: itáne eſt factū?] PAR. *ita, inquam.* G. Hic eſt trochaicus acatal. vel legendum [nuntiare mihi iuſſit: ita eſt factū?] Mu. [nūtiare mihi iuſſit: ita ne factū?]

•V. Exclamatio eſt præ nimia lætitia de ſua felicitate, gratúsque eſſe cupit.

PAM. * *Quis me eſt fortunatior! [venuſtatis que] adeò plenior [ſ. gone] ſte*

Marcellus, [vetuſtatis que] ſed eſt, opinor, ... Mu. [egon'], ſed verſus non ſanatur.

Quid! deliberantis eſt.

•L. Hoc totū cum geſtu pronuntiandum eſt.

* *Pro hoc nuntio [quid donem!] quid! quid! neſcio.*

PAR. *at ego ſcio.* PAM. *quid?* Mu. [quid te donē?] vel ..., vt ſit acatalecticus.

Bacchius ac cretici hic admittendi vel multa inuertenda.

PAR. *[Nihil enim:* *nam neque in nuntio, nec in me ipſo boni quid ſit, ſcio.* Mu. [Nil: nam neque etiā in nuntio, neque in me ipſo quid ſit boni,] reiecto ſcio in ſequentem verſum. Tres præcedentes in quatuor ita ſecat Glareanus, vt primus ſit trochaicus dimeter acat. [PAM. Quis me eſt fortunatior?] vel iamb. acat. hoc modo, [Quis eſt me fortunatior?] ſecundi finis ſit [nuntio], vel nō eliſo [pro] ante h, tertij [nam], quarti initium [Neque] primâ pro initio. poteſt & ſcribi, Neque], modò e non eliditur.

* D. Magis ſcire vult, quàm munus accipere.

•V. Amplificat beneficium ὑπερβολικῶς.

PAM. * *Egóne qui ab* *Orco mortuum me reducem in lucem feceris,*

* M. Orcus, Pluto & infernus.

Sinam [ſine munere abire à me!] ah nimium me ingratum putas.

R. [à me abire?] vel conſtituitur [a me], at me non eliditur in [me ſine munere].

Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:

Me expectat, credo: adibo. B. *ſalue Pamphile.*

PAM. *O Bacchis, ô mea Bacchis, ſeruatrix mea.*

Laus Bacchidis.

B. *Bene factum, & volupe eſt.* PAM. *factis vt credam*

dam facis:

ſdxiſi ſdſ **Antiquámque ádeò tŭam venuſtâtem óbtines:*

ſxdlſxſſi ddſſi *Vt ſvolŭptátiſóbitus ſermo,aduéntus tŭus,quocún que aduéneris,*

ſaſſſai *Semper ſiet.* B. *at tu ecáſtor morem antîquum, atque ingénium óbtines,*

ibiſſiſp *Vt vnus hóminum homo te viuat nunquam quiſquam blándior.*

axſiſiſp aſ PAM. *Ha ha he,túm mihi iſtuc!* B. **rectè amáſti Pámphile vxórem tuam:*

ſſadxſſp ſſdſ *Nam nunquam ante hunc diem mĕis óculis ĕam, quòd noſſem,víderam:*

ſiſſdſſp **Perliberális viſa eſt.* PAM. *dic verum.* B. *ita me dii ament Pamphile.*

xſſſadi ſſſiſi PAM. *Dic mihi,narum rerum num quid dixti iam patri?* B. *nihil.* PAM. *neque opus eſt,*

aſaddiſi *A'deò,ſmutito:ſplacet ſnon fieri hocſitidem, vt in Comœdiis,* Mu. [*hoc non fieri*],aſbibaſi.

xdſſaſp ſd *O'mnia ſ ómnes vbiſſ ſcíſcunt : ſ at, ſ quos par fúerat reſcíſcere,* Mu. [*vbi omnes*], dlſſiaſp. D. [*hic*].

iſſſdſdi *Sciunt:quos non autem ſcire aquum eſt,neque reſcíſcunt ſneque ſciunt.*

dſſsbiſi B. **Immo étiam hoc qui occultári poſſe facíliùs credas,dabo.*

caſſiſs– *Mýrrhina ita Phidippo dixit,iuriiurándo meo*

caſadſt– *Se fidem habuiſſe, & proptérea te ſibi purgatum.* PAM. *óptumè eſt:ſ*

ſſſſt– *Speróque ſ hanc rem eſſe ſ euentûram nobis ex ſententia.* *Quidam orant unt* [*eſſe*]*:* [*tum in* [*rem*]*non ſit eliſio.*] Mu [*rem hanc eſſe*], ſiſſſſii.

bſaſſt– PAR. **Here, licétne me ſcire ex te,hódie quid ſit quod feci boni?*

xſſatxto ſ *Aut quid iſtuc eſt,quod vos ágitis?* PAM. *ſnon licet.* PAR. *tamen ſúſpicor:ſ* *G. Hic creticus ſexto loco neceſſario collocandus.* Mu [*non,* PAR. *ſuſpicor tamen.*]ſiſſd. tcv.

**Egóne*

• B. Encomiaſticû orationis genus.

D. *Legitur &* [*voluptate.*]

D. *Obitus*, occurſus: *Ob* enim ſignificat Contrà.

Laus Pamphili.

[*Ha ha ha*] *anapaeſtus* [*tú t*] *non* [*tunc*] *legendum, ut conſtet verſus.*

• L. Honeſta commendatio, ad conciliandam gratiam coniugum.

• Æmula formam laudat.

[*dii*] *diſſyllabû: aut ſi monoſyllabû quis malit, corripiendum, non elidendum.*

Harum r. ſcilicet de conſuetudine noſtra.

al. [*nútito:*] adiddiſi

D. *Vt in Com.* Miré: quaſi hæc Comœdia nô ſit, ſed veritas. aut deeſt Aliis.

Al. [*reſciſcent.*]

• V. Narratiuncula confirmat, factum poſſe celari.

Mu. [*eſt optumé:*] *re.ectoſ ſe ſante mea*] *præcedentis verſus: vt ſint iambici*, diſſiſii:bſdiiſi.

G. Si creticū reſpuis legendum [*licet me*] bdiaſſt–.

*D.Verba ſunt cogitanti..idec & ἰα... loquitur. *V. Laudand curiculum inſtigat. Mu.[ærumna extraxeris.]d'aaſſ... *L.Simulat ſeſcire, vt ad indicandum prouocet, D & vt augeat beneficii meritum. *L.Ironia. *Iactantia ſeruilis. D Sibi ipſi hoc dicit.

*Egóne [hunc ab Orco] mórtuum! quo pacto! PAM. *neſcis Pármeno Mu.[ab Orco tum].bſtſſt. aiſſſb

Quantùm hódie profúeris mihi, & ex quanta [ærumna me extráxeris.] dſaaſſp

PAR. *Immo veró ſcio, neque hoc imprúdens feci. PAM. *ego iſtuc ſatis' ſcio. Go.[Immo] prima breui. adiſtidi. {ſſaſſi.i ſſaſſid

PAR.* Antémerè quicquam Parmenônem præ-téreat, quod facto vſus' ſit! Sic Au.[à ſuperior. ſ. ſolleat. hic verſus erit trochaicus tetra catal.aſtldſſt.niſi mauis recipere creticum & elidere s in [vſus] a.-ſaſtv. dſſcdſſp

PAM. Séquere me intrò Pármeno. PAR. ſequor: équidem plus hódie boni bſtbadt-

G.Omnes Terētij Comœdiæ ab iambicis ſenarijs incipiunt, & in trochaicos tetr.catal. finiunt.

Feci imprúdens, quàm ſciens ante hunc diem vnquam. Plaudite. ſſtſſtv

CALLIOPIVS RECENSVI. diii

PVB. TERENTII AFRIC. PHORMIO ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTHVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA ÆDILIB. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT [FLACCVS CLAVDI, TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA APOLLODORV. EPIDICAZOMENOS FACTA QVARTO, CN. FANNIO, M. VALERIO] COSS.

Go.[Claud. Flaccus Claud. Filius tibijs paribus. Tota Græca eſt Apollodoru, ἐπιδικαζόμενος. Acta quartò eſt. Edita C. Fannio Strabone. M. Valerio Meſſala].

FABVLAE INTERLOCVTORES.

PHORMIO *paraſitus.*	GETA *ſeruus.*
CHREMES *ſenex.*	SOPHRONA *nutrix.*
DEMIPHO *ſenex.*	DORIO *leno.*
PHAEDRIA *adoleſcens.*	HEGIO *aduocatus.*
ANTIPHO *adoleſcens.*	CRATINVS *aduocatus.*
DAVVS *ſeruus.*	CRITO *aduocatus.*

NAVSISTRATA *matrona.*

C. SVL

C. Svlpitii Apollinaris in Phormionem Periocha.

Verſuum genera. Iambici ſenarij, ſiue trimetri acatalectici.

isbdſi *Chremetis frater aberat peregrè Démipho,*
iiſiii *Relicto Athénis Antiphône filio.*
iiſſp *Chremes clàm habêbat Lemni vxôrē, & filiam:*
idsbſi *Athénis áliam cóniugem, & amântem vnicè*
sbſiſp *Gnatum fidícinam. mater è Lemno áduenit*
idſiai *Athénas: móritur. virgo ſola (áberat Chremes)* *G a in ſibij non eſt dicitur.*
ſsbiſi *Funus procûrat. ibi eam viſam Antipho*
ibdſſp *Cùm amâret, ópera paraſiti vxôrem áccipit.*
aiidii *Pater, & Chremes reuérſi frémere: dèin minas*
ſſaiſp *Trigînta dant paraſito, vt illam cóniugem*
ijſdp *Habêret ipſe. argénto hoc émitur fidícina.*
ſdiiap *Vxôrem rétinet Antipho à pátruo ágnitam.*

DONATI PROLEGOMENA IN PHORMIONEM TERENTII.

HAnc Comœdiam manifeſtum eſt priùs ab Appollodoro ſub alio nomine, hoc eſt ἐπιδικαζόμενον Græcè ſcriptam eſſe, quàm Latinè à Terentio Phormionem. Quamobrē nulla dubitatio eſt, hanc ſolā eſſe cui nomē Poëta mutauerit: & errare eos qui in hac Phormionem paraſitū putant à formula litis, quam intenderit, nominatum: cùm Græca lingua ſiſcus ſparteus & ſtramen nauticum ſic dicatur: à cuius rei vel capacitate, vel vilitate, etiam ab Apellodoro paraſitus Phormionis nomine nuncupatur. Hæc igitur propriè tota motoria eſt, & in affectibus conſtituta penè maioribus, quàm Comicus ſtylus poſceret: niſi quòd arte Poëtæ omnia moderata ſunt. Primas in ea partes, vt ipſe Poëta profeſſus eſt, tenet Phormio: ſecundas Geta: tertias Demipho: ſubinde cæteri, prout cuiuſque actus oſtēdit. Prologus Phormionis nimis concitatus eſt, adeò vt ipſe ſemet veluti reprehendat ob hanc ipſam peruicaciam, & ſimul argumentum ſuæ purgationis indicat. Atque in ea cùm & Protaſis, & Epitaſis, & Cataſtrophe magni moliminis & negotii ſint: ità variis leporibus aſperguntur, vt etiam rerum tantarum grauitatem Poëta lepidus Comica ſerenitate tranquillet. Hæc acta eſt ludis Megaleſiis, Lucio Cornelio Merula Aedili Curuli. & L. Poſthumio Albino: agentibus L. Caſſio Attilio, & L. Ambiuio: modos faciente Flacco Claudii filio tibiis ſerranis, totáque de verbis faceſſimis, & geſtum deſyderantibus ſcenicum, & ſuauiſſimis ornata canticis fuit. Editáque eſt quarto loco, M. Valerio, & C. Fannio COSS. Perſona etiam in huius Protaſi non vna eſt, ſed duæ: quarum altera extra argumentum poſita eſt, cui narratur fabula: altera in argumento, quæ narrat fabulam. Argumentum quoque non ſimplicis negotii habet: nec vnius adoleſcentis, vt in Hecyra: ſed duorum, vt in cæteris fabulis. Scire autem conuenit vno die tranſigi Phormionem non vt Heautontimorumenon duobus. Prologus correptè ἀπὸ τοῦ προλέγειν dicitur, non productè ἀπὸ τοῦ πρωτολόγειν. Nam officium prologi ante actionem quidem rei ſemper eſt: veruntamen & poſt principiū fabulæ inducitur, vt apud Plautum in Milite glorioſo: & apud cæteros magnæ authoritatis veteres Poëtas.

ARGVMENTVM EIVSDEM.

CVM Chremes Demiphonis frater aſcito ſibi ad fallaciam nomine, quo Stilphonem ſe dici fecerat, duas eodem tempore habuiſſet vxores, Athenis diuitem, pauperem Lemni: ex diuite ſuſtulit filium, qui dictus eſt Phædria: ex paupere furtim ſuſcepit atque educauit filiam, Phaniū nomine: eámque, conſilio cum fratre habito, deſtinauit filio eius Antiphoni vxorem dare. Quibus complacitis, vno tempore profecti Athenis ſenes, Demipho in Ciliciā, Chremes Lemnum ad accerſendam filiam, quæ iam illinc cum matre nauigauerat, occaſionem dederunt amandi adoleſcentibus. Nam ſtatim Phædria Citharistriam ſub lenone cœpit ardere: Antipho illam filiam patrui Phanium deſpōſatā ſibi, neſciēs neſcientē, mox vt Athenas venit, nec patrem reperit falſa duplici eius nomine, matrem mortuam dum lamentatur, adamauit: conſilióque & opera paraſiti, ſecundum leges Athenienſium, quaſi ſibi cognata eſſet, tanquam in iure victus & velut coactus, eam accepit vxorem per abſentiam patris. Qui cùm aduenifſet, & vellet eam expellere: primò confutatur per imprudentiā paraſiti: pòſt cum ſuo fratre ſic decipitur, vt dū eam credit ab Antiphone poſſe diſiungi, eā paraſitus ipſe ducat vxorem: & det ducturo xxx minas præſentis dotis puellæ nomine, quas Phormio acceptas Phædriæ dedit: ille, lenoni ad Citharistriam redimendam. Quibus geſtis tandem Chremes agnoſcit filiam ſuam coniunctam eſſe fratris filio. Quare dum mutato conſilio xxx minas à Phormione per rixam conatur exigere: per eundem proditus vxori ſuæ Nauſistratæ eſt: & factus libidinis reus, non antè veniam meruit à matrefamiliàs, quàm & xxx minarum, & amoris Citharistriæ veniam dediſſet filio. Primus actus eſt in colloquio *Daui* & Getæ per quos diſcit populus argumentum. Secundi actus tenor continet aduentum ſenis turbulentum, & eiuſdem iurgium aduerſus Getam & Phædriam. Tertio actui attribuitur litigium ſenis & Phormionis, tum conſultatio cum aduocatis, tū Antiphonis in ſcenam reditus, colloquiúmque cum Geta, tum lenonis & Phædriæ colluctatio, tum adhortaio Getæ de inueniendo argento ad redimēdam Phædriæ Citharistriam. Quartum actum illa concelebrant: aduentus Chremetis, eiuſdémque cū fratre deliberatio per errorem de eiicienda Phanio, Getæ verba de fallendis ſenibus: Antiphonis oratio apud ſemetipſum de amore tractantis. Getæ rurſus cum ſenibus callida, & mox cum Antiphone de eadem cauſa ſimplex diſputatio: ſenum inter ſe colloquium de expulſione mulieris. & ad extremum verba Chremetis agnoſcentis nutricem, ac per eam filiam ſuam cum Antiphone coniunctam. In quinto actu per Demiphonis errorem Phormio accipit argentum dotis nomine: & conuenitur Nauſistrata vt exire domo compellat Phanium. nuntiatur Antiphoni & Phormioni per Getam, Phanium à patre agnitam, permiſſámque vt vxor habeatur. quæ cùm ita nupta ſit, expoſcitur argentum à Phormiōne per rixam ſenum: à quibus ille oppreſſus, rem omnem aperit Nauſistratæ. ad quod primùm irata, vt in tali re vxor, mox lenitur in fine fabulæ: & tutiſſimum à patris iracundia præſtat Phædriam.

ARG. M. ANTONII MVRETI.

CHREMES & Demipho fratres Athenienſes erant. Chremes Athenis vxorem diuitem, ac bene dotatam duxerat Nauſistratam: & ex ea ſuſceperat filium Phædriam. habebat Nauſistrata, præter cæteras opes, opima prædia in Lemno. eò igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendóſque fructus commeabat. dum illic reſidet, pauperculæ cuiuſdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit vxorē, & ex ea ſuſcipit filiam Phanium: ac, ne res emanaret, commutato nomine, Stilphonem ſe Lemni vocari iubet. detrahebat autem è fructibus prædiorum vxoris Athenienſis, quantum ſatis eſſet ad illam alteram vnà cum filia nutriendam: deinde Athenas reuerſus, aut calamitatem, aut vilitatem, aut tale aliquid cauſabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cùm igitur Phanium quindecim iam haberet annos, conueniunt inter ſe Chremes & Demipho, vt Chremes quidem & Lemniam vxorem, & Phanium Athenas clanculum adduceret: Demipho verò Phanium filio ſuo vxorem daret. eius rei cauſa proficiſcitur in Lemnum Chremes. eodem tēpore accidit, vt Demiphoni quoque iter eſſet in Ciliciam. abeuntes ambo, Getæ (is Demiphonis ſeruus erat) filios committunt ſuos. profectis ſenibus, Phædria ſe ſtatim Citharistriæ cuiuſdam amore implicat. Sed hoc incommodi, quòd, qui à lenone amaret, quod daret, nihil habebat. intereà vxor è Lemno,

quæ, propter paupertatem, viri diutiùs fortè, quàm ſolebat, morantis aduentum expectare nõ poſſet conſcenſa naui, Athenas vnà cum filia, & nutrice ipſius venit. quæ[r]unt Stilphonem. fruſtra. Athenis, qui quenquam eo nomine noſſet, reperiebatur nemo. i[bi] mater [(]tanta ea m ægritudo ceperat) moritur. ei funus vnà cum nutrice procurantem Phanium cum aſpexiſſet Antipho, ſubito amore illius exarſit. venit ad nutricem poſtridie, vt eiu[s] ſ[ibi] copiam faceret, obſecran[s]. illa ſe niſi vxorem duceret, facturam negat. illi cùm & quiduis facere cuperet, & patrem abſentem vereretur, paraſitus Phormio hoc conſilium dedit. lex erat Athenis, vt orba[s] puellas, qui eis genere proximi eſſent, ducere, aut, ſi id nollent, dotem eis dare cogere[n]tur. Ego, inquit paraſitus, ſimulabo, me patri virginis amicum fuiſſe, ideóque cauſa[m] illius ſuſcipere: vocabo te in iudicium tanquam illius cognatum, tecúmque lege agam. vt eam ducas. tu ita te defendes, vt mihi facilem victoriam præbeas: ita condemnabere. ſic he[ac], vt & [illa] potiaris tua, & patre reuerſo, paratam excuſationem habeas. ita fiunt omnia vt paraſitus ſuaſerat. cõfectis iã nuptiis, eodẽ die ambo redeunt ſenes. turbari vterque: ille quod filius induxerit vxorẽ ſe abſente duxiſſet. hic, quòd vereretur, ne, erepta ſibi hac collocandæ filiæ occaſione, tota res fieret palàm. eo ipſo die, leno, citharistriæ, quã Phædria amabat, dominus, niſi ſibi pro ea triginta minæ darentur, venditurũ ſe eam minitabatur. ad eas conficiendas hanc fallaciã Geta cõfingit: ait ſenibus, ſe cũ Phormione colloc[u]tum: Phormionẽ verò, ſi ſibi dotis triginta minæ darentur, paratũ eã vxorem accipere, quã duxiſſet Antipho. eã pecuniam Demipho à Chremete ſumptã numerat Phormioni. is eam Phædriæ. Phædria lenoni pro amica tradit. cùm hæc iam confecta eſſent, agnoſcitur Phanium: ibi verò ſenes gaudere, quòd quas nuptias ipſi facere volebant, eæ ipſis abſentibus, atque inſcientibus factæ eſſent. ſed dolebãt, ſibi periiſſe triginta minas. eas dũ à Phormione primo blanditiis, poſtea etiã per vim eripere conãtur: Phormio, qui iam de duabus Chremetis vxoribus, déque tota re intellexerat, inclamat Nauſiſtratã, eíque aperit omnia. Illa cum aliquandiu de viro conqueſta eſſet, tandem placatur. filiique ipſius iudicio omnia ſe permiſſuram pollicetur.

ARG. PH. MELANCHTHONIS.

PROTASIS.

CVM Antipho abſente patre puellam quandam vnicè deperiret, nec poſſet ea potiri, niſi vxorem duceret (erat enim ciuis Attica) fortè nuptiæ confectæ ſunt technis ſycophãtæ cuiuſdam Phormionis. Is enim ex compoſito diem dicit Antiphoni, fingit puellam ei cognatam eſſe, neque quenquam alium propiorem cui nubat. facile eſt vincere non repugnãtem, Ita legibus ducere cogitur Antipho. EPITASIS. non probatur auaro patri, vbi rediit factum. vt qui mallebat filio opulentam aliquam & dotatam obtrudere. Quare cum Phormione expoſtulat, cur in has nuptias ſe abſente filium coniecerit. Tandem paciſcitur etiam mercedem, minas triginta, ſi receperit ad ſeſe puellam. Ibi verò & Antipho in diſcrimen venit, ne per eam conditionem ipſe vnicè charam & iucundam coniugem amitteret. CATASTROPHE. Intereà domũ redit & patruus Antiphonis. hic fidem facit puellam Antiphoni nuptam, ex ſe in Lemno ſuſceptam eſſe, vbi cum muliercula quadam conſueuerit, gaudétque ita caſu cecidiſſe, ſe abſente, vt is duceret, quem maximè ipſe generum cuperet. & paulò antè ambibat. Ita fit vt & Antipho retineat vxorem, & nuptiæ patri probentur. SECVNDA CATASTROPHES PARS. Porrò triginta minæ quos ludos reddi dere? Has exter erat Phormio: quanquam diſſimularet alteri adoleſcenti Phædriæ, qui citharistriam mercaretur: & iam perierat pecunia: quàm cùm repoſcunt ſenes, ſycophãta prodit Chremetem apud vxorem, & docet conſueſſe cum alia quadam peregrè, ſimúlque impetrat, vt Phædriæ id argentum condonetur. Eſtque ridicula admodum κατασκευή[?] pars, vbi mulier maritum obiurgat, parum memorem fidei ſuæ.

PROLOGVS.

ARG. In hoc prologo, vt in omnibus aliis, Terentius legem Comicam negligit. Non enim ad argumentum narrandum, & reliquum Comœdiæ corpus manifeſtandum, ſed vt primarim authori ſeruiat, effictus eſt. Nam cùm ab æmulo ſuo L. Lauinio conuitiis exagitatus, & gra

& grauiter laceſſitus ſine ſuo merito in populi contemptum ſe vereretur adduci poſſe, eodẽ vſus animo non calumniatur, ſed vera crimina ad defenſionem ſui impingit. Igitur quàm poteſt maximè criminando in odium perſonam rapit, & excuſando illius ignorantiâ, fauorem, beneuolentiam, & attentionem à ſpectatore meretur. Status eſt iuridicialis abſolutus: nam vitia L. Lauinii apertè deſignat. Eſt autem prologus mixtus, continens recriminationem, defenſionem, & petitionem. Quare eſt & ἀρχαῖος, cum malefacta regerit. eſt & ..., cum & fabula & Poeta commendatur. *Theſes.* 1 Imperitorum eſt, dictos conuictis proſcindere. 2 Sæpe magis actoris virtute ſtat Comœdia, quàm Poëtæ. 3 Prologi Terentiani occaſio ſubinde ex aduerſariis ſumitur. 4 Qui quæ vult dicit, audiet quæ non vult. 5 Moderationis ingenii eſt, non laceſſere, ſed reſpondere.

Verſ. gen. Iambus ſenarij ſiue trimetri acatalectus.

D. Hoc initium à deſtructione perſonæ aduerſarii ſumitur, coniunctam cum inſinuatione perſonæ Terentianæ.
* L. Prosopopœia: qua μιμητικῶς refert criminationé aduerſarii, vt imperitiam eius oſtendat.

* Accuſatorem accuſatus accuſat.
G. *ſi nec eliditur ne. corripitur.*
* L. Occupatio.
Mu. [Minus multò audaciter, quam lædit,] aſiſſp.

* L. Occupatio qua excuſat neceſſitate vt inuidiam declinet.
G. *[prologum] prima breui, quã alias produxit.*
* V. Hic eſt ratio prologi, ἀναφορικῶς præſertim.
L. *Muſicam*, Poëticam, quia hæc ars propter metricam rationem Muſicæ eſt affinis.

POSTQVAM *Poëta vetus Poëtam non poteſt* ſiaiſi
Retráhere a ſtúdio, & tránſdereſ hò minem in ótium: bdsbip *R. al. tradere].*
Maledíctis d terrêre ne ſcribat, parat. aſſiſp
*Qui ita dictitat, *quas ántehac fecit fábulas,* aiſſi
Ténui eſſe oratione, & ſcriptû' a leui: aiiſi
Quia nuſquam [ſcripſit] inſânum adoleſcéntulum aiidſp *D. Al. fecit].*
Ceruam vidêre fúgere, & ſectári canes, ſiiſſi
Et eam plorâre, orâre vt ſubuéniat ſibi. aſſiai
** Quòd ſi intelligeret, cùm * ſtetit olim noua,* ſſadip
Actoris ópera magis ſtetiſſe, quam ſua: ſbiii iid
[Minus multò audácter, quam nunc lædit,] læderet: ſiſſp a
Et magis placêrent, quas feciſſet fábulas. ſiſſii d
** Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cógitet:* ſiſiip
Vetus ſi Poëta non laceſſiſſet prior, ſiiiſp a
Nullum inuenîre prólogum potuiſſet nouus ſibdſp
*Quem díceret, niſi habêret * cui maledíceret:* ſiaſap
Is ſibi r ſponſum hoc hábeat: in médio ómnibus dſdiap
Palmam eſſe póſitam, qui artem tractant Múſicam. sbiſip
Ille ad famem hunc ab ſtúdio ſtúduit [reícere:] ſidddp
Al. reycere. Sed verſus poſcit vt alterum i abſ atur.
Hic reſpondêre voluit, non lacéſſere. ſsbſip

**Bened*

afſiſp *Benedictis ſi certâſſet, audiſſet bene:
aſaſſp *Quod ab ipſo allâtum eſt, ſibi [eſſe id rellâtum] putet.
dſdſſ De illo iam finem fáciam dicúndi mihi,
ſliſſp Peccándi cùm ipſe de ſe finem non [facit.]

B. [faciat?] per interrogationem. ^ ſed verſus non conſtat, niſi in vltima ſede brachyſyllabus pro iambo collocetur.

ſbſiſp Nunc quid velim, ánimum atténdite: appórto nouam,
bdſiſp Epidicazómenon quam vocant Comœdiam
ſiſiſi Græci, Latíni Phormiônem nóminant:
aſdbſi Quia primas parteis qui aget, is erit Phórmio
aſſiſi Parasîtus, per quem res [agêtur máxime.]

R. [geretur maxume.]

iſiſiſp Volúntas veſtra ſi ad Poêtam accéſſerit,
bidſip *Dáte óperam: adéſte æquo ánimo per ſiléntium:
dſſſp Ne ſímili vtâmur fortúna, atquè vſi ſumus,
ſſſſi *Cùm per tumúltum noſter grex motus loco eſt:
ſſſap Quem actôris virtus nobis reſtituit locum,
aiſſdi Bonitáſque veſtra adiútans, atque æquanímitas.

* L. Prouerbium. Par pari referre.
G. [id eſſe relatum] per vnicū l, aſddſp.
* V. Hîc patet cur ſit ἐπαναφορικὸς, i. relatiuus prologus. nā refert quod allatū eſt, i. accuſatorem accuſat, criminatorem criminatur.
Epidicazomenos, agēs de poſſeſsione rei, ſeu vindiciarū. *Epidicaſia*, lis vindiciatum.
Phormion, tegiculū, quo pauimentum inſternitur: inde Phormio ſeruile nomen.
* M. Poſtulat attētionem.
* Per hoc D apparet Hecyram ante Phormionē actam eſſe: cui cōtigit id quod queritur, populū ſubaccuſans.

ACTVS I. SCENA I.

ARG. D Quod in omnibus ferè Comœdiis, in quibus perplexa argumenta ſunt, fieri ſolet: id in hac quoque Terētius ſeruat: vt προτατικὸν πρόσωπον, id eſt, perſonā extra argumentum, inducat: cui dum ob hoc ipſum, quod veluti aliena totā fabulā eſt, geſta res narratur, diſcat populus textum ex continentia rerum, ſítque inſtructus ad cætera. In hac autē ſcena, quæ docēdi atque inſtruendi ſpectatoris cauſa inducitur, mitè extrinſecus lepores facetiæque cernuntur, & ſales Comici. Id enim eſt artis Poëticæ, vt cùm narrationi argumenti detur opera: iam tamen res agi, & Comœdia ſpectari videatur. P Hîc igitur Daui perſona extrinſecus eo animo Getā côueniſſe videtur, vt ei redderet pecunias quas ab eo mutuas ſumpſerant, quæ dandæ erant heræ Antiphonis vxori. V Egregiè verò affectus, & ſenſus popularium in dominos ὡς δυσφορῶν conqueritur. Nanque Dauus ſui popularis peculium muneribus honorariis expilari ait. Eſt autem hæc ſequentis narrationis παρασκευή. *Theſes.* 1 Vel tenuioris fortunæ homines ditioribus donant, & frequentiús. 2 Frugalitas ſeruilis in Gera depingitur. 3 Vxores parta non tanti faciunt, ſed cuncta abripiunt. 4 Peculium multis largitionibus exhauritur. Eſt autem hîc conqueſtio de ſui Getæ infortunio. M Hominis ſtulti & inconſyderati credulitatem, qui in ſuum vſum, quod dederat, conuerſum iri arbitratus, ſeipſum bonis explet, & aliis cauſa eſt cur genialiús viuant. Sic enim plerunque circa amatores vſu venire ſolet, qui cùm pueros ſuſcipiunt, atque matribus, aut nutricibus pecuniam pro educatione perſoluunt, tamen in vſum pueri nihil cedit, ſed à nutricibus vt plurimum omne abſumitur. Eſt ergo videndum, cui, & quo modo, & quando quippiā detur: vt bene monet Ariſtoteles.

Verſ. gen. Et hi quoque ſenarij.

x

DAVVS ſeruus.

Dauus hic protatica perſona eſt, nihil ad argumentũ Comœdiæ ſpectãs.
*Go. Populares ſerui qui dominis populieiuſdẽ ſeruiũt.
*L. Eclipſis ſub. Rogauit.
*D. Mirè ſe applicat argumento.

AMI^CVS ſummus meus, & * populàris Geta ¡ſddſp
[Heri] ad me venit: erat ĕi de ratiúncula {jſ⁊ſai ilb
Mn. [Here].
Iam pridem apud me rélliquum [pauxíllulum] ſiſiſp
R. Al. [pauſillulum]. al. [puſillulum], ſed deprauatè, ſiſiip. [relliquum] per geminum ll ſcribendum.
Numôrum: id * vt conficerem. conféci: áffero. ſidſſi
* Nam herilem filium eius duxíſſe aúdio iſiſſi
Vxôrem: ĕi credo munus hoc corráditur. {ſſcijſp ſſ

*L. Exclamatio querentis de iniquitate fortunæ.
R. Al. [ditioribus?] ſbiſſp. B Accepit cõparatiuum pro cõtrario poſitiui cum Minus; vt ſit. D Ditioribus pro, minus pauperibus.
Al. [defraudans].

* QVA'M INI'QVE' comparâtum eſt, hi qui minus habent, iſiſdi
Vt ſemper áliquid addant [diuitióribus!]. ſbiſap
Quod ille venciâtim vix [de demenſo] ſuo, {ciſſi ſ
Al. [de dimenſo]. R al. omittitur [de], ſed perveram. Mu [demenſo]. D Serui quaternos modios accipiebant frumenti in menſem: & id Demenſum dicebatur: & vtrum à menſe, an à metiendo, incertum eſt.
Suum [defrúdans] génium, compârſit miſer, iſdſſp
Id illa vniuêrſum abrípiet, haud exiſtimans {ſidiſi ſ
Quanto labôre partum. porrò autem Geta ſijſſp

Feritur munere, nõ qui recipit, ſed qui dat præſertim inuitus.
L. Initiabunt, i. conſecrabũt, mote Athenienſium, qui hac religione quadam Cereris ſacra colebant.

Feriêtur álio múnere, vbi hera pepérerit: absbbp
Porrò álio autem, vbi erit púero natâlis dies: dddſſi
Vbi initiâbunt: omne hoc mater aúferet: hiſſip
Pŭer cauſſa erit mittúndi. ſed [videóne] Getam! {ciſſap ſ
Aliàs [videon]. ciſſap.

ACT. I. SCEN. II.

ARG. Y Eſt hic narratio, qua argumentum huius fabulæ exponitur, P nacta Daui opportunitate illud à Geta ipſo audituri. Ritè ergo Poëta deſyderatum ipſi Getæ Daui proponit, quem ea fiducia alloquitur, vt ſibi argentum ab eo reddi, ita vt fit, ſperet. B illi deindè narrat quò ſint profecti ſenes Demipho & Chremes. Qua occaſione cœperit amare Demiphonis filius Antipho: L & quomodo captus amore virginis, eam opera paraſiti vxorem duxerit. V Theſes. 1 Peruerſum eſt ſeculum, quo ſoluenti debitum agẽdæ ſunt gratiæ. 2 Multa incommoda accidunt domi, vbi domini peregrè abſunt. 3 Improbus magiſter, improbus diſcipulus. Qualis rex, talis populus. 4 Aduerſus ſtimulum calcitrare, difficile eſt, & inſcitia. 5 Indulgentia corrumpit diſcipulos. 6 Amatores malè nummati non ſunt grati puellis & accepti, itaque oculos tantùm paſcant. 7 Spectando puellam magis ardeſcit amator. 8 Paupertas multis præſertim amatoribus onus graue eſt. 9 Eſt duplex pulchritudo, genuina, & affectata. 10 Lex Attica honeſtatem matrimonii in puellis honeſtis & generoſis exigebat. 11 Conſenſus patris in matrimonio requiritur.

12 Phorm

12 Phormiones nihil non ſui ventris gratia agunt. 13 Quod ſors fert, ferendum eſt æquo animo. [M] Quàm violenta res ſit amor, quæ præter ſe nihil penſi habet, ſed quemcunque occupat, hunc in perniciciſsimos quoſque laqueos ducit, vt nec verecundiæ amplius in eminerit, nec bonorum morum reſpectum vllum habeat, ſed parentes iuxtà ac patriam, genus nomen, famámque in diſcrimé adducere negligit, hac ſcena exprimitur. Quantulum enim differt ab inſania amor, Cicero Tuſculanarum quarto. Maximè autem admonendus eſt adoleſcens quàtus ſit furor amoris. Omnibus enim ex animi perturbationibus eſt profecto nulla vehementior, vt ſi iam illa ipſa accuſare nolis, ſtupra dico & corruptelas, & adulteria, inceſta denique, quorum omnium ſi accuſabilis eſt turpitudo. Sed vt hæc omittamus, perturbatio ipſa mentis in amore fœda per ſe eſt. Et paulò antè, Hæc lætitia quàm turpis ſit, ſatis eſt diligenter attendentem penitus videre. Et vt turpes ſunt, qui efferunt ſe lætitia tum, cum fruuntur Venereis voluptatibus: ſic flagitioſi, qui eas inflammato animo concupiſcunt. Totus verò iſte, qui vulgò appellatur amor (nec hercle inuenio, quo nomine alio poſſit appellari) tantæ leuitatis eſt, vt nihil videam, quod putem conferendum. Quē Cæcilius, Deum qui non ſummum putet, Aut ſtultū, aut rerum eſſe imperitū exiſtimet, Cui in manu ſit, quem eſſe dementem velit, Quē ſapere, quem ſanare, quem in morbum iniici, Quē contrà amari, quem accerſiri, quem expeti. Plato in Sympoſio. Etenim vulgaris communiſque Veneris amor reuera eſt & ipſe vulgaris: & quæcunque contingit, peragit. Atque is eſt quo prauí abiectíque homines amant. Amant porro fœminas & corpora magis, quàm animos, & ſine mente potiùs, quàm prudentes. Ad explendum ſanè deſyderium inhiant: honeſtè verò nécne expleant, omnino non curant. Quo fit, vt quodcunque ſors illis offert, exequantur, & bonum ſimiliter atquè malum. [V] *Narrationis diſpoſitio.* 1 Ex affectu læta, propter facti feliciorem ſucceſſum. 2 A loco ſcenica. 3 Ex ordine naturalis. Currit enim à principio per medium vſque ad finem. 4 Ex effectu ἀπροσωπική. Oſtendit enim ſimpliciter, vt ab Anthiphone vxor ducta ſit. 5 Ex membris ſeu partibus eſt εὐφεκτικὴ, perſpicuà & probalis. Sunt autem membra, peregrinatio ſenum, curatio ſeruo delegata, amor alterius adoleſcentis, puellæ deſcriptio, Phormionis dolus. 6 Perfecta, cùm cunctas habeat partes. 1 Perſona eſt Antipho. 2 Negotium vel res facta, ducta vxor indotata. 3 Tempus, quia abſens erat pater in Cilicia. 4 Modus, quia prudenter & voluntariè duxit, ſed dolo Getæ & Phormionis. 5 Locus, Athenis. Itaque legis Atticæ natura obſeruatur. 6 Cauſa, eſt amori quo adductus, ſibi puellæ copiam ab anicula fieri cupiebat. Hic quoquè multæ occaſiones paſsim ſunt interſperſæ, vt tota narratio ſit perſpicua, & probabilis. *Verſ. gen. Rurſus & hi iambici ſenarij ſiue trimetri acatalectici.*

GETA *ſeruus.* DAVVS.

ſſſſi *SI QVIS *me quæret rufus.* D. *preſtò eſt, deſine.* G. *oh,*

aiſdſp *At ego obuiàm conâbar tibi Daue.* D. *áccipe, hem:*

ſddſſj **Lectum eſt, conuéniet númerus quantùm débui.*

iſſdip G. *Amo te, & non neglexiſſe hábeo grátiam.*

{ſſſdſb ſſſdſi} D. *Præſértim vt nunc ſunt mores: ádeò res [rédijt,]*

ſſſiſp : *Si quis quid reddit, magna habênda eſt grátia.*

ſsbiſp *Sed quid tu es triſtis?* G. **egóne!* **neſcis quo in metu, &*

{ſiiaſi ſiil} *Quantò in [periculo ſim.]* D. *quid iſtuc eſt?* G. *ſcies,*

Alij. periclo ſim. ſiſiſi. al. [periculo ſimus,] ſarlſi: & eliſò s in ſimus & d in [quid]. ſiiaſi. Al. [ſim!] [D] *Pronuntiatiuu & interrogatiuu eſſe poteſt.*

*D. ἀπροσώπων ſecūda. nō apparet plura dicturum fuiſſe. Dauus protatica perſona, cui Geta exponit occaſioné fabulæ.

* L. Elegāter dictū prò bono & probo.

Al [redit,] ſſſdſp.

* V. Attentionis eſt.

[D] ὑπόθεσις. Comœdiæ.

* D. Duæ perturbationum bigæ ſunt: à malis vna, ex cupiţis altera. Ergo à malis bigis præſentis tēporis po-

Modò vt tacêre poſſis. D.* *abĭ ſis,inſciens:* iiixſi iiid
Cŭius tu fidem in pecúnia perſpéxeris: ſxiiſp ſi
Verêre[verba ĕi]crédere![vbi quid mihi lucri eſt iiſbdi iiſ
Mu.[ei verba],iſibdi:vel iſibdi.
Te fállere! G.*ergo auſcúlta.* D.*hanc óperam tibi dico.* ſiſddi
G.* *Senis noſtri Daue fratrem maiôrem Chremem* ſiſſp a
[Noſtíne?] D.*quid ni!* G.*quid eius gnatum Phádriam?* ſixſſp ſiſ
Si legatur [Noſtin'] verſus optimè habebit, ſiſſp: al.omittitur [quid]ante [eius],ſed perperam.
D.*Tanquam te.* G.*euênit ſénibus ambôbus[ſimul,* ſſdiſp
Iter] illi in Lemnum vt eſſet, noſtro in* Cilíciam* aſiſdp
Ad hóſpitem antîquum:is ſenem per epíſtolas iiſiai
Pellêxit, modo non* MONTEIS AVRI *póllicens.* ſdſſi
D.*Cui tanta erat res,& ſupéreràt.* G.*déſinas:* ſiſbſi
* *Sic eſt ingénium.* D.*oh,regem me eſſe opórtuit.* ſdſſip
G.*Abeúntes ambo[hinc]tum ſenes,me filĳs* aſſiſi
D.*Al.[hic].*
Relínquunt quaſi magíſtrum. D.*ô Geta, prouínciā* ſdidſp
Cepíſti duram. G.*mĭhi vſu vênit hoc,ſcio:* ſſxſii ſſſ
Méminirelínqui me, deo iráto meo.* aiſiſi
Cœpi aduerſári primó.quid verbis opus eſt! ſſſſia ſſſſi
Seni fidêlis dum ſum, ſcápulas pérdidi.* iiſdſi
D.*Venêre in mentem iſtac mihi:[nam quæ inſcítia eſt* ſſlaſi
R.Al.[nanque inſcitia eſt, Aduorſum ſtimulum calces:] D Hoc dictum & ſuperiori perſonæ eſſe poteſt,& alteri.
* ADVÔRSVM *ſtímulum calces!]* G.*cœpi his ómnia* ſdſſſp
Fácere,óbſequi quæ vellet. D.* *ſciſti* VTI FORO. aiſſſi
G.*Noſter mali nĭhil quicquam primó:hic Phédria* ſiſſp ſiſ
Contínuò quandam nactus eſt puéllulam dſiſp
Citharíſtriam:hanc amâre cœpit[pérditè.] aiiiſi
Al.[perditus.]aiiiſp.
* *Ea ſeruiêbat lenóni impuríſſimo:* aiſſſi
Neque quod daretur quicquam,id curârant patres. aiſſſi

riculum eſſe dicimus,& fururi metum.
•L. Reprehenſio, quam confirmat à maiori.

• D.Mirum compendium narrationis, quaſi per interrogationem fecit,ne ex alto repeteret.
Mu[ſimul Iter.]
•B. Lemnos inſula eſt in mari Ægeo.
• Cilicia regio eſt in minori Aſia.
•E.Prouerbialis hyperbolæ de iis qui immenſa promittunt.
•D. Præparatio bona,qua & diues & auarus deſcribitur Demipho, vt indotatas nuptias filii ferre non poſſit.
•L.Prouerbiale Genius malus. D& bene Meo, ne eſſet ἀμφίβολον.
Prouerbia quā maximè inter ſe diuerſa.
•L.Cædendo ſcilicet.
• D.ἀναχωρία cum ἐκλείψει. deeſt enim iactare. Stimulum pro domino adoleſcente poſuit.
•L.Prouerbium in eos qui ſe tempori accommodant.
Puellulā, ab ætate: *citharistriam*,ab arte laudat.
•Magna Præparatio ad rerum difficultatem imminētiū: Puellula cithariſtria,auarus leno,

Reſt

ſbxbſp ſbſ *Reſtâbat áliud nihil, niſi óculos páſcere,*
ſſſiip *Sectári, in ludum dúcere, & redúcere:*
ſiaiſi *Nos otióſi óperam dabâmus Phǽdriæ.*
ſſſlxi ſlſſſ *In quo hæc diſcêbat ludo, ex aduórſum [ei loco]*
ſiſiſi *Tonſtrîna erat quædam: hîc ſolebâmus ferè*
ſiiſſp *Plerúnque eam opperíri, dum inde iret domum.*
dſiſſp dſiſ *Intéreà dum ſedêmus [illic,] intéruenit*
aſdſſp *Adoléſcens quidam lácrumans. nos mirárier.*
iſſſip *Rogâmus quid ſit: * Nunquam æquè, inquit, àc modò,*
ſd ſſap *Paupértas mihi onus víſum eſt & míſerum, & graue.*
aſſiſi *Modo quandam vidi vírginem [hîc] vicíniæ*
aſſſip aſ *Míſeram, ſúam matrem lamentári mórtuam.*
baſſdi baſd *Ea ſita erat ex aduórſo, * neque illi benéuolens,*
adſidp **Neque notus, neque [cognâtus,] extra vnam aniculam,*
dſſdl *Quiſquam áderat, qui adiutâret funus. miſéritum eſt.*
ſbdſſa ſbdſſi **Virgo ipſa fácie egrégia. quid verbis opus eſt!*
ſiſaai *Commôrat omnes nos. ibi contínuò A'ntipho,*
ſisbſi *Voltíſne eâmus víſere? álius, Cénſeo.*
iſſſp *Eâmus. duc nos ſodes. * Imus. vénimus.*
iſiſſi iſiſa *Vidêmus: * virgo pulchra, & quò magis díceres,*
baiſip *Nihil áderat adiuménti ad pulchritúdinem:*
iſſiſp *Capillus paſſus: nudus pes, ipſa hórrida:*
aſſiſi ** Lácrumæ, veſtîtus turpis: * vt ni vis boni*
iiſſi *In ipſa inéſſet forma, hæc formam extinguerent.*
xidlſp a *Ille, qui illam amâbat fidícinam, tantúmmodò*
aſſſi *Satis, [inquit, ſcita eſt.] * noſter veró. D. iam ſcio:*
iiſſi *Amâre cœpit. G. * ſcin' quàm! quò euâdat, vide:*
sbſſip *Poſtrídie ad anum rectà pergit: óbſecrat,*
xdſaſp adſb *Vt' ſibi eius fáciat cópiam. illa enim ſe negat:*

G. [*Vt eius ſibi faciat copiam. illa enim negat:*] ſcſſiip: & [*eius*] *facite moneſyllabo*, iaſiip. *Muſcla enim* [*per ſimplex l. reiecto* [*vt*] *vt precedentem verſum.* ſbſſib: idſbſp.

amatos perditus, Inopia.

D. *Aliàs* [*ſilice*]. ſſſſi & *annotatur ex abũdanti additum, vt apud veteres multa ſũt*

D. [*illi*]: ^ & *verſus melius habet*, dſiiſp.

• L. Proſopopœia cõmiſerãtis. & eſt occaſio amoris Antiphonis.

R. *Al.* [*huic*].
Miſeram, ob affectum ſcilicet.
• V. ... à ſolitudine.
Al. [*vicinus*,]
• D. αὔξησις fit: quia res minuitur, creſcit ſententia.

• Laus à forma. D A fortuna indignatio.
Occaſio qua Antipho amare cœpit.
• D. ... primũ per βραχυλογίαν.
• Mira genuinæ formæ deſcriptio.

• D. ... tertiũ.
• L. Laus pulchritudinis à natura.

R. *Aliàs* [*ſcita, inquit.*] iiſſſi.
Scita, id eſt, bella, modeſta.
• D. Apoſiopeſis.
V. *Anum*, quæ puellæ cuſtos aderat.
Enim, id eſt, veró.
D. *Se negat*, Copiã facturã ſubauditur.

*Laus à loco, à perſona, à maioribus.

*Neque eum æquum ait fácere: *illam ciuem eſſe Atticam,* aiaſſp
Bonam, bonis prognâtam: ſi vxôrem [velit, ſ ſſſp

D. Vel [velit Lege id].

Lege id] licêre facere: ſin áliter, negat. ſbiap

D. Neſcire, id eſt, neſciebat.

Noſter quid ágeret, neſcîre: & illam dúcere ſbſſp ſaſi
Cupiêbat, & metuêbat abſéntem patrem. aiaiſp

Alia cauſſa litis futuræ.

D. *Non ſi [rediſſet pater, ei] véniam daret?* ſid*ip

Al. [rediſſet ei pater.] ſaaiap.

G. *Ille ne indotâtam virginem, atque ignóbilem* *ſſſp a
Daret illi! nunquam fáceret. D. *quid ſit dénique?* aſdſſp

*D. Deeſt Rogitas! & eſt ... quarta.

G.* *Quid fiat! eſt paraſitus quidam Phórmio,* ſiaſſi
Homo confídens: qui (illum dij omnes [pérduint)] iſiſi

Al [perduint)].

Phormionis fictû conſilium.

D. *Quid is fecit?* G. *hoc conſilium, quod dicam, dedit:* ſidſſp ſ

Attica lex.

Lex eſt, vt orbæ, qui [ſint] génere próximi, ſiſlii

Al. [ſuerit].
Al. [ijs.]

[E is] nubant: & illos dúcere eadem hæc lex iubet. ſxſbſp id

*L. Proſopopœia ex perſona paraſiti.

**Ego te cognâtum dicam, & tibi ſcribam dicam:* aſſdſp

D. Dicã, ſupra, verbum: infra, nomen eſt totidem literis diuerſo accentu.

Patérnum amicum me aſſimulâbo virginis: liſaip
Ad iúdices veniêmus: qui fúerit pater, ſiaſap
Quæ mater, [qu.] cognâta tibi ſit, ómnia hæc ſſbil

R. Al [quæ], ſed mẽdo, ẽ. qui, i. vnde. quomodo, & qua ratione.

Confingam: [quod] erit mihi bonum, atque cómmodum. iddiip

R. [Quod,] pro quatenus, καθ' ὅτι, vel καθ' ὅσον.

[Cùm tu horum nihil refélles;] vincam ſcilicet. ſ ſiſſp ſſ

D [Cum tu horum nihil refelles?] hoc interrogatiuè pronuntiandum eſt. *Subaudi Quiſi ſi ... tale.

Pater áderit: mihi paráta lites: quid mea! diſi

*D. Deeſt Audio ex te, aut Dicis.

Illa quidem noſtra erit. D. **iocularem audáciam.* dſiaſp

*D. ... & ... per incrementum.

G. *Perſuáſit hómini: *factum eſt. ventum eſt. vincimur.* sbſſip

*D. Admirátis vox eſt, non interrogátis.

Duxit. D. **quid narras!* G. *hoc quod audis.* D. *ô Geta* ſiiſp
Quid te futurũ eſt! G. *néſcio hercle. vnum hoc ſcio:* ſiſi

Sententia moralis.

Quod fors feret, ferêmus æquo ánimo. D. *placet:* ſiiap

*Conſolatio laudatoria.

**Hem iſtuc viri eſt officium.* G. *in me ómnis ſpes [eſt mihi.]* ſſaſſi ſidd

Ma. [mihi eſt] ſidſſi.

D. *Laudo.* G. *ad precatôrem ábeam credo, qui mihi* ſidii

Sic

ſſEſp *Sic oret:* *Nunc [omitte] quaſo hunc: cæterùm*

ſſaiſp ſſſ *Poſthac ſi quicquam, nihil precor: [tantúmmodo]*
Al. [tantum modo]

sbdbſi *Non [addat.] Vbi ego hinc abiero, vel occídito.*
Al. [addas,] G O[cadas.] iddbſi.

liiſap D.* *Quid ille pædagôgus, qui citharistriam?*

xidiſp ſ *Quid rêi gerit?* G. *ſic tenuiter.* D. *non multum habet*

ſſſiap *Quod det fortáſſe.* G. *immo nihil [niſi] ſpem meram.*

adiſp D.* *Pater eius rédijt, an non?* G.* *nondum.* D. *quid? ſenem*

aſſſi *Quoad expectâtis veſtrum?* G. *non certum ſcio:*

abſſp * *Sed epiſtolam ab eo eſſe allâtam audiui modò, &*
Al. [allatam eſſe].

ſiſiſp *Ad portitóres eſſe delâtam: hanc petam.*

sbilai D. *Nunquid Geta áliud me vis?* G.* *vt bene ſit tibi.*

aſdſi * *Puer heus: nemón' huc prodit!* * *cape, da hoc Dorcio.*
Inſhac h vim habet conſonantis: vel legendum [nemône], nam huiuſmodi apocope vocalem præcedentem, etiam naturâ longam corripit.

R. [amitte]. id eſt, dimitte.
* Oratio precatoris ad dominum mittendi: D Mimeſis: L Proſopopœia.
* Vrbaniter de Phædria inquirit.
E. Al. [præter], ſſſſp
* D. Chremes ...
* D. Sub. Venit.
* D. Præparatio inopinati aduentus ſenis.
* D ἀρχαϊσμὸς, pro Nihil.
* D. Moralis expreſſio. nam eos vocat, quibus initio egrediens, dicebat, Si quis me q. r.
* D. Ad κωφὸν πρόσωπον loquitur.

[ACT. I. SCEN. III.] Al. [ACT. II. SCEN. I.]

ARG. L Querela Antiphonis metuêtis patrem, & Phædriæ correptio: D eſtque comparatiua qualitas in hac ſcena inter Antiphonis vitam, & Phædriæ. Genus cauſæ demonſtratiuum. contendût autem, vter magis miſer ſit. V Antipho docet præcipitis & temerarii conſilii comitem eſſe pœnitentiam. Phædriæ autem oratio à loco communi ducta eſt, quòd ſcilicet noſtra nobis ſordeant, aliorum improbas fortunas admiremur. L Eſt autem protatis fabulæ. D Atque hic mirè exprimitur color vitæ eorũ, qui id, quod immodicè concupierint, ſpernunt, poſtquàm euenerit: quod apertiore ſententia oſtendit Poëta, dicendo, Noſtri noſmet pœnitet. V *Theſes.* 1 Temerarium incœptum authorem triſtitia afficit. 2 Prudentis eſt proſpicere quæ nam futura ſunt. 3 Cupidi facilè per alios compelli poſſunt. 4 Tolerabilior eſt moleſtia aliquot dierum, quàm quotidiana & perpetua. 5 Amatores ſunt faſtidioſi. Mox enim res petitas dum habent faſtidiunt. 6 Vxor ſit liberalis, ingenua, ſine mala fama. 7 Sera eſt pœnitentia poſt factum. Eſt autem controuerſia inter duos adoleſcêtes, vter eorum ſit miſerior, cœlébsne, an maritus. In Antiphone eſt ἰσαγγελία. Exponit enim ſuam infelicitatem à periculo, cùm patrẽ reuerſum extimeſcat: ab imprudentia, cùm Phormioni ſuaſori contra honeſtatem paruerit: ab incommodo, cùm cruciatus futurus ſit non aliquot dierum, ſed perpetuus. M Quæ temere ſuſcipiuntur, nec paratum ſecum conſilium apportant, illorum pœnitentiam nos quamprimum ſubſequi ſolere, docet hæc ſcena. Nam cùm animus præſentibus voluptatibus occupatus nihil prouidentia conſyderat, ſibiipſi quæ recta eſſe poſſent non cõſuluit: vnde mox cùm ad ſe redit, ad pœnitentiam mouetur, quæ cùm locum nouo conſilio reparare poteſt, tempeſtiua eſt & commoda: ſi autem talis ſit, vt mutare conſilia non poſſit, proxima deſperationi dicenda eſt. Nam cùm conſcientia mille teſtes, quæ ſemper in memoriam turpis rei factum reuocat, quieſcere conſcii ſibi non poſſunt: ne tunc quidem cùm omni ſpe depoſita, portum non ampliùs inquirunt. Seneca libro quinto Epiſtolarum, Quid autem prodeſt recondere ſe, & oculos hominúmque aures vitare? bona conſcientia turbam aduocat, mala etiam in ſolitudine anxia atque ſolli-

ta eſt. Si honeſta ſunt quæ facis, omnes ſciant. Si turpia, quid refert neminem ſcire, cùm tu ſcias?

Verſ. gen. Septimus eſt trochaichus tetr. acat. Reliqui omnes iambici, iique tetrametri, excepto undecimo dimetro: atque omnes acatalectici, exceptis primo & quinto catalecticis, & quarto, qui (ſi in eo non abundet [ſis]) fuerit hypercatalecticus.

Querela adoleſcentis continens protaſin, & peccati expoſitionem.

ANTIPHO, PHAEDRIA *adoleſcentes.*

A'DEO'N' *rem rediiſſe vt qui mihi conſúltum [óptimè vèlit eſſe,]* {adſdſuu / adſdſdi} *Mu. [eſſe optumè velit], adſdſſii.*

Phǽdria, patrem [ſextimêſcam,] vbi in mentem eius diiiſiſp

* *aduénti [vĕnit!]* *Al. [vt extimeſcam,] daiiſiſp.* D. *Legitur & [aduenit!]*

*D. Sic veteres genitiuo caſu proferebant. multipliciter enim declinatur: & Aduenti, & Aduẽtus. ſic in Andria. Nihil ornati, nihil tumulti.

Quòd ni fuiſſem incógitans, ita eum expectârem, vt par fuit. ſiſiaſſp

*Bene timés inducitur Antipho, vt ſit cauſa fugiendi. Ad hoc enim fugiet, ne ad amittendã coniugem cogatur à patre ante errorem fabulæ patefactum.

P. *Quid' iſtuc eſt!* A. * *rógitas, qui tam audâcis facínoris mihi cónſcius ſis!* {tdſſſai / ſ} *Iambicus hyperc. vel* G *in eo abundat [ſis]: vel illud* Mu *transferendum in ſequentem verſum;* A *in quo tunc & d elidendum in [quod], & ſynæreſi facienda in [Phormioni], dſſſſſis.*

Antipho timidus, Phædria audax.

Quod' v'tinam ne Phormióni id ſuadêre in mentem incidiſſet, {bſſſſſe / aſi}

Neu me cúpidum eò [compuliſſet,] quod mihi princípium eſt mali. ſbſiſaai

Al. [impuliſſet]. ſbtſddt–.

* *[Non] potîtus eſſem: fŭiſſet tum [illos mĭhi] ægrè áliquot dies.* {ttſtſua– / uſſſdt–}

*L. Occupatio, quę ſoluitur à tempore.

G. *Al. [Si non],* ſiiaſzai: *vel* ſiiſſai.

Al. [mihi illos] taxſſdt–: vel ſic, tſſſſd t–, facta eliſione ut in [potitus], & ſynæreſi in [fuiſſet] & [mihi]. D *Quidam totum interrogatiuè pronuntiant: nempe, [fuiſſet tum illos mihi ægrè aliquot dies?*

At non quotidiâna cura hæc ángeret ánimum. P. * *aúdio.* ſiiisbii

*D. ......, pro Nõ audio: hoc eſt, nihil dicis.

A. *Dum expêcto, quàm mox véniat, qui ádimat hanc mihi consŭetúdinem.* ſiddiaſp

P. * *A'liis quia deſit, quod amant, ægrè eſt: tibi quia ſupereſt, [dolet.]* aadſdbip *Al. [dolet!]* D *Scire debemus & pronũtiatiuè, & per interrogationem hoc ipſum pronuntiari poſſe.*

*L. Corripit immodeſtiã. & collatione ſui auget.

* *Amôre abúndas Antipho.* G. *Eſt ixo... ad priores verſus.* iiſ

*D. Hoc cum pronũtiatione infert.

*Nam

düſſiſi * *Nam tua quidem hercle [certò] vita hæc expêtenda optândáque eſt:* *Al.[certè].*

adſ=ſibi * *Ita me dij bene ament, vt mihi líceat [tam diu] quod amo frui,* *Mu.[tandem].*

ſiſbidip *Iam depaſcici [morte] cúpio: tu coniícito cǽtera,* *Al.[mortem]*, ſiſdidip.

adidſſi * *Quid ego ex hac inópia nunc cápiam, & quid tu ex iſtac cópia.*

ſſadſiſp * *Vt ne addam, quòd ſine ſumptu ingénuam, liberâlem nactus es:*

aiaſdiſp *Quod habes, ita vt voluíſti, vxôrem ſine mala [fama.* palàm]* *Al. [fama palàm.]* D *Multi ad ſuperius iungunt Palam.*

iſſbſiſp *Beâtus: ni vnum hoc deſit, ánimus qui modéſtè iſtac ferat.*

{ ſaxſixſi ſaſſiſ } * *[Quòd] ſi tibi res ſit cum eo lenône, quo cum mihi eſt, tum ſentias.* D.[Es].

aſaaſſi * *Ita plerique ingénio ſumus omnes,* * NOSTRI NOSMET POENITET.

ſaſiiſſp A * *At tu mihi contrà nunc vidêre fortunâtus Phǽdria,*

ſiidſſi *Cui de integro eſt potéſtas étiam conſuléndi, quid [velis]*

aiſbiiſp *Retinêre, amâre, [amíttere.] ego in eum íncidi infélix locum,*

{ dciſſaſp di } *Vt neque mihi eius ſit amitténdi, nec retinéndi cópia.*

ſſbbſſij *Sed quid [hoc] eſt?* vídeóne ego Getam currêntem aduenîre* [huc?]* *G.[huc aduenire]*, ddbiſſiv. Mu *[Sed hoc quid eſt? videon' ego aduenire huc currentem Getam?]* iibiiſſp.

{ ſibiſaſp ſ } *Is eſt ipſus:* hei tímeo miſer, quam* [hic] mihi nunc [rē núntiet.]* *G.[nuntiet rem.]* ſibidſiv: vel ſibidſiv. *tranſlato [is] in præcedentem verſum, in quo legatur [huc aduenire is].* Mu *[Is ipſu' eſt. PH. timeo miſer, quam nunc mihi hic rem nuntiet.]* idaſiſp.

* V. Confirmatio eſt ab optabili vitæ genere.
* D. Opportunus locus, in quo oſtēdatur quàm magno amore ſit poſſeſſus Phædria, cui par impenditur argumentum.
* L. Collatio. V ἀντίθεσις & paranomaſia ſuā infelicitatē illuſtrat.
* D. σχῆμα παράλειψις. L Præteritio.
* V. Epiphonema eſt, beatus præſertim qui ſua ſorte contentus viuit.
* V. A ſuo infortunio amplificat.
* Adagium. L Vera ſententia.
* Felicem dicit eò quòd non amet nuptam.
Al. [Velis] cum diſtinctione.
R. *Al. [admittere.] ſed mendoſè.*
* V. Paraſceue eſt ad ſequentem ſcenam.
In [hoc, huc] & [hic] h vim habet conſonāti.
* Semper enim me tuit nimiùm præſaga mali meas.

ACT. I. SCEN. IIII.

ARG. * In hac ſcena ſerui concurrentis officium eſt, tendens ad perturbationem Antiphonis.

tiphonis, quem oportet abeſſe è conſpectu patris vſque ad cognitionẽ rerum, & καταστροφὴν fabulæ. [V] Initio ſeruilis eſt trepidatio ac deliberatio imminente infortunio, [B] vbi ſenem è Cicilia rediiſſe intellexit: [P] quo etiam nuntio à Geta ad Antiphonem perlato, illum adeò reddit trepidantem & meticuloſum, vt ante conſpectum patris, quamuis à Geta confidenter inſtructus comparere minimè ſit auſus: imò properè abſcedit, [V] atque ex conſcientia ita perturbatur, vt nuſquam animo conſiſtat. Phædria tamen conſilium init, quo iratum ſenem placaret, quem Geta conſulendo adiuuat. [P] Remanent igitur allocuturi ſenem Geta & Phædria, ac ſeſe mutuò in illum inſtruunt exortatúrque. [L] Atque hic eſt initium epitaſeos: [V] & tota hæc ſcena eſt ſuaſorii generis. *Theſis.* 1 Malè ſibi conſcii perturbatiſſimi ſunt. 2 Dies reuelat omnia. Nam nihil tam occultum, quod non dies pateſaceret. 3 Tam locutione ſeruili parentes irati incẽduntur, quàm taciturnitate inſtigantur, & purgatione fruſtra laborant. 4 Seruorum eſt cõuaſare aliquid, & fugitiuum eſſe. 5 Heri vt plurimùm ſunt imperioſi, & monoſyllabi. 6 Malè ſibi conſcii tribus verbis vix auditis magis perturbantur. 7 Serui inſidioſè heris ſuis ſuccenturiare ſolent. [M] Nihil eſſe inſtabilius, & minùs diu durans voluptate ea, quæ ex amore temerario oritur, hac ſcena exprimitur. Et ferenda eſſet voluptas, ſi non ſemper magis fine ſuo læderet, quàm antea vnquam iuuiſſet: quare profectò non hominum, ſed beſtiarum iudicanda eſt. Seneca ad Lucilium: Dimitte illas voluptates turbidas magno leuandas. Non venturæ tantùm, ſed præteritæ nocent. Quemadmodum ſcelera, etiam ſi non ſint deprehenſa cùm fierent, ſollicitudo non cum ipſis abiit: ita improbarum voluptatum, etiam poſt ipſas pœnitentia eſt. Non ſunt ſolidæ, non ſunt fideles: etiam ſi non nocent, fugiunt: Aliquod potiùs bonum manſurum circumſpice, nullum autem eſt, niſi quod animus ex ſe ſibi inuenit. Sola virtus præſtat gaudium perpetuum ſecurum. Quod & Plautus in Amphytrione prodidit, Satin' parua res eſt voluptatum in vita atque in ætate agenda præquàm quod moleſtum eſt? ita cuique comparatum eſt in ætate hominum, ita diis placitum, voluptati vt mœror comes conſequatur, quin incommodi plus malique ilico adſit, boni ſi obtigit quid.

Verſ. gen. Trochaici duo & viginti: è quibus vnus monometer hypercatalecticus, ſiue fragmentum ex anapæſto & dactylo, nempe duodeuiceſimus: vnus dimeter cat. nempe decimuſquartus: vnus tetrameter acat. videlicet vndecimus, qui & iambicus tetrameter hypercatalecticus cenſeri poteſt: & vndeuiginti tetrametri catalectici: nempe ſecundus, vndeuiceſimus cum tredecim ſequentibus, & triceſimuſquintus cum tribus ſequentibus. Reliqui omnes ſunt iambici, iique acatalectici, excepto decimoſeptimo catalectico tetrametro: ex catalecticis verò ſedecim ſunt trimetri, videlicet ſeptimus, & vndequadrageſimus cum quatuordecim ſequentibus ad finem vſque ſcenæ: & quatuordecim tetrametri, nempe primus, tertius ac tres ſequentes, octauus & duo ſequentes, duodecimus ac ſequens, quindecimus ac ſequens, & triceſimuſtertius ac ſequens.

Protaſis, & conſultatio quomodo placent ſenem.

* L. *Te*, pro Tibi, quod vſitatius eſt: *Impendeat*, in minét.

* V. Ratio. Confirmat à neceſſitate, Quia cõſilii inops eſt.

* *Al. [abſtraham.]*

* D. Bene, *Noſtra*: quia ipſe partem maximam culpæ ſuæ tenet vt magiſter.

GETA. ANTIPHO. PHAEDRIA.

NVLLVS' es Geta, niſi áliquod iam tibi conſilium célere repéreris: { xbadddbp ſ

Ita ſnunc imparâtum ſúbitò! tanta *te impéndent a ſatſt mala: G. Si a in[ſta] quis longari credat, hic erit iambicus, acat. ilidſiſp. [Mu] ſubitò nunc imparatum]; biſiſiſp.

* Quæ neque vti deuitem ſcio: neque quo modo me dſſbi ſp inde[éxtrahám:]

(Nam non poteſt celári *noſtra diútiùs iam audá ſiſſaiſp cia)

Quæ ſi non aſtu prouidéntur, me aut herum peſſum ſſiſiſ

dab

d.ibunt.

ſiſiſi A.* Quidnam ille commotus venit? G. tum,* témporis punctum mihi

idiiſi Ad hanc rem est: herus adest. A. quid iſtuc [est mali?] Al. [mali eſt?] G ſed verſus no conſtat.

ſaidiaſi G.* Quod cum audíerit, quod eius remédium inuéniam iracúndia!

iſdſſap *Loquarne? incéndam. táceam? instígem. purgem me?* LATEREM lauem.

idsbaawi- *[Eheu] me míserum: cùm mihi páueo, tum [Antiphonem] excrúciat ánimi:] G. [Heu] & [me excruciat animi Antipho] ja ibſbai.

ſſdiſſi ſuſaſat *Eius me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: ná abſque eo eſſet, Ge. Tollendum [eſſet], ſdadidſi aut notandum nouum erit locutionis genus: aut ita oratio distinguenda. Nā abſque eo eſſet Recte ego mihi vidiſſem.] ^ Muretus reijcit [Eſſet] in ſequentem verſum, q. totum ita dimetiatur, ſdaſacſp. & eſſē in [vltus] ſdaſaſlp.

diſlſiſp Rectè ego* mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam. G. Hic cenſeri poteſt trochaicus cat. daſatſtu. V. Al. omittitur [ego] ſed perperam, ſiſdliſp, vel ſaſatſtu.

aſidſai Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me conicerem [prótinus] in pedes. D. [protinam] fuit: & ſic Nigidius legit aſſsdſii.

ſſu A. Quam hic fugam, aut furtum parat!

aiſi. ſi G.* Sed vbi Antiphonem repériam? aut qua quærere inſiſtam via?

Gdſſ. sp P.* Te nóminat. A. néſcio quod magnum hoc núntio expecto malum.

ſſiaiaw [P. Abſ; ſanúſne es?] G. domum ire pergam: ibi plúrimum eſt. P. reuocémus Ge. [P. Anſanúſ ne eſt?] vt ſit mouetur, ſpalo ... [S. Domum ire pergam, vbi plurimum eſt. P. reuocemus hominé. A. ſta ilico. G. hem,] ſit iambicus tetrameter acat. iiaiabip.

{ ats ad Hóminem. A. ſta ilico. G. hem,

{ tatſdtu a Satis pro imperio quiſquis es. A. Geta. G. ipſe eſt, quē vólui óbuiam.. G. Hic videri poteſt iambicus tetr. acat. ſdiiiſap.

aſiſiſt- A.* Cedo quid portas óbſecro? atque id, ſi potes) verbo éxpedi.

G. Fác

* V. Hæc ſecum admirabundus loquitur.
* L. Difficultas à tempore.
* D. Quid, Sell[?] er Quod vx. rem dumt Antipho. Bene verò hoc non addit. ſecum enim loquitur.
* L. Subiectionis ſchema cū prouerbio.
* M. Id eſt, inutilē operam impendā. D. ...
* Exclamatio ſtupentis, V qua vxor mouet.
* D. Figura ...
L. Abſque, pro niſi, aduerbialiter.
* D. Vt dicimus, Vide tibi, & Videte vobis. Et rectè vidiſſē, pro, prouidiſſem.
Conuaſaſſem i. côporaſſem aut collegiſſem furtim, R côpilaſſem, in ſarcinā côpoſuiſſem quæ auferre mecum atque aſportare voluiſſem.
* Verba deliberantis.
* D. Ad hoc diu audiunt Geta, & ipſe nō videt adoleſcētes: vt plus terroris illis incutiat, dum ſecum loquitur.
L. Heus, indignātis.
* D. Pro imperio, i. imperioſè.
* D. Mirē expreſſit a ſtatu[?] de timore properantis.
D. Verbo, dixit Varo.

G. *Fáciam.* A. *elóquere.* G. * *modò apud portum.* A. { abaſ. ſt. abaſſ
meumne! G. *intelléxti.* A. *óccidi.* [G.] *hem.* G. Vel abaſiſſp.

A. * *Quid agam!* P. *quid ais?* G. *hŭius patrem vidiſſe* { aaſtrdv aaſſ
me, pàtruum tuum. G. *Poteſt & hic videri iambicus acat.* aaſiſiap.

A. *Nam quod ego huic nunc [ſúbitò] exitio remédiū* d:aabdtv
inuéniam miſer! *Vel [ſub.to]. nam* D *Subito & aduerbiū & nomen eſt. Cum ſubitò aſſurgens fluctu nymboſus Orion.*

Quòd ſi eò mea fortúnæ rédeunt, * *Phánium, abs te* { xſatſtv ſſ
vt diſtrahar, G. *Poteſt & hic eſſe iamb.cus.* xiſdſiſp. *& eo monoſyllabo facto.* ſiſdſiſp.

* *Nulla eſt mihi vita expetēnda.* G. *ergo iſtæc cùm* ſatſſat-
ita ſint A'ntipho, G. Vel. ſiſiſdſi.

Tantò magis te aduigilâre æquū eſt: FORTEIS { ſtaſſſtv ſa
FORTVNA ADIVVAT. G. vel. ſidſſſp.

A. *Non ſum apud me.* G. * *atqui opus eſt nunc, cùm* iſaſiſ-
máximè, * *vt ſis A'ntipho:*

* *Nam ſi [ſénſerit te] timidum pater eſſe* *, *arbitrá-* ſiſaatv
bitur

Commeruiſſe culpam. P. *hoc verum eſt.* A. *non poſ-* dſſſſtv
ſum immutárier.

G. * *Quid fáceres, ſi [áliud quid] gráuius tibi nunc* ddſaaav
faciûndum foret? Vel, ddiaidſp. R. *Al. [aliquid],* dddtſatv.

A. * *Cùm hoc non poſſum, illud minus poſſem.* G. *hoc* { ſiſatv ſid
nihil eſt Phǽdria: * *ílicet,*

Quid contérimus óperam fruſtra! quin ábeam! P. ſbaſddt-
& quidem ego. A. *óbſecro:*

Quid ſi aſſimulâbo? * *ſatin' eſt?* G. *garris.* A. *voltum* ſabſſſp
contemplámini: hem,

Satin' ſic eſt? G. *non.* A. * *quid ſi ſic?* G. * *propémodum.* iſſbſſi
A. *quid ſi ſic?* G. *ſat eſt.*

Hem iſtuc ſerua: & verbum verbo, par pari vt re- ſſſtſt-
ſpondeas,

Ne [irâtus ſuis te] ſæuis dictis protêlet. A. *ſcio.* ſſſſt-

Al. [te iratus ſuis]: G *ſed verſus non conſtat.* MU *[ſuus te iratus].* tſſſſt-. R *[te iratus ſuis ſæuitiæ dictis]* E *vel, verbis]* A ſſiaſſt-: *& [ſuis] mon oſyllabo facto,* ſſiaſſt-. R *al. omittitur, [ſæuis], ſed perperā.*

G. * *Vi*

D. [PH.]
* D. *Patrem vidi*, dicturus Geta, præuentus eſt ab eo, quem timor intelligentem fecerat. L *Memmne!* ſub. Patrem vidiſti.
* D. Iam flet Antipho, & adhuc non intelligit Phædria.
* D. Amatoria προσφώνησις per ἀποσιώπησιν, L ad affectum.
* D. Sine Phanio ſcilicet.

Sententia Virg. Audaces fortuna iuuat.

* A neceſſitate vrgente.
* D. Apud te ſubauditur.
Al. [te ſenſerit], tum in [eſſe] non fiet eliſio, & verſus erit iambicus acat. ſſiaaiip.
* Culpæ ſuſpicio ex timore. L argumentum à ſigno.
* L. A maiori ſictoria confirmatio.
* Dialectica illatio à minore.
* D. Περιεργάζεσθαι pro ire licet. L q. d. abeamus V formula à foro ſumpta.
* Expreſſio ſimulātis audaciam Hæc in geſtu conſiſtūt.
* V. Id eſt, hoc vultu.
D. Et hoc non plenæ cōſenſionis eſt, quod ait Propemodum.
D. *Protelet*, protrahat, præueniat, exagitet, L perturbet.

tſſtdt– G.*Vt coáctum te eſſe inuitum, lege, iudicio: tenes?
dtſatdt– Sed quis hic eſt ſenex, quē video in vltima plátea?
A. ipſus eſt:
{ ſſaidi / ſſd *Non poſſum adéſſe. G. ah, quid agis? quò abis Antipho? mane,
iaſſſp Mane, inquam. A. *égomet me noui, & peccâtum meum:
ſſiſp *Vobis commendo Phánium, & vitam meam.
aſſſi P. *Geta quid nunc fiet? G. tu iam lites aúdies:
aſdſip Ego plectar pendens, niſi quid me feféllerit.
ſiſidp *Sed quod modò hîc nos Antiphônem monúimus,
ſidiſp Id noſmetipſos fácere opórtet, Phǽdria.
ſaſſai P. Aufer mihi Opôrtet:* quin tu quod fáciam, impera.
aſdſſi G. [Meminiſtíne] olim vt fúerit veſtra orátio,
ſaſſſp In re incipiúnda ad defendéndam nóxiam?
ſſdſap Iuſtam illam cauſſam, fácilem, vincíbilem, óptumam.
bſſaſi P. Mémini*. G. hem, nunc ipſa eſt opus, aut, ſiquid [poteſt,] E. Al. [potes,] bſſaſp.
aſaiſi *Meliôre, & callidiôre. P. ſiet séduló.
dibdſi G. Nunc prior adito tu: ego in inſídiis hîc ero
ſaſſap *Succenturiâtus, ſi quid deficies. P. age.

*D. Mira breuitas, in quo tota diſſenſio côtinetur. & vbi auditur Fac re, ſpondeas, aut quid tale.
*L. Fugit conſpectum patris Antipho.
*V. En quantus malæ conſcientiæ ſtimulus vrget.
*D. Amatoriè prius Phanium quàm ſe commendat.
*L. Conſultatio.
*D. Deeſt Tamen: vt ſit, Sed tamen.
*D. Mirè ad omnia paratum ſe indicat qui Impera dicat ſeruo.
Mu. [meminiſtin'], aidſſi.
D. Noxiam, nunc culpā, aliàs pœnā: & eſt ἰκόνησις ab eo quod eſt Noxā: & hoc factum eſt propter iambum.
*D. Bene Meliore & callidiore, quia tunc proluſio fuit, nūc ipſum prælium.
*L. Tranſlatum à militaribus ordinibus, & ſubſtitutum ſignificat.

[ACT. II. SCEN. I.] Mu. [ACT. I. SCEN. V.]

ARG. [D] In hac ſcena accuſatio eſt & contradictio per remotiuam qualitatem. ergo controuerſia. atque hîc exemplum vitæ eſt: in quo ſpectatur nullam eſſe tam iuſtam, & grauem iracundiam patris, quæ non & fiducia defenſoris, & interuallo temporis euaneſcat. [P] In primis itaque Demipho ſtomachatur de filii nuptiis, hæſitans quídnam rerum agat. Tum factum Antiphonis Phædria apud patrem facetiſſimè defendit. Huic Geta quoque adſtipulatur, & idem expiando factum, ſeni inſultat, irridérque. Poſtremò Phormionem Demipho conuenire decernit, vt iniuriam cum eo expoſtulet, [B] qui ducēdæ puellæ author fuerit. [V] Senem igitur inducit ob filii peccatum ita æſtuantem, attamen non implacabilem. Eſt autem ſtatus iuridicialis, in quo de iure facti quæſtio eſt. *Theſes* 1 Vxor ducenda eſt iuſſu & conſenſu parentum. 2 Patris authoritas non eſt eleuanda. 3 Legibus cedendum eſt, ſed non decet ſcientem & conſentientem aduerſariis cauſam tradere. 4 Subitanea & inſperata mala magis lædunt. 5 Prudentis eſt & futuris malis præuidere. 6 Seruiles

pœnæ

pœnæ ſeruis ſunt præmeditatæ. [M] Prudẽtis hominis conſilia qualia eſſe debeant, docet hæc ſcena. Nam ita quiſque, qui in hac vita tranquillè viuere cupiat, ſe gerere debet, vt pericula, turbas, commotiones quæ obuenire poſſunt, longè anteà præuideat & cogitando ſuperet, quàm ea ipſa eueniant. Nam, vt vulgò iactatum eſt, iacula præuiſa minùs feriunt. Cicero libro tertio Tuſculan. quæſt. Præmeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum, quæ venientia longè antè videris. Itaque apud Euripidem à Theſeo dicta laudantur (Licet enim, vt ſæpe facimus, in Latinũ illa conuertere) Nã qui hæc à docto meminiſſem viro, Futuras mecum cõmentabar miſerias. Aut mortem acerbã, aut exilii mœſtam fugã, Aut ſemper aliquam molẽ meditabar mali, Vt ſi qua inuecta diritas caſu foret, Ne me imparatum cura laceraret repens. Quod autem Theſeus à docto ſe audiuiſſe dicit, id de ſeipſo loquitur Euripides. Fuerat enim auditor Anaxagoræ, quem ferunt nunciata morte filii, dixiſſe, Sciebam me genuiſſe mortalem. Quæ vox declarat, his eſſe hæc acerba, à quibus non fuerint cogitata. Ergo id quidem non eſt dubium, quin omnia quæ mala putentur, ſint improuiſa grauiora. Itaque quanquam non hæc vna res efficit maximam ægritudinem, tamen quoniam multum poteſt prouiſio animi, & præparatio ad minuendum dolorem, ſint ſemper omnia homini humana meditata. Et nimirum hæc eſt illa præſtãs & diuina ſapientia, & perceptas penitus, & pertractatas humanas res habere, nihil admirari cùm acciderit, nihil antè quàm euenerit non euenire poſſe arbitrari.

Verſ. gen. Iambici acatalectici omnes: duo & viginti primi octonarij ſiue tetrametri: ſequentes deinde ſenarij ſiue trimetri.

DEMIPHO *ſenex*. GETA. PHAEDRIA.

ITA'NE *tandem vxôrem duxit A'ntipho iniúſſu meo!* *E. Si corripis, Ita, erit trochaicus catalect.* bſſttlt–. iſſſi,ſi

* *Nec mĕum impérium. age, (mitto) impérium: non ſimultâtem meam,* *R. Al. [omitto]. D. al. [tacee]. * ſed deprauatè.* xbbdſiſp. {xbidſiſp ſ

(Reuereri) ſaltem! non pudêre! ô fácinus audax! ô Geta, *Non. Marcellus [Vereri], iſſidiſp.* *ſed eſt μιμητικὸν ἁμάρτημα. al. [Reuereri ſaltem nõ pudere?] ſed perperã.* aſſidiſp

Mónitor! G. * *vix tandem.* D. *quid mihi dicent! aut quam cauſſam repérient!* aſſaſdi

Demîror. G. *atqui (réperi iam.) álind cura.* D. *ánne hoc dicent (mihi.)* *R. Al. [reperiam.]* ſidbſſſi. ſidiſſſi

* *Inuîtus feci: lex (coêgit?) aúdio. & fátcor.* G. * *places.* ſſſiiai

D. *Verùm ſcsêntem, tácitum, cauſſam trádere aduerſáriis,* ſidſi ſi

Etiámne id lex coêgit! P. *illud durum.* G. * *ego expé-diam: ſine.* aſiſiap

D. *Incértum eſt quid agam,* * *quia præter ſpem, atque incredibile hoc mĭhi (óbtigit:)* {ſddſdxp ſiidſdſ

Ita ſum irritâtus, ánimum vt néqueam ad cogitân-dum inſtitúere. asbdiidp

Turbæ gli.cũ pater enim adueniẽs queritur de filii peccato.
* D. Rara ἀποσιώπησις: nã nõ ſequitur Sed: intulit enim Age. Subauditur autem Reuereri.
* D. Sub. Adnie per uenit, à quo auſpicatorum accuſatio-nem putarã. Hæc ſecũ, & ironicôs. *Al. [ſuidit], & [coêgit.]*
* D. Vinci poteſt qui partem defenſi nis admittit.
* L. Totum ironicôs in ſenem.
* D. Præparatio futuræ defenſionis.
* Amplificat querelam: *A. a. [accidit.]*

*QVAMOB

aſſſiſi *QVAMOBREM OMNES, cùm ſecúndæ res ſunt máximè, tum máximè R. Al. omittitur [tum maxime:] ſed perperam: * tum feret ſenar us.

aſiſſſi Meditari ſecum opórtet, quo pacto aduórſam ærúmnam ferant:

ijdbdſſp *Perícla, damna, exília péregrè rédiens ſemper ſcógitet.] Alias [cogites,] iidbdiſi.

ſſ ſiſſi Aut filij peccâtum, aut vxôris mortem, aut morbum fíliæ.

ſidſſbſp Commúnia eſſe hæc, fieri poſſe: vt nequid ánimo ſit nouum.

ſſdiſiſi *Quicquid præter ſpem euéniat, omne id deputâre eſſe in lucro.

ſidſibai G.* O Phǽdria, incredíbile eſt, quātò herum ſanteéo ſapiéntia: D.[anteo] ſidſibii. Legitur & [anteeo] ſcil. pro coniunctiuo pronuntiandū, Anteeo pro Anteeam.

absbſadp Meditâta [mihi ſunt] ómnia mea incómmoda, herus ſi redierit. Al. [ſunt mihi], aiibſadp.

jſſſijſi *[Molêndum vſque] in piſtrino vapulândum: habéndæ cómpedes: D.[Molendum eſſe]. R Al. [Vſque molendū eſſe] ſed perperā. dſſiiſi.

{iſaſſdap ſaſſ} Opus ruri faciúndum: horum nihil quicquam áccidet ánimo nouum.

ſſdiſiij *Quicquid præter ſpem euéniet, omne id deputâbo [in] lucro. G.[eſſe in], repetit enim heri. verba per μίμησιν, ſſdiſiſi.

ſſbiſſai Sed quid [ceſſas hóminem] adíre, & * blandè in princípio álloqui! Si in [hominem] ſiat el ſio, hic erit trochaicus catal. ſſbſſdr. M [hominem ceſſas]. diſiſſai.

{ſdiſp ſdiiſ} D.* Mĕi fratris vídeo fílium [mihi ire] óbuiám. Mi. [ire mihi]. ſdiiap: vel ſdiiap. Al. [D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obuiam.] tum fuerit trochaicus tetrameter cat alecticus, txsbtxto: vel tſſbtſto.

djſdſi P. Mi pátrue ſalue. D ſalue: ſed vbi eſt A'ntipho?

ſijſſj P.* Saluum [venire.] D. [credo: hoc] reſpónde mihi. Al. [aduenire.] R al. [te venire.] ſed videtur omittendum [te] ſaiſſi. Al. [credo hoc] D Hoc incerta diſtinctione pronuntiatur.

aſaiſi P. Valet: hic eſt. ſed ſatin' ómnia ex ſenténtia?

ſidſp D. Vellem quidem. P. quid iſtuc? D. rógitas Phǽdria!

* I. Sententia ad amplificationem ab infinito. Syncerum initium.

* D. Superiora ἀνάβασις, inferiora intermiſſis coniunctionibus. Saluſt. Nam qui ſem Tyrrho, Annibali, æquor & terra. Continuatio, id eſt, ex rerum vſu.

* D. In æternæ fracta ſenis ira.

* I. Irriſio in ſenem per ſimilium verborum imitationem. * Iactantia eſt ſeruilis ſatis ſacera.

* D. Facetè enumerat ſeruus vniuerſa ſupplicia ſuæ conditionis excepta cruce & furca, quarum pœnā verbis extenuare non potuit.

* Irriſoria huius dicti reſumptio.

* V. Exordij eſt ratio maximè in cauſa, quæ eſt ἄδοξος, nō ſatis honeſta & fauorabilis.

* D. Hæc verba oſtendūt quàm mitj pectore ſuſcipiatur Phædria.

* Denuo ſalutat vt iterum moneat. * & eſt eclipſis. ra Gaudeo. cum oratio à Demiphone ſtato interrupta eſt.

dria!

* Propoſitio criminis per ironiam.

** Bonas me abſênte hîc confeciſtis núptias.* iſſſi

* D. εἰρωνεία. nam non eſt artifex cuius deprehenditur iocus.

P. *Eho [an id] ſuccénſes nunc illi!* G. **ô artíficem* {aſſsdd

probum. R. [an tu id]: nã [tu] hic emphaſim habet: ^tum bacchius loco primo: vel ſpondeus [Eho] monoſyllabo facto. Muretus omittit [ô]. aſſſap}

Egone illi, emphaticè.

* V. Comminatio irato ſeni apta.

D. *Egóne illi non ſuccénſeam!* ipſum géſtio dari* {aſſcdi

Glareanus cenſet [Dari] coniiciendum in ſequentem verſum, in quo [mihi] & ſua ſint monoſyllaba, aſſiſi : iſſſſp, vel abſque ſynæreſi, iſſxſp. aſſſ}

Mihi in conſpêctum, nunc ſua culpa vt ſciat iſſiſp

* D. Summa cõtradictionis. ^L Propoſitio defenſionis.

Lenem patrem illum factum me eſſe acérrimum. ſiſſſi

P.* *At qui nihil fecit pátrue, quod ſuccénſeas.* {ſſdiſi ſſ}

* L. Senis indignatio.

D.* *Ecce autem ſimília ómnia: omnes cóngruunt:* ſdiiſi

G. Si legatur, [In noxia eſt hic, ille ad defendẽdum adeſt.] verſus bene habebit. ſiilſi,

Vnum cognôris, omnes noris. P. *haud ita eſt.* ſſiſij

D. *[Hic in nóxia eſt ille ad defendêndam cauſſam* {ccſſſi

adeſt.] iſa}

Cùm [ille eſt:] hic præſtò eſt. tradunt óperas mútuas. ſſſdſi

R. Al. [ille abeſt,] ſed deprauatè.

G. *Probè côrum facta imprúdens depînxit ſenex.* aſſſſi

D. *Nam ni hæc ita eſſent, [cum illo] haud ſtares* ſiſſip

Phédria. R. Seruius legit [pro illo].

* D. Oratorũ principium. ^L Defenſio per remotionem criminis, nam culpa in Phormionẽ confertur.

P.* *Si eſt pátrue, culpam vt A'ntipho in ſe admíſerit,* diijſp

Ex qua re minùs rĕi foret, aut famæ [témperans:] {ſxuſſi

Al. [obtemperans:] ^R ſed mendoſè. ſddſ}

* D. Rhetoricum theorema. ^R Cauſſã dico, i. renuo recuſo, repugno.

** Non cauſſam dico, quin quod méritus [eſt,] ferat.* ſſdip

** Sed ſi quis fortè malítia fretus ſua,* ^E Al. [ſit,] iſſidſp. ſſbiſi

* In accuſatorem & iudices.

Inſídias noſtræ fecit adoleſcéntiæ, dſſbſi

* D. Primum ἀντίθεσις. Et oratoriè naturam iudicũ τοῦ διηγήματος expediuit.

Ac vicit: noſtráne ea culpa eſt, an iúdicum, ſſbſſp

Quid ſæpe propter inuídiam ádimunt díuiti, ſiſuſi

** Aut propter miſericórdiam addunt paúperi?* ſdijſi

* L. Aliud crimen omiſſo priori.

G. *Ni noſſem cauſſam, crêderem vera hunc loqui.* ſſiſi

* δίκαια pro iure.

D.* *An quiſquam iudex eſt, qui poſſit nóſcere* ſſſſp

* D. Deriuatio cauſæ. & eſt venialis ſtatus.

Tua iuſta: vbi tute verbum non reſpóndeas:* aaſſſi

Ita vt ille fecit? P.* *functus adoleſcéntuli eſt* aisbſi

* D. Hæc apud oratores μετάθεσις vel μεταβολή.

Offícium liberâlis: poſt quàm ad iúdices* dſiſſi

Ventum

ſdſiij *Ventum eſt, non pótuit cogitâta próloqui:*
bsbdſp *Ita" eum tum tímidum" [obſtupefêcit] pudor.*

Al. [obſtupefecera], ſed verſus non ſanatur: imò multo peius habet. G [obſtupefecit pu. or P. Geta.] vt Phedria deficientibus iam argumentis, Getam clam vocet. addſip.

ſſiiſp G. *Laudo hũc: ſed ceſſo adîre [quamprîmùm] ſenẽ!*
aſſſii *Here ſalue: ſaluum te aduenisſe gaudeo.* D. *oh*
aſdſdi * *Bone cuſtos ſalue: cólumen verò familiæ,*
ſſiap * *Cui commendáui fílium hinc ábiens meum.*
ſſiſſi G. *Iam dûdum te omnes nos accuſâre aúdio*
dſiiai *Immérito, & [me ómnium horum"] immeritiſſimó:*
ſidbſi * *Nam quid me in hac re fácere voluíſti tibi!*
dſiiſi *Seruum hóminem cauſſam orâre leges non ſinunt,*
{ai'iſp / aiſ} *Neque teſtimónij dictio eſt.* D. *mitto ómnia:*
ſſix6i *Adde iſtuc,* * *Imprúdens timuit adoléſcens, ſino:*

Poteſt prima in [Adde], à ſuperiori verſu pendere. ſſdbſi: imò aliis in præcedentem verſum reijcitur [adde], ac tum G fuerit hypermeter, ſed eliditur à verſu ſequente.

ſſſſi *Tu ſeruus: verùm ſi cognâta eſt máximè,*
{xiiaſp / ſ} *Non fŭit necéſſe habêre: ſed, id quod lex iubet,*
ſiſt ip *Dotem darêtis: quǽreret álium virum.*
dddſſp *Qua ratiône inopem potiùs ducêbat domum!*
diſdſp G. * *Non rátio, verùm argéntum déerat.* D. *ſúmeret*
aabſſp *Alicunde.* G. *alicunde! nihil eſt dictu facilius.*
{ſſdſſd / ſſsſſp} D. *Poſtrémò, ſi nullo ălio pacto, [vel] fœnore.*
ſſdſſp G. *Hui dixti pulchrè: [sĭquidem] quiſquam créderet*

Mu. [ſi quidem], ſſſiſp.

ſſſiſi *Te viuo.* D. * *non, non futûrum eſt: non poteſt.*
aſdſſp *Egóne illam cum illo vt pátiar nuptam vnũ diem!*
{ſbdſſp / ſ} *Nĭhil ſuâue [méritum eſt.] hóminem commoſtrárier* *Ge. [meritu' eſt], ſcilicet Antipho.*
{ſibſſp / ſ} *Mĭhi iſtum volo: aut vbi hábitet, demonſtrárier.*
xiſidp G. * *[Nempe Phormiênem.]* D. * *iſtum patrônum mulíeris.* *G. Creticus hic primo loco neceſſariò admittendus. GO Al. [Num Phormionem?] ſiſidp: niſi mauis [Nempe Phromionem.] per literarum tranſpoſitionem. diſidp.*
ſdibſp G. *Iam faxo hîc ádérit.* D. *Antipho vbi nunc eſt?*
P. *foris.*

dicitur, hoc eſt, tranſlatio cauſæ facti: quèm vulgò colorem nominat.

Mu. [quàm primùm].

Geta Phædriam laudat

• L. Ironia.

Columẽ, i. præſidiũ, M baſis & ſuſtentaculum.

• D. Duplex accuſatio.

G. [omnium horum me], diiſai. Mu *[horũ me omnium]*, diſiai.

• Sui in cauſa, agẽda bona exceptione locutus eſt, quaſi in aliis omnia fecerit.

D. *Mitto, Sino*, vim habent cõtra voluntatem concedentis.

• D. σχῆμα διανοίας συγχώρησις. Et ſingula pronuntianda, vt plura videâtur.

• Expedita reſponſio.

Si pro [vel] legatur [at], conſtabit verſus. ſſdſſp: niſi quis cum Glareano malit [nullo alio] eſſe choriábũ.

• L. Exclamatio victi ſenis, qui omiſſo Phædria & Geta ad Phormionem conuertitur.

• L. Ironicos hoc& ſummiſſẽ.

• D. Hic & contemptum aduerſarii, & ſui fiduciam mõſtrat.

Simplex eſt ſenex, qui Phædriam mittit.

G.[illuc equidem,] ſidſſp.

•D. Niſi hoc Geta dixiſſet, non intelligerent ſpectatores quid dixiſſet phædria.

Mu.[Diuertor:]

D. Amicos, & pro teſtibus & pro aduocatis veteres poſuerunt.

D. *Abi Phædria: eum require, atque adduce huc.* { ſaiſſ a

P. *eo*

Recta via ſequidem illuc. G. * *nempe ad Pamphilam.* ſbiſſp

D. *At ego deos penateis hinc ſalutatum domum* ~ ſiſp

Si creticus nō admittitur, G[*At pedet à verſu ſuperiore, & [deos] monoſſllabum cenſendum.* aiſiſp. A *Muretus reijcit* [*D. at ego*] *in præcedentem verſum.* ſbſſdp :iiſiſp.

[*Deuortar:*] *inde ibo ad forum, atque aliquot mihi* ſſiai

Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adſient, iſijſi

Vt ne imparatus ſim, cum aduenìat Phormio. ſſdſi

Mu.[I.]

ACT. II. SCEN. [II.]

ARG. D In hac ſcena de paraſitis villoribus, V ſordidis, cōfidentibus, & audacibus D Terentius proponit imaginem vitæ: vt in Eunucho de potioribus, & his qui nuper proceſſerint, id eſt, de aſſentatoribus. Animaduertendum autem huiuſmodi genus hominum magis à Terentio lacerari. V Porrò Phormio tantùm temulentus, & à crapula oſcitans effingendus eſt, P qui ſeſe aduerſus Demiphonem litigarurum inſtruit & animat. H vt defendat id. quod cum Antiphone fecit. V *Theſis.* 1 Cauſa mali in authorem redundat. 2 Paraſitorum eſt ingens fiducia & iactantia. 3 Ditiores magis periclitantur quàm pauperes, & tenuioris ſortis. 4 Paraſitorum felicitas eſt in cœna dubia, propter quam ſe regibus, imò præſentibus diis conferunt. 5 Cuiuſlibet rei initium eſt difficile & arduum. M Improbi hominis & ad omnem confidentiam malúmque conſilium confirmari, quique donec venter ſaluus ſit, ſe perditum iri non poſſe credat. mores hæc ſcena exprimit. Eſt enim hoc hominum genus vt abiectiſſimo animo, ſic ſeruili propémodum ingenio præditum. Quis enim niſi viliſsimus, ſe in ſeruitutem tradere ventris cauſa cupiat? Xenophon, Atqui regi in hoc miniſterium ſuum exhibent, vt per omnia lautiùs & delicatiùs nutriantur: hos non amicos habere tibi credas, ſed hoſtes potiùs & inimicos: nam ſi minùs aliquid dare cupias, rum te obruant. *Verſ. gen. Trochaici tetr. cat. præter duos vltimos iambicos tetr. acat.*

•D. Hæc & labia ſigens, vt ebrius: & ructans, vtpote ſatur. pronuntiauit actor bonus.

Pulchra reſpódendi varietas.

•L. Hoc iam quaſi experrectus dicit.

• L. Prouerbium, Παροιμία apta paraſito: quæ de cibo eſt.

•L. Proponit & deliberat.

R. *Eccere,* aduerbiū iurandi, per Cererem. *al.* [*ecce re.*] *al.* [*ecce rem.*] M U [*ecere.*]

PHORMIO *paraſitus.* GETA.

* ITA'NE *patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe?* G. *admodum.* b bſſaatu

P. *Phanium relictam ſolam?* G. *ſic.* P. *& iratum ſenem!* tiſſiſſo

G. *Oppidò.* P. * *ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit:* tſiſiſtu

* TVTE HOC INTRI'STI, *tibi omne eſt exedendum: accingere.* ſtiſiſtu

G. *Obſecro te.* P. * *ſi [rogabit?]* G. *in te ſpes eſt.* P. *[eccere.]* *Al.* [*rogitabit?*] ſſdſſtu.

Quid

ſtſtſt– *Quid ſi reddet?* G. *tu impuliſti.* P. *ſic opînor.* G. *ſúbueni.*

bſtdtdtv P. *Cedò ſenem:* * *iam inſtrûcta ſunt mihi corde conſilia ómnia.*

aſaatſt– G. *Quid ages!* P. * *[quid vis, niſi* ^ *vt máneat] Phánium, atque ex crímine hoc*

tſaſſtv *Antiphônem erípiam, atque in me omnem iram derîuem ſenis!*

ſtiſſt– G. *O^ vir fortis, atque amîcus: verùm hoc ſæpe Phórmio*

aſtſſſt– *Véreor, ne iſtæc fortitûdo* * *in neruum erúmpat dénique.* P. *ah,*

tſtſtſtv *Non ita eſt:* * FACTVM *eſt perîclum:* * *iam* PEDVM *viſa eſt via:*

ſſaſtſtv *Quot me cenſes hómines iam deuerberâſſe vſque ad necem*

{tſſaſſtv tſſd} *Hóſpites! tum ciues! quò magis noui, tantò ſæpius.*

aſtſſatv *Cedò dum, [en vnquam] iniuriârum audíſti mihi ſcriptam dîcam?*

{ſaſatdt– ſ} G. *[Quid] iſtuc?* P. *quia** NON RETE ACCIPITRI [TENDITVR,] *neque mîluio,*

D. *Legitur & [tennitur,] habet enim N litera cum D cōmunionē.*

{daſſxatv daſſ} *Qui malè fáciunt nobis: illis qui nihil [fáciunt,] téndítur:*

aſtſsbtv *Quia enim in illis fructus eſt, in [illis ópera] lúditur.*

aatsbſt– *A'liis aliúnde eſt perîclum vnde áliquid abrádi poteſt:*

bdtſſſtv *Mihi ſciunt nihil eſſe.* * *dices, Ducent damnâtum domum.*

{bſtſaſt– ataſſat–} * *A'lere nolunt hóminem edâcem: & ſápiunt mĕa quidem ſenténtia,*

G. [mea] monoſyllabum, & [quidem] abundat, bſbſaſt–, *niſi quis hypermetrum duabus ſyllabis faciat.* ^ *malim vt a in [Alere] ad præcedentem verſum pertineat,* atadaſt–: *vel* atadſat, *vt [meà] ſit monoſyllabum, & m elidatur in [quidem]: aut ſi hoc poſtremum refugis, fuerit hic verſus iambicus acat.* adidſiſi.

Y y

---

* Iactantia de conſiliis repertis.

G. Vel lege [quid? niſi vt maneat pol]. atdſtſt–.

* D. Tria promittit in quibus omnis cauſa Antiphonis eſt conſtituta.

* Prouerbium à ſagittariis natum in audaces & temerarios.

* Adagia duo.

* Metaphoricôs omnino & ſcurriliter, ſumptum à viatoribus.

R. *En vnquam,* pro ecquando. vel nunquando, *al. [an vnquam], ſed mendoſè.*

R. *[qui].* ſaſatdt–.

* D. Allegoricè & triuialiter.

Diuites periclitantur.

Ald. [malè faciunt,] R *ſed perperam.*

Ald. [his opera]: ſed verſus non conſtat.

* L. Occupatio.

* D. Sêius eſt, Sciūt edacem & ideò nolunt alere.

Facetè edacem ſe vocat.

*D.Paraſiticè beneficium ſummũ dixit Alere.

Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt réddere.* dadaſſi

D.*Ab illo*, Antiphone ſcilicet.

G.*Non poteſt ſatis pro mérito ab illo tibi reférri grátia.* { txdcbſſ idda

D.*Gratiam*, vicem. L.*Regi*, diuiti.

P.*Immò enim nemo ſatis pro mérito grátiam regi refert.* { xtcatſt ata

*Summa paraſitorum fœlicitas cibus. L Paraſiticæ deliciæ: & eſt amplificatio meritorũ erga paraſitum.

**Téne [aſymbolum] venîre vnctum, atque lautum è bálneis,* ttſſſt-

R. *Al. [ad ſymbolum], ſtſſſt-: ſed mendoſè. eſt autem ἀσύμβολος, qui ad conuiuium nihil confert. Latinè immunis dicitur.*

Otiôſum ab ánimo, cùm ille & cura, & ſumptu abſúmitur: ttaſſſt

B.*Ringitur*, i. iraſcitur, ſtomachatur. à canibus latraturis ſumpta eſt metaphora.

Dum tibi ſit quod pláceat, ille ringitur, tu rideas: dsb tn-

Prior bibas: prior decúmbas: cœna dúbia appónitur! { atſſtat s

* Prouerbium ſuũ ipſe exponit.

G.*Quid iſtuc verbi eſt?* P.* *Vbi tu dúbites, quid ſumas potiſſimúm.* { ſaaſt ſ

Poſſunt duo præcedentes cenſeri iambici. iiitſbſp. iſddſſp.

D.*Ratione ineas*, intelligas, æſtimes.

Al. [cum rationem]. Mu [quum ratione]. Mu. [cara]. Mu. [præbit,]

Hac [cùm ratiône] ineas, quàm ſint ſuáuia, & quàm [chara] ſint: ſaaſſt-

Ea qui [præbet,] non tu hunc hábeas planè præſéntem deum! aſſaſſv

*D.Tranſlatio eſt à prælio. nam & congredi milites & coire dicuntur.

G.*Senex adeſt: vide quid agas: prima * coitio eſt acérrima:* iiiadaſp

G. Genus carminis mutatum propter παραοχεῖν.

R. *[poſt illa]*, id eſt, poſteà, ſiue poſt illud tẽpus, idiſiiſp.

Si eam ſuſtinúeris, [poſt illam] iam vt lubet, ludas licet. idſiip

ACT. II. SCEN. III.

ARG. L Concertant inter ſe primùm Geta & paraſitus ad ludendum ſenem, deinde ſenex ipſe cùm paraſito altercatur, V & perturbato animo iniuriarum expoſtulát cum eo, ac magis cupit ex æquo & bono cauſam tranſigere, de ſuo iure nonnihil cedens, quàm in iudicio cum ſycophanta litigare. In Demiphone quidem eſt ſimplicis ciuis, & à litibus alieni ſimulachrum. In Phormione autem malitioſi ſycophantæ. Eſt autem tota in genere iudiciali. Prior eſt ἐλεγκτικὴ: Poſterior παραλογιστική. D In hac enim ſcena, vt Rhetoribus placet, veluti quædam controuerſia eſt, quæ vno tempore ex vtraque parte tractatur: Vt, ſi quis dicat legem eſſe, ne de eadem re bis agatur: & item, vt orbam proximus ducat quidam abſente patre ſub hoc nomine vxorem coactus eſt ducere. Vult illam pater adueniens eiicere matrimonio. contradicitur. Meminiſſe autem debemus, in omni contentione ea maximè dici, quæ ſimplici patrifamiliàs, & calumnioſo ſyncophantæ, improbiſſimóque paraſito congruere, Poëtæ viſa ſunt. V *Theſes.* 1 Pauperes à ditioribus propter auaritiam ferè negliguntur.

2 Geta

2 Geta fidelis hic ſeruus herum ſuum non damnandum eſſe contendit. 3 Pauperes ſenes,& agricolæ obſcuriores ſunt. 4 Seruus fidelis herum ſuum traduci non patitur. 5 Improbus ſeruus carcere dignus eſt. 6 [illegible] mores ſunt, vt bona clientum extorqueãt,vt leges ſophiſticos contorqueant, Quæ ſanè contumelia rabulis forẽſibus quæſtuoſis & iniquis probè conuenit. [M]Quanta ſit inutilium hominum improbitas & animi malitia,qui ita ſeſe comparare norunt, vt optimis etiam quibuſuis & ſimplicibus negotium faceſſant,& illos ſuis iniquitatibus propellant,hac ſcena exprimitur. Eſt autem malitia, teſte Cicerone in tertio de Diuinat.verſuta & fallax nocendi ratio. Et Plato de Republ. quarto, Peruerſos & verſutos homines omnes artes nouiſſe,quibus,melioribus viris imponere poſſent. *Verſ.gen Iambici ſenary,ſiue trimetri acatal.excepto ſexageſimoſexto tetrametro catalectico ſi vſitata lectio retineatur.*

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

ſſſijp EN, *vnquam cuiquam contumelióſiùs*
ſſſiſi *Audiſtis factam iniúriam, quàm hac eſt mihi!*
iiſiſp *Adéſte queſo.* G.*irâtus eſt.* P.*quin tu hoc age!*
iaiiſp *Iam ego hunc agitâbo.** *Prò deûm [immortálium.]*
R. *Al [immortalium fidem].quòd verſui repugnat.*
{ iadiſi / iſ } *Negat Phánium eſſe hanc ſibi cognâtam Démipho!*
abiiſp *Hanc Démipho negat eſſe cognâtam!* G.*negat.*
{ iaſiap / ia } P.*Neque eius patrem ſe ſcire,qui fúerit!* G.*negat.*
Hunc verſum in ſequentis,& ſequentem in huius locum ſubdit Muretus.
ſiſidi D.*Ipſum eſſe opînor,de quo agêbam.** *ſequímini.*
ſſſiip P.*Nec Stilphônem ipſum ſcîre,qui fúerit!* G.*negat.*
aidſſi P.* *Quia egens relicta eſt miſera: ignorâtur parens:*
dijuſp *Neglégitur ipſa:[AVARI'TIA vide]quid facit.*
Al.[vide,auaritia].dibdlp.
iaaaij G.*Si herum inſimulâbis[auarítia,]malè aúdies.*
{ ſdiſſp / ſdſ } D.**O audáciam, [étiam me vltrò accuſâtum áduenit.]* R.*[Etiamne vltrò accuſatum aduenit?]*
dſdſſp P.*Nam iam adoleſcénti nihil eſt quod ſuccénſeam,*
ſiſdſp *Si illum minùs norat:quippe homo iam grándior,*
abiiſi *Pauper,cui[in ópere]vita erat:ruri ferè*

R.[*In opère*],ſcilicet faciendo,id eſt,qui opus ruſticum faciendo,victum quærebat. [D][*opera,*] ^ & *Opera* ſeptimi caſus eſt.& *Vita* nominatiui.sbſiſi: *vt [cui]non elidatur,ſed corripiatur,aut ſit diſſyllabum.*

R.*En vnquam.* pro ecquando,vel nunquando. [D] *En* vim babet indignationis poſt enarratam iniuriam.
D. Propriè aduocatis *Adeſte* dixit, quia ipſe properantiùs pergit, rogat vt aſſequerentur.
*Exclamatio. [L]fingit ſe certare cum Geta,& bis repetit nomẽ ſenis ad inuidiam & acrimoniam cõtentionis.
*L. Alloquitur aduocatos, quos inſtructos adducit.
*Conqueſtio ad coronam ſpectatorũ, & [L]inuidioſè in Demiphonem.
E. *Aliàs [malitia].* iadiii.
G. *Poteſt elidi [ò]* ſbſſsp.
*D. Hæc exclamatio oſtendit quid abſente patre defenderit filius. Veterator callidus hæc omnia fingit.

Se continêbat:ibi agrum de noſtro patre ſibſſp
Colêndum habêbat:ſæpe interéà mihi ſenex iiſddi
Narrâbat ſe hunc neglégere cognâtum ſuum: ſſdiſp
At quem virum! quem ego víderim in vita óptu-mum. ſiaiſp
G.*Vídeas te,atque illum,vt narras*.P.*abi [in] ma-lam crucem:* {aſſxip / aiii}
Nam,ni ita eum exiſtimâſſem, nunquam tam graueis dſiſſi
Ob hanc inimicítias cáperem in [noſtram] fa-míliam, {axa'dp / dddſ}
Videtur [ob] elidendum, ſi amphibrachys & bacchius,non admittuntur. M^u^[*voſtrã*],*vt* [*Quam*] *ſequens referatur ad Puellam,non ad Familiam.*
* *Quam iis aſpernâtur nunc tam illiberáliter.* iſſip
G.*Pergin' hero abſénti malè loqui impuríſſime!* dſdiſp
P.*Dignum autem hoc illo eſt*.G.* *ăin' tandem [carcer!]* D.*Geta.* {ſſxſſp / iiſ}
R. *Al.*[*carcere?*]*ſcilicet dignus*,ſſxſdp.
G.* *Bonôrum extôrtor,legum contôrtor*.D.*Geta.* iſſſp
P.*Reſpónde*.G.* *quis homo eſt? ĕhem*.D.*tace*. G. *ab-ſénti tibi* {ſdxiſi / ſdi}
Te indígnas ſéque dignas contumélias ſſiſij
Nunquam ceſſâuit dícere hódie.D.*ohe,déſine.* ſſiaſp
* *Adoléſcens primùm abs te hoc bona vénia [ex-peto:]* aſſiii
Mu. [*peto.*]
Si tibi placêre potis eſt mihi vt reſpóndeas: {dibxſi / dibſ}
* *Quem amîcum tuum ais fŭiſſe iſtum, explá-na mihi,* {idxſſi / idſ}
Et quî cognâtum me ſibi eſſe díceret. ſſſiip
P.* *[Prŏinde] expiſcáre, quaſi non noſſes*. D. *noſſem!* ſsbſſp
P.*ita.*
R. *Al.*[*Perinde*],*ſed perperam.tamen* [*proinde*] *pro perinde.*
D.*Ego me nego:tu,qui ais,rédige [in] memóriam.* aidddp
P.*Eho,tu [ſobrînum] tŭum non noras!* D.*[énecas:]* {aſxſſi / aſſ}
Go.[*cognatum.Bembus*[*conſobrinum*]*&* [*enicas*]^ *ſed verſus non conſtat.*
Dic nomen. P. * *nomen! máxumé*. D. *quid nunc [taces?]* ſſiiſi

P.* *Pé*

R. [*hinc*]: *&* [*malàm crucem*] *ponitur aduerbialiter.* ^z^ *ſi legas* [*i*] *pro* [*abi*], *conſtat verſus*,aſſiip.

D. *Ob hanc*, id eſt, pro filia ipſius.

* V. Epilogus eſt huius partis ἰλεγκτικῆς.

* L. Hoc totum fictè Geta, ne cum Phormione ſentire videatur.

*Contumelia in paraſitum. ^D^Fingit illi crimina de cauſa & de negotio.

*Callida Getæ diſſimulatio.

D.*Séque dign.* Id eſt quàs ipſe debet audire.

* L. Controuerſia coniecturalis, Fuit cognatus. Nô fuit:

D.*Potu eſt.* pro poteſt.

*Vulgaris diſceptatio.

* L. Calliditatem obiicit, ne reſpondere cogatur, quia nomen perdidit.

Mu.[*ai*].

*Falſi nominis nô meminit.

Bem'us[*tacu?*] *vetuſto more.*

aſſiap P.*Périj hercle: nomen pérdidi.D. hem, quid ais?
P.Geta,
dſiſſp Si meminiſti[quod]olim dictum eſt,*ſúbijce: hem,
ibſſi Non dico: quaſi non noris, tentâtum áduenis.
aſdſi D.[Egóne]autem tento! G.* Stilpho. P. atque ádeò
quid mea!
ſſſi Stilpho eſt. D. quem dixti? P. Stilphônem, inquam,
[nóueras?]
aſſiſp D.* Neque ego illum nôram: nec mihi cognâtus
fuit
ſſb ſp Quiſquam iſtoc nómine. P. itáne! non te horum
pudet!
ſiſſ At ſi* talentûm rem reliquiſſet decem:
dſidp dbiſ D.*Dij tibi malefáciant. P. primus eſſes, memóriter
dſddſi Progéniem veſtram vſque ab auo, atque átauo próferens.
cbſſi id D.*Ita vt dicis. ego tum ſi aduenîſſem: quî mihi
ſſidi Cognâta [eſſet:] dicerem. itidem tu face: cedò
iſſſi Qui eſt cognâta? G. heus noſter, recté: heus tu,
caue.
ſiixip ſiid P.*Dilúcidè expedíui, quibus me opórtuit
dſſdip Iudícibus: tum ſi id falſum fúerat: filius
ſiſi Cur non reféllit? D.*filium narras mihi!
ſſaſſa rdſſi *Cúius de ſtultítia dici, vt dignum eſt, non poteſt.
ſdſi P.*At tu, qui ſápiens es, magiſtrátus adi,
daſaſi dſ Iudícium de eâdem cauſſa iterum vt reddant tibi:
dſſip Quandóquidem ſolus regnas, & ſoli licet
xſſdap ſ Hic de eâdem cauſſa bis iudicium adipiſcier.
ſaſiſp D.*Et ſi mihi facta iniúria eſt, [verùm tamen]
Al. [verùmtamen].
aſſiſp Pótius quàm lites ſecter, aut quam te aúdiam:
aſijſp Itidem vt cognâta ſi ſit, [id quod] lex iubet
Go. Vide num legendum [id ei quod], ^tum [ei] monoſyllabū. aſiaſp.
ſiſiſ Dotem dare, abdúce hanc: minas quinque áccipe.
biiſi biſ P.* Ha, ha, he,* homo ſuâuis. D. quid eſt? num iní-
y üy

*Hoc ſecum, vel ad ſpectatores.
Mu. [id quod].
*ὑποβάλλειν, ſubiicere, admonere, ſuggerere.
Mu. [Egon'].
*L. Hoc tacitè ſuggerit Geta, non audiente ſene.
Al. [nō noueras!] ſed verſus non conſtat.
* L. Contradictio, inficiatur ſenex.
* Syncope pro Talentorum.
*Imprecatio.
*D. Senex confidit iuſtæ cauſſæ.
R. [ea eſſet,] & [cedò] pertinet ad verſum ſequentem, ſiſdip: aſſſſi.
*L. Inhæret iudicato, & filii ſiléntium obiicit.
*L. Soluit à perſona.
* D. Compendium conuitiorum eſt. Nihil dignum inuenire, pro magna iniuria quod reſpondeas.
*Irridet ſenem. Mos vetus & obſoletus.
Hic, Athenis ſcilicet.
*L. Labaſcit ſenex victus à paraſito. Redit ad concordiam.
*V. Ridendo, dictū ſenis refellit.
*Ironicé.

quum póſtulo?

An, ne hæc quidem adipiſcar ego, quod ius públi- bd ſi
cum eſt?

L. Irriſoriè interpretatur legem, & confirmat ab honeſto contra ſenem. D Maiora argumẽta, quæ per interrogationem proſeruntur.

P. **Itáne tandem quæſo, [ciuem* item vt meretri-* bſſdddſ—
cem, vbi abûſus ſis.] Go. [*ciuem item vbi abuſu ſis.*] bſldii. R [*itidem vt meretricem vbi abuſu' ſit.*] A *ſed non conſtat verſus, niſi legas, Ita tandẽ*] &c. aſaaap: *ſic ſi cum Glareano legas, itidem vbi meretricem abuſu' ſis,*] aſſaii.
Mercêdem dare lex iubet ei, atque amíttere! ſſdiſp
An, vt nequid [ciuis turpe] in ſe admítteret iſſſp

Mu. [turpe ciuu' reiecto] an] in precedẽtem verſum. ſſiiſp.

Propter egeſtâtem, próximo iuſſa eſt dari, dſſiſi
Vt cum vno ætâtem dégeret: quod tu vetas! ſſſi
D. *Ita próximo quidem. at nos, vnde, aut quámob-* aiſdi
rem? P. *ohe,*

Prouerbium. M Id eſt, quod iudicio determinatum eſt, rurſum in quæſtionem ne reuoces.

**ACTVM (aiunt) NE* AGAS.* D. *non ágam! im-* ſdſiſp
mo haud déſinam,
Donec perfécero hoc. P. *inéptis.* D. *ſine modó.* ſſidp

Perfecero, ſubiunctiuus ornatè pro indicatiuo: D proPerficiam.

P. *Poſtrémò, tecum nihil rei nobis Démipho eſt:* {ſſ.ſſi ſiſſ
Tuus eſt damnâtus gnatus, non tu: nam tua aſſiſp
Præterierat iam [ad ducêndum] ætas. D. *ómnia* diſſii
hæc

Mu. [ducendi]. diſſſi.

D. Definitiuè reſpondet D. hæc, i. tali.

**Illum putâto, quæ ego nunc dico, dícere:* ſibſip
Aut quidem cum vxôre hac, ipſum prohíbeo domo.* {xiſdii d

G. [Aut] ad ſuperius ptinet carmẽ, iiſdii.

G. *Irâtus eſt.* P. *tute idem mélius féceris.* ſiſdſi
G *Si [idem ſit neutri generis. in [tute] non eliditur e,* ſiddſi. *Alij legant [fecerit melius.] ſed verſus non conſtat.*

D. *Itáne es parâtus fácere me aduôrſum omnia* aidiſp

V. Ad Getam hoc clanculum dicit. V. Geſticulantis eſt de felici ſucceſſu principii.

Inſélix! P. **métuit hic nos, támetſi ſédulò* ſdi·ſi
G. [*Inſelix*] *prima poteſt à ſuperiore verſu pendere*, ſbſiſi: A *vel in [tametſi] eliditur am, t etſi, non aliter quam ſi eſſent duæ dictiones, tam etſi,* ſdiſſi.
Diſſimulat. G. ** bene habent tibi principia.* P. ddd ii
**quin quod eſt*

Quin q. &c. D Cur non, inquit, accommodas neceſſitati voluntatem.

Ferêndum, [feras:] tuis factis dignum féceris, {ixſſi ixſ
G. *Creticus haud dubius loco ſecun*[*d*]*e.* Mn *ferat*] *iiſſi: vel iſſſi.*

Mu. [egós'], aſſaip.

Vt amici inter nos ſimus. D. *[egón] ?: tuam éxpetam* aſſbap
Amicítiam! aut te viſum, aut audîtum velim! iaſſip

P. *Si*

ſſſiſp P. *Si concordâbis cum illa, habêbis quæ tuam*
iſſ-ſp *Senectûtem oblêctet: [réſpice ætâtem tuam.]*

Et hic creticus neceſſarius, niſi legas [tuam ætatem reſpice] & [tuam] mo noſyllabam cenſeatur, iſſſip.

id iiſp D. *Te obiêctet: tibi habe.* P. *minue verò iram.* D. **hoc age:*
ſ-ſdddp a *Satis iam verbôrum eſt: niſi tu próperas mulíerem*
ſadſſi *Abdúcere, ego illam eiiciam.* dixi Phórmio.*
ſid-ſſp ſdd P. *Si tu illam attígeris, ſecus quàm dignum eſt líberam,*
iſſi **Dicam impinguam tibi grandem.* dixi Démipho.*
ddi.ſi **Si quid opus fuerit, heus, domo me.* G. *intéllego.*

•D. Annuentis eſt.
•L. Cõſirmatio more cauſidicorum, qui ᴰ Dixi ſolent dicere perorata cauſa.
•M. *Dicam imp.* id eſt, graui actione tecum agam.
•L. Similis repetitio ad illuſionem.
•Hæc ad Getã non audiente ſene.

ACT. II. SCEN. IIII.

ARG. [B] Conſulit Demipho aduocatos ſuper filii coniugio: [D] vnde hæc deliberatiua eſt, in qua tres aduocati ſunt: quorum vnus ſuadet: alter diſſuadet: tertius qui ſe alterutri addere debuiſſet eiuſmodi ſententiam dicit, vt ruſſum deliberatione opus eſſe videatur. [V] *Theſes.* 1 Rabulæ conſilia bonorum virorum interturbant. 2 Parum conuenit inter rabulas, etiamſi ſexcentos adhibueris. [M] Aduocatorum mores, qui plerunque magis illos à quibus conſuluntur, in errorem & ambiguitatem coniiciant, quàm expediant, exprimit hæc ſcena. Eſt autem aduocatus generale nomen, & non modò eũ denotat, qui alterius cauſam agit: ſed quicunque adeſt alteri in cauſa officii gratia, aduocatus appellatur: etiamſi nihil dicat, aut agat, ſed tamen paratus ſit defendere. Patronus autem, qui agit cauſam accuſati. [F] Animaduerte præterea hîc exemplum & ingenium eorundem aduocatorum, qui conſilii nodum quoad poſſunt, ferè protelare ſatagunt. Attende etiam, quemadmodum alter alterum reuereri ſtuduerit, in hoc quod Hegio priorem loquendi locum Cratino honoris gratia defert. quàm ſanè proloquendi diſcretionem nos quoque imitari decorum eſt. Cæterum ſi miram Poetæ artem, ſingularem compoſitionis facundiam, energiam ſententiarum prægnantem paulò diligentius & introſpicere & rimari voluerimus, inueniemus procul dubio Terentium noſtrum omnium lepidiſſimum familiariſſimum, moraliſſimum.

Verſ. gen. Sunt & hi iambici trimetri acatalectici.

DEMIPHO. GETA. HEGIO, CRATINVS, CRITO, *aduocati.*

ſſſaip QVANTA *me cura, & ſollicitúdine áfficit*
ſſ.ſi *Gnatus,* qui [me,] & ſe hiſce impedíuit [nuptiis!]*
bſſ-ſp aſſi *Neque mihi in conſpêctum prodit, vt ſaltem ſciam*
ſſiſi *Quid de hac re dicat, quídve ſit ſenténtiæ.*
6daiſp a *Abi tu, viſe redierítne iam, an nondum, domum.*
iiliſp G. *Eo.* D. ** vidêtis quo in loco res hæc ſiet:*

Quid

D. *Cura*, eſt in ſpe bonorũ: *ſollicitudo*, in metu malorum: G. [& me.] *Mu.* [nuptiis.]
•V. Cõfirmat à malo euentu, quo vterque implicitus eſt.
•Conſultatio cum amicis. [L] A periculo reddit attentos.

Quid ago? dic Hégio. H. [ego] Cratînum cénſeo, bsbiſi
Si tibi vidêtur. D. dic Cratîne. CRA. méne vis? diſiii
D. Te. CRA. *ego quæ in rem tǔam ſint, ea velim fácias: mihi { aadial as
Sic hoc vidêtur: quod te abſênte hîc filius ſiſſp
Egit, reſtitui in integrum *æquum eſt, *& bonum: ſdiſſp
*Et id impetrâbis. dixi. D. dic nunc Hégio. aiſſi
H. Ego ſédulò hunc dixíſſe credo. verùm ita eſt, aiſii
*QVOT HO'MINES, tot ſenténtiæ. ſuus cuique [mos.] { bſſici bſiia
Al. [mos eſt.] R quod verſui repugnat.
*Mihi non vidêtur, quod ſit factum légibus, aiſſp
Reſcindi poſſe: *& turpe incœptu eſt. D. dic Crito. ſſiſi
CRI. *Ego ampliùs deliberândam cénſeo: i ſiſi
*Res magna eſt. H. num quid nos vis? D. fecíſtis probé: ſſiſi
*Incértior ſum multò, quàm dudum. G. negant ſiſſi
[Rediſſe.] D. frater eſt expectândus mihi: is iiſſp
Quod mihi déderit de hac re conſilium, id éxequar. daſdip
Percontâtum ibo ad portum, quoad ſe recipiat. ſſſdp
In [quoad] ſcribitur o, non aliter quàm ſi eſſent duæ dictiones, quoad: atque ita in omnibus hic ſcribitur.
G. *At ego Antiphônem quæram, vt quæ acta hîc ſint ſciat. aiſſp
Sed' eccum ipſum video in témpore huc ſe recipere. { ſdſidp ſ

Al. [ego.] L Poteſt ego diſtingui, vt ſubaudiatur Ego dicam!
* Captatio beneuolentiæ.
*D. Ab honeſto.
*D. Ab vtili.
*D. A poſſibili. & breuiter deliberatiuæ tres locos tetigit, Iuſtum, vtile, & poſſibile.
*L. Prouerbia.
*D. A poſſibili.
*D. Ab honeſto.
*Critonis conſiliũ.
*D. Cauſa ampliandi ſententiam.
*D. Ex tribus enim vnus ſuaſit, alter diſſuaſit, tertius nihil dixit.
Al. [Rediſſe.] aiiiſſp Fratris conſilium percontatur.
*V. Hîc eſt paraſceue præter conſuetudinem nam hac nõ actus actui conne ctit, ſed ſcenam ſcenæ. Itaque actus malè diuiſos eſſe iudico.

ACT. III. SCEN. I.

ARG. V Antipho reuerſus, in re ſua quid actum ſit docet: ac in itinere ſibi ipſi locutus ſe ipſum incuſat, quòd patris conſpectum veritus fugerit, P quódque ita inconſultò diſcedens, cauſam ſuam aliis defendendam reliquerit. Tum omnibus de rebus Getam ſedulò interrogans, L ex eo quid actum ſit cognoſcit: V & inde ad futurum colloquiũ præparatur. *Theſes.* 1 Stultum eſt aliis rem credere, quam ipſe commodiùs expedires. 2 Non relinquendi ſunt, quibus fides data eſt. Decet enim honeſtum virum promiſſis ſtare. M Debere quenque ſuas res curare, nec fortunas ſuas & ſalutem defendẽdam aliis hominibus committere, præſertim talibus, qui cùm nihil rectè faciant, nec bonæ frugi ſint, omnia in perniciem noſtram machinãtur, docet hæc ſcena. Nihil enim pernicioſiùs, quàm ſemper ab aliis hærere nec quicquam ſibi ipſi conſulere. Seneca ad Lucilium, Conſilium tuum ſic apud alios ſit, vt abs te authoritatem accipiat. Sic autem abs te authoritatem accipiat, ne ſolus id probare videaris. Temeritas enim in aſſentiendo pernicioſiſſima eſt. *Verſ. gen. Iambici tetrametri, itique acatalectici præter quatuor primos & decimumquintum cum ſequenti, qui ſunt catalectici.*

ANTIPHO. GETA.

{ cdſ c.ldiu a.ſſiſab- } ENIM VERO Antipho multis modis cum iſtoc ánimo ſes vituperândus :] *Si baccius non admittitur,*

in [enimuero] eliditur u. & us in [vituperandus] à vocali ſequētu verſus. Mu [*vituperandus es.*] ſdſcdd.lip.

{ aiſaſaiv aiſſ } Itáne hinc ſabiſſe, & vitam tŭam tutândam álijs dediſſe!]

{ aciſaſ- aſa } *A'lios tŭam rem ſmagis credidiſti, quàm te animaduerſúros?] R. *credidiſti magis, quàm te aduerſuros?*] aiiiſſ- : & *eliſo s in* [*magis*], aiiidſſ-.

Mu [*credidiſti, quàm te aduerſuros magis?*] aiſiſſip.

{ bdſſſid- b.ſſjal- } *Nam vt vt erant ália, ſilli certè, quæ nunc domi tŭæ eſt, conſúleres:] *Hypercatalecticus videtur. ſi tollatur* [*tua*], *erit catalecticus*, bdſſid.

Mu [*illi certè conſuleres quæ nunc tua eſt domi*] bdſſdſai: & [*tu*] *e ſfacto monoſyllabo*, bdſſdſſi.

ſſiisbſi Nequid propter tuam fidem decêpta ſpaterêtur] mali:

cdſiiſſ Cuius nunc miſeræ ſpes, opéſque ſunt in te vno omnes ſitæ.

b.ſſidp G. E'quidem here nos iam dûdum hîc te abſêntem incuſâmus: qui abieris.

{ ſſdſdxſp ſſjdi } A. Te ipſum quærêbam. G. ſed ea cauſſa nihilò magis defécimus.

aiſiſſi A. Lóquere óbſecro, quónam in loco ſunt *res, & fortúnæ meæ?

{ ſiaſſi ſiadſſ } Nunquid patri ſúbolet? G. nihil étiam. A. ſ& quid ſpéi] porrò eſt? G. néſcio. A. ah. R. *Al.* [*ecquid ſpei*], pro nunqua ſpes. *al.* [& *quid porrò ſpei eſt*] ſibaſdii : vel ſibdiſſi.

{ aiſſiſi aiſſſ } G. Niſi Phædria haud ceſſâuit pro te eniti. A. nihil fecit noui.

sbiasbſp G. Tum Phórmio ſitidem in hac re.] vt in álijs, ſtrénuum hóminem præbuit.

{ ſſiſſiſp ſ.r } A. Quid is fecit? G. confutâuit verbis ádmodum irâtum patrem.

sbdſſiſi A. Heu Phórmio. G. *ego quod pŏtui porrò. A. mi Geta omneis vos amo.

G. ſSic

Seipſum imprudentiæ lamentâter incuſat: & eſt præparatio ad futurum colloquium.

Al. [*abiſſe, & vitã tutandam dediſſe aliis tuam?*] aaſſiap.

*D. Ab infinitiuo ad indicatiuũ tráſitum fecit.

* Plus Phanium quàm ſe ipſum curat.

L. *Vt vt*, id eſt, qualiacúque & eſt amplificatio à perſona.

D. *Legitur &* [*potiretur*]. *quia potiri τὸ ἐπιτυχεῖν fuit. Plaut. Hoſtium potitus eſt.*

*Omnia ſua in amica repetit.

D. *Subolet*, metaphora ab odoribus: pro Nunquid pater ſuſpicatur, me ſcilicet concordaſſe cũ Phormione & mea ſpōte victum eſſe?

G. [*itidem hac re*]. & [*re*] *non eliditur*. ſbdbibſp.

Cōtentionem eius & Phormionis intelligit.

*D. De ſe mediocriter per ἀνάγκην, moraliter ſatis. & ordine, primò dominũ, poſt Phormionē, vltimũ ſe poſuit.

Al.[Sic ſeſe habent principia,]ſidſiſi-.

G.[Sic habent principia ſeſe,]vt dico: adhuc trãquilla res eſt: xdiſiſi—

Al.[G aiebat]. dſ̃ddſi : vel ſddiddſ.

Manſúrúſque pátrŭum pater eſt, dum huc aduéniat. A. quid eum? [G. vt aiêbat.] {ſdaſddſ / ſdúſdáſ

De eius conſilio velle ſeſe fácere, quod ad hanc rem áttinet. ſdſidbſi

*Amatoriè patruũ non ſaluum optat.

*Tanquam ſine Phanio viuere nequeat.

A.* Quantus metus eſt mihi venîre huc ſaluum nunc pátruum Geta! ſaiſſap

Al. (vt audio)per eius vnam]. iia!!aſp: & [eius] mo.io,]ſlabo ſi..o iiiſſaſp. *Al.*[vt audio, per vnam eius].abſiſblp.

* Nam[per eius vnam(vt aúdio)]aut viuam, aut mórtar ſeniéntiam. xiiſſaſp

G. Phǽdria tibi adeſt. A.[vbinam?] G. eccum à ſua paláſtra exit foras. dabſiſi G. *Al.*[vbinam eſt?]daaſiiii.

ACT. III. SCEN. II.

ARG. D Hæc ſcena in petitione eſt, quæ ſæpe admittit deliberatiuæ locos. V Phædria cum lenone de citharistria contlictatur, quam militi vendere parabat. Petit autem vt triduũ tantùm maneat, P intra quod pollicetur allaturum quicquid pro eius redemptione promiſerat, & id quidem cum fœnore: alioquin perpeſſurum ſe, ni dederit argentum, vt ſibi eripiatur, militique pretium numeranti relinquatur. V quod dum Phædriæ recuſat Dorio, mutuis contentionibus ſeſe exagitant. P Antipho quoque ac Geta lenoni idem quod Phædria perſuadere nituntur, ſed fruſtra. V Eſtque hic epitaſis, alterius partis fabulæ. *Theſes.* 1 Lenones niſi præſente pecunia amatores non admittunt. Hîc enim propter quæſtum eſſe tantùm artem lenocinii videmus. 2 Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt. 3 Fortunatiores ſunt mariti, quàm amatores. M Lenonum quanta ſit improbitas & impietas, qui præ lucro turpiſſimo omnem humanæ vitæ ſocietatem contemnunt & aſpernantur, exprimitur hac ſcena. Quare adoleſcens apud Plautum ait in Aſinaria, Forticorum ſimillimæ ſunt ianuæ lenoniæ. Si affers, tum patentes: ſi non eſt quod des, ædes non patent. Et ipſa Lena ibidem ſic loquitur, Nam neque vnquam fictum, nec pictum, neque ſcriptum in poëmatis, vbi lena bene agat cum quopiam amante, quæ frugi eſſe cupiat. P Hîc igitur attende duros lenonis mores, lenia adoleſcentis amatoris blandimenta, artificis Poetæ admirandum in vtriuſque deſcriptione varietatis ingenium. *Verſ. gen. Trochaici tetrametri catalectici.*

PHAEDRIA. DORIO *leno.* ANTIPHO. GETA.

Omiſſo Antiphone producitur alter adoleſcẽs in ſcenam, vt augeantur turbæ.

Al.[quod].

[DORIO audi óbſecro.] D. non áudio. P. parúmper. D. quin omitte me. {xdſbſt-ſ D. *Al.*[P. Dorio. D. audi. P. obſecro] . G O [P. Dorio obſecro.]tdlubſt-.

P. Audi[quid] dicam. D. at enim tædet iam audîre eádem millies. ſſaſſat—

*V. Iterum ad attẽtionem recurrit.

P.+ At nunc dicam, quod lubênter áudias. D. lóquere, ſſtndt—

quere, aúdio.

bſſatſt— P. * *Néqueo te exoráre, vt máneas tríduum hoc! quo nunc abis?*

ſſ:ſſid— D. *Mirábar, ſi tu mihi quicquam afférres noui.* A. *hei, métuo*

ſſttbb— *Lenônem, nequid ſuo ſuat cápiti.* G. *idem ego métuo.*

dtbttſt— P. *Non mihi credis?* D. * [*hariolàre.*] P. *ſin fidem do.* D. *fábulæ.* *Al.* [*ariolare ſine aſpiratione.*

tſdaaſt— D. *Fœnerâtum iſtuc beneficium tibi pulchrè dices.* D. *logi.*

taſſſtv P. * *Crede mihi, gaudêbis facto: verum hercle hoc eſt.* D. *ſómnium.*

{ttſſ:xtv ttſſtſ} P. *Experire, non eſt longum.* D. * *cantilênam eándem canis,*

{dſſ.ſſ.v dûnitſp} P. * *Tu mihi cognâtus, [tu parens, tu amîcus,* *tu.]* D. *garris modò.* G. [*pares, tu amicus, tu.*] dſtſſſv. Mu [*tu amicus tu parens.*] dſtſtſt.

adt:tſ— P. *A'deóne [ingénio te* *eſſe duro] atque inexorábili,* G. [*eſſe te ingenio duro.*] tatdſtſt. Mu [*ingenio eſſe duro te,*] bdtſſt.

dbtdaſt— *Vt neque miſericórdia, neque précibus molliri queas!*

aſtſſtv D. * *A'deón' te eſſe incogitântem, atque impudêntem Phǽdria,*

dſſſſtv *Vt phalerátis dictis [ducas me,] & [meam ductes] gratis!* R. *Al.* [*ſe ducas me.*] *ſed mendoſè:* A dſſſſtv: & [*meā*] *facto monoſyllabo*, dſſſſſv.

bſſſadt— A. * *Miſérium eſt.* P. * *hei [veris] vincor.* G *quàm* *[utérque eſt ſímilis ſui!]* *Go. verbu*]. G. [*eſt vterque ſui ſimilis*] bſſtiddv

•attſdtv P. *Neque, A'ntipho ália cùm occupâtus eſſet ſollicitúdine,* G. *Hic abſque dubio inter tot trochaicos eſt iambicus tetr. acat.* ibſiiſap, *niſi* [*Neque*] *ſit extra carmen*, tattldtv.

{ſaſaſſtv ſaſa} *Tum [hoc eſſe] mihi obiêctum malum*"! A. *ah, quid iſtuc autem eſt Phǽdria!* G. *Iambicus tetr. acat.* ſaſiiſp: *vel legendum* [*eſſe hoc*], ſſttſſtv: A & [*mihi*] *monoſyllabo facto*, ſſtiſſto.

ſſtbdt— P. *O' fortunatíſſime A'ntipho:* A. *egóne!* P. *cui, quod amas,*

•V Propoſitio eſt obliqua petitionis vt triduum expectaret.

Suo. per antylogum pro Illius, ſcilicet Phædriæ.

•V. Prouerbialiter in eum competit, qui nihil certi affert, aliquid eſt diuinare & coniecturam facere.

λόγοι, verba ridicula. B verba ſola

•B Ab vtili. V A iucundo per aſſeueratione m & obteſtationem.

•Adagium.

•Durius cula blanditio. D Ab honeſto.

•D. Secunda ἀποσιώπησις. I Plura dicturus erat niſi interpellaſſet leno.

•Irriſoriè idē principium & compoſitionem ſeruat.

R. *Al.* [*meā duces*], *ſed & hoc quoque mēdoſē.*

L. *Phaleratis* ornatis metaphora.

•D. εἰρωνεία.

•D. Hoc ſibi dicit adoleſcens.

Similis ſui, improbus leno, & vanus in promiſſis Phædria.

Tum hoc, Eclipſis, ſubaudi Doleo.

amas, domi eſt:

Huiuſmodi malo, ſcilicet lenone. L. Conſiliares, actiué. • Prouerbium in perplexos.

Nec cum huiùs modi vnquam vſus vênit vt conſiliáres malo. E. In [huiuſmodi] eliditur ſ. {ſaſſſſt- ſa}

A. *Mihíne domi eſt! immo, quod aiunt,* *AVRIBVS TENEO LVPVM. ≈ſlſ dtv

Nam neque ſquo amíttam à me, inuénio: neque vt retíneam ſcio. Al. [quo modo a me amittam inuenio aut], dxſddbt-. R rectius [quo amittam à me inuenio: nec], dſſbabt-. dſſbabt-

•L. Ironica correptio. Dixeris, deeſt enim Vereri: L Parum leno. i. parum improbus.

D. *Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt.* A. **eia, ne parum leno ſies.* ſdſt ſt-

[Num] quid hic confêcit? P. *hiccine! quod homo inhumaniſſimus:* Mu. [Nam]. tſtdb ſtv

•L. Indignatio.

Pámphilam mĕam véndidit. G. **quid! véndidit!* A. *ain' véndidit!* {txtſtatv tſ}

•V. Diluit admirationem ab æquo, quia ſuam ſuo ære emptam vendidit.

P. *Véndidit.* D. **quàm indignũ fácinus, ancillam ære emptam ſuo.* tſbſſt-

Al. [illo cum], aſtbſſtv.

P. **Néqueo exorâre vt máneat, & [cum illo] vt mutet fidem,* bſſbſſtv

•V. Redit ad aliam expoſtulationem, quod ſit inexorabilis, vt triduum expectet.

Tríduum hoc: dum id, quod eſt [promiſſum] ab amícis, argéntum aúfero. R. Al. [proximum], ſed perperam, tſbſit-. {tſſdſſt- tſſ}

Ne oppertus ſies, id eſt, ne expectes. L diſtuleris.

Si non tum dédero, vnam præteréa horam ne oppêrtus ſies. ſdſdſſt-

• Antipho quoque intercedit.

D. *Obtúndis.* A. **haud longum [eſt id quod] orat, Dório: exôret ſine.* Mu. [eſt quod], ſiſiſiſp. {ſſſtſtv ſſſſ}

[Idem] prima poteſt producta cenſeri, vt ſcilicet ſit maſculini generis. ſaaaadtv: vel à ſuperiore verſu pĕdere, ddddſltv: vel tſaaadtv.

Idem hoc tibi, quod bene proméritus fúeris, condupliçáuerit. {aſaaadtv aa}

D. *Verba iſtæc ſunt.* A. **Pámphilámne hac vrbe priuári ſines!* ſſſtſt-

• L. Indignatio à perſona & loco. Horum, maſculinũ præpõderat. [prætereà iſtorũ], ſatſtdt-. Mu [tu prætereà horum], ſdtſtdt-.

Tum [præteréa horum] amôrem díſtrahi póterin' pati! sbtſtdt-

•Getæ imprecatio.

D. *Neque ego, neque tu.* G. **dij tibi omnes id quod eſt dignum [duint.]* Al. [duint.] batſiſt-

D. *Ego te complúreis aduôrſum ingénium mĕum menſes tuli.* {aſſiaſt- aſſiaſ}

**Pollicit*

dſſxſ * *Pollicitántem. flentem, & nihil ferêutē: nūc contra ſnæc ómnia,]* G.[omnia hæc,] dſſalſſt: vel dſſiſſt-. M[Pollicitantem, & nihil ferentem. flentem: nunc contra omnia.] dſſſſtv. *Al. [nunc contrà omnia Repperi.]

tſdadiv *Répperi qui det, neque lácrumet: da locum melióribus.*

{ttdtat- ttd} A. *Certè hercle [ſi ſatis] commémini, tibi quidem ſolim eſt] dies,* In[hercle] h vim habet conſonantis. G[ſatis ſi]. & eſt olim. aſabſt-.

tſtiſat— *Quam ad dares huic præſtitūta.* P. *factum.* D. *num ſego iſtuc] nego?*

{ddſxtſtv ddſſ} A. *[Iamne ea] præterîit?* D. *non, verùm ei hæc antecêſſit.* A. **non pudet*

tſaſtat— *Vanitâtis!* D. *minimè, dum ob rem.* G. *ſterquilinium.* P. *Dório*

bsbſſdtv *Itáne tandem fácere opórtet!* D. *ſic ſum: ſi pláceo, vtere.*

{tſaſtſtv tjaa} A. **Siccine hunc décipis!* D. **[immo] enimuero Antipho hic me décipit.*

{ſxtſat- ſat} *Nam hic me huiús modi ſciêbat [eſſe:] ego hunc eſſe áliter crédidi.*

ſaad bt— *[Iſ]me feféllit: ego iſti nihilò ſum áliter, àc fui.*

bſaaſit— *Sed vt vt hæc ſunt, tamen hoc fáciam: cras manè argéntum mihi*

{ſuſaſatv ſáſúſ} *Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attúleris Phǽdria,*

{tedſúſt- ſ} *Méa lege vtar, vt pótior ſit, qui prior ad dandum eſt. Vale.*

* Locus à contrariis.

M. *Da locum* i. cede illis qui plus poſſunt, quam tu potes. & eſt argumentum à iuſto.

Al. [*iſtuc ego*]. tſtſſt-.

R. [*Iam ea*] D *Interrogatiuè pronuntiandum.* A [*iam in* ei] *diſyllabo non eliditur i, ſed corripitur.* aalatſtv.

* Eclipſis.

* Correptio.

* Correctio.

Go. [*immo*] *prima correpta.* tſ-ltltv.

Vafer leno.

Verſus pulchrè conſtabit ſi prius eſſe tollatur. ſtdiat-.

R. [*iſte*]. tedſabt-.

Lenonis decretū.

Hi duo vltimi ſunt quoque iambici tetr. acatalectici. ſdídidip iſiaſaſi.

L. *Lege*, pro, conſuetudine dicit: vel *lege*, quam præſcribit leno: a in qua ſemper lucrum pudori, commodum fidei præſtat.

ACT. III. SCEN. III.

ARG. V Nunc adoleſcentes mutuam tradentes operam perſuadent Getæ, licèt difficulter, vt per fallaciam argentum extorqueat pro citharistria redimenda lenoni dandum: hinc magnæ turbæ in epitaſin veniunt, éſtque συμβολευτικὸν præcipuè, ſeu προτρεπτικόν. D Eſt autem hic οἰκονομία ad futurum exitum Comœdiæ. V *Theſes.* 1 Non facilè inueniet argentum, cui nihilo minus eſt. 2 Æquum eſt, beneficium beneficio reddere. 3 Stulti amatores amicam vbique ſectantur. M Adoleſcentium amicitias quæ in ſtudiis illius ætatis vtilitatis gratia tantummodo coaleſcunt, hæc ſcena deſignat. Cicero de Senectute, Pares cum paribus vetere prouerbio facillimè congregantur. Quare fit, vt adoleſcentes ſe plerunque omnes mutuo amore complectantur, idque quandiu voluptas eorum communis eſt.

Ariſt

Ariſtoteles Moralium libro octauo, Adoleſcentium amicitiæ voluptatis cauſa inſtitutæ eſſe videntur. nam amant ſecundum affectus: & maximè id ſequûtur, quod voluptatem in præſentia afferat verùm id ſimul cum ætate mutatur: ex quo fit, vt citò fiant amici, citóque deſiſtat Nam ſimul cum voluptate amicitia mutatur: at voluptatis celeris eſt mutatio. & ad amores proni ſunt iuuenes: nam amatoria per affectum & voluptaté plurimùm fit amicitia. Itaque amant & citò deſiſtunt, ſæpe eadem die propoſitum mutantes Delectantur autem hi côuerſatione & victu: nam per hunc modum amicitia formatur.

Verſ. gen. Duo iambici dimetri acat. viceſimi ſeptimus, & triceſimus, ſed hic poteſt quoque cenſeri trochaicus catal. Vnus eſt trimeter iambicus acatal. nempe viceſimusſextus. Reliqui omnes ſunt trochaici tetrametri catalectici.

Conſultatio de pecunia. vt amiſſæ poſteà triginta minæ pluſ turbæ faciant
• I. Sollicitudo Phædriæ.
• V. Côfirmatio ab impoſſibili per hyperbolicam extenuationem.

PHAEDRIA. ANTIPHO. GETA.

* QVID *fáciam! vnde ego nunc tam ſúbitò huic argéntum inuéniam miſer.* ddſaſdſ
* *Cui minus nihilo eſt! quòd ſi hic potuiſſet nunc exorárier* aſaſſt d
Tríduum hoc promiſſum fúerat. A. *itáne hunc patiêmur Geta* ſſbaat

• Ab æquo.

Fieri miſerum, * *qui me dudum, vt dixti, [adiúuerit] cómiter!* aaſſtt aaſſa

.n'u. [*adiûrit*], aaſſſtt. D [*adiuuerit*] *ſecundum u pronu. tieri debet.*

Quin, cùm opus eſt, beneficium rurſum ei experîmur réddere! ddatt.v

• A facili ſeu poſſibili.

G. *Scio équidem hoc eſſe æquum.* A. * *age ergo, ſolus ſeruâre hunc potes.* bſtſſt

• D. Comiter quamuis vterque intelligat quid alteruter dicat, diſſimulant tamen.

G. * *Quid fáciam?* A. *inuénias argéntum.* G. *cúpio: ſed id vnde, édoce.* ddſſbat

Pater, à quo ſcilicet emungas. • Verecúdè indicat occaſionem fallaciæ.

A. *Pater adeſt hîc.* G. *ſcio: ſed quid tum?* A. *ah, dictum ſapiénti ſat eſt.* bſaſſat

• V. Ironica eſt ἀντέγκλησις à difficili & iniucundo.

G. *Itáne!* A. *ita.* G. * *ſanè hercle pulchrè ſuádes: étiam tu hinc abis!* batſſat

• Metàphora à victoribus.

Non * *triúmpho, ex núptijs túis ſi nihil nancíſcor mali:* tſtxxſt ttt

• D. Quaſi dicat, In malo aliud malũ.

Ni étiam nunc me húius [cauſa quærere] * *in málo iúbeas crucem!* aſſadt aſſt

[*quærere cauſa*], aſſatdt.

A. *Verum hic dicit.* P. *quid! ego vobis Geta aliênus ſum!* G. *haud puto:* ſſbsbſt

• Prudenter hæc Geta.

Sed parúmne eſt, quod [omnibus] nunc nobis ſuccénſet ſenex, tſaſſt tt

u. [omnibus]. A ſed verſus non ſanatur.

Ni inſt

ſtaſaſt. ſtadt' *Ni inſtigêmus étiam, vt nullus locus relinquâtur preci?*
G. Poteſt hic conſeri iambicus tetr. acatal. ſdiſiiſi.

bb⌣⌣ſſtv bbſa P.* *A'lius ab óculis mĕis [illam in ignôtum hinc] abdûcet locum! hem:* *Mu.* [illam ignotum] reiecto [hem] in ſequentem verſum, bbtſſſtv: vel [illam hinc in ignotum], ⌣a⌣ctſſtv: vel eliſo s in [alius] & [meis] facto monoſyllabo, baſtſſtv: vel [ducet] pro [abducet], bb⌣tſſtv: vel bbſtſſtv.
* L. Querela ab indigno, & mox grauioris mali denuntiatio ad impellendum Getam.

⌣⌣ſſbſt-at [*Dum ígitur dĭem licet,*] *dúmque adſum, loquímini mecum A'ntipho:*
Poteſt hic cōſeri iābicus acat. aiiſdiſi. *Al.* [Dum igitur licet,] tum in [Dum] non fit eliſio. btſſbſt-: *Mu.* [Hem dum igitur licet,] dtſſbſt-.

ſtaſſt- *Contemplámini me.* A. *quámobrem? aut quidnam factûrus cedó?*

ſR.ſR- P.* *Quoquò hinc asportábitur terrârum, certum eſt pérſequi,*
* Amantis deſperatio.

tidſaatv *Aut perire.* G. *dij bene vortant quod agas:* * [*pedeténtim tamen.*] *Al.* [A. pedentim tamen Vide.] [D] Hac quidam ſic accipiunt taquam Geta dicat Antipho, vt cautè aggrediatur ſenem fallere.
* D. Pedetentim, cautè: à Pedibus & Tentando.

ſaaſſt-a A. *Vidĕ.* [*ſi quid opis potes afférre huic.*] G. * *ſi quid! quid?* A. *quære óbſecro,*
* Repetitio faſtidientis.

ſtſſdtv *Ne quid plus,* * *minúsve faxit, quod nos pòſt pígeat Geta.*
* L. Prouerbialis figura.

tdſtdtv G. *Quæro: ſaluos eſt, vt opînor: verùm enim métuo malum.*
* Dictum veterum amicorum.

ſbſſ⌣btv A. *Noli metúere:* * *vnà tecum* [*bona, maláque*] *tolerábimus.*
Mu. [bona mala], ſbſſbbtv.

d⌣ſbſſt- G.* [*Quantum opus eſt tibi argénti?*] *lóquere.* P. *ſolæ triginta minæ.* G. Si [tibi] tollatur verſus bene habebit, dſſbſſt-. *Mu* [argenti opus eſt tibi?] ddbſſt-.
* V. Alia ... de argento.

ſſtſſt- G.* *Trigínta! hui, percāra eſt Phædria.* P.* *iſtac verò vilis eſt.*
* V. Admiratur pretium, & caritatem obiicit. Sed Phædria à contrario diluit.

biſſap G. *Age age, inuéntas reddam.* P. *ô lépidum caput.*
* D. Amatoriè.

ſdſi G. *Aufer te hinc.* P. *iam opus eſt.* G. *iam feres:*

bdtſſt- [*Sed opus eſt mihi Phormiônem ad hanc rem adiutôrem dari.*]
Mu. [Sed opus eſt mihi Phormionē adiutorem ad hanc rem dari.] ^ ſed verſus malè habet.

Tres præcedentes in duos trochaicos tetr. cat. redigit Glareanus, vt primi finis ſit [P. iam opus eſt:] aſſaaſb-: vbi [iam] vel diſyllabum, vel non elidit m. ſecundi initium [G. Iam feres:] ⌣bd⌣ſſt-: vel tddſſt- vt eliſio fiat in [opus] & [ad], & ſynæreſis in [Phormionem].

A. Preſtò eſt: audacìſſimè óneris quiduis impóne, & ferei: ſſaſſro

•Parœmia ſeu proverbiũ. D Apollodorus, μόνος γε ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους.

SOLVS EST *homo amíco amícus.* G. *eâmus ergo ad eum ócyus.* tdedttb

P. ſ*Abi:*ſ*dic, preſtò vt ſit domi.* *Mu.*ſ *Abi verò:*]iſſſi: { iſſi aſt-

A dimeter fuerit hypercatalecticus.

•Diſcedere cupit.

A.* *Nunquid eſt quod ópera mĕa vobis opus ſit?* { xbxſſzv tdſſaſbb

•V. Iocatur in Antiphonem, iubens conſolari afflictã in Phanium domo.

G. *nihil:* * *verùm abi domum,*

Et illam miſeram, quàm ego nūc intus ſcio eſſe exanimâtam metu, { ſaaſſat- laaadſ

G. Peccſſi Et]. à ſuperiori verſu pendere, ſaaſſat : vel laadſat.

•V. Quærit de ratione comparandæ pecuniæ & quãdam difficultatem ſuo more ſubindicat.

Conſolâre. ceſſas! A. *nihil eſt, equè quod fácium lubens.* ſtſaſſt-

P.* *Qua via iſtuc fácies?* G. *dicam in itinere: modò te hinc ámoue.* tſadbat-

ACT. IIII. SCEN. I.

ARG. L Aduentus & ſollicitudo Chremetis, ex qua eſt initium ad cataſtrophen amoris Antiphonis. V Subobſcura autem eſt ſenum fratrum conſultatio de nuptiis. Chremes enim conſtituerat Phanium ex pellice filiam Antiphoni in ſponſam: cùm verò audit eum alterius amore teneri, timet ne vxor Attica reſciſcat, ſe cum pellice in Lemno conſueuiſſe. Verùm ſenis error poſteà patefiet. Illa enim ipſa eſt Chremetis filia, quàm Antipho vxorem cupit. Eſtque [illegible]: prior verò pars eſt [illegible]. *Toeſes.* 1. Maturiùs collocandæ ſunt filiæ nubiles. 2 Senectus ipſa morbus eſt. 3 Inter amicos fideles omnia ſunt patefacienda etiam arcana. 4 Mariti infideles vxores ſuas timere coguntur: malè enim ſibi cõſcii ſunt. M Vt in ſuperiore ſcena adoleſcentium ſolitos congreſſus & querelas explicuit, ſic hæc ſenum conuerſationes & colloquia, qualia plerunque eſſe ſolent, ob oculos ponit. Solent enim ii, præſertim ſi inter eos mutua quædam familiaritas interceſſerit, de omnibus rebus communicare, & auxilia conſilia ſubinde expetere.

Verſ. gen. Iambici ſenarij ſiue trimetri acatalectici.

DEMIPHO. CHREMES.

•D. Hæc eſt narratio ſimplex.

•L. Lemnos inſula vna ex nouem Cycladibus.

•V. [illegible] eſt. narrat qua occaſione Phanium Athenas venerit, & cur ipſe diutiùs in Lemno ſit moratus.

* QVID? *qua profectus cauſſa hinc es* * *Lemnum Chremes?* ſiſſi

Addûxtin' tecum filiam? C. *non.* D. *quid*ſ *ita non?* ſſſdi

Al. ſ*ita? C. poſt Quam*]. *ſed tum tertius hic non conſtat.*

C.* *Poſtquam*ſ*videt me eius matrem eſſe hîc diutius,* { ſiſdp ſiſi

Simul autem non manêbat ætas vírginis afſiſp

Mĕam neglegéntiam: ipſam cum omni família { ſiiſdi ſ

ſ*Ad me profectam eſſe*] *aiebant.* D. *quid illic tam diu* { ſſſſi ſiſſ

R. Quidam omittunt ſ*eſſe*]. ſiſuſi: C ſ *Profectã ad me eſſe*]. iſſxſi.: *vel* iſſſi, *eliſo d in* ſ*quid*].

A Muretus reijcit ſ*ad*] *in precedētē versũ, ſed hic ne ſumatur.* aſſiſi.

Quaſo

dſdſi *Quæſo igitur commorabâre, vbi id audîueras?*

ſdſiſi C. *Pol me detínuit morbus.* D. *vnde? aut qui?* C. *rogas!*

iſſſi *SENE'CTVS IPSA eſt morbus. ſed veniſſe eas* — L. Prouerbiū. D Apollodorus, τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα.

ſſſſp *Saluas audíui ex nauta, qui illas véxerat.*

ſdſſi D. *Quid gnato obtígerit me abſénte, audiſtin Chreme?*

ſſſaſp C. *Quod quidem me factum, conſílij incértum facit.* — *Factum*, ſcilicet nuptiarum.

ſaſdſi *Nam hanc conditiônem ſi cui túlero [extrário:]* — L. *Conditionem*, nuptias filiæ clàm ſuſceptæ.

ſſbſſi *Quo pacto, aut vnde mihi ſit, dicéndum órdine eſt.* — *Mu.* [*extraneo*] R *ſed mendoſé.*

dſſdſi *Te mihi fidêlem eſſe æquè, atquè égomet ſum mihi,*

ſiaiſp *Scibam: ille ſi me alienus affînem volet;* — *Sit*, filia ſcilicet.

iſſdij *Tacêbit dum intercêdet familiáritas:* — L. *Alienus*, ſcilicet gener.

ſiſaſp *Sin ſpréuerit me, plus quàm opus eſt ſcito, ſciet.* — Honeſta & familiaris locutio.

aibiſp *Veréorque, ne vxor áliquà hoc reſcíſcat mea.*

ſadſai *Quod ſi fit: vt me [excútiam,] atque ègrédiar domo,* — D. *Legitur & [excutiat,]* A *ſed verſui nō congruit*, ſadſai.

ſdiſſp *Id reſtat.* *nam ego meôrum ſôlus ſum meus.* — * D. Apollodorus, ἐγὼ γὰρ εἰμὶ μόνος τῶν ἐμῶν ἐμός.

aidſai D. *Scio ita eſſe: & iſtæc mihi res ſôlicitúdini eſt:*

aiiijp *Neque defetíſcar [vnquam ego] experírier,* — L. *Defetiſcar*, deficiam.

R. [*vſque adeò*], aiiaip: *vel* [*vſque eo*], aiiiip: *al.* [*vnquam adeò*], aiiaip.

ſiſaſi *Donec tibi id, quod póllicitus ſum effécero.*

ACT. IIII. SCEN. II.

A AG. P Hîc Geta contemplatur paraſiti calliditatem, qui quamprimùm intellexit, quânam ratione, quibúsve mediis ab ſene pecunia extorqueri poſſit. Exultat quoque verſutus ille Geta, duos ſibi offerri ſenes, quos fallere facilè licebit. V Eſtque hic inſtructio ad emungêdam pecuniam. *Theſes.* 1 Serui voti ſui compotes mirè ſibi applaudunt. 2 Serui ſemper ſui ſimiles heros ſuos fallendo. M Improborum hominum expedita conſilia in fallendis & circunſcribendis probis, detegit hæc ſcena. Hoc genus hominum callidum eſt: hoc eſt, longa aſſuetudine in omne genus nequitiarum exercitarum, vt non admodum graue ſit, vel quantuis paucula mora, technam aliquam & laqueos inuenire, qua improbitati ſuæ ſatiſfaciant. Ariſtoteles libro octauo Moralium, negat inter hos amicitiam conſtare poſſe: quia non ad honeſtatem, ſed potiùs ad vtilitatem & voluptatem tendit.

Verſ. gen. Senarij vt præcedentes.

GETA.

EGO hóminem callidiòrem vidi néminem, bſaſſp
Quàm Phormiônem. vénio ad* hóminem, vt ſidbſp
 dicerem
Argénto opus eſſe, & id quo pacto fíeret. ſaiſſp
Vix dum dimídium díxeram, intelléxerat. ſdſiſp
*Gaudêbat: me laudâbat: quærêbat ſenem: ſſſiſp
*Dijs grátias agêbat, tempus ſibi dari, ſiiſdi
Vbi Phédria ſe oſténderet nihilò minùs aiſiap
[Amîcum] eſſe, quàm Antiphóni. hóminem ad iiiiap
 forum G.[Amicon] accuſatiuo Græco n legendum.
Iuſſi operiri: eò me eſſe adductûrum ſenem. { ſiſſſp / ſiſ
*Sed [eccum ipſum.] quis' eſt vltérior! [at at] { iſſeſi / iſſ
 Phádria
Pater [venit:* ſed' quid'] pertímui autem bellua! { iſſaſp / iſa
An quia, quos fallam, pro vno duo ſunt mihi dati! dſſddi
Commôdiùs eſſe opînor dúplici ſpe vtier. diidſp
Petam hinc, vnde à primo inſtitui: is ſi dat, ſat iſſaſi
 eſt:
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adóriar hóſpitem. iiſdap

Exultantis verba.
*D. Venuſtè & Comicè repetitum *hominem*.
[*Fieret* prima producta.
*L. Attende celeritatem narrationis.
*V. Ab occaſione bene merendi de vtroq adoleſcēte. Iucundè *hominem* tertio repetit.
*V. παρ[?]κονώς ad ſequentem ſcenam.
Mu. [eccum.] & [at at at], ixdbſi: vel iſdbſi.
Mu [*venit*, *quid*], iſſaſp.
*L. Correptio reſipiſcentis.
Seruilis ſententia.
Hinc, id eſt, ab hoc, Demiphone ſcilicet.
L. *Hoſpitem*, Chremetem, χαραχ[?]ρι-μός.

ACT. IIII. SCEN. III.

ARG. [V]Geta adoritur ſenes: mira fallacia argentum cudit, & minas triginta ab ipſis aufert: quas tamen non Phormioni, ſed Phædriæ ad Pamphilam redimendam, vt poſteà patebit, tradit. Sed Antipho audiens Getæ narrationem, in ſummum metum conijcitur: quæ eſt eius periculi *ἰνίτασις*. Eſt ſuaſoria tota in Geta. [D] Cæterùm ad errorem cumulandum perſona Antiphonis interponitur: vt ei adaucto metu amittendæ vxoris, maior vis fiat repentinæ lætitiæ, [P]cùm nutricis interuentu, Phanium à patre ſuo Chremete agnoſcetur, atque ipſi Antiphoni relinquetur [V] *Theſes*. 1 Serui aſtutiſſimi heros ſuos fallunt. 2 Credulitas ſæpe obeſt. [M] Doloſi hominis & callidi ſimulatoris qui mendaciis & dolis rem ſuam agit, perfidiam, malitiam, improbitatem hæc ſcena exprimit. Ab his enim hominibus difficillimè quiſpiam ſibi cauere poteſt, quia ſpe vtilitatis & amicitiæ fallere didicerunt. Idque non dolo tantum malo, ſed peſſimo. Et ergo bene Seruius Iureconſultus, eiuſmodi dolum machinationem interpretatur alterius decipiendi cauſa, cùm aliud ſimulatur & aliud agitur. Labeo calliditatem, fallaciam, machinationem ad circunueniendum, fallendum & decipiendum, dolum eſſe dixit. Sed quia pauci ſunt, in quibus non verſetur ipſe dolus, ideò boni perpauci ſunt: quoniam bonus eſt, qui nemini nocet.

Verſ. gen. Et hi rurſus ſenarij.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

ſdaſp *EXPECTO, quàm mox [recipiat huc ſeſe] Geta. Ma., recipiat ſeſe], ſdiiſp.
dſbiſi Sed pátruum cum patre video aſtântem. hei mihi,
dſiſſp Quàm timeo, aduêntus huius quò impéllat patrē.
iſſiſp G. Adibo hoſce.* ô noſter Chremes. C. ſalue Geta.
iidsbp G. Venîre ſaluū [volupe] eſt. C. credo. G. quid ágitur?
ſaſiſp C. Multa aduenienti, ut fit, noua hîc complúria.
aiſſſp G.* ſita de Antiphône audiſtin' quæ facta? C. ómnia.
ſdiſi G. Tún' díxeras huic? fácinus indîgnum Chreme:
ſſ.ſp Sic circumiri! D. cum hoc id agêbam cómmodúm.
diidſi G.* Nam hercle ego quoque id quidem mecum ágitans ſédulò,
{ſidi.p ſidiſ} * Inuéni opînor, remédium huic rĕi. D. quid Geta?
dbiſſp Quod remédium? G.* ut ábij abs te, fit fortè óbuiàm
{aiſiſi id} Mihi Phórmio. C. qui Phórmio? G. is,* qui iſtam. C. ſcio.
ſaſſip G. Viſum eſt mihi, ut eius tentârem ſententiam:
diſſſi Prĕhéndo hóminem ſolum: * Cur non, inquam, Phórmio
iſſdſi Vides, inter vos ſic hæc pótius cum bona
ſſiſi Ut componântur grátia quàm cum mala?
{ſiidſp a} Herus liberâlis eſt, & fúgitans lítium:
ſiiiſp Nam cæteri quidem hercle amíci omnes modò
{ſſiſap ſſi} Vno ore authóres fŭêre, ut præcipitem hanc daret.
{ſiſbſp ſ} A.* Quid hic cœpiat! aut quo euâdet hódie! G.* an légibus
iſſſp Datûrum pœnas dices, ſi illam eiécerit?
iſſiſp Iam id explorâtum eſt: eia * ſudâbis ſatis,
ſſdiij Si cum illo incœptas hómine: ea eloquéntia eſt.
ſſiiſp Verùm pone eſſe victum eum: at tandem tamen
{d.dſſi d} Non cápitis ĕius res ágitur, ſed pecúnia.

*Hæc ſecum loquitur metuens diuortium. * Hîc eſt occaſio præſentis Antiphonis.

*V. Exordium eſt, beneuolentiam captat ſalutatione.

D. [volup]. Hoc volup non en eſt, vt hoc Facul. ſic enim veteres per ἀποκοπὴν loquebantur.

* Viam ad epitaſin facit, ſimul etiam cudit argentū Phædriæ.

*Vide callidum aſſentatorem.

*V. Attentionis eſt de remedio inuento. Vide autē quàm veriſimiliter fraudem ſtruat.

*Narratio facta ad fallendum ſenem. Getæ perſuaſio à ſpe commodi.

*D. ἀποσιώπησις tertia. deeſt Obtruſit nobis, aut Defendit, aut quid tale.

*L. Proſopopœia callidè fingētis ſe ſedulò egiſſe cum Phormione. & totum principium comparatū eſt ad beneuolentiam, vt faciliùs obtineat quod intendit.

*V. Hæc Antipho ſecum pauibundus loquitur.

*L. Occupatio & mox ſolutio à perſona.

*Metaphoricè, Pone, Græcè θές, quod vel Fac, vel Finge dicunt.

Poſtquàm hóminem his verbis ſéntio mollírier. dſſiſp
Soliſſumus' nunc hîc, inquam,] eho dic quid' velis dari { ſſſaal / ſaſaa
Tibi in manum, vt herus his deſiſtat lítibus: ibiſſp
Hæc hinc facêſſat, tu moléſtus ne ſies. ſiſiſp
A.* *Satín' illi dij ſunt propitij!* G. *nam ſat ſcio,* aſdiſi
* *Si tu áliquam partem æqui boníque dixeris:* dſſiii
Vt eſt ille] bonus vir, tria non commutábitis { ſadſſp / iɪ
Al. [ille eſt], ixdſip: vel iddſip. eliſo s in bonus]. ſſ.
Verba hódie inter vos. D.* *quis te iſtæc iuſſit loqui?* dſſſi
C. *Immo non pótuit mélius peruenírier* ſddſip
E'o, quò nos vólumus. A.* *óccidi.* C. *perge éloqui.* { ſdiiſi / ſ
G. [A] *primo homo inſaníbat.* C. *cedo, quid póſtulat?* ſiſdſp
G. [At].
G.* [*Quid! nímium: quantum líbuit.*] C. *dic.* G. *ſi quis daret* dſdſp
Taléntum magnum. C. *immo malum hercle: vt nihil pudet!* { iſdſip / iſiiſp
G. *Quod dixi ádeò ei. quæſo, quid ſi fíliam* ſbſſp
Suam vnicam locâret? parui réttulit iiiſſp
Non ſuſcepiſſe: inuênta eſt quæ dotem petat. ſſiſp
[*Vt ad pauca] rédeam, ac mittam illius inéptias:* { idſſal / idſ
Hæc dénique eius' fuit poſtrêma orátio: { ſiſſi / ſia
* *Ego, [inquit, iam à] princípio amíci fíliam,* iſdiſp
Al. [inquit, à], iidiſp. R ſed illud eſt cùm elegantius, tum magis Terentianum.
* *Ita vt æquum fúerat, vólui vxôrem dúcere:* addſp
Nam mihi veniêbat in mentem, eius' incómmodum, { daiſſp / daiſſ
In ſeruitútem paúperem ad ditem dari: ſiſiſi
* *Sed mihi opus erat (vt apértè tibi nunc fábuler)* dbadſp
[*Aliquántulum] quæ afférret, quî diſſoluerem* aiſſp
Quæ débeo. [&] étiam nunc, ſi volt Démipho ſbiſſi
Dare, quantum ab hac accípio, quæ ſpónſa eſt mihi: aidiſi
Nullam mihi malim, quàm iſtanc, vxôrem dari. ſaſſi
A. *Vtrum ſtultítia fácere ego hunc, an malitia,* iddiſ

Dicam:

Mu. [ſumus nunc, inquam,] ſſadſii.

D. *Hinc facêſſat*, pro, hinc ſe faciat, id eſt, abeat.

*M. Hoc eſt, dubito an furioſus ſit, númque illi mentē dii ademerint.

*Decora locutio.

*V. ἀπροσαγωγὸν, hic neceſſaria.

*V. Anxia exclamatio adoleſcentis amore perditi ob dictum Chremetis.

D. [*Quid! nimium: quantum voluit.*] *apud quoſdam diuerſa perſona cum verbis ſingulis.*

L. *Talentum magnū*, Octoginta librarū erat. *minus* ſexaginta.

E. *Si legas* [*Ad pauca. vt*] *conſtat verſus*, ſdſſai. *fortè in* [*ad*] *eliditur d.* abſſai.

*Reſponſum & petitio Phormionis per mimeſin.

*L. Honeſta ratio à perſona.

*V. A neceſſitate diſſoluendi æs alienum.

Fabuler, rectè, quia re vera fabulatur.

Al. [. Aliquantum] Atum" quæ]nec eliditur nec corripitur.

G. [ac], ſiaſſi.

ſiſſp *Dicam:* * *ſciêntem an imprudêntem, incértus ſum.*
dſbdſ / dibdſ D. * *Quid ſi ánimam debet?* G. * *ager* [*oppóſitus eſt*] *pígnori* Mu.[*oppoſitu' ſt*].
idaſi *Ob decem minas, inquit.* D. *age age, iã ducat, dabo.*
G. *Pot eſt* [*Ob*] *à ſuperiori verſu pendere.* idaſi.
diſbſi G. *Ædiculæ item ſunt ob decem álias,* D. *hoi, hui,*
bſſaſp *Nimium* [*eſt.*] C. *ne clama: pétito haſce à me decem.* Al. [*id eſt.*]
ſſcſi G. *Vxóri emũnda* [*ancillula*] *eſt: tum autem plúſcula*
idaſſi / iddſ *Supelléctile opus eſt:* [*opus eſt ſumptu*] *ad núptias:*
G. *Al. & ſumptu*]. *idiſſi: tum* [*opus eſt*] *ſubaudiatur.* Mu [*opus ſumptu*]. *idiaſi.*
ſſiſii *His rebus pone ſanè, inquit, decem minas.*
ſſad li D. *Sexcéntas* [*proinde*] *pótius ſcríbito iã mihi dicas:*
Glareanus omittit [*iam*,] ſſbſui. *pro* [*proinde*] *diſyllabo ſunt, qui legant* [*perinde*], *tum creticus ſecundo loco neceſſarius.* Mu [*proin*.] ſſaddi.
ſſſbſp / ſ *Nihil do: impurâtus me ille vt étiam irrídeat!*
C. *Quæſo ego dabo, quieſce: tu modò filius*
diiiap *Fac vt illam ducat, nos quam vólumus.* A. *hei mihi*
aſſd:j *Geta, occidiſti me tuis fallácijs.*
iſſiſi C. * *Mĕa cauſſa eiicitur: me hoc æquum eſt amíttere.*
ſdſſip / ſ
ſiſiſp G. *Quantùm potes me certiôrem, inquit, face:*
ſſaſſp *Si illam dani, hanc vt* [*omittam*] *ne incértus ſiem:*
ſaſdſp *Nam illi mihi dotem iam conſtituêrunt dare.*
didijp C. *Iam* [*accipiat*:] *illis repúdium renúntiet,*
ſſiſſp *Hanc ducat.* D. *quæ quidem illi res vortat malè.*
ſdſſi C. *Opportúnè ádeò nunc* * [*argéntum mecum*] *áttuli,*
Si bacchio non datur locus, vel [*Op*] *pertinet adverſum præcedentem*, ſaſſi: *vel legendum* [*mecum argentum*], ſdſſi.
ſſſſp *Fructum, quem* [*Lemni*] *vxôris reddunt prǽdia:*
D. *Et* [*Lemni*] & [*Lemno*] *legitur.*
ſſdiij *Id ſumam: vxóri, tibi opus eſſe, díxero.*

* D. ἀντίθετον ſecundum. nam Scienti Imprudentem reddidit.

* D. Græcum prouerbium, ἢ κατὰ τὴν ψυχὴν ὀφείλει.

* Aſtutè non ſimul xxx minas protulit, ne parcũ ſenem terreret.

Si bacchius nõ admittitur, legendum [*ancilla*], ſiſſi: *vel* [*autem*] *tollendum*. ſiſiſi. *Muretus tollit* [*eſt*,]. ſiſaſi.

L. *Sexcentas*, prouerbialiter dictum eſt, pro, multas. ex vſu illorum temporũ. *Dica*, cauſa, actio: & Dicam ſcribere, eſt formulã intendere & certa lege agere apud iudicẽ.

* D. Ratio cur ipſe viginti dare debeat minas, dante Demiphone decẽ.

R. *Al.* [*mittam*,] *per enallagen figura, pro omittam*. ſſſſp. *al.* [*amittam*,] ſſſſp.

R. *Al.* [*accipiat.*]

* D. Comicum. Argentum præſtò eſt, & cauſa additur cur præſtò, & vnde ſit. ſimul iracũdiæ vxôris, & iurgio præparatur locus.

ACT. IIII. SCEN. IIII.

ARG. Hic Antipho planè perturbatus, ob errorẽ verborum expoſtulat cum Geta, in eúmque ſtomachatur, vtpote qui ſibi, vt putat, ex ſe fermè tranquilla, turbulentiſſimam

reddiderit, [V] quódque periculum ſit, ne fallaciis eius vxore excidat. [P] Tandem tamen miris ipſum perſuaſionibus Geta demulcet, & placabiliorem efficit, [V] quod non benè rem intellexerit, & poſſe pecuniam dari, ſed nuptias multis & variis modis impediri. Eſt ἐπιτιμητικὴ cum σχετλιασμῷ, & in Geta eſt ἀπολογητικὴ. Eſtque hîc ἐπίτασις. *Theſes.* 1 Serui vtpluri mû rem tranquillam turbulentiſſimam reddunt. 2 Irridentur ſuperſtitioſi diuinatores & Harioli. [M] Hariolos & haruſpices, qui ex rebus contingentibus & caſualibus, ſiue à fortuna pêdentibus, aliquid certi & conſtituti conſtituunt, deridet hæc ſcena. Et meritò ſanè ſuperſtitioſos iſtos impoſtores inceſſunt omnes. nam ſi ad illorum obſeruationes vitam degeremus, fieri non poſſet, vt vnquam tranquilla mente & ſedato animo pedem extra limen proferremus.

Verſ. gen. Atque hi quoque iambici ſenarij. vt præcedentes.

ANTIPHO. GETA.

Epitaſis. Nã in periculum venit Antipho ne extrudatur coniux.

Mu. [*eſt id?*] & [*iuſſu*] aliiſp.

GETA. G. *hem.* A. *quid egiſti?* G. *emúnxi argénto ſenes.* iiſſû

A. *Satin' [id eſt!]* G. *néſcio hercle: tãtùm [iuſſus] ſum.* bſijſp

A. *Eho vérbero, áliud mihi reſpóndes, àc rogo!* abdſſi

G. Poteſt [*Ad*] *à ſuperiore verſu pendere.* ſbſaſi.

Ad reſtim, qua ſcilicet me ſuſpendam.

[L] Dictum deſperantis, & eſt prouerbiũ.

• Ironicé.

• Prouerbium.

G. *Quid ergo narras?* A. *quid ego narrem! ópera tua* ijdiai

* *Ad reſtim mihi quidem res rédijt planíſſumé:* ſdſaſi

Vt te quidem omnes dij, dĕǽque, ſúperi, inferi { ſiſ.ai ſildi

Malis exémplis perdant: hem, * *ſi quid velis,* iſſiſi

Huic mandes, quod quidem rectè curâtum velis: { ſſaſſi ſdſ

* *Qui te* ^ *ad ſcópulum* ^ *è tranquillo* ^ *inferat.* ſalt. { ſdiſip

R. Hic verſus in multis codicibus non habetur. ^ *Trochaicus eſt dimeter hypercatalecticus, vel in eo nihil elidendum. Goueanus cum ita legit,* [*Velis ad ſcopulum qui te è tranquillo inferat.*] ldlſſp. *præcedétem verò ſic,* [*Huic mandes, quod rectè curatum quidem*] iſſlſp: *vbi* [*Huic*] *diſſyllabum eſt.* [Mu] [*Huic mandes, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.*] ſſdſſp.

• V. Ab imprudentia & futuro incômodo.

Al. [*vtile*], ddiſſp.

• D. Prouerbiale. non κυριακῶς dixit.

* *Quid minus [vtíbile] fuit, quàm hoc* * *vlcus tángere,* ddaſſp

Aut nominâre vxôrem! iniécta eſt ſpes patri ſiſſû

Poſſe illam extrúdi. cedò, nunc porrò Phórmio ſſdſſi

Ducenda, neceſſitatem indicat.

G. Vel bacchius loco tertio, vel legendum [*non ducet enim*] ſſdſſp. [Mu] [*enim non ducet.*] ſſãſſp.

Dotem ſi accípiet, vxor ducênda eſt domum: idiſſp

Quid fiet? G. [*non enim ducet.*] A. *noui: cǽterùm* ſſcſſp

Cùm argéntum répetent, noſtra cauſſa ſcilicet ſdſijp

E. *In neruum*, i. in vincula. nam neruus genus vinculi eſt quo pedes aut ceruices impediuntur.

In neruum, pótiùs ibit. G. NIHIL EST *Antipho,* ſdidſi

Quin malè narrândo poſſit deprauárier. dſiſſp

Tu id, quod boni eſt èxcérpis: dicis quod mali eſt. ſiſſi

Audi

ſſſſp *Audi nunc [contrà iam: ſi] argéntum accéperit,*
ſbſſi *Ducênda eſt vxor, vt ais: concêdo tibi:* Al. [contrà iam ſi]. •Côceſſio cum exceptione.
aiſiſi *Spátium quidem tandem apparándis núptijs,*
i lidſp *Vocándi, ſacrificándi dábitur paúlulum.* Al. [Intereà amici quod polliciti ſunt, argentum dabunt.] ſed ver, us non cõſtat, niſi cum Mureto. tollas [argentum], diſdſi.
dſſaſi *[Interéà, quod ſunt polliciti argéntum dabunt.]*
iſdſſj *[Id iſtis] reddet.* A. *quámobrem, aut quid dicet?* G. *rogas!* Mu. [Id ile iſtu]. ^ aſdſſi: ile pro ille.
ſiſſi *Quot res! poſt illa, Monſtra euenêrunt mihi:* Prodigia nuptias remorantia.
d ,sbſi *Introíjt in ædes ater aliênus canis:*
{ ſia ſi / ddſi } *Anguis per implúuium décidit de tégulis:*
ſbiſbp *Gallina cécinit: interdîxit [hariolus:]* Al. [ariolus:]
idijai *[Arúſpex] vétuit ante brumam áliquid noui* D. [Haruſpex], quia ab Haruga deriuatur. Ante brumã, id eſt, diebus decreſcentibus, qui religioſi habebantur.
idiſſp *Negótii incípere. quæ cauſſa eſt iuſtíſſima.*
ſſaſſi *Hæc fient.* A. *vt modò fiant.* C. *fient: me vide.* •V. ἀχρεαστικῶ ad ſequentem ſcenam.
aaſſii **Pater exit: abi, dic eſſe argéntum Phǽdria.*

ACT. IIII. SCEN. V.

ARG. ^V^De via qua tuto Phormioni pecunia detur. Demipho loquitur, ^P^ ne, vt callidus eſt, poſteà acceptam neget. ^V^ Chremes vrget vt numerare maturet, & Phormioni puella detur. Sed Demipho ridiculè prudens & cautus eſt: non enim qua via daret pecuniam, ſed ne omnino daret, circunſpiciendum erat. ſed hîc ſenſim ad cataſtrophen fit acceſſus. *Theſes.* 1 Prudentia, quæ in loco non eſt, ſtultitia eſt. 2 Serui ſubinde illudunt ſuis heris. 3 Puellæ voluntas etiam ad nuptias requirenda eſt. 4 In rectè facto etiam famæ publicæ habenda eſt ratio. 5 Mulier mulieri magis congruit. ^M^ Nemini eſſe fidendum, nec cuiquam quicquam credi aut perſolui debere ſine teſtibus, chirographis & aliis certis rationibus, docet hæc ſcena. Quare, vt Ariſtoteles ait, rectè præcepit Heſiodus, vt ſi vel fratri noſtro quicquam ſumus credituri, teſtes adhibeamus, ne creditum abneget. Nam fides, vt vulgò dicitur, de terra abiit. *Verſ. gen. Iambici octonarij ſiue tetrametri acatalectius.*

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

i;dſiſſi QVIÊTVS *eſto, inquam: ego curâbo, nequid verbôrum duint.* Hæc Demipho ad fratrem Chremeté. L. *Duint*, pro dent vetuſtè.
diſiſadp *Hoc témerè nũquam amittam ego à me, quin mihi teſteis adhíbeam,*
{ ſaſaſaui / ſaſaſdb } *Cùm dem: & quámobrem dem, commemorâbo.* G. **vt cautus eſt, vbi nihil opus eſt!* •Geta hæc ſecum irriſoriè.
dſſſiap C.* *[Atque ita opus facto eſt.] at matúra, dum libîdo éadem hæc manet:* •V. A neceſſario. Mu. [Atqui ita opus eſt facto.] diſſiiap.

[Nam]

R. Al. [Ne]. L. *Altera*, quam finxit Geta.

[*Nam*] *ſi áltera illa magis inſtâbit, fórſitan nos re-iciat.*] G. *Al.* [*reyciat*, *tum triſyllabum eſſendum*. ſibſiſp. — ſibſſidp

*Approbat conſilium, & laudando ſenem ſubſannat.

G. **Rem ipſam putáſti*. D. *duc me ad eum ergo*. G. *nõ moror*. C. *vbi hoc égeris*, — ſiſaibſi

G. [*vxorem meam*.] ſiſicibb: & *facta ſynæreſi*, & [*prius*] & *in* [*abeat*], ſiiidiſi. Mu [*abeat*:]

Transito ad [*vxórem*,] *vt conuéniat hanc prius, quam hinc abĕat*: — { ſiſdiiib / ſiſdiiii

Dicat eam dare nos Phormióni nuptum, ne ſuccénſeat: — ddſiſſp

*L. Perſuaſio à perſona.

**Et magis eſſe illum idóneum, qui ipſi ſit familiárior*: — dſiſdip

E. *Al.* [*degreſſos*], ſd. ſſidp: & *facta ſynæreſi* [*nihil*], ſdſſidp

Nos noſtro officio nihil [*egréſſos*] *eſſe*: *quantum is voluerit*, — ſddſſidp

Is, Phormio ſcilicet.

Malum, indignantis interiectio.

Datum eſſe dotis. D. [*quid tua* (*malùm*) *id*] *refert*? C. *magni Démipho*. *Mu.* [*quid*, *malum tua id*], iiiſiſſi: & [*tua*] *facio monoſyllabo*, iiiſiſii. — { iiſiſſii / iiſia

G. [*id ſi non*], ſidſiſſp.

D. *Non ſat tuum te officium feciſſe*, [*ſi non id*] *fama approbat*! — { ſiaſiſp / ſſ

*L. Vrget Chremes occaſionem futuræ ſuæ perturbationis ad vxorem.

C. **Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe eiéctam* [*prædicet*.] — { adſdſſp / idſ

Al. [*putet*.] adiſaſſp & [*ipſius*, *diſyllabo facto*.] idiſaſſp. V [*dicet*] *adueŕbiis*.

*Adagium.

D. *Idem ego iſtuc fácere poſſum*. C. * *múlier mulieri magis congruet*. — { adiddiſp / adiddsa

D. *Illas*, filiam & vxorem.

D. *Rogabo*. C. *vbi nunc illas ego reperire poſſim*, *cogito*. — iaſbiiſi

ACT. V. SCEN. I.

ARG. P In ſequenti ſcena Sophronæ nutricis, & Chremetis, qui Stilphonem ſe nominârat, mutua continetur agnitio. Deinde ex eadem nutrice audit, quemadmodum filia ſua Phanium Antiphoni ſit nupta. V Afficitur ingenti gaudio ob euentum inexpectatum. Cauet tamen ne vxor reſciſcat ſe in Lemno cum alia vxore conſueuiſſe. Hinc naſcitur occaſio ad περιπέτειαν. Eſt ἐπιτατικὰ primum: (H ponitur enim Sophronæ querela de conſilio quod male ceſſerat;) V deinde διηγηματικὰ & ἀπολογητικά. *Theſes*. 1 Miſera eſt mulier anus amico & defenſore carens. 2 Egeſtas & orbitas ſæpe multa ſuadent. 3 Ægritudinem ſæpe mors conſequitur. 4 Res inſperata eueniens lætitiam parit. M Quantum caſus & fortuna in vita mortalium polleant, quæ tamen plerunque vt natura, in bonis dominantur, exprimit hæc ſcena. Caſus enim & fortuna apud authores indifferenter accipiuntur, ſed ſi propriè loqui volumus, differunt. Ariſtoteles libro ſecũdo Phyſicorum, Fortuna, inquit, eſt cauſa per accidens, in his quæ per electionem alicuius gratia fiunt. Caſus autem eſt cauſa per accidens, in his conſiſtens quæ fiunt ſine electione: & caſus eſt natura, fortuna verò in arte. Natura ſubit rationem caſus, & mens rationem fortunæ. Lactantius videtur fortunam pro caſu definiſſe: Fortuna, inquit, eſt accidentium rerum ſubitus atque inopinatus euentus. Qua

ration

ratione hoc loco dicemus, verum fuiſſe caſum in agnoſcenda filia Phanio Chremeti.

Verſ. gen. Trochaici tetr. cat. ſex. videlicet quintus, octauus, duo decimus cum duobus ſequentibus & vltimus. Reliqui omnes iambici: è quibus vnus trimeter acat. nempe ſecundus. cæteri tetrametri: atque ex his decem ſunt acatalectici, nempe ſextus, ſeptimus, nonus, & decimus quintus cum quinque ſequentibus, & tricesimo ſecundo: vnus autem & viginti catalectici, ſcil. cet primus, tertius, quartus, decimus, vndecimus, vicesimusprimus ac ſequentes omnes ad finem vſque ſcenæ præter tricesimumſecundum & vltimum.

SOPHRONA *nutrix.* CHREMES.

adiddſdv QVID *agam? quem [mihi amicum inueniam] miſera? aut cui conſilia* G. [amicā inueniā mihi] & [cui] in quo ſi ſtatur hic verſus diſſyllabum, aiddai. ſequens ſic legendus [Conſilia hæc referam? aut vnde auxilium nunc petam?] dddidſp.

Occaſio cataſtrophes.

dſijap *Hæc réferam? aut vnde nunc mihi auxilium petam?*

{dbſſsav dſſſ} *Nam véreor, hera ne ob mĕum ſuāſum indignè iniúria affiʃiatur:*

Muretus reijcit [Nam vereor] in præcedentē verſum, diiiai l: ſed tū in hoc [ſuaſum] erit triſyllabum, aiiſſiav.

baſſadav *Ita patrem adoleſcêntis facta hæc tolerâre audio violènter.*

rddſſſt– C. *Nam quæ hæc eſt anus exanimâta, à fratre quæ egrêſſa eſt meo!*

Nam quæ, figuratè pro Quænam.

L. Exanimata, perturbata. auxeſis.

{xaſiſſſi di} S. * *Quòd vt fácerem, * egéſtas emi mpulit: cùm ſcirem infírmas núptias*

•L. Purgatio à neceſſitate.

ſiddſiſp *Haſce eſſe, vt id conſúlerem, * intéreà vita vt in tuto foret.*

•D. Venialis ſtatus.

•D. Compenſatiua qualitas.

ddattad– C. * *Certè édepol (niſi me ânimus fallit, aut parum óculi proſpiciunt)*

•V. Videt & agnoſcit Sophronam.

{ßſſwſſſb ſſſwſſip} *Mĕæ nutrîcem gnatæ video.* S. *neque ille inueſtigâtur,* C. * *quid agam!*

•L. Deliberantis.

G. tollendum [Meæ]. ſſdaſſdv.

ſwxwddſv S. *Qui eſt ĕius pater.* C. *[ádeóne,] an máneo, dum ea, quæ lóquitur, magis cognóſco?*

Al. [adeo.] at tum quoque [eius] neceſſario monoſyllabum. ſadbdaſv: & eliſo s in [magis]. ſadbddſv

{xdxdſwſv ſ} S. *Quòd ſi ĕum nunc reperîre poſſim, nihil eſt quod vĕrear.* C. * *ea eſt ipſa:*

•Iam planè nouit.

{txat.ſtv tſatſ} *Cólloquar.* S. *quis hic lóquitur?* C. *Sóphrona.* S. *& mĕum nomen nóminat!*

eſtlkt– C. *Réſpice ad me.* S. * *Dij óbſecro vos: éſtne hic Stilpho!* C. *non.* S. *negas!*

•Inuocatio gaudentis.

Octo præcedentes verſus ita legit ac ſecat Muretus,

S. Quod vt facerem, me egeſtas impulit cum ſcirē infirmas iaiſiſſ–

Haſce eſſe nuptias, vt id conſulerem, interea vita ſiiiddſv

Vt in tuto foret. C. certè edepol, niſi me animus fallit, iſiſiwſv

Aut parum oculi proſpiciunt, mea nutricem gnatæ video. didxſſdv

S. Ne

S. Neque ille inueſtigatur. C. quid agam? S. qui eſt eius pater. iſſdidbu
[.adeon'.

An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco? S. quòd ſi eum nunc dbddſi–

Reperire poſſim, nihil eſt, quod verear. C. ea ipſa eſt. colloquar aidſbiſp

S. Quis hic loquitur? C. Sophrona. S. & meum nomen nominat? C. ad me reſpice. dſiſlaſp

S. Dij obſecro vos: eſtne hic Stilpho? C. non. S. negas? iſſlii

Si, mea, & [meum] mono ſyllaba cenſeatur, ex cretico in tertio, & bacchio in ſ. primo ſpecies ſpon..eum. In vltimo [Dij] diſſyllabum: vel in eo non fit eliſio.

•V. Concede, &c. Veretur ne præ lætitia nimis aperta voce loquentem vxor exaudiat, & facinus ſuum prodatur. Ideò ſubmiſſè hoc loquitur, & a foribus domus eam ſeducit.

Al. [appellaſſis.] & [non es obſecro.]

L. Appellaſſis, pro, appellaueris, vetuſtè.

• Timet proditionem.

• Aperit fictionē. Iſtoc nomine. ſcilicet Stilphonis.

C. * *Concêde hinc à fóribus [paúlulùm] iſtorſum ſo-des Sóphrona:* { ſſaxſſtu ſſad

G. Si legas [paulum], bene habebit verſus. ſſaſſſtu. Nu [*hinc paululum à foribus*]. ſiibſſſp.

* *Ne me iſtoc poſthac nómine [appellâſſis.] s. quid!* { ſſiſſxp ſſiſſſp
[non is' óbſecro es,]

Quem ſemper te eſſe dictitáſti! c. ſt s. quid has mé-tuis fores? ſſijſiai

G. Subobſcurus ille ſonus ſine ſibilus, quem edunt hæ duæ literæ [ſt] (quibus Chremes Sophronæ ſilentium innuit) in ratione metri ſyllabam conſtituunt, vt [ſti ſt] ſit iambus, A vel ſpondeus. K al. [eſt] ſed corruptè.

C. *Conclûſam hic hábeo vxôrem ſæuam:* * *verùm iſtoc de nómine* ſdſſſſp

E'ò pérperam olim dixi, ne vos fortè imprudéntes { ſiiſſſp ſſ

•A vaſe futili ſumptum eſt.

* *Effutirêtis: atque id porrò áliquà vxor mea re-ſciſceret.* ſſiſadſp

s. *Hem, iſtoc pol nos te hîc inuenîre miſeræ nunquã potúimus.* ſſibſdp

•Sollicitè de ſuis inquirit.

•V. Et dolor & timor hunc affectū extorquent.

c. * *Eho dic mihi, quid tibi rei eſt cum familia hac, vnde exis?* iddidiſ–

Aut vbi illæ ſunt? s. * *miſeram me.* c. *hem quid eſt! viuúntne?* s. *viuit gnata.* { xſaxſiſu dſaſ

Muretus reijcit [aut vbi] in præcedentem verſum: tū hic bene habet, ſdſiſiſu: *ſed in præcedenti [rei] monoſyllabum cenſendum,* aaadiſſi.

•Mors vxoris.

* *Matrem ipſam ex ægritúdine miſeram mors conſecûta eſt.* ſſibiſi–

•L. Admiſcet purgationem à perſona. b Singula pronuntianda ſunt ac gumētra enim hæc ad venialem ſtaul proferuntur.

c. *Malè factum.* s. *ego autem, quæ eſſem* * *anus de-ſêrta, egens, ignôta,* aiſſſſu

Vt pótui, virginem nuptum locáui huic adole-ſcénti, dſiſidſ–

Harum

ſdiijdſ- *Harum qui eſt dóminus ǽdium.* c. *[Antiphonine!] s. hem, iſti ipſi.* R. [Antiphoni ne conquam?] ſdiiiſſ-. L. Hem, metuentis.

{ſdſidſu ſſ} c. *Quid! dúásne is vxóres habet!* s. *hau óbſecro, [vnam ille quidem] hanc ſolam.* Hau. faſtidientis. Ali. [vnā quidem] G[ed perperā]. Mu[vnam quidem de] recte. C quid] in præcedēte verſum ſdiiiſſ.: liſaidſ.: [hau] deleatur.

ſdſiſſdu c. *Quid illa áltera, quæ dícitur cognâta?* s. *[hæc ergo eſt.]* c. *quid ais!* Al. [hæc eſt.] R ſed illud melius, vt [ergo] repletiui loco accipiatur, veluti Attici τοίνυν accipiunt παραπληρωματικῶς.

dſſiiiju s. *Compóſitò factum eſt, quomodò hanc amans habêre poſſet* •L. Compoſitò. pro, ex compoſito, i. de induſtria, aduerbialiter.

aiſiſibu *Sine dote.* c. *Dij voſtram fidem, quàm ſæpe fortè témere* •Exclamatio gaudentis.

dſſiſſd- *Euéniunt, quæ non áudeas optâre! offéndi aduénięs,*

ſiſiſſp *Quicum volêbam, atque vt volêbam, collocâtam [filiam:]* Al. [gnatam.] ſiſiſiſu G vel [filiam collocatam] ſiſiſ i: & filiam ſ facto diſſyllabo. ſiſiſiu

{ſdiiiau ſdijidbu} *Quod nos ambo ópere máximo dabâmus, [vt fieret, óperam,]* Pot. eſt hic cenſer. acatalecticus, ſdiiiup. Mu[operam vt fieret.] ſdiiibdu.

{aſſiſſiu aſſiſ} *Sine noſtra cura máxima, ſua cura [hæc] ſola fecit.* D. Si [hic] legerimus. Antiphonem intelligimus: ſi [hæc], Sophronam.

ſſii aſſu s. *Nunc quid facto eſt opus, vide: pater adoleſcêntis venit:* Pater. Demipho ſcilicet.

{aaſiſai- diſiſſ} *Eúmque ánimo iniquo hoc óppidò ferre aiunt.* c. *nihil pericli eſt.*

{ſſaidſſ- ſſ} *Sed per déos atque hómines, meam eſſe hanc, caue reſciſcat quiſquam.* Adiurat, vt celet.

ſſtatti- s. *Nemo ex me ſcibit.* c. *ſéquere me: cǽtera intus áudies.*

Act. v. Scen. ii.

ARG. V Seipſum incuſat iratus ſenex, quod Phormioni dederit pecuniam: D queritúrque ſe, dum auari infamiam fugerit, in ſtulti reprehenſionem incidiſſe: V & quòd cùm noluerit videri auarus, prodigus ſit factus. éſtque μιμητικά. P Magnoperè enim ipſum pœnitet Phormioni pecuniam dediſſe. Hic Geta quoque ſeni inſultans, multa facetè & ſeruiliter dicta profert, L ipſe tamen nondum liberatus periculo angitur. V *Theſes.* 1 Etiam ſenes auari dolent vbi expoſuerunt pecuniam. 2 Mediocritas in dando tenenda 3 Prauorum ſtudia non ſunt pecunia iuuanda. 4 Serui gaudent ſe dominos ſuos decepiſſe. M Auaros omnes, & ad pecuniam plus ſatis attentos, poſteà ferè ſemper deludi, & in laqueos incidere, docet hæc ſcena. Nam quantumuis cauti, quantumuis diligentes ſint, fieri tamen ſolet, vt illis tandem aliquando ab iis, à quibus minimè ſperarant, imponatur.

Verſ. gen. Iambici tetrametri catalectici ſiue ſcazontes.

Dem

DEMIPHO. GETA.

[NOSTRAPTE] *culpa fácimus, vt malos expédiat eſſe,* ſdiiidiu

Dum nímium dici nos bonos ſtudêmus, & benignos: dſſiiij—

Ita [fúgias,] NE PRAETER [ceſam, quod aiunt: nonne id ſat ſerat, Mu.[caſum aiunt, nonne id ſatu], biſiilbu. wſſiiſdu

Accípere ab illo iniúriam! étiam argéntum eſt vltrò obiêctum ei, {diſbſſi diſbſſi

Vt ſit qui viuat, dum áliquid áliud flagítij confíciat. ſſdbdidu

G. *Planiſſumé.* D. HIS NVNC *prǽmium eſt, qui recta praua fáciunt.* ſiſiſbu

G. *Veríſſimé.* D. *vt ſtultiſſimè quidem illi rem geſſé-rimus.* ſiſijſdu

G. *Modò vt hoc conſílio [poſſit] diſcédi, vt iſtam ducat.* bſaſiſu

D. *Etiámne id dúbium eſt!* G. *haud ſcio hercle, vt homo eſt, an mutet ánimum.* adſiasbu

D. *Hem, mutet autem!* G. *néſcio: verùm, ſi forte, dico.* ſiſiſſu

D. *Ita fáciam, vt frater [cénſuit, vt vxórem huc eius] addûcam.* {ſſbſſu ſſbſſ

Cum iſta vt loquâtur. [Geta abi:] pranúntia hanc ventûram. ſidiſiſſ

G. *Argéntum inuêntum eſt Phǽdriæ: de iúrgio ſiléturs* ſſiſiju

Prouiſum eſt ne in præſéntia hæc hinc ábeat: quid nunc porrò, ſſidſſ—

Quid fiet? IN EODEM *luto hǽſitas: [vorſúra ſoluis]* D. [*vorſura ſoluis*], i. creditorē mutas. ſbſijſſu

Geta. præſens quod fúerat malum, in diem ábijt: plagæ creſcunt, aſaibſſ—

Niſi próſpicis. nūc hinc domum ibo, ac Phánium edoc- aiſiſiju

Mu.[Noſnoſtrapte], ſxdiidiu.

L. Prouerbium in eos, qui dum vitāt vitia, in contraria incurrunt.

Al.[fugito],baſiiſdu.

L. Fictè aſſentitur Geta.

Sententia nimium vera.

L. Indignatio pœnitentis, per epiphonema.

Mu. [poſſiet], adſiſiſu.

D. Ne pœniteat dominū pecuniā dediſſe, terrorem ſeruus iniecit.

V. Cum indignatione.

Mu.[cenſuit: vxorē huc eius],bſſdſſu.

Iſta, Phanio.

L. παρασκευή.

G. [tu Geta abi:] ſiſaſiſu. Mu [abi: Geta] tū a in [Geta] producitur poſitione licentioſa.

V. Abiens enumerat res bene actas. Reputat quoque ſecum mala imminentia.

L. Prouerbia.

D. ἀνθυποφορά.

V Quia malum nō nihil differtur, ſed in dies creſcit & augetur.

V. Conſilium de inſtruēda Phanio.

edocêbo,

{ſaſiſaiv ſaſiſ. *Nequid vereâtur Phormiônẽ, aut eius' oratiônem.*

ACT. V. SCEN. III.

ARG. [D] Diuitis vxoris de marito licentius conquerentis hæc allocutio eſt, cum diſpoſitione futurarum turbarum. [V] Scena eſt προτρεπτικὴ, hortatur Nauſiſtratam, vt negotium de Phanio commiſſum probè efficiat. Ipſa verò pollicetur ſe facturam, & obiter de mariti negligentia in augenda re familiari conqueritur. Eſt quoque ἀπαγγελτικὴ, quia Phanium filiam & Antiphonis ſponſam inuentam nuntiat. Narrat autem ſubobſcurè hoc, ne vxor aliquid intelligat. *Theſes.* 1 Vſitatum eſt mulieribus, conqueri de virorum luxu & negligentia. 2 Verborum perplexitate & ambagibus obſcurandum eſt, quod non velis ab omnibus audientibus intelligi. 3 Homo ruſticus & rudis quæ ſubobſcurè dicuntur non intelligit. [M] Quantopere inſaniant qui vxores diuites ſibi in vitæ communionem aſſociant, non habentes aliquem morum, ſed numorum delectum, docetur hac ſcena. Quare omnibus conſultum eſt, vt pares fortunis ſibi coniuges accipiant aut ſi licet inferiores, modò honeſto loco natas, ne cogantur cum Demæneto Plautino dicere, Argentum accepi dote, imperium vendidi. Seneca de remediis fortuit. Mors effecit, vt affirmare ſine periculo poſſis, Bonam vxorem amiſi. Inuenies ſi nihil quæris, niſi bonam, dummodo non imagines, proauóſque reſpexeris, nec patrimonium, cui iam ipſa nobilitas ceſſit. Iſta diu cum forma non repugnabunt. Faciliùs reges animum nulla vanitate tumentem. Non multum abeſt à contemptu viri, quæ ſe nimis ſuſpicit. Duc bene inſtitutam, nec maternis inquinatam vitiis.

Verſ. gen. Iambici tetrametri: atque ex his primi vndecim catalectici: cæteri omnes acatalectici.

DEMIPHO. NAVSISTRATA *mulier.* CHREMES.

{aiſbaſſ- aiſab D. AGEDVM *vt ſoles Nauſiſtrata, fac ſut illa ſplacêtur nobis:*

{xiſiaddv ſ *Vt ſũa voluntâte, id quod eſt faciũndum, fáciat.*

N. fáciam.

adſiſdiv ſ D. *Páriter nunc ópera me ádiuues, àc dudum te opitulâta es.*

{ſidaſiſ- ſidb N. *Factum volo: ac pol queo minûs' viri culpa, quàm me dignum eſt.*

{idaiaſiv idſ. D. *Quid autem?* N. * *quia pol mĕi patris bene parta indiligênter*

ſſaliſſv *Tutâtur: nam ex his prǽdijs talénta argénti bina*

ſaſiſſiv *Statim capiêbat: (hem,) vir viro quid preſtat!* D. *bina quæſó!* G. [hem] *videtur eſſe extra verſum.* ſaſiſſiv. M. [*Capiebat ſtatim hem.*] aſſiſſiv.

{ſſaſxii- ſſdſi N. *Ac rebus viliôribus' multò, tamẽ (duo talénta.)* D. *hui.* Al. [*talenta bina.*]

ijſijſſv N. *Quid hac videntur?* D. *ſcilicet.* N. *virum me natam*

G. [illa vt] aiſbſſſ. Hortatur vt Phanium placatã reddat.

* L. Hæc querela in Chremetem œconomia eſt ad augẽdam futuram turbã, ex qua orietur cataſtrophe Phædriæ.

Statim, prima producta, cõtinuè, perſeueranter. [D] perpetuò, æqualiter, & quaſi vno ſtatu. Plaut. Ita ſtatim ſtãt ſigna. [L] *Statim*, ſemel. *Legis malis.*

tam vellem:

Ego oſtenderem. D.*certò ſcio.* N.*quo pacto?* D.*parce* ſodes, G.Poteſt in ſ Ego prima à ſuperiore verſu pendere.

Vt poſſis cũ illa:ne te adoleſcens mulier defatiget.

N.*Faciam vt iubes:ſed meum virum abs te exire video.* C.**hem Demipho,*

Iam illis datum eſt argentum? D.*curaui ilico.* C.*nollem datum.*

*Hei,video vxorem:*pene plus, quàm ſat erat.* D.*cur nolles Chreme?*

C.*Iam recte.* D.*[quin] tu? ecquid locutus cũ iſta es, quam ob rem hanc ducimus?* E.Alias [quid].

C.*Tranſegi.* D.*quid ait tandem?* C.*[abduci] non poteſt.* D.*[quid] non poteſt?* Abduci non poteſt, ſcilicet Phanium.al.[adduci.]

C. *Quia [vterque vtrique] eſt cordi.* D.*quid iſtuc noſtra?* C.*magni.præter hæc,*

Cognatam comperi eſſe nobis. D.*quid? deliras?* C.*ſic erit.*

Non temere dico:redi mecum in memoriam. D.*[ſatis] ne [ſanus es?*

N.*Hau*,obſecro[vide,] ne in cognatam pecces.* D.*non eſt.* C.**ne nega.*

Patris nomen aliud dictum eſt:hoc tu erraſti. D.**non norat patrem?*

C.*Norat.* D.*cur aliud dixit?* C. *nunquámne hodie concedes mihi,*

Neq; intelliges? D.*ſi tu nihil narres.** C.*pergis?* N.*miror quid hoc ſiet.* Vel bacchius primo vel [c] creticus ſecundo loco neceſſario admittendus, [A] niſi cum Mureto transferas [neque] in verſum præcedentem, tum [nihil] mono ſyllabum, & in [quid] eliditur d.

D.*E'quidem hercle neſcio.* C.*vin' ſcire? at ita me ſeruet Iuppiter,*

Vt propior illi, quàm ego ſum, ac tu, [nemo] eſt. D. *Dii voſtram fidem:*

Eamus

Pare . dubium aduerbiúmne ſit, ... : an imperatiuum ... .

• Altera epitaſis pars, de pecunia temerè effuſa.

•Vir timidus vxore præſente nõ audet loqui. [1] Eclipſis ſubſiſtentis & perturbati. nã deeſt Loquutus ſum. *Cum iſta*, ſcilicet Sophrona nutrice. *Hanc* ſcilicet Nauſiſtratam,

R.[*qui*],id eſt, quo modo.

Valla [*vterque alteri*] *tum i in* [*alteri*] *corripitur, ſed non eliditur.*

Al.[*ſatin'*], *ſed verſus non conſtat.*

E. Al.[*caue.*]

•V.A cauſa erroris ex patris nomine mutato.

•V.Etiam hoc παρὰ προσδοκίαν ſeni videtur.

•V.Hoc ſecũ Nauſiſtrata ignara facti Chremetis.

R.[*homo nemo*]. ... *vbi* [*dii*] *etiã vt prius diſyllabum eſt. al.*[*nemo homo*], *quum h vim habet cõſonantis* . [c] [*ac tu es, homo nemo*] [M u] [*nemo eſt homo.*]

iaſſiſſi *Eamus ad ipſam vnà ſomnes: nos aut] ſcire, aut neſcire hoc volo.* C. *ah.*

{ abſbiſſp abſbil D. *[Quid id eſt? . itáne paruam mihi fidem eſſe apud]te!* D. *vin' me crédere?*

{ *ſiſi ſi aſſiſſ *Vin' ſatis quaſitum mihi iſtuc eſſ? age fiat.* **quid, illa filia*

* *Amici noſtri, quid futûrum eſt?* C. *rectè.* D. *hanc igitur mittimus?*

ſbiſddiſp C. *Quid ni!* D. *illa máneat?* C. *ſic.* D. **ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.*

ſdijſiſi N. *Sic pol commódius eſſe in omneis árbitror, quàm vt cœperas,*

iſſiſſii *Manêre hanc: nam perliberâlis viſa eſt, cùm vidi, mihi.*

{ ſiſbiiſp D.* *Quid iſtuc negóti eſt?* C. *iámne ſopéruit óſtium?* D. *iam.* C. *ô Iúppiter,*

{ ſdiſſiſp ſdiſſiſi *Dij nos reſpíciunt: gnatam inuéni nuptam cum tuo filio.* ~. *hem,*

{ ſdiſiſſp ſdiſa *Quo pacto id pótuit?* C.* *non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.*

{ ſiſiſſi ſiildi D. *At tu intrò abi.* C. *heus, ne filij noſtri quidem hoc reſcíſcant volo.*

Al. [omnes nos: aut].

R. *[Quid eſt? C. itane parum mihi fidem apud]*, ibibiſſp. ſub. Eſſe, i. ita parum mihi credi. Fidem eſſe pro Credi ponitur. contrariũ eſt Deeſſe fidem.

D. *[Vin ſatis quaſitum]* Hoc totum pro vna perſona quidam legunt.

* Scabroſus ſermo ob vxoris præſentiam.

* D. *Amici noſtri.* hoc eſt, tua.

* V. Dimittitur vxor ne audiat Chremetẽ apertius narrantem.

Hanc, Phanium ſcilicet.

* L. Rurſum ſciſcitatur digreſſa Nauſiſtrata.

R. *Operuit*, pro clauſit. *al. ſaperuit*], *ſed perperam.*

* L. Compendio cõſulitur, ne eandem rem denuò narrari ſit neceſſe.

ACT. V. SCEN. IIII.

ARG. [L] Redit in ſcenam Antipho, vt à Phormione & Geta cõueniatur. Gratulatur autem fratri apud ſpectatores, & de ſua fortuna queritur. [V] lætus quidem eſt de felici ſucceſſu Phædriæ in amore, [P] redempta à lenone Páphila: [V] triſtis autem viciſſim, quòd ipſe adhuc in dubiis rebus hæreat, [P] illíſque inuoluatur, quibus facilè exolui non poſſit, quandò eum res aduerſæ nimiùm vrgent: [V] & quòd amorem minùs propitium experiatur. [P] Poſtremò oſtendit ſe adhuc in aliquam ſpem geſtire. [V] Eſt partim συγχαρητικὴ, partim λυπητικὴ. *Theſes.*

1 Suis ipſorum incommodis amatores gaudent. Scilicet inſano nemo in amore videt.
2 Pulchrum eſt affectibus mederi in afflictione. [M] En vt adoleſcentes ſemper ſint ſui ſimiles, quaſi in eodem ludo edocti, vt ea quæ ad voluptatem & animum explendum faciunt, commilitonibus communicata geſtiant.

Verſ. gen. Iambici tetrametri, iique catalectici, excepto fortaſſe ſexto acatalectico.

ANTIPHO.

{ ſiſxſii dſiſi LAETVS' *ſum, vt vt meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.*

Fratri. Phædriæ ſcilicet,

Al.[*in animo*]. G *ſed perperam*, ſſxibxi-.

Quàm ſcitum eſt eiúſ modi paràre [*ánimo*] *cupiditátes:* { ſſxiaii- ſſa

* L. Confert ſuum periculum cũ Phædriæ felicitate.

Quas, cùm res aduerſæ ſient, paulò medéri poſſis! ſſiiſiſ-

* *Hic ſimul argéntum répperit, cura ſeſe expedîuit:* dſiiſſiu

Al.[*exoluere*].

Ego nullo poſsũ remédio me [*euóluere*] *ex his turbis,* aſdiſii-

G.[*ſim*], *vt ſit catalecticus vt cæteri*, ſſiidiiu.

Quin ſi hoc celêtur, in metu: ſin pátefit, in probro [*ſiem.*] ſſiidiijp

R.[*oſtenta*], *vel* [*oſtẽtata*], A aidiiſſu: *ſi bacchij non admittuntur*, [*mihi*] *monoſyllabum cenſendum*, & R *vltima huius verſus, à vocali ſequenti elidenda*, aidiſſſ-.

Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes [*oſtênſa*] { aidixſſu aidiiſ

Huiúſce habéndæ. ſed v'binam Getam inuenîre poſſum, ſidiiiju

Vt rogem quod tempus cõueniéndi patris me cápere iúbeat? { xſſaxdbu aſſad G. *Poteſt* [*Vt*] *à ſuperiore verſu pẽdere*, iſſaſſap: *vel*, iſſaxdbu, & *eliſo s in* [*patris*], iſſaddbu.

ACT. V. SCEN. V.

ARG. V Phormio prodit & iactitat quæ per fallacias confecerit P in extorquendo à ſenibus argento. B annumeratam eſſe lenoni pecuniam narrat, & quaſi re bene geſta, nunc ſe curaturum cuticulam dicit, P ſéque egregiè potaturum pollicetur. V Nam conuiuia mera crepat, quibus vt in otio ſe dedere poſſit, dicit ſe abitionem Sunium ficturum P ad mercatum, ne ipſum ſenes ſycophantam & liguritorem exiſtiment. L deinde Phædriæ cauſam viciſſim cõmẽdat Antiphoni: V & eſt quædam præparatio κατασκευῆς ante futurum cõgreſſum perſonarum. *Theſes.* 1 Serui infideles ſuis technis gaudent. 2 Serui dominorum incommodo cuncta abliguriũt. M Iactantis ſe de re, quæ feliciter ſucceſſit, mores hæc ſcena exprimit. Quod non faciendum iubet Plato: ſed tum maximè ſubmiſſè agendum eſſe, ne animi efferantur. Cicero Tuſcul. Iactatio eſt voluptas geſtibus ſe efferens inſolentiús.

Verſ. gen. Iambici octonarij ſiue quadrati, hoc eſt, tetrametri acatalectici.

PHORMIO. ANTIPHO.

Collocatur pecunia extorta ſenibus, quæ repetita poſteà miras Tragœdias excitabit.

ARGENTVM *accépi: trádidi lenóni:* [*abdúxi*] *mulíerem:* ſſiiſſſp R. *Al.*[*adduxi*].

Curáui própria ěa Phædria vt [*potǐrêtur:*] *nam emîſſa eſt manu.* { ſdbiaſſi ſdi G.[*poteretur:*]

* L. Paraſiticum ſtudium.

R.[*mihi etiã reſtat, quæ eſt*], ſibſſdſp, *vbi* [*etiam*] *pro* [*adhuc*] *poſitum*.

* *Nunc vna res* [*reſtat mihi, quæ étiam*] *conficiûnda, ótium* ſiſiadſp

A ſénibus ad potândum vt hábeam: nam áliquot hos ſumam dies. disbdiſi

* De fratre inquirit.

A. *Sed Phórmio eſt. quid ais?* P. *quid!* A. * *quídnam nunc factùrus Phædria?* ſiaſſiſp

Quo pacto ſatietâtem amôris ait ſe velle ſúmere? ſliiaſip

P. *Viciſſ*

iſxſiſap iſſ P. *Viciſſim parteis tŭas actûrus eſt.* A. *quas?* P. *vt fúgitet patrem.*
xiſbſſii ſ *Te sŭam rogábit rurſum vt ſágeres, cáuſſam vt pro ſe díceres:*
ſijabſp *Nam potatûrus eſt apud me: ego me ire ſénibus Súnium*
ſſiſſip *Dicam ad mercâtum, ancíllullam emptum, quam dudum dixit Geta:*
ſdſdiſſp *Ne, cùm hîc non vídeant me, conſícere credant argéntum ſuum.*
iidſadſi iidid * *Sed óſtium concrépuit abs te.* A. *vidĕ quis egrediâtur.* P. *Geta eſt.*

L. *Parteis t. act.* id eſt, te imitaturus: trāſlatum à ſcenicis actionibus.
D. *Suam*, Parté iterum ſubaudiamus & eſt ζεῦγμα à ſuperiore.
Al. [*ageres cauſſam, vt*], K *ſed melius reſeres* [*cauſſā*] *ad ſequentia.*
V. *Sunium*, eſt promōtorium vrbis Atticæ & emporium celeberrimū. Strabo in vi. Solin. iiii.
L. *Conſicere*, conſumere.
* V. παρασκευὴ ad proximā ſcenam.

ACT. V. SCEN. VI.

A R G. P In ſequenti ſcena miro ornatu vehemens trium perſonarum gaudium exprimit Poëta. Nam Geta mirandum in modum lætabundus Antiphoni præſente Phormione V & nuntiat, & narrat. & gratulatur P Phanium inuentam eſſe patrui ſui Chremetis filiam. Quod profectò tum Geta, tum Antipho ipſe ſummæ felicitatis loco ducendum autumant. Cui Phormio mirificè congratulatur. V Eſt ergo ἐπαγγελτικὴ & συγχαρειστικὴ cum δεινώσει Comica, quomodo hoc ipſe reſciuerit in ſtatu coniecturali L atque hîc abſoluitur cataſtrophe Antiphonis. V *Theſes.* 1 Serui adulatores gratulantur dominis fortunatos ſucceſſus rerum. 2 Serui ſunt exploratores & ſecretorum rimatores. 3 In rebus proſperis lætamur. P Attende quàm graphicè hîc Getam, & blandiſſimum adulatorem, & verſutiſſimum auſcultatorem, explorantem, & ſecreta clandeſtinè rimantem, M atque gaudentis immodicè & exultantis præ lætitia inſuperabili geſtum P artifex Poëta expreſſiſſimè depingit. M Et rectè quidem elatum depingit ex gaudio. Nam Cicerone teſte quarto Tuſculanarum, Lætitia eſt opinio recens boni præſentis, in quo efferri rectum eſſe videatur. Idem ibidem, Cùm ita mouemur, vt in bono ſimus aliquo, dupliciter id contingit. Nam cum ratione animus mouetur placidè atque conſtanter, tum illud gaudium dicitur. Cùm autem inaniter & effuſè animus exultat, tum illa lætitia geſtiens vel nimia dici poteſt. Quam ita diffiniunt, ſine ratione elationem animi. *Verſ. gen. Trochaici tetrametri catalectici.*

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

ſſſtſdtv * O FORTVNA, *ô fors fortûna, quātis commoditátibus,*
taxdſatv tat *Quàm ſúbitò hero mĕo Antiphóni ope veſtra hunc oneráſtis diem!*
ſatſ-at- ſatſſ A. *Quidnam hic ſibi volt!* G. *nóſque amicos eius exonerâſtis metu!*

* L. Exultatio Getæ vim exordii habet ad futurā lętitiam.
D *Fortuna*, dicta eſt incerta res: *fors fortuna*, euentus fortunæ bonus.
L. *Oneraſtis & exoneraſtis*, iucundum antitheton ex contrariis.

* L. Vt expeditior ſit ad currendum. D. Rectè Pallio, quia Palliata fabula eſt non Togata. *V. Attentio ex rei nouitate.

[Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non húmerum hunc bdſabt–
** ónero] pállio:*

G. [Sed mihi nunc ceſſo, qui non humerũ hunc exonero], dſſdſbt. Hoc enim [exonero] retulit ad [exonerastu] quod eſt verſu proximo.

** Atque hóminem própero inuenîre: vt hac quæ con* ddtſd v
tigerint ſciat!

* L. Indignantis, nec tamen agnoſcentis. V & hæc feſtinatio magis intendit attentionẽ. A conſueto contemni: reuocationem. *Mu.* [*reuocari curſum.*] L. *Odio*, i. odioſa importunitate & moleſtia. *V. Minantur inuicem verbera, ſed Geta in curſu non agnoſcit herum. D. *Id tibi q.* Id quod ſibi dici audiuit, minitatur. Et eſt conueniens error feſtinanti.

A. *Num tu [intélligis] quid hic narret?* P. *num tu?* { ſtſſtu ſtſſ
A. *nihil.* P. *tantúndem ego.* *Mu.* [*Intelligis*] ſtaſſt.

G. *Ad lenônem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt.* ſtdſt–
A. *heus Geta.* G. ** hem tibi:*

Num mirum, aut nouũ eſt, reuocári, curſum, cùm ſtaſſbtv
inſtitúeris! A. *Geta.* *G. Cretinus hic admittendus vel [gentium] uſtrte ut]. dſſdt..*

G. *[Pergit hercle: tu nunquam] tũo ódio vinces me.* { ttſdſt– ttſdſ
A. *non manes?* *Al. [pergit hercle nunquam tu.* D. *Poteſt dici ſimul hic [Pergit:] & coniunctè legi [hercle tu nunquam odio tuo me vinces].*

G. **Vapulâbis.* A. *id tibi quidem iam fiet, niſi re-* { tbſſbſt– tſ
ſíſtis, vérbero. *G. Hic verſus vel eſt hypermeter, vel abyciendum verbum [quidem], quod adiectum videtur. ^ G. neanus hunc, quibus.. ã inſertum duos ſecat hoc modo, [G. Vapulabis. Curialis vernula eſt qui me vocat.] ttſtſtſ ^. Id tibi quidem iam. ſ. n. r. v.] ttſ. btſ–. Vernulæ, ſiue ſeruuli curiales dici poſſunt, qui communis ſeruiunt eiuſdem curiæ.*

G. [minitat], btttſdtv.

G. *Familiariôrem opórtet eſſe hunc, qui [minitâtur]* { bttxſatv
malum. btſ.

Sed iſne eſt, quem quæro, an non? ipſus eſt. P. *con* { ſſxdſt– tſſſ
grédere actûtum. A. *quid eſt?*

Geta maximus aſſentator. L Aptũ principium ad rei denuntiationem lætæ. D. *Controuerſia*, ambiguitate. * B. Attentũ facit. *Al.* [*enecas.*]

G. **[Omnium] quantum eſt, qui viuant, hóminum* tſſt ſtv
homo honoratíſſime: *G. ſſlbſt: vel ſſlbſtv. Mu. [Omnium,] ſſſdaip:*

Nã ſine controuérſia à diis ſolus dilígere A'nipho. dtſſdt–
A. *Ita velim: ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi di-* bſſtdſtv
ci velim.

G. *Satin' eſt* ſi te delibûtũ gáudio reddo?* A. *[énicas.]* aſſſſt–
P. *Quin tu hinc pollicitatiónes aufer: & quod fers,* ſdtſſt–
cedo. G. *oh,*

Tu quoque hîc áderas Phórmio! P. *áderam: ſed ceſ-* tdtbſſtv
ſas!

ſis! G. *áccipe:hem,*

tſd⌣tſu *Vt modò argéntum[tibi dédimus]apud ſórum,rectà domum*

{ aſadtſu b *Sumus' profécti: intéreà mittit herus me ad vxórem tuam.*

bttib:⌣ A. *Quámobrem?* G. *omitto próloqui:nam nihil ad hanc rem est Antipho.*

atſbaſtu *Vbi in gynǽceum ire occipio,* puer ad me accúrrit Mida:* G.[*vbi ſprima poteſt à ſuperiore verſus pendere, ttaliv: vel hic verſus tamiacus acatalectcus cenſeri,iij d'oſſp.*

ſſdſdt⌣ *Ponè apprehéndit pállio:reſupînat.reſpício.rogo*

abdtaatv *Quámobrem retíneat me. ait eſſe vétitum intrò ad heram accédere.*

tbſſaſtu **Sóphrona modò fratrem huc,inquit,ſenis introdúxit Chremem.*

{ aſſdit⌣ t *Eúmque nunc eſſe intus cum illis:hoc vbi ego audíui,* ad fores*

ſtdſſt⌣ *Suſpénſo gradu plácidè ire perréxi.accéſſi.áſtiti.*

aſſtaſtu *Animam compréſſi.aurem admóui.ita animum cœpi atténdere,*

tſſdſtu *Hoc modo ſermónem captans.* A.* *euge Geta.* G. *hic pulchérrimum*

bſbſſt⌣ *Facinus audiui:itaque penè hercle exclamáui gaúdio.*

ſtaſdtv P. *Quod?* G. *quódnam arbitráre?* A. *néſcio.* G. *atqui mirificíſſimum:*

aaaſſtu **Pátruus tuus[eſt pater inuêntus] Phánio vxóri tuæ.* A. *hem,*

{ aſſdſtu aitſ *Quid ais!* G. *cum[eius]conſuéuit olim matre in Lémno clánculum.* *Mu.[ciu'],*ſed non ſanatur verſus.*

{ diſſaat⌣ diſit P.* *Sómnium:[vtíne]hæc ignoráret ſuum patrem!* G.* *áliquid crédito* *Mu.[vtin'],tallaat-:vel taſſtat-.*

tſſſtav *Phórmio eſſe cauſſæ:ſed me cenſén' potuiſſe ómnia*

ſat:it⌣ *Intellégere extra óſtium,intus quæ inter[ſe]ipſi* *Aliàs[ſeſe],ſatſſt⌣*

Mu.[*ded.mus tibi*]. tiddtſiv.

Narratio planè Comica expenés Cataſtrophen.

L. *Gynæceum*, pars ædium in qua ſolæ mulieres diuerſantur,ſiauué tam mier.

* V. Impeditione ingrederetur cum διαλογισμῷ. Eſt & ἀσύνδετον.

* V. A cauſa,ob ingreſſum Sophronæ cum Chremete:

* V. Elegans ὑποτύπωσις ſerui auſcultatoris & proditoris,mirificè & magna energia verborum, imaginem clàm auſcultantis exprimens:

* V. Gaudenti eſt. itaque cum geſtu pronuntiandum. Animus præſagit ei aliquid boni.

* Cataſtrophe periculorum Antiphonis. V. Hic eſt narrationis ſcopus,atque adeò totius ſcenæ:cui reliqua omnia ſeruiunt.

Mu.[pater inuentus eſt], quod verſui repugnat.

Conſueuit honeſtè dixit.

* V. Eludit à non credibili.

* Studet compendio.

égerint!

•L. A teſtimonio. [Dabo.] id eſt, dicã.

P.* *Atque hercle ego quoque illã audiui fábulam.* ſbſſt ſt–
G. *immo étiam dabo*

*L. A ſigno.

* *Quò magis credas. pátruus intéreà inde huc egré-* {xſbdſdt– d
ditur foras:
Haud multò pòſt cum patre idem récipit ſe intrò ſſ:ſaſt–
dénuó:

*L. Aliud ſignum. V Concludit alia coniectura. Quòd ad vocandum Antiphonem ſit miſſus. Fecero, pro faciã, eleganter.

Ait vtérque tibi poteſtâtem eius habéndæ ſe dare: bdtſdſto
**Dénique ego ſum miſſus, te vt requírerem, atque* taſtt .o
addúcerem. A. *hem,*   *Alij reijciunt [hem] ad ſequentem verſum. G ſed ad hunc pertinet.*
Quin ergo? rape me: [quid ceſſas!] G. *fécero.* A. *ô mi* ſbſſcſt–
Phórmio   *Mu. [ceſſas?] ^ſed verſus claudicat.*
Valĕ. P. *vale Ántipho: bene, ita me dii ament, fa-* {ttaaſt– b
ctum: [gaúdeo.]

Mu. [& gaudeo.]

ACT. V. SCEN. VII.

ARG. Argumentum huius ſcenæ, annexum eſt ſuperiori: quòd hæc disiunctim non legatur nonnullis. imò Riuius arbitratur illud *gaudeo* in fine ſcenæ proximæ, referendum ad principium huius ſequentis: vt ſit hæc ſententia: Gaudeo tantam felicitatem de improuiſo eſſe his datam. V Admiratur autem hìc Phormio ſubitaneam fortunam.[1] & nactus occaſionem ex iuuenta Phanio, mutat conſilium ludendi ſenes, & ad eam rem ſe comparat. V Eſt que præparatio ad futuras turbas. Eſt *συμβουλευτικη. Theſes.* 1 Fortunari & improuiſi euentus admirationem pariunt. 2 In hoc toti ſunt ſycophantæ, vt pecuniam vel fraude comparent, vel non reddant. *Verſ. gen. Iambici ſenarij ſiue trimetri acat.*

PHORMIO.

• G. Phormio hoc ſecũ ipſe murmurans ait, quibus oſtendit paraſiticã ac ſycophanticam malignitatem, quæ nocere non deſinit vt ſibi proſit. L. *Ingratu*, i. inuitò, aduerbialiter.

TANTAM *fortûnam de improuiſo eſſe his da-* ſſſſp
tam!
Summa eludéndi occáſio eſt mihi nunc ſenes, ſſi ai
Et Phǽdriæ curam adímere argentáriam, ſidi p
Ne cuîquam sŭôrum æquálium ſupplex ſiet. {ſxſiſp ſſ
Nam idem hoc argéntum ita vt [ingratis eſt da- iſbſip
tum.]   *G. [datum eſt ingratiis.] iſiiſi, & aduerbium eſt [ingratiis.]*
His datum erit: hoc quî cogam, re ipſa répperi. diſſſi
Nunc geſtus mihi, voltúsque eſt capiûndus nouus. ſdſdſp
Sed hinc concêdam in angipórtum [hoc] próximum: iſijſp

R. Priſcianus legit [hunc], nam dicitur & hoc angiportum.

Inde

ſdſſi *Inde hiſce oſténdam me, vbi erunt egréſſi foras:*

ſaſſi *Quò me aſſimulâram ire ad mercâtum, non eo.*

ACTVS V. SCENA VIII.

ARG. [V] Nunc ſenes argentum reperunt à Phormione. Phormio recuſat reddere, & ſibi vxorem dari poſtulat, non tamen ex animo: fit concertatio grauis, ſed ridicula. Senes conãtur ipſum apprehenſum in ius pertrahere, ſed is nouam turbã excitans [P] totũ Chremetis factũ de altera coniuge Lemni, filiáq; habita aperit, quod Nauſiſtratæ vxori primariæ detegere interminatur, quo medio triginta minas vel inuitis ſenibus retinere conatur, quod Chremes facilè cõceſſit, at Demipho vſque renititur, imò Phormioné clamoſum deprehendere ambo & abducere moliuntur. [V] fit itaque luſus ſuauis. E'ſtque in ſtatu iuridiciali, iuréne repetatur pecunia à Phormione. Quæ cõtrouerſia & tractatur hic, & in iudiciũ veniſſet. [L] Hæc contentio erit occaſio cataſtrophes Phædriæ. [V] *Theſes.* 1 Paraſitorũ inſignis eſt audacia atque impudentia. 2 Quod paraſitis ſemel in manus venit, nulla ratione extorquetur. 3 Maritus etiam ob peccatum non ita vxorem timeat, vt ſe virum eſſe obliuiſcatur. 4 Senes etiam pecuniæ ſtudio rixas forenſes non fugiunt. [M] Hominum improborum & ſceleratorum mores, qui accepta parua occaſione viros optimos & ſibi multum diſſimiles, grauibus conuitijs, iniurijs vexant, vt id extorqueant quo ſuæ voluptati gratificentur, docet hæc ſcena. Xenophon in ſexto Cyropædiæ. Homo autem laudabilis, qui in vita hac probitatem ſectatur, ſic ſe comparare debet, ne hoſtibus aut inuidis vllam occaſionem det cum veritate calumniandi. Et hæc eſt obtrectatio vitium peſſimum & abominabile: quia cùm ex ea re parum ſibi ipſi prodeſſe poteſt, alterius famam nimiò plus corrumpit. [P] Attende Phormionis paraſiti in his duabus ſcenis ſequentibus, imò vſquequaque audacem & exprompta m calliditatem, Chremetis coram vxore citra viri decorum formidinem, Demiphonis per totam fabulam nimiam rerum attentione ſollicitudinem.

Verſ. gen. Senarij, vt præcedentes: ſed quadrageſimusquartus videtur hypermeter.

DEMIPHO. PHORMIO, CHREMES.

ſdſſaſ DIIS *magnus méritò grátias hábeo, atque ago:*

ſſſſi *Quandò euenêre hæc nobis frater próſperè.*

ſiſaſi *Quantùm poteſt, nunc conueniêndus Phórmio eſt,*

{ ᶜdſſſi ſ } *Prius quàm dilápidet noſtras trigínta minas,*

ijſiſi *Vt auferâmus.* P. *Demiphônem, ſi domi eſt,*

ſiſſii *Viſam, *vt quod.* D. *at nos ad te ibâmus Phórmio.*

{ ᶜſijij ſ } P. *De eâdem hac fortáſſe cauſſa!* D. *ita hercle.* P. *crédidi:*

{ iſſaſi iſſuſ } *Quid ad me ibâtis! ridículum: an [verebámini,]*

ſdſiſp. *Ne non id fácerem, quod recepiſſem ſemel!*

ſiiſſp *[Heus, heus, quanta mea hæc] paupértas eſt, tamen*

G. [Heus, quantacunque hæc mea], ſidſſp. al. [Heus heus, quanta hæc mea], [^] tum [adhuc] ad finem huius verſus appinendum, ſſaſdi. ſequens autem ſic ſcandetur, ſijiſi: vt in [curam] & [vnũ] nihil elidatur: [mihi] verò monoſyllabum cenſeatur. [Mu.] *[Heus quanta quanta hæc mea], ſiiſſp.*

Gratiarum actio de ſecundo rerum euentu.

D. *Dilapidet*, diſperdat.

B. *Mina*, decẽ aureos coronatos valuit.

*D. Apoſiopeſis ſecunda. [L] Abrupta oratio interpellatiõe Demiphonis.

Mu. [veremini,] ſſaij.

Iactantia de fide.

Adhuc curáui vnū hoc quidem, vt mihi eſſet fides. ſiſſiſi ιιιιſ

Mu.[dixit,]

C. *E'ſtne ea ita, vt [dixi,] liberâlis?* D. *óppidó.* dſſiij

P. *I'taque ad vos vénio nuntiâtum Démipho,* adi ſi

Parâtum me eſſe: vbi voltis, vxôrem date. iſaiſp

Nam omneis poſthábui mihi res, ita vti par fuit, ſddſp

Poſtquàm tantópere id vos velle ánimum aduórteram. ſdſdiſp

D. *At hic dehortâtus' eſt me, ne illam tibi darem.* ijxſdp ijſ

Mu.[rumor erit]. ſddſſi.

Nam qui' [erit rumor] pópuli, inquit, ſi id féceris! dſdſſi

Olim cum honéſtè pótuit, tum non eſt data: ſidiſp

Vafrè retorquet rationes.

Nunc víduam extrúdi, turpe eſt. ferme éadem ómnia, dſſap

Quæ tute dudum coràm me incuſáueras. ſsſſſi

P. *Satin' ſupérbè illúditis me!* D. *qui?* P. *rogas!* ijhſi

Quia ne álteram quidem illam pótero dúcere: aijdip

Nam quo redibo ore adeam, quam contémpſerim! ſidlſp

*Hæc Demiphoni clanculum ſuggerit Chremes. L & eſt alia ratio ab iniuſto & difficili. *Reſcribi*, id eſt, renumerari, reddi, ſeu per menſæ ſcripturam dari. Diuiſio color.

C.* *Tum autem Antiphōnē vídeo ab ſeſe amittere,* idlſp

Inuîtum eam: inque. D. *tum autem vídeo filium* iijd p

Inuîtum ſanè mulierem ab ſe amíttere. ſs liſp

Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi ſsiiſi

Argéntum iubē rurſum reſcribi Phórmio. ſiſſſi ſd

P. *Quodnæ ego perſcripſi porrò illis, quibus' débui.* dſſiſi

D. *Quid igitur fiet?* P. *ſi vis mihi vxôrem dare,* dllia

Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, vt velis bliæ p blli

Mu.[apud te illam, hic dos]. iiſdſi. *Ab æquo & honeſto. *L. Imprecatio. R. Al.[hinc malã] tum[I] non eleditur, ſed corripitur, aiſſai & [malam rem] ponitur aduerbialiter. G.[periclũ]. diſiſp.

Manêre [illam apud te: dos hic] máneat Démipho. ſsſſi

**Nam non eſt æquum me propter vos décipi,* iſdli ia

Cum ego veſtri honôris cauſa repúdium álteri ſsiſi

Remiſerim, quæ tantúndem dotis dabat. aiidij ijſiſp

D. **I [hinc in malam] rem cum iſtac magnificéntia* llilai

Fugitiue: étiam nunc credis te ignorárier, aa ſſp

Aut tua facta ádeó! P. *irrîtor.* D. *túne hāc dúceres,* ddſſi

Si tibi data eſſet! P. *fac [periculum.]* D. *vt filius* diſæſp d ili

* D. Hoc ab vtroque cum clamore dici accipiendum eſt.

Cum illa hábitet apud te: hoc veſtrum conſiliū fuit. daſſap

P. *Quæſo quid narras!* D. **quin tu mihi argéntum cedó.* ſsixii ſſil

P. *Immò*

{ *ſſiſi ſ P. *Immò vèrò, tu vxôrem cedó.* C. *in ius ámbula.*

{ ſcſſaſp ſa P. *[In ius!] enimuero ſi porrò eſſe odióſi pérgitis.*

R. *Quidam omittunt [In ius!] ſi remaneat, verſus erit hypermeter.*

d.diſſp D. *Quid fácies?* P. *egóne! vos me indotátis modò*

iſſii *Patrocinári fortáſſe arbitrámini:*

aſdaſp *E'tiam dotátis sóleo.* C. *quid id noſtra!* P. *nihil:*

{ ſsſaſi ſſia *Hic quandam noram, cuius' vir vxòrem.* C. *hem.* D. *quid eſt?*

dlſſip P. *Lemni hábuit áliam.* C. ** nullus ſum.* P. *ex qua filiam*

ſbſiip *Suſcêpit: & eam [clàm éducat.]* C. ** ſepúltus' ſum.*

G. [*edúcit clam.*] *ſbſſip. Edúcere pro educare.*

diſsſi P. *Hæc ádeò ego illi iam denarrâbo.* C. *óbſecro,*

dſtilp *Ne fácias.* P. *oh túne is eras!* D. *vt ludos facit!*

ſdſiſi C. *Miſſum te fácimus.* P. *fábulæ.* C. *quid vis tibi?*

ſdſiſi *Argéntum quod [habes? condonâmus te.]* P. *aúdio.*

R. *Al.* [*habes condonamus te.*] *ſine diſtinctione.*

ſiſai *Quid vos (malùm) ergo me ſic ludificámini,*

iidſi *Inépti veſtra puerili ſenténtia!*

{ dbiſip .oiiı ** Nolo, volo: volo nolo rurſum: cedò, cape.*

iii ii *Quod dictum, indictũ eſt. quod modò erat ratum, irritum eſt.*

ſſſii C. ** Quo pacto, aut vnde hæc hic reſciuit?* D. *néſcio.*

aſiiſi *Niſi me dixiſſe némini id certò ſcio.*

dddiſp C. *Monſtri, ita me dii ament, ſimile.* P. ** iniéci ſcrú pulum.* D. *hem,*

dſſlſp ** Híccine vt à nobis hoc tantum argénti aúferat*

itlibi *Tam apértè irridens! émori hercle ſátius eſt:*

a.ſſii *A'nimo virili præſéntique vt ſis, para:*

iiſſii *Vides tuum peccâtum eſſe elâtum foras,*

aſiiſp *Neque iam id celâre poſſe te vxòrem tuam:*

{ *dſſii ſ *Nunc quod' ipſa ex áliis auditûra ſit Chreme,*

ſiidi *Id noſmet indicàre placabílius eſt.*

ſidſi ** Tum hunc impurâtum potérimus noſtro modo*

Vlciſci

G. [*Immò*] *prima à ſuperiore verſu pendet, ſſſii.* [*Imò*] *vtraque breui, aſſii*

Apertiùs loquens intercipit.

Epitaſis alterius partis in fabula.

* Chremes terretur.

* L. Auxeſis hyperbolica deſperantis.

R. *vt ludos facit* id eſt, vt illudit, & irridet.

Inuectiua in ſenes.

D. *Malum*, aduerbium eſt interpoſitę indignationis.

* In inconſtantes.

[1] Mimeſis indignantis. *Nolo, volo volo nolo* r. primo ſingula ſeparatim: deinde ſimul vtraque pronúcianda ſunt.

* Mirâtur vnde ſciuerit.

* L. Hoc ſecum papaſitus: & eſt prouerbiale: nã ſignificat ſollicitudinẽ animo iniicere.

* Stomachosè ad lites cîtat a neceſſario, ab honeſto, ab vtili.

* V. Alia ratio, vt facilius Phormionem vlciſcantur.

Vlciſci. P. *at at, niſi mihi proſpicio, hæreo:* ſibiai
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam. dſbſſp
C. *At vereor, vt placari poſſit.* P. *bono animo es:* diſſdp
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus. Chreme, [illegible]
Cum [de] medio exceſſit, vnde hæc ſuſcepta eſt tibi. ſaxſſi ſaſ
Al. [e], dlſſi.
P. *Itane [agitis mecum!] ſatis aſtute aggredimini.* wſdſdi
**Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti Demipho.* ſſtſſi ſſa
[An tu, vbi peregre tibi quod libitum fuit feceris, dbaaſp dbaai
Neque huius ſis veritus fœminæ primariæ,
[Quin tu nouo modo ei faceres contumelias: iſaxſi idſi
G. Creticus hic admittendus. Mu [*Nouo modo ei quin*], iadſij. ſaaxi
Venias [nunc precibus] lautum peccatum tuum! adiſſp
R. Al. [*nunc mihi precibus*], *ubi feſtiuitatis gratia τὸ* [*mihi*] *inſertum ſit: ſed verſus quo minus ſic legi poßit, repugnat.*
*Hiſce ego dictis illam [ita tibi] * incenſam dabo,* dſdiſi
Vt ne reſtingas, lacrumis ſi extillaueris, ſſdſſp
D. ** Malum, quod iſti dij, deæque omnes duint:* iſiſi
Tantane affectum hominem quenquam eſſe audacia! ſſaſſi
Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier ſddſſp
In ſolas terras! C. *in id redactus ſum loci,* ſſxiſi ſſd
[Vt quid agam cum illo, neſciam prorſus.] D. *ego ſcio:* diſſbi diſſid
In ius eamus. P. ** in ius! huc ſiquid lubet.* ſiiſſp
D. ** Aſſequere, ac retine, dum huc ego ſeruos euoco.* ddſaſi
C. *Etenim [nequeo ſolus: accurre huc.]* P. *vna iniuria eſt.* abxſix wa[illegible]
G. [*ſolus nequeo: accurre.*] aſaſſi. Mu. [*ſolus nequeo accurre huc.*] adſiii: *vel* [*nequeo*] *ſacio dy ſyllabo* adſſii. *B.* [*Enim ſolus nequeo: accurre huc.*] *tum in* [*Enim*] *prima ad præcedentem verſum pertinet,* idſſii.
Tecum. [D.] lege agito ergo. P. *altera eſt tecum Chreme.* ſiſiſi
D. *Rape hunc.* P. *itane agitis! enimuero voce eſt opus.* iwaſſp
Nauſiſtrata exi. C. *os opprime.* D. *impurum vide,* ſiſiſi
Quantum valet. P. *Nauſiſtrata, inquam.* C. *non taces!* ſiſiſi

Hæreo, metaphora ab auibus inuiſcatis.
*I. Prouerbialis figura, pro, perdita temeritate & audacia.
D. *Vt*, pro, ne non.
D. *Cum*, pro, quia.
Mu. [*mecum agitis*] bddſdi.
Aggredimini, perſtat in metaphora à gladiatoribus ſumpta.
*L. Comminatio.
R. [*Ain'*] [illegible]aaſp, *poteſt* [*Ain*] *monoſyllabum cenſeri veluti* & [*ſuit*], dbaaſp.
Lautum, id eſt, purgatum.
*Metaphoræ egregiæ.
Al. [*tibi tã*], dſſaſi.
*V. Imprecatio grauis cum admiratione & interrogatione indignationis plena, de tanta hominis audacia atque impudentia.
D. *Publicitus*, i. publica cura atque conſilio.
B. *Solas*, i. deſertas.
Mu. [*Vt neſcio prorſus quid agã cũ illo*], ſiſadi.
*D. Apparet paraſitum niti ad domum Chremetis: ſenes verò ad forũ conari attrahere.
*Vide turbas.
D. *Iniuria*, id eſt, actio iniuriarum ex lege.
Al. [*C.*]

taces!

a ϖ ſſſp P. *Táceam!* C. *[niſi] ſéquitur, pugnos in ventrem ingere.*

bſdſſp *[P. Vel óculum excúlpe. eſt,] vbi vos [vlciſcar, locus.]*

Bembus. [vlciſcar probé.]bſdili.

Mu. [ni]. a ſſſp. R. [D. Vel oculū exclude. P. eſt,] vel [P. vel oculum exclude: eſt,] &c. i. etiam ſi oculum mihi excluſeris: eſt tamē vbi vos vlciſcar.

ACTVS V. SCEN. IX.

ARG. [D] Hîc velut controuerſia eſt: in qua reus fit maritus malæ tractatationis: & eſt ſtatus qualitatis venialis. [P] Chremes adulterij reus, Nauſiſtratæ vxori à Phormione [V] proditus, ab ea peſſimè audit: quæ concitatiùs in eum inuehitur, [P] cúmque grauiter obiurgat. vnde Phormio magnopere exultat, tam egregiam ſe nactum eſſe de ſenibus vltionem. Tum deinde Demipho pro Chremete & intercedit & precatur obnixè, vt vxor ipſi crimen condonet. Tum comperto Phædriæ amore [V] ita hæ turbæ conſileſcunt, vt & Phædriæ ignoſcatur. [P] atque ipſe contentionis parentum ſuorum ſedandæ arbiter conſtituatur. [B] ea enim neque ſe ignoſcere dicit, neque promittere quicquam, ſed filij iudicio permittere omnia. [V] Erítque hîc omnium periculorum cataſtrophe. [P] Poſtremò quò ſingula in calce iucundiùs claudantur, paraſitus Phormio ſuopte ingenio ad cœnam ſe quoque vocaturam eſſe Nauſiſtratam animaduertit. Attende autem hic à Poëta habitum, geſtum, vultū, & affectum perſonarum mirificè expreſſum & obſeruatum. [V] *Theſes.* 1 Malè ſibi conſcij tanquam peccatores obſtupeſcunt. Et hîc dictum eſt Iuriſconſultorum, Tacet, conſentire videtur. Agitur enim adulterij Chremes reus à Phormione. Eſt igitur huius oratio ἐνδεικτική. 2 Magna fit controuerſia inter vxorem honeſtam & maritum mœchum. Eſt enim coniugium diſpar, & infidele. 3 Vinum nihil moderabile ſuadet. Eſt enim Pythagoræ ebrietas μανίας μελέτη. & huc quadrat illud Platonis, quo & ſenem & inebriatū bis puerum fieri aſſeruit. 4 Amor meretricius eſt fundi calamitas, οἰκοφθορία. 5 Senilis vxor impuro marito eſt contēptiſſima. 6 Factum nequit fieri infectum. 7 Verè reſipiſcenti venia danda eſt. [M] Raram inter coniugatos pacem & concordiam, ſed perpetuas lites & iurgia nimis quàm ſæpe eſſe docetur hac ſcena. Nam vt inquit Iuuenalis, Semper habet lites alternáque iurgia lectus, In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo. Et Ouidius, Dos eſt vxoria lites. Sextius dicere ſolebat teſtante Seneca, Qui non litigat, cœlebs eſt. Hæc in Xantippe Socrates prudentiſſimus expertus eſt: & docuit fieri non poſſe, quin vxores cum maritis litigent.

Verſuum genera. Vnus & viginti primi ſenarij, vt præcedentes. Reliqui trochaici tetrametri catalectici, excepto vltimo dimetro iambico acatalectico: & fortaſſe (triceſimoſexto, quia ſi vulgata lectio retineatur) erit iambicus tetrameter acatalecticus.

NAVSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

{ſi x ſſi / ſiſ} QVIS] *nóminat me?* C. *hem.* N. *quid' iſtuc turbæ eſt óbſecro*

Mu. [Qui].

Audiens clamoſi Phormionis vocē hæc dicit.

{x ſdſij / ſſtad} *Mi vir?* P. *hem, quid nunc [obticuiſti?]* N. *quis hic homo eſt?*

Mu. Al. [obſtupuiſti?]

G. I ṡ [hem] h vim habet conſonantis. ſi cretitus non admittitur.

dſddſp *Non mihi reſpóndes?* P. *[hícine vt tibi reſpóndeat,]*

Mu. [hiccine vt reſpondeat?] dſſiſp.

G. [hicine] prima correpta, vt in prim is [hic].

Qui

Qui hercle vbi ſit, neſcit! C. *caue [iſti quicquam creduas.]* { dixſſp did

R. Creduas] pro credas. alias [credas.] ſed verſus non cōſtat. [G] *[quicquam ſit credas.] didiſſp.* [Mu] *[credas.]*

P. *Abſtange:* * *ſi non totus friget, me [énica.]* { ciſſii a

C. *Nihil eſt.* N. *quid ergo eſt? quid' iſtic narrat?* P. *iam ſcies:* aixſſi aiſ

Auſculta. C. *pergin' crédere!* N. *quid ego óbſecro* ſſbij

Huic credam, qui nihil dixit! P. *delirat miſer* { ſiſſp ſſi

Timôre. N. *non pol témerè eſt, quòd tu tam times.* ijdſſi

C. *[Egóne] timeo!* P. * *rectè ſanè, quandò nihil times,* aalſ.i

Et hoc nihil eſt, quod ego dico: tu narra. D. *ſcelus,* { iabxſp iaai

Tibi narret! P. * *eho tu, factum eſt abs te ſédulò* abſſii

Pro fratre. N. *mi vir non mihi narras!* C. *at.* N. *quid at?* ſiſaſp

C. *Non opus eſt dicto.* P. *tibi quidem: at ſcito huic opus' eſt.* dſdiſi

In Lemno. C. * *hem, quid ais!* D. *non taces!* P. *clam te.* C. *hei mihi.* ſdſiſi

P. *Vxòrem duxit.* N. *mi* [n] *homo, dij mélius duint.* ſſdiai

P. *Sic factum eſt.* N. *périj miſera.* P. *& inde filiam* ſddiip

Suſcêpit iam vnâ, dum tu dormis. C. * *quid ágimus!* ſſiſdp

N. * *Pro dij immortáles facinus indignum & malū.* ſſdiſp

P. * *Hoc actum eſt.* N. * *an quicquam hódie eſt factum indígnius!* ſſdſſp

Qui mihi, vbi ad vxóres ventū eſt, tū fiunt ſenes. { dſſſi ſ

Demipho te appéllo: nā me cum hoc [ipſo] diſtǽ det loqui: dsſſl–

G. Alius codex omittit [ipſo], ſed perperam: ſic paulo poſt [minuebat].

[Hácine] erāt itiónes crebræ, & manſiónes diútinæ ddſſſb–

Lemni! háccine erat, quæ noſtros fructus [minuèbat] vilitas! ſalidſt–

D. * *Ego Nauſiſtrā eſſe in hac re culpam [méritam] non nego:* *Al. [meritum]* aſſa:–

Sed eā, quæ ſit ignoſcênda. P. * VERBA FIVNT MORTVO. aſſſt–

D. * *Nam*

*Phyſicé. Verè ſe lidúq; ec ... tremidine ſangui. *L. Friget* ſcilicet & pauore. *Al. [enica.]* Vide timorē Chremetis.

Gl. Al. [Egone] baſſai. [Mu] [Ego], baſſai.

Ironicôs ſtomachosé.

Blandé. [L] Irriſio in Demiphonem.

Interrumpit vterque narrationem Phormionis.

[L] Hoc ad Demiphonem.

Exclamatio cum ſtomacho.

[V.] Aſſeueratione ... .

Amplificatio digna muliere.

[I.] *Fiūt ſenes,* frigent: iocoſe dictum in Chremetem.

Appello, ſcilicet vt teſtem.

Al. [Haccine]. [f] *[Hæc illæ]* [^] *tum in illa ſeiunendum alterum l.*

D. Qualitas venialis à cōceſſione.

D. Non eſt paſſus paraſitus, vt totam ſententiam ſenex explicaret. [M] Mortuo verba facere eſt in vanum verba ſpargere.

{dtt×ſt- dttſ D. *Nam neque [negligéntia tŭa, neque id ódio] fécit tuo, — *Al.* negligentia tua, neque o … dtt.b l-vel dttſbſt-.

tſa'.dtv Vinolêntus,* ferè abhinc annos quíndecim, muliérculam — *L. Purgatio ab ebrietate. qui locus tam imprudéntiæ, quam necessitatis.

{ttſſaſtv ſ E'am comprêſſit, vnde hæc nata eſt: neque pòſt illam vnquam áttigit. — *D. A tempore defensio.

abdatſtv Ea mortē óbijt: è medio ábijt: [qui fit in re hac ſcrúpulus!] — R. Al. [qui fit in re hac ſcrupulus.] pronuntiatiue. al. [qui fuit in re hac ſcrupulus] abdatdtv.

atbbvdt- *Quamobrem te oro, vt ália [tua facta ſunt,] æquo ánimo hoc feras. Si cretinus non admittitur, legendũ [ſu t tua facta ſ], & in [animo] nihil elidendum, atbdſbt-. Al. [ſacta tua ſu t], atbtadt-. — *Oratoria deprecatio.

aibbſſtv N. Quid ego æquo ánimo! cúpio miſera in hac re iam defúngier.

{ſſtſtſtv ſſtta * Sed quid ſperem! ætâte porrò minùs peccatûrum putem! — *A coniecturis.

tttſſtv Iam tum erat ſenex, * ſenéctus ſi verecúndos facit. — *D. Modeste & grauiter.

diſd.ſt- An mea forma atque ætas nunc magis expeténda eſt Démipho!

dtdſſſp Quid mihi [nunc] affers, quámobrem expêctem, aut ſperem porro non fore! — R. Hic [vel potius …] utrunque … pro a … ſem. orus nō … mihi ſacio monoſyl labo, ſſat … [Quid mihi affers nunc?] …

dtſat t- P. * Exéquias Chreméti: quibus eſt cómmodum ire, [tam] tempus eſt. Si cretinus non recipitur, [tam] eſt extra metrum, dtiattt. Al. [hem], dt.atu.

{taaſttt taaſ Sic dabo: * [age nunc, age,] Phormiônem qui volet, laceſſito. Hic potest ex ſeri iambicus agat. dtaiddj. Al. [age, age nunc], platttt-. — … ſſaſtto. Al. [Quid mihi ſ… ſtis, quam ob re] &c.

t ſſat- Faxo tali eum mactâtum, atque hic eſt, infortúnio,

aſſſddt- Rédeat ſanè in grátiam: iam ſupplicij ſatis eſt mihi: — *Inſultat Chremeti tanquá iam mortuo.

taſttilv [Hæc habet] vt quod, dum viuat, vſque ad aurem obgánniat. Al. [Habet hæc] ſed verſus non conſtat. — *Iactantia de malè actis.

tdſaſat- N. * [At] meo mérito credo! quid ego nũc commémorem Démipho R. Al. [. At.] al. [At meo merito credo.] pronunciatiue: vt ſit ἀντι-φορὰ cui ſtatim ἀνθυποφορὰ ſubijciatur, [quid ego] &c. ut [credo] huc ad tigurium facit. — *Vt ergit accuſare maritum tam ab honeſto, quia … extra nova, & nunquam commeruit quàm ab vxori … ſtio, quæ mariti ſtudioſiſſima fuit.

ſſdſaſtv Singillâtim qualis in [iſtum] fúerim! D. noui æquè ómnia R. Al. [hanc]. * tum e nō eliditur in [æquè]. ſſddtt.

Tecum

Mu. [*meritcn' meo hoc*], ^A *ſit iambicus a-* cat. ſaiſdip.

Tecũ. N. *[méritóne hoc meo] vidêtur factum?* D. *mínimè géntium:* {ſattſſat ſax€ſat

Verùm quandò iam accuſándo fieri inféctum non potéſt, ſſtaſi–

* L. Deprecatio à perſona. ^D Verba venialis ſtatus ſunt, *Ignoſce, Confitetur.*
* V. Paraſitus ſibi cauit artis ſuæ memor.

**Ignóſce: orat: cõſitêtur: purgat: quid vis ámpliùs!* ſſ ſſſ v

P. **Enimuèro priùs quam hæc dat véniam, mihi proſpíciam & Phǽdriæ.* {€xſaaat- aſ

Heus Nauſíſtrata, priùs, quàm huic reſpóndes témerè: audi. N. *quid eſt?* ſtaſſat-

Mu. [*ab iſto per fallaciam*] .bitſſt .
Gnato, Phædriæ ſci licet.
G. [*a ieò*] .dbſſbſtv.
Mu [*adeóne indignum*] .dſſbſt–.
*Excuſat filij amorem, à maiori.

P. *Ego minas triginta [per falláciam]^u ab illo ábſtuli:* bſtſſat-

E^v as dedi tŭo gnato: is pro ſua amica lenóni dedit. {ax ſdſſtv tſ

C. *Hem, quid ais!* N. **[adeón'] hoc indignum tibi vidêtur filius* dſſbſv

Homo adoléſcens [ſi]^u habet vnam^l amîcam, tu vxóres duas! *Mu.* [*vnam ſi habet*] .bſſbſſt–. bsbtſſt–

Nĭhil pudêre! quo ore illum obiurgâbis! reſpónde mihi. {atſſſt– t

Go. [*Vt voles faciet. N. immò*] .tdattſt : *vbi* [*et immò vt*] *anapæſtus.*
Filium iudicē conſtituit
* Duriuſcula eſt Nauſiſtrata.
G. [*vidêro*] €xſaſt: *vel ſic*, ſſtſaſtv ; *vt* [*prius*] & [*eius*] *mono ſyllaba cenſeantur.*

D. *[Fáciet vt voles.* N. *immò] vt iam ſcias meam ſententiam,* {btſſaſt- biſſt

**Neque ego ignóſco, neque promítto quicquam: neque reſpóndeo* atatſat–

Prĭus, quàm gnatum [vídeo:] eius indício permítto ómnia. {€ſaſaſt t

[Quod' is iubêbit.] fáciam. P. *múlier ſápiẽs es Nauſíſtrata.* *Mu.* [*Quod iubebit*] .ſaaſt], *tum reijcitur* [*u*] *in præcedentem verſum.* {°ſaaaſtv t

*Cataſtrophe. ^v Ad ſpectatores hæc dicit gloriabundus.
R. *Al. omittitur* [*tu*] & [*Phormio*] *transfertur in ſequentem verſum, ſed perperã.*
Pollicetur operam ſuam.

N. *[Satis' tibi eſt?]* P. **immo verò pulchrè diſcẽdo^u, & probè,* *G. Vel lege* [*Satine tibi ſat eſt?*] dbſſſt . *Mu* [*Satin' id eſt tibi?*] btſſſt–. {ſſſſt–

Et præter ſpem. N. *tu tŭum nomen dic quod' eſt.* P. *mihinc! Phórmio,* {ſſ–ſabt- ſſſſ

Veſtræ famíliæ hercle amîcus, & tŭo ſummus Phǽdriæ. {ſbttaſt- ſbttſ

N. *Phórmio, at ego ecáſtor poſthac tibi, quod pótero, & quæ voles,* taſſaat–

Fáciam

aſtſſdtv *Fáciámque, & dicam.* P. *benígnè dicis.* N. *pol méritum eſt tuum.*

ſatbtſtv P. *Vin' primùm hódie fácere, quòd ego gaúdeam Nauſiſtrata?*

ſaaabſt. ſt *Et ſquo ſuo viro óculi dóleant?* N. *cúpio.* P. * *me ad cœnam voca.* Dictũ in inuidos. *Poteſt [Et] à ſuperiore verſu pendere.*

ſd:ſſatv N. *Pol verò voco.* ... *eâmus intrò hinc.* N. *fiat. ſed vbi eſt Phádria* ttaabſt.. *Al. [quod].*

ſſſatſtv *Iudex noſter?* P. *iam hîc faxo áderit. Vos valête, & plaúdite.* *L. Faceta & paraſitica vſtio.

diij

CALLIO'PIVS RECE'NSVI.

FINIS.

.1.005.428